VARGA DOMOKOS GYÖRGY

ÚJ MÉDIATÖRTÉNELEM

(1956–) ***1989–2010*** *(–2014)*

A magyar rendszerváltozás tömegközlésének természetrajzához

Szöveggondozás
HAJDÚ ÉVA

A könyv alapjául szolgáló kutatást
támogatta a Médiatudományi Intézet

ÖSSZESÍTETT TARTALOMJEGYZÉK*

Első fejezet
SAJTÓFORDULAT: A KÁDÁRI KÉZI VEZÉRLÉS VÉGE / 11

Második fejezet
SAJTÓSZABADSÁG-HARCOSOK: EGYMÁS ELLENÉBEN / 97

Harmadik fejezet
SZABAD SAJTÓ SÚLYOS SZEREPTÉVESZTÉSBEN / 136

Negyedik fejezet
DÚL A MÉDIAHÁBORÚ / 196

Ötödik fejezet
1992. OKTÓBER 23., ESTI EGYENLEG:
CSAKNEM SIKERES MÉDIAKÍSÉRLET ÚJABB TÖRTÉNELEMHAMISÍTÁSRA / 237

Hatodik fejezet
„ZSIGERBŐL ELKÖVETETT" VALÓSÁGTORZÍTÁS / 275
Esettanulmány

Hetedik fejezet
BALLIBERÁLIS MÉDIABÉKE / 293

Nyolcadik fejezet
NEMZETI-LIBERÁLIS MÉDIAEGYENSÚLY / 323

Kilencedik fejezet
SAJTÓSZABADSÁG
VAGY VÉLEMÉNYDIKTATÚRA? / 352
Esettanulmány egy balliberális médiakatonáról

Tizedik fejezet
MAGYAR SAJTÓ: DEMOKRÁCIAVIZSGÁRA BOCSÁTVA I.
A KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁG AZ ORSZÁGOS SAJTÓBAN / 373

Tizenegyedik fejezet
MAGYAR SAJTÓ: DEMOKRÁCIAVIZSGÁRA BOCSÁTVA II.
2006 ŐSZE A MAGYAR SAJTÓBAN / 392

Tizenkettedik fejezet
MÉDIAHADTESTEK BELÜLRŐL
SZABAD SAJTÓ SOKSZOROS FOGSÁGBAN / 451

* A részletes tartalomjegyzék a könyv végén található

Előszó

„… s akik igazságra tanítottak sokakat,
tündökölnek örökkön-örökké,
miként a csillagok”
(Dán 12,3)

Ez a könyv egy viszonylag hosszú időszakot kíván áttekinteni: több mint húsz esztendőt. Méghozzá egy olyan korszakot, amely Magyarország sorsa szempontjából alighanem történelmi jelentőségűnek bizonyul. S nem is csak évtizedes, évszázados távlatokból... Ráadásul e kornak egy olyan oldalát kívánja tüzetesebben megvizsgálni, amelyről elmondható: egyszerre szolgai tükrözője és cselekvő alakítója, hűséges megjelenítője és önjáró befolyásolója, ha nem mindjárt – tettestársként – kisiklatója ennek a történelmi időszaknak. A *tömegközlésről* beszélek; idegen, ám általánosan használt kifejezéssel élve: a *médiáról*. Ennek szerepéről az ún. rendszerváltozás időszakában, a nyolcvanas évek végétől a 2010-es fordulatig, azaz a balliberális pártok megsemmisítő erejű választási vereségéig.

Kicsit áthangolva a közismert költői kérdést, fel kell vetnünk: *a „rendszerváltozás” árnya felé visszamerengni mit ér?* Mi teteje van tizen- vagy huszonéves eseményeket felidézni, a médiatörténelem tovatűnt időszakát könyvnyi terjedelemben tálalni, taglalni?

Nos, a minap szíven ütött az egyik kereskedelmi rádióban elhangzott markáns vélekedés: *Az elmúlt huszonkét év legnagyobb bűne az volt, hogy szegény Göncz Árpádot a szkinhedek nem hagyták szóhoz jutni, 1992. október 23-án kifütyülték a Kossuth téren, az állami ünnepségen.*

Igaz, hogy a markáns véleményformáló éppen a húsz évvel későbbi, vagyis a 2012. október 23-i megemlékezésre időzítette mondandóját – meglehet, éppen egy kis ünneprontásként a neki talán kevéssé rokonszenves Orbán-kormány számára –, s e körülmény hozzájárulhatott az esemény ily kiváltságos megítéléséhez; ám mégis több mint meghökkentő a valóságtól – igazságtól – való ily mértékű elrugaszkodás. Ha csak azt tekintjük, hogy a szóban forgó bő két évtized ilyen-olyan hatalomgyakorlóinak ilyen-olyan felelőtlensége mennyire kiszolgáltatott helyzetbe szorította Magyarországot, milyen lejtmenetre állította, milyen adósságcsapdába terelte, s mily hatalmas tömegek küszködnek ma mindennapi megélhetési gondokkal, a bűnök bűne megítélését illetően kénytelenek vagyunk elképedni a súlyos aránytévesztésen. De ha éppenséggel még annak is tudatában vagyunk, hogy a volt köztársasági elnököt ráadásul véletlenül sem a bőrfejűek – „náci sapkások” – zavarták meg ünnepi beszéde megtartásában, hanem mindenekelőtt saját egykori, ötvenhatos bajtársai (hozzájuk csatla-

koztak aztán az Antall-kormány elkötelezett hívei), akkor talán nem csoda, hogy az efféle, mértéktelen hamisságok erősen tisztázásra késztetnek.

A 2010-es választási eredmények tükrében még-még hajlanánk arra a megfontolásra, hogy lám, az igazság előbb-utóbb úgyis kiderül, az álarc lefoszlik a tömegek krónikus megtévesztőiről, csalárd becsapóiról. Csakhogy – a történelmi távlatok ezt igazolják – a politikai szerencse forgandó, az ember – az emberiség – pedig amilyen nehezen tanul, olyan gyorsan felejt. Minden pillanatban szükség van, s jönnek még olyan időszakok, amikor még nagyobb szükség lesz olyan áttekintő, évtizedek történéseit elemző s értékelő tanulmányokra, írásművekre, amelyekből kideríthetők a vizsgált korszakot jellemző s meghatározó, gyakorta hamis, torzító gondolkodásmódok, magatartások, ezek indítékai, törekvései – no és súlyos közéleti következményei. Nincs és nem is lesz rá módunk, hogy kitessékeljük a magyar és a világkultúrából az olyasféle könyveket, mint amilyen például a Glatz Ferenc-féle Magyarok Krónikája, amely egyebek között az iménti vaskos hamisságot is – Göncz Árpád kifütyüléséről – történelmi tényként tálalja. Arra van és lesz csak lehetőségünk, hogy megírjuk a magunk felismeréseit, a magunk – vélt vagy valós – igazát, hogy egyszer ezek is odakerülhessenek a polcokra vagy a világhálóra, a történelemhamisító kiadványok, iromány mellé.

Természetesen bajos lenne egy ilyen terjedelmes, méghozzá változatos médiaeseményekkel telített időszakot aprólékosan bemutatni. Szerencsére nincs is szükség rá. Úgy véljük, elegendő mintegy tucatnyi olyan történetet és folyamatot megragadni, amelyek boncolgatásával már képet nyerhetünk majd az egészről. Valamiképp a magyar médiára is igaz, ami a tengerre: a cseppben benne van az egész. Láttatni, megértetni szeretnénk e médiakorszakot minél többekkel, s nem száraz médiakronológiát vagy terjengős médialexikont készíteni kevesek számára...

A láttatáshoz, megértetéshez ugyanakkor szükségünk lesz az időrendiség és – nevezzük így – „egyedfejlődés" valamelyes követésére, tehát ez a szempont is közrejátszott a vizsgálandó médiaesemények, csomópontok, folyamatok kiválasztásánál, feldolgozásánál.

E médiatörténeti átfogó vizsgálódásnak vannak már bőséges előzményei. 1992–93-ban az MDF sajtóirodáját vezethettem, 1993–94-ben pedig a Nemzeti Tájékoztatási Irodát. Újságíróként saját bőrömön tapasztalhattam meg a magyar sajtóvilágot: az ún. rendszerváltozás beköszöntével megfordultam a Pesti Hírlapnál, a (Magyar) Demokratánál, főszerkeszthettem az Új Magyarország napilapot, az Együtt6, valamint a Szilaj Csikó című hetilapot, a Horn-kormányzat idején másokkal együtt munkálkodhattam egy szamizdat készítésén, cikkeim, elemzéseim jelentek meg olykor a Népszabadságban, a Magyar Nemzetben, az Élet és Irodalomban, a Magyar Fórumban, a Heti Magyarországban, a Magyarország Politikai Évkönyvében, a Médiafüzetekben. Kegyelt kérdező újságírója lehettem a Nap-Keltének (benne a Kereszttűzben műsornak), tiszteletbeli főmunkatársa lehettem a Gondola nevű világhálós újságnak. Újságírókat, kommunikátorokat okítottam a Budapest Média Intézetben és a Soter Line Oktatási Központban. 2001-ben jelent meg kétkötetes médiakönyvem, az *Elsőkből lesznek az elsők (A magyar média metamorfózisa, I. MédiaHarcok, II. MédiaArcok).*[1] A 2008-ban főszerkesztésemben – s a Magyar Konzervatív Alapítvány kiadásában – megjelent *Magyar Nemzetstratégia* gazdag kötetébe pedig magam írhattam a *Magyar médiastratégia* című tanulmányt.

[1] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők (A magyar média metamorfózisa, I. MédiaHarcok, II. MédiaArcok). LKD, 2001. A könyv javított, 2. kiadása teljes egészében hozzáférhető az Országos Széchenyi Könyvtár digitális könyvtárában: http://mek.oszk.hu/11500/11579/html/

Jelen könyvemhez nem ígérhetek elfogulatlan tárgyilagosságot, de ígérhetek konok következetességet: csakis azt írom, amit igaznak gondolok, semmiféle hátsó szándékok, hatalmi megfontolások, ilyen-olyan hamisítási törekvések nem irányítanak, nem vezérelnek. Vezérel viszont az a meggyőződés, hogy a történetek, összefüggések körültekintő feltárása, az igazságok higgadt kimondása végső soron egész nemzetünknek javára válik. S benne mindőnknek...

Varga Domokos György

Bevezetés

MÉDIA ÉS DEMOKRÁCIA

Amikor *új* szemszögből igyekszünk nézni a szóban forgó két évtized médiatörténetét, akkor elkerülhetetlenül fel kell vetnünk a legfontosabb, legalapvetőbb kérdést: segítette-e, vagy éppen gátolta a magyar tömegközlés annak a célnak az elérését, amelyet a *rendszerváltozással* tűztünk ki magunk elé; vagyis az *önkényuralomból* – „puha" diktatúrából – a *demokráciába* („népuralomba") való átmenetet? Demokrácián – az egyszerűség kedvéért – értsük most azt a Kossuth-i meghatározást, amely mára talán már kissé túlhaladottan idealistának tűnik, viszont nagyon jól tükrözi az igazi rendszerváltozást akarók végső szándékát: *„Mindent a népért és mindent a nép által. Semmit a népről a nép mellőzésével. Ez a demokrácia."*[2]

Induljunk ki abból, hogy bár voltak arra utaló jelek, hogy csalással befolyásoltak választási eredményeket, formailag és összességében az országos és helyi választások szabadok voltak; tehát a demokrácia egyik legfontosabb alappillére, a *szabad választójog*, illetve a *szabad képviselőválasztás* érvényesülhetett. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a tény, hogy az egyik kormányzó párt olykor meghökkentő felelőtlenséggel élt vissza hatalmi helyzetével, rendfenntartó erőket szabadított rá vétlen polgárok tömegére, ám az elkövetkező választásokon aztán ez a párt óriásit bukott; vagyis a hatalma nem volt elegendő a szabad választás tetszőleges, önkényes befolyásolásához. Hasonlóképpen elmondhatjuk a vizsgált korszak magyar médiájáról: a választási rendszer működését formailag és összességében nem gátolta, sőt: a hozzá kapcsolódó formális tájékoztatásnak – a választásokkal kapcsolatos adatközlésnek, az eredmények egyre gyorsabb, látványosabb közzétételének – mind magasabb szinten felelt meg.

Lépjünk hát eggyel tovább!

A nem csupán formálisan, de tartalmilag is szabad választás elengedhetetlen feltétele, hogy a választók – legalább valamelyest – tisztában legyenek azzal, kik és mik között választhatnak. Az ebből a szempontból ideális tömegközlés távol tartja magát a politikai és gazdasági hatalmi tényezők vonzásterétől, a pártoktól és jelöltjeiktől igyekszik egyenlő távolságot tartani, s tömegközlési tevékenysége kimerül az elfogulatlan tájékozódásban és a tárgyilagos tájékoztatásban. Vagyis a *médium* névhez méltón, csupán *közvetíteni* igyekszik a nagyközönség és az információforrások – pl. a politika – között, és nem *csinálni* a politikát, s nem *becsapni, befolyásolni,* erre vagy arra *terelni* a nagyközönséget, ilyen-olyan érdekből, haszonlesésből.

A magyar média működését, magatartását elemezve – vizsgált időszakunkra vonatkozóan – alighanem arra a következtetésre fogunk jutni, hogy összességében még csak meg sem közelítette az ideálist, a kívánatosat. Ám az érem másik oldalát is érdemes lesz megvizsgálnunk:

[2] Kossuth Lajosnak az ohiói törvényhozó testülethez intézett (1852. február 6-án elhangzott) beszédéből.

vajon volt-e igényük a választóknak az efféle – elfogulatlan, tisztességes, tárgyilagos – tájékoztatásra? Ha okkal mondhatjuk, hogy az országnak olyan választott képviselői vannak, amilyent a választók megérdemelnek, akkor azt is helyénvalóan mondhatjuk, hogy olyan tömegközlése van, amilyent az állampolgárok megérdemelnek. Hisz „nem kötelező" egyik csatornát sem nézni vagy hallgatni, egyik újságot sem megvásárolni. Szabad sajtópiacon olyan médiumot választ magának a választó, amilyen tetszik.

Ám ez a megállapítás máris elvezet bennünket a következő alapvető kérdéshez, s minden belőle fakadó vagy hozzá szorosan kötődő továbbihoz (ugyancsak Magyarországra, a vizsgált időszakra vonatkozóan): Volt-e szabad *sajtópiac*? Volt-e szabad sajtó, azaz *sajtószabadság*? Volt-e *tájékozódási* szabadság, és volt-e *szólásszabadság?*

Ahhoz, hogy író és olvasója lehetőleg egy nyelvet beszéljen (használjon), szükségesnek véljük, hogy nagyon röviden kitérjünk az iménti fogalmak közötti összefüggésekre, ellentétekre.

A *szabad sajtópiac* olyan szabad versengés lehetőségét jelenti egy szabad társadalomban, amelynél egy átlagos erejű (pénztőkéjű) és felkészültségű magánszemély vagy közösség versenyképes sajtót (médiumot) tud teremteni a fennmaradás esélyével. Nem nevezhetjük szabadnak azt a sajtópiacot, amelynél néhány tömegközlési, politikai vagy gazdasági erőközpont az erőfölényével visszaélve elveszi, elzárja a nyilvánosság terének *döntő hányadát* más versengők vagy versenyezni – megnyilvánulni – szándékozók elől.

Szabad sajtóról, vagyis *sajtószabadságról, tájékoztatási szabadságról*, ennek érvényesüléséről akkor beszéljünk, ha a média intézményes szereplői (rádiók, televíziók, újságok, hírügynökségek) – néhány, törvényben szabályozott, közérdekű (vagy ilyennek vélt) korlátozástól eltekintve – *szabadon* nyilvánosságra hozhatnak értesüléseket és álláspontokat, tehát anélkül, hogy a hatalom előzetesen vagy utólagosan közbeavatkozhatna, cenzúrázhatna. Ismét némileg megelőlegezve a majdani következtetést: a korszak médiacsatározásainak hevessége arra utal, hogy az ilyen értelmű sajtószabadságban – tehát a sajtó szabad megnyilvánulási lehetőségében – demokráciánk nem szenvedett hiányt. Ha egy intézményes sajtószereplőnek sikerült bejutnia a médiapiacra, és sikerült ott megkapaszkodnia, a különféle értesülések és álláspontok közzétételében legfeljebb a saját (tulajdonosi, szerkesztőségi) szempontjai, jól felfogott érdekei akadályozhatták meg (nem szólva most az imént említett kivételekről).

Médiatörténelmünk vizsgált időszakának talán legnagyobb belső ellentmondására világítunk rá, amikor a sajtó efféle, csaknem korlátlan szabadságának hangoztatása után jó előre – már itt, a bevezetőben – leszögezzük, hogy gyökeresen más a megítélésünk akár a *szólásszabadság és a véleménynyilvánítási szabadság*, akár a *tájékozódási* szabadság megvalósulása, érvényesülése tekintetében. Holott – tegyük hozzá – nagyon ígéretesen indult minden...

Sok jel mutat arra, hogy a rendszerváltás, a szocializmus bukása – megbuktatása – a háttérhatalmak akaratára történt és tervszerűen zajlott; ezen túlmenően azonban a gyors leépítésben és átalakulásban mégiscsak meghatározó szerepet játszott a magyar tömegközlés, a hirtelen teret nyerő nyilvánosság, szólásszabadság. A *tekintélyuralmi* rendszer onnantól kezdte vészes gyorsasággal elveszíteni hatalmát, amikor *tekintélye, hitelessége* kikezdése elért egy kritikus mértéket („tömeget"); ez pedig azért következhetett be hihetetlen gyorsan, mert két kedvező körülmény is felbátorította a honi sajtó munkatársait: egyfelől a Gorbacsov meghirdette glasznoszty (nyilvánosság) és peresztrojka (átalakítás) a szovjet tábor egészében; másfelől Magyarországon a belső pártellenzék és a párton kívüli ellenzék erőteljes mozgo-

lódása. Ennek nyomán a magyar hírközlők nyilvánosságot adtak addig tabunak számító témáknak, véleményeknek, de ami ennél is lényegesebb: a legfontosabb tabuk döntögetésében, például az egypártrendszer felszámolásának (vagy épp a sajtó kézi vezérlése megszüntetésének) szükségességében hamar *egyetértésre* jutottak. Mondhatni, az *elhallgatási spirál* közismert jelenségével szemben – amikor a véleményükkel kisebbségben lévők elhallgatják véleményüket, s ez a kisebbségi vélemény további visszaszorulásához vezet – a *„megszólalási spirál”* lépett működésbe sajtóberkekben: „divat” lett az új eszméknek, rendszerdöntögető új törekvéseknek, a másképp gondolkodóknak (vagyis az erősödő ellenzéki hangoknak) teret adni, és szégyellnivaló lett a párt és a hivatalos pártálláspontok mellett kitartani. A látszatok ingoványára épült „népi demokrácia” ezzel elveszítette ideológiai uralmának egyik legfontosabb támaszát. Az egypárti, önkényuralmi vezetők alkudozásra, megegyezésre kényszerültek, s lényegbevágó rendszerkérdésekben – a széles nyilvánosság figyelmétől kísérve – tárgyalóasztalhoz ültek a párton (MSZMP-n) kívüli ellenzék ekkor még együttműködő képviselőivel.

Ám a kerekasztal-tárgyalások befejeztével, az ünnepélyes aláíráskor (és *alá nem íráskor*, mint ezt majd részletesebben felidézzük) az addig felettébb kedvezőnek mutatkozó politikai és sajtóhelyzet egy csapásra megváltozott. Az ellenzéki oldalon hirtelen láthatóvá vált egy addig inkább csak lappangó törésvonal, s ugyanez a törésvonal onnantól kezdve a magyar tömegközlést is látványosan és maradandóan megosztotta. Ahogy az egyik újságíró erről az időszakról megfogalmazta: *„a média befeküdt a politika ágyába”*. S tegyük hozzá: a pénz ágyába. Vagyis a szólásszabadság szolgálata helyett újra a hatalmi központokhoz való igazodás lett a sajtó legfőbb szempontja. Noha ezt a megállapításunkat később árnyalni fogjuk, a lényegen ez sem változtat majd: az új, többpárti rendszerben a magyar tömegközlés szereplői sokkal jobban ügyeltek a hatalmi központokhoz való megfelelő igazodásukra, mint arra, hogy a nyilvánosság hatalmas erejét a civil társadalom szolgálatába állítsák, ennek javára, megerősítésére fordítsák. Ebből következően *nem* töltötte be, mert nem tölthette be a társadalom által tőle remélt legfontosabb funkcióját, az *őrkutya* szerepét: vagyis a hatalom ellenőrzését, féken tartását.

Csak látszólag mond ennek ellent az a tény, hogy a sajtó bőségesen élt a rendszerváltozással szerzett alapjogával, a sajtószabadsággal, és a hatalom bizonyos szereplőiről kedvére megírt minden elmarasztalót, elhiteltelenítőt, lejáratót. Ugyanis ezek a „bizonyos szereplők” rendre a törésvonal túloldalához tartoztak, s csak nagyon elvétve az innensőhöz. A demokratikus átalakulásra nézvést mindebből nagyon súlyos következmények fakadtak, amint ezt később bizonyítani kívánjuk.

A *választási szabadság* és a *sajtószabadság* látványos létezése azt sugallta, hogy már működik a demokrácia: a választók által az országgyűlésbe juttatott pártok és képviselőik a választók akarata szerint teszik a dolgukat. *„Ha akadnak is hibák, ezek majd a sajtószabadság és az újabb szabad választások révén kiküszöbölődnek...”* Nos, az önálló politikai érdekérvényesítésről a szocializmus során leszoktatott társadalom egyik fele hiszékenyen és kényelmesen elfogadta ezt a *látszatdemokratikus* helyzetet; a másik fele pedig a rendszerváltozás – a demokráciaépítés – során megtapasztalt csalódásai miatt egyáltalán nem kívánt élni semmiféle politikai, közéleti szabadságjogával, s visszavonult a magánélet elszigeteltségébe.

A hiszékenyek és kényelmesek által elfogadott, demokratikusnak látszó rendszerben szekértáborokba tömörültek a választópolgárok. A vélemények elfogadásánál nem az számított, mi hangzott el, hanem az, ki mondta, honnan mondták. A saját táborról és vezetőiről,

jelképes figuráiról rosszat írni árulásnak számított; az ellenséges táborról és vezetőiről, jelképes figuráiról rosszat írni – de még akár hazugságot is –, dicsőségnek. Ha az ellenséges táborból támadták „a mi kutyánk kölykét", az inkább a dicsfényét növelte; akármekkora igazságot („főbenjáró bűnt") írtak is meg róla, ez nem közérdekű tisztázásnak ítéltetett, hanem politikai szándékú lejáratásnak. Könyvünkben bizonyítani kívánjuk, hogy ez az eltorzult, szekértáboros, felemás nyilvánosság nemhogy elősegítette volna az őrzőkutya funkció betöltését, hanem sokkal inkább akadályozta: a látszatdemokrácia díszletei között sokkal nagyobb lehetőség nyílt tetemes közpénzek és közvagyonok magáncélú vagy pártos megszerzésére és felhasználására, mint történetesen a „puha diktatúra" idején.

Ám nemcsak a korrupció elszabadulását nem tudta megakadályozni a sajtó a nyilvánosság lehetőségével és erejével, a társadalom segítségével, de azt sem, hogy az ország és lakossága a különféle nagyhatalmi, pénzhatalmi és pártos tényezők kiszolgáltatottjává váljék. Ne vitassuk most meg, hogy ez eredendően mennyire lett volna dolga a magyar sajtónak, csak annyit szögezzünk le, hogy a magyarországi média hangadó része nagyon sokáig nagyon sokat tett a nemzeti önvédelem gyengítéséért, a nemzeti önfeladásért, az idegen érdekek kritikátlan kiszolgálásáért. A főáramú média akár politikai, akár üzleti érdekeinél fogva manipulálható tömeg „gyártásában" érdekelt, s nem olyasféle civil társadalom kialakulásában és erősítésében, amely okosan és kritikusan léphetne fel a rajta élősködőkkel szemben. A főáramú média segítette a látszatdemokrácia fennmaradását, a választások megtartását, de szinte semmi segítséget nem nyújtott egy olyan civil társadalom megteremtéséhez, a civil kurázsi olyan megerősítéséhez, amely képes lett volna a választásokkal uralomra kerülő pártok komoly ellenőrzésére, felügyeletére, számonkérésére.

Azt is igazolni kívánjuk, hogy az erőközpontokhoz való, „politikailag korrekt" igazodásával a magyar média az olyan demokratikus vívmányok hatásos érvényesíthetőségét is akadályozta, mint amilyen a *véleménynyilvánítási* és a *gyülekezési* szabadság. Így állhatott elő az a furcsa helyzet, hogy szélsőségesen önérdekű, tetteik alapján tárgyilagos számbavétellel is bátran nemzetellenesnek és országrontónak nevezhető politikusok és más véleményformálók magukat a közélet középpontjába helyezték és helyeztették, ugyanakkor szélsőségesnek, szalonképtelennek ítéltek és ítéltettek olyan politikusokat, értelmiségieket, véleménynyilvánító állampolgárokat, tüntetéssel tiltakozó szabadságharcosokat, akik éppen azokra az országra, nemzetre leselkedő veszedelmekre hívták fel a köz figyelmét, amelyek idővel aztán be is következtek. Azáltal, hogy a magyar sajtó – például a tárgyilagos tájékoztatás jegyében – nem szállt szembe e nyilvánvalóan nyelvpolitikai, manipulációs törekvésekkel, sőt nem egyszer volt kezdeményezője ezeknek, erőteljesen hozzájárult a demokrácia botladozásaihoz, kisiklásaihoz.

De nem csak ehhez. Hiszen a nemzeti érdekeket erőteljesebben képviselők háttérbe szorításával, szalonképtelenné nyilvánításával az idegen – gazdasági, politikai – érdekek érvényesülését könnyítette meg, végső soron pedig az ország kiszolgáltatottságát növelte.

Ám nem csupán az ország egészének kiszolgáltatottsága nőtt. Ugyancsak meghökkentő ellentmondásnak tűnik, mégis igaz: habár a demokrácia a szabadságjogok megszületését, megteremtését jelentené, a vizsgált időszakban sok tekintetben jóval korlátozottabbnak bizonyult a szólásszabadság, mint amilyen az önkényuralom utolsó időszakában volt. A rohamosan romló életkörülmények s meglóduló munkanélküliség közepette ugyanis általában oly mértékűvé vált a társadalom egyedeinek kiszolgáltatottsága, hogy százszor meggondolják,

merjenek-e szembeszegülni feletteseikkel, munkaadójukkal, merjék-e saját álláspontjukat hangoztatni velük szemben. A hatalommal való mindenféle visszaélés sokkal gyakoribbá vált, és sokkal ritkábban válik közbeszéd tárgyává, mint közvetlenül a rendszerváltozást megelőzően.

S befejezésül még egy, fontosnak gondolt megjegyzés. A magyarországi korrupció természetrajzáról szóló könyvemben mutatok rá, hogy a gazdasági hatalmát átmentő s a közvagyont pártvagyonná alakító régi-új pártnak, az MSZP-nek e magatartása szinte törvényszerűen maga után vonta a többi, rendszerváltoztató párt hasonló magatartásának kialakulását. Egy élesen versengő, ráadásul nagy nyomású politikai térben (s ez vonatkozik nemcsak a hazai, de a világviszonylatra is!) roppant nehéz valamely szereplőnek gyökeresen más szabályok szerint, gyökeresen más eszközökkel küzdenie. Ezt tudván, elképzelhetőnek tartjuk, hogy a vizsgált 20 évben uralomra került pártok és pártvezérek egyike-másika abból a megfontolásból igyekezett saját irányítású pártsajtót kiépíteni, hogy a már létező s másik táborba tartozó pártokat leplezettebben vagy leplezetlenebbül szolgáló sajtót ellensúlyozza. Másképp fogalmazva: a demokrácia intézményrendszerén belül demokrácián túli eszközöket bevetőkkel szemben hasonlóképpen lépett fel. Nem dolgunk sem pálcát törni e pártok felett, sem lándzsát törni mellettük; dolgunk lesz viszont mérlegelni, hogy a magyar sajtóban a szabad tájékozódás és a szabad szólás hiánya, a vélemények egészséges ütközésének, egymás kölcsönös megtermékenyítésének elmaradása, a párt- és pénzhatalomnak a civil társadalom általi ellenőrzésének, felügyeletének gyengesége, szóval mindez milyen következményekkel járt a demokráciánk kialakulása és működése szempontjából.

Első fejezet

SAJTÓFORDULAT: A KÁDÁRI KÉZI VEZÉRLÉS VÉGE

Bevezetés

Az egy pillanatig sem lehet kétséges, hogy a kommunista, ill. a szocialista rendszer vége – felszámolása, befejeződése – történelmi jelentőségű esemény volt. S mivel e vizsgált korszak magyar társadalmának egyedei (állampolgárai) leginkább a tömegközlés eszközei, illetve ezek működtetői révén tájékozódtak, tömegméretekben ezek révén szerezhettek – vagy épp nem szerezhettek – tudomást az őket érintő történésekről, változásokról, álláspontokról, ezért ugyancsak történelmi jelentőségű kérdésnek ítélhető: Hogyan viselkedett, milyen szerepet játszott a tömegmédia a rendszerváltás során, a gyökeres társadalmi fordulat idején?

Elméletileg – első megközelítésben – három fő válaszirány lehetséges: 1) összességében (általában véve) jótékonyan segítette, serkentette a rendszerváltást; 2) inkább fékezője, kerékkötője volt; 3) „nem osztott, nem szorzott", vagyis megkerülhetetlen közvetítő helyzete (pozíciója) ellenére sem játszott meghatározó szerepet a folyamatok alakulásában.

Pokol Béla politológus, alkotmányjogász szerint a Magyar Nemzet című napilap, a HVG című gazdasági hetilap és a 168 óra című rádióműsor nyolc-kilenc újságírója erősebben hatott az átalakulásra, mint az összes ellenzéki szervezet együttvéve.[3] Habár megállapítását árnyalja aztán, annyit már itt megállapíthatunk: a tömegközlés rendszerváltoztató szerepe, súlya kétségbevonhatatlan. Csakhogy éppen e tény teszi szükségessé az alaposabb kutatást, körültekintőbb megítélést a sajtó és munkatársai magatartását, szerepét illetően. Ha ugyanis akár a közvélekedés, akár maguk a sajtómunkatársak az indokoltnál nagyobb jelentőséget tulajdonítottak rendszerváltoztató szerepüknek, bátrabbnak, hősiesebbnek ítélték a diktatúrával szembeszálló, „szabadságharcos" magatartásukat, kiállásukat, mint amilyen valójában volt, ez akár egyik forrása is lehetett rendszerváltásunk kisiklásának. Méghozzá amiatt, mert bizonyos értelemben a farok kezdte volna el mozgatni a kutyát: ha a felmagasztalt, megdicsőült sajtó az elsődleges közvetítő, tájékoztató szerepe helyett politikacsinálásba fogott volna...

Nem tudjuk még, hogy így történt-e vagy nem. Mindenesetre ahhoz, hogy helyénvaló választ tudjunk adni, az erőteljesebb, kontrasztosabb megvilágítás (látásmód) kedvéért röviden át kell tekintetünk a megelőző, jellegzetesen más politikai korszakok jellemző sajtóhelyzetét, újság- és újságíró-magatartását.

A média mint közvetítő közeg és mint közlő eszköz értelemszerűen magán viseli tulajdonosainak és alkalmazóinak (működtetőinek) jegyeit. Népi demokráciának nevezett egypárti önkényuralomban másképp folyik a sajtó irányítása, mint például „puha diktatúrában", vagy épp többpárti demokráciában. Vizsgálni fogjuk: a bekövetkező társadalmi fordulat vajon hogyan „csapódott le" a sajtó vonatkozásában? Milyen lényeges, akár gyökeres változás követte a sajtóban, ill. a sajtó irányításában, a média szerepvállalásában? Végső soron pedig: az új sajtó – a „szabad" sajtó – megszületésének előzményei és körülményei miképpen hatottak későbbi, „rendszerváltoztató" szerepének, történetének alakulására...?

[3] Idézi: Zöldi László, c. főiskolai docens: MÉDIAPOLITIKAI ELŐADÁSOK (A magyar médiapolitika száz éve), Nyíregyházi Főiskola, nappali és levelező tagozat, 2012/13-as tanév. A szerző által rendelkezésre bocsátott kézirat

1. TÁVOLABBI ELŐZMÉNYEK: AZ ÖNKÉNYURALOM SAJTÓJA

Szamárvezetőként Zöldi László médiakutató médiapolitikai előadásainak eredendően vázlatos kéziratát[4] használjuk, a sűrű kitérőknél jelezzük az egyéb forrásokat.

Az önkényuralom időszaka három jól elkülöníthető szakaszból áll:

- a Rákosi-korszak (1949-től 1956 nyaráig)
- 1956
- a Kádár-korszak keményebb időszaka (1957−1963)

A Rákosi-korszak

A második világháború után, szovjet megszállás alatt a kezdetben többpárti koalíciós korszakból a negyvenes-ötvenes évek fordulóján egypártrendszer lett; az utókor Rákosi Mátyásról, a kommunista párt vezetőjéről nevezte el. Rákosi és pártja ún. szalámi taktikával, összeesküvések gyártásával, koncepciós perek sorozatával „leszeletelte" az ellenlábas pártokat, önkényuralmi eszközökkel („tömegterrorral") felszámolta a párton kívüli és párton belüli politikai és ideológia ellenfeleit. Az önkényuralmi helyzetet jól világítja meg az a mozzanat, amelyet Háy Gyula író vetett papírra: *„Egyszer találkoztam az utcán egy Ráth Károly nevű ismerősömmel. Egy újságárusnál mindketten vettünk egy-egy esti újságot, elváltunk és ellenkező irányba mentünk tovább. Néhány lépés után mindketten belelapoztunk az újságunkba, és az első, amit megláttam, Ráth neve volt az éppen letartóztatottak listáján. A kommüniké ez alkalommal gyorsabb volt az ÁVH túlterhelt apparátusánál."*

A nyilvánosság addig szabad fórumait ugyancsak felszámolták, elsorvasztották, a kávéházaktól kezdve az ellenlábas újságokig. Mi maradt?

Szabad Nép

A vezető újság, a kommunista párt szócsöve, hozzá igazodik a többi újság. Reggelenként a munkahelyeken Szabad Nép-félórát kellett tartani: korábban kellett bemenni, valaki felolvasta a vezércikket, és a többieknek ehhez kellett hozzászólniuk.[5]

Népszava

A magyar szociáldemokraták lapja, hagyományosan pártújságként látott napvilágot. A két munkáspárt 1948-as egyesülése után a szakszervezetek napilapja lett. Jellemző munkamegosztás a két baloldali napilap között: a Népszava vitatkozik, a Szabad Nép diktál.

[4] Zöldi László: id. mű

[5] A vezércikk – mondhatni: miheztartás végett – a Magyar Rádióban is elhangzott.

Magyar Nemzet

Az ötvenes évek elején a polgári maradványokkal való kapcsolattartást szolgálta. Amikor Nagy Imre először lett a miniszterelnök (1953), az újdonsült kormányfő rájött, hogy szervezeti háttér (és sajtó) nélkül képtelen megvalósítani az elképzeléseit, ezért megalapította a Hazafias Népfrontot, s e szervezet lett a Magyar Nemzet új gazdája.

Irodalmi Újság

Irodalmi hetilap, a moszkvai Lityeraturnaja Gazéta mintájára készült (azonos címmel és formátumban). Az ötvenes évek elején a sztálinista irodalom- és tájékoztatáspolitika szolgai végrehajtója, 1953-tól azonban egyre érdekesebb cikkek lopóznak be a lap hasábjaira; 1956 egyik eszmei előkészítője.

Magyar Rádió

A települések postahivatalában van vételi lehetőség, ezt vezetik ki a házakhoz, erre csatlakozik a Néprádió: egyetlen gomb van rajta, ezzel lehet be- vagy kikapcsolni a Budapest 1. műsorát. Milliók tettek szert az olcsó készülékre. Hatóerejét igazolja: 1954-ben, a Svájcban megrendezett labdarúgó világbajnokság idején Szepesi György közvetítései lázba hozták az országot. Amikor a magyar válogatott elveszítette a világbajnokságot, az ezüstérmes focistákat mellékvágányokon „csempészték" Budapestre, ezért a rájuk hasztalanul várakozó tömegek villamosokat borítottak föl a Nagykörúton...

Tegyük még hozzá a Zöldi által felsoroltakhoz az *Esti Budapest*et, az MDP budapesti pártbizottsága lapját, a „szocialista bulvár" gyöngyszemét. Rákosi Mátyás egy 1948. márciusi beszédében kelt ki a szenzációhajhászás ellen, kifejtve, hogy a sajtó feladata: „a termelés, az építés, a kulturális forradalom" eredményeinek bemutatása. *„Ezzel a beszéddel végleg véget vetettek a lapok sokszínűségének."*[6]

A sajtónak, az újságíróknak egyértelműen és határozottan a párt útmutatásait kellett követniük. Propagandaeszközzé silányultak. A lapok, a rádió, a Filmhíradó élén a párt által kinevezett pártpolitikusok (Szabad Nép) vagy megbízható elvtársak (káderek) álltak, de bármilyen szerkesztő, rovatvezető vagy újságíró is csak megbízható („lekáderezett") személy lehetett. A kommunisták teljes hatalomátvétele, az egypártrendszer kialakulása után így érvényesített kézi vezérlés, kontraszelekció, hatékony cenzúra jellemezte a teljes magyar sajtót. Eldőlt tehát az a kérdés, hogy mi a dolga az újságírónak – szögezi le Zöldi László: *„nem az, hogy az összefüggésekre döbbentse rá az olvasókat, hanem hogy az emberek értesüljenek arról: a politikusok szerint mit kell csinálniuk"*. Kertész Imre (irodalmi Nobel-díjasunk) megfogalmazásában: *„A Rákosi-korszakban nem újságot, hanem leckét kellett írni."* Nemes György (egykori szerkesztő) szerint ekkor kezdődött a nyomtatott betű hitelvesztése: az újságok úgy minősítették a politikai perek vádlottjait, hogy munkatársaik nem jártak utána a részleteknek. Sztálin halálakor (1953. március 5-én) az egyik nekrológ így kezdődött: *„Mély megrendeléssel..."* Az Államvédelmi Hatóság nyomban letartóztatta az olvasószerkesztőt meg

[6] Szabadbölcsészet. Média, Sajtótörténet. (http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszet)

azt a nyomdászt, aki a rossz ólomsort szedte. Tíz hónap múlva tértek vissza a családjukhoz, ám a kiszabadult olvasószerkesztő nem folytathatta a szakmáját...

Sztálin halála számottevő hatással volt mind a magyar belpolitikai helyzetre, mind a sajtóviszonyokra. Rákosit lemondatták kormányfői posztjáról, Nagy Imre lett a miniszterelnök. A „tömegterrort" – miként Zöldi fogalmazza – „civilizáltabb" módszerek váltották fel: munkahelyről való eltávolítás, kizárás a pártból, feketelisták a tömegkommunikációs központokban (melyik az a szerző, aki nem alkalmazható vagy csak alkalmilag közölhető?). A Rákosi-vonalat támogató Szabad Néppel szemben a Magyar Nemzet Nagy Imre politikáját segítette. Az ötvenes évek közepén megkezdődött a börtönbe zártak rehabilitációja, kiszabadult például Kádár János, és szóba került az újságok színvonala meg a száműzött újságírók helyzete is. Háy Gyula író szavaival élve: *„A sajtóban is földcsuszamlás történt. A szerkesztőségek keresték és megtalálták útjukat az igazsághoz."*[7] 1954 októberében háromnapos vita folyt a Szabad Nép szerkesztőségében a sajtó feladatairól. Két témakör került előtérbe: a sajtó önállósága és az ártatlanul bebörtönzöttek kiszabadítása és kárpótlása. Az előbbit a többség elveti, az utóbbit viszont az egész szerkesztőség fontosnak tartja. Zöldi ezt a megjegyzést fűzi hozzá: *„a párttól való elkülönülésre még nem állnak készen az újságírók, erkölcsi érzékük – vagy lelkifurdalásuk – azonban már kimondatja velük, hogy a személyi kultusz áldozatait rehabilitálni kell"*.

Mindenesetre volt kockázata a „lázadásuknak": az MDP központi vezetősége határozatot hozott ellenük, szétszórta őket különböző szerkesztőségekbe. *„Már késő azonban* – állapítja meg Zöldi –, *jelentős mértékben ők készítik elő 1956-ot."*

1956

Nagyon nehéz megítélni, hogy egy messze ható történelmi esemény milyen részesemények, részfolyamatok hatására jön létre. Így azt is nagyon nehéz megállapítani, hogy a Szabad Nép újságíróinak iménti „lázadása" valójában mennyire jelentősen – vagy mennyire jelentéktelenül – befolyásolta az október 23-i felkelésbe torkolló folyamatot. Nem is boncolgatnám a kérdést, ha ugyanez a felvetés nem várna ránk a majdani rendszerváltozással kapcsolatban. Emiatt azonban egy kitérőt megkíván a válasz mérlegelése.

Nos, mind az 1956-os népfelkelésről és megtorlásról, mind pedig az 1990-es rendszerváltásról széles körben elterjedt vélekedés, hogy az események fő irányát a nagyhatalmi érdekek s az ezektől nem független világpolitikai események szabták meg. Nyolc hónappal a felkelés előtt ítélte el Hruscsov szovjet pártfőtitkár a sztálinizmust (az SZKP XX. kongresszusán). Három hónappal előtte került Rákosi első titkári helyére Gerő Ernő (az. ún. júliusi határozatok részeként), s került vissza a párt vezetésébe Kádár. Egy nappal előtte szegült szembe Gomułka – és az egységes lengyel pártvezetés – a szovjet vezetők fenyegetéseivel...

[7] Varga Domokos író felesége így emlékszik vissza arra az időre – és többek között Háy Gyulára: *„Az 1953-as esztendő júniusa, Nagy Imre miniszterelnöksége a főiskolára, legalábbis a mi osztályunkra megváltásként hatott. Újra lehetett hinni, Rákosit nyíltan szidni, és örülni, hogy megnyíltak a koncentrációs táborok. 1953 őszétől kezdve mi teljesen szabadon beszéltünk, Háy, Keszi és a többiek minden vaskalaposságukat elveszítették. Mindnyájan egy hiten voltunk."* (Vargha Domokosné: *Merre jársz most, Dombikám? Ötvennégy közös esztendő kései krónikája*. Nyitott Könyvműhely kiadó, 2006)

Mondani sem kell, hogy mindez egyaránt bátorította, szította az újságírók és a tömegek jelentékeny részének elégedetlenségét, megszólalását, változtatási vágyának kifejezésre juttatását.

Ám az is közismert ma már, hogy 1956-ban a tüntető tömeg nem különféle fegyverraktárak feltörésével jutott fegyverekhez és lőszerekhez, hanem ezeket valakik osztogatták neki[8]; s provokáció nyomán támadta meg a Magyar Rádiót, és „váratlan" páncélos segítséggel foglalta el a pártközpontot[9], okot és ürügyet adva ezzel a világ talán legnagyobb hadseregének, hogy példás büntetést statuáljon. Az 1990-es rendszerváltást pedig nagyhatalmi alkudozások és egyezkedések előzték meg, s magában a Szovjetunióban a Gorbacsov párfőtitkár által 1985-ben meghirdetett glasznoszty (nyitás) és peresztrojka (átalakítás). Ezek elementáris ereje és hatása leginkább azon mérhető le, hogy alig egy fél évtized múltán (1991-ben) a Szovjetunió felbomlott, darabjaira hullt.

Ezeknek az alapos vélekedéseknek és kétségtelen tényeknek a fényében hajlunk annak a kimondására, hogy a sajtó szerepe összességében elhanyagolható volt, legfeljebb csak látszólag alakította, de valójában nem befolyásolta az eseményeket, ezek fő csapásirányát. A most vizsgált időszaknál maradva: nem a sajtón múlt volna sem az '56-os forradalom kirobbanása, sem az elbukása. Meg is jegyzi Zöldi László, hogy akkora volt a nyugtalanság a társadalom mélyrétegeiben, *csak egy szikra kellett, hogy lángra robbanhasson a gyúelegy.*

Csakhogy a nagypolitika legfeljebb a csapásirányokat jelöli ki, s egyáltalán nem mindegy, hogy azokon belül hogyan viselkedik a társadalom és ennek egy-egy része, szelete. Egészen bizonyos, hogy a szovjetek – példastatuálásuk minden tervszerűsége ellenére – nem számoltak olyan hősies ellenállással, amilyen aztán Magyarország-szerte kikerekedett, s amely miatt igencsak hatalmas presztízsveszteséget kellett elkönyvelniük az egész világban. A példamutatás mindig jól jöhet olyan esetekre, amikor az erőviszonyok és a kinyilvánított szabályok nagyobb szabadságot engednek meg, s az irányítottak tudásán, leleményességén és bátorságán múlik, milyen messzire tolják el a hatalom szabta korlátokat. Éppen ezért tisztelettel kell emlékeznünk mindenkire, aki a maga bátorságával, életének kisebb-nagyobb kockáztatásával szembeszállt az önkényuralommal.

Meg kell emlékeznünk például a Petőfi Körről, az alakuló nyilvánosság egyik új fórumáról, még akkor is, ha a nevezetes sajtóvitáját – meglepő módon – az önkényuralmi párt (az MDP) ifjúsági szervezete, a DISZ rendezte (Budapesten, 1956. június 27-28-án). Egészen biztos, hogy a tabukat feszegető, kitartó eszmecsere hozzátette a maga szikráját a további eseményekhez*: „a teremben ezren-ezerkétszázan szorongtak, össze kellett nyitni két másik teremmel, majd hangszórókat is fölszereltek"; végül hatezren hallgatták végig a késő délutántól hajnali háromig tartó vitát!* (Tegyük hozzá Zöldi leírásához, mai közkeletű kifejezéssel élve: hatezer *véleményformáló*.)

---

[8] Gimes Miklós ('56 egyik mártírja, Nagy Imre odaadó híve, munkatársa) feleségének emlékezése szerint 1956. október 23-án, amikor Nagy Imre visszatért Badacsonyból, miközben tetőfokára hágott a forradalmi hangulat, Gimes és más barátai megpróbálták rábeszélni Nagy Imrét, hogy vegyen részt a délutánra meghirdetett tüntetésben, hiszen a kormány élére való kerülése általános követeléssé vált, és így szabhatna medret az eseményeknek. Nagy Imre azonban a társaság nagy csalódására hallani sem akart erről, arra hivatkozva, hogy Mező Imre tíz nappal korábban figyelmeztette: Gerő Ernő provokációra készül ellene, és szándékosan hagyja az eseményeket eljutni egy felkelésig, hogy aztán egyszerre csaphasson le az egész pártellenzékre. (Részlet Gimes Miklósné leveléből, amelyet a *„Századvég füzetek"* szerkesztőihez intézett. A kötet címe: *„Az igazság a Nagy Imre-ügyben"*. Budapest, 1989)

[9] A párház védőinek megsegítésére küldött páncélosok „tévedésből" az épületet vették tűz alá...

A belharcok gyengítette, hitelességében megingott hatalom lépéseit egyre-másra a kényszerűség diktálta. 1956-ban, miként 1989-ben, bizonyosan hozzájárult a hangulat felfűtéséhez egy hatalmas temetés – újratemetés –, akkor Rajk Lászlóé, utóbb Nagy Imréé; hiszen már önmagában is annak beismerését, kinyilvánítását jelentette, hogy a párt mégsem tévedhetetlen, oktalanság tehát ájult alázattal követni és dicsőíteni. A hatalom igazi megrendülését mindig a hitelességének megrendülése előzi meg...

És a hitelességet talán semmi nem tudja annyira kikezdeni, mint a hatalom véknyába találó szó, szemléletes és gúnyos kifejezés. A forradalmat megelőző napon jelent meg az Irodalmi Újságban Háy Gyula publicisztikája, a *„Miért nem szeretem Kucsera elvtársat?”*. *„Kucsera valami puha, amibe történelmünk sötét zsákutcájában beleléptünk”* – idézi Zöldi László a cikk egyik mondatát. S hogy e szavaknak valóban forradalmi erejük, tömeghatásuk volt, Zöldi cáfolhatatlanul bizonyítja: a műegyetemi diákok október 23-án Vesszen Kucsera! táblákkal vonultak fel; és sokan, akiket Kucserának hívtak, kérték a hatóságtól, hogy nevet változtathassanak...[10]

Írók lázadása

A Magyar Írók Szövetsége 1956. szeptember 17-i közgyűlésén első alkalommal alakult titkos szavazással új vezetőség, s ebbe az addig háttérben lévő, nem kommunista írók is bekerültek. Ismét Veres Pétert választották a szövetség elnökévé, társelnökévé Háy Gyula írót, műfordítót és Tamási Áron írót. A hatalmat meglepte az írók lázadása – tudjuk meg a Magyar Írószövetség honlapjáról. *„Rákosiék nem vették észre, hogy büntetéssel, elhallgattatással már nem lehet megállítani e folyamatot.”* 1956. október 23-án Veres Péter az események főszereplői között van, s a Bem szobor előtt felolvassa a Magyar Írók Szövetségének határozatát; ebben az írók követelték Nagy Imre visszatérését a kormány élére, és együttérzésükről biztosították a forradalmat. *„Ezen a napon a kommunista írók elvesztették vezető szerepüket, mások viszont újra bekapcsolódtak a közéletbe. A kommunista ellenzékiek, a népiek, és az egyikükhöz sem tartozó írók egységesen léptek fel a forradalom vívmányainak megőrzéséért.*[11]

Újságsorsok. Megszűnők, átváltozók, lavírozók

(Megszűnők, átváltozók)

Az Irodalmi Újság – pontosabban szerkesztőinek, szerzőinek – merészsége megpecsételte későbbi sorsát. A kezdetben a Rákosi-féle kultúrharcot támogató irodalmi folyóirat az 1950-es évek közepétől Nagy Imre törekvéseit segítette. 1956. november 2-án jelent meg utolsó, nevezetes lapszáma; benne a magyar irodalom nagy alakjai írták le mindazt, amit a forradalomról

[10] Nem állom meg, hogy ne hozzak egy egészen friss, ráadásul külföldi példát arra, milyen mozgósító ereje van a gúnyos szellemességnek. Párizsban nyolcszázezren tüntettek 2012 januárjában az ellen a törvénytervezet ellen, amely egyenrangúvá kívánta tenni az egyneműek házasságát a különneműekével. A hatalmas megmozdulás előzménye egyebek között Jean d’Ormesson híres francia író, újságíró álláspontjának körözése a világhálón (tegyük hozzá: festett portréjával és kézírásos betűtípussal): *„Teljesen azon a véleményen vagyok, hogy házasodjanak a melegek, de csak egy feltétellel: ha két baloldali politikusról van szó. Minden olyan, ami megakadályozza a szaporodásukat, egy áldás a társadalomnak.”*

[11] Magyar Írószövetség – A Magyar Írószövetség története (http://www.iroszovetseg.hu/tortenet.html)

gondoltak (többek között Déry Tibor, Füst Milán, Németh László, Szabó Lőrinc, Tamási Áron). Ekkor jelent meg Illyés Gyula híres verse is, az *Egy mondat a zsarnokságról*. A szerzők közül többen is börtönbe kerültek – így Háy Gyula is –, mások emigráltak (pl. Faludy György), s ott (Londonban, Párizsban) folytatták az újság írását, szerkesztését, megjelentetését.

Utólag megállapíthatjuk, hogy az efféle határozott, bátor kiállás, mint amilyet a szóban forgó írók részéről tapasztalhattunk, azért is hathatott elemi erővel, mert a lap a saját hitelességét (a hatalom hitelvesztése közepette) a közös szellemi fellépéssel, *„a haza, a nemzet mindenekelőtt”* sugárzó szemléletével erősítette. A „népi-urbánus” ellentétnek ezekben a lelkes, reménykedő napokban nyoma sem fedezhető fel[12]; ugyanez a nyolcvanas években elinduló rendszerváltozásnál már korántsem mondható el. Az egyik oldalon Csoóri Sándor, Csurka István, a másikon Konrád György, Haraszti Miklós nagyon hamar egymással szemben találják magukat (hogy csak négy, jelképerejű nevet említsünk...). A *Nyilvánosság Klub* azt számolgatja majd, hányszor hangzanak el a tévé műsoraiban a „haza”, „falu”, „magyar” szavak...

Ám nem csupán a bátor kiállás pecsételt meg – hosszabb-rövidebb időre – sajtósorsokat, hanem a hitelesség teljes elvesztése is. Így lett a Magyar Rádióból – a szovjet hadsereg november 4-i támadásáig – Szabad Kossuth Rádió, a Szabad Nép helyén Népszabadság (mind a mai napig). A két vezető tömegmédiumon (pártszócsövön) túl a Esti Budapestnek is váltania kellett, a helyén született meg az Esti Hírlap, a korábbinál nem kevésbé vonalasan, ám határozottan bulvárosabban (már az új idők, mondhatni: a „fogyasztói szocializmus” előszeleként).

A rádió szerepének, birtoklásának kiemelkedő fontosságát mutatja, hogy az épületénél tört ki az első tűzharc. Már csak ezért is érdemes egy kicsit elidőznünk néhány akkori epizódnál; meg azért is, mert számos alkalmat ad későbbi rendszerváltásunk néhány történésének értékelésére.

A Szabad Kossuth Rádió stúdióját az Országházban nyitották meg 1956. október 30-án. A régi vezetőket leváltották, s a munkatársak jelentős részét is. Létezése pár (egészen pontosan: öt) napjában (elhallgattatásáig) a Nagy Imréhez, ill. a munkástanácsokhoz köthető szellemiséget szolgálta, a haza, a nemzet sorsának jobbítását, a valóban demokratikus és független átalakulást tartotta szem előtt. Fontosságára utal egy később bebörtönzött munkatársának írásbeli vallomása: *„A rádiós kábelvonalon többek közt én is könyörögtem a balatonszabadi technikai személyzet vezetőjének, ne hagyják cserben a Kossuth rádiót, hivatkoztam rá, hogy ez ma az egyedüli országos fórum, ha elhallgat, abban a pillanatban darabokra esik szét Magyarország.”*[13] Az első adás Örkény István írásának felolvasásával kezdődött – ekkor hangzott el ez a későbbiekben elhíresült (s a közemlékezésben némileg módosult) mondat: *„A rádió... hazudott éjjel, hazudott nappal, hazudott minden hullámhosszon.”*

> „Kedves hallgatóink! Ebben az órában új fejezetet nyitunk a magyar rádiózás történetében. A rádió hosszú évekig a hazugság szerszáma volt. Parancsokat hajtott végre. Hazudott éjjel, hazudott nappal, hazudott minden hullámhosszon. Még a minap, hazánk újjászületésének órájában sem bírta abbahagyni a hazugságot. De ez a harc, amely az

[12] Holott ez az ellentét megelőzőleg ott lappangott. Varga Domokos emlékezete szerint „Az urbánus–narodnyik komplexus, mely még a háború előttről eredt, végig ott kísértett az Írószövetségben, például Veres Péter és Háy Gyula hallatlanul tudták utálni egymást”. (Vargha Domokosné: *Merre jársz most, Dombikám? Ötvennégy közös esztendő kései krónikája.* Nyitott Könyvműhely kiadó, 2006.

[13] Részlet Varga Domokos börtönnaplójából. In.: Vargha Domokosné: *Merre jársz most, Dombikám? Ötvennégy közös esztendő kései krónikája*. Nyitott Könyvműhely kiadó, 2006., 57. o.

utcán kivívta a nemzet szabadságát és függetlenségét, a rádió falai közt is fellángolt. Akik a hazugság hirdetői voltak, e perctől fogva nem munkatársai többé a Magyar Rádiónak, mely ezentúl joggal viselheti Kossuth és Petőfi nevét. Mi, akik itt állunk a mikrofon előtt, mi új emberek vagyunk ezen a helyen. A jövőben a régi hullámhosszon új hangokat fognak hallani. Ahogy a híressé vált régi-régi esküminta követeli, az igazságot, a teljes igazságot és semmi mást, csak az igazságot fogjuk elmondani. Egy részecske vagyunk az ország testéből. Kérjük, adják meg azt a figyelmet munkánknak, mely minden dolgozó magyar embernek jár. Mi az egész forradalmi mozgalom szószólóinak valljuk magunkat, és a magyar nemzet hangját akarjuk hallatni ország-világ előtt. A rádió régi vezetőit és munkatársainak egy részét leváltottuk. Kelt Budapest, 1956. október 30-án."[14]

Mielőtt a rendszerváltozás eseményeivel megvonnánk a párhuzamot, még néhány rövid történelmi adalék ahhoz az öt naphoz. 1956. november 1-jén Nagy Imre innen, a Szabad Kossuth Rádió stúdiójából jelentette be az ország semlegességét, november 3-án este Mindszenty József innen intézett szózatot a nemzethez (és másnap hajnalban innen menekült az amerikai nagykövetségre). Amikor november 4-én hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak, innen hangzottak el 5 óra 20 percekor Nagy Imre híres mondatai: *„Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével."* Öt óra 56 perckor Nagy Imre az éteren keresztül keresi az előző nap a szovjetekkel tárgyalásra indult Maléter Pál honvédelmi minisztert és a magyar katonai küldöttséget. (Őket ekkorra már lefogták a szovjetek.) A Szabad Kossuth Rádió november 4-én 10 óra 7 perckor hallgatott el végleg, miután a Parlament épületét elözönlötték a szovjet katonák.[15]

Örkény István öt év szilenciumot (kényszerhallgatást) kapott fentebbi írásáért. A szabad rádió szerkesztői közül többen is börtönbe kerültek (pl. Tóbiás Áron, Varga Domokos), igaz, más, hasonlóan „ellenforradalmi" bűnöket is rájuk róttak.

„Akik a hazugság hirdetői voltak, e perctől fogva nem munkatársai többé a Magyar Rádiónak" – hangzott el tehát a Szabad Kossuth Rádióban a kezdetek kezdetén. Miként arra majd annak idején rámutatok, a rendszerváltás időszakának médiaháborúja voltaképpen a Magyar Televízió Híradója addigi főszerkesztőjének, Aczél Endrének a leváltásával kezdődött. Vajon Aczél Endre – a puha diktatúra egyik legfontosabb médiapozíciójának betöltője – nem volt a hazugság hirdetője? Ha az volt, akkor miért kellett az éppen formálódó liberális ellenzéknek – amely akkoriban hangos antikommunizmusával kérkedett – kikelnie a tévé újonnan kinevezett elnökének döntése ellen...?

Arra gondolhatnánk, hogy az indokolta a felháborodást: a puha diktatúrában már nem kellett annyira hazudni, mint Rákosiék idején, s a tévéhíradó főszerkesztője – miként ezt a leváltás ellen tiltakozók hangoztatták – lényegében újságíró, azaz szakember volt, s nem politikus, indokolatlan volt tehát hozzányúlni. Hogy valóban így volt-e, a maga idején és helyén eredünk nyomába...

[14] http://orkenyistvan.hu/hazudtunk

[15] Wikipédia: Szabad Kossuth Rádió

A forradalom első napjaiban Szepesi György, a közkedvelt rádiós sporttudósító, az aranycsapat nevében elítélte az „ellenforradalmat", s ilyen szavakkal gyalázta a felkelőket: „*A Himnusz hangjai mellett lopnak, fosztogatnak és gyilkolnak*". *Tiltakozunk!* címen az olimpiai csapat 118 tagja utasította vissza a „bemondó"-nak a sportolók nevében tett „felháborító nyilatkozatát".[16]

Megint egy fél évszázaddal későbbi, ugyancsak különös médiaeseményt köthetünk Szepesi különös tettéhez. Anélkül, hogy elébe mennénk a dolgoknak és már itt kitérnénk a részletekre, emlékeztetnénk a Népszabadságban 2003-ban megjelent, hamis Teller-levélre: az újságíró (Zeley László) itt is annyira fontosnak érezte, hogy az ország sorsának alakulásába a maga módján, a maga – tegyük hozzá: rögeszmés – világlátása szerint folyjék bele, hogy evégett még attól sem riadt vissza: az éppen elhunyt Teller Ede tollára csempésszen „szélső-jobboldali" veszélyre figyelmeztető gondolatokat...

Miként a Magyar Rádiónál (ha itt csak átmenetileg is), a Szabad Népnél is le kellett venni a régi ruhát, új névvel, új arculattal, új ígéretekkel – merthogy hitelesen – kellett megmutatkozni. Két nap szünet után még újra megjelenik a lap, de már nem sokáig: utoljára október 29-én. „*Hajnalodik*" címmel közölt utolsó vezércikke Nagy Imre előző napi beszéde szellemében üdvözli a felkelést. A „*Válasz a Pravdának"* című cikk írója pedig élesen visszautasítja a szovjet pártlap előző napi vezércikkének hamis állításait.[17] Hogy ezek mennyire voltak (mennyire lehettek) őszinte, belátó, mondhatni bűnbánó cikkek, vagy csupán a hitelesség visszaszerzésének kétségbeesett kísérletei, erre a későbbiekben igyekszünk körültekintő választ adni: részben egy különös sztrájk nyomán, részben pedig a lap egyik neves újságírója, Gimes Miklós sorsának vázlatos követésével. Tény, hogy e nap (október 29.) estéjén Dudás József, a felkelők egyik vezetője az általa létrehozott Magyar Forradalmi Bizottmány központját a Szabad Nép székházában állította fel, s az egykori pártlap egykori újságírói rövidesen új napilappal jelentkeztek.[18]

A Népszabadság első száma november 2-án jelent meg, tehát a szovjet csapatok támadása előtt két nappal. A lap akkor még ezt írta címoldalán: *„Az orosz csapatok átvonulása a hírek szerint mindenütt összeütközés nélkül történt. Ez azonban nem sok jóval kecsegtetett a jövőre nézve mindaddig, amíg az esti órákban nem hallottuk a rádióban a kormány ezzel kapcsolatos bejelentését. Reméljük, hogy a nyilatkozat, s az ENSZ segítségének kérése jobb belátásra bírja majd hívatlan, s egyáltalán nem kedves vendégeinket."*[19] Vagyis orosz csapatokról és nem szovjetekről beszél, „hívatlan"-nak és „egyáltalán nem kedvesek"-nek nevezve őket.

Hajlanánk tehát afelé, hogy az újság szerkesztői, újságírói csupán taktikai megfontolásból váltottak ilyen hirtelen ilyen nagyot, s a hitelesség látszata volt a fontos, nem maga a hitelesség, nem az igazmondás. Hiszen e téren majd a rendszerváltozás utáni Népszabadságnál is erős tudatosság fedezhető fel (miként erre majd egy másik fejezetben bővebben rámutatunk). Pár nap múlva valóban tapasztalható lesz a hirtelen visszatérés a régi, megszokott hang-

[16] Török Bálint: A Magyar Rádió története. (Tóbiás Áron négykötetes művének ismertetése és kritikája). Valóság, 2008. December, LI. évfolyam 12. szám (http://www.valosagonline.hu/index.php?oldal=cikk&cazon=860&lap=0)

[17] http://magyarkronologia.terrorhaza.hu

[18] Megjegyezendő, hogy a régi szellemű Szabad Nép átmenetileg megjelenik még Szolnokon. A Népszabadság november 11-i, Új úton című vezércikke „élesen támadja a szolnoki Szabad Népet mint a Rákosi–Gerő-klikk restaurációs kísérletét".

[19] Mementó 1956: Kádár és november 4. más nyertesei. hvg.hu, 2010. november 4.

nemhez. Miként a HVG mutat rá imént idézett cikkében, „A Népszabadság a november első napjaiban általa írtakról tudomást sem véve, november 8-án így szól a gyakorlatilag Moszkvában kijelölt, és elvileg nem sok jogi legitimációval rendelkező Kádár-kabinetről: *»Aligha volt még kormány hazánkban, amely ilyen rendkívüli nehéz körülmények között fogott volna hozzá munkájához. A közlekedés a fővárosban és környékén bénult állapotban van, a gyárakban szünetel a munka, a számos helyen még mindig lövöldöző anarchista fegyveres csoportok miatt igen komoly szállítási nehézségek vannak.«„*

Mondhatni, „szerencsénkre" történt azonban pár hét múlva egy olyan esemény, amely ismét arra figyelmeztet: a világ dolgainak, folyamatainak, köztük a magyar sajtó történéseinek és szereplőinek megértéséhez nem ildomos csupán fekete-fehér színben szemlélődni. November 23–24-én sztrájkolt a Népszabadság – az MSZMP lapja! –, méghozzá amiatt, mert a pártvezetés nem engedélyezte a Tito pulai beszédének Pravda-kommentárjára írott válaszuk közreadását. Hogy legalább sejtelmünk legyen, miről is szólt volna *az „Amivel nem lehet egyetérteni"* című vezércikk, idézzünk legalább egy gondolatot abból a bizonyos pulai beszédből:

> „Ezek az események nagyon bonyolultak, különösen Magyarországon, ahol az történt, hogy a munkásosztálynak és a haladó szellemű embereknek nagy része fegyverrel a kézben küzdött az utcákon a szovjet fegyveres erők ellen. Amikor a magyar munkások és haladó erők tüntetni kezdtek, majd később ellenállást tanúsítottak, és fegyveres akciókat indítottak a Rákosi-féle módszerek és a Rákosi-féle irányvonal további fenntartása ellen, akkor nem lehetett ellenforradalmi törekvésekről beszélni."[20]

Ha a Szabad Nép pártos – és nem kevésbé önkényuralmi – szemléletén nevelkedett újságírók képesek voltak a szovjet tankok árnyékában amiatt sztrájkolni, mert nem bírták elviselni, hogy a pulai (legalább) részigazságok helyett csakis a szovjet tömény hazugságok kaphatnak helyet és teret a lapjukban, akkor illendő belátnunk: nem csupán taktika bújt meg a mögött, hogy Népszabadsággá lényegült át a Szabad Nép, hanem az újságírók, a szerkesztők valóban új lapot szerettek volna nyitni életükben. S hogy megint csak volt kockázata a bátorságnak, bizonyítja, hogy az MDP-ből MSZMP-vé alakuló párt Ideiglenes Intéző Bizottsága leváltotta a főszerkesztőt (Fehér Lajost).

Az ehhez az időszakhoz fűződő tiszteletteljes felismerést érdemes lesz majd dédelgetnünk a rendszerváltozás időszakának elemzésénél is – nem feledkezve meg, persze, más felismeréseinkről sem. Annyit mindenesetre leszögezhetünk: ha akár a Szabad Kossuth Rádió világgá röpített vallomását s pár napos működését, akár a Népszabadság sztrájkolását vetjük össze azzal az ötven évvel későbbi eseménnyel, amikor – tehát 2006-ban – a Magyar Rádió elnöke szó nélkül hagyta, hogy az október 23-i állami „ünnepségen" elkapott tüntetőket a rendőrség a rádió épületébe szállítsa s ott bántalmazza őket, akkor az önkényuralmi rendszerben megmutatkozó újságírói magatartást helyénvalóan nevezhetjük bátornak, a többpárti demokráciában megmutatkozót pedig szolgainak, megalkuvónak, sőt: gyávának.

[20] http://www.rev.hu/sulinet56/online/ora4/index.htm Tegyük hozzá, hogy Tito beszédének voltak olyan részletei is, amelyekkel például Nagy Imréék sem értettek egyet: november 16-án Nagy Imre, Haraszti Sándor, Donáth Ferenc, Losonczy Géza, Szántó Zoltán és Lukács György levet írt Josip Broz Titónak, visszautasítva a pulai beszéd rájuk vonatkozó megállapításait.

(Lavírozók)

Eddig ‘56 megszűnő és átváltozó sajtójára fordítottuk figyelmünket (Irodalmi Újság, Magyar Rádió, Szabad Nép), vessünk még egy rövid pillantást a lavírozókra is, mielőtt a forradalom valóban teljesen új és valóban forradalmi lapjaira térnénk ki néhány szó erejéig.

A Múlt-kor című folyóirat áttekintette az ötvenhatos forradalom első napjának sajtóját „Amit a papír október 23-án elbírt” címmel. Az elemzés lényege, hogy mindegyik újság úgy igyekezett a forradalmi eseményekről és a sajtó kívánatos szerepéről szólni, hogy azért egyúttal hitet tegyenek a szocializmus építése mellett.[21]

A DISZ lapja, a Szabad Ifjúság A sajtó becsülete című cikkében megállapítja: *„Hol és miért tévesztettünk utat és merre az igazi út − ez a viták lényege.”* A párt egyik vezetőjének ama vádjára, hogy „ma számos helyen, szóban vagy sajtóban népi demokráciánk és vezető pártjának alapvető igazságait” akarják kétségbe vonni, a cikkíró ezt feleli: *ezek a „nemzetünk, népi hatalmunk és a párt sorsáért való aggódást” tükrözik, „a kommunista humanizmus eszményéért szállnak síkra”. „Sokat szenvedett népünk nem azért küzdött, hogy ... ne legyen szocialista Magyarország”.*

Hasonlóképpen reagál a forradalmi ifjúság egyik fő fészkének, a Műszaki Egyetemnek az orgánuma, a Jövő Mérnöke is: *„Mi határozottan tudjuk, hogy mit akarunk. Akarjuk a XX. Kongresszus szellemének maradéktalan érvényesítését, a júliusi határozat egyértelmű végrehajtását.”* A szakszervezetek lapja, a Népszava ugyancsak *„felháborodottan” tiltakozik „az alaptalan vád ellen, öntudatosan, ahogy a szocialista építés harcosaihoz illik, visszautasítjuk a rágalmat...”*.[22]

A Magyar Nemzet, a Népfront lapjaként az év során már több alkalommal is bebizonyította – olvashatjuk a Múlt-kor elemzésében –, hogy *„méltó régi nagy híréhez”*. Október 23-án is *„lelkesen”* ismerteti a budapesti Petőfi Kör javaslatait, köztük a *„szocialista demokratizmus kibontakozását”*, és Nagy Imre, s vele a *„lenini eszmékért harcoló más elvtársak”* visszavételét a pártba és a kormányba.[23]

Az Irodalmi Újság ezen a napon különkiadásban közölte a magyar írók kiáltványát. Az eddig idézettekhez igazodva ők is *„Önálló nemzeti politikát [akartak] a szocializmus eszméje alapján”*.

Az országos lapok közül a Szabad Nép *„magatartása”* volt a legösszetettebb – állapítja meg a Múlt-kor írása. Hol vállalta a szerkesztőség a párttal való teljes azonosulást, hol megtartotta a két lépés távolságot. *„A mozgatórugó nyilván az volt, hogy minél jobb színben tűnjön fel az olvasóközönség szemében”* – vélekedik az elemzés. A MDP hamarosan megszűnő szócsöve mindenesetre arra figyelmezteti az egyetemi és főiskolai fiatalságot, hogy pillanatig se felejtsék el, *„küzdelmük a szocialista demokratizmus előretöréséért folyik”*.

---

[21] http://www.mult-kor.hu/20051021_amit_a_papir_oktober_23an_elbirt_a_forradalom_sajtoja

[22] A Népszava október 25-i címlapján már öles címek hirdetik: Győzött a magyar nép demokratikus akarata! Gerőt leváltották, Kádár János az utóda. Általános amnesztiát! A forradalom idején újraalakuló Szociáldemokrata Párt visszavette a Népszavát; az addig népszavás újságírók Népakarat címen folytatták munkájukat a Szabad Szakszervezetek Országos Szövetségének égisze alatt.. (A forradalom leverése után, 1957–64 között Kéthly Anna szerkesztette a Népszavát Londonban.) A Népakarat forradalomra emlékeztető nevét 1958 februárjában változtatták vissza Népszavára. (forrás: http://1956.mti.hu)

[23] Október 26-án a Népszava és a Magyar Nemzet egyaránt azonnali tűzszünetet, amnesztiát, az államvédelem feloszlatását követeli. (forrás: http://magyarkronologia.terrorhaza.hu).

Mint majd látni fogjuk, ez a fajta lavírozás, egyensúlyozgatás jelen és jövő között a rendszerváltozás sajtójának is jellemző sajátossága lesz. Igencsak beszédes az iménti elemzés idézett megjegyzése: az addig csak a hatalomhoz igazodó lap az olvasóközönséghez is elkezdett igazodni (mint bebizonyosodott: már túl későn...). 1988–89-ben, a rendszerváltozás küszöbén is majd minden sajtónak és minden újságírónak mérlegelnie kell, milyen gyorsan és milyen látványosan szakadjon el a hatalomtól, milyen gyorsan csatlakozzon rá a változásokra, vagy akár: mennyire legyen előidézője, motorja a változásoknak...

Forradalmi sajtó

Ebben a rövid részben azokat a jelentősebb sajtótermékeket tekintjük át, amelyek a forradalom idején születtek eleve a népfelkelés, a szabadságharc támogatására.[24]

Igazság

Október 25-én jelent meg az *Igazság*, az első forradalmi újság; szerkesztője Obersovszky Gyula.[25] November 5-től – a magyar forradalmi ifjúság és a honvédség lapjaként – konspiratív körülmények között, *Élünk* címmel jelenik meg. December 6-án letartóztatják Obersovszkyt. (A Népszabadság sztrájkoló munkatársai ugyanezen a napon közlik Biszku Bélával, hogy feltétel nélkül felveszik a munkát, és alávetik magukat a pártfegyelemnek.) Június 20-án (másodfokon) a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa halálra ítéli. Az Írószövetség kezdeményezése nyomán kibontakozott világméretű tiltakozás eredményeként, az Elnöki Tanács kegyelemből életfogytiglani börtönre változtatja büntetését. Az 1963-as amnesztia idején szabadul.

Magyar Honvéd

A megszűnt Néphadsereg c. lap helyett jelent meg politikai napilapként. November 23-án vezércikkben emlékezett meg a forradalom kitöréséről*: „…most, egy hónappal a dicsőséges forradalom, a drága, feledhetetlen emlékű magyar október után, a gyászos november napjait éljük”*. Másnap betiltották.

Magyar Szabadság

Október 30-án jelenik meg először. A lapot részben a Szabad Nép vezető újságírói szerkesztik – többek között Gimes Miklós, Lőcsei Pál. *„Három, minden második nap megjelent lapszám, négy-négy oldalon, 1956. október 30. és november 3. között. Ezt jegyezheti fel a sajtótörténet a Magyar Szabadságról – az 1956-os forradalom alatt megjelenő új lapok legtöbbjéről persze ennyit sem”* – olvashatjuk 2011-ben a Beszélőben.[26] S azt is, hogy Lőcsei a rendszerváltás évében adott egyik interjújában ezt a rövid életű hírlapot jelölte meg *„mint újságírói, szerkesztői tevékenységének egyetlen olyan teljesítményét, amelyre élete végéig büszke lehet.”* Fontos megállapítás, visszatérünk még rá Gimes Miklóssal kapcsolatban; az ő ‘56-os szerepéről – legfőképpen is

[24] Forrás: http://magyarkronologia.terrorhaza.hu

[25] „1956. október 23-án részt vett a Magyar Rádió ostromában, másnap megalapította az *Igazság* című lapot” – olvashatjuk Obersovszkyról a Wikipédiában.

[26] Pajkossy Gábor: Lőcsei Pál és a Magyar Szabadság. (Beszélő, 2011. december, 16. évf. 12. szám)

drámai jelentősége miatt – külön szólunk. Annyit előrebocsátunk, hogy Lőcseit – titkos tárgyaláson – nyolc év börtönre ítélte a Vida Ferenc által vezetett népbíróság tanács, Gimes pedig végül az életével fizetett...

Magyar Függetlenség

A Dudás József alapította Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány napilapja, első száma Függetlenség címmel jelent meg. 1956. október 30-án Dudás fegyveres csoportjával elfoglalta a Szabad Nép székházát és nyomdáját; s az így kiadott napilapjában huszonöt pontos kiáltványt tett közzé „Nem ismerjük el a jelenlegi kormányt" címmel. Ugyanakkor hozzájárult, hogy az épületben a kormányhoz hű lapokat is szerkesszék és kinyomtassák. Október 31-én *„A forradalmi harc fegyveres szakasza győzelemmel fejeződött be"* címmel jelenik meg Dudás vezércikke: ebben új ideiglenes kormány megalakítását követeli Nagy Imre, Kovács Béla, Kádár János, Kéthly Anna, Kiss Sándor bevonásával, de a kommunista társutasok (Erdei Ferenc, Bognár József) nélkül. Itt említjük meg, hogy a Magyar Függetlenség volt az a forradalmi újság, amelyik (1956. november 1-én) beszámolt arról, hogy Szepesi György *„az aranycsapat nevében"* elítélte az *„ellenforradalmat"*. A forradalom leverése után Dudás Újpesten szervezte az ellenállást. 1957. januárban tartóztatták le. Gyorsított büntetőeljárás után halálra ítélték és kivégezték (a felkelés egy másik vezéralakjával, Szabó Jánossal együtt).

Régi-új pártlapok

Talán párthoz való kötődésük és rövid életük miatt sem játszhattak jelentős szerepet a forradalom alakításában, tüzének szításában. A Népszavát – mint említettük – visszavette a Kéthly Anna-féle Szociáldemokrata Párt, s újra megjelent a Kis Újság, az FKGP lapja. A Petőfi Párt adta ki az Új Magyarországot.

(A szabad szólás ára)

Ha röviden szeretnénk összegezni, mi az azonos a forradalmi lapok sorsában, akkor a szabad sajtó, a szabad szólás, a függetlenség hatalmas ára ötlik eszünkbe: a súlyos, nem egyszer halásos ítéletek. Alighanem ez a legfőbb bizonyíték arra, hogy a hatalom nagyon nagy szerepet tulajdonított a tömegközlésnek az események alakulásában. De bizonyítják ezt a meg nem születhetett lapok is: a Központi Munkástanács (KMT) november 30-án felhívást ad ki, hogy amíg a tanács sajtóengedélyt nem kap, addig senki ne vásárolja az MSZMP lapjait. (A Magyar Kronológiából azt is megtudhatjuk, hogy egyik-másik munkástanácsnak sikerült végül helyi lapot indítania: december 20-án leváltották az ózdi munkástanácsa lapja, a Szabad Ózd főszerkesztőjét...[27]) S hasonlóképpen bizonyítéknak tekinthetjük, hogy a kormány már december 19-én gondoskodik a Tájékoztatási Hivatal felállításáról. December 24-re, karácsony délutánjára időzíti a párt új politikai napilapja, az Esti Hírlap első számának megjelentetését. A Népszabadság karácsonyi száma vallásos témájú írások közlésével igyekszik a közvéleményt az MSZMP mellé állítani. (Az éjféli mise megtartásának érdekében egy éjszakára felfüggesztik a kijárási tilalmat...)[28]

[27] Magyar Kronológia, http://magyarkronologia.terrorhaza.hu

[28] Magyar Kronológia, uo.

(Kereslet a szabad sajtóra)

Vajon igazuk volt-e Kádáréknak az akkori sajtó szerepének, súlyának – a szabad, az igaz szó erejének – megítélésében?

Leginkább talán azon mérhető ez le, hogy mekkora kereslet volt a szabad sajtóra. Egyetlen idevágó adat: még a forradalom kitörése előtt, 1956. október 8-án jelent meg Budapesten, a Hazafias Népfront kiadásában egy új, nyolcoldalas hetilap, a Hétfői Hírlap.[29] Egyik szerkesztője Obersovszky Gyula volt. A lapot *„nagy érdeklődéssel fogadta"* a főváros közönsége, 55000 példányát órák alatt elkapkodták! Jegyezzük meg: akárcsak a rendszerváltozás idejének új újságjaiét. Tegyük rögtön hozzá: de nem Obersovszky Gyuláéit. *„'89-ben újra nekilódul az igazságkeresésnek. De már késő* – olvashatjuk az Irodalmi Jelen Obersovszkyra emlékező írásában. *– A Történelmi Igazságtétel Bizottság alapító tagja. 1990-től az újrainduló Igazság, majd az Élünk című lapok főszerkesztője. 1991-től egyszemélyes folyóiratot ad ki Vagyok címmel, és sorra jelenteti meg irodalmi műveit, amelyeket senki nem olvas, senki nem lát."*[30]

„Már késő (...) Amelyeket senki nem olvas, senki nem lát" – jegyzi meg tehát lakonikusan búcsúztatója, tisztelője. Ez is arra figyelmeztet, hogy amikor az újságok és újságírók magatartását és szerepét elemezzük és értékeljük – múltra és jövőre vonatkoztatható tanulságokat keresve –, akkor szem előtt kell tartanuk a különféle korszakok jellegzetes különbségeit. Kísérletet teszünk majd ezek meghatározására, összevetésére, de előttünk van még 1956 egy sajátos és fontos tájékoztató és mozgósító eszközének (röplapok, plakátok) rövid értékelése; 1956 nyelvpolitikájának felvillantása; a forradalom néhány jellegzetes, tanulságos újságírói lelki tényezőjének megragadása; ezt követően pedig a Kádár-korszak keményebb (1957−1963), majd puhább (1963−1988) időszaka sajtóviszonyainak áttekintése.

Plakátok, röplapok, földalatti kiadványok

Varga Domokos író így emlékszik vissza, hogyan szerzett tudomást 1956. október 23. forradalmi eseményéről: *„...úgy ébredtem fel, mint egy közönséges hétköznapot ahogy kezd az ember. Déli 1 órára vagy fél 2-re a Lapkiadó Vállalat helyettes vezetőjéhez voltam hivatalos. (...) látom, hogy a Lapkiadó épülete (a New York palota, Lenin krt. 9–11.) előtt egy fiatalember valami papírt szögez a fára. Pillanatok alatt összesereglett egy-két tucat ember, köztük én is, s olvastuk. Gépelt szöveg volt rajta, különböző követelésekkel, 12 pontba szedve, ha jól emlékszem, s aláírva, Építéstudományi egyetem METESZ szervezete."*[31]

1956-ban a röplapok, plakátok s a különböző földalatti kiadványok (szamizdatok) nem kevésbé fontos tájékoztató eszközök, mint az újságok. A párt, illetve a kormány kezében ott a rádió, az újságok, ennek ellenére a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa október 24-én plakátokon teszi közzé a rögtönítélő bíráskodás elrendelését.[32] A forradalmárok pedig

[29] okt. 29-én jelent meg az utolsó lapszám (forrás: MTI, 1956. október)

[30] Onagy Zoltán: Obersovszky Gyula – micsoda életút! Irodalmi Jelen, 2010. január 1. (A legendás író, újságíró 2001. március 15-én halt meg.)

[31] Vargha Domokosné: *Merre jársz most, Dombikám? (Ötvennégy közös esztendő kései krónikája).* Nyitott Könyvműhely kiadó, 2006.

[32] http://1956.mti.hu/Pages/Showfile.aspx?id=578178ea-57eb-4c57-917c-2d75351423d4

röplapokon, plakátokon ismertetik a skandálandó jelszavakat, szólítanak fel sztrájkra, figyelmeztetnek arra, hogy a szovjetek elhurcolják fiainkat, vagy hogy Kádár fasisztának nevezi a forradalmárokat, s adnak még hírt ezernyi más dologról.[33] Amikor a sajtó rövid életű – és valójában ekkor is korlátozott[34] – szabadsága megszűnt, az újságírók is „föld alá" kényszerültek, házi sokszorosításra, terjesztésre. Ez sem volt egyáltalán kockázatmentes, az életükkel játszottak. November 15-én karhatalmisták és szovjet tisztek tartóztatták le Krassó Györgyöt és feleségét, meg Lipták Tamást és Oltványi Ambrust: *„Forradalmi Értelmiség"* és *„Magyar Október"* aláírással röplapokat és felhívásokat készítettek és terjesztettek. Ugyanezen a napon a Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom kiadta a *„Magyar újjászületés tízparancsolata"* c. kiáltványát, s megindította az Október Huszonharmadika c. lapot; december közepéig titkosan, sokszorosítva jelentették meg.[35] Az illegális mozgalom egyik alapítója és a földalatti újság egyik szerkesztője Gimes Miklós. Bátorságáért – mint említettük, s miként alant még szólunk róla – az életével fizetett.

A majdani rendszerváltáskor is felbukkannak majd röplapok, kézen-közön forognak illegális kiadványok, lesz közöttük egy jelentősebb, a folyamatokra – főképp az értelmiségi véleményekre – kétségkívül erősebben ható földalatti kiadvány (a Beszélő), ezek azonban összességében összehasonlíthatatlanul kisebb szerepet játszanak a nyilvánosság szűk kereteinek szétfeszítésében, a mozgósításban, mint egykori, '56-os társaik. Előrebocsátva idevágó elemzésünk egyik megállapítását: kisebb volt a kockázat és kisebb volt – vagy inkább: kisebbnek tűnt – a tét.

'56 nyelvpolitikája

Ötvenhat és majdani rendszerváltásunk időszakának összevetését nyelvpolitikai szempontból különösen indokolttá teszi az a tény, hogy a fogalmak hamis használatán egy egész rendszer nyugodott (hadd bocsássuk előre: és nem csupán az önkényuralom idején), s abban a pillanatban, hogy a fogalmakat helyrerakták, az igazat kimondták, a rendszer orra bukott.

Ha az egyeduralkodó párt a „Magyar Dolgozók Pártja" volt, akkor az MDP-nek és támogatóinak nyilvánvalóan mindent el kellett követniük, hogy bebizonyítsák: az általuk teremtett rend ellen, a forradalmi átalakítással létrehozott szocialista rendszer ellen csakis *anarchisták, fasiszták, ellenforradalmárok, reakciósok, klerikálisok* és hasonlók léphettek fel, s nem a *nép*, nem a *dolgozók*, nem *demokraták*, nem *hazafiak, szabadságharcosok*, nem *forradalmárok*...

A majdani Terror Háza magyar kronológiájából megtudhatjuk, hogy 1956. október 24. hajnalán, 4.30-kor a Kossuth Rádióban közzéteszik, majd 7 óráig többször megismétlik a Minisztertanács közleményét: *„Fasiszta, reakciós elemek fegyveres támadást intéztek középületeink ellen, és megtámadták karhatalmi alakulatainkat."* Az 5.30-kor másodszor és később újra beolvasott közleményben a *„fasiszta"* jelző helyett az *„ellenforradalmi"* szerepel.[36]

---

[33] http://1956.mti.hu/Pages/Showfile.aspx?id=93843b03-65f8-499d-b3f1-7b65f2709727

[34] Lásd: a Központi Munkástanács hiába kért lapindítási engedélyt...

[35] Magyar Kronológia, http://magyarkronologia.terrorhaza.hu

[36] Magyar Kronológia, http://magyarkronologia.terrorhaza.hu. Az '56 nyelvpolitikájáról szóló részben továbbra is erre a forrásra támaszkodunk, ahol egyéb forrást nem tüntettünk fel.

Néhány nappal később, október 28-án összeül az MDP Politikai Bizottsága. Ezen Kádár János első titkár bejelenti, hogy megváltoztatják az események addigi értékelését. Jóváhagyják a Szabad Nép másnapi vezércikkét. A „Híven az igazsághoz" c. írás elutasítja az előző napok eseményeinek *ellenforradalmi, fasiszta* puccskísérletként való megbélyegzését; a felkelőkről *becsületes hazafiak*ként beszél, akik a *szocialista demokráciáért* harcolnak. Tegyük hozzá, a váratlan engedékenység – nyelvpolitikai pálfordulás – mögött leginkább nagypolitikai taktika húzódik: a Szovjetunió hatalmi színjátszása, az éberség elaltatása. Kádár János ugyanis Anasztaz Mikojan és Mihail Szuszlov jelenlétében és előzetes hozzájárulásuk birtokában terjesztette elő a javaslatot. S a szovjet küldöttek javaslatára hozták létre ekkor az MDP Elnökségét is, s ennek többek között Apró Antal és Münnich Ferenc is tagja lett...

Ugyancsak a színjátszás számlájára írható, hogy október 30-án az MDP Elnöksége egyhangúlag megszavazza a koalíciós kormány felállítását, a többpártrendszer bevezetését. Az elnökség egyik tagja[37] javasolja, hogy Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) néven alakítsanak új pártot. Indítványát az Elnökség leszavazza. Kádár azonban november 1-én a Szabad Kossuth Rádió által sugárzott beszédében az MSZMP alapítására hív fel.

Aznap Kádár János és Münnich Ferenc eltűnik Budapestről. Másnap Tökölről Moszkvába repülnek. Kádár, Münnich (és Bata István[38]) részt vesz az SZKP KB Elnöksége kibővített ülésén. Kádár értékelése szerint a helyzet „óráról órára jobbra tolódik", bár *az események csak fokozatosan öltöttek ellenforradalmi* jelleget. A szovjet katonai beavatkozást *ellenzi*, mert azt követően „a kommunisták erkölcsi pozíciója a nullával lesz egyenlő". Münnich a szovjet csapatok maradása *mellett* érvel[39], Bata István katonai diktatúra bevezetését javasolja.

November 7-én a szolnoki Szabad Népben megjelenik az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága nevében kiadott felhívás. Az októberi eseményeket *differenciálatlanul ellenforradalomnak nevezi*, és a párt legfőbb feladataként „az *ellenforradalom* már leplezetlenül fellépő erőinek" szétzúzását jelöli meg.

December 1-én, az éjszaka folyamán Kádár János megbeszélést folytat a Budapesten tartózkodó szovjet pártvezetőkkel. A tárgyalás eredményeként *Kádár alapjaiban megváltoztatja* az MSZMP IKB másnapi ülésére készített beszámolóját, és *az októberi eseményeket differenciálatlanul „ellenforradalomnak" nevezi.*

December 3-án százötven diákot zárnak ki a moszkvai Lomonoszov Egyetemről, mert bírálták a magyarországi események hivatalos szovjet verzióját, és/vagy részt vettek a november 30-ai és a december 1-jei diáktüntetésen. Formailag a diákok kizárását *huliganizmusukkal* indokolják.

Hogy mekkora tétjük volt az elnevezéseknek, a fenti eseményeken túl is számos történelmi tényen, fordulaton mérhető le. Onnantól kezdve, hogy Kádár beadta a derekát, s következetesen *ellenforradalomnak* nevezte az '56-os országos megmozdulást, egészen a rendszerváltozás kezdetéig *izgatásnak* számított, ha valaki a „hivatalossá" vált kifejezés helyett – akár

[37] Szántó Zoltán

[38] 1953. július 4-étől 1956. október 24-éig honvédelmi miniszter

[39] A Münnich Ferencről szóló wikipédiás szócikkben tehát nem felel meg a valóságnak az az állítás, hogy Kádár nem képviselt eltérő álláspontot a szovjet beavatkozást illetően. (Az idevágó teljes szövegrész: Münnich szerepe a moszkvai út előkészítésében nem teljesen tisztázott: Kádár vele találkozott, és Münnich Andropov szovjet nagykövettel tárgyalt aznap este /november 1-jén/, amikor mindkettőjüket a Szovjetunióba vitték. A kortársak közül sokan azt gyanították, hogy Münnich tőrbe csalta Kádárt, ugyanakkor a moszkvai tárgyalások jegyzőkönyvei alapján nem képviseltek eltérő álláspontot a szovjet beavatkozásról.)

csak baráti társaságban – a *forradalom*, a *szabadságharc* vagy a *népfelkelés* szót használta.[40] A puha diktatúra bukásának meggyorsításához pedig jelentős mértékben hozzájárult a párt akkor legnépszerűbb politikusának, Pozsgay Imrének a nyilatkozata, amidőn 1989 januárjában *népfelkelés*nek nevezte '56 világraszóló megmozdulását. Ezzel teljesen kihúzta a törvényesség és a maradék hitelesség talaját a népfelkelést leverők, azaz Kádár és hívei, követői alól. Ezzel szabadult ki végleg a szellem a palackból. Ideológiailag megágyazott Nagy Imre és társai rehabilitálásának, díszes újratemetésének s a rendszerváltást jelentő többpártrendszernek.

Aligha rugaszkodunk el a valóságtól, amikor feltételezzük, hogy Kádár – orvosi értelemben is igaz – megzavarodása, majd váratlanul gyors halála szoros összefüggésben állt '56 átértékelésével, Nagy Imrének az egykori vádak alóli felmentésével – s az elnevezés körüli nyelvpolitikai küzdelemmel. Az egész országot megrendítő nagy temetésre 1989. június 16-án került sor; június 23-án az MSZMP KB ülésén a korszak „névadó" politikusát, Kádár Jánost lemondatják minden tisztségéről; s alig néhány nap múlva, július 6-án meghal.[41] Széles körű történészi vélekedés, hogy Nagy Imre, ha akarta volna, elkerülhette volna a bitófát, a szovjetek ugyanis nem kérték, nem követelték a kivégzését Kádár Jánostól. Ha lemondott volna kormányfői posztjáról, ha töredelmes megbánást, önkritikát tanúsít, akkor megúszhatta volna.[42] S tegyük hozzá: ha hajlandó lett volna elismerni Kádár kormányát.[43] S szintén tegyük hozzá: ez még így is egy jóindulatú feltételezés. A rá szabott halálos bírói ítélet után, az utolsó szó jogán elmondott, eredeti hangfelvételről meghallgatható beszéde egy nagyon tiszta, rendíthetetlenül bátor és őszinte embert állít elénk, olyat, aki nem kér magának kegyelmet. *„Fájdalmas és megrázó lehetett vitába keveredni egyik-másik régi barátjával és harcostársával, kínzó és kínos szembesítésekben venni részt a kádárista vérbírák előtt – a* Fehér Könyv

[40] Lezsák Sándor mutatott rá egyik parlamenti felszólalásában, hogy Veres Péter semmilyen politikai nyomásra sem volt hajlandó ellenforradalomnak nevezni a forradalmat, megtorlásul az MSZMP a népi írókat kollektívan felelősnek tekintette az úgymond „ellenforradalom" kirobbantásáért.

[41] „Azon a napon, amikor a Legfelsőbb Bíróság Nagy Imre perét újratárgyalta és felmentő ítéletet hozott, 1989. július 6-án, reggel 9 órakor Kádár János meghalt." Részlet a Kádár János utolsó beszéde című filmből. Narrátor: Kornis Mihály, rendezte: Sólyom András (http://www.youtube.com/watch?v=xcxXagUU7FE)

[42] Jeszenszky Géza írja Ítélet van c. cikkében: „Nagy Imre elkerülhette volna a bitófát, ha követi a kommunista mozgalom szokásos rituáléját, az önkritika, a politikai vargabetűk és a mindenkori szovjet vezetés szervilis követésének az útját. A neki csapdát állító Tito nem is tudta fölfogni a makacsságot, hogy a nagykövetségén menedéket kereső miniszterelnök miért ragaszkodik törvényes állása elismeréséhez. Nagy már a szovjet emberrablók fogságában volt, amikor visszautasította Münnich ajánlatát, hogy vállaljon miniszteri díszfunkciót a Kádár vezette bábkormányban. Talán a visszautasítás, a Nagy Imre erkölcsi fölénye miatt érzett féltékenység vezérelte Kádárt, hogy halálra ítélje azt, akit oly gyalázatosan elárult? Herczegh találóan állapítja meg, hogy döntésével Nagy nem csupán a maga becsületét és méltóságát, hanem egy egész nemzetét őrizte meg." (Magyar Szemle, Új folyam XIV. 6. szám)

[43] A harmadik Nagy Imre-kormány gyakorlatilag *(de facto)* csak egy napig, a szovjet hadsereg másnapi általános támadásáig működött. Jogilag *(de iure)* ez a kormány egészen 1956. november 7-éig hivatalban volt, hiszen a Magyar Köztársaság Elnöki Tanácsa nem mentette fel. November 7-én az Elnöki Tanács végül felmentette a kormányt. Ugyanezen a napon felesküdött a Parlamentben Kádár János kormánya, amely a szovjet fegyverek védelmében alakult, törvénytelenül. A két kormány hivatali ideje közti átfedés megoldhatatlan jogi probléma elé állította a születő Kádár-rendszert, hiszen a Kádár-kormány november 4-én hajnalban, az ungvári rádión bejelentett megalakulása nem lehetett törvényes, ha elődje akkor még hivatalban volt. Az ellentmondást a forradalom és szabadságharc vérbefojtói nem is tudták feloldani, egyszerűen eltusolták, és évtizedekig senki nem mert nyíltan beszélni arról, hogy 1956-ban a bevonuló szovjet hadsereg *nem a magyarok hívására* érkezett, hanem *a törvényes kormányt döntötte meg*, és állította helyébe saját bábkormányát (forrás: Wikipédia)

néhány ilyen jelenetet is ismertet –, de Nagy Imrét semmi és senki nem vehette rá, hogy lazítson azon az eltéphetetlen köteléken, amely a forradalomhoz, a néphez, s ezen túl a haladás ügyéhez fűzi."[44] A Kádár-korszak pedig véges-végig az eredendő hazugságokon és – mint fentebb láthattuk – a Kádártól sem idegen gondolkodású emberek (párttársak, sorstársak) kivégzésén nyugodott. Kádárban a reálpolitikus győzött az emberi tisztesség felett, Nagy Imrében az emberi tisztesség győzött a reálpolitikus felett. Kádár meghasonlása elemi erővel tört felszínre, abban a pillanatban, amidőn az addig gondosan bebetonozott igazságok napfényre kerültek – az egykori, őt reálpolitikára ösztönző, sőt kényszerítő körülményekből viszont jószerivel már semmi nem látszott[45]. Áldozata a *népfelkelés* kimondásával felmagasztosult, ő maga pedig egy csapásra a *nép ellensége* lett, s egykori vezetőinek, hőseinek *hóhéra*, aki ráadásul minden tisztségétől – éltető pártmunkájától – megfosztatott...

Minket azonban mindez nem a két vezető személyes sorsa miatt érdekelhet, hanem a két markáns felfogás messzebb ható következményei miatt. Két egykori – Nagy Imréhez kötődő – újságíró-sors rövid felvillantásával lehetőséget teremtünk arra, hogy a Kádár-korszak felszámolásában jeleskedő újságírók magatartásának néhány – az előbbiekétől elütő – jellegzetességét majdan megragadhassuk.

Újságíró-sorsok – lelki indítékok

A két közelebbről megvizsgálandó újságíró, Gimes Miklós és Varga Domokos vonatkozásában az alapvető kérdés: mi indította őket, a Szabad Nép egykori munkatársait arra, hogy saját életüket és családjuk sorsát is kockára téve szembeforduljanak hajdani önmagukkal, és szembeszálljanak az önkényuralommal. Magatartásukat példamutatónak, irányadónak, követendőnek kell tekintenünk, vagy szélsőségesnek, felelőtlennek, kerülendőnek – a majdani rendszerváltoztató újságírók lehetséges magatartásmintái szempontjából?

Gimes Miklós

Gimes Miklós, az egykori újságíró és szabadsághős lelki indítékairól egy különös levélből szerezhetünk tudomás; de nemcsak az övéiről, s ez segít majd nekünk a mintegy fél évszázad elválasztotta két korszak különbségeinek megértésében. Balavány György, a Magyar Nemzet újságírója írta ifjabb Gimes Miklósnak, nem magánlevélként, hanem a nyilvánosságnak szánva.[46] *„Amúgy őszintén beszéltél* – állapítja meg a szerző –, *és ez nekem mindig tetszik. Elmondtad, vándorló zsidónak tartod magad, akinek magyarsága csupán szerep. Beszéltél édesapádról, Gimes Miklósról, aki megjárta a munkaszolgálatot, s azért lett később kommu-*

[44] Méray Tibor: Imre bácsi: Nagy Imre közelről és a messzeségből. Alexandra, 2009

[45] Csupán két meggyőző példa a számtalanból: 1) 1956. november 24-én Gheorghiu-Dej (a román kommunista párt főtitkára) beszédet tartott a Kádár-féle párt ideiglenes Központi Bizottságának a gyűlésén, és ebben a beszédben nem egy megalázó megjegyzéssel illette magyar kollégáit... Magyarországról hazatérve találkozott a szovjet nagykövetség tanácsadójával. Kifejtette neki, hogy Magyarországon a helyzet normalizálódni látszik, de a Kádár-kormánynak határozottabban fel kellene lépnie a proletárdiktatúra győzedelmeskedésének érdekében. (Alekszandr Sztikalin: A román pártvezetés és Nagy Imre sorsa. Korunk, 2006. október, http://epa.oszk.hu/00400/00458/00118/1850.html) 2) 1957. január 7–11-én Csou En-laj kínai miniszterelnök Moszkvában tárgyal. A Kínai Kommunista Párt a magyar felkelők szigorú megbüntetését szorgalmazza.

[46] Balavány György: Levél Gimes Miklósnak. Magyar Nemzet, 2010. július 20. (http://mno.hu/migr_1834/level_gimes_miklosnak-214978)

nista, mert azt hitte, a kommunizmus emberibb ideológia, mint a fasizmus. S hogy mikor rájött, embertelen az új rendszer is, és ráeszmélt, milyen bűnökben vett részt, akkor elment azokhoz, akiket Recskre juttatott, bocsánatot kért, aztán kiszállt az egészből. Mert naiv volt, és azt hitte, ki lehet szállni." Egyedül a „naiv"-hoz fűznék itt egy megjegyzést. Méray Tibor említi meg egy helyütt, hogy *„Gimes Miklós volt az egyetlen, aki egyszer azt mondta nekem: Ne áltassuk magunkat: »ezek« – vagyis a Kreml urai – nem több Jugoszláviát akarnak, hanem azt az egyet is vissza akarják terelni az akolba."*[47] Magyarán: Gimes Miklós hajlott a realizmusra a helyzet megítélését illetően, de hasonlóképpen hajlott az idealizmusra – a tisztességre, a nép szolgálatára, a túlerővel való szembeszállásra – a saját cselekedeteit illetően. Idézzük csak fel ismét Lőcsei Pál szavait a rövid életű, s többek között Gimes Miklóssal szerkesztett lapról, a *Magyar Szabadság*ról: újságírói, szerkesztői tevékenységének *egyetlen olyan teljesítménye, amelyre élete végéig büszke lehet!* Az ebbe a névbe, a *magyar szabadságba* sűrített magasztos, felemelő érzés és lerázhatatlan felelősségtudat ragadhatta magával Lőcsei Pált, Gimes Miklóst, Obersovszky Gyulát s '56 többi, jelentős újságíróját, íróját. Mihelyt nyilvánvalóvá vált számukra a Szovjetunió segítségével fenntartott önkényuralom embertelen volta, többé nem voltak hajlandók az embertelenséget szolgálni. A magyar népet, a magyar hazát, a magyar függetlenséget, igen, ameddig csak lehetett, életük kockáztatása árán is. Sőt, családjuk kockáztatása árán.

Hogy valóban így volt-e, e tekintetben Varga Domokos író, újságíró akkori életébe érdemes röviden betekintetünk.

Varga Domokos

Varga Domokos a Cserkészfiúk című lap alapítója. 1947 januárjában jelent meg az első szám, 1948 júniusában az utolsó. A kommunista egyeduralom megszervezésének időszaka... 1948 eleje tájt, de még inkább az év derekán körülötte is kezdett elfogyni a levegő. Akik akkor a magyar ifjúság dolgát irányították, azok már a cserkészetnek a teljes szétverésére törekedtek. Nem sokkal előbb egy másik ifjúsági lapnak, a Március Tizenötödikének is szerkesztője lett. *„Ott kaptam az első nagy pofont* – emlékszik vissza az író 1986-ban –, *megjelent ugyanis egy kis vörös emberke a szerkesztőségben, valamikor '48 áprilisában vagy májusában, név szerint Kis Tamás (...), és közölte, hogy nem én vagyok már a lap szerkesztője, hanem ő."*

A Szabad Néphez Vásárhelyi Miklós javaslatára került; úgy gondolta, hogy így „beintheti" a Kis Tamásoknak és Hollós Ervineknek „a nemzetközi jelet", mert oda az ő kezük már nem ér el. Utólag belátta, nem volt a legbölcsebb megoldás: *„.. nem minden restelkedés nélkül olvasnám végig akkori írásaimat"*. Miként a rádióinterjúban nyilatkozza, szerencséje volt azzal, hogy apja pap volt, a feleségének pedig féltestvére volt a Rajk-per egyik tanúja és gyanúsítottja, ezért „amikor elkezdődött a nagy éberség", őt a Szabad Néptől szépen áttették a rádióhoz. Itt a Falurádió műsorát szerkesztette.

Midőn az egyre súlyosabb helyzetbe kerülő magyar mezőgazdaságban már tagadhatatlanul kezdtek meggyűlni a bajok, a rádiós értekezleteken ezt nyíltan szóvá tette, vagy „veszekedett" a pártközpontbeliekkel, *„mert jöttek az őrült rendelkezések, hogy amikor már lefagyott a föld, amikor a mag eleve nem juthatott bele a földbe, csak fölcsipegették a mezei*

[47] Méray Tibor: Imre bácsi: Nagy Imre közelről és a messzeségből. Alexandra, 2009

madarak, akkor azért, hogy a vetéstervet teljesítsék, mégis vetni kellett, noha mindenki tudta, hogy abból termés nem lesz." Kezdett gyanússá válni. *„Volt a Falurádiónál egy beépített spicli, egy Tóth Gábor nevű fiatalember, aki munkáskáderként került riporternek a rádióhoz, nem is volt alkalmas erre a munkára, de arra igen, hogy egyrészt kotorjon az íróasztalomban, másrészt figyelje, mikor, mit mondok. Egyszer csak azt hallom a munkatársaimtól, hogy egymásután citálják be őket az ÁVH-ra és hallgatják ki velem kapcsolatban. Csakhogy ők engem szerettek, a munkáskáderek is, mert lelkemet is beleadtam, hogy kihozzak belőlük valamit."* Ők súgták meg, hogy baj van, nyomoznak utána.

„Elég nehéz napokat éltem át akkor. Biztos voltam benne, hogy rövidesen letartóztatnak és elvisznek. Feleségemnek egy szót sem szóltam." Bizalmas barátja azt javasolta neki, azonnal lépjen ki ebből a körből. Ekkor bement a rádió akkori vezérigazgatójához, Szirmai Istvánhoz, és közölte vele, hogy nem vezeti többé a Falurádiót, ki akar lépni a munkából. Szirmai kedvelte őt. *„Életemben engem sokan szerettek* – jegyzi meg '86-ban az író –, *talán azért is, mert mindenkivel igyekeztem tapintatosan, de teljesen őszintén beszélni."* Szirmai azt mondta, csak azzal a feltétellel ereszti el, ha külső munkatársként továbbra is dolgozik a rádiónak. Varga Domokosnak akkor már „három és fél gyereke" volt: három megszületett, a negyediket akkor várta. *„Nem kellett olyan nagy rábeszélés, hogy elfogadjam ezt az ajánlatot..."*

Varga Domokos elhitte a Rajk-per tényeinek valódi voltát, s a későbbi lebukások idején is próbálta elhitetni magával, hogy akiket elvittek, azoknak mind volt valami vaj a fejükön. Ha bármiféle embertelenséggel s egyéb visszássággal találkozott, ezzel az érvvel altatta el lelkiismeretét: *„ez átmeneti idő, sok szükséges rosszal, rideg módszerekkel – de a vége jó lesz"*.

'56-os szerepéről ezt mondja: tekintve, hogy november 4-e ugyanolyan szörnyű sokk volt számára, mint annak idején 1944. március 19-e és október 15-e (a németek bevonulása és Szálasi uralomra kerülése), két kézzel kapott a Bibó-féle tervezeten. Tóbiás Áron biztatta, hogy vigyék ki az Egyesült Izzóba – ott épp tartották a Nagy-budapesti Munkástanács alakuló ülését –, és ismertessék a megjelentekkel. *„Nekem akkor már születőfélben volt a hatodik gyermekem, akkor lépett a feleségem a kilencedik hónapba, őrá igazán tekintettel lehettem volna, de nekem most sem volt veszélyérzetem, pedig a forradalomban is lényeges szerepe volt annak, hogy az írók és munkások kontaktust találtak egymással. Tudhattam volna, hogy ez nagyon fáj Kádáréknak. Mégis vettem magamnak a bátorságot, kimentem az Írószövetségből a munkástanácsok vezetőinek a gyűlésére, és ismertettem a tervezetet. Valóban nagy érdeklődéssel fogadták. [...]*[48]

S végezetül még egy nagyon fontos mozzanat a lelki indítékok vonatkozásában. Varga Domokos 1957. január 19-étől a Fő utcai fogház lakója lett. És ekkor ő úgy érezte, ezt *megérdemelte*. Ám nem azért, mert kivitte Újpestre, az Egyesült Izzóba a Bibó-féle tervezetet. (S tegyük hozzá: nem azért mert a Szabad Kossuth Rádiót szerkesztette, s nem azért, mert november 12-én *„Forradalmi Ifjúság"* aláírással szovjetellenes röplapot készített.) *„...hanem mert előző években sok mindennel megalkudtam önmagammal és a lelkiismeretemmel. Nem azért szenvedek tehát, amiért ők akarják, hogy szenvedjek, mégsem kaptam méltatlanul ezt a csapást a sorstól. Hozzáteszem, hogy ez csak az egyik érzésem volt. A másik még ennél keservesebb: hogy fogja ezt túlélni a családom, amely nem tehet semmiről."*[49]

[48] Madártávlatból: részlet az 1986-os riportból

[49] Madártávlatból: részlet az 1986-os riportból

Úgy érezte tehát a később Kossuth-díjjal kitüntetett író, újságíró, hogy a Rákosi-időszak alatti újságírói ténykedése, az önmagával és a lelkiismeretével való megalkuvása miatt kellett vezekelnie. 1989-ben és a rákövetkező években ezért is nem volt hajlandó semmilyen pártban semmilyen politikai szerepet vállalni, holott megkeresték...

Rövid összegzés

Ötvenhat újságíróinak színe-java, köztük a Szabad Nép, majd a Népszabadság újságírói életüket, szabadságukat kockáztatták a függetlenségért, a Rákosi-féle önkényuralom visszatérésének megakadályozásáért, a haza, a nemzet, a nép s benne a maguk szabadságáért. Legjobbjaikat bűntudat gyötörte amiatt, hogy korábban, lelkiismeretük elaltatásával, az önkényuralom szolgálatába álltak. A népfelkelés melletti áldozatos kiállásukat s az önkényuralom által emiatt rájuk rótt büntetést éppen ezért vezeklésnek is tekintették. A vitathatatlanul közös ellenség, az idegen hadsereg által támogatott kíméletlen önkényuralom háttérbe szorította egyéb ellentéteiket, pl. a „népi-urbánus" vitát.

A Kádár-korszak keményebb időszaka

E bőséges kitérő után térjünk vissza szamárvezetőnkhöz, Zöldi László médiakutató előadásvázlatához. Előrebocsátva annyit jegyzünk meg, hogy a szóban forgó, átmeneti időszak nem szolgál különösebb tanulságul a rendszerváltozás időszakára nézvést. A legjobbak börtönben ülnek, emigráltak vagy kényszerűen hallgatnak. Az ötvenhatért példamutatóan kiálló[50], *majdan pedig a puha diktatúra felszámolásában* jeleskedő írókat a kádári hatalom egyrészt keményen megrendszabályozta, másfelől a börtönben ülő társaikkal megzsarolta és nyilatkozásra kényszerítette, harmadrészt – publikálási lehetőséggel, állami kitüntetéssel – magához édesgette (de legalábbis megkísérelte)[51].

Az Írószövetség működését 1957. január 17-én felfüggesztették. '57 őszén Kádárék körmönfont nyomására az írók többsége aláírta azt a nyilatkozatot, mely a „magyar belügyekbe beavatkozó" ENSZ-jelentés ellen tiltakozott, a népiek írásai pedig megjelentek az MSZMP lapjaiban (Németh László a Kortárs c. folyóiratban). Minden hiábavaló volt, a bebörtönzöttek[52] nem kerültek szabadlábra.[53]

A Zöldinél *„A megtorlás médiapolitikája"* címet viselő időszak önkényének féktelenségét szemléletesen tükrözi a Fodor András naplójából idézett hétköznapi esemény. Az 1957.

[50] „Az Írószövetség a forradalom mellett állt és az egész lakosság bizalmát élvezte. A szövetség nevezetes utolsó, 1956. december 28-i taggyűlésén olvasta fel TAMÁSI ÁRON a Gond és hitvallást, a magyar írók nyilatkozatát, melyben a nemzet, a nép, a magyarság érdekeire hivatkozva tett hitet a forradalom mellett, s ezzel a többség érzéseit öntötte szavakba." (Magyar Írószövetség – A Magyar Írószövetség története, http://www.iroszovetseg.hu/tortenet.html)

[51] 1957. március 15-én Kossuth-díjat kapott Szabó Lőrinc költő és Németh László író („őket Rákosiék a szellemi élet peremére szorították" – jegyzi meg Zöldi)

[52] Mások mellett: Fekete Gyula, Háy Gyula, Lakatos István, Lengyel Balázs, Molnár Zoltán, Varga Domokos, Zelk Zoltán

[53] Magyar Írószövetség – A Magyar Írószövetség története, http://www.iroszovetseg.hu/tortenet.html

január 11-én kelt bejegyzés szerint a budapesti Zeneakadémiáról a lengyelországi Lodzba utaztak hangversenyezni a hallgatók, a biztonsági szervek azonban három fiút kihúztak a listáról, mert szakállt viseltek. A korabeli felfogás szerint a magyar férfiak így tiltakoztak a szovjet tankokon érkező Kádár János országlása ellen – ezért kellett itthon maradniuk.

A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány egyik első intézkedése volt, hogy a könyvtárakból összeszedette a Népszabadság ama számát, amelyben Kádár János forradalomnak nevezte a történteket. 1989-ben pedig, Nagy Imréék díszes újratemetésekor a Népszabadság egyik első lépése az új úton az lesz, hogy lehozza legeslegelső számának címlapját. Ahol – Bencsik András, a Népszabadság munkatársa, később a Magyar Demokrata főszerkesztője megfogalmazása szerint – „Kádár üdvözli a forradalmat, Nagy Imre bejelenti a semlegességet". Erről a címlapról azt kell tudni – tette hozzá –, hogy volt, aki tagadta, hogy létezett egyáltalán. Végül valakinek a házi archívumában mégis meglett.[54]

Az újságíró-társadalmat megtizedelték. A MÚOSZ (Magyar Újságírók Országos Szövetsége) 2000 tagjából 800-at kizártak. Az MSZMP Politikai Bizottsága 1958-ban így összegezte a folyamatot: *„Eszmeileg és politikailag megzavarodott újságírógárda maradt ránk... Kevés a munkás és paraszti származású értelmiségi a sajtó vezetői között."* 1958-tól (egészen 1993-ig!) csak az egyéves MÚOSZ-iskolában lehetett szerezni újságírói bizonyítványt, igazolványt; az egyetemi újságíró-képzés megszűnt.

A Rákosi-rendszer és a Kádár-rendszer között az a leglényegesebb különbség – szögezi le Zöldi –, hogy Rákosi beleszólt az emberek magánéletébe, Kádár viszont békén hagyta őket. Ki-ki visszahúzódhatott a maga vackába: Trabant, hétvégi telek, húsleves és rántott hús uborkasalátával. *„Innen ered az a gúnyos és szomorú mondat, hogy hazánk rántott hús formájú ország"* – fűzi hozzá a jeles médiakutató. Az egykori és a majdani Igazság szerkesztője, Obersovszky Gyula megfogalmazása szerint *„Aki tudomásul vette, hogy úgy kell táncolni, ahogy felülről fütyülnek, táncolhatott tovább, aki nem, az legfeljebb brummoghatott."* Otthon, a négy fal között. Vagy egymagában.

Obersovszky 1963-ban, közkegyelemmel szabadult. Általában ezt: a politikai elítéltekre 1963-ban meghirdetett amnesztiát tekintik a kádári kemény diktatúra végének.

Még egy valami miatt nevezetes ez az átmeneti időszak: a nyilvános televíziózás kezdete. A Magyar Televíziónak[55] 1957-ben 1700 előfizetője van, 1958-ban 9 ezer, 1959-ben pedig már 70 ezer. Az 1957. május 1-i budapesti felvonulást élőben közvetíti, ez az első nem kísérleti adás. A becslések szerint félmillió ember látványa mérföldkő az MTV történetében – állapítja meg Zöldi, és Spiró György írót idézi, aki így jellemzi az egykori helyzetet*: „Tényleg nagyon nagy volt a tömeg. A vezetőket is meglepte, nem erre számítottak, nem tudták, hogy már »Kádár-rendszer« van: a tömeg előbb föltalálta a kiegyezést, mint ők. Még sokáig megtoroltak és akasztottak, holott a társadalom már rég arra szavazott, hogy hagyjuk ezt az egészet, ha mindenki cserbenhagyott minket, és örüljünk annak, ami adatik."* Kádár János és környezete – teszi hozzá Zöldi – ekkor jött rá, hogy a tévé politikai szempontból jól hasznosítható tömegközlési eszköz. 1958-ban az MRTV „műsorokkal kezdte bombázni a hazai nyilvánosságot". Ki mit tud?, Ki miben tudós?, Riporter kerestetik: sámlik és szomszédok a

[54] Varga Domokos György: *Elsőkből lesznek az elsők (A magyar média metamorfózisa, I. MédiaHarcok, II. MédiaArcok) LKD, 2001., MédiaHarcok,* 60. o.

[55] 1957 augusztusától: Magyar Rádió és Televízió Vállalat (MRTV)

nagyszobában, lélektani áttörés, egyre többen vettek televíziót – ecseteli az akkori időket Zöldi, megemlítve, hogy a Magyar Televízió híradójának egy-egy adását – az idők előrehaladtával, már a puha diktatúra idején – öt-hatmillió ember nézte! S majd ne felejtsük: egyetlen egy híradó volt! S hogy mi lehetett benne – de legalábbis: mi *nem* lehetett benne –, mindig „odafent” mondták meg...

2. KÖZVETLEN ELŐZMÉNYEK: A „PUHA DIKTATÚRA” SAJTÓJA

A hatvanas évek közepére közkeletű megítéléssé válik világszerte: Magyarország a legvidámabb barakk a szocialista lágerben. A különféle hitelekből, segélyekből fedezett életszínvonal-javítás[56], a többi szocialista országhoz képest jól érzékelhető közérzetbeli különbség – miként Zöldi fogalmazza – *„megjavította a magyar emberek hangulatát, felszabadította a termelőerőket”*.

Mielőtt közelebbről megnéznénk e korszak médiáját, igyekszünk megragadni annak a politikai-társadalmi környezetnek a legfőbb jellemzőit, amely nagyjából kijelölte az újságírók mozgásterét: miről és miket beszélhettek, ill. nem beszélhettek.

Politikai-társadalmi környezet – kiegyezés, közmegegyezés

Megkérdőjelezhetetlen volt az egyeduralkodó párt vezető szerepe, országos és helyi szinteken való iránymutatása, marxista-leninista ideológiája, a Szovjetunió vezető szerepe és „barátsága”, a szocialista táborhoz, ill. a KGST-hez és a Varsói Szerződéshez való tartozásunk. Nem volt muszáj lelkesedni, de nem volt ildomos ellentmondani. Egykor a Rákosi-politika: *„Aki nincs velünk, az ellenünk van.”* A kádári politika: *„Aki nincs ellenünk, az velünk van”*.

A „kiegyezés”, „közmegegyezés” egyik alapja (Spiró György fején találta a szöget): *„mindenki cserbenhagyott minket”*, vagyis a szovjet tankok, a sortüzek, a pufajkások, az akasztások, a megtorlások és a nyugati világ cserbenhagyásos be nem avatkozása világossá tették: ezzel a rendszerrel együtt kell élni, *„nincs mit ugrálni”*. Másik alapja: *„örüljünk annak, ami adatik”*, vagyis *nem állunk ellent, nem politizálunk, nem kritizálunk*[57], ha cserébe megkapjuk az életszínvonal-emelkedést és a magánéletünk háborítatlanságát.

Felidézve és összerakva ennek a korabeli május elsejének, a hatalmas felvonulásnak néhány jellemző elemét, meghökkentő pontossággal rajzolódik ki a Kádár-kor lényege.

A „dolgozó nép” – a tömeg – látványos, „felszabadult” önünnepeltetése. Ehhez a Rákosi-korban használatos terelő korlátok eltüntetése. A Népszabadság lelkesítő szerkesztőségi cikke: *„Ünnepre készülődik az ország... a magyar dolgozó nép az ellenforradalom felett aratott győzelem után ma ezerszerte elszántabb és egységesebb, mint bármikor.”* Helyszíni rádió- és tévéközvetítés. Interjú Kádárral. Lelkes beszámolók a sajtóban. (Pár évvel később este a

[56] „A magyar gazdaság egyensúlyi állapota 1956 őszére felborult, az amúgy is súlyos gazdasági feszültségek a harcok, a sztrájkok, a szén- és energiahiány miatt tovább éleződtek. Szétesett a központi irányítás, ezzel együtt meglazult az állami és pénzügyi fegyelem, felrémlett a tömeges munkanélküliség, az elszabaduló infláció és a gazdasági összeomlás veszélye. A forradalom leverése utáni hónapokban az ország ellátása a szocialista és kapitalista országok segélyeitől, leginkább azonban a »tábor« országainak, mindenekelőtt a Szovjetuniónak az áruhiteleitől függött. (Honvári János: A szovjet és a keleti hitelek, segélyek szerepe a Kádár-rendszer stabilizálásában. ArhívNet, http://archivnet.hu/gazdasag/a_szovjet_es_a_keleti_hitelek_segelyek_szerepe_a_kadarrendszer_stabilizalasaban.html)

[57] Egy nagyon idevágó, nagyon jellemző korabeli vicc. Kádár meglátogatja a munkásokat. „Hogy vagyunk, hogy vagyunk?” – kérdezi Kádár elvtárs. „Nem panaszkodhatunk, Kádár elvtárs.”

tévében: *„Felvonulók kérték”*.) Majális sörrel és virslivel, lufival és céllövöldével. Gyenes Judithnak, Maléter Pál özvegyének elszomorító emléke: vitt két narancsot férjének a börtönbe, mivel éppen lehetett kapni május elseje miatt; azóta is őrzi a száraz narancshéjat...[58] Akit pedig a lelkesítő szavak és ünnepi bőség nem győztek volna meg, érthetett a fenyegetés szavából. Több mint húszezer munkásőrt fegyvereztek fel 1957. május 1-re, látványosan vonultak végig az Andrássy úton, ki a Hősök terére. ‘56 egyik rövid életű pártjának, a Petőfi Pártnak az egyik vezetője mondta később tollba idefűződő emlékét: *„1957-ben rettentően kemény agitáció folyt a május elsejei felvonulás érdekében. Mindenkihez külön odament a párttitkár és a néhány sztálinista beállítottságú párttag. Az irodagépgyár viszonylatában azt mondhatom, ez a megfélemlített társaság úgy ítélte meg, hogy egzisztenciális kérdéssé válhat, kivonul-e vagy sem.”* Ő nem vonult ki, másnap hívatta is az igazgató, és a párttitkár jelenlétében felelősségre vonta.[59] S akkor még nem szóltunk a mindenhova beférkőző ügynökhálózatról: a legnagyobbak, legnépszerűbbek közül is számosat beszippantott (csak a példa kedvéért: Oscar-díjas és Kossuth-díjas filmrendezőnket), hát még a sajtó munkatársai közül! Több mint jellemző Mécs Imre SZDSZ-es országgyűlési képviselő majdani (1993 novemberében tett) nyilatkozata, mely szerint *a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Magyar Távirati Iroda igen nagyszámú szerkesztője dolgozott valamilyen formában a III/III-as ügyosztálynak.*[60]

A puha diktatúra idején Kádár János, mondhatni, minden idegszálával ennek a „konszolidált” helyzetnek a megteremtésére és megőrzésére törekedett. Amíg ő és pártja el tudta hitetni, hogy a kommunista ideológiájuk és az ezen nyugvó politikai rendszer alkalmas a gazdaság fejlesztésére és az életszínvonal növelésére, a hallgatólagos kiegyezés „működött”. A 80-as évek derekára azonban – párton belül és kívül egyaránt – egyre többek számára vált világossá (de legalábbis meggyőződéssé), hogy a rendre ismétlődő válságos helyzetekből, „begyűrűződésekből”, adósságspirálból csak gyökeres politikai változással – azaz *rendszerváltással* – juthat ki az ország. Csak idő – s megfelelő külpolitikai helyzet – kérdése volt, hogy a kádári puha diktatúra megbukjon. A versenyképtelen magyar gazdaság ugyanis két fő csapásirányba vehette volna útját. Az egyik a romániai kemény diktatúra. Kádár számára ez járhatatlan volt, hiszen a párt ortodoxainak (dogmatikusainak, vonalasainak) győzelmét és hatalmát jelentette volna. A másik a diktatúra felszámolása – ezzel (az „emberarcú”, azaz nem kommunista, nem szovjet típusú) szocializmussal 1968-ban, a nevezetes prágai tavaszon Dubčekék kísérleteztek. Az egész „baráti” szocialista tábor felsorakozott a leverésükre. A későbbi lengyelországi kísérletnek, a Szolidaritás Független Szakszervezet vezette mozgalomnak pedig 1981-ben egy belső katonai puccs vetett véget... A magyar helyzet lehetséges megoldásának kulcsát, mondhatni, a világpolitika tartotta kezében. A Szovjetunió birodalmi erejének, gazdasági-politikai hatalmának megrendülése lehetővé tette a hazai válságból való kilábalást kereső belső (és külső) erők számára a kádári puha diktatúra további puhítását: a kommunista ideológia (ideológiai kötelék) további lazítását; a központi irányítás további gyengítését s a piac szerepének további erősítését; s végeredményben – mindezeknek már egyenes következményeként – az egypártrendszer, a diktatúra felszámolását.

---

[58] Tóth Eszter Zsófia: Csak Téged és örökké. Múlt-kor – történelmi magazin. http://www.mult-kor.hu/20121206_csak_teged_es_orokre

[59] Tóth-Szenesi Attila: Kádárék tesztelték az országot. (index.hu, http://index.hu/belfold/maj156070430/

[60] A sajtó megnyerésére játszó pártja természetesen elhatárolódott ettől az „ügyetlen” megnyilvánulástól, elnézést kérve az érintettektől. (Varga Domokos György: Elsőkből... Id. mű 52. o.)

Már az eddigiekből is jól érzékelhető a Kádár-korszak puha diktatúrás időszakának egyik legfőbb jellemzője – amelynek nyilvánvalóan nyomott kellett hagynia a közgondolkodáson, beleértve az újságírókat is. Az örök, kényszerű egyensúlyozásra gondolok. De nevezhetjük örök kompromisszumkényszernek is. *(„A politika a kompromisszumok művészete”* – tartja a közkeletű mondás.) Az ideológia a párt elsőbbségét hirdette, a pártnak kellett irányt mutatnia, a pártnak kellett megoldást találnia, a pártnak kellett országos és helyi szinten vezetnie, érdekütközéseket kezelnie. Az ebből a felfogásból fakadó tervutasításos, direktirányításos rendszer azonban túl terméketlennek (alacsony hatásfokúnak) bizonyult ahhoz, semhogy általa az életszínvonalat a szükséges mértékben növelni lehessen. Ebből adódóan – a puha diktatúra idején – szüntelenül keresték a lehetőségét és módját, hogyan lehetne úgy megreformálni a központi irányításos (azaz egypárti) rendszert, hogy közben megmaradjon. A filozófia nyelvén szólva: megszüntetve megőrizni. Hogyan lehetne a helyi önállóságnak, az egyéni kezdeményezésnek nagyobb teret engedni, s hogyan lehetne a piac szabályozó szerepét úgy megnövelni, hogy a párt elsőbbsége, irányító szerepe vitathatatlan maradjon? Hogyan lehetne a párt reformereit úgy helyzetbe hozni – ha kell, úgy féken tartani –, hogy a párt moszkovita ortodoxai is elfogadják az általuk javasolt reformokat?

(Gazdasági reformok – körberakott biztosítékokkal)

Az első, korlátozott reformterveket már 1961–1963 között kidolgozták. Ezek egyelőre csak az újonnan szervezett mezőgazdasági termelőszövetkezetekre vonatkoztak. A tervek arra építettek, amivel az új tsz-ek eltértek a szovjet kolhozmodelltől: önálló, vállalatszerű gazdálkodás, közvetlen anyagi érdekeltség, a tagságnak a tsz ügyeibe való bizonyos fokú beleszólás. *„Központi gondolatuk volt, hogy az állam irányító szerepe ne a tervutasítások kirovásán és számonkérésén alapuljon, hanem gazdasági szabályozók (árak, bérek, hitel stb.) útján, amelynek terében a gazdasági egységek önállóan gazdálkodnak.”*[61]

1966 májusában az MSZMP KB már az egész gazdaságra vonatkozóan határoz a reform bevezetésének szükségességéről. *„A reformot közgazdasági és politikai okok indokolják* – szól a határozat. – *Közgazdasági szükségessége végső fokon abban gyökerezik, hogy a gazdasági növekedés korábbi fontos forrásai, tartalékai erősen kimerülőben vannak, s a jövőbeni gyors növekedés csakis a gazdaság belső tartalékainak intenzívebb feltárása, a műszaki fejlődés meggyorsítása révén lehetséges. A reform politikai fontossága mindenekelőtt abban rejlik, hogy a tömegek életszínvonalának jövőbeni gyorsabb emelését hivatott biztosítani...”*[62]

Gondolatmenetünk szempontjából jelentősége van annak, hogy az „Új gazdasági mechanizmus” előkészítését egy volt szociáldemokrata, Nyers Rezső (az MSZMP KB gazdaságpolitikai osztályának titkára) koordinálta, s hogy közgazdászokból és funkcionáriusokból álló csapata (amely „reformműhelyként” működött) tudatosan törekedett értelmiségi szakértők bevonására. A különféle bizottságokban közvetlenül csaknem kétszáz, áttételesen ennél jóval több szakember dolgozott. E külső szakértői kör peremén kialakult egy – a történész szavaival élve – *sajátos reformértelmiség*. A reformról szóló döntésben meghatározó jelentőségűnek

[61] A gazdasági reformra, illetve az Új gazdasági mechanizmusra vonatkozó, következő részek forrása: Rainer M. János: *Magyarország története. A Kádár-korszak 1956–1989*, Kossuth Kiadó, 2010 – ill. az ezt idéző Wikipédia (http://hu.Wikipédia.org/wiki/%C3%9Aj_gazdas%C3%A1gi_mechanizmus)

[62] Rainer id. mű.

bizonyult Kádár János kedvező állásfoglalása. Nyers Rezső visszaemlékezése szerint szerepe az előkészítésben minimális, a döntésekben viszont kardinális volt. Kádár nem volt reformer, a változtatások eshetőségét kizárólag a szocialista projekt és az életszínvonal-politika szempontjából mérlegelte. A szovjet típusú rendszer politikai alapjaihoz nem is engedett hozzányúlni, s mindig aggályosan figyelt a Szovjetunió vezetésének reakciójára. Az adott pillanatban úgy látta, hogy változás nélkül nem lehetséges az életszínvonal állandó emelése, a reform nem osztja meg végletesen a pártvezetést, és Moszkva nem alapvetően ellenséges. Maga döntött és – megint csak – „középre" helyezkedett a reformerek és a minden változtatást ellenzők között. Inkább az előbbiek érvelésére hallgatott, de nem engedett teljesen szabad utat elgondolásaiknak. „*Körülraktuk mi ezt a reformot mindazon biztosítékokkal, amelyekre kötelezve vagyunk és amelyek lehetségesek, addig a határig, ameddig ez azért mégis ténylegesen reform*" – mondta 1967 júniusában a KB ülésén.[63]

Jó, jó, kérdezhetnénk, de hol van e történetben témánk választottja, a tömegmédia?

Sajtó: póráz és szelep

Röviden megfogalmazva: tökéletesen belesimul vizsgált korszakunkba. Hű tükörképe, megjelenítője, sőt megtestesítője az e korszakot jellemző hallgatólagos kiegyezésnek és örök egyensúlyozásának. Pórázon szolgál. Ki rövidebb, ki hosszabb pórázon, illetve egyszer rövidebb, másszor hosszabb pórázon, de mindig pórázon. Ugyancsak örökösen egyensúlyozó gazdája változó óhajait, parancsait, tétovázásait, taktikáit *(húzd meg, ereszd meg!)* követi gondosan kiválasztott és eligazított szerkesztők útmutatása szerint. A média elvi irányításának központja: az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztálya (APO); a gyakorlati irányításé: a Minisztertanács mellett működő Tájékoztatási Hivatal (TájHiv).

A helyzetet kiválóan érzékelteti Zöldi László rövid rajzolata az Élet és Irodalomról. Amikor 1957. március 15-én Németh László kezébe vette az akkor megjelent első számát, megcsóválta a fejét, és azt mondta: *„ez bizony se nem élet, se nem irodalom, csak és"*. Később azonban a lap fokozatosan a magyar értelmiség megnyerésének, a „szellemi konszolidációnak" az eszközévé vált, az értelmiségi közérzet fokmérője lett, s így lett az „és" gúnykötőszóból „ÉS" becézés... Zöldi jellemző példaként említi, hogy a hetilap főszerkesztője, Nemes György a Gyűjtőfogház kapujában várta Zelk Zoltán költőt: *„Zolikám, nincs véletlenül egy kéziratod?"*. Véletlenül éppen volt nála... Egy másik, '56 után bebörtönözött írónak, Déry Tibornak pedig külön rovatot adott. *„A hetvenes-nyolcvanas években az ÉS hétvégeken szellemi társ a magára hagyott magyar értelmiséginek"* – állapítja meg Zöldi, de rögtön hozzáteszi: a Politikai Bizottság megszabta a megjelentethető példányszámot, ezért hiánycikk volt az újságstandokon: az engedélyezett hatvanezerrel szemben százezer példány is elfogyott volna belőle. Zöldi László médiakutató, egykori lapszerkesztő, maga is vívódik a helyes válaszon: Társadalmi szelep volt az ÉS, vagy a bontakozó demokrácia egyik leghatékonyabb fóruma?[64]

Éppen Zöldi idéz fel több olyan esetet is, amelyek azt igazolják: ekkoriban még – amíg az egypártrendszer működőképessége általánosan nem kérdőjeleződött meg –, a szelepfunkció, a közérzetjavítás, az „élhető szocializmus" igazolása van a pártos figyelem homlokterében.

[63] Rainer id. mű.

[64] Zöldi: id. mű

Még a nyolcvanas évek elején is amiatt panaszkodik a Csongrád Megyei Hírlap főszerkesztője, hogy *„ti ott, Pesten megírhatjátok azt, amiről nekünk hallgatni kell”*.

Pedig ekkorra már igencsak kétségessé vált, hogy mire elegendők a reformok. Eltérően a hatvanas évek végétől, hetvenes évek elejétől, amikor úgy tűnt, a gazdasági reform csodára képes. A mezőgazdaság – a rugalmasságnak, a háztájinak, a tsz-melléküzemágaknak, vagyis az egyéni és helyi kezdeményezések és gazdagodások lehetőségének (szabadságának) köszönhetően – a Nyugattal is versenyképes sikerágazatként mutatkozott. Érezhető volt az életszínvonal javulása, a vidám barakk bográcsában rotyogott a gulyáskommunizmus. A szabadság árnyékában azonban akkor is minden pillanatban ott ólálkodott az egyensúlyra vigyázó, a pórázzal örökké szorgoskodó, azt hol meghúzó, hol megeresztő kommunista önkény. Zöldi egyik saját élményét meséli el 1969 januárjából. Debreceni diákként Darvas József *Térképen nem található* című drámáját kívánta megnézni a miskolci színházban. S most adjuk át neki a szót: *„Nem egyedül utaztam Miskolcra, hanem néhány diáktárssal együtt. A vonat útja Nyíregyházán keresztül vezetett, ahol jól megtermett, civil ruhás, ám katonás mozgású és félreérthetetlen foglalkozású férfiak jelentek meg a kupéban. Lekergettek bennünket a vonatról, és egyikük gúnyosan megjegyezte, hogy talán még elérünk az esti előadásra. A fogvacogtató hidegben kiálltunk az országútra, és stoppolni próbáltunk. Némi késéssel érkeztünk a színházba, de nagyon tetszett a darab (...). Az egyetemre való visszatérés után pedig hetekig folyt ellenünk a pártbizottsági vizsgálat. Csak azért nem keveredtünk államellenes összeesküvők hírébe, mert a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemről éppen akkoriban zárták ki Haraszti Miklóst és néhány társát, ezért az MSZMP vezetése úgy döntött, hogy vidéki egyetemeken talán mégsem kellene összeesküvéssel vádolni a diákokat.”*

Tehát egyfelől engedélyezik Darvas drámájának bemutatását, másfelől leszedik a vonatról azokat a fiatalokat, akik meg is kívánnák nézni... Folyik az örökös kötélhúzás, egyensúlyozás, az éppen megerősödőkhöz való igazodás a párton belül, a párton kívül – és persze a kultúra és a hozzá kötődő média világában. Itt Aczél György kezében futnak össze a szálak. A hírhedt három T-vel szabályoz: tilt, tűr vagy támogat, ahogy a helyzet – no meg az „Oszd meg és uralkodj!” taktikája – megkívánja.[65]

„Az egyetlen kivétel” – esettanulmány a nyilvánossághatár pártos tágításáról[66]

A gazdasági reform, az egyéni kezdeményező erők ottani felszabadítása elkerülhetetlenül lazított az ideológiai korlátokon is, a kádári tabuk tiszteletben tartásával már élénk „közéleti” vita is folyhatott. Nem lehetett feszegetni a Csehszlovákia elleni katonai intervenció jogosultságát, de lehetett vitatkozni arról, hogy helyes-e, hogy 1968. májustól a hazai gyógyszer-

[65] Már 1957 augusztusában felvetette a híres-hírhedt „három T” (támogatás, tűrés, tiltás) irányelvét a Politikai Bizottságnak írt levelében, de ez csak a hatvanas, hetvenes években vált tényleges, bevett gyakorlattá. Az ideológiai korlátokon belül pragmatizmus jellemezte tevékenységét. Hivatali súlyánál sokkal nagyobb befolyással rendelkezett a kultúrpolitikára és annak napi gyakorlatára, kiterjedt személyes kapcsolatrendszerének és az MSZMP első emberéhez, Kádár Jánoshoz fűződő baráti kapcsolatának köszönhetően. Igyekezett az irodalmi-szellemi élet fontos személyiségeivel (pl. Kodály Zoltán, Illyés Gyula, Lukács György stb.) barátságot vagy legalább különalkut kötni. 1967. április 12-én az MSZMP Központi Bizottságának titkárává választották, s e minőségében a kulturális élet általános ellenőrzésével bízták meg. (*Pécs Lexikon I.* főszerkesztő Romváry Ferenc, Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. 2010, Pécs. 23. o.). http://hu.Wikipédia.org/wiki/Acz%C3%A9l_Gy%C3%B6rgy#cite_ref-plex_1-1

[66] Az esettanulmány alapjául Zöldi László idézett műve szolgál

tárakban fogamzásgátló tablettához lehetett jutni. Zöldi László médiapolitikus összegyűjtötte, abban az évben – az előző témához is kapcsolódva – mi mindenről cseréltek eszmét: a népesedéspolitika mellett a nemzeti kérdésről és a hazafiságról, az ifjúságról, a morálról, az ízlésről, a művészet hatásáról, a kritikáról, a filozófus Lukács György és az MSZMP viszontagságos kapcsolatáról, Illyés Gyula *Hajszálgyökerek* című nemzetféltő esszéjéről, Déry Tibor *Ítélet nincs* című emlékiratáról, különösen annak az 1949-es Rajk-perrel foglalkozó fejezetéről és a közléspolitikáról is.

Mi jellemezte ezeket a közéleti vitákat? Zöldi szerint egyrészt az, hogy 1956 után alig több mint egy évtizeddel olyanok szólalhattak meg bennük, akik börtönben vagy/és belső száműzetésben töltöttek néhány évet. Másrészt pedig az, hogy ezek a disputák szűk körre korlátozódtak: *értelmiségi hetilapokra és folyóiratokra*. *A szellemi életbe visszaengedett ötvenhatosok ugyanis azzal a feltétellel szólalhattak meg, hogy hangjuk nem hallatszik le, a társadalom mélyrétegeibe*. Ez a szempont jelzi a Kádár János körül csoportosuló politikai elit szándékát: létrehozni a politika és az értelmiség közti kiegyezést, a politika primátusával, persze – állapítja meg Zöldi. A vitakereteket majdnem mindenki elfogadta, aki legális keretek között akart élni, dolgozni és alkotni. Zöldi szerint 1968-ban „egyetlen kivétel volt": Végh Antal.

A szóban forgó író 1956 őszén Biharban tanítóskodott, falujában ő vezette a Forradalmi Bizottmányt, társaival együtt még „respublika alapításán is törte a fejét". Az ellene folytatott (1957-es) vizsgálat azt állapította meg, hogy „a Gáborjáni Köztársaság tervezett kikiáltása nem számít bűncselekménynek", ezért a képesítés nélküli tanítót nem zárták börtönbe, „csak" néhány hónapig internáló táborban tartották.

Állóvíz című szociográfiája 1968 áprilisában jelent meg (34 éves ekkor), s miként Zöldi megállapítja, jó egy éven át uralta a közbeszédet, a szellemi életből átszivárogva a köznapi tudat szférájába is. Akarva-akaratlanul olyan vitát gerjesztett, amelynek témájáról, a penészlekiek nyomorúságáról mindenki hallott akkoriban. Értelmiségi asztaltársaságokban Penészlek az elmaradottság hívószava lett... Annak a fentebb leírt esetnek az előzménye, amikor Zöldiéket titkosrendőrök parancsolták le a vonatról, ugyancsak ennek a szociográfiának a megjelenése volt – pontosabban az ennek nyomán készült színdarab, amelynek megtekintéséért indultak, egykori egyetemi hallgatók, útnak.

Vajon mivel magyarázható a Végh Antal-féle szociográfia váratlan és meghökkentő hatása? Zöldi szerint azzal, hogy ekkor derült ki: szabad-e nyilvánosan kritizálni, van-e legális megnyilvánulási lehetősége a kritikai gondolkodásnak. Végh elsőként ütött meg olyan hangot, amely túllépett a művelt közbeszéd keretein, és szinte össztársadalmivá terebélyesedett.

A körülötte kirobbanó párton kívüli és párton belüli vita igazi tétje tehát az volt: egyedi eset marad-e, amelynek követését példás büntetés kirovásával igyekeznek megakadályozni, vagy büntetlenül hagyásával kijelölik a nyilvánosság újabb, immár tágabb határait.

A döntés a párt politikusainak kezében volt: húzzanak vagy lazítsanak a pórázon?

(Patrióta pártreagálás)

Végh Antal ilyesmiket írt Penészlekről: *„Arrafelé még az isten is homok." „Járda nincs." „Némelyik ház olyan alacsony, hogy a kutya is mászkálhat a tetőn." „Pókhálót tesznek a nyílt sebre."* A helybéli férfiak denaturált szeszt, úgynevezett *durát* isznak, aztán nyolc-tíz gyereket csinálnak az asszonynak. A gyerekek közül sok a debil, még több a tetves. A szerző

végkövetkeztetése: *„Ez a falu segítségért kiált.”* A szociográfia felhördülést váltott ki a szűkebb pátriában.

1968. május 12-én, vasárnap a Kelet-Magyarország című nyíregyházi napilapban riportsorozat kezdődött *A valóság Penészleken* címmel. A négyrészes ellencikk első sorát – Zöldi szerint – máig idézgetik az idősebb olvasók: *„Limbes-lombos falu”*. *„Hát kérem, pontatlan az emlékezet”*, jegyzi meg a médiakutató, mert valójában így szól: *„Május van, az út és az utcák akácillattól terhesek. Limbes-lombos, nagyon csinos, takaros falu.”*

A cikk szerzője – állapítja meg Zöldi – teljesítette a megyei pártbizottságtól kapott feladatot: elmarasztalta a *„koromfekete szociográfiai tanulmány”*-t. Amiről Végh Antal azt írta, hogy fekete, arról ő azt, hogy fehér. Szerinte például a penészleki gyerekek nem tetvesek, csak serke van a hajukban. Ebből a megállapításból született az a különös, de jellemző epizód, amelyet ugyancsak Zöldi örökített meg médiavázlatában: Lengyel József, az egyik legtekintélyesebb író – 1938-tól 1955-ig a Gulágon, illetve száműzetésben múlatta az időt – az Élet és Irdalom Véleményünk szerint című rovatába írt egy idevágó glosszát, s benne egy bölcs falusi öregembert idézett: *„Uram, ahol serke van, ott tetű is van!”*

Nos, a helyi párt nem elégedett meg a nem is egy, hanem több ellencikk megíratásával és megjelentetésével. A Szabolcs-Szatmár megyei pártbizottság első titkára küldöttséget menesztett Budapestre, az Írószövetségbe, hogy zárják ki Végh Antalt, s ami ezzel egyet jelent: fosszák meg a publikálás lehetőségeitől. Darvas József, az Írószövetség minisztерviselt és Kossuth-díjas elnöke – egyébként 1956 előtt éppen a nyírbátori járásban volt országgyűlési képviselő, s maga is szociográfusként kezdte pályáját a népi írók között – erre azt mondta, hogy beül a szolgálati gépkocsiba, elutazik Penészlekre, és ha kiderül, hogy Végh Antal hazudott, akkor kizáratja.

Ebből a látogatásból született a *Magyarország felfedezése* című esszé, s benne ez a megállapítás: „Az *Állóvízben* rajzolt helyzetkép talán sötétebb a valóságosnál, de a valóság is elég sötét.” Darvas József tehát lényegében igazolta Végh Antal állításait, és egyértelműen megfogalmazta, hogy az írónak joga van másként látni a valóságot, mint a pártmunkásnak. S álláspontját igazolandó, drámát ír a témában, *Térképen nem található* címmel – ennek megtekintésére indultak neki annak idején Zöldiék.

(Kerekasztal-vita a Népszabadságban – a vonalasság háttérbe húzódik)

A Népszabadság karácsonyi száma egész oldalt szentelt a témában folytatott kerekasztal-beszélgetésnek, ezzel a címmel: *Pártmunkások és írók együttműködéséről, az objektív, pártos valóságábrázolásról.* A vita résztvevői: Darvas József, Erdei Ferenc (mindketten a népi írók köréből indultak, s jelentős közéleti szerepet játszottak a Kádár-korszakban), Győri Imre (az MSZMP Csongrád megyei első titkára), Orosz Ferenc (a Szabolcs-Szatmár megyei első titkár), Sipos Gyula, Urbán Ernő és Végh Antal írók, Pándi Pál (a lap kulturális rovatának vezetője) és Gosztonyi János (a Népszabadság főszerkesztője).

Az alaphangot a vendéglátó, a Népszabadság főszerkesztője ütötte meg, kifejtvén: *„Nekünk, pártmunkásoknak arra kell vigyáznunk, hogy különbséget tudjunk tenni a rendszerellenes támadások és a kritikai észrevételek között.”* Végh Antal szociográfiáját tehát a kritikai észrevételek közé sorolta, és ehhez a véleményhez a beszélgetés többi résztvevője is csatlakozott, elismerve az írói látásmód létjogosultságát. Egyetlen kivétel akadt: a megyei első titkár; ő aztán háttérbe is húzódott, a kerekasztal-beszélgetés további részében már nem is szólalt meg.

(Tanulságok és következtetések – pártreformerek előretörése)

A vita alapján Zöldi László ezt a tanulságot vonja le: 1968 végén a véleménynyilvánítás jogát illetően *nem a* pártfunkcionáriusok és az írók között húzódott a határvonal, hanem az MSZMP ortodoxai és reformerei között. *„Ha nevesíteni kellene, akkor a Biszku Béla, illetve az Aczél György vezette szárnyak harcoltak egymással."* S kettejük között egyensúlyozott Kádár.

Csehszlovákia megszállásának évében, 1968-ban a magyar politikai vezetés elviselte, sőt közvetve pártolta, hogy az írók, újságírók feltárják a valóságot. A Kádár-féle vezetés minél több szálon igyekezett kapcsolódni Nyugat-Európa gazdaságához, másfelől viszont – hogy ezt Brezsnyevék ne vegyék észre, vagy tehessenek úgy, mintha nem vennék észre – a belpolitikában ideológiai szilárdságot próbált mutatni.

Zöldi meglátása szerint bár a kétarcú folyamat fokozatosan kristályosodott ki, annak folytán, hogy Végh Antal és társai fölfedezték Magyarországot, a nyilvánosság szerkezete széttöredezett, *„és már »csak« idő kérdése volt, hogy a helyzet mikor torkollik a demokratizálódásba"*. Tisztelettel kell adóznunk a nyilvánosság határait kívülről és belülről feszegetőknek, ám úgy tűnik, a döntő szavakat más tényezők mondták ki...

Adósság, életszínvonal-romlás – a lakosság elfordul Kádártól

A gazdasági fellendülés ugyan egészen a 70-es évek elejéig tartott, ám a prágai tavasz eseménye, nyomában a *Brezsnyev-doktrína* a párton belül (és persze kívül) a dogmatikusokat erősítette. Nemkívánatossá vált egyesek túlzott „ügyeskedése", meggazdagodása. Lendületét vesztette a reform, lefékeződött az életszínvonal emelkedése. Ráadásul az 1973., majd 1975. évi olajárrobbanás a cserearányok olyan mérvű romlását idézte elő, hogy ez már az addig elért életszínvonal süllyedésével fenyegetett, s ez pedig – mint rámutattunk – gyorsan Kádár bukásához vezetett (vezethetett) volna. Kádár előtt így két járható út állt. Az egyik: a belső gazdasági reformok folytatása[67]; a másik: nyugati kölcsönök felvétele[68]. Kádár – kénytelen-kelletlen – mindkettőn elindult.

Az 1970-es évek első felében (nagyjából tehát 1975-ig) összesen 3,8 milliárd dollár hitelt folyósítottak számunkra a nyugati kormányok.[69] Aligha csak véletlen egybeesés, hogy 1975-ben Magyarország aláírja a Helsinki-értekezlet okmányát az alapvető emberi szabadságjogok szavatolásáról: sok évtized utáni visszatekintésből válik világossá, hogy ez már a világpiacok – köztük a szocialista piacok – békés megnyitásának előszele, ilyen értelemben sem adták a kölcsönöket „ingyen". Mivel 1980-tól kezdve megszűnt a kormányhitel-felvételi lehetőség (a nyugati kormányok bajban voltak az olajválság miatt), Magyarország 1982-ben tagja lett a

---

[67] *„A reform felszabadította az egyéni és a csoportérdek hatalmas hajtóerőit. Háztáji gazdaság és melléküzemág a termelőszövetkezetben, gmk (gazdasági munkaközösség) az iparban, másodállás, házépítés kalákában stb. Ekkor költözött át a magyar falu a vályogházból a kétszintes téglaházba, a kiskertben, maszek szőlőben, a hétvégi nyaraló körül mindenki kapált, kaszált stb., ebből lett autó, tv, mélyhűtő vagy éppen drága kripta, ha már kifogyott a fantázia."* (Gazdag László: Tévhitek a magyar államadósságról http://fn.hir24.hu/gazdasag/2011/03/02/tevhitek_magyar_allamadossagrol /a szerző közgazdász, egyetemi docens/)

[68] Az idevágó adatok forrása: Gazdag László, id. mű.

[69] A fölvett 3,8 milliárd dollár nagy része rossz beruházásra, az elavult gazdaságszerkezet megőrzésére lett fordítva: a kohászat, a textilipar rekonstrukciója, az olajválság után a szénbányászat újraindítására, bővítésére. (Gazdag, id. mű)

Nemzetközi Valutaalapnak, ekkortól a Világbanktól kaptunk hiteleket.[70] Azóta is az akkor keletkezett – műgonddal felállított – adósságcsapdában vergődünk...

1970-ben az adósságállományunk 500 millió dollár volt a nyugati országok felé. 1978-ra ez hatmilliárd dollárra nőtt.[71]

1979−81 között a magyar gazdaságpolitika az első megszorító csomaggal válaszolt. Ennek eredménye (Gazdag István közgazdász megfogalmazása szerint) „egy átmeneti csalóka egyensúlyjavulás lett", s 1984-ig az adósságállomány 6 milliárd dollárról mindössze 7 milliárdra nőtt, vagyis az ütem mérséklődött. Ám az adósság a kádári s általában a szocialista gazdaság elégtelen teljesítőképességének szembeötlő „bizonyítéka" maradt, sőt, ezután következett a „dinamizálás": 1985−87 között megduplázódott az ország adóssága: 14 milliárd dollárra emelkedett. Menetrendszerűen követte az újabb megszorító csomag 1987−89 között, de ez már minden tekintetben eredménytelennek, hatástalannak bizonyult. 1989-re az adósságállomány eléri a 20 milliárd dollárt, a lakosság pedig elfordul Kádártól, elfordul egész rendszerétől; s mert a világpolitikában és a világgazdaságban – beleértve a Szovjetuniót is – a nyitás, a liberalizálás az uralkodó irányzat, Magyarországon is a nyitás, a liberalizálás, a politikai és a gazdasági rendszer határozott megújításának hívei kerülnek majd hangadó pozícióba. Miként a politikában, úgy a médiában is. S csak ekkor szűnik majd meg a kézi vezérlés...

A kádári kézi vezérlés

Egy hajdani titkos irat lenyűgöző érzékletességgel mutatja be, hogyan is történt a kézi vezérlés. Méghozzá annak köszönhetően, hogy a dokumentum a párt első titkárának, a korszak „névadójának" – azaz Kádár Jánosnak – egy olyan beszédét örökítette meg, mely egyrészt szigorúan csak a Politikai Bizottság tagjainak szólt, tehát híven tükrözi a felszólaló gondolkodásmódját; másrészt a téma a *Tiszatáj* című folyóirat, ill. munkatársainak elmarasztalása, ám jóval túlmutatva ezen: az időszerű belpolitikai és külpolitikai helyzet elemzése, értékelése.

('56 kísértete)

Mielőtt a fontosabb – a felvetéseinket megvilágító és megalapozó – részletekre rátérnénk, felhívjuk a figyelmet a beszéd egy olyan fonalára, amely – akármilyen meghökkentő – finom pókhálóként szövi át az egész vizsgált korszakunkat, az előtte hozzá kötődő és az utána hozzá kapcsolódó időszakokkal egyetemben. Ezért is kell kicsit kimerítőbben foglalkoznunk a szóban forgó beszéddel.

Mindenekelőtt pár szó arról a versről, amelynek közlése Kádárnál, mondhatni, kiverte a biztosítékot. Kádár a felszólalásában azt állítja, hogy nem olvasta a verset, viszont a dokumentum közreadója, a Tiszatáj-ügy felelevenítője szól arról, hogy *„valaki fölkereste Kádárt a lakásán, és bebeszélte neki, ő a Júdás, aki Nagy Gáspár emlékezetes versében szerepel"*. Kádár szó szerint megörökített felszólalása alapján mindenesetre hihetőnek tűnik, hogy elég volt neki, amit a versről mondtak, s őt nem maga a vers késztette arra, hogy javaslatot fogalmazzon meg a felelősök elmarasztalására, hanem az, ami az eset mögött van.

[70] Mire költöttük a világbanki hiteleket a nyolcvanas években? Nos, liászprogramra, eocénprogramra, Bős-Nagymarosra stb., vagyis megint az elavult gazdaságszerkezet konzerválására: a túlzottan energiaigényes gazdaság hazai, drága energetikai bázisának kiépítésére. (Gazdag, id. mű)

[71] Az olajválság utáni kamatemelkedés már követhetetlen volt a magyar gazdaság teljesítőképessége számára, ezért szaladt föl az eredeti 3,8 milliárd dollár 6 milliárd dollárra. (Gazdag, id. mű)

De mi is van a versben, s mi mögötte?
Röviden szólva: *1956*.

Nagy Gáspár szóban forgó verse, a Tiszatáj-ügy „kirobbantója” *(A Fiú naplójából)* imígyen kezdődik:

... és a csillagos estben ott susog immár harminc
évgyűrűjével a drága júdásfa: ezüstnyár rezeg
susog a homály követeinek útján s kitünteti őket
lehulló ezüst-tallérokkal érdemeik szerint illőn...

A vers 1986-ban jelent meg, éppen harminc évvel az emlékezetes népfelkelés után... Sajnos nincs itt helyünk a minden szavával mélyen szántó vers részletes elemzésére, ezért csak két olyan képet emelünk ki belőle, amely a kiváló költő érzékenységével érzékelteti a korabeli szellemi, erkölcsi közállapotot: *a szegényes alkuvások (megalkuvások) miatt beáradó dögszag; a teletömött gyomor békessége...*

Kádárnak azonban a Júdás-hasonlat fájhatott annyira. Minden egykori szava azt tükrözi, hogy ő a pártot szolgálja, s ezért fáj neki, nem a saját személye miatt. S ezt bizonyos értelemben el is kell fogadnunk tőle, azaz el kell hinnünk neki. Kádár, a reálpolitikus, végső soron a pártot, sőt a szocializmus ügyét félti ötvenhat szellemének feltámadásától. S mint látni fogjuk, nem is teljesen alaptalanul.

„Hallottam, hogy az Írószövetség elnökségi ülésén engem is támadtak. Ezt nem azért említem, mert én érzékeny vagyok, de úgy merült ott föl ez a bizonyos kérdés az elnökségben, hogy itt »tulajdonképpen Kádár érzékenységéről van szó« Csurka és a Tiszatáj ügyében. Erre én azt mondom magamban, hogy én ezt vállalom, ha már erre is céloznak, de persze nem csak erre. Én nagyon érzékeny vagyok a szocializmus ügyében, a népi demokratikus hatalom ügyében, a társadalmi rendszer ügyében. Az, hogy rólam mit mondanak, engem nem érdekel, és azzal sem törődöm, hogy ezután kik mit fognak rólam mondani. Én meggyőződésből szoktam valamit szóvá tenni vagy állást foglalni valamilyen ügyben, azzal a szent meggyőződéssel, hogy a szocializmus ügyét és rendszerünket szolgálom. Tévedhetek is, de akkor is meggyőződésből teszem.”

Ám ha ezt elfogadjuk is, volt ennek a versnek három olyan, említésre méltó előzménye, melyek a figyelő értelmiséget és az értelmiségre figyelőket egyaránt alaposan felrázták, köztük persze Kádárt is. Az egyik a Bibó-emlékkönyv (1980. október), jelentősége miatt külön is szólni fogunk róla; a másik a monori találkozó (1985), ugyancsak külön figyelmet érdemel; a harmadik pedig ismét egy Nagy Gáspár-vers, egy évvel korábbról. *Öröknyár: elmúltam 9 éves* címmel jelent meg *Új Forrás*ban.

A képvers utolsó három sora:

„egyszer majd el kell temetNI
és nekünk nem szabad feledNI
a gyilkosokat néven nevezNI!”.

S miután a költő 1958 nyarán múlt el kilencéves, s a főnévi igenevek monogrammá kiemelt végződései pedig nyilvánvalóan Nagy Imrére utalnak – állapítja meg a vers elemzője[72] –, kevésbé szemfüles cenzoroknak is feltűnt az a szöveg, amelyet egyébként legfeljebb néhány száz ember olvasott el figyelmesen, s utána gondosan hallgatott róla. Így viszont – folytatja az elemző – a fél ország értelmisége arról beszélt, hogy tudod, az a vers, *amelyik Nagy Imrét emlegeti meg a gyilkosait.* Kavart is akkora vihart, hogy az illetékes szerkesztőnek a folyóirattól, Nagy Gáspárnak pedig az Írószövetség titkári székétől kellett megválnia.

Hogy értsük Kádár bekeményítésének hátterét (az előzmények jelentőségét), már itt el kell mondanunk a legfontosabbat a Bibó-emlékkönyvről. A kötet egyik szerkesztője Donáth Ferenc volt: a hajdani Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége falusi osztályának vezetője; 1951-ben 15 évi börtönre ítélik – ugyanebben a koncepciós perben ítélték el Kádárt is! 1956-ban a Nagy Imre körüli reformerek közé tartozott, 1956. október végén és november elején Nagy Imre titkárságának munkatársa – ugyanakkor az MSZMP újonnan megalakult ideiglenes intéző bizottságának tagja! 1958-ban pedig, a Nagy Imre-per másodrendű vádlottjaként, a *népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése és vezetése* vádjával 12 évi börtönbüntetésre ítélik. 1960 áprilisában egyéni kegyelemmel szabadult. Nos, 1980-ban Donáth Ferenc szervezte a Bibó-emlékkönyv szamizdatként való megjelenését. A kötetben publikáló hetvenöt szerző – rájuk még kitérünk – a magyar értelmiség színe-javát képviselte. S Vajda Mihály értékelése szerint *az emlékkönyv gyakorlatilag a Kádár-rendszer hazugságokra épült közmegegyezésének nyílt felmondása volt.* Tegyük hozzá: egyelőre csak a hatalom, ill. a bontakozó szamizdat irodalom számára nyílt, mert a magyar sajtóban egyetlen árva hang sem jelent meg róla.

Eltelik öt év, s 1985-ben – a szovjet glasznoszty és peresztrojka évében! – ugyancsak Donáth Ferenc az illegális monori találkozó fő szervezője és házigazdája; a monori kempingben a Kádár-rendszer ellenlábasaként egyre nyíltabban és bátrabban fellépő ellenzéki csoportok képviselői gyűltek össze közös tanácskozásra, kiútkeresésre. A magyar sajtóban – eltekintve a szaporodó földalatti kiadványoktól – az egész találkozó ismét teljesen visszhangtalan marad.

Nem így a párt felső vezetésének berkeiben! Miként az alábbi, szó szerinti idézetekből látni fogjuk, Kádár félelmének egyik fő tárgya: ‘56 szellemének kiszabadulása, éppen a közelgő – 1986 októberében esedékes – kerek harmincadik évforduló okán. Mint előrebocsátja, ez vezette őt az egész ügyben, ezért javasolta, a Csongrád megyei pártbizottság indítson pártfegyelmit azok ellen, akik felelősek a vers közléséért.

> *„Most bizonyos értelemben szezonja van Magyarországnak azon a címen, hogy ősszel lesz az ellenforradalmi felkelés 30. évfordulója. A politikai fórumok most kicsit újfent foglalkoznak a Magyar Népköztársasággal. (...) Tehát ki akarják aknázni azt, hogy 30 évvel ezelőtt volt az ellenforradalmi felkelés, és akkor ugye a magyar kommunista kormányzat részéről lépések történtek, ezek közt a szovjet csapatok segítségül hívása. (...) Elkezdtek mindenféle anyagokat kiadni, harsogni fog a rádió, a sajtójuk, az ellenzék. Támadási céljaik egyike, hogy, felhasználva a párt és a kormány jelenlegi nehézségeit, nyomást gyakoroljanak ránk.”*

[72] Vasy Géza: „HOL ZSARNOKSÁG VAN”. Júdásfa és maszkabál (Nagy Gáspár: A fiú naplójából) Mundus Kiadó. Digitális Tankönyvtár (http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/hol-zsarnoksag-van/ch04s06.html)

Név szerint mindenekelőtt az Amerikai Egyesült Államokat, ennek kettős politikáját említi: egyfelől a kapcsolatok barátságos fejlesztése, másfelől az ellenzék teljes erővel való támogatása.

> *„A Magyar Népköztársaság kezelése általában az Egyesült Államok részéről kettős. Az egyik vonal az, hogy a hivatalos Magyarországgal, úgymond, rendezett viszonyt akarnak fenntartani, sőt, ahogy felelős emberek is mondják, fejleszteni akarják a kapcsolatokat. (...) De van nekik egy másik vonaluk is, mert kettős politikát folytat ellenünk még a kormányzat is, és természetesen a CIA és az összes kapcsolt részek, a Szabad Európa Rádió és így tovább. Gőzerővel dolgoznak, hogy itt bent politikai támaszt kapjanak. (...) az itteni ellenzéki, ellenséges elemeket teljes erővel támogatják. (...) Pénzzel támogatja őket, költségeiket fedezik mindenféle alapból, meghívják őket és így tovább. És nagy propagandatámogatást kapnak az Amerika Hangjától, a Szabad Európa Rádiótól, a lapjaiktól. Egyfajta védelmet biztosítanak ezeknek az ellenzéki, ellenséges elemeknek. (...) Ugyanakkor nem azt mondom, hogy ez a legfőbb céljuk, de kifejezett céljuk az is, hogy az ellenzék működésénél azt a bizonyos tűrési határt, amit azért nagyjából ismernek, bővítsék. Ez is ennek a kampánynak a konkrét célja. Katonai hasonlatot használva: a vonalakat rejtve kicsit előbbre akarják tolni."*

Kádár nagyon határozottan, többször is hangsúlyozza, hogy több engedmény nem tehető, nem adható az ellenzéknek. Mert – miként rámutattunk – a több engedmény: ‘56 kísértetének feltámadása, megelevenedése, a Kádár-rendszer, a szocializmus elbukása lenne. Az egypárt-rendszer, a kommunista kézi vezérlés vége...

> *„Mindenféle politikai, gazdasági, társadalmi gondjaink mellett megengedhetetlennek tartom, hogy engedményeket tegyünk az ellenzék legalizálása területén. (...) Nehéz körülmények között dolgozunk és harcolunk, de ezt az 1986-os őszt nem engedhetjük felhasználni arra, hogy az ellenzéki, ellenséges elemeket legalizálják, befolyási, működési lehetőségeiket bővítsék. Ütközni kell, ha kell! Nekem ez a véleményem. Szerintem ezek az elemek a türelmi határt elérték, ezért az ütközés elkerülhetetlen. Tudatosan próbálgatják, hol a határ, és provokálnak bennünket, mert tudni akarják, hogy meddig mehetnek. És ameddig elmehetnek, elmennek. (...) Nem tudom, hogy ki ötlötte ki, hogy a két ellenzéki csoportot organikus kapcsolatba kell hozni. Lehet, hogy Donáth volt a próféta, de ez sem biztos, vannak mesterek máshol is, akik a politikai aknamunkához értenek. Csurka megéri a pénzét, amikor a politika területére téved, agresszív, szemtelen, de gyáva is. Megtartotta azt a piszkos előadást, odaadta a Szabad Európa Rádiónak, s ez egy dolog. A másik az, hogy hivatalos írásban közölte a Művelődésügyi Minisztériummal, hogy ő ezt megtette és azért tette, mert neki ez a meggyőződése. Ez is provokáció. Ide sorolom a Tiszatájban megjelent verset is, amit én még nem olvastam, de azt mondják, hogy ez ütközik a mi alapvető politikai állásfoglalásunkkal."*

Egy másik korabeli ellenzéki írónk, akit – Csurka Istvánon kívül – Kádár név szerint megemlít: Csoóri Sándor[73]. Kádár feltételezi, hogy ő és „osztrák barátai és a mögöttük álló más barátok" irányítják a Tiszatájt. *„Olyan lap nekünk nem kell* – jelenti ki Kádár. *– És ha több ilyen lap kerül majd, akkor több ellen fogunk eljárni"*. De rögtön hozzáfűzi: *„...én Csoórit nem tartom kifejezett ellenségnek vagy imperialista ügynöknek. Politikailag felelőtlen, nacionalista ifjú titán..."*

Csoóri is, akárcsak Csurka, szerzője a Bibó-emlékkönyvnek, s ellenzéki tevékenységéért rá is publikálási tilalmat szabtak ki. Mivel a sajtó pártirányítás alatt állt, az efféle (hazai) eltiltásokat nem volt nehéz végrehajtani. Az idevágó döntéseknél, az ellenzéki hangok és mozgolódások elfojtásánál azonban mégis három komoly aggály merült fel, s ezeket a Politikai Bizottság ülésén Kádár maga is megemlítette:

> *„Most bekövetkezett, ami persze várható volt, hogy ellenfeleink rendkívüli gyorsasággal az egész világon mobilizálják az erőket. Már én is kaptam tiltakozást egy amerikai magyar egylettől a Tiszatáj betiltása és Csurka publikálási tilalma miatt. Mozgósítani fogják az erőiket, ez vele jár. Az imperialisták arra számítanak, hogy a magyar párt gyakorlata elég rugalmas, praktikus, gyakorlatias, és abba sok minden belefér. Ami igaz, annyival kiegészítve, hogy a mi politikánk rugalmas és gyakorlatias, de elvi politika. A másik számításuk az, hogy pénzügyi vonalon meg tudnak minket szorongatni. Ők az ellenzéki elemeknek itt-ott elég érthetően megmondják, hogy hozzájuk úgyse mer nyúlni senki, mert akkor a hitelezések eldugulnak. A harmadik számításuk az, hogy az emberi jogok tekintetében Magyarországnak van egy bizonyos elfogadható státusza, és attól is félünk, hogy rossz hírbe keveredünk."*

„Ilyesmi is számításba kerül" – szögezi le azonban végül Kádár, vagyis az egytől egyig megalapozott aggályok ellenére hajthatatlannak mutatkozik. Igaz, „épp nem járt nála" a KGB főnöke, mint két év múlva Grósz Károlynál, az őt (Kádárt) váltó pártfőtitkárnál.

(Kádár: nem hallotta meg az idők szavát)

Grósz Károly 2006-ban, egy interjúban[74] beszélt arról, hogy 1988-ban megjelent nála Viktor Krjucskov, a KGB-főnöke, és felvázolta neki a rendszerváltozás menetrendjét. Ennek a lényege abban állt, hogy miként kell a csődbe ment szocializmus nevű vállalkozásból káeftét csinálni, azaz hogyan kell a politikai hatalmat gazdaságivá konvertálni.[75]

Amerikai kutatók is arra a következtetésre jutottak, hogy a Szovjetunióban a meggyőződés nélküli pártelit akarta a kapitalizmust, nem a tömegek. A nyolcvanas évek kommunistái már csak frusztrált kapitalisták voltak. *„A szovjet rendszer óriási mennyiségű tőkével rendelkezett, és az elit tagjai megértették, hogy ha a rendszer kapitalistává alakul át, a legjobb pozícióba kerülhetnek ahhoz, hogy ennek a tőkének új tulajdonosai lehessenek*."[76]

---

[73] Csoóri Sándor az állambiztonság kiemelt megfigyeltje, külföldi publikációiban bírálta a rendszert. Duray Miklós 1983-ban az Amerika Egyesült Államokban megjelent *"Kutyaszorító"* című kötetéhez írt előszavában erőteljesen ostorozta a szocializmus végiggondolatlan eszmerendszerét és gyakorlatát. (Wikipédia, http://hu.Wikipédia.org/wiki/Cso%C3%B3ri_S%C3%A1ndor)

[74] Magyar Rádió, 16 óra. 1996. január 20.

[75] Varga Domokos György: Elsőkből... Id. mű 52. o.

[76] David Kotz-Fred Weir: Miért omlott össze a Szovjetunió? Eszmélet, 38. szám. In: Bárány Anzelm: Média-, nyomda- és könyvszakmai privatizáció – 1988–1998, 14. o.)

Nos, ezért van jelentősége annak, hogy Kádár János (a valamikor félárva Csermanek János) – szemben orosz elvtársaival – meggyőződésből, kommunista hitéből fakadóan igyekszik óvni egypárti rendszerét: nem hallja meg az idők szavát. Megpróbál szembemenni a nagy hatalmú pénztőke világot nyitogató (nemzeti piacokat és állami tulajdonokat felszámoló) törekvésével. Ezért is van nemcsak a rendszere, de saját maga is bukásra ítélve. Még dolgozik a párt, de az elvtársak zöme már csak ímmel-ámmal: ha csak tehetik, „elszabotálják" a határozatok határozott végrehajtását.

(Tiszatáj: esettanulmány a sajtó kézi vezérléséről)

Az elmulaszthatatlan kitérők után itt az ideje, hogy a Tiszatáj esetén-sorsán megfigyeljük, hogyan érvényesítette egykor a párt a sajtóval szembeni akaratát. Kádár egy korábbi kezdeményezésére a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága (1986. július 1-jén) határozatot hozott, hogy indítsanak pártfegyelmi eljárást a Tiszatáj szerkesztőbizottságában dolgozó két párttag[77] ellen, *„akik felelősek a párt politikájával alapvető kérdésben szemben álló vers közléséért"*. A Csongrád megyei pártbizottság a kádári ukáznak sietve eleget tett: már július 4-én napirendjére tűzte a Tiszatáj ügyét, határozatot fogadott el pártvizsgálat indításáról. A megszületett határozatról a későbbi elemző úgy véli, *„Mai szemmel sem mondhatunk mást, mint nesze semmi, fogd meg jól"*, sőt, az 5. pontjában szorgalmazott anyagi javítással *„akár még a folyóirat javára szólónak is vélhetjük a javaslatot"*. Kádárnak tehát *„jó szimata volt, amikor ezzel nem volt megelégedve"*, holott a főszerkesztőt elbocsátották.[78]

Kádár pontosan elmondja, mit is kellett volna csinálni:

> *„Hogy mit kell csinálni? Én pártfegyelmit javasolok, mert párttagokról van szó. Ez a javaslatom lényege. Az, amit a Csongrád megyei pártbizottság csinált, nem pártfegyelmi. Ezért javaslom, más hasonló esetben is ez az igazi út, hogy ha ellenséges fellépéssel találkozunk, és annak részese párttag is, akkor a felelősségre vonás először a párttaggal szemben kell, hogy történjen. Másképp nem lehet rendet tartani ilyen dolgokban. A párttagok lépjenek föl a pozíciónk védelmében, és ne pipogyáskodjanak. Ha az ő közreműködésükkel lehetséges politikailag ellenséges fellépés rendszerünk, politikánk és a párt ellen, az már kicsit több a soknál. És nálam a rend ott kezdődik, hogy ilyen esetben pártfegyelmi indul a párttag ellen, és ha kell, nemcsak párttag ellen, hanem pártfórum ellen is. Például az adott esetben a Tiszatáj kommunista párttagokból összetevődő szerkesztősége ellen. Ezt megteheti a Politikai Bizottság, a megyei pártbizottság, más esetben a KEB, attól függ, mikor mi célszerű, de a fellépés elkerülhetetlen. (...) A minimum az, hogy a pártszerveknek ilyen esetekben a párttag ellen el kell járni. Ha valamit kifogásolunk, előbb a párttagot vegyük elő. Ezt az eljárást meg tudom védeni mindenhol, az Írószövetség választmányában is. Ha a párt fegyelmi eljárást indít saját tagja ellen, ehhez az Írószövetségnek semmi köze. Nem várom meg az Írószövetség ülését, hogy pártfegyelmit hozhassak egy párttag ellen. Nem szabad ingadozni ilyen ügyekben.*

[77] Annus József főszerkesztő-helyettes és Olasz Sándor főmunkatárs ellen

[78] Vasy Géza: id. mű

(...) Én például nagyon jó néven vettem volna, ha a Csongrád megyei Pártbizottság megállapítja a saját felelősségét is, mondjuk a legfinomabban azért, hogy a politikai ellenőrzést a lapnál elmulasztotta. Mióta követeljük már azt, hogy ezeknél az irodalmi lapoknál a megyei pártbizottság ne csak addig harcoljon, amíg kivívja azt, hogy nekik is legyen saját lapjuk, aztán oda se néznek éveken át. Nem mondom, hogy önmagukról állítsák ki a bizonyítványt arról, hogy bűnösök, de elő se fordul a politikai felelősség."

Kádár kitért arra a párton belüli vélekedésre is, hogy az adminisztratív lépésnek rossz a megítélése. Érvelése voltaképpen a nemsokára bekövetkező demokratikus fordulat egyik jellegzetes ellenzéki felfogásának fényében érdekes igazán. *„Milyen adminisztratív ügy ez a mostani lépés a Tiszatájjal kapcsolatban?* – kérdezte felháborodva. – *Hát államköltségen fogom én a politikánk lényege ellen írott cikkeket publikálni és terjeszteni? A Magyar Népköztársaság költségén, annak az égisze alatt a Magyarországon megjelenő lapokban?"* A majdani többpártrendszer ellenzéke pedig már azt fogja az első szabad kormány szemére vetni: *Hogy képzeli, hogy az állami (közszolgálati) médiában bármikor szabadon beszélhet...?!*

Kétségtelen nagy ugrás lesz majd odáig. Ámbár mintha a felszólalás elhangzásakor nem is lennénk már olyan messze tőle. Kádár egyik megjegyzése arra utal, hogy – kézi vezérlés ide, kézi vezérlés oda – nemcsak egy-egy újság működése, de általában a magyar sajtóé sincs már igazán ínyére. *„Volt úgy, hogy nem tudom miféle partnerekkel beszéltem, és mondtam nekik, rengeteg gondunk, problémánk van, annál egy kicsit nehezebben élünk, mint ahogy maguk ítélik meg onnan a mi helyzetünket, de annál jobb, mint amit a magyar sajtó tükröz."*

S ha ehhez hozzávesszük Kádár másik panaszát, mely szerint *„nem jó a kommunikációnk, egyoldalú. Amit mi itt tárgyalunk, az innen kiszivárog és (...) eljut Csoóriig. De hogy Csoóri mit tárgyal a Csurkával, arról nincs értesülésünk"* – akkor e távoli időkből odaképzelve magunkat abba a helyzetbe, bizonyossá válik számunkra, hogy a kádári egypártrendszernek, a sajtó kézi vezérlésének hamarosan vége.

Már nem segített semmit a kemény fellépés: a Tiszatáj betiltása, a több mint fél éven át való kényszerű hallgatása, majd 1987 elején az állampárthoz lojálisabb szerkesztőség létrehozása. Olaj volt inkább a tűzre: betiltása mozgósította a Magyar Írók Szövetségének tagjait.[79] 1986. szeptember 8-ára összehívták az írószövetség rendkívüli választmányi ülését, ezen 62 tagból negyvenen jelentek meg, s valamennyien (!) kiálltak a Tiszatáj mellett. Levelet küldtek az MSZMP Politikai Bizottságának, ebben tiltakoztak a megyei párt vb döntése ellen, elítélték a lap megjelenésének fölfüggesztését, a szerkesztők kilátásba helyezett fölmentését, és kérték a PB intézkedését. Látva fellépésük eredménytelenségét, november 12-én már *száztizennégy* író, művész és más értelmiségi fordult a párt Központi Bizottságához és a Minisztertanácshoz, hogy kifejezésre juttassák *„megdöbbenésüket"* és *„felháborodásukat"* azzal az eljárással és döntéssel kapcsolatban, *„amely legutóbb a Tiszatáj szerkesztőit, s így a magyar szellemi élet egyik legfontosabb folyóiratát sújtotta"*. A Magyar Írók Szövetségének november 29-én és 30-án zajló közgyűlésén a pártot és a kormányt képviselők – jobb híján – igyekeztek éket verni a szövetség tagjai közé, ugyancsak eredménytelenül. Mindennek következményeként Köpeczi Béla művelődési miniszter a Népszabadság 1987. január 31-i számában bejelentette: *a minisztérium a továbbiakban nem tekinti az Írószövetséget az egész*

[79] Gyuris György: Két esztendő a szegedi Tiszatáj életéből (http://www.jamk.hu/ujforras/970203.htm)

magyar írótársadalom képviseleti és konzultatív szervének.[80] Mondhatni, az írók már sikeresen kicsúsztak a pártos kötelékből...

(Csurka-dráma: esettanulmány a színházi élet kézi vezérléséről)

A Politikai Bizottság ülésén Kádár János ekképpen fejezte be felszólalását*: „...az elől nem lehet kibújni, nem egyszerűen a gondjaink szaporítása, hogy a Tiszatáj s Csurka ellen végül is fel kell lépni. Ez elkerülhetetlen és szükséges fellépés, hacsak nem akarjuk, de akkor szavazzunk úgy, hogy az ősszel hadd tolják még egy kicsit előbbre a csatárláncot az ellenzéki, ellenséges elemek."*

Három okból idézzük.

Egyrészt félelmének egyik ismétlődő „tárgya", a közelgő „ősz" miatt – ezzel is rámutatván a „pókháló" – a politikai fogantatás s következményének – jelentőségére a Kádár-rendszer sorsának alakulása szempontjából.

Másrészt: az *„akkor szavazzunk úgy"* miatt. Itt utalunk arra, hogy Kádár komolyan vette a „népi demokráciát", csak éppen a kommunista (marxista-leninista) hite szerinti torzításban: a demokratikus szavazás (döntés), előtte a nyílt vita (az álláspontok ütköztetése), végeredményben pedig a többségi akarat érvényesítése, mind-mind kívánatos, ám „értelemszerűen" csak a párton belül, hiszen csak a kommunista (szocialista) párt a dolgozó osztály egyetlen igazi érdekképviselője (vö.: *„a párttal, a néppel egy az utunk"*).

Végül pedig: Csurka „kitüntetett" szerepe miatt idéztük Kádár felszólalásának záró, tehát kétségkívül hangsúlyosnak szánt szavait, gondolatait.

A titkosítás alól feloldott vagy más módon nyilvánosságra került egykori dokumentumok jó szolgálatot tesznek nekünk – a média történetét új szempontból vizsgálóknak – abban, hogy további bepillantást nyerjük a kádári kézi vezérlés kulisszatitkaiba, s messzemenő, akár a rendszerváltozásra is kiterjedő következtetéseket vonjunk le belőlük. Éppen Csurka István az alaposabban körüljárt („tanulmányozott") eset „áldozata", vagyis aki ellen a pártállami cenzorok oly számosan megmozdultak, és akinek „népi demokratikus" elhallgattatásán olyan sokat dolgoztak. Csurka egyik alapítója lesz a nemsokára (elsőként) megalakuló ellenzéki pártnak, a Magyar Demokrata Fórumnak, innét azonban nem is olyan sokára, de már a demokrácia idején kiszorul majd, sőt még azt is meg kell élnie, hogy drámáit egyetlen színházban sem játsszák. Holott a most felidézendő ügy egyik szereplője (cenzorja), jelesül Lendvai Ildikó akkor már nem cenzori munkakörben tevékenykedik, hanem az MSZMP utódpártjának, az MSZP-nek lesz frontharcosa...

Egyelőre azonban a nyolcvanas évek közepén járunk, ugrásnyira az új – „rendszerváltoztató" – ellenzéki pártok megalakulásától, a kádári puha diktatúra kimúlásától. Az Országos Levéltárban fellelhető levelekből és feljegyzésekből a következő történet kerekedik ki.

A *Művelődési Minisztérium Művészeti Főosztálynak* egy aláírás nélküli *leveléből* kiderül, hogy Csurka István *Vizsgák és fegyelmik* című új darabját a Vígszínház bemutatni tervezte, mégpedig az 1984/85-ös színházi évadban. A *Fővárosi Tanács* azonban nem engedte eredeti megírt formájában műsorra tűzni a darabot, *átdolgozását* kérte. (A Művészeti Főosztály levélírója zárójelben megjegyzi, hogy a darab színházi példányának ismeretében *egyetértettek* a döntéssel.) A Tanács az időközben átdolgozott darabot (új változatot) sem fogadta el, ezért a

[80] Gyuris György: id. mű

Vígszínház igazgatója kérte, hogy „az összes illetékes bevonásával *elemezzék végig* a darabot annak érdekében, hogy az *átdolgozásnál* az *igényeket figyelembe vehessék*". Mindenesetre a bemutató elmaradt, 1985 decemberében azonban egy bizonyos *T. Péterné* meglátta a próbatáblán kiírva a Csurka-darabot, s ezt jelentette a *Művelődési Minisztérium Művészeti Főosztályának.* A próbakezdést 1986. januárra írták ki...

1987. augusztus 14-én levél érkezik a *Művelődési Minisztériumból* az *MSZMP Központi Bizottsága Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályára,* méghozzá *Lendvai Ildikó elvtársnő* nevére.[81] Ennek feladója arról tájékoztatja a címzettet, hogy a *Budapest Főváros Tanácsa VB Művelődésügyi Főosztálya* július 29-én kelt levelében írásbeli állásfoglalásukat kéri Csurka István: Vizsgák és fegyelmik című drámájának vígszínházi bemutatásáról. S mivel Csurka műveinek időleges publikálási tilalmát a Művelődési Minisztérium hozta nyilvánosságra, így annak további érvényességéről, részleges vagy teljes feloldásáról a *színházakat közvetlenül felügyelő tanácsok* a minisztérium intézkedését várják. Az 1987/88-as évad előzetes műsorterveit tárgyaló *miniszteri értekezlet* – az *érdekelt szervek képviselőinek* részvételével – foglalkozott is a kérdéssel, de végleges döntés nem született. Ezért – írja a feladó – „Kérem Lendvai Elvtársnőt, szíveskedjék az *illetékes politikai szervek* álláspontjáról tájékoztatni bennünket, hogy konkrétan a Vizsgák és fegyelmik és általában a Csurka művek játszhatásának kérdésében *a szükséges intézkedéseket* megtehessük".

Itt jegyezzük meg, hogy a *kiemelések* nem az eredeti szövegben találhatók; arra kívánjuk felhívni velük a figyelmet, hogy milyen elképesztően sok szervezetet és embert mozgatott meg, és mennyi teendőt adott Csurka István drámaírói munkásságának (valójában: szókimondó hajthatatlanságának) féken tartása. S még csak most jön a java...

A levélre nemsokára (szeptember 3-án) meg is érkezik a válasz. Miként Lendvai Ildikó írja, a kérdésben *Berecz János elvtárssal konzultált,* s ennek eredményeképpen az a *döntés született,* hogy a bemutatóra a szerzőnek újabb, Új Látóhatár-beli publikációja miatt 1988. február 28-a előtt ne kerüljön sor. „Kérjük, mindezek tudomásulvételével *a szükséges intézkedéseket* szíveskedjetek megtenni. Elvtársi üdvözlettel..."

Az előzmények és körülmények megvilágítását – mai megérthetőségét – egy hosszú feljegyzésnek köszönhetjük. Készítője *Radics Katalin,* az *MSZMP Központi Bizottsága Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának (TKKO) vezetője*. A „Szigorúan bizalmas!" megjelöléssel ellátott irat címzettjei *a Központi Bizottság titkárai* („Készült: 12 példányban").

Miként az első mondatból kiderül, a feljegyzés készítője *Kádár János elvtárs* megbízásából *tájékoztatja* a *Titkár Elvtársakat* azokról az eseményekről, amelyek Csurka István közlési tilalmának bejelentése óta történtek. S most idézzük szó szerint, mik is voltak ezek; a kiemelések továbbra is a szereplők nagy számát és a pártos huzavonát kívánják érzékeltetni.

> Csurka István Vizsgák és fegyelmik c. darabjával hosszú évekre visszanyúló politikai problémák voltak. *Tóth Dezső* elvtárs a *darabot többször átdolgoztatta*. *Kompromisszumos megoldás* született, ennek alapján *kérte* a *Vígszínház* 1985. februárjában, hogy a következő évadban műsorra tűzhesse a darabot. A darab bemutatója 1986 februárjára volt kitűzve.

[81] A levél aláírója: Pándi András

1985 nyarától kezdve Csurka István különböző ellenzéki megmozdulások résztvevője volt. Az u. n. monori találkozón előadást tartott, fellépett az ellenfórumon, s 1985 végén a monori előadás szövege megjelent a szélsőjobboldali Nemzetőr c. emigráns lapban. Ennek kapcsán vetődött fel, hogy ilyen előzmények után indokolt-e a bemutató megtartása. Az előzményekről és a problémáról 1985-ben *Berecz* elvtárs *tájékoztatta* a *Titkárságot*, mely *úgy foglalt állást*, hogy a bemutatóra az 1985/86-os évadban nem kerülhet sor. A Titkárság döntéséről a *TKKO tájékoztatta* a *Művelődési Minisztériumot.*

A feljegyzés következő része utal arra, hogy mik is voltak az író hallgatásra ítélésének okai. 1985. március-áprilisban Csurka emigráns szervezetek meghívására tanulmányutat tett az Egyesült Államokban és Kanadában, ehhez kapcsolódóan *„engedély nélküli kötete jelent meg"* New Yorkban, a Püski Kiadónál. A kötet *„ellenzéki hangvételű politikai jellegű esszéket"* is tartalmazott. Ráadásul Csurka a március 15-i, New York-i beszédének közléséhez *„engedélyt adott a SZER-nek"*. Minderről hazatérése után levélben tájékoztatta a Művelődési Minisztériumot – ezt ítélte Kádár provokációnak a fentebb ismertetett felszólalásában. De idézzük tovább a TKKO vezetőjének feljegyzését:

Csurka leveléről a *TKKO tájékoztatta Pál* elvtársat, aki a feljegyzést *köröztette* a *Titkárság tagjai között*. Határozat ekkor az ügyben nem született, de a *PB* 1986. július 2-i ülésén – ezekre az előzményekre és a kettős publikálással kapcsolatos korábbi határozatra utalva – *megfogalmazódott* az igény, hogy Csurka *kapjon szilenciumot*, és hogy erről *tájékoztatni* kell a *közvéleményt* is. Ez utóbbi feladattal *Pál Lénárd* és *Lázár György* elvtárs közti *megállapodás* alapján *Vajda György miniszterhelyettes* elvtárs kapott *megbízást*. *Vajda* elvtárs *nyilatkozata* a *Magyar Nemzetben* 1986 augusztusában jelent meg.

A feljegyzés beszámol arról, hogy Csurka szilenciumát *az írói és szélesebben az értelmiségi közvélemény* igen kedvezőtlenül fogadta. A szilencium az *írószövetség közgyűlésén* is mint az egyik konfliktusforrás vetődött fel az írói közvélemény részéről. Ezért aztán belép az ügybe Szűrös Mátyás és Németh Károly elvtárs is...

1987. április 16-án a művészeti szövetségek közgyűléseinek tapasztalatairól szóló *jelentés PB-vitájában Szűrös Mátyás* elvtárs a közelgő *svájci PEN-kongresszus* várható vitáira utalva *javasolta* a szilencium feloldásának *mérlegelését* és a Vígszínházbeli bemutató *engedélyezését*. *Radics Katalin* erre válaszolva jelezte, hogy a PEN soron következő üléséig ez már megoldhatatlan. Az ülésen elnöklő *Németh Károly* elvtárs zárszavában az MM-et bízta meg, hogy alaposan mérlegelje a megteendő lépéseket. Az osztály ez év őszén szándékozott politikai testület előtt a kérdésre visszatérni – más, nagyobb horderejű kérdésekkel együtt (a kettős publikálás elvének érvényesíthetősége, az írószövetséggel való kapcsolattartás kérdése stb.).

Amíg a pártban mérlegelnek, a *Vígszínház* a *Fővárosi Tanácshoz* 1987 áprilisában benyújtott műsortervében *fölterjeszti* a Csurka-darab bemutatását, méghozzá 1987. október 16-ra. „Ezt az igényt *elhárítottuk* és *jeleztük*: nem tartjuk lehetségesnek az 1987. évi őszi bemutatót" – írja feljegyzésében a TKKO vezetője.

Június 10-én újabb szereplők lépnek be még ugyanebbe az ügybe, tovább bonyolítva és tovább folytatva a kötélen táncolást, azaz a kádári örökös, kényszerű egyensúlyozást. A *Színházművészeti Szövetség* és a *szakszervezet vezetőségének* együttes ülésén *Berecz János* elvtárs volt a meghívott előadó. A *Vígszínház igazgatója* elvi kérdések közé ágyazva *megkérdezte*: kifüggeszthetni-e a színházban a műsorrendet és a szereposztást. *Berecz* elvtárs válaszában *hozzájárult* ahhoz, hogy *Marton László kifüggessze* a szereposztást. *„A szakma jelen lévő képviselői* nagy tetszéssel fogadták bejelentését, s néhány napon belül úgy terjedt el a nyilatkozat, mint a szilencium feloldása" – tudjuk meg a korabeli irat jóvoltából.

Miután a *TKKO-nak* a találkozón *jelen lévő képviselője tájékoztatta az osztály vezetését* Berecz elvtárs *bejelentéséről*, *Knopp András* elvtárs már másnap *felkereste Berecz* elvtársat, s *tájékoztatta*, hogy a *TKKO* eddig milyen *lépéseket tett* meg, milyen *álláspontot képviselt* és hogy az osztály a szilencium feloldása előtt szükségesnek tartotta volna a politikai vezetés *tájékoztatását*, illetve az *MM*-mel történő *konzultációt*. S mivel Knopp elvtársék ugyanezen a napon kapták meg a müncheni Új Látóhatárt, benne Csurka: Kelet-Európa a hó alatt c. írásával („mely ismét korábbi írásaihoz hasonló ellenséges nézeteinek adott hangot"), *Berecz* elvtárs ennek alapján *közölte Knopp András*, majd *Pál Lénárd* elvtárssal, hogy *korrigálni fogja* előző kijelentését, *beszélni fog* a *Vígszínház igazgatójával*, s a bemutatóra egyelőre nem kerülhet sor. Erről, valamint *Berecz* elvtársnak arról a szándékáról, hogy mindezt az évadzáró társulati ülése előtt *közli* a *Vígszínház igazgatójával*, a *TKKO tájékoztatta* az *MM vezetőit*.

S most megint egy szó szerinti idézet következik, hiszen színre lép az APO is, a magyar sajtó „elvi irányítója", s kristálytisztán megmutatkozik a kézi vezérlés kádári gyakorlata. De már nemcsak ez tűnik ki; hanem az is, hogy a szellem, a művészet terén megkezdődött a központi akarat elszabotálása – ám ugyanezt egyelőre még nem mondhatjuk el a hazai tömegközlésről.

> Június 12-én a *Vígszínház* évadzáró *társulati ülésén* az *igazgató bejelentette*, hogy a színház a következő évadban bemutatja Csurka István darabját. Itt részt vettek a *sajtó képviselői* is, *az Agitációs és Propaganda Osztály* azonban *felhívta* a *szerkesztőségek vezetőit*, hogy ezt a bejelentést a sajtó ne publikálja.
>
> Július 10-én a *kulturális és tudományos folyóiratok* és *hetilapok főszerkesztői* számára rendezett *értekezleten* az aktuális feladatokról, a sajtót illető kérdésekről szóló szokásos tájékoztató keretében az *Agitációs és Propaganda Osztály alosztályvezetője* arra *kérte* a *főszerkesztőket*, hogy a premier előtt ne tudósítsanak a Vígszínházban tervezett Csurka-bemutató tervéről. *Kérdés* hangzott el, hogy a bemutató engedélyezése a szilencium általános feloldását jelenti-e? A jelenlévő *művelődési miniszter* és a *TKKO képviselője* ekkor értesült a bemutató engedélyezéséről, a műsorterv elfogadásáról, ezért *nem tud felelni* a kérdésre. Az Agitációs és Propaganda Osztály alosztályvezetője adta meg a választ: a szilencium érvényes, a bemutatót csak kivételesen, egyedi döntés alapján engedélyezték.

S még valami látszik a fejleményekből: az örök egyensúlyozásban – akárcsak a Tiszatáj esetében – most már egyre-másra zavar támad. Elkerülhetetlennek látszik, hogy valakik hamarosan leessenek az innen-onnan rángatott kötélről. Ám végül majd – lényegében 1988 májusában, Kádár lemondatásával – maga a kötél fog elszakadni. Egyelőre azonban a még mindig szövevényesedni tudó Csurka-ügynél tartunk. Csakhogy nem bírja el ez a tanulmány a

további részletezést – újabb *álláspontkérések, nyilatkozások, tájékoztatások, egyeztetések, elhalasztások* sorozata –, éppen ezért a további történéseknek már csak a három legfontosabb mozzanatára térünk ki.

A *TKKO* a *Vas megyei PB*-n keresztül *intézkedett*, hogy a szombathelyi *Életünk* c. folyóirat *októberi* számából vegyék ki Csurka drámájának szövegét. *Marton László* színi igazgató viszont levélben fordult *Köpeczi* elvtárshoz, s ebben kérte a darab *októberi (!)* bemutatásának engedélyezését – utalva az ismételt betiltásnak az *értelmiségi közvéleményre* gyakorolt várhatóan kedvezőtlen hatására.

„A kialakult bonyolult döntési helyzetben – *fejezi be feljegyzését az osztályvezető* – a TKKO azt tudja javasolni, hogy annak az *előterjesztésnek* a kapcsán kerüljön sor (...) a Csurka-bemutató kérdésével kapcsolatos probléma *politikai testület* előtti *eldöntésére*, amely az ellenzéki-ellenséges csoportokkal kapcsolatos *tapasztalatokat és feladatokat tekinti át.* Ez annyit jelent, hogy az *októberi (!)* bemutatót mindenképpen el kell napolni."

(Csurka nyilatkozata)

Ne felejtsük el, hogy már 1987 szeptemberében járunk. S Csurka már több mint egy évvel azelőtt (1986. augusztus 14-én) nyilatkozatot tett „közzé" a vele szembeni eljárások, lejáratások, mocskolódások miatt. Az akkoriban még javában szamizdatként megjelenő Beszélő teljes terjedelmében közölte[82] Csurka mondandóját (már túl vagyunk a monori találkozón, de még innen a lakiteleki tanácskozáson). Nem lehet megkerülni, hogy a jeles drámaíró néhány jellemző gondolatát és kifejezését fel ne idézzük; egyrészt bár „ügye" messze jár még a végkifejlettől, mégis kiváló látleletet ad az írókat, művészeket megfogni igyekvő, haszontalan, terméketlen pártbürokráciáról; másrészt Csurka rendszerváltás előtti és utáni kiélezett szerepe, éles, kontrasztos figurája ugyancsak kiváló alkalmat teremt számunkra a két időszak médiavilágának termékeny összehasonlítására, különbségeinek és azonosságainak lényegi megragadására. Csurka életéből, politikai gyökeréről itt csak két fontos mozzanatot tartunk szükségesnek előrebocsátani. Egyfelől: az 1956-os forradalom alatt a főiskolai nemzetőrség vezetője volt, s emiatt fél évre Kistarcsára internálták. Kádár vele szembeni dühét-félelmét ez, az ötvenhatos-szabadságharcos múlt is magyarázza. Másfelől: 1957 augusztusában, Raszkolnyikov fedőnéven, Csurkát beszervezték III/III-as ügynöknek, s a kilencvenes évek elején politikai ellenfelei igyekeztek is sakkban tartani ezzel; csakhogy ő az elsők között tárta a nyilvánosság elé ügynökmúltját, s állítását, mely szerint a beszervezési nyilatkozatot az internálás során, kényszer hatására írta alá, és soha nem írt jelentést, soha nem tudták cáfolni: az átvilágítások eredményei és a levéltárakban fellelhető dokumentumok szerint az együttműködés teljes hiánya miatt alkalmatlannak nyilvánították...

1986 szeptemberében Csurka a nyilatkozattételt azért tartja szükségesnek, mert a személyével és külföldön tanúsított magatartásával kapcsolatosan közreadott tájékoztatások *„valóigaz állítások mellett, a tények irányzatos csoportosítása által"* emberi és írói tisztessége megingatására is alkalmasak, *„különösen az irodalmi élet viszonyait kevésbé ismerő, és amúgy is hiányosan tájékoztatott közönség körében"*. Ezért a maga s a magyar írótársadalomnak a nemzet sorsa iránt elkötelezett része védelmében „kénytelen" kinyilvánítani... – egyebek közt az alábbiakat.

[82] 18. szám (1986/3.), Évfolyam 1, Szám 19, http://beszelo.c3.hu/cikkek/nyilatkozat-0

Megfelel a valóságnak – szögezi le Csurka –, hogy engedélyt adott a Szabad Európa Rádió egy képviselőjének New Yorkban, hogy a New York-i magyar március 15-i ünnepségen elmondott ünnepi beszédét felolvassák. Ám ebben a beszédben „szerény eszközeivel" egyetemes felelősség- és áldozatvállalásra szólította fel öt világrész magyarságát, különös tekintettel a határainkon kívüli, a Kárpát-medence ősi magyar falvaiban és városaiban a kulturális és most már etnikai megsemmisítés viszonyai között tengődő magyarság sorsára. S *„amikor az engedélyadás ténye a politika mérlegére kerül, mérlegre kell kerülnie annak is, hogy miért nincs helye hazája fórumain ezekkel a gondolataival egy magyar írónak"*.

Csurka – egyebek között – szóvá teszi, hogy a *„Vizsgák és fegyelmik"* című, több évvel ezelőtt megírt és előzetesen a kulturális jóváhagyó szervek által már engedélyezett darabjának betiltása – „a szokásokhoz híven" – nem volt nyilvános, és *„még azt sem sikerült elérnem, hogy a betiltók írásba foglalják és közöljék végzésüket. Tehát, amikor elindultam Amerikába, már leszedték a kenyeret az asztalomról – drámaírással keresem ugyanis a kenyerem –, s most, hazatértemkor látványos csinnadrattával csak a morzsákat söpörték le róla."*

Megállapítása szerint az egyéb tilalmi listákon való szereplései, az ellene irányuló nyílt vagy burkolt nyomás, a kultúrpolitikai szervek szócsövének tekinthető „zsurnál-szájból" rá szórt mocskolódás lényegében véve azóta tart, amióta felemelte tiltakozó szavát Csoóri Sándor 1983-ban történt, egy-két mondat miatti szilenciumra tevése ellen.

A művelődési miniszterhelyettesnek arra a sértő megállapítására, miszerint Csurka mindezt nemcsak pózolva, de valamely ellentömbbeli szervezet instrukciójára végezné, az író arra figyelmeztet, hogy *„Nem ártana végre mérlegre tenniök a kultúrpolitika túlhatalmú irányítóinak, hogy vajon mi késztet számos magyar írót, értelmiségit élete ötödik-hatodik évtizedében kockára vetni egész működését, életformáját, egzisztenciális hányattatásnak kitennie magát"*. A gondolat folytatása már előrevetíti az elkövetkező – rendszerváltás előtti és utáni – évek egyik fő törésvonalát, méghozzá – az egyszerűség kedvéért egyelőre maradjunk meg ennél a szópárosnál – a „népiek" és „urbánusok" közöttit. Mint *„afféle realista szemléletű és minden ellenkező híreszteléssel szemben demokratikus beállítottságú"* író, Csurka világosan látja, hogy *„nem szenvedhet valaki azért, mert nincs meg benne a nemzeti azonosságtudatból fakadó áldozatvállalás készsége, de ugyanakkor ezt a hiányt vagy ezt a másságot nem lehet erénnyé magasztosítani, s ugyanígy nem szenvedhetnek hátrányt, nem lehetnek gúny tárgyai, és nem válhatnak elbocsátottakká azok, akikben megvan a nehéz helyzetbe jutott, vonagló, apadó nemzetünk iránti áldozatvállalás készsége, vagy egyszerűen csak magyarságukat és azonosságukat szolgáltatják be a közös vállalkozásba"*.

Ezt a szilenciumot, úgy véli, azért kapta, mert „megtörte a csendet". S azt is „tudja", hogy elítélői magukhoz mérten liberális, önmérséklő, sőt netán humánus intézkedésnek tartják elhallgattatását. *„Ki kell ábrándítanom őket. Ez egy irodalmi terrorintézkedés, amellyel eltettek láb alól egy magyar írót."* Természetesen itt, e megfogalmazásnál a drámaíró egy *drámai* túlzásával állunk szemben, ám annál világosabban látszik, mit gondol ő a hatalomban lévők szerepéről. A miniszterhelyettes nyilatkozatában az eltiltás tartamára nézve a „további intézkedésig" kifejezés található, s mint Csurka megállapítja, ennek két jelentése van: egy fenyegető és egy, a feloldás irányába mutató. A fenyegetőre nézve nincs megjegyzése, a feloldóra nézve van: *„kettőn áll a vásár. Sajátosan elfertőződött gondolkodásra vall azt képzelni, hogy én ugyanazoknak a »további intézkedésére« majd alázatosan visszasetten-kedem oda, ahonnan most le- és kiparancsoltak."*

Kemény, nyílt – ‘56 szellemét idéző – támadás ez az egypárti önkény ellen! A látni merészelő, becsapni magát sem szerető drámaíró azonban világosan látja, hogy neki most már csak akkor van, lehet helye *„ebben a fertőzött, mérgezett, és kvázi-magyar-kvázi-nyilvánosságban”*, ha azok a *„beteges körülmények”*, amelyek oda vezettek, hogy most őt sújtották szilenciummal, megszűnnek. Ő most már csak várja, csendben és némán a további intézkedéseket, *„amelyek nyomán megszűnik a magyar kulturális életben a diszkrimináció, a tehetségek szüntelen és tervszerű elgáncsolása, a magyarellenesség, a dilettánsok dáridója a magas posztokon, a középszerűség és tehetségtelenség és akarnokság favorizálása, a vezetés eszmétlen, vegetáló kapkodása, szakszerűtlensége és anyag-, ember- és pénzpazarlása”*. Várja, hogy *„lehető legyen a közös munkálkodás”* a magyar fennmaradásért, a becsületes reformokért és a megújulásért. Az első ilyen jelre, mint csataló a kürtszóra felnyerít – *„jelentkezem munkára és keresztényi megbocsátással nyújtom a kezem azoknak, akik most megaláztak”* – fejezi be nyilatkozatát Csurka István.

Amerikai előadókörútja, könyve ottani megjelenése, a Szovjetunió nyitása s itthon a monori találkozó ép bőrrel való megúszása után a világ dolgai iránt fogékony, népszerű író jól sejti, hogy most már akár kivárásra is játszhat. Valóban, ha valamiképp odaképzeljük magunkat a kádári hatalom megtestesítői közé, rájövünk, az adott keretek között magunk sem tudnánk jó tanáccsal előrukkolni (mondjuk, Kádárnak). Kénytelen-kelletlen kijelentenénk, hogy Csurka s a Csurka-ügy: kezelhetetlen. Támogatni nem lehet (‘56-os szelleme miatt), tűrni nem lehet (féktelensége, hajthatatlansága miatt) – s igazából már tiltani sem. Mert a tiltásnak akkor van értelme, ha a közléstől eltiltott is, s a közönség is zokszó nélkül tudomásul veszi, vagy legfeljebb magában brummog; s akkor, ha az eltiltott is, meg a pályatársak is, de még a közönség is, sőt még a hatalmon lévők is tanulnak az esetből: jobb, ha vigyáznak, ha meghúzzák magukat. Ha viszont az eltiltás már az eltiltott népszerűségét és önbizalmát növeli, a követői táborát növeli, s a hatalmat pedig inkább gyengének, sőt nevetségesnek tünteti fel, akkor csak a (kádári) rendszerből kilépve lehet megoldásra jutni. Vagy a bekeményítés (a kemény diktatúra) felé lépve, vagy az enyhítés (a felszámolás) felé lépve. A pártapparátus – a már korábban ecseteltek okán – az utóbbi utat választja.

(Történelmi megítélés – a másik oldalon)

Megint csak szerencsésnek kell mondanunk magunkat, hogy nem is olyan régen – húsz év múltán – a kádári örökösök *A Szabadság*ban, a „Munkáspárti hetilap”-ban áttekintették, mi is történt azokban a rendszerváltást megelőző hónapokban a párt környékén. Innen tudhatjuk meg, hogy olyasvalaki, aki a Csurka-ügyben 1987-ben még javában a cenzúrázáson, el- és betiltáson serénykedett (pl. Radics Katalin, az MSZMP Központi Bizottsága Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának vezetője, az iménti hosszú feljegyzés készítője), egy év múlva már kezdeményezője a korábbi határozatok felülbírálásának.

> Radics Katalin, a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának vezetője 1988 novemberében javaslatot terjeszt a Politikai Bizottság elé a Tiszatájjal kapcsolatos döntések felülvizsgálatára. „A Politikai Bizottság meghaladottnak tekinti azt a gyakorlatot, hogy állami szervek működésének konkrét ügyeivel – ez esetben egy folyóirat megjelenésének szüneteltetésével, szerkesztő bizottságának átalakulásával – foglalkozzék” – olvasható a határozatban. A PB néhány tagjának nyomására bekerül

az a megjegyzés, hogy az említett vers megjelentetése a Tiszatájban politikai hiba volt, de az már nem oszt, nem szoroz. Az ügyet visszautalják Szegedre, ahol aztán győzelemre juttatják az ellenzéki értelmiséget.[83]

Ehhez azonban arra volt szükség, hogy – a munkáspárti hetilap megfogalmazása szerint – *„kádártalanítsák”* a pártot, és kitörjön a *„szellemi ellenforradalom”*. Hogy ez miképpen ment végbe? Nos, az már a médiatörténelem kutatóját – e sorok íróját – is meglepte, hogy ezen az igazi, munkáspárti baloldalon számos tényező fontosságának megítélésében ugyanoda lyukadtak ki: például ‘56, a Nagy Gáspár-vers, a Tiszatáj-ügy, az Írószövetség – és Csurka meg Csoóri rendszerbomlasztó jelentőségének tekintetében. Annyi különbséggel, hogy míg e sorok írója a történelem alakulása – vagyis az akármilyen puha, de mégiscsak diktatúra felszámolása – szempontjából az említettek szerepét egytől-egyig kedvezőnek ítéli, a munkáspártiak „a maguk történelme” szempontjából mind károsnak és sajnálatosnak. Nem véletlen, hogy a visszaemlékező sorozat ezt a címet kapta: *Húsz éve történt a rendszerváltás. Megérte?* A TISZATÁJ-ÜGY ÉS A MAGYAR GLASZNOSZTY című rész pedig ezzel a kiemeléssel kezdődik:

> *„Húsz esztendővel ezelőtt, 1989. február 16-án az MSZMP Csongrád megyei bizottsága úgy határoz, hogy rehabilitálják a Tiszatáj című irodalmi folyóirat két és fél évvel korábban elbocsátott szerkesztőit. Az ügy történelmi méretekben nézve jelentéktelen, de világos tükre annak, ahogy a kormányzó MSZMP a nyilvánosság, a magyar glasznoszty jelszavával 1988 őszétől felszámolja nem csupán a kádári időszak örökségét, de magát a pártot és a szocializmust is.”*

Mivel is kezdődött a felszámolás a munkáspártiak visszaemlékezése szerint? *„1956 versbe foglalt újraértékelésé”*-vel! A Tiszatáj-üggyel!

> *„Nagy Gáspár nem egyszerűen egy 37 éves költő, hanem közéleti személyiség. Néhány évig az Írószövetség titkára, majd a Bethlen Gábor Alapítvány titkára. Az pedig nem más, mint »a térségben elsőként létrejött legális, új polgári összefogás«, ahogyan ma is olvashatjuk a honlapjukon. A vers teljesen nyilvánvalóan 1956-ról szól, és a polgári irodalomtörténet ma is az 1989-es ellenforradalom egyik szellemi előkészítőjeként ünnepli: (...) Éppen harminc éve ment végbe az ellenforradalom, és időközben külföldön és idehaza megindul egy új ellenforradalom szervezése.”*

A munkáspárti hetilap szerzője tehát az egykori (‘56-os) *„ellenforradalom”* újraszerveződését látja az új fejleményekben, egy *új ellenforradalom „szellemi előkészítését”* a vers megjelentetése révén...

> *„A Csongrád megyei pártbizottság felemásan hajtja végre a határozatot. (...) Az egész ügyet értelmiségi összezördülésnek fogják fel, úgy kezelik, mint bármikor a békés esztendőkben. Senkiben sem merül fel, hogy egy ellenforradalom szellemi előkészítésével állnak szemben. A pártbizottság első titkára ekkor Szabó Sándor, a megyei*

[83] Húsz éve történt a rendszerváltás. Megérte? A TISZATÁJ-ÜGY ÉS A MAGYAR GLASZNOSZTY. (A Szabadság – Munkáspárti hetilap. Világ proletárjai egyesüljetek!) http://www.aszabadsag.hu/cikkek/2009/4/tortenelem.html

tanács korábbi elnöke, aki 1985-ben a megye legendás és keménykezű vezetőjétől, Komócsin Mihálytól veszi át a hatalmat. Szabónak nincsenek osztályharcos tapasztalatai, ellenben tetszik neki az első titkárság. Úszik az árral. A megyei párt-szervezet ellenállása már önmagában is rossz jel, de még rosszabb, hogy a területért felelős központi vezetők is félvállról veszik az ügyet. Nem akárkikről van szó. A csúcsvezetés ideológiai főnöke Berecz János. A kulturális ügyekért Pál Lénárd KB-titkár és Radics Katalin, a KB osztályvezetője felel. Pál Lénárd, aki ekkor már 61 éves, nem politikus, fizikus, az MTA tagja, alapvetően becsületes, de politikai kérdésekben naiv ember."

„Az ügy azonban nem áll meg Csongrádban" – állapítja meg a visszatekintő. Úgy véli, hogy valahonnan a háttérből szervezik az ügyet, mozgósítják az írókat: *„még júliusban, tehát a nyári vakációk kellős közepén 32 író követeli az Írószövetség választmányának összehívását."* Az aláírók neve – a munkáspárti szerző szerint – sok mindent elárul.

„Köztük van Csurka István, a MIÉP későbbi elnöke. Göncz Árpád, aki az SZDSZ-ből kerül majd a köztársasági elnöki palotába. Itt van Csoóri Sándor, a nacionalista ellenzék egyik meghatározó figurája. De közöttük van Jókai Anna is, Kossuth-díjas író, a rendszerváltási időszak egyik ismert szereplője. Az ügy ezzel országos politikai problémává dagad."

„Kádár dühös" – jegyzi meg tömören a visszatekintő. Vajon miért? Mert Kádár – a szerző szerint – pontosan emlékszik arra, hogy 1956-ban is *az Írószövetség lázadásával* indultak el az ellenforradalmi események. Pedig az írók *„mindent megkaptak a szocializmus évei alatt, és hála a kádári kultúrpolitikának, sokkal nagyobb szabadságot élveztek, mint kollégáik bármelyik szocialista országban"*. Figyeljünk fel a megfogalmazásra: *„mindent megkaptak"* – a *gondoskodó* szocializmus rendszerváltozáson átívelő mítosza... S ezek az írók – folytatja a szerző – *„most ismét lázadnak"*. Miért is lázadnak? Figyelem! Nagyon fontos megállapítás következik, hiszen Kádár János szellemi (és bizonyos értelemben érzelmi) örököseinek, hű elvtársainak meggyőződésével szembesülhetünk: *„Pontosan tudják ők is, Kádár is, hogy nem egy folyóirat betiltása a lényeg, hanem 1956 újraértékelése. A folyóiratot lehetne engedélyezni, de 1956-ot nem lehet átértékelni. Ez az a határ, amit a szocialista rendszer nem léphet át."*

Nincs mit tenni, vissza kell térnünk a kérdésre (még ha első pillantásra édeskevés köze van is a rendszerváltás médiatörténetéhez): *mi volt '56 lényege?* Azt már bizonyítottnak véljük, hogy Kádár János – egykori elvtársai, bajtársai felakasztatója – miért nem léphette át ezt a határt; de vajon a szocialista rendszer miért nem? Itt csak röviden utalunk arra, hogy Havas Szófia, az MSZP parlamenti képviselője 2007-ben azt nyilatkozta a HVG-nek, hogy ő 1956 esetében nem szokott forradalomról beszélni, *„mert a börtönből kiszabadult nyilas-kereszteseket nem tudnám semmilyen módon forradalmároknak nevezni. Ahogyan azokat a géppisztolyokkal köröző fiatalokat sem, akik ugyanúgy járták a házakat, mint 1944-ben zsidókra vadászva."*[84] Tegyük hozzá, hogy Havas Szófia édesanyja orosz származású, Horn

[84] Portré Havas Szófiáról, az MSZP új parlamenti képviselőjéről. HVG, 2007. október 3. (http://hvg.hu/hvgfriss/2007.40/200740HVGFriss273)

Gyula unokahúga, 1956-ban egyéves volt (saját tapasztalata, emléke tehát igen kevés lehet), édesapját (Horn Gyula testvérét) állítólag az „ellenforradalmárok" ölték meg, s Horn Gyula – nyilatkozata szerint – ezért állt a karhatalom szolgálatába. Történészek szerint viszont katonai teherautó gázolta halálra...[85] Nos, lehetne azt mondani, hogy Havas Szófiánál egyedi sorsa okozza történelemlátása kétségtelen torzulásait. A Heti Válasz egyik cikke meg is jegyzi, hogy *„számára a politikai nézeteik, származásuk miatt a fasizmus áldozataivá vált nagyszülők sorsa teszi a baloldalt az igazak oldalává"*. Önkormányzati képviselőként a Fővárosi Közgyűlés ülésén egyedül ő nem értett egyet azzal, hogy a 18 évesen kivégzett forradalmárról, Mansfeld Péterről nevezzenek el egy közterületet, mert – az idézett cikk írója szerint – nem tudja elfogadni, hogy ami eddig fekete volt (Mansfeld), az a rendszerváltással fehér lett, ami pedig fehér volt (édesapja, nevelőapja, nagybátyja), az fekete legyen. *„Azok a kisfiúk miért nem nemzeti hősök, akiket kitépett szívvel, fejjel lefelé fellógattak a Köztársaság téren?"* – utal a meglincselt ávósok sorsára. Tehát tegyük fel, hogy egyedi vélekedéssel, felfogással állunk szemben. Még akkor is, ha Horn Gyula is hasonlóképpen nyilatkozott 75. születésnapján a Die Weltnek: a karhatalmisták – szerinte – köztörvényes bűnözők ellen harcoltak, és feladatuk a rend helyreállítása volt. S még az is előfordulhat, hogy Havas Szófia téved, amikor azt nyilatkozza, hogy *„sokan gondolkodnak így a pártjában, csak nem merik kimondani a véleményüket."*[86]

Ténynek tekinthetjük viszont, hogy a szocialisták majdani miniszterelnöke (Gyurcsány Ferenc) vezette hatalom éppen olyan dühvel tört rá 2006 őszén – például éppen 2006. október 23-án – a tüntetőkre, épp olyan kíméletlenül esett nekik, mint a hajdani kommunisták, karhatalmisták 1956 felkelőinek. S azt is ténynek tekinthetjük, hogy mind az MSZP, mind az SZDSZ egységesnek mutatkozott a helyzet megítélésében, siettek kitüntetni a felelős rendőrvezetőket.[87] Miként azt is ténynek tekinthetjük, hogy a Kádár-rendszernek, az MSZMP-nek az egykori főcenzora, a rendszerváltás MSZP-jének egyik „arca", szószólója, azaz *Lendvai Ildikó* – aki az őszi „események" előtt is, s azóta is gyakori és hangos szószólója a demokráciának –, ezt a 2006 őszi véres brutalitást soha egyetlen szóval el nem ítélte. Vajon miért nem?

Hogyan is fejezte be Csurka a nyilatkozatát? Várja, hogy *lehető legyen a közös munkálkodás a magyar fennmaradásért, a becsületes reformokért és a megújulásért.* Szó sincs arról, hogy szobrot készülnénk itt állítani az amúgy kétségkívül jeles írónak és elgondolkodtató gondolkodónak: munkásságának voltak olyan megnyilvánulásai is, melyek kétségessé teszik, hogy feltétlen tisztelettel kell-e adóznunk teljes személyisége és életműve előtt. Az viszont kétségbevonhatatlan, hogy a szó szoros értelmében nagyobb, igazabb demokrata volt, a szabad szólásnak, a véleménynyilvánítás szabadságának mélyebben elkötelezettje, a választó nép sorsának eltökéltebb érdekképviselője és harcosa, mint azok, akik akár a rendszerváltás előtt, akár után az ő nyilvánosságból, de legalábbis a sajtó főáramából való kiszorításán szorgoskodtak: előtte a kádári kézi vezérlés, az egypárti cenzúra segítségével, utána a háttérhatalmi politikai nyomás s a „politikailag korrekt" segítségével. Holott Lendvai Ildikót például soha senki nem akarta kiszorítani, az ő személye mindig tökéletesen megfelelt a demokrácia sajtójának. Nos, '56 igazi, tiszta szelleme azért volt kezelhetetlen, megreguláz-

[85] A forradalomtagadó. Heti Válasz, 2008.07.13. (http://hetivalasz.hu/itthon/a-forradalomtagado-19463/)

[86] A forradalomtagadó. Heti Válasz, id. szám

[87] Hogy a sajtó milyennek mutatkozott, hogyan viselkedett 2006 őszén, az külön fejezetnek lesz témája.

hatatlan, politikailag felhasználhatatlan mind Kádárék, mind Gyurcsányék számára, mert mindkettőjük politikája lényegéből fakadóan (volt) „internacionalista", azaz nemzetellenes, egyszersmind szabadság-, függetlenség- és demokráciaellenes. A kádári szocialisták nem a *demokráciában* hittek és bíztak, hanem a *párt* vezető szerepében; az egykori hitüket pedig elvesztett s politikai hatalmukat *gazdasági hatalommá* konvertáló szocialistákat – akárcsak balliberális útitársaikat – részben a hatalomtechnikás önérdek-érvényesítés terelte a politikai mező meghatározott pontjára, részben meg a mélyen beléjük vésődött, már-már zsigerileg működésbe lépő ellenségképek.

(A párt „kádártalanítása" és a „szellemi ellenforradalom" – magyarán: a kézi vezérlés vége)

Térjünk vissza Kádár szellemi örököseihez, *A Szabadság*ban megjelent visszaemlékezésre – onnan származik az iménti cím a *„kádártalanításról"* és a *„szellemi ellenforradalomról*". Mint megtudjuk, Kádár dühös volt azért is, mert először érezte: cserbenhagyták, méghozzá a Politikai Bizottságban vele együtt ülő elvtársai. *„Kádár tudja, hogy életkora, egészségi állapota miatt rövidesen távoznia kell, de a hatalom átadását, a személyek kiválasztását ő akarja levezényelni. A Politikai Bizottságban ott van mindenki, akire számíthat, s most csalódnia kell."* 1988 májusában Kádár János „távozik" a párt éléről. *„A pártértekezlet a szocializmus megerősítéséről dönt, a valóságban azonban a pártértekezlet másnapján megkezdődik a szocializmus lebontása.* – vélekedik a visszatekintő. – *A pártvezetés revizionista-ellenforradalmi része tudatosan olyan intézkedéseket javasol és ver keresztül, amelyek összeegyeztethetetlenek a szocializmussal, aláássák a néphatalmat és a párt erejét."*

Emez intézkedések közé tartozik a Tiszatáj-ügyben elmaraszta ltak rehabilitálása. 1988 őszén több megyében pártértekezletet tartanak, *„ahol a megújulás jelszavával előretörnek a revizionista erők"*. A Csongrád megyei pártértekezlethez „55 irodalmár" levelet ír, *„köztük olyanok, mint Raffay Ernő, az Antall-kormány későbbi honvédelmi államtitkára, Grezsa Ferenc, a szegedi egyetem docense. Az akciók összehangolása szinte nyilvánvaló"* – állapítja meg a visszaemlékezés szerzője. Erre utaló jelnek tekinti, hogy a helyi pártvezetés szövetségesekre talál az MSZMP országos vezetésében. S talán most már nem is olyan meglepő, hogy ismét visszakanyarodunk a Tiszatáj ügyéhez, no meg Kádár egyik hajdani cenzorához, a nem is olyan régen hosszú feljegyzést készítőhöz. Most már azonban a végkifejlet következik, s Radics Katalin (a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának vezetője) már nem a tiltáson dolgozik a tőle megszokott ügybuzgalommal, hanem a pártos kézi vezérlés megszüntetésén. 1988 novemberében javaslatot terjesztett a Politikai Bizottság elé a Tiszatájjal kapcsolatos döntések felülvizsgálatára. A határozattervezet egyebek között ezt a kulcsfontosságú megállapítást (döntést) tartalmazza: *„A Politikai Bizottság meghaladottnak tekinti azt a gyakorlatot, hogy állami szervek működésének konkrét ügyeivel – ez esetben egy folyóirat megjelenésének szüneteltetésével, szerkesztőbizottságának átalakulásával – foglalkozzék."* Habár a PB néhány tagjának nyomására bekerül az a megjegyzés, hogy az említett vers megjelentetése a Tiszatájban „politikai hiba" volt, de ez már – minként a visszaemlékező fogalmazza – „nem oszt, nem szoroz". Az ügyet visszautalják Szegedre, ahol aztán „győzelemre juttatják az ellenzéki értelmiséget".

Nem titkolt elégedetlenséggel állapítja meg a munkáspárti visszatekintő, hogy Radics, az „1980-as évek káderüdvöskéje", férje, Berend T. Iván, az MTA elnöke oldalán a rendszerváltás során az Egyesült Államokba távozott, s az egyik ottani egyetemen folytatták életüket.

„Idehaza pedig – zárja keserű szavait – *a szellemi ellenforradalom után győz a politikai, a szocializmus helyébe a tőkés rendszer lép."*

Rendszerdöntögető események és nyilvánosságuk

A kádári tömegközlés – a javarészt aztán a demokráciába átmentett sajtó – rendszerdöntögető szerepe (vagy éppen ennek hiánya) jól lemérhető azon, hogy a puha diktatúra néhány, valóban a rendszert döntögetni, a rendszer diktatúrás kereteit szétfeszíteni akaró eseményével, illetve szellemi termékével kapcsolatban miként viselkedett. Támogatta, kihangosította, vagy épp hallgatott róla, esetleg támadta önként, igazodásképpen vagy pártutasításra? Az alábbi eseményeket, illetve szellemi termékeket fogjuk röviden sorra venni:

– A Bibó-emlékkönyv (1980)
– Csatlakozás a Nemzetközi Valutaalaphoz (1982)
– A monori találkozó (1985)
– Fordulat és reform (1986)
– Társadalmi szerződés (1987)
– A lakiteleki találkozó és nyilatkozat (1987)

(A Bibó-emlékkönyv)

A Bibó-emlékkönyv létrejöttéről már szóltunk, arról is, hogy a párt uralta sajtóban egyetlen árva hang sem jelent meg róla, holott a 75 szerzője a magyar értelmiség színe-javát képviselte. Ha végignézzük a névsort, három dolog ötlik szemünkbe: 1) többek között néprajzkutató, művészettörténész, filozófus, szociológus, irodalomtörténész, kritikus, geológus, közgazdász, műszaki szerkesztő, író, költő, református lelkész, népzenekutató foglalkozásúak találhatók a szerzői listán – *újságíró egyetlen egy sem (!)*; 2) sok '56-os szereplő neve is visszaköszön – a megtorlások nyomán is volt lelki erejük, bátorságuk, méltóságuk nevüket adni és szavukat hallatni; 3) az ún. *„népi"* és *„urbánus"* értelmiségiek egyaránt kivették részüket a szerkesztésből és a művek megírásából. (A szerkesztőbizottság tagja többek között Bence György, Csoóri Sándor, Donáth Ferenc, Göncz Árpád, Kenedi János, Kis János.)

A szerkesztők megkísérelték hivatalos úton megjelentetni a Bibó-emlékkönyvet, ám a felkeresett kiadó elállt ettől. Ezért – elsősorban Donáth Ferenc szervezőmunkájának köszönhetően – szamizdat kiadásban jelent meg. Nem sokkal a kiadói visszautasítás után – a Politikai Bizottság határozata alapján – a Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya jelentést készített az Agitációs és Propaganda Bizottságnak. A jelentés igyekezett csoportokba sorolni a szerzőket, leginkább figyelemre méltónak az „ellenzékieket" ítélte. Melyek az ellenzéki szerzők *„összehangolt álláspontjának"* főbb elemei? „*Mindenekelőtt a szocialista rendszer* illegitimnek *tekintése. Aztán 1956* forradalomkénti *meghatározása. Végül* a politikai pluralizmus – *néhány szerzőnél a többpártrendszer – követelményének megfogalmazása."*[88]

A Jelentés írói végezetül fölhívják a figyelmet az emlékkönyv két új, az ellenzék történetében új vonására: *a koalíciós* jellegre és *a belpolitikai* (a hatalomra, az egypártrendszerre, a

[88] Csizmadia Ervin: id. mű

szocialista fejlődésre) orientáltságra. Az ellenzéki szerzőket – olvashatjuk – el kell bocsátani munkahelyükről, hogy ne dolgozhassanak *„olyan munkakörben, ahol nézeteik érvényesülhetnek, és politikailag károsan befolyásolhatják az ifjúságot, illetve az adott intézmény tevékenységét.”* Ugyanakkor a fő feladat *„a kötetben szerepet vállaló különböző indíttatású és szándékú szerzők megosztása.”*[89] Talán mondanunk sem kell, hogy minderről nemhogy a közvéleménynek, de a sajtónak sem volt semmi tudomása.

(Csatlakozás a Nemzetközi Valutaalaphoz)

Magyarország 1982-ben csatlakozott az IMF-hez (Nemzetközi Valutaalaphoz). *„A nagyravágyó szocializmus voltaképp ezzel az óvatlan mozdulattal lépett a terjeszkedni vágyó pénz- és kereskedelmi tőke ügyes csapdájába.”*[90] Azon nem nagyon lehet csodálkozni, hogy az ország legfőbb külső és belső vezetői sem sokat sejthettek ennek majdani következményeiről; hát még azon, hogy az ország gondosan alultájékoztatott közvéleménye nem foghatott fel semmit akkoriban ennek a jelentőségéről. S nem is a hajdani, ugyancsak gondosan alultájékoztatott sajtó bűne, hogy erre nem mutatott rá. Annál inkább csodálkozhatunk – s elgondolkodhatunk majd – azon, hogy az időközben rendszert váltott sajtó balliberális felének miért nem lépte át akciózásra hajló ingerküszöbét az a napvilágra került szerződés, amelyből kiderül: a Valutaalap munkatársai törvényen kívüli védettséget élvezhettek és élvezhetnek Magyarországon. (Éppen annyira természetesnek találja ezt, mint azt, hogy a Magyar Nemzeti Bank, ha éppen úgy tetszik, szembe megy a magyar nemzeti érdekekkel...)

(A monori találkozó)

Szintén említettük már Donáth Ferencnek ezt a kezdeményezését: 1985. június 14−16 között (a gorbacsovi glasznoszty és peresztrojka évében, Nagy Imre kivégzésének évfordulóján) a monori kempingben találkoztak az ellenzéki csoportok és személyiségek képviselői. Mivel a párt vezérelte sajtóban az egész – amúgy nagy konspirációval megszervezett – találkozó ismét teljesen visszhangtalan marad, ezért jelentőségét három szempontból állapíthatjuk meg:

1) Addig egymástól elszigetelt ellenzéki csoportok (demokratikus ellenzék, ötvenhatosok, népi írók) és személyek (reformközgazdászok, történészek, művészek) találkozhattak s cserélhettek eszmét egymással, összesen negyvenöten. A tanácskozás fő témái: 1956 politikai öröksége (!), a határon túli magyarság helyzete, az emberi és állampolgári jogok és a gazdasági reformok esélyei.

2) Habár a közvélemény kiváltságosabb – főképp értelmiségi – részéhez is csak a nyilvánosság hajszálerein keresztül, szóbeszéd révén vagy földalatti kiadványok segítségével juthatott el a híre, a hatalom annál nyíltabb üzenetet kapott: jelentős ellenzéki összefogás van kibontakozóban a kádári puha diktatúra, az egypárturalmi rendszer ellenében.

3) Az ún. *„népi”* és *„urbánus”* értelmiségiek egyaránt kivették részüket az illegális találkozóból és tanácskozásból. A referátumokat a Donáth Ferenc által szorgalmazott „ellenzéki népfront” jegyében Csurka István *„Új magyar önépítés”* címmel, Csoóri Sándor kisebbségi kérdésekről, Bauer Tamás gazdaságpolitikai kérdésekről és Kis János *„Korlátainkról és lehe-*

[89] Csizmadia Ervin: A Bibó Emlékkönyv és a Kornidesz−Knopp jelentés. Id. mű (http://bfl.archivportal.hu/id-145-csizmadia_ervin_szamizdat.html)

[90] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... Id. mű 30. o.

tőségeinkről" tartotta. A találkozóról készített jegyzőkönyv *„azt a ritka pillanatot örökíti meg, amikor majdnem mindegyik disszidens-irányzat, különböző világlátású és vérmérsékletű emberek, a népfront-gondolat jegyében együtt jelentek meg egy konferencián. Együtt azonban csak egyetlen dologban tudtak egyetértésre jutni, ez pedig a kommunista diktatúra elvetése volt."*[91]

(Fordulat és reform)

Az új gazdasági mechanizmus jótékony pragmatizmusán felnevelkedő, elvont ideológiákra már kevéssé fogékony kommunista technokrácia 1986 októberében megalkotta „Fordulat és reform" című opusát: ez volt a *reformkommunisták* első nyilvános lázadása a párt keményvonalasaival (addigi moszkovitáival) szemben. Figyelemre méltó a tucatnyi szerző névsora – s rendszerváltás utáni sorsa. Csak néhányat megemlítve közülük: Bokros Lajos, Csillag István, Matolcsy György miniszterségig vitte, Surányi György a Magyar Nemzeti Bank elnöke lett, de Lengyel László és Szalai Erzsébet is fontos részese maradt az értelmiségi közgondolkodásnak. *„Véleményünk szerint ebben a helyzetben az egyetlen perspektívát nyújtó megoldás egy radikális fordulat a gazdaságpolitikában és a gazdaságirányítás rendszerében egyaránt"* – olvasható a bevezetőben. Ám erről a véleményről – a *reformkommunisták* álláspontjáról – a nyilvánosság csak egy év múltán szerezhetett tudomást, amidőn két kis lapban, a Medvetánc című folyóiratban és a Közgazdasági szemlében megjelent a *„Fordulat és reform"* szövege.[92]

(Társadalmi szerződés)

Az ún. demokratikus ellenzék politikai programja 1987. június végén jelent meg, a Beszélő különszámaként; „a nagy érdeklődés miatt már 2000 példányban kellett előállítani"[93]. Elemzője szerint politikai és emberi jogi programként mondta ki azt, amit a *Fordulat és reform* elemző módon vezetett le: megérett a politikai helyzet és a társadalom a radikális változásra.[94] *„A politika kulcskérdése ma az, hogy a hallgatólagos közmegegyezés felmondását követi-e a nyílt társadalmi szerződés sürgetése"* – olvasható a Társadalmi szerződésben. A politikai program szerzői, szerkesztői: Kis János, Kőszeg Ferenc, Solt Ottilia, a Szabad Kezdeményezések Hálózatának, ill. a Szabad Demokraták Szövetségének majdani alapítói. A kiadvány egyik hangzatos és meghökkentően merész (mondhatni: provokatív) kijelentése: *„Kádárnak mennie kell!"*

Ez a kiadvány egyúttal Kádár ellenzéke kettéválásának erőteljes jelképe. A *„nyílt társadalom"* balliberális elkötelezettjei szólaltak meg benne; pár hónap múlva pedig Lakiteleken a *„népi-nemzeti"* írók tanácskoznak (habár „mutatóba" ott lesz a balliberálisok közül Konrád György is), s ők írnak alá egy közös nyilatkozatot (s teszik majd közzé Pozsgay Imre segítségével). E kettéválás sajtóbeli és társadalmi következményeivel, médiaháborút gerjesztő és rendszerváltozást kisiklató következményeivel egy másik fejezetben foglalkozunk.

---

[91] Wikipédia: Monori találkozó (http://hu.Wikipédia.org/wiki/Monori_tal%C3%A1lkoz%C3%B3)

[92] Medvetánc: 1987. 2. szám; Közgazdasági Szemle: 1987. júniusi szám. In: Révész Béla: „Lakitelken együttműködési szándék jött, az ellenzék soraiban zavar keletkezett", Befejezetlen múlt, Beszélő, 2009. június, http://beszelo.c3.hu/cikkek/%E2%80%9Elakitelken-egyuettmukodesi-szandek-jott-az-ellenzek-soraiban-zavar-keletkezett%E2%80%9D

[93] Révész Béla: „Lakitelken együttműködési szándék jött, az ellenzék soraiban zavar keletkezett". Id. mű

[94] Révész Béla: id. mű

(A lakiteleki találkozó és nyilatkozat)

A harmadik dokumentum az 1987. szeptember 27-én, Lakiteleken, közel másfél száz értelmiségi részvételével nagyszabású „baráti találkozón" elfogadott nyilatkozat. Mielőtt néhány fontos részletre rávilágítanánk, idevágólag idézzük a Beszélő szerzőjének összegző gondolatát a három dokumentum korszakos jelentőségéről: *„Nemcsak az 1987-es esztendő, de az egész rendszerváltás nehezen értelmezhető az ekkor keletkezett három alapvető dokumentum nélkül." „Mindhárom szöveg markáns politikai elképzeléseket, karakteres eszmei irányzatokat jelenített meg, és − bár eltérő radikalizmussal és különböző főszereplőkkel elképzelve − mindegyik a kifulladt Kádár-rendszer meghaladását tervezte. Azonban* míg a *Fordulat és reform*, illetve a *Társadalmi szerződés* a nyugatos liberalizáció és a nyugati demokrácia intézményrendszerének kiépülése irányába mutatott, addig a népiek harmadik utas nézetei a nemzettudat újjáépítését tekintették legfontosabb feladatuknak."[95] *(az én kiemelésem – VDGy)*

A lakiteleki találkozó huszonöt éves évfordulója alkalmából a Magyar Hírlap hosszabb interjút készített Lezsák Sándorral, az országgyűlés alelnökével, a Nemzeti Fórum elnökével, a találkozó egykori házigazdájával.[96] Tekintettel arra, hogy ennyi idő távlatából a legfontosabbnak tűnő tényezők maradtak fenn az emlékezet rostáján, érdemes figyelmet szentelnünk az erőteljes társadalmi mozgolódás indítékaira, társadalmi-politikai környezetére – és benne az új nyilvánosság megteremtésének erőfeszítéseire.

> Lezsák szerint a találkozó egy folyamat része volt. *„Megelőzte sok olyan kicsi, helyi szerveződés, körökké formálódó kapcsolat, amely egy-egy művelődési ház, könyvtár, egyházi közösség, író vagy éppen folyóirat, például a szegedi Tiszatáj vonzáskörében alakult ki. Ezek természetesen mindig a tűrés és tiltás határmezsgyéjén politizáltak, de épp a határok tágítását tekintették feladatuknak. Ezekben a körökben persze rendszerkritikus beszélgetések folytak, de ritka volt az, hogy magát a rendszert, a szocializmust teljesen elvetették volna."*
>
> *„Még 1979-ben,* Korszerű nemzeti önismeret *címmel sikerült megszervezni a fiatal írók találkozóját. Ezt követően a sokasodó író-olvasó találkozókon magam is tapasztaltam, hogy erősödik körülöttünk az a szellemi áramkör, amelynek forrása a népi írók mozgalma, a szárszói találkozó és 1956 öröksége. Csoóri Sándorék hosszú küzdelme után létrejött a Bethlen Gábor Alapítvány is, szerveződött a Hitel című folyóirat. 1985-ben Antológia címmel költői estet szerveztünk Lakiteleken, amit én az Európa csendes, újra csendes című Petőfi-verssel nyitottam meg. Zsúfolásig telt a művelődési ház, az egész országból jöttek az emberek. Ez is a támogatottság bizonyítéka volt. Tehát attól nem tartottunk, hogy nem áll mögöttünk senki."*

[95] Révész Béla: id. mű

[96] Sinkovics Ferenc: Lakiteleken hangzott el nyilvánosan, hogy Kádárnak mennie kell. Magyar Hírlap, 2012. szeptember 26. (http://www.magyarhirlap.hu/belfold/lakiteleken-hangzott-el-nyilvanosan-hogy-kadarnak-mennie-kell). Jegyezzük meg, hogy a nagy időtávlat egy konkrét esemény dolgában alighanem tévedést okozott: Lezsák szerint a „Kádárnak mennie kell" ott hangzott el először, a sátorban, méghozzá Dénes János szájából. Valószínűleg el is hangzott, ám ezt a felszólaló a Társadalmi Szerződésből idézhette, hiszen ez akkorra már – még ha csak „föld alatt is", de – napvilágot látott.

„Lakitelek előzményének kell tekinteni azt a szellemi erjedést is, amely a filmes világban a hetvenes években, vagy az írószövetségben történt a nyolcvanas évek elején. Tény, hogy az évtized végére radikálisabbá váltak a folyamatok és a szerveződések, s ezt a világpolitika történései, például a hidegháború lecsengése, a szovjet rendszer végelgyengülése, Gorbacsov peresztrojkája s nem utolsósorban a lengyel Szolidaritás mozgalom is segítette."

Lezsák szerint meghatározó volt az is, *„amikor Karol Wojtyla krakkói érseket pápává választották. Rendkívüli erőt adott. Hallgattam a SZER tudósítását arról, amikor pápaként először látogatott Lengyelországba, 1979-ben. Amikor lesétált a repülőgép lépcsőjén, letérdelt, s megcsókolta a lengyel földet. Felállt, és nemcsak népének, a világnak, nekem is azt üzente: Ne féljetek! Ez óriási erőt adott."*

A Szolidaritás mozgalom fontos volt *„nemcsak szellemi, de konkrét technikai kérdésekben is. Például a szitanyomatos plakátok készítésében, amivel Balogh László, a közszolgálati média egyik választott vezetője foglalkozott akkor."*

Az előadók a magyarság esélyeiről szóltak. *„Megoldást kerestünk az erkölcsi és a gazdasági bajokra, a nemzetpolitikai válságra. A tanácskozáson különböző véleményeket és lehetőségeket fogalmaztunk meg, elhangzottak olyan radikális gondolatok, mint a többpártrendszer igénye, a szovjet csapatok kivonása..." Bíró Zoltán fogalmazta meg, hogy „szükség van egy olyan közpolitikai fórumra, amely magyar és demokrata!"*

Lakiteleki nyilatkozat: esettanulmány a kádári sajtópóráz elszakításáról

Azt viszont nem tudták a lakiteleki találkozó szervezői, hogy miként lehetne a nyilvánosság elé tárni a nyilatkozatot – tudjuk meg a Lezsákkal készült interjúból. Pozsgay Imre, a találkozó egyik kulcsszereplője megígérte, hogy megpróbálja. Telt-múlt az idő, s úgy nézett ki, hogy nem sikerül. *„Ekkor nemzetközi sajtótájékoztatót hirdettem meg a lakásomra, mondván, ha másként nem megy, akkor majd így menni fog!"* Lám, a magyar sajtót mintha lett volna még hatalma pórázon tartania a kádári hatalomnak, de a külföldi sajtó szabad mozgását már egyáltalán nem tudta megakadályozni. Aztán mégiscsak napvilágot látott a nyilatkozat a Magyar Nemzetben (micsoda előzményekkel és következményekkel!), úgyhogy Lezsák lemondta a nemzetközi sajtótájékoztatót...

Érzékletesen ecseteli a vele készített interjúban a költő, hogyan próbálta megvédeni a szabad nyilvánosságtól elzárt eseményt, ill. ott készült videofelvételt a pártos, szemezgető, torzító közlésektől.

A videót magához vette, s aznap este a polcra rejtette, a könyvek mögé, gondolván, ott talán nem találják meg a rendőrök. *„A találkozó után éjjel ugatni kezdett odakint a kuvaszunk. Na, gondoltam, itt vannak a rendőrök! Felkeltem, s gyorsan áttettem a kazettát más könyvek mögé. Mégsem ők voltak azok. Aztán újra felkeltem, kivittem, és eldugtam a kazettát a konyhában. No de akkor a feleségemet fogják vegzálni, gondoltam magamban, s kivittem a tyúkólba. Ez már hajnali fél három körül történt. Végül a keresztapámra bíztam, aki Nagyréven befalazta egy pinceszerű veremben. Nem magamat féltettem, inkább a többieket, azt a több mint száznyolcvan részvevőt, aki megbízott bennem és családomban."*

Miért is félt annyira a lakiteleki találkozó történéseinek nyilvánosságától az akkor már roskadozó kádári hatalom?

Egyfelől a nyilatkozat tartalma miatt.[97] *„A magyarság történelmének egyik súlyos válságába sodródott. Népmozgalmi ereje megroppant, önhitében és tartásában megrendült, kohéziójának kapcsai tragikusan meglazultak, önismerete megdöbbentően hiányos. Összeomlással fenyegető gazdasági válságnak néz elébe. A magyar etnikumot példátlan széttagoltság sújtja. Nemzetünknek nincs közösen vállalható jövőképe..."* – olvashatjuk a bevezető sorokban. A végén azonban már a Magyar Demokrata Fórum létrehozásának szándékáról adnak hírt, amely *„a folyamatos és nyilvános párbeszéd színtere lehetne"*.

Másfelől azért féltek a nyilvánosságától, mert párton belüliek találtak egymásra párton kívüliekkel: reformkommunisták tanácskoztak „népi értelmiségiekkel", ahogy Pozsgay nevezte meg őket egyik jelentésében.[98] Bihari Mihály politológus, Bíró Zoltán irodalomtörténész, Csurka István író, Fekete Gyula író, Für Lajos történész keresték meg őt *(jegyezzük meg: megint nem újságírók a főszereplők!)*, a Központi Bizottság tagját, a Hazafias Népfront elnökét 1987 augusztusában azzal, hogy „értelmiségi baráti találkozót" terveznek *Magyarország esélyei* címmel. Arra kérték, hogy vállalja el a bevezető előadást, biztosítva őt arról, hogy „a kezdeményezés nem ellenzéki szándékú". Hozzátették, hogy *„ha valami okból Pozsgay nem vállalná vagy vállalhatná el a részvételt, akkor is megtartanák Lezsák Sándor lakiteleki tanyáján a találkozót, de akkor már „nem a párbeszéd szellemében*".[99]

Némi gondolkodási idő – a kockázatok mérlegelése – után Pozsgay (egyebek mellett) a következő feltételt szabta: *„az ún. demokratikus ellenzék »kemény magja« nem kaphat meghívást a találkozóra, mert a velük való párbeszédnek tisztázatlanok a politikai és intézményi alapjai"*.[100] Pozsgay voltaképp attól tartott, hogy a „kemény mag" jelenléte végképp védhetetlenné teszi pártja vezetői előtt az ő lakiteleki jelenlétét. Így lehetett hangsúlyozni, hogy nem az „ellenzékiekkel" ült egy asztalhoz (tanácskozott egy sátorban), csak a „másképp gondolkodókkal".

A szervezők ugyan elküldték a nyilatkozatot a Távirati Irodának, de az sem hozta nyilvánosságra. Ily módon a nyilatkozat a szamizdat csatornák és a külföldi rádióadások elől is elzárva maradt.

A hallgatás sokirányú találgatásokra adott okot és lehetőséget. Két héttel a találkozó után Kasza László a Szabad Európa Rádióban már összefoglalta azokat a latolgatásokat, amelyek a találkozóval kapcsolatban szárnyra keltek.[101] Figyeljünk fel rá, hogy első helyre az *„antiszemita összejövetel"* lehetőségét tette; Haraszti Miklósék, mondhatni, így álltak bosszút a „demokratikus ellenzék" távoltartásáért.[102]

---

[97] A teljes szöveg itt olvasható: http://www.nemzetiforum.hu/index.php?id=lakiteleki_nyilatkozat

[98] Révész Béla: id. mű

[99] Révész Béla: id. mű

[100] Révész Béla: id. mű

[101] Révész Béla: id. mű

[102] Bíró Zoltán szerint a magyar ellenzék dezinformációs céllal szándékosan tájékoztatta félre a nyugati sajtót a lakiteleki találkozó antiszemita mivoltáról. Bíró Zoltán: Elhervadt forradalom. Püski, Bp., 1993, 16. o. In: Révész Béla: id. mű. (E kérdéssel másutt bővebben foglalkozom – VDGy)

Megint találgat az ország. A vetélkedő kérdése ezúttal így hangzik: mi volt szeptember 27-én vasárnap Lakiteleken, a Lezsák Sándor költő házának udvarán felállított sátorban? A lehetőségek:

- *antiszemita összejövetel?*
- *a népi írók zászlóbontása?*
- *a népi írók szövetségre lépése Pozsgay Imrével?*
- *a hatalom technikájának újabb megnyilvánulása, hogy a Hazafias Népfront főtitkárán keresztül leszerelje a népi írók ellenállását?*
- *nyílt, baráti összejövetel, amelyen zömében népi indíttatású értelmiségiek az ország nehéz helyzetéről tanácskoztak?*

(Pozsgay próbálkozása)[103]

Még a lakiteleki találkozót megelőzően Pozsgay Imre ígéretet tett Lukács Jánosnak, a Központi Bizottság titkárának, hogy feljegyzésben tájékoztatja a találkozóról. Három héttel a találkozó után el is juttatta Lukácshoz a feljegyzést, hangsúlyozván, hogy célja: az ország politikai vezetésének hiteles tájékoztatása. Részben azért, mivel a nyugati rádiók − főleg a BBC és a SZER − magyar nyelvű műsorai folyamatosan tájékoztatták az ország lakosságát a Lakiteleken történtekről, másrészt azért, mivel az ő hitelessége nem kérdőjelezhető meg, hiszen kezdettől fogva részvevője volt az előkészületeknek, sőt, egyik előadója volt az összejövetelnek.

Figyelemre méltó − és a későbbiekre tekintettel döntő − mozzanata volt Pozsgay jelentésének az a javaslata, amely a tanácskozás nyilvánosságának „kezelésére" vonatkozott. Célszerűnek vélte ugyanis, hogy interjút adjon a Hazafias Népfront lapjának, a Magyar Nemzetnek, amelyben elmondaná előadásának lényegét, ebbe beleszőné Lakitelek pozitív mondanivalóját, és *„ennek keretében közölhetném azt a felhívást is − esetleg némely pontjával polemizálva −, amelyet a résztvevők elfogadtak"*.

A „nyilvánosság kezelésének" forgatókönyve tehát készen állt, sőt látszólag minden ennek megfelelően zajlott, mégis botrány támadt belőle a párt berkein belül. A Lukácsnak írt feljegyzés 1987. október 19-i keltezésű, *A közmegegyezés hajszálerei* című interjú − Pozsgay fenti javaslatával tulajdonképpen megegyezően − a Magyar Nemzet november 14-i számában jelent meg, három nappal később viszont a Politikai Bizottság már meg is bízta a Titkárságot, vizsgálja meg, miként kerülhetett sor az interjú megjelenésére.

(A sajtóirányítás pártos útvesztői)

Ismét az egykori idők gondosan megírt dokumentumai, Pozsgay jelentése, bizottsági ülések jegyzőkönyvei segítenek bepillantást nyerni a pártvezetés döntési folyamataiba, a pártbürokrácia működési mechanizmusába és a késő kádári évek sajtóirányítási technikáiba. A Lakiteleken történtekkel, még inkább a Magyar Nemzet-beli interjú kapcsán a vizsgálat közel négy hónapig tartott (!). Minderről részletesen ír a Beszélő idézett szerzője, éppen ezért csak a legjelentősebb elemeit, következtetéseit emeljük ki.

[103] A továbbiakban Révész Béla idézett (a Beszélőben megjelent) cikkére támaszkodom, ebből a hosszú tanulmányból emelek ki adatokat, rövid részleteket. – VDGy

A Politikai Bizottság határozatára 1987. november 23-án, vasárnap (!) összeült a Titkárság − Kádár János részvételével (!) −, hogy megbízzák Lázár Györgyöt és Lukács Jánost az interjú körülményeinek részletesebb kivizsgálásával. (Lázár György 1975-től a PB tagja, 1975-től 1987 júniusáig a Minisztertanács elnöke, az MSZMP főtitkárhelyettese) A vizsgálódásra azért van szükség − fejtették ki a későbbiekben −, mert a Titkárság véleménye szerint az interjú közlése zavart okozott, és negatív visszhangot váltott ki a párttagság körében, tehát *„közreadása sérti politikai érdekeinket”*, emellett *„a pártszerűség és a nyíltság egyaránt megköveteli, hogy ezekben az ügyekben ne maradjanak homályos foltok, politikailag zavaró mozzanatok”*.

Nos, a történet minden szereplője, Pozsgaytól kezdve a Magyar Nemzet főszerkesztőjéig, Soltész Istvánig, Berecz Jánoson, a KB titkárán és Grósz Károlyon, a Minisztertanács elnökén át Lukács Jánosig, mindenki másképp emlékezett.

Pozsgay szerint Berecz János azt javasolta, hogy célszerű lenne az általa felvetett interjút az egyesületekről és az állampolgári kezdeményezésekről szóló „szélesebb körű kérdéscsoport kereteiben” megtennie. Ezt a javaslatot Pozsgay elfogadta, majd Soltész Istvánt[104], a Magyar Nemzet főszerkesztőjét megkérte, hogy − a Bereczcel történt egyeztetés nyomán − a lap egyik közeli számában adjon helyet egy ilyen interjúnak. Erre végül november 10-én került sor. Pozsgay Lukácsnak megjegyezte, hogy a másnapi központi bizottsági ülés szünetében Soltész megnyugtatta: a készülő interjúról tájékoztatta a KB Agitációs és Propaganda Osztályát.

A többiek emlékezete szerint viszont Lukács János Lakitelek és a nyilatkozat ügyében a sajtónyilvánosságot „nem tartotta helyesnek és időszerűnek”, Berecz János pedig − akinek jóváhagyására Soltésznál Pozsgay hivatkozott − nem is tett olyan kijelentést, amely *„a nyilatkozat publikálásával való egyetértésként lett volna értelmezhető”*.[105] *„Tudomásunk van róla* – közölte a Titkárság Pozsgayval –, *hogy a nyilatkozatot, a publikálás igényével, a szervezők megküldték Grósz elvtársnak, aki annak megjelenését − érvekkel alátámasztva − károsnak, ezért elfogadhatatlannak tartotta, s ezt Veled is közölte. Grósz elvtárs álláspontját akkor Te tudomásul vetted.”*

Válaszában Pozsgay a nyilatkozat nyilvánosságra hozatala melletti fő érvnek a külföldi sajtóorgánumok megelőzését említette: *„Már megkezdődött az előkészítése Lakiteleken egy nemzetközi sajtókonferenciának, melyen a fő téma a nyilatkozat lett volna, eljuttatva külföldi adók útján minden otthonba, ahol rádiót hallgatnak.”* Ugyanakkor értetlenségét fejezte ki amiatt, hogy mivel az arra illetékes elvtársak pontosan tudtak a vele készült interjúról, *„a sajtó éber vigyázóinak − máskor sokkal kisebb dolgokon is megakadó − tekintete miért lanyhult el éppen ebben az esetben.”* Furcsállja a KB és a Népfront egyik-másik funkcionáriusának viselkedését, akik *„elérkezettnek vélik az időt a leszámolásra”*. Némelyik megnyilvánulásuk *„a párt történetének legsötétebb korszakára”* emlékezteti Pozsgayt.

Tény, hogy egy hét múlva Pozsgay kérésére folytatódott (változatlanul vasárnap) a megbeszélés: sérelmesnek tartotta ugyanis az ellene indított, személyét és nézeteit támadó „rágalomhadjáratot”, amelyben a televízió nyilvánosságát felhasználva Berecz János is részt

[104] Soltész korábban a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnökhelyettese volt.

[105] Arra, hogy Lukács folyamatosan tájékoztatta Kádár Jánost a vizsgálat menetéről, Kádár november 26-i láttamozása a bizonyíték, amikor visszaküldte az anyagokat Lukácsnak.

vett. Pozsgay arra kérte Lázárékat, hassanak oda, hogy ez befejeződjék, és *„pártszerű keretek között folytatódjék az együttműködés”*.

Tegyük hozzá: beszédes példája annak, hogy a pártos sajtópóráz nemcsak azt nem engedte meg, hogy valamely sajtóorgánum szabadon „megnyilvánuljon”, hanem arra is rákényszerítette, hogy úgy „ugasson”, ahogy a gazdi kívánja.

S a többit most már csak nagyon dióhéjban: a Lázár–Lukács vizsgálati jelentés alapján a Titkárság írásban tájékoztatta a Politikai Bizottságot, ez pedig 1988. február 9-én – alig pár hónappal Kádár leváltása s Grósz Károly megválasztása előtt – napirendjére tűzte az ügyet. A PB elfogadta a Titkárság előterjesztését, és megerősítette, hogy a lakiteleki nyilatkozat közreadása „politikai kárt okozott”, ezért Pozsgayt figyelmeztetésben részesítették.

Két évtizeddel később Pozsgay így emlékezett a történetre: *„Minden napilap felett közvetlenül a Központi Bizottság agit-prop. osztálya diszponált Lakatos Ernő, illetve a főnöke, Berecz János KB-titkár irányításával. Ezt a szigorú szűrőrendszert kellett kijátszani, és ehhez találtam meg végül a formát. Felkértem Tóth Gábort, készítsen velem interjút. Előre tájékoztattam, hogy kockázatos dolgok hangzanak el a beszélgetésben, de ő mint főszerkesztő-helyettes, vállalta a közlését.”*

(Elszakadt a sajtópóráz. Csurka szerint: csillagrobbanás)

Pozsgay tettének – vagyis a nyilvánosságra hozatal – jelentőségét jól tükrözik Csurka korabeli szavai. Az *„MDF időszámítása voltaképpen nem az 1987-es lakiteleki első értekezlettel kezdődik, hanem az ugyancsak ‘87-es novemberi nyilvánosság elé lépéssel”*. A Nyilatkozat közzététele *„választóvonalnak tekinthető az egész magyar életben”*. *„1956 óta ilyen esemény nem történt.” „Ezt a lapszámot néhány nap múlva sok helyütt 200 forintért árulták, sokszorosították, jegyzetelték.”* Az 1985 nyarán tartott monori tanácskozás *„Valódi szenzáció volt, de titkos, földalatti szenzáció.” „Lakitelek a Pozsgay-nyilatkozattal vált igazi konfliktussá. Más az időszámítás azóta, amióta néhány értelmiségi nyilvánossá tette, hogy a nemzet sorskérdéseiben nem csak a hatalom illetékes. A lakiteleki nyilatkozat megjelenése óta letagadhatatlan, hogy a nemzet legfontosabb kérdéseit mindenkinek jogában áll megvitatni.”* – lelkesedik Csurka István. *„S ez esemény? Ez mérföldkő?”* – kérdi saját magától. *„Igen, az. Sőt, csillagrobbanás.”*[106]

Beszélő, Lakitelek: két út a nyilvánossághoz, a demokráciához

„Óhatatlanul a demokratikus ellenzéknek a nyilvánossághoz való viszonya az összehasonlítási alap – állapítja meg a Beszélő szerzője. – *A lakiteleki nyilatkozat másfél hónap alatt nem jutott el a sajtóhoz, miközben a nyugati rádiók magyar adásai napi hírként számoltak be a demokratikus ellenzék eseményeiről.”*[107] Tegyük hozzá: A „népi-nemzetiek” (Csoóriék) már 1979-ben elkezdtek alkudozni a hatalommal, hogy kiadhassák a Hitelt, a folyóirat első száma mégis csak 1988 novemberében (Kádár távozása után) jelenhetett meg. A Beszélő viszont – a demokratikus ellenzék legfontosabb s a folyamatok alakulása, a nyilvánosság szélesítése szempontjából valóban számottevő szamizdatja – már 1981-től folyamatosan megjelent, még ha illegalitásban is.

[106] Csurka István: Az MDF ‘88-a. Tizenkét hónap krónikája, Magyarország politikai évkönyve 1988, id. mű 304–305. o. In: Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők. Id. mű 64. o.

[107] Révész Béla: id. mű

A nyilvánosság feszegetésének, a határok eltökélt tágításának két nagyon eltérő módja két nagyon eltérő politikai felfogást tükrözött, amelyek aztán a rendszerváltozás során nagyon keményen ütköztek is egymással. Az egyik felfogás jól tükröződik a majdani „rendszerváltó" liberális párt, a Szabad Demokraták Szövetsége elhíresült jelmondatában: *„Tudjuk, merjük, tesszük"*; a másik felfogás pedig jól tükröződik Csurkának Lakiteleken hangoztatott gondolkodásmódjában, amelyet Pozsgay is fontosnak tartott az ellene folyó vizsgálat során az elvtársaival közölni: *Csurka lényegesnek tartott elutasítani minden olyan törekvést, amely a „minél rosszabb, annál jobb" elve szerint akar politizálni; ehelyett „anti-katasztrófa-" és reformpolitikát kell folytatni a „hatalommal való párbeszéd" alapján.*[108]

Az egyik felfogás tehát, úgy tűnik, erősen radikális és megalkuvásmentes. Alátámasztani látszik ezt a Beszélő története.[109] Habár nem ez volt a kádári puha diktatúra első földalatti kiadványa, hiszen 1976-tól már jelentek meg ilyenek, a Beszélő volt az első, melynek szerkesztői a nevükkel és címükkel vállalták a cenzúramentes újságírást és lapkiadást. Rendszeresen (negyedévenként) jelent meg, és stencilgéppel sokszorosították. A szerkesztőket folyamatosan lehallgatták, követték, megfigyelték, gyakoriak voltak a házkutatások. Még 1986-ban is előfordult, hogy terjesztéséért embereket súlyosan meghurcoltak. A szerkesztők ellen a konspirációs jelleg ellenére többször indult eljárás, de csak sajtórendészeti vétséggel, illetve szabálysértéssel tudták megvádolni őket, bírságokat fizettek, és többször kihallgatták őket.

A téma kutatója felteszi a kérdést: a nevek, címek birtokában a hatóságok miért nem számolták fel a Beszélőt?[110] Úgy véli, hogy ennek *„fölmérhetetlen kockázatai lettek volna, különösen Magyarország kedvező nyugati megítélése szempontjából"*. A hatóságok „megtorlási kedvének" elsőszámú szabályozója a megtorlás alá vonható tevékenység *nyilvánosságfoka* volt. Pontosan fogalmaz Nagy Bálint – állapítja meg a kutató: *„...soha nem vitték el a megjelenés előtt álló kéziratokat és a nyolc szerkesztőt együtt. Szerintem ennyi védelmet jelentett a nyilvánosság, ezt a nagy balhét nem vállalhatták. Lefogtak papír- és kész újságszállítmányokat, azokat a terjesztőket kapták el, akik névtelenek voltak, akiket nem ismert a nyilvánosság"*. Egy másik forrás szerint figyeli őket a titkosszolgálat, de megtűri: mert így zsarolhatóvá válnak a szerkesztők/szerzők, továbbszervezhető a besúgóhálózat.[111]

Habár e zsarolás mértékéről nincs tudomásunk, önmagában nem teheti kétségessé a Beszélő köré csoportosulók radikalizmusát s a megalkuvások kerülését. Annál inkább meghökkentő, hogy ez a két, a kádári önkény ellen gyakorolt tulajdonság a rendszerváltás során a többi rendszerváltoztató erő ellen fordul, majd szövetséget köt a régi hatalom képviselőivel. Ezért kell majd ennek gyökereit, lelki indítékait, sőt hajtásait később megvizsgálni.

Már itt említést kell tennünk Soros Györgynek, a magyar származású pénzembernek ugyancsak rendszerfeszegető szerepéről. Soros 1985-ben találkozott a kormány és az ellenzék képviselőivel, ezután hozta létre itteni támaszpontját, a Soros Alapítványt, s ennek segítségével terelte a magyar kulturális és politikai életet a neki kedvező irányba: a „nyitott" – önvédelmét óvatlanul feladó – társadalom felé. Természetesnek mondható, hogy az alapítvány

[108] Révész Béla: id. mű

[109] L. Wikipédia – Beszélő. (http://hu.Wikipédia.org/wiki/Besz%C3%A9l%C5%91)

[110] Csizmadia Ervin: id. mű

[111] Magyarországi sajtótörténet, 1948–89. Vázlatos sajtótörténet 1957–1990. (https://inf2011-archiv-moodle.duf.hu)

és a Szabad Demokraták Szövetsége között szorosabb szálak szövődtek, mint például a Magyar Demokrata Fórummal. Minden bizonnyal ez a kötelék is elősegítette, hogy az *illegális* Beszélő *nem illegális* szerkesztői és szerzői – például Haraszti Miklós – szabadon kibejárhattak az országhatáron, felkereshették a nyugati hírügynökségeket – leginkább a Szabad Európa Rádiót –, és kihasználhatták azok nyilvánosságát. S még valamit elősegíthetett, táplálhatott: a szabad demokraták radikalizmusát. Vagy világos szavakkal, vagy nehezen félreérthető utalásokkal az amerikai, sőt nemzetközi pénzember érzékeltethette: Kádár sorsa, sőt a szovjet birodalom és a szocializmus sorsa már eldőlt, lehet készülni a rendszerváltásra – akár a hatalom átvételére is. De utalhatott erre egy másik, ugyancsak nemzetközi pénztekintély: a Nemzetközi Valutaalap. Amely csak azzal a feltétellel adott kölcsönt Magyarországnak, ha a politikai elit vállalja a választási versenyhelyzetet...[112] A pénzhatalmi kérdésekben kevésbé jártas „népi tábor", az MDF megalapítói viszont még 1987-ben sem hitték, hogy a szocializmus megszüntethető, legfeljebb abban hittek, hogy megreformálható, ezért igyekeztek együttműködni a végrehajtó hatalom változtatásra hajló erőivel. Ám legmerészebb álmaikban sem jutottak el odáig, hogy belátható időn belül átvehetik a hatalmat...

A részletek boncolgatása nélkül itt csak annyit szükséges leszögeznünk, hogy a nyilvánosság feszegetésének mindkét útja hasznos volt a rendszerváltoztatás folyamatában, mindkettő hozzájárult a régi rendszer korlátainak szétfeszítéséhez. Az is, amivel a „demokratikus ellenzék" próbálkozott: a hatalommal való nyílt ütközés; s az is, amivel a „népi-nemzetiek": a hatalommal (a reformokra fogékony részével) való alkudozás. S ne felejtsük el, hogy például Csurka – eltiltása okán tett – nyilatkozata a Beszélőben, a demokratikus ellenzék lapjában jelent meg.

Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy a sajtóbeli hatását, meggyőző és mozgósító erejét tekintve a lakiteleki nyilatkozatnak a Magyar Nemzetben, azaz egy országos napilapban való *legális* megjelentetése sokszorosan felülmúlta a Beszélő bármely megjelent írásának a hatását, beleértve a Társadalmi szerződését is. A belső biztonsági szolgálat utolsó csoportfőnöke, Horváth József nyilatkozta már jóval a rendszerváltás után, hogy megállapodtak Pozsgay Imrével[113]: a sátorban történtekről tudni kell a közvéleménynek is, ezért adott interjút a Magyar Nemzetnek. *„Az volt a cél, hogy minél szélesebb körben ismerjék meg a lakiteleki elképzeléseket, ne járjanak úgy, mint a Fidesz, az SZDSZ vagy a kisgazdák, akiknek a létrejöttéről alig hallottak."*[114]

Holott a Fidesz már a következő év, azaz 1988 márciusában, a Szabad Kezdeményezések Hálózata 1988 májusában, a Szabad Demokraták Szövetsége pedig – a Hálózatból – 1988 novemberében jött létre, tehát a kádári pártos kézi vezérlés kimúlásának utolsó fázisában. S hogy milyen sokat jelentett a Magyar Nemzetben való legális megjelenés, előtte ennek halogatása, az ügy körüli találgatások és a körülötte dagadt pártos botrány, arra jól rávilágít a Beszélő sokat idézett szerzőjének summázata is, aki szerint mindez *„ jócskán hozzájárult a lakiteleki történet, no meg Pozsgay szerepének mitizálásához is."* Kétségtelen, e „mítosz" híján aligha jelentette volna ki húsz év múltán Orbán Viktor, a Fidesz elnöke, a volt és a

[112] Zöldi László: id. mű

[113] Egy másik megállapodásukról pedig így nyilatkozott: Az ügynökeink ott voltak a szervezésénél, de a sátorba nem engedtem be egyet sem. (Interjú a III/III. egykori főnökével. Leleplező–Könyvújság, 2000/1. In: Révész Béla: „Lakitelken együttműködési szándék jött, az ellenzék soraiban zavar keletkezett", id. mű)

[114] Révész Béla: id. mű

leendő miniszterelnök: *„Lakitelek világítótorony a számunkra, ne térjünk le arról az útról, amelyen elindultunk!”*[115]

Nyilatkozatával és párbeszédet kereső politikájával a kibontakozóban lévő MDF óriási népszerűségre tesz majd szert a rendszerváltás idejére. A szabad demokratáknak egy rájuk jellemző kockázatos politikai húzással, a *„Tudjuk, merjük, tesszük”* szellemében fogant *„négyigenes”* akciózással sikerül majd nyomukba eredni. Ez azonban már médiatörténelmünk egy következő fejezetéhez tartozik: a sajtó java ekkorra már póráz nélkül marad, s a „független” magyar sajtó megmutatja azt az arcát, azt a jellemző tulajdonságát, amely majd rendszerváltozásunk egyik főszereplőjévé teszi...

Fidesz: esettanulmány egy új párt megalakulásának agyonhallgatásáról[116]

A majdani új pártok közül elsőként a Magyar Demokrata Fórum szerveződött meg, az első lakiteleki találkozó során, ám mozgalomból párttá csak később alakultak. Másodikként pedig a Fidesz szerveződött, de hangsúlyozottan szövetségként, társadalmi szervezetként jöttek létre, hogy – szándékuk szerint – megfeleljenek a törvényi előírásoknak. A korabeli dokumentumokból kiderül, hogy hiába találták meg a megfelelő paragrafusokat, sem a sajtó, sem az „igazságszolgáltatás” nem mutatott hajlandóságot arra, hogy érvelésüket elfogadja.

A megalakulásról mind a belföldi, mind a külföldi sajtót tájékoztatni szerették volna, ezért képviselőiket meghívták egy budapesti kávézóba. A külföldi rádióadóktól meg is jelentek, sugározták is a megalakulás hírét, ám a hazai sajtó néma maradt. Legalábbis egy darabig. Méghozzá addig, amíg a Fidesz szervezői–alapítói meg nem kapták a rendőrségi figyelmeztetésüket. Erről már beszámolt az MTI, be a magyar tömegsajtó is, benne a Magyar Hírlap oly módon, hogy aztán a Fidesz mindkettejüket – a Távirati Irodát is, a napilapot is – beperelte.

Az MTI szó szerint a következő hírt tette közzé:

> Rendőrségi figyelmeztetés
> 1988. március 30-án egyetemi hallgatók és fiatal értelmiségiek egy csoportja törvényellenes szervezet létrehozását kezdeményezte, ezért az arra illetékes rendőri szervek 1988. április 8-án figyelmeztették Andrássy[117] [sic!] Miklós dunaújvárosi, Orbán Viktor szolnoki, valamint Csaba Iván, Kövér László és Rácz András budapesti lakosokat. A nevezetteket felhívták tevékenységük abbahagyására.
> (MTI)

A Magyar Hírlap közreadta a rendőrségi figyelmeztetést és ahhoz kapcsolódóan – szerzői megjelölés nélkül – egy hosszabb kommentárt, ebből emelünk ki néhány jellemző részletet.

[115] Lakitelek – az MDF nélkül. Orbán Viktor egy sorban Csurkával, Pozsgayval, Szűrössel. Népszabadság, 2007. október 1.

[116] Az esettanulmány Szájer József : Jogállam, szabadság, rendszerváltoztatás – beszédek, írások, dokumentumok 1987−1997 című kötete adatainak, dokumentumainak felhasználásával készült (Jogállam – Könyvek, DAC Alapítvány)

[117] Helyesen: Andrási

„A címzettek ezúttal egy budapesti eszpresszóban találkoztak; korántsem intim eszmecserére gyülekezve – már csak azért sem, mert meghívók invitáltak erre az összejövetelre (...) a konferenciáról még aznap este tudósít a BBC és a Szabad Európa Rádió (...) Ami most már a tényeket illeti, annyi történt, hogy az eszpresszóba invitált vendégeknek bejelentették: a magukat Fiatal Demokraták Szövetségének nevező résztvevők országos szervezetet alapítottak, talányos programmal és sűrű hivatkozással az alkotmányra.

Életkortól teljességgel függetlenül, a demokraták tömörülése természetesen üdvözlendő. (...) Az MSZMP országos értekezletének állásfoglalás-tervezete is rámutat, hogy »társadalmunkban helye van minden olyan helyi, területi, országos szervezetnek, egyesületnek, amely a szocialista törvényesség keretei között működik«. S az ifjúságpolitika szervezeti kereteit az 1971-ben alkotott Ifjúsági Törvény szabályozza. Nos, így és ezért kért szót ebben a történetben a rendőrség. A fiatal demokraták ugyanis sajátos értelmezéssel választották el a démosz és a krácia fogalmait – az előbbi a népet, az utóbbi a törvényes kereteket jelenti –, önmagukat az előbbi fogalom képviselőinek jelölve ki, s az utóbbit, a törvényes előírásokat mellőzhetőnek ítélve.

Márpedig 1981. december 29-én kihirdették azt a törvényerejű rendeletet, amely 2. §-ában kimondja, hogy »egyesület létrehozását állami, társadalmi és szövetkezeti szervek, valamint az állampolgárok kezdeményezhetik. Egyesület létrehozására irányuló szervezőmunka megkezdését a felügyelő szervnek előzetesen be kell jelenteni; a felügyelő szerv a szervezést feltételhez kötheti.« A 7. § hozzáteszi, hogy »a felügyelő szerv feladata az egyesület nyilvántartásba vétele, törvényes és alapszabályszerű működésének ellenőrzése«. A szervezők éppen csak ezt a feltételt ítélték mellőzhetőnek.

(...) Ezért szólalt meg a hatóság – türelmesen felelősségre és törvényességre intve. S az intelem jelzi egyszersmind a türelemnek azokat a határait, amelyek a törvényes rend, a demokrácia védelmében minden állampolgárra kötelezőek!”[118]

(Röplap, 1988. április)

A Fidesz először – 1988 áprilisában – egy röplapon tette közzé jogi álláspontját az MTI-hírrel kapcsolatban. Ebben szóvá teszik, hogy a Fiatal Demokraták Szövetsége hivatalos és nyilvánosságnak szánt nyilatkozatai és közleményei, az alapítók minden elszánt erőfeszítése ellenére, nem érhették el a hazai nyilvánosság fórumait, a közvélemény tehát „ebből a lakonikus híradásból”, az MTI közleményéből értesült először a FIDESZ-ről. Márpedig – szögezi le a „jogi kommentár”, szemben az MTI-közlemény állításával – a *FIDESZ „nem törvényellenes, létrehozása és működése minden tekintetben a Magyar Népköztársaság jogrendjének alapján áll”*. Továbbá: az „egyetemi hallgatók és fiatal értelmiségiek” említett csoportja nem csupán egy „szervezet létrehozását kezdeményezte”, hanem március 30-án az Alkotmány alapján *létre is hozta* a Fiatal Demokraták Szövetségét mint országos ifjúsági tömegszervezetet.

A röplap fogalmazói pontos joghelyekkel igazolják a szervezet létrehozásának alkotmányosságát és törvényességét. Jól érzékelhető belőle az a törekvés, hogy a nem csupán a Kádár-rendszerre, hanem minden szovjet-típusú rendszerre jellemző jogi képmutatást – népi demokráciaként, jogállamként mutatni fel az egypárti önkényuralmat – szembesítsék a

[118] Magyar Hírlap, 1988. április 9. 4. o.

törvény betűjével. Szó szerint és bővebben idézzük az idevágó részt a röplapból, már csak azért is, mert ugyanez a jogi érvelés köszön majd vissza az MTI és a Magyar Hírlap ellen benyújtott keresetlevelekben. A lényege: ahogy például a KISZ vagy a Partizánszövetség, de még az MSZMP sem az egyesületi törvény alapján jött létre, hanem társadalmi szervezetként, és az pedig sehol nincs leírva, hogy alulról jövő kezdeményezéssel ne lehetne ilyet létrehozni, ezért nem tekinthető törvénytelennek a Fidesz létrehozása.

> Az Alkotmány 65. §-a biztosítja az egyesülési jogot. Ugyanezen szakasz második bekezdése kiemeli a tömegszervezetek és tömegmozgalmak alkotmányos létrehozásának lehetőségét. A Polgári Törvénykönyv 57. § (1) bekezdése az állampolgárok alkotmányosan elismert politikai szervezeteit jogi személyiséggel ruházza fel. A társadalmi szervezetek létrehozására vonatkozó egyéb, az Alkotmányon és a Polgári Törvénykönyvön túli részletes szabályozás nem létezik. Az egyesülés alkotmányos jogával kapcsolatos részletszabályozást tartalmaz az 1981. évi 29. sz. törvényerejű rendelet, amely az állampolgárok egyesületeinek létrehozására vonatkozik. A törvényerejű rendelet nem vonatkozik azonban az Alkotmány 65. § (2) bekezdésében említett társadalmi szervezetek szervezésére. A KISZ, a Partizánszövetség stb. tehát nem az említett egyesületi törvényerejű rendelet hatálya alá tartozik. Egyes társadalmi szervezetek, szövetségek létrehozásáról miniszteri szintű jogszabályok rendelkeznek, például: reklámszövetség, jogászszövetség, azt azonban semmilyen jogszabály nem írja elő, hogy ez kötelező lenne a társadalmi szervezet létrehozásához.
>
> A FIDESZ alapítói akarata folytán országos ifjúsági, társadalmi szervezetként jött létre. Elvei, alapítónyilatkozata megfelelnek az Alkotmányban felsorolt kritériumoknak, szinte valamennyi alkotmányos kritérium szó szerint is szerepel a FIDESZ alapítónyilatkozatában. A meglepetést valószínűleg a szövetség alulról jövő, állampolgári kezdeményezésre történő létrehozásának szokatlansága okozta.
>
> A FIDESZ alkotmányos és törvényes státusa azonos más hasonló, korábban létrejött politikai-társadalmi tömegszervezetekével. A tény, hogy az ilyen jellegű szervezetek megalakítására csak nagyon általános szabályozás vonatkozik, nem jelenti azt, hogy a szabályozás általánossága miatt ilyen szervezeteket ne lehetne létrehozni. Már csak azért sem, hiszen számos ilyen általános törvényi alapon létrehozott szervezet működik (pl.: KISZ, MSZMP).
>
> Az alapítás jogosultságának oldaláról tehát a FIDESZ alkotmányos és törvényes alapokon áll. (...)

(Helyreigazítási kérelem)

Következő lépésként a Fidesz helyreigazítási kérelemmel fordult a Magyar Hírlaphoz, *„a sajtóra vonatkozó szabályokban meghatározott jogosultságunkkal élve”*.[119] Egyebek mellett kéri annak közlését, hogy *„1988. március 30-án harminchét egyetemi hallgató és fiatal értelmiségi nem »törvényellenes szervezet létrehozását kezdeményezte«, hanem az Alkotmány által biztosított egyesülési jog alapján ifjúsági szövetséget alakított Fiatal Demokraták Szövetsége (FIDESZ) néven. A FIDESZ mint társadalmi szervezet törvényes, megalakulása és*

[119] A kérelem aláírói – mint jogi képviselők – dr. Szájer József és dr. Fodor Gábor

működése minden tekintetben a Magyar Népköztársaság jogrendje alapján áll." Továbbá: *„Az alapítók nem sértették, nem is sérthették meg a cikk által idézett egyesületi jogszabály rendelkezéseit, szervezetük ugyanis nem egyesület. A cikk összemossa az egyesülési jogot az ennél lényegesen szűkebb egyesületi joggal, annak érdekében, hogy a szövetség törvénysértő voltát »bizonyítani« tudja."*

A több mint egyoldalas helyreigazítási kérelemből az is kiderül, hogy nem igaz a Magyar Hírlap szerkesztőségi cikkének az a megjegyzése, hogy ők ne kaptak volna meghívót a sajtótájékoztatóra. Valójában minden fontosabb magyar sajtóorgánum, így a Magyar Hírlap szerkesztősége is meghívást kapott. *„A március 30-i alakulás és az április 1-jei sajtótájékoztató között rendelkezésre álló idő rövidsége miatt e meghívásokra telefonon került sor. A Magyar Ifjúság, a Cél-ok, az Új Ember, a Heti Világgazdaság és a Jövő Mérnöke újságírói megjelentek, és kérdéseket tettek fel a sajtótájékoztatón."*

Jegyezzük meg: lám, a sajtó pártos főárama, az „első nyilvánosság" teljes egészében távol tartotta magát e később korszakosnak bizonyuló eseménytől...

(Elsőfokú bírósági ítélet)

A felperesek:

> *(I-V. rendű) Kövér László ösztöndíjas, Andrási Miklós egyetemi hallgató, Orbán Viktor ösztöndíjas, Rácz András, Csaba Iván. (VI. rendű): Fiatal Demokraták Szövetsége (képviselői: dr. Fodor Gábor főelőadó, dr. Szájer József egyetemi tanársegéd).*

Az alperesek:

> *(I. rendű) Magyar Távirati Iroda, és a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat által képviselt*
> *(II. rendű) Magyar Hírlap szerkesztősége*

Az ítéletből:

> A bíróság I-II-III-IV. és V. r. felperesek keresetét e l u t a s í t j a.
> VI. r. felperes tekintetében a pert m e g s z ü n t e t i.

Az indoklásból:

> Alperesek a kereset elutasítását kérték. I. r. alperes előadta, hogy a Magyar Távirati Iroda a Magyar Népköztársaság hírügynöksége, a jelen esetben hivatalos közleményt, a rendőrség közleményét adta le, megjelölve a forrást, a legkisebb változtatás nélkül. Az I. r. alperesnek a hivatalos közlemény kétségbevonására lehetősége nincsen.
>
> II. r. alperes a kereset elutasítását kérte. Álláspontja szerint az I. r. alperes közleményét jelentették meg, amelyhez szerkesztőségi kommentárt fűztek. A kommentár véleménynyilvánítás, értékítélet, amely sajtó-helyreigazítás tárgya nem lehet.
>
> VI. r. felperessel szemben mindkét alperes kérte, hogy a bíróság hívja fel a VI. r. felperest „jogalanyisága és perképessége igazolására", és ennek eredményéhez képest VI. r. felperessel szemben a kereset elutasítását, illetőleg a per megszüntetését kérték.

A bíróság álláspontja szerint az I. r. alperes nem jogosult a rendőrségi közlemény felülbírálatára, kötelezettsége arra irányul, − amelynek eleget is tett − hogy a hír forrását megjelölje.

A II. r. alperes az MTI-hírhez a szerkesztőség részéről fűzött kommentárt, amely tényeket nem állított.

A bíróság a VI. r. felperes vonatkozásában a pert a Pp. 157. § a) pontja alapján, utalással a Pp. 130. § (1) bekezdés e) pontjára megszüntette, mert VI. r. felperesnek nincs perbeli jogképessége. (...) Miután a VI. r. felperest jogszabály jogi személynek nem ismerte el, ezért a Pp. 48. §-a alapján a perben félként nem szerepelhet.

A bíróság megítélése szerint felpereseknek a Ptk. 57. § (1) bekezdésére való hivatkozása mint általános jogszabály, jelen esetben nem alkalmazható, annál is kevésbé, mert a Ptk. 57. § (1) bekezdése az alkotmányosan előírt [sic!] szervezetekre vonatkozik, a (2) bekezdése pedig kifejezetten előírja, hogy jogszabály más társadalmi feladatot ellátó szervezetet is társadalmi szervezetté nyilváníthat. Ilyen jogszabályi lehetőség viszont nincsen. Ezért a bíróság az általános jellegű jogszabályi rendelkezés figyelembevételével a különös és konkrét – azzal azonos szintű jogszabályi rendelkezést kellett, hogy figyelembe vegye, márpedig az 1971. évi IV. tv. 27. §-a jelöli meg, hogy mely társadalmi szervezet az ifjúság egységes szervezete. [sic!]

(Röplap, 1988. június)

A Fidesz *„Kommentár egy (még) nem jogerős ítélethez”* – címmel újabb „röplapot” (valójában többoldalas iratot) bocsátott ki álláspontja nyilvánosságra hozása érdekében. A benne foglalt érvek, jogi hivatkozási helyek ugyancsak szerepelnek a másodfokú bírósághoz benyújtott fellebbezésben, ezért is érdemes bővebben idézni belőle. Meg azért is, mert kiváló esettanulmány kerekedik ki belőle: miképpen lehet a sajtóra vonatkozó ugyanazon jogszabályokat gyökeresen másképp értelmezni, másképp megítélni. E sorok írója számára cáfolhatatlannak, megdönthetetlennek tűnnek a fiatal demokraták érvei. Ehhez képest a másodfokú bíróság minden további nélkül helybenhagyja az elsőfokú ítéleteit...

A jogi kommentár szerint a bíróság nem csupán félreértelmezte több helyen az általa is hivatkozott rendelkezéseket, hanem többször a jogszabállyal ellentétes értelmet tulajdonított nekik, kiszakítva azokat szövegösszefüggésükből, több helyen a jogszabályi hierarchia általános elvével szemben alkalmazta a szabályokat, sőt, még a logika alapvető szabályai ellen is vétett.

Kommentár egy (még) nem jogerős ítélethez (részletek)

Az MTI, a Magyar Népköztársaság hírügynöksége sajtószerv, amelyre a sajtóra vonatkozó szabályok irányadóak. A Sajtótörvény a következőket mondja ki: *„A sajtóban közölt tájékoztatás nem sértheti... az állampolgárok és jogi személyek jogait, törvényes érdekeit és a közerkölcsöt.”* Ezzel összhangban szól a Bíróság által hivatkozott IM–BM együttes rendelet (10/1986.[IX.1.]), amely szintén kiemeli a személyiség védelmét a nyomozóhatóságok előtt folyamatban levő ügyekről történő tájékoztatással kapcsolatban. A rendelet szerint ugyanis az ilyen *„tájékoztatás nem sértheti az ártatlanság vélelmét és az állampolgárok személyhez fűződő jogait”*. Végül, a Legfelsőbb

Bíróság egy polgári kollégiumi állásfoglalása a következőt mondja: *„A sajtóközlemény kifogásolt tényállításának valóságát a sajtószerv köteles bizonyítani. Az olyan sajtóközlemény valóságát is általában a sajtószerv köteles bizonyítani, amely híven közli más személy tényállítását, nyilatkozatát, vagy átveszi más szerv (sajtószerv) közleményét."*

(...) Az idézett rendelkezésekből egyértelműen kitűnik, hogy sem azok, de a sajtóra vonatkozó más jogszabályok sem tartalmaznak közlési kötelezettséget, még hivatalos közlemények tekintetében sem. A közölt közlemény valóságáért, ha másnak a nyilatkozata is, az azt leadó hírközlő szerv tartozik felelősséggel – s így a helyreigazítási kötelezettség terhét is viselnie kell. Az MTI elleni helyreigazítási lehetőséget a Sajtótörvény külön megemlíti azzal, hogy az ellene hozott jogerős helyreigazító ítélet esetén az összes, az MTI-hírt leközlő sajtószerv is köteles a helyreigazítást közzétenni. Az MTI-nek – a Bíróság által is átvett – vélekedése, hogy nem jogosult a hivatalos közlemény felülvizsgálatára, az MTI valóságnak megfelelő tájékoztatásért fennálló kötelezettsége miatt minden jogszabályi alapot nélkülöz. Ez a kijelentés ellentmond a személyhez fűződő jogok védelmét biztosító polgári és sajtójogi szabályoknak és jogértelmezési, jogalkalmazási elveknek, általánosabb értelemben pedig a törvényesség alkotmányos alapkövetelményének. (...)

Feltehetően a Bíróságnak nem állt szándékában a sztálinizmus idejére jellemző autoriter felfogás támogatása, amely szerint az államhatalom szervei korlátozás nélkül sérthetnének meg alapvető személyiségi jogokat a sajtó útján, mindenfajta jogorvoslati lehetőség nélkül. A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának 12. számú állásfoglalása külön kiemeli a sajtó által előidézett jogsérelem orvoslásának fontosságát. Részlet az indokolásból: *„A sajtótájékoztatás széles körű nyilvánosságot jelent, az ilyen közléssel elért tömeghatás nagymértékben fokozza a sérelem súlyosságát. Ezért fokozott jogi védelmet tesz szükségessé annak biztosítékául, hogy a közlés megfeleljen a társadalmi rendeltetésének."*

A 12. számú PK-állásfoglalás kimondja, hogy *„a helyreigazítási kötelezettség független a sajtószerv vétkességétől"*. Jelen esetben azonban az MTI vétlensége is kétséges, hiszen a FIDESZ képviselői a szervezet megalakulásának másnapján, 1988. április 1-jén tájékoztatták a Távirati Irodát a FIDESZ létrejöttéről és elfogadott Nyilatkozatának főbb elveiről, szervezésének törvényességéről; majd meghívták az MTI képviselőit az április 2-án tartott sajtóértekezletükre. Az MTI-nek tehát tudomása volt a FIDESZ törvényessége mellett szóló jogszabályokról és tényekről.

Az a tény, hogy maga a közlemény nem említi a FIDESZ-t név szerint, nem kérdőjelezi meg a Szövetség mint jogi személy helyreigazítási jogosultságát, mert a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása szerint (PK. 13. I.) sajtó-helyreigazítást az kérhet, *„akinek a személye a sajtóközlemény tartalmából felismerhető"*, s ez az indokolás szerint jogi személyekre is vonatkozik. A közlemény egy szervezetről, annak néhány tagjáról szól, s ennek alapján a Fiatal Demokraták Szövetsége azonosítható.

A Magyar Hírlap védekezésének arra a pontjára, hogy az MTI közleményét tette közzé, ugyanaz vonatkozik, mint amit már a fentiekben írtunk, más közleményének, nyilatkozatának átvételével kapcsolatban. (...) Az MTI-hírek, -közlemények közzé-

tételére a jogszabály nem kötelezi az egyes sajtószerveket. A Magyar Hírlap önállóan kell helytálljon állításainak valóságtartalmáért.

A Magyar Hírlap álláspontjával és a Bíróság ítéletével ellentétben az újságcikk nem csupán értékeléseket, véleményeket, hanem tényállításokat is tartalmaz. (...) A cikk több közvetett és direkt utalással – a közlemény tartalmával egyezően – következetesen törvényellenesnek állítja a FIDESZ-t. A továbbiakban a cikk azt állítja, hogy a FIDESZ szervezői megsértették az egyesületi törvényerejű rendeletet. A FIDESZ azonban nem egyesület, s ezért az egyesületek szabályai nem vonatkoznak rá, így azokat megsérteni sem tudja. (...)

A PK 12. állásfoglalás indokolása a következőket mondja: *„A jogsértő közlés történhet közvetetten, célzásokkal, utalásokkal, egyes tényállásrészek elhagyásával, a tényálláselemek téves következtetésre indító csoportosításával tünteti fel hamis színben a valóságot."* Mi másnak tekinthető, mint a tényálláselemek, tények hamis csoportosításának a FIDESZ BBC-vel és SZER-rel való állítólagos kapcsolatainak felemlegetése, az MSZMP és a KISZ politikájával való állítólagos nézeteltérés hangsúlyozása, az új Magyarország építésére a FIDESZ-t megbízókra való homályos utalás stb., s mindezek alapján az olvasóban felidézni szánt talányos ellenségkép sugallása? A FIDESZ Nyilatkozata és tevékenysége ezeket a rosszindulatú vádakat önmagában is cáfolja.

A Bíróság szerint a Fiatal Demokraták Szövetsége azért nem állhat perben, illetőleg vele kapcsolatban a Polgári Törvénykönyv sajtó-helyreigazításra vonatkozó részét azért nem lehet alkalmazni, mert nem jogi személy. A Bíróság sajátos értelmezése szerint ugyanis a FIDESZ-t hivatkozott Polgári Törvénykönyv szóhasználatával, amely szerint *„az állam az erre irányadó jogszabályok szerint jogi személynek ismeri el az állami, gazdasági, társadalmi szerveket és szervezeteket, ha feladataik szükségessé teszik, hogy vagyoni jogaik és kötelezettségeik legyenek"*. Itt a mondat alanya nem a jogszabály − amint azt a Bíróság tévesen értelmezte –, hanem az állam, amely az irányadó jogszabályok szerint ismeri el a felsorolt szervezettípusok jogi személyiségét.

E társadalmi szervezetek jogi személyiségének az alapja az Alkotmány 65. § (2) bekezdése, valamint a Ptk. 28. § (1) és 57. § (1) bekezdései. *„Jogalanyiságuk elnyeréséhez külön állami elismerésre, nyilvántartásba vételre nincs szükség"* (Asztalos László: Polgári jog. I–II. 1982.).

(...) Azt pedig, hogy a FIDESZ-nek feladatai ellátásához vagyoni jogai és kötelezettségei kell hogy legyenek, az is igazolja, hogy a Szövetség mint jogi személy saját nevében már eddig is több bérleti, ajándékozási, megbízási és adásvételi szerződést kötött.

A Bíróság szerint azonban, mivel a FIDESZ nem *„alkotmányosan előírt (sic!) szervezet"*, és jogszabály sem nyilvánította társadalmi szervvé, ezért nem hivatkozhat a Ptk. 57. § (1) bekezdésére. (...) Az Alkotmány név szerint csak a Hazafias Népfrontot említi, a pártról pedig nem név szerint, hanem csak általában mint marxista-leninista pártról tesz említést. Az alkotmányosan elismert szervezeteken tehát nem csupán a Népfrontot kell érteni, hanem egyéb tömegszervezeteket is. Ezt konkretizálja a Ptk. 57. §-a, külön említve az ifjúsági társadalmi szervezeteket is (többes számban!). A Polgári Törvénykönyvvel azonos jogforrási szinten álló Ifjúsági Törvény (1971. évi

IV tv. 27. §) felsorolja a jogszabály megalkotása idején létező ifjúsági társadalmi szervezeteket, a KISZ-t és az Úttörőszövetséget, és azt mondja, hogy ezek a magyar ifjúság egységes politikai-társadalmi szervezetei. A jogszabály azonban nem állítja, hogy ezen kívül ne lehetnének, alakulhatnának még az ifjúságnak társadalmi szervezetei, azt pedig nem várhatjuk el egy 1971-ben hozott törvénytől, hogy egy 1988-ban megalakult ifjúsági társadalmi szervezetet is név szerint említsen. Az egységes szó egyetlennek való értelmezése nemcsak nyelvtanilag képtelenség (hogyan lehetne az ifjúság egyetlen társadalmi szervezete egyszerre két szervezet?!), hanem az Alkotmány 65. §-val is szemben áll, tehát az ilyen értelmezés alkotmányellenes; sérti a tömegszervezetekben való egyesülés állampolgári jogát. (...)

Ha azonban az ítélet értelme az (e tekintetben ugyanis az indokolás fogalmazása nem teljesen világos), hogy társadalmi szervezetet csak jogszabály hozhat létre, ha az nincs megnevezve az Alkotmányban, akkor a Bíróság az Alkotmánnyal ellentétesen értelmezte a tételes jogot, s számos létező, „megbecsült", politikai életünkben komoly szerepet játszó (bankszámlával is rendelkező) társadalmi szervezetünk nem lenne jogi személy, sőt illegálisan létezne: Magyar Nők Országos Tanácsa, Szakszervezetek Országos Tanácsa és az egyes szakszervezetek, Magyarországi Délszlávok Szövetsége és a többi nemzetiségi szövetségek, Antifasiszták és Ellenállók Szövetsége, Magyar Világszövetség...

(...) A Bíróság ítéletével közvetve, s talán akarata ellenére, mégis elismerte a FIDESZ jogalanyiságát, amikor a többi természetes személy felperessel egyetemlegesen kötelezte a FIDESZ-t a perköltség fizetésére!

A fenti érvek alapján a perben hozott ítélet törvénysértő és megalapozatlan.

(A Legfelsőbb Bíróság ítélete)

A Legfelsőbb Bíróság a Fővárosi Bíróság ítéletét azzal hagyta helyben, hogy mellőzte a VI. r. felperes perköltség fizetésére kötelező rendelkezést – elkerülve ezzel a nyilvánvaló önellentmondást. Az ítélet nyomán 1988. júliusban született újabb „röplap" – vagyis az újabb ítélet bőséges kommentárja – arról tájékoztat, hogy a másodfokú bíróság az elsőfokútól eltérő indokok alapján határozott. Ám, áttekintve az újabb ítéletet, sok hasonlósággal is találkozunk: talán a legmeghökkentőbb ezek közül, hogy a másodfokú bíróság – egy egész bírói tanács – sem hajlandó hinni a nyilvánvaló ténynek: az MTI-közlemény nem csupán ismerteti a rendőrségi eljárást, annak okát és tartalmát, hanem önmagában is állítja, hogy az említett szervezet törvényellenes. Az MTI felelős azért, hogy ilyen hírt terjesztett, de a Magyar Hírlap is, hogy ilyen hírt tett közzé, holott birtokában volt a Fidesz nyilatkozata. *„Tehát nem a rendőrségi eljárással szembeni sajátos és jogilag lehetetlen útról van szó, hanem a sajtó által történő hamis jogi állításról"* – szögezik le a röplap szerzői, hozzátéve: *„Valaki nyilatkozatának téves idézése minden esetben helyreigazítás alapját képezi a sajtójog szerint, ha erre a nyilatkozónak igénye van. A Bíróság úgy próbálta elkenni a dolgot, hogy ez újságírói vélemény. Azt, hogy itt tényállásról, téves idézésről van szó, a józan ész szabályait figyelembe vevő emberek előtt felesleges bizonygatni."*

Amiben lényegesen változott a Legfelsőbb Bíróság indoklása: a társadalmi szervezetek alakulására, jogi személyiségére vonatkozó szabályok hiányában a *joggyakorlatot* kell figyelembe venni. Ebből fakadóan – hangzik az ítélet – téves a felperesek álláspontja, hogy a társa-

dalmi szervezetek jogi személyisége közvetlenül a törvényen alapul, s ahhoz külön állami elismerés nem kell.

Az indoklás valószínűleg abból indult ki – feltételezik a röplap szerzői –, hogy a közelmúltban létrejött egyes ágazati szakszervezetek alakításánál a SZOT elismerése, vagy a KISZ létrehozásánál az MSZMP elismerése stb. tette szociológiailag lehetővé ezek működését. Ez azonban nyilvánvalóan nem tekinthető állami elismerésnek! Ilyen hiányában pedig *„be kell vallani, hogy az állami elismerést ezekben az esetekben a Ptk. 57.§-a végzi el, mert különben nem lennének jogi személyek az ilyen szervezetek (pl. MSZMP, KISZ, SZOT)”*.

A Bíróság – a röplap szerint – összekeverte a szociológiai értelemben vett létrehozói aktust a jogi személyiség jogi értelemben vett keletkezésével, elismerésével; tehát nem *joggyakorlatra,* szokásjogra, hanem *szociológiai* értelemben vett gyakorlatra, szokásra hivatkozik. Márpedig *„Nem jogforrási értékű miniszteri indoklásra, szociológiai szokásra való ellentmondásos és téves hivatkozás nem lehet alapja egy alkotmányosan biztosított jog, az egyesülési jog akadályozásának.”*

Még néhány hónapja is elképzelhetetlen lett volna, hogy laikus – nem jogász – közönség érdeklődéssel figyeljen egy jogelméleti vagy egy pertörténeti elbeszélést. A helyzet megváltozott, a tavasz óta látványosan erősödő és növekvő civil mozgalmaknak létkérdése a jogállam – summázza a perek értelmét, fontosságát Szájer József. – De létkérdése ez a politikai hatalomnak is: *„Célunk a törvényekkel szabályozott jogállam felépítése”* – hirdette szalagcímben a kormány lapjának augusztus 22-i száma. És most jönnek a kérdések – teszi hozzá Szájer. *„Talán eddig nem volt jogállam a szocialista Magyarország? Nem voltak törvények? És most, 1988-ban – több évtizedes uralma után – milyen törvényeket és milyen jogállamot tart kívánatosnak a kommunista kormány? Egyáltalán: mit jelent az, hogy jogállam?”*

És mi is vessük fel – a korszak valós médiatörténelmét kutatván – a magunk szempontjából legfontosabb kérdést: *Vajon feszegette-e már ekkoriban ugyanezeket a sorsdöntő kérdéseket a sajtó főárama is?* A papíron deklarált jogok és a ténylegesen érvényesülni képes jogosultságok tere közötti kiáltó eltérést? Vagy még azon dolgozott – lásd a kormány félhivatalos lapját –, hogyan lehetne a kádári hazugságkor díszleteit óvni, s a felszámolásán dolgozókat a széles nyilvánosság ellen lejáratni, gyanús rendőrségi ügy törvénytelen elkövetőiként beállítani?

Jól tükrözi a még kézi vezérelt sajtó és a kiutat már nyugtalanul kereső egyetemi ifjúság magatartása, bátorsága közötti különbséget a FIDESZ megalakulása előtti egyik esemény, amikor – Szájer szavaival élve – *„a rendőrség és az ügyészség megtette elrettentő stratégiájának utolsó látványos hadmozdulatát”*. A veszprémi felsőoktatási diákparlamenten a rendőrök FIDESZ-nyilatkozatokat koboztak el néhány képviselőtől, és kiutasítással fenyegették meg őket. Az ifjúsági parlament azonban mentelmi jogot szavazott meg részükre, *„kisebb huzavona után a FIDESZ neve is kimondatott, és a civilizálódó ifjak határozati pontként fogadták el, hogy a felsőoktatási intézményekben alakulhatnak politikai ifjúsági szervezetek”*.

Hazugságkor visszahatása

Rendszerváltozásunk harmadik évtizedében született dalból idézzük a most vizsgált időszakunkra vonatkozó szövegrészletet:

Ki hazudik neked?[120]

Kilencszázhetvenes évek – furcsa volt a világ.
Még kicsi ember voltam, nem tudtam, hogy mi vár.
Kerestem a helyem, figyeltem, mi az élet.
Mindenki tanított, nyomatta, hogyan éljek.
Az első hiba a tévéből érkezett,
Választ nem várt, csak nyomta az érzetet:
Szovjet hősök jöttek és mentek,
Valahogy erre jártak és a barátaink lettek,
Én meg néztem őket csillogó szemmel:
De jó, hogy itt él velünk ez a sok rendes ember.
Hazudnak! – üvöltötte az Apám.
Pedig igazinak tűntek, nem értettem igazán.
Aztán az iskolában is hazudtak, persze,
És ezt tanításnak hívták. Na, álljunk meg egy percre!
Nem csoda, hogy kevés lett a rendes ember,
Hiszen annyit láttunk: aki nem hazudik, nem kell.
(...)

A kádári kézi vezérelt tömegközlés így lett szoktatva: nem ellenőrizni, hanem szolgálni kell a pártot, nem felvilágosítani kell a népet, hanem a párt útmutatásaival ellátni. A nyolcvanas évek elején és közepén a pártpórázon tartott tömegsajtó még javában puffogtatta az ideológiai frázisokat, amikor pedig már azok sem hittek a kommunista szólamokban, ideológiában, akik gyermekeink oktatására, nevelésére voltak hivatottak; sőt még a feletteseik, helyi és országos vezetőik sem. Oktatásirányítók sokaságával beszélgetve a kutatók már azzal szembesülhettek, hogy óriási szakadék volt az állami oktatáspolitika retorikája és a helyi valóság között. A helyi oktatási vezetők körében a kormányzati politika iránti bizalom szinte teljes hiányával lehetett találkozni. *„...a szigorú tervezés és merev kontroll látszata mögül nehezen kiszámítható, alig ellenőrizhető dinamikus folyamatok sokasága bukkant elő. Mindenütt az erőforrásokért versengő, pozíciók megszerzéséért vagy megőrzésért küzdő, egymással alkudozó és megegyezéseket kötő szereplőkkel lehetett találkozni, akiket a rendszer ideológiája kevéssé érdekelt. (...) A politikai elit meghatározó része – beleértve ebbe azokat is, akik az oktatást irányították – nem hitt a szovjet típusú rendszer jövőjében. Az országos és helyi vezetők jelentős hányadát a kommunista ideológia egyáltalán nem érdekelte. Általában saját szervezetük, saját településük vagy szűkebb környezetük jövője volt fontos számukra, vagy a túlélés foglalkoztatta őket."* [121]

A „vezető párt" (vagyis az egyetlen) feladta a kommunista ideológia legtöbb lózungját, amelyek irritálták a társadalmat – emlékszik vissza Szájer József, a FIDESZ egyik alapítója.

[120] Szerzője Juhász Zsolt

[121] Halász Gábor: A nyolcvanas évtized a magyar oktatásban. E tanulmány a Magyar Televízió felkérésére készült a „Magyarország 1989−2009" c. műsor oktatással foglalkozó adásainak szakértői háttértanulmányaként

A kommunizmus emlegetése – írja – egy olyan verbális rituálé részévé lett, amelyet ünnepi alkalmakra tartogattak, s a beléje vetett hit nem volt többé követelmény. A kimondatlan, de mindenki által jól ismert „játékszabályok" az orwelli kettős beszéd és a politikai tudathasadás tökéletes magyar verzióját hozták létre: a nyilvánosság előtt, egyfelől, meg kellett adni a szocializmusnak, ami megilleti, másfelől azonban otthon, zárt ajtók mögött, mindenkinek „szabadságában" állt kritizálnia a rendszert.[122]

A sajtó akkori általános helyzetének jellemzésére idézi Zöldi a következő újságírói véleményt: *„Jó riporternek azt tartják, aki kitérő kérdéseket tud adni kitérő válaszokhoz."*[123]

A Kádár-korszak sokat emlegetett örök egyensúlyozása. Szigorúbban fogalmazva: örök képmutatása, hazudozása. Amelynek – így vagy úgy – szinte mindenki részese volt. Még a korszak legfőbb lázadozóinak, az íróknak a legtöbbje is. Zöldi idézi Bertha Bulcsutól, az Élet és Irodalom főmunkatársától: *„Ha a hatalomhoz túl közel megy az író, megég, ha túl távol tartja magát, megfagy."*

(Munkamegosztás az igazmondásban)

Miként korábbi médiakönyvemben példák sorával rámutatok: a kádári kézi vezérlés alkonyán, a rendszerváltozás hajnalán, a lelkesedések korának kezdetén a kis lapok voltak a faltörők.[124] Ez is a kádári „liberalizmus", a kádári puha diktatúra kétarcúságának egyik jellemzője. A „veszélyesebb" hírek 1988-ban rendre a nyilvánosság második vonulatának (mellékáramának) olyan lapjaiban jelentek meg, mint a HVG, Képes 7, Ötlet, Élet és Irodalom, Mozgó Világ. Amikor a párt négy reformerét kizárták az MSZMP-ből, a Közgazdász április 21-i száma tiltakozásról ad hírt:

> *„A négy értelmiségi kizárásáról. Párttagjainkat megdöbbentette a hír, több alapszervezetünk határozatban tiltakozott az eljárás ellen... Erőteljes tiltakozást váltott ki, mert azt a benyomást kelti, hogy a Politikai Bizottság nem akarja elfogadni a bírálatot. Sokan a társadalomkutató értelmiség elleni támadásnak érzik, és ezek után szkeptikusabbak az országos pártértekezlet eredményességét tekintve."*

A Medvetánc májusi számában nemcsak a *„Fordulat és Reform"* című tanulmány jelent meg, de vele együtt a *„Javaslat a nyilvánosság és a tömegkommunikáció reformjára"* című felhívás is. Ebből idézzük:

> *„A tájékoztatás irányítását Magyarországon még ma is az az idejét múlt elv határozza meg, hogy a sajtó a politika kiszolgálója, a hatalom eszköze, »kollektív agitátor, propagandista, szervező«. Ezt az elvet a pártfelügyeletet ellátó s jelenleg a KB ideológiai titkárának alárendelt agitációs és propagandaosztály, illetve kormányzati vonalon [...] a Tájékoztatási Hivatal tervutasításos módszerekkel igyekszik átvinni a napi gyakorlatba..."*[125]

---

[122] Szájer József : Jogállam, szabadság, rendszerváltoztatás – beszédek, írások, dokumentumok 1987–1997 (Jogállam – Könyvek, DAC Alapítvány) http://mek.oszk.hu/01900/01987/01987.pdf

[123] Vető József

[124] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... Id. mű 63. o.

[125] In: Tizenkét hónap krónikája, Magyarország politikai évkönyve 1988, id. mű 434. o.

„Másként tájékozódhatott az elit és másképp a tömeg" – állapítja meg Zöldi László.

A Magyar Hírlap, a Minisztertanács lapja már közöl olyan híreket, amelyek megjelentetésére a Népszabadság, a párt zászlóshajója (az MSZMP központi lapja) még nem merészkedik. A Magyar Nemzettel, az értelmiség lapjával pedig Pozsgay el tudta érni, hogy vegye ki a részét a „csillagrobbanásból" – a másik két országos napilap e tekintetben fel sem merülhetett.

A Magyar Rádiónál ugyancsak egy politikai rétegműsor, a 168 Óra feszegette módszeresen a kádári nyilvánosság korlátait. Itt hangzott el először Pozsgay korszakbuktató meghatározása '56-ról: *népfelkelés*. A rádió leghallgatottabb hírműsoraira továbbra is a póráz szigorú jelenléte volt a jellemző, akárcsak az – időközben elsődleges hírforrássá váló – Magyar Televízió legnézettebb hírműsoraira.

Szintén erőteljes a munkamegosztás a napi- és a hetilapok között: az előbbiek tömeglapként inkább kiszolgálják a hatalmat, az utóbbiak réteglapként inkább értelmezik a történteket.[126]

(Elsőkből lesznek az elsők)

A Népszabadság az utolsó pillanatig őrizte pártos hagyományát. Akkori főszerkesztőhelyettese, Tamás Ervin 1999-ben az alábbiakat nyilatkozta e sorok írójának:

> *„Én legjobban azt a nyolcvan-nyolcvanhat közötti időszakot szégyellem, amikor már látszottak az aszfalton a repedések, s néhány lap ezeket a maga módján fel is fedezte, hírt is adott róla. (...) Jóval erősebbnek kell lennie a kritikai attitűdnek, jóval több konkrétumot kell mondani, igenis, vannak belpolitikai konfliktusok, amiket ábrázolni kell, igenis, a párton belül többféle irányzat van, amelyek birokra keltek, s ezeket egyrészt ki kell használni, ahogy a Magyar Nemzet tette Pozsgay Imrével, másrészt be kell mutatni, elemezni. Ekkor már mozogni lehetett volna, de mi nem mozdultunk."*[127]:

Zuhant is a lap addig 800 ezres példányszáma lefelé! *„A Népszabadság egy magas dombról elindított szekér volt, és száguldott lefelé a szakadékhoz."* – értékelte ugyancsak 1999-ben adott interjújában a korabeli helyzetet Eötvös Pál, a lap főszerkesztője. *„Ezt a száguldó szekeret sikerült aztán lefékezni. Közben azonban a szomszéd pályán a Magyar Nemzet, mint a fogaskerekű vasút, ment felfelé. '88−'89-ben ők nagyon mentek felfelé! (...) Mi voltunk a legnagyobb bajban"* – emlékszik vissza a főszerkesztő a párt központi lapjának legnehezebb napjaira.[128]

„Úgy tűnt, minden megy a maga rendjén" – állapítottam meg korábbi médiakönyvemben –, a pártállami pártos elsőkből a demokráciában utolsók lesznek. Csakhogy a Magyar Nemzet, „a rendszerváltó ellenzék legfontosabb orgánuma"[129], dinamikus expanziója ellenére 1988-

[126] Zöldi László: id. mű

[127] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... id. mű 65. o. A beszélgetés teljes szöveg a II. MédiaArcok kötetben jelent meg

[128] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... id. mű 66. o. A beszélgetés teljes szöveg a II. MédiaArcok kötetben jelent meg

[129] Ld. Bárány Anzelm id. mű 80. o.

ban már 60 millió forint veszteséget termelt. Amíg a többi napilap példányszáma a következő év januári drasztikus áremelése után 30-40 %-kal visszaesett, addig a Nemzet példányszáma 1989-ben 170 ezerre emelkedett az 1988-ban elért 122 ezerről. 1990-ben viszont mélyrepülésbe fogott. Vajon mitől? – tettem fel a kérdést. – Milyen erők fogtak össze a „sajtóhős" ellen? Miért nem tudnak majd a rendszerváltoztatás küszöbén fejüket sorra kidugó kis lapok, a szólásszabadság friss hajtásai sem megkapaszkodni? Vajon mi okozta vesztüket? S hogyan tudott Kádár pártjának vezérhajója viszont élen maradni? Oldalán a még balosabb kis testvérrel, a pártvonalat mindig kritikátlanul szolgáló Népszavával?

(Kádár népe – hazugságkor fogyasztója)

A magyar nép egykor, az '56-os szabadságharc után – mint emlékezetes – nem a sajtó hatására kötött kiegyezést Kádárral és rendszerével; de nem is a hazai sajtó hatására, ösztönzésére fordult el tőle.

1956 novemberében, amikor hatalomra került, Kádár János és kormánya semmiféle tekintéllyel és hatalommal nem rendelkezett. Gyűlölet övezte itthon, és ellenszenv külföldön – állapítja meg egy előadásában Romsics Ignác történész. Aczél Györgynek – Kádár egyik bizalmasának, a későbbiekben egyik legfőbb munkatársának az MSZMP újjászerveződő vezetésének ülésén elhangzott szavait idézi: *„Óriási gyűlölet tapasztalható Budapest népének túlnyomó többségében"*, *„a kormánynak, a pártnak tömegbázisa nincs"*, a minisztereket *„muszkavezetőknek hívják"*.[130]

Romsics Ignác korabeli felmérési adatok segítségével érzékelteti, hogyan és miért változott meg az idők során a magyar társadalom értékítélete.

> Egy 1981-ben készült, de csak 1989-ben közzétett szociológiai felmérés arra volt kíváncsi, hogy mit gondolnak az emberek a magyarországi helyzetről a Nyugathoz viszonyítva. Az összehasonlítást 19 szempontból kellett elvégezni a megkérdezetteknek. A szempontok többsége anyagi természetű volt, de ezek mellett szerepeltek az életminőségre és a társadalmi mobilitásra vonatkozó kérdések is. A válaszadók úgy találták, hogy a 19 összehasonlítási szempont közül Magyarország akkor 13-ban vezetett a Nyugattal szemben, s mindössze 6 területen teljesített rosszabbul. Az utóbbiak között szerepelt az *„anyagi jólét"* és az *„árubőség"* általában véve, valamint az *„emberek öltözködése"*, a *„lakások szép berendezése"*, a *„külföldi utazások lehetősége"* és a *„házimunka gépesítettsége"*.
>
> 1986-ra lényegesen romlott a hazai viszonyok megítélése. Ekkor már csak 9 szempontból vezetett Magyarország, és 10 szempontból a Nyugat mögé szorult. 1988-ban pedig már csak egy szempontból vezetett Magyarország. Ez a *„munkához való jog"*, vagyis a munkanélküliség hiánya volt.

Ezek az adatok azt bizonyítják – vonja le a következtetést Romsics –, hogy az 1980-as évek közepére a Kádár-rendszer legitimitása, vagyis társadalmi elfogadottsága megrendült, az 1980-as évek utolsó harmadára pedig minimálisra zsugorodott. Mi volt ennek az oka? Úgy

[130] Romsics Ignác: A Kádár-rendszer legitimitásvesztése az 1980-as években. (Elhangzott az Egy Emberibb Világért Alapítvány által szervezett pódiumbeszélgetésen. − Budapest, 2009. május 28.), Rubiconline, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_kadar_rendszer_legitimitasvesztese_az_1980_as_evekben/

gondolja, hogy alapvetően ugyanúgy a gazdaság teljesítménye, mint korábban, a rendszer nagyfokú elfogadottsága idején, csupán ellenkező előjellel. 1956 és 1980 között az egy főre jutó magyarországi GDP 3,7-szeresére nőtt, 1980 és 1988 között viszont csak 1,2-szeresére.

Kádár népe tehát azért fordult el a kádári rendszertől, mert időközben kinyílt a világ, s a végén már a műholdakról a legkisebb szegletekbe is odavetített nyugati jólét sokkalta vonzóbbnak bizonyult a hazainál. A nyugati szintre emelkedő árak és az alacsony szinten rostokoló keleti bérek egyre jobban növelték az általános elégedetlenséget, s egyre többen gondolták úgy, hogy a nyugati országokat felvirágoztató többpárti demokrácia lehet a helyénvaló megoldás. Fontos látnunk: Kádár népe, „a lakosság", „a tömeg" számára *nem az ország szabadsága, függetlensége, a szovjetektől való megszabadulás volt elsődlegesen fontos, de nem is a sajtó szabadsága vagy az egyén tájékozódási vagy szólásszabadsága*. Nem ezek hiánya tette elégedetlenné, nem ezek hiánya fordította szembe a rendszerrel. Hanem a jólété. Semmi nem igazolja ezt fényesebben, mint a puha diktatúra – hazugságkor – visszahatása: 1994-ben Kádár népe önként, minden külső kényszer nélkül (habár ekkor már nem állítható, hogy a médiának ne lett volna ebben meghatározó szerepe) visszaválasztotta a régi kommunistákat (és karhatalmistákat) a hatalomba. S továbbra is a Népszabadság volt „*Magyarország legkedveltebb napilapja"*, holott már nem volt kötelező előfizetni közintézményeinkben, s nem volt kötelező olvasmány a párt tagjai számára... Ha az imént említett értékek hajdani elvonása igazán fájt volna Kádár egykori népének, bizonyosan nem így cselekedett volna. Kádár népe azonban „zsigereiben" *úgy* emlékezett, hogy a legvidámabb barakk viszonylagos anyagi jólétét és anyagi biztonságát, sőt, viszonylagos rendjét és csendjét a kommunisták *gondoskodásának* köszönhette. Kádár népe elszokott attól, hogy a köz dolgairól maga gondolkodjék, elmélkedjék, felelősen maga cselekedjék; elszokott a civil kurázsitól, el a hatalom ellenőrzésétől. Elszokott – mert erre szoktatták. A kádári tömegközlés például, amely maga is így lett szoktatva...

A kádári hazugságkor egyik visszahatása lesz majd az a hirtelen támadó lelkesedés, amely Kádár népét a sajtó- és szólásszabadság hamarosan beköszönő időszakában elfogja; de az a gyors csalódás is, amely a gondoskodás elmaradása, a nyugati jólét késlekedése miatt lesz úrrá rajta. Hogy egy megdöbbentő adatra emlékeztessünk: 1990-ben, az első szabad, valóban többpárti országgyűlési választás első fordulójában a szavazásra jogosultnak csak valamivel több mint 65%-a élt demokratikus jogával; a második fordulóban pedig még a felénél is jóval kevesebben, 45 és fél százaléka...

Igazuk volt azoknak, akik az elmúlt évtizedekben azt hangoztatták: rendszert nem lehet *váltani*, hanem csak módszeresen, körültekintően, nagy erőfeszítések árán lehet *megváltoztatni*. A díszletek ugyan hamar lecserélhetők, akár pár hónap alatt is, de a lelkekben és fejekben közös rendet teremteni a kádári hosszú hazugságkor után – a valóban az ország, a nemzet javát akaróknak – már jóval nehezebb feladatnak bizonyult. Már csak azért is, mert közben a világ is nagyot változott. S csak lassan vált világossá, hogy a demokrácia felkent követeinek nem igazán a valódi magyar demokrácia megteremtése volt fontos, nem a magyar nép szabadsága, gazdagodása számított nekik, hanem csupán a saját haszonszerzésüket elősegítő piacnyitás. S aki minél szélesebbre tárta előttük a javak kapuját, minél jobban elősegítette az ő haszonszerzésüket s vele az ország kifosztását, annál kedvesebb volt nekik. Minél jobban óvta saját országát, nemzetét, annál nagyobb ellenség volt számukra...

Aczél György kultúrpolitikájából a 3 T-t szokás emlegetni – tilt, tűr, támogat –, pedig egy másik vonása sokkal messzebb ható következményekkel járt. Éppen azért, mert emennél az egyedi megfontolásokon túl más szempont is közrejátszott: a származás, a gyökerek, a szellemi-kulturális táborhoz való tartozás. Igaz, ez a megkülönböztetés legalább annyira fakadt Kádár politikájából, hatalomtechnikai megfontolásaiból – nem véletlenül került éppen Aczél György erre a posztra, aki szellemi képességeinél és erkölcsi alapállásánál fogva alkalmas is volt a kádári elképzelés megvalósítására, az oszd meg és uralkodj politikájának gyakorlására.

Zöldi László médiakutató, a vidéki sajtó egyik legalaposabb ismerője (a hajdani Élet és Irodalom munkatársa) mutat rá ennek lényegére: a népi tábor írói, irodalomtörténészei, történészei kiszorítandók voltak a nyilvánosság fővárosi fórumairól. A néhány száz példányos Tiszatájban (Szeged), Forrásban (Kecskemét) és Alföldben (Debrecen) azonban cikkezhettek. Itt rejlik a fő oka annak, hogy a népi írók – legalábbis a merészebbek – részben külföldi publikálással próbálkoztak, részben szívósan küzdöttek a saját, országos hatókörű folyóirat, a Hitel megjelenéséért. De más módon is igyekeztek szélesebb nyilvánossághoz jutni. Ugyancsak Zölditől tudhatjuk, hogy a Magyar Ifjúság főszerkesztője (Gubcsi Lajos) maga mellé vette (1984-ben) az MSZMP Politikai Főiskoláról frissiben kikerült Pálfy G. Istvánt kulturális rovatvezetőnek, *„vagyis a népi tábor ideológusának, Czine Mihálynak a vejét”*. Két kiegészítő megjegyzés kívánkozik ehhez. Az egyik: a Magyar Ifjúság a KISZ (Kommunista Ifjúsági Szövetség) hetilapja volt, színes és nagyméretű, erős sport- és könnyűzenei rovattal, kulturális melléklettel. Mindeme tulajdonságával az ifjúság megnyerésére volt hivatott. Példányszáma 1958-ban 180 ezer, 1964-ben már 246 ezer volt. Népszerűségére jellemző, hogy ekkor már az összes példány 55 százalékát előfizetőknek értékesítették, 65-70 százalékát Budapesten túl adták el, elsősorban a vidéki nagyvárosokban. Felnőtt egy új újságírói nemzedék, melynek tagjai nem élték (vagy gyerekfővel élték) meg a Rákosi-korszakot, idegen tőlük az agitpropos újságírás, miként felnőtt egy új újságolvasó nemzedék is, melynek tagjai elégedetlenek a hazai sajtóval.[131] A Magyar Ifjúságnál egymásra talált újságírók és újságolvasók új nemzedéke: olyan jó tollú fiatal újságírók válnak népszerűvé, mint Megyesi Gusztáv és Seszták Ágnes.

A másik megjegyzés: Pálfy G. István később főszerkesztő-helyettese, majd 1989-ben főszerkesztője a Magyar Ifjúságnak, s innen kerül majd a Magyar Televízióhoz, a Híradó élére, Aczél Endre helyére. S ekkor kezdődik majd a médiaháború.

Aczél György (voltaképp: Kádár) internacionalista kultúrpolitikája (pártpolitikája), a *népi*, *nemzeti*, *magyar*, *hazafias* érzelmű megnyilvánulások háttérbe szorítása, a kádári propagandagépezet által *nacionalistának* bélyegzése mélyen beleivódott a közfelfogásba. S miként egy következő fejezetben majd rámutatunk, ez egyik fő tényezője-okozója lesz az egészséges magyar önvédelem hiányának, a rendszerváltozás kisiklatásának.

Holott – mint éppen a Tiszatáj példáján láthattuk – a Kádár-rendszernek sem hozta meg a maga hasznát. A még élő nemzet, lélegző magyarság hajszálerein – a nyilvánosság hiányában is – hirtelen végigfutott Nagy Gáspár verse, a júdás és a gyilkos szavak, Nagy Imre kísértete. Ugyanígy jár majd Gyurcsány is két évtized múltán: hiába harsogták hívei a média

[131] Zöldi László: id. mű

főáramában, hogy 2006 őszén a rendőrség önvédelemből tette, amit tett a „rendbontókkal" szemben, s nem igaz, hogy bántalmazták volna a békés tüntetőket, az ellenoldali médián túl a nemzet s a szabad világ új erezetén, a világhálón körbejártak a cáfolhatatlan képek és filmfelvételek. Csak az nem tudhatta az igazságot, aki nem akarta...

Aczél Györgyöt ugyan – a mindinkább pluralizálódó, a rendszerrel, a közállapotokkal szemben kritikussá váló szellemi életet érzékelve – 1985-ben leváltották az MSZMP KB kulturális titkári posztjáról, az 1989. júniusi központi bizottsági ülésen (noha nem volt tag, sem tisztségviselő!) fontos szerepet játszott Grósz Károly megbuktatásában – tudjuk meg az ifjúkorában a cionista és a kommunista mozgalomban is részt vett, börtönbüntetést is elszenvedett, különös sorsú politikusról, Kádár egykori bizalmasáról.[132]

Hatalmas személyes befolyását (és intellektuális adottságait), lám, nemcsak a kádári puha diktatúra őrzése során, de a felszámolásában is latba vetette. Nem kétséges, ekkor is, akkor is meggyőződésből. A rendszerváltozáskor Bécsbe távozott, ott is halt meg. Mint akinek lejárt itthoni – akár bensőjéből, akár külső bátorításra vállalt – küldetése. Amelynek során egyetlen egy kérdésben volt következetes: *antinacionalizmusában.*

E markáns felfogása – a kommunisták internacionalizmusának ily módon való megvalósítása – mély nyomot hagyott az ország értelmiségében, Kádár népében. Vagy így, vagy úgy. A többségbe legfőbb ellenségképként ültetve a fasizmussal, nácizmussal, szélsőjobbal egy kaptafára húzott nacionalizmust, „magyarkodást", „népi-nemzeti" elhajlásokat.

A Hitel egészen 1980-ig nem jelenhetett meg, a HVG már 1975-től viszonylag szabadon feszegethette a nyilvánosság kádári korlátait, hasonlóképpen a 168 Óra rádióműhelye. Az egyik a liberalizálódó gazdasági élet, a gyorsan bontakozó szabad vállalkozások szellemi műhelye, látszólag tehát gazdasági réteglap, ennek örve alatt azonban az egypárti politikai rendszer kádári kereteit is feszegeti – akárcsak a 168 Óra. S ugyanígy egyformán igaz rájuk: semmi nem állt távolabb tőlük, mint hogy a magyar, a nemzeti önérdekeknek hasonlóan kitüntetett figyelmet szenteljenek, mint ami történetesen Csoóriék folyóiratát, a Hitelt jellemezte.

Volt még egy magyar folyóirat, amelynek betiltása megelőzte a Tiszatáját: a Mozgó Világ – a fiatal magyar írók és művészek szemléje, irodalmi, művészeti, közművelődési és kritikai folyóirat. 1975-től Veress Miklós költő szerkesztette, a szerzők között ott találjuk Nagy Gáspárt is. A lap örökös vitában állt a lapgazdákkal (a KISZ KB-val, majd a kulturális minisztériummal), mígnem 1981-ben betiltották. Néhány hónap múlva újraindult, Kulin Ferenc – nem mellékesen: majdan az MDF egyik médiafelelőse – vette át a lap vezetését. 1983-ban már az ő szerkesztői működése kapcsán is ideológiai kifogások merültek fel. Leváltották, leváltása ellen tiltakozva az egész szerkesztőség lemondott. Helyére a kádári – Aczél György-i – kulturális hatalom számára végre megbízható vezető került, olyan, aki a mai napig a lap főszerkesztője, s lapjával a balliberális eszmevilágot erősíti...

(Nyilvánosság Klub? Kulturális önazonosság?)

Talán sehol másutt nem mutatkozott meg annyira az Aczél György-i antinacionalista világlátás hatása, mint éppen azon az intézményen, amely elvileg a legtöbbet tehette volna azért, hogy féket vessen a rendszerváltást kisiklató törekvéseknek. A Nyilvánosság Klubról beszé-

[132] Wikipédia, http://hu.Wikipédia.org/wiki/Acz%C3%A9l_Gy%C3%B6rgy

lünk. A kezdetben a magyar újságírók mélyreható változást áhító részének legjobbjait összefogó egyesület 1988. október 29-én kelt alapító levelében ezt a magasztos célt tűzte maga elé: „*...a politikai intézményrendszer gyökeres átalakításával összhangban elősegítse a nyilvánosság intézményeinek és működésének megújítását, az állampolgárok véleménynyilvánítási és tájékozódási jogának, a szólás- és a sajtószabadságnak a maradéktalan érvényesülését.*”[133]

Még egy fél év sem telt el a megalakulásuk után, s már nyilvánosan, saját felmérésükre hivatkozva, attól óvták a Magyar Televízió valóban megújulni igyekvő hírműsorait, hogy ne használják olyan sűrűn a *falu*, *magyar*, *nemzet* szavakat, mert ezzel – a civil társadalom fejlődésének elősegítése helyett – a nacionalista szellemiséget táplálják. A Híradó és A Hét – a két szóban forgó műsor – főszerkesztője ekkoriban már Pálfy G. István. Seszták Ágnes újságíró egy vele készült interjúban elmesélte, hogy ő is ott volt a Nyilvánosság Klub mindenféle előkészítő és alakuló ülésein, s egyszer csak azt vette észre, hogy egy belső kör, egy kisebbség mindig mindenre a saját tagjait javasolta, és választatta meg a gyanútlan többséggel.[134] A Nyilvánosság Klubból egy idő múltán kivált a „gyanútlan” többség, a megmaradt kisebbség nem a pártatlan, független nyilvánosság szolgálatába állt, nem a demokráciát erősítette, hanem a demokrácián túli törzsi megosztottságot.

A kisebbségi köteléknek, mely ezt a „belső kört” összetartja, van egy lazább összetevője, összetartója – ez az internacionalizmus, antinacionalizmus –, és van egy erősebb, szilárdabb: a kulturális önazonosság. Az utóbbi akkor is csoportképzőként – és kirekesztőként – hatott, amikor még a küzdőtársak (ideértve a Beszélő munkatársait) ugyanazon az oldalon álltak, egyazon ellenséggel harcoltak. Nagy Jenő[135], a földalatti *Demokrata* főszerkesztője 1993-ban egészen más képet fest a szamizdatos és demokratikus-ellenzékes hősi – nyolcvanas évekbeli – világról, mint amit a fősodratú médiából, nyilatkozatokból megszokhattunk.

> *„A magyar »második nyilvánosság« – olykor bevallottan is – szakmai, technikai, terjedelmi, műfaji, anyagi stb. okokra hivatkozva cenzúrázott, taktikázott, megalkudott, átpolitizálódott, »fél« szemmel mindig a jelenlegi és későbbi hatalmi tényezőkkel való együttműködés elősegítésére, a másik »féllel« pedig az önmagáról való minél kedvezőbb, megnyerőbb kép kialakítására figyelt. A Demokratát is azért »kellett« nemterjeszteni, ócsárolni, bagatellizálni, az erőforrásoktól és kulcsembereitől megfosztani, elhallgatni, minden itthoni és külföldi nyilvánosságból szisztematikusan elzárni, öncsődbe juttatni, a Történetből »kifelejteni«, majd leantiszemitázni és lesajnálni stb., mert a pártokrata logika szerint – lásd: eretneküldözés – a hozzád látszólag legközelebb állók jelentik számodra a legnagyobb veszélyt.”* [136]

---

[133] http://www.nyilvanossagklub.hu/alapitolevel.shtml

[134] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... id. mű. Beszélgetés Seszták Ágnessel, II. kötet: MédiaArcok.

[135] 1982-ben az AB Független Kiadó megalapításánál már a kulcsfigurák között találjuk, a később megalakuló ABC kiadó pedig már egyértelműen az ő nevéhez köthető. Ez utóbbi számos könyvet jelentetett meg a Gulag és a Recski kényszermunkatábor világáról. 1986-ban indította útjára az egészen 1991-ig megjelenő Demokrata című havilapot. Az újság hangvételére jellemző volt, hogy erős önkritikát fogalmazott meg a szamizdat céljaival szemben. Komoly problémának érezte, hogy az illegális értelmiség egy belterjes klubbá formálódott, mely atyáskodva tekint le a népre. A lap ezzel a folyamattal szembemenve, a széles társadalommal kialakított párbeszédet, az együttgondolkodást szorgalmazta. (Wikipédia, http://hu.wikipedia.org/wiki/Nagy_Jen%C5%91_(filoz%C3%B3fus)

[136] Csizmadia Ervin: A magyar demokratikus ellenzék (1968–1988), Interjúk, T-Twins Kiadó, 1995

Mindezeknek a szakadásoknak és töréseknek a közvélemény − sem a korabeli, sem a rendszerváltozás utáni − nem tulajdonított különösebb jelentőséget. Valójában csak évtizedek múltán, a rendszerváltozás kisiklásának okait boncolgatva támadt a felismerés, hogy a bajok gyökere a születés felhőtlennek tűnő, lelkes pillanataihoz kötődik...

Népfelkelés: az utolsó csepp a pohárban

„Grósz Károly őrjöngött. A pártszervezetek táviratokkal árasztották el a főtitkárt, még Németh Miklós is kénytelen volt elhatárolódni a történtektől." – A Múlt-kor történelmi portál számol be e szavakkal 2009. január 28-án.[137] Mi is történhetett akkor, ami így „kiverte a biztosítékot"? Futólag már említést tettünk róla: Pozsgay Imre államminiszter a 168 Órának nyilatkozva kijelentette, hogy *„1956 nem ellenforradalom volt, hanem egy nemzeti érzékenységében, önbecsülésében a diktatúra által megtiport nép jogos felkelése, népfelkelés volt"*. A cím is a történelmi portálról való: az utolsó csepp a pohárban. Azon az MSZMP PB-ülésen hangzott el az egyik elvtárs szájából, amelyet Grósz sebtiben – harmadnapra – összehívott.

> *„A főtitkár addigra már lehiggadt, reálpolitikusként a kiutat kereste. Tudta, hogy Pozsgay megbüntetésével tovább növelné annak népszerűségét, kizárása pedig pártszakadáshoz vezetne. Pozsgay szintén kerülte a konfrontációt, nem a PB-n akart megmérkőzni Grósszal. A PB sértett volt. Sértettek voltak az ortodox PB-tagok, mert nap mint nap érezték a hatalom olvadását, és sértettek voltak a reformerek, mert Pozsgay a pártot megkerülve előzte meg őket. Az ülés Grósz Károly hozzászólásával kezdődött, majd Pozsgay következett. Valamennyi megszólaló elítélte őt, Jassó Mihály szerint ez volt az utolsó csepp a pohárban, Tatai Ilona egyenesen összeesküvéssel vádolta meg."*[138]

„Grósz dühe nem volt véletlen" – jegyzi meg a visszatekintő. *Az „1988. májusi pártértekezlet után a dolgok irányítása láthatóan kicsúszott a pártvezetés kezéből (...) A gazdaság romokban hevert, januárban harmincszázalékos áremelést kellett a lakosságnak elviselnie."*

És a sajtó?

„A sajtó már nem számított az MSZMP tájékoztatási monopóliumának" – állítja a visszaemlékező. A Panoráma, a 168 Óra, a Gondolat-jel az „alternatívok" előretolt fellegvárai voltak...

Az utolsó cseppel pedig, a legfontosabb tabu ledöntésével, az egész rendszert megalapozó hazugságtól való elszakadással, gondolnánk, elszakadt az egypárti sajtópóráz is. Már csak azért is, mert 1989. február 10−11-én ülést tart az MSZMP Központi Bizottsága, ahol történelmi jelentőségű állásfoglalás mondatik ki: vége az egypárti önkényuralomnak, vége a puha diktatúrának. Az MSZMP legfőbb döntéshozó testületének *„meggyőződése, hogy a politikai rendszer pluralizálása – az adott hazai helyzetben – a többpártrendszer keretei között valósítható meg. Ezzel, a történelmi tapasztalatok alapján, jobb biztosíték teremthető a kormányzati munka kontrolljára és a hatalommal való visszaélés ellen."*

---

[137] Népfelkelés: az utolsó csepp a pohárban (Múlt-kor, 2009. május 18.) http://www.mult-kor.hu/20090518_nepfelkeles_az_utolso_csepp_a_poharban

[138] Népfelkelés: az utolsó csepp a pohárban, Múlt-kor, id. mű

Mondhatnánk, az egypárt megértette az idők szavát. Elébe megy az elkerülhetetlennek. Tálcán kínálja a politikai hatalom eddigi monolit tömbjének feldarabolását. Csoda-e mindaz, ami ezután következik? Hogy február 15-én Szent Korona Társaság alakul – tudjuk meg a Magyar Nemzetből. Hogy Nagy Imre hozzátartozói „határozott javaslattal zárták" az Igazságügyi Minisztériumban folytatott megbeszéléseket. Ennek értelmében *„Nagy Imre, társai és valamennyi, az 1956-os események után halálra ítélt jelképes, illetve újratemetésének időpontját 1989. június 16-ában jelöltük meg"* – adja hírül a Szabad Európa Rádió, s tájékoztatja néhány nappal később a család a Magyar Hírlapot.

(A „nemzeti sajtó" a szabadság pillanataiban[139]*)*

Miután a hatalom részéről kimondatott a bűvös szó: többpártrendszer – a sajtó számára elérkezett a szabadság pillanata. A régi hatalom elveszítette legitimitását a kézi vezérlésre, a formálódó hatalom viszont még nem szerzett semmiféle törvényes jogosultságot a sajtó befolyásolására, birtoklására. A magyar média ezáltal hatalmi vákuumba került, és ez az újabb sajtótörténeti pillanat ismét jó alkalmat teremt nekünk arra, hogy megfigyeljük: mennyire játszott valóban katalizátorszerepet a sajtó; vagy inkább tehetetlenségénél, régi kötődéseinél fogva nagyon is óvakodott attól, hogy nagyobb sebességre kapcsoljon egykori gazdáinál.

Minderre meglehetősen biztos választ kapunk 1989. március 15-e erős fényének megvilágításában. A Nagy Temetés (1989. június 16.) előtt ez volt az a páratlan és feledhetetlen alkalom, amikor a rendszerváltoztató erők már-már teljes létszámban és egyetértésben ünnepelnek – demonstrálnak – a régi egypártiakkal szemben. A Magyar Demokrata Fórum, a FIDESZ, az SZDSZ, a Kisgazdapárt és a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság akciószövetségeket hoz létre.

> *„Az így létrejött ötös bizottság alapelvként fogadja el, hogy a hivatalos ceremóniától teljesen függetlenül, a korábbi évek hagyományainak megfelelő útvonalon és időpontban tartják meg a felvonulást. [...] Megállapodnak abban, hogy a hagyományos útvonalba helyszínként beillesztik a Szabadság teret, és a sajtószabadság ünnepén – tiltakozásul a Televízió egyoldalú tájékoztatási politikája ellen – a Televízió épületét jelképesen lefoglalják. A fentiekhez néhány hét leforgása alatt szinte az összes akkor létező ellenzéki politikai csoportosulás csatlakozik [...]"*.[140]

„Eközben folyik a sajtókampány" – számol be az eseményekről Rockenbauer Zoltán, a rendszerváltozás idején a kulturális tárca fideszes minisztere. Kinek a részéről? A KISZ, az MSZP és a Hazafias Népfront részéről! S ha már sajtókampány, akkor folynak a nyelvpolitikai csatározások – ismét hiábavaló kísérlettel a sajtóbeli helyreigazításra. Március 15-e korábbi *kisajátítói* az ünnepség *kisajátításával*, ennek szándékával vádolják az ellenzéket; a Televízió *lefoglalása* helyett *elfoglalásról* beszélnek.

---

[139] A Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... Id. mű alapján (55–62. o.)

[140] Rockenbauer Zoltán: Ünnepek és csataterek. Az 1989-es esztendő független ünnepségei Magyarországon (Magyarország politikai évkönyve 1990, 225. o.)

„A legtöbb támadás a Televízió »jelképes lefoglalásának« tervét érte, Fejti György KB-titkár fenyegetően figyelmezteti az ellenzéket, hogy ne játsszon a tűzzel. Ő is, a hivatalos sajtó is következetesen a Televízió elfoglalásáról beszél, nem kis riadalmat okozva ezzel a TV munkatársai és a valós információktól gondosan elszigetelt társadalom körében. A helyreigazítási kérelmeknek a sajtó rendre nem ad helyt." [141]

Ezen a napon a társadalom megérzett valamit saját erejéből – emlékszik vissza Rockenbauer. *„A hivatalos ünnepségek kicsiny parádék voltak a független megmozdulásokhoz képest. Az egy évvel korábban még suttogva sem emlegetett óhajok: nemzeti függetlenség, szabad választások, az '56-os forradalom rehabilitálása, a munkásőrség feloszlatása százezrek számára vált reális követeléssé. Az ellenzék egységes ellenállása és szimbolikus győzelme a pártállam felett sokaknak adta vissza a demokráciába vetett hitét, ugyanakkor elbizonytalanította a hatalom birtokosait."* [142]

És a sajtó?

A „nemzeti média" – állapítja meg Rockenbauer – ezen a napon sem tudott túllépni saját árnyékán. A *„jelentéktelen hivatalos ünnepséget"* egyenes adásban közvetítették, *„a valóban ünneplő városról pedig semmitmondó rövid összeállítást sugároztak csak"*.

Pedig március végén az MSZMP hivatalosan is felteszi a kezét, látványosan megadja magát a sajtószabadságnak. A Központi Bizottság 29-i üléséről kiadott közleményéből érdemes szó szerint idézni a korabeli sajtó alapján:

„A jelenleg érvényben lévő, 1986. szeptember 1-jével hatályba lépett sajtótörvény az időközben bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások következtében alkalmatlanná vált funkciói teljesítésére. A Központi Bizottság egyetért azzal, hogy az új törvény – a jogállamiság kiépítésére vonatkozó törekvésekkel és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányával összhangban – állampolgári jogként szabályozza a szabad véleménynyilvánítás és a sajtószabadság gyakorlásának módját, garanciáit és törvényes korlátait. Ennek szellemében határozta meg a lapkiadók, szerkesztőségek, újságírók, terjesztők tevékenységével kapcsolatos jogokat, kötelezettségeket és felelősségüket." – közli a Magyar Nemzet. *„Pártunk véleménye szerint a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Magyar Távirati Iroda a kormány felügyelete alatt álló nemzeti intézmény"* – tudjuk meg a Népszabadságból.

(A Nagy Temetés – amikor már a sajtó is ünnepel)

1989. június 16-án – ország-világ szeme láttára, füle hallatára – voltaképpen két temetés zajlott egyszerre: '56 mártírjaié, Nagy Imre és társaié, egyfelől. Másfelől: a Kádár-rendszeré. Kora reggeltől *„végeláthatatlan sorokban kígyózik a nép, hogy a kegyelet virágjait letegye Nagy Imréék koporsójánál"* – idézi fel a majdani kulturális miniszter. – *„12 órakor megszólal a harang, s az országban egy percre megáll az élet. A Himnuszt a Hősök terén 250 000 ember*

[141] Rockenbauer Zoltán: id. mű 225. o.

[142] Rockenbauer Zoltán: id. mű 227. o.

énekli együtt, majd pillanatnyi csend után a hangszórókból öreg magnószalag sercegése hallatszik: Nagy Imre beszél."

A Hősök terén Sinkovits Imre színművész szavai köszöntötték az egybegyűlteket, a világszerte érdeklődőket. *„Tisztelegnek a ravatalnál a különböző társadalmi, politikai és kulturális szervezetek, számos külföldi demokratikus párt és politikai szervezet küldöttei. Jelen vannak a magyar és a nemzetközi sajtó, a rádió- és televízióállomások tudósítói."*

„A televízió és a rádió tanult március 15-éből" – írja Rockenbauer Zoltán egy évre rá. – *„Egész nap egyenes adásban, illő kommentálással sugározzák a szertartást."*

Habár a sajtó főárama végre a néppel, az országgal együtt, s nem a hatalommal ünnepelt, aligha igaz, hogy „a televízió vagy a rádió tanult" volna. A hatalomnak lett sürgős, hogy ha már Á-t mondott (többpárti demokrácia, szabad választások), mielőbb mondjon B-t is. Fel kell kínálni a sajtószabadságot, mielőtt elvennék tőle: így legalább a demokrácia igaz hívének szerepében tetszeleghet, ami később még sokat hozhat a konyhára...

3. ÖSSZEGZÉS.
A MAGYAR MÉDIA SZEREPE A PUHA DIKTATÚRA FELSZÁMOLÁSÁBAN

E fejezet bevezető soraiban felvetettük a kérdést: vajon a puha diktatúra tömegmédiája 1) összességében (általában véve) jótékonyan segítette, serkentette a rendszerváltást; 2) inkább fékezője, kerékkötője volt; 3) „nem osztott, nem szorzott", vagyis megkerülhetetlen közvetítő helyzete (pozíciója) ellenére sem játszott meghatározó szerepet a folyamatok alakulásában?

A megalapozott válasz érdekében megvizsgáltuk a távolabbi és közelebbi időszakok jellemző újság- és újságíró-magatartását a változó társadalmi–politikai–gazdasági környezetben, a rákosista önkényuralom és 1956, valamint a kádári puha diktatúra idején.

A korábbi időszakra vonatkozóan rövid összegzésként leszögezhettük:

> Ötvenhat újságíróinak színe-java, köztük a Szabad Nép, majd a Népszabadság újságírói életüket, szabadságukat kockáztatták a függetlenségért, a Rákosi-féle önkényuralom visszatérésének megakadályozásáért, a haza, a nemzet, a nép s benne a maguk szabadságáért. Legjobbjaikat bűntudat gyötörte amiatt, hogy korábban, lelkiismeretük elaltatásával, az önkényuralom szolgálatába álltak. A népfelkelés melletti áldozatos kiállásukat s az önkényuralom által emiatt rájuk rótt büntetést éppen ezért vezeklésnek is tekintették. A vitathatatlanul közös ellenség, az idegen hadsereg által támogatott kíméletlen önkényuralom háttérbe szorította egyéb ellentéteiket, pl. a „népi-urbánus" vitát.

A puha diktatúra időszakára vonatkozóan egészen más következtetésre juthatunk. A kor újságíróinak zöme, akárcsak Kádár népe, a maga módján beleolvadt a nagy kádári konszolidációba, kiegyezésbe. A maga párt vezérelte közvetítői helyzetéből fakadóan azonban nemcsak passzív elszenvedője és haszonélvezője volt hazugságkornak, hanem építője, terjesztője, fenntartója is, nem egyszer külön kiváltságok fejében.

A változások legfőbb előidézője egyfelől a világban bekövetkező gyökeres fordulat, a politikai, gazdasági és információs nyitás, a nyugati jóléti államok virágzása, a Szovjetunió gyengélkedése, kényszerű glasznosztyja és peresztrojkája; másfelől pedig a magyar gazdasági reformok kifulladása, az életszínvonal emelkedésének megtorpanása, a kádári kiegyezés legfőbb tartóoszlopának összeomlása. A „ellenforradalom" nyelvpolitikai hazugságában fogant rendszer nem tudhatott visszatérni a rákosista kemény diktatúrához; a fennmaradásához csak a másik utat, a nyitást választhatta, a nyugati világgal való mind szorosabb politikai és gazdasági együttműködést – beleértve a kölcsönök felvételét és az egyéni szabadságjogok kinyilvánított tiszteletben tartását.

A kádári puha diktatúra önkényuralmi korlátainak feszegetésében egyfelől az írók, művészek, filozófusok jeleskedtek, másfelől az új gazdasági reformok köré csoportosuló, az egypárt által megbízott szakértelmiség, harmadrészt pedig a párt reformpolitikusai. Akadtak ugyan újságok és akadtak újságírók, szerkesztők, akik az iméntiek segítségére siettek, s

réteglapoknál és rétegműsorokban akadtak újságírók és szerkesztők, akik maguk is kezdeményezték a nyilvánosság kádári korlátjainak feszegetését, ám korántsem akkora kockázatvállalással, amekkorával ötvenhatos társaiknak kellett szembenézniük. Vagy a kénytelen-kelletlen szelepfunkciót töltették be velük, vagy az aczéli „oszd meg és uralkodj" kultúrpolitika kedvezményezettjei voltak.

A jelentékenyebb földalatti – szamizdat – irodalmat pedig valójában nem újságírók írták és szerkesztették, hanem leginkább leendő pártpolitikusok.

Le kell számolni tehát azzal az illúzióval, hogy a sajtó főárama ebben az időszakban – a Nagy Temetésig – a legcsekélyebb mértékben is siettette volna a demokratikus átalakulást. Nagyobbik része csupán felvette a politika ritmusát; de akadt olyan is, az elsők között a legelső, amelyiknek főszerkesztő-helyettese – mint idéztük őt – *szégyelli az utolsó időszakot, hiszen akkor már lehetett volna bátrabbnak lenni...*

A jelképes újratemetésen, a protokollkoszorúzáson képviseltette magát az akkori rendszer országgyűlése (Szűrös Mátyás, Szentágothai János) és kormánya (Németh Miklós, Pozsgay Imre, Medgyessy Péter), megelőzve az egyházakat, társadalmi szervezeteket, pártokat, külképviseleteket, külföldi szervezeteket. A hatalom átváltozásának e felgyorsuló szakaszában a média fősodra csupán igyekszik ugyanilyen gyorsan elvégezni a maga átváltozását. Vagy lelkesedésből, szabadságszeretetből, tehát újdonsült meggyőződésből – vagy jól felfogott érdekében: okos előrelátásból, előrelátó igazodásból.

Aligha érdemel emiatt elmarasztalást – hiszen a hatalom és sajtója átalakulásának gyorsasága még a változásokra vágyó nagyközönséget is időnként meghökkentette, sőt megborzongtatta. Igen, ott a téren állva – más milliók meg a tévé előtt lenyűgözve – valószínűleg nem egyedül élte át e sorok szerzője Orbán Viktor beszéde alatt az érzelmek rendkívül furcsa keverékét: a mámorba vegyülő ijedt szorongást. Orosz birodalomról szónokolni, meg kommunista gyilkosokról, meg az ott koszorúzó hatalomnak ország-világ előtt odavetni, hogy nem tartozunk hálával, s a szerencsehozó talizmánt emlegető pimasz hang... – ettől még bennem, lelkes egykori tüntetőben is, bizony, megállt a levegő.

> *„Mi értetlenül állunk az előtt, hogy a forradalmat és annak miniszterelnökét nemrég még kórusban gyalázók ma váratlanul ráébrednek, hogy ők Nagy Imre reformpolitikájának folytatói. Azt sem értjük, hogy azok a párt- és állami vezetők, akik elrendelték, hogy bennünket a forradalmat meghamísító tankönyvekből oktassanak, ma szinte tülekednek, hogy – mintegy szerencsehozó talizmánként – megérinthessék ezeket a koporsókat. Mi úgy véljük, nem tartozunk hálával azért, hogy harmincegy év után eltemethetjük halottainkat, nem jár senkinek köszönet azért, mert ma már működhetnek politikai szervezeteink."*[143] – szónokolta egy meghökkentően fiatal ember, Orbán Viktor.

Úgy vélem tehát, nem illeti kemény elmarasztalás a magyar tömegközlést a rendszerváltás küszöbén tanúsított gazdakövető, óvatos, valójában kockázatmentes magatartása miatt. De innen nézve – éppen úgy, mint az akkori magyar politikusoknak – hálával sem tartozunk a magyar médiának.

[143] Rockenbauer Zoltán: id. mű 229. o.

De akkor hogyan vélekedjünk Pokol Bélának, a nagy tudású politológusnak, alkotmányjogásznak, majdani alkotmánybírónak az idevágó megállapításáról? Hisz szerinte – mint bevezetőnkben idéztük tőle – *„a Magyar Nemzet című napilap, a HVG című gazdasági hetilap és a 168 Óra című rádióműsor nyolc-kilenc újságírója erősebben hatott az átalakulásra, mint az összes ellenzéki szervezet együttvéve”*. Torgyán József, a kisgazdapárt majdani elnöke szerint pedig *„1988-ban a médiák verték szét a kommunizmust, és nem a később győztes pártok.”*[144]

Pokol Béla fejti ki egy helyütt[145], hogy Magyarországon a politikára ható értelmiségi diskurzus, nyilvános véleményformálás, amely végül is közvetlen kiváltója a rendszerváltoztatás kezdete politikai fordulatainak, a tömegmédiában szerveződött meg. Maga a jelenség – Pokol szerint – visszanyúlik a nyolcvanas évekre, és az 1987–1990-es politikai átalakulásban érte el tetőpontját. Ez az átalakulás, ellentétben a némileg későbbi NDK-beli, csehszlovákiai, majd romániai eseményekkel, nem a százezres tömegek közvetlen követelései, utcai tüntetései hatására ment végbe. Egyrészt az uralkodó párt belső kettéválása – reformerek és apparatcsikok – patthelyzetet eredményezett, másrészt az ezt a patthelyzetet kihasználó értelmiségi reformerek és bizonyos újságíró-körök radikalizálódó, a többpártrendszerre való áttérés szükségességéről szóló nyilvánosság előtti vitái hordták ki és tették elkerülhetetlenné a változást – véli tehát Pokol Béla.

Természetesen ez a sajtón keresztül zajló békés forradalom – teszi hozzá Pokol – a „reálisan létező szocializmus” nyilvánvaló és akut válsága, illetve Gorbacsov ezt belátó Moszkvájának eltűrő magatartása nélkül nem következhetett volna be. Mindenesetre 1988 végére Magyarország úgy jutott el a többpártrendszerre történő áttérés hivatalos elismeréséig, hogy azt tömegesebb politikai erők nem követelték. Az ellenzék kicsiny volt – szemben az NDK-s vagy cseh társaikkal –, és tagjai főként morális kiállásaik révén hatottak nálunk, nem pedig az átalakulás kauzális tényezőjeként.

Az átmenet a többpártrendszerbe – szögezi le végül Pokol – Magyarországon a tömegkommunikációban ment végbe *zsurnaliszták és értelmiségi reformerek nyilvános véleményformálása révén, miközben az állampolgárok milliói szobáikban a tévé és a rádió előtt ültek, s meghökkenve tapasztalták a korábbi tabuk hetek, hónapok alatti megdőlését.*

Nos, a magyar sajtó rendszerváltoztató szerepének ilyetén való kiemelése, hangoztatása voltaképp egy olyan „optikai csalódásból” fakad, melynek sajnos messze ható következményei lettek az egész rendszerváltozatásra nézvést. Vitatkoznunk kell ugyanis nagy tudású Pokol Bélával, vitatkoznunk kell a hasonló közvélekedéssel. Alapos vizsgálódásaink egyáltalán nem erősítették meg, hogy a magyar tömegmédiának bármiféle kitüntetett szerepe lett volna a változások *elindításában*. Az elhallgatásukban, eltitkolásukban, s a pártos lózungok őrzésében és ismételgetésében, a „Kádár népe”-lelkület „kitermelésében” már sokkal inkább. S kétségtelenül szerepe volt a már elindított s javában zajló változásoknak, fejleményeknek a *tálalásában* – továbbra is végrehajtva – igaz: reformerek és dogmatikusok között egyensúlyozva – a politika akaratát, a puhuló diktatúra kézi vezérlését.

---

[144] Zöldi László: id. mű

[145] Pokol Béla (2006) *Politikaelmélet. Társadalomtudományi trilógia III.* Budapest. Századvég. In: Keszei Csilla Gabriella: *Az Esti Egyenleg című műsor mint harci eszköz a nyelvpolitikai küzdőtéren (szakdolgozat)*

Az kétségkívül igaz, hogy a rendszerváltás kérdései, témái hirtelen nagy nyilvánosságot kaptak a magyar tömegmédiában. Az erre való nagy fogékonyság – paradox módon – alighanem abból adódott, hogy a pártos kézi vezérlés miatt a magyar tömegmédia kénytelen-kelletlen teljesen át volt itatva politikával. Leginkább arra ügyelt, hogy feleljen meg a kézi vezérlők elvárásainak; ámbár – mondhatni: természetesen – arra is törekedett, hogy a lehetőségei szabta korlátok közepette minél inkább feleljen meg közönsége elvárasainak. Ám ettől még *az örökös politikai megfelelési kényszer mélyen átitatta politikummal*. Ennélfogva a nagy horderejű változások puszta közvetítéséből, a sajtóban való megjelenítésétől az a meggyőződése támadt, hogy *politikát csinál*. Különösen amikor már lazítottak a pórázán, sőt egy adott pillanatban el is engedték, s valóban rajta is múlt, mennyire gyorsan követi a rendszerváltoztató erők felgyorsuló ritmusát. De ekkor is követő volt, és nem kezdeményező, szemben ötvenhat jeles újságíróival.

Önmaga szerepét felnagyító tévhitét *„a szobáikban a tévé és a rádió előtt ülő állampolgárok milliói”* is táplálták, hiszen ők is részesévé váltak a média világára jellemző nagy optikai csalódásnak. Hogy megértsük ennek lényegét: az 1988. március 15-ei *nem hivatalos* felvonulás a legnagyobb volt 1956 óta; két nap múlva Kádár János bejelentette, *„Magyarországon nincs válság, a hangulatot a sajtó szítja!”*[146] Ugyanúgy, ahogy a hatalmak általában elmarasztalják a médiát a számukra rossz hírek puszta közléséért, a változásokban reménykedő közönség felmagasztalja őt az utált hatalom megrendüléséről szóló hírek puszta közvetítéséért. Ezen felbuzdulva a politikummal átitatott sajtómunkatársak háttérbe szorítják közvetítői, hírközlői szerepüket, s előtérbe helyezik médiafegyver-forgató lehetőségüket és képességüket. Vagyis a politika, a közélet kiegyensúlyozott, tárgyilagos tálalása, ismertetése helyett politikacsinálásba fognak. A passzív, kézi vezérelt helyzetükből boldogan kiszabadulva politikai akciókba, kampányokba, nyelvpolitikai csatározásokba kezdenek. S mert Kádár népéhez tartoznak, nem támad bennük semmiféle bűntudat az ötvenhat utáni korszakért, nem érzik úgy – mint a korábban a Rákosi-rendszert szolgáló ötvenhatosok –, hogy bármiért is vezekelniük kellene. A maguk módján igyekeznek majd – minden megszerzett politikai dörzsöltségüket latba vetve – teljes erőbedobással kivenni részüket a rendszerváltoztatásból. Olyannyira, hogy egy következő fejezetben meg kell vizsgálnunk: nem volt-e érdemi szerepük a rendszerváltozás, a formálódó demokrácia kisiklatásában?

[146] Magyarország képes története, id. mű 164. o. In: Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők.... Id. mű 65. o.

Második fejezet

SAJTÓSZABADSÁG-HARCOSOK: EGYMÁS ELLENÉBEN

Bevezetés

A kádári kézi vezérlés vége című fejezetünkben (tanulmányunkban) igazoltuk: habár a szocialista (kommunista) rendszer leépülése, a puha diktatúra felszámolása a televízió, a rádió, az újságok jóvoltából a szemünk láttára, a fülünk hallatára történt, mégsem igaz az a közkeletű vélekedés, hogy a sajtónak, az újságírók, szerkesztők magatartásának különleges, példamutató és meghatározó szerepe lett volna a régi rendszer felszámolásában. Akadt közöttük néhány, aki merészség, gyors helyzetfelismerés dolgában kiválóbbnak bizonyult a nagy többségnél, ám a meghatározó erejű lökéseket részben a külpolitikai és a világgazdasági tényezők indították, részben pedig a hazai – a főhivatású tömegközléstől függetlenül létező – belpolitikai és belgazdasági tényezők. A főhivatású sajtó inkább csak követte és közvetítette az eseményeket, sőt, *kézivezérléses* helyzetéhez híven elhallgatta vagy eltorzította a gyökeres változásokra utaló híreket és véleményeket, s csak elvétve állt a gyökeres változtatásokat követelők – s velük egyetemben: a magyar nemzet – szolgálatára.

Ebben a fejezetben azt kívánjuk megvizsgálni, hogy vajon a Kádár-rendszer bukása és a demokratikus intézményrendszer felállítása közötti, átmeneti időszakban hasonlóképpen másodlagos – leginkább követő, sőt fékező – volt-e a tömegközlés szerepe. Vagy pedig: a közvetlen politikacsinálók egyikévé lépett elő, a változások kezdeményezőjeként, tudatos befolyásolójaként.

Mindenesetre erre az időszakra nézvést is közkeletűnek, általánosnak tekinthető az az álláspont, amely kitüntetett szerepet tulajdonít a tömegközlésnek. Gyuricza Péter tankönyvként is funkcionáló médiakönyvében, méghozzá ennek beszédes – *Rendszerváltó média* – című fejezetében nem csupán azt jelenti ki, hogy *„A rendszerváltás éveiben a média progresszív szerepet töltött be”*, hanem egyenesen azt állítja, hogy *„az átalakulás motorja volt”*. Véleményét ezzel támasztja alá: *„Rádió- és televízió-műsorok segítették az ekkor alakuló, formálódó új politikai szervezeteket, majd bejegyzett pártokat és azok vezetőit, hogy megismertethessék magukat és programjukat a közönséggel – végső soron a választókkal.”*[147] Hogy az efféle, határozottan elismerő álláspont mennyire helytálló, meg fogjuk vizsgálni.

Azt is elemezni kívánjuk, hogy a kézi vezérléstől megszabadult, póráz nélkül maradt vagy hosszú pórázra eresztett sajtó és munkatársai mennyire lettek valóban függetlenek, szabadok. Vagy éppen: milyen kötődések, irányultságok, belső indítékok vagy külső erők terelték, mozgatták őket a különféle hatalmi tényezők ellenében – vagy akár egymással szemben. S ha ez utóbbi történt volna: milyen következménye lehetett ennek a rendszerváltozás alakulása, majdani kisiklása tekintetében?

Mielőtt részletesebb vizsgálódásba fognánk, érdemes röviden áttekintenünk az idevágó főbb események időrendjét, hogy könnyebben s világosabban összekapcsolhassuk a múlt és a jövő – tömegközléssel összefüggő – történéseivel.

[147] Gyuricza Péter: Média–Csata–Tér. Fejezetetek a magyar média és a hatalom utóbbi 25 évének történetéből. PONT JÓ NEKEM Kft., Budapest, 2012, 71. o.

1. FONTOSABB POLITIKAI ÉS SAJTÓESEMÉNYEK IDŐRENDJE A RENDSZERVÁLTÁSKOR

Esemény	**Időpont**
„Népfelkelés" kimondása (Pozsgay)	1989. január 28.
„Többpártrendszer" kimondása (MSZMP KB) *(reformkörök megalakulása az MSZMP-n belül)*	1989. február 10-11.
Közös ellenzéki ünneplés *(az ellenzék 12 pontja, a Magyar Televízió közös, jelképes lefoglalása; a sajtó főárama még a hatalommal ünnepel)*	1989. március 15.
Ellenzéki Kerekasztal	1989. március 22-től
A „sajtószabadság" állampárti kinyilvánítása (MSZMP KB)	1989. március 29.
Nemzeti Kerekasztal (ellenzék + MSZMP + harmadik oldal)	1989. június 13-tól
A „Nagy Temetés" *(az egész sajtó már a néppel ünnepel)*	1989. június 16.
A hatalomátmentés megfogalmazása (MSZMP KB) *(„A feladat a pártvagyon minél nagyobb részét átmenteni. És úgy tovább-vinni, hogy a pártjelleg eltűnjön, de a Párt rendelkezésére álljon!")*	1989. július 23-24.
Az első magántévé – a Magyar Televízió reggeli adásában *(Székely Ferenc Nap TV-je – egy jogi kiskapu kihasználásával)*	1989. augusztus 19.
A Nemzeti Kerekasztal megállapodása – az SZDSZ és a Fidesz nélkül *(a törzsi háború kezdete)*	1989. szept. 18.
A „négyigenes" népszavazás kezdeményezése *(SZDSZ, Fidesz, Szociáldemokrata Párt, Kisgazdapárt)*	1989. szept. 18.
Az MSZMP XIV. kongresszusa dönt az MSZP létrehozásáról	1989. október 7.
A Magyar Köztársaság kikiáltása. Ideigl. elnök: Szűrös Mátyás (MSZP)	1989. október 23.
Minisztertanácsi döntés a Magyar Rádiónak és a Magyar Televíziónak egy 15 fős testület felügyelete alá vonásáról *(Pozsgay válasza a négyigenes akcióra – a médiaháború előszele))*	1989. november 20.
Négyigenes népszavazás *(eldőlt: nem választhatja meg a nép Pozsgay Imrét köztársasági elnöknek)*	1989. november 26.
Magyar Televízió, Híradó, A Hét: Aczél E. felmentése**,** Pálfy G. kinevezése *(a médiaháború kezdete)*	1990. január 1-től
Magyar Rádió, Vasárnapi Újság: Csurka István jegyzete *(„... ez már a Kun Bélák időszaka, még akkor is, ha Lenint szidják az új Lenin-fiúk...")*	1990. január 14.
A Nyilvánosság Klub „számol" *(hányszor hangzik el a „falu", „magyar", „ nemzet" kifejezés)*	1990. jan.−márc.
A Magyar Televízió és a Magyar Rádió FB-ának döntése *(e két médium március 15-i tudósításaiban, élő műsoraiban ne jelenítse meg a pártok választási kampányelemeit)*	1990. március 11.
Az országos szabad választás első fordulója	1990. március 25.
A Népszabadság közli a Nyilvánosság Klub „számolási eredményét" *(„túlsúlyba" kerültek a falu, a magyar, a nemzet kifejezések: az „MSZP-MDF-es" Magyar Televízió „a nacionalista szellemiséget táplálja")*	A két választási forduló között!

Az országos szabad választás második fordulója *(az MDF – a „ nemzeti erők" – győzelme)*	1990. április 8.
Az MDF–SZDSZ-paktum megkötése – kormányzó párt sajtó nélkül *(az SZDSZ adja a köztársasági elnököt, a kormányfő előterjesztésére ő dönt a Magyar TV és a Magyar Rádió elnökének kinevezéséről)*	1990. április 28.
Népszabadság – az első „médiabomba" *(V. Domokos György: A kisebbség és a zsarnokság)*	1990. április 29.
Az Antall-kormány megalakulása – az első médiabotrány *(a választók az eskütétel helyett a BEK-döntőt kapták)*	1990. május 23.

A fontosabb események időrendjét áttekintve, mondhatni, meghökkentően logikusan követik egymást a változásra és változtatásra irányuló lépések. Különösen, ha némi bepillantást is nyerünk a különféle megnyilvánulások mélyebb indítékaiba...

Az 1989. március 15-i hatalmas és sikeres közös ünneplés után – a Független Jogász Fórum kezdeményezésére – megalakult az Ellenzéki Kerekasztal, hogy összehangolja az ellenzék különféle erőinek rendszerváltoztató (diktatúra-felszámoló) elképzeléseit, törekvéseit. Az MSZMP innentől fogva előremenekül, a közismert politikai megfontolás jegyében: *„Ha nem tudod megakadályozni a változást, állj az élére!"* Sajtószabadságot hirdetett – de *„pártunk véleménye szerint"* a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Magyar Távirati Iroda *„a kormány felügyelete alatt álló nemzeti intézmény"*. Tárgyalásba bocsátkozott az ellenzéki pártok képviselőivel, s bár némi huzavonák után, de – a békés rendszerváltozás előkészítésének jegyében – megalakult a Nemzeti Kerekasztal. (A „harmadik oldalon" különféle társadalmi szervezetekkel és mozgalmakkal kiegészülve). Ily módon – ha az MSZMP nem is – az állampárti kormány szintén képviseltethette magát három nap múlva a Nagy Temetésen: a mártírok jelképes újratemetésén, a kommunizmus jelképes eltemetésén.

Ám a nyilvánosság előtt megmutatkozó rendszerváltoztató készség mögött, vagyis a háttérben, lázas buzgalommal folyik a pártvagyon átmentése s a politikai hatalom gazdaságivá konvertálása (ehhez volt szükség az időhúzásra-időnyerésre). *„A feladat a pártvagyon minél nagyobb részét átmenteni. És úgy továbbvinni, hogy a pártjelleg eltűnjön, de a Párt rendelkezésére álljon!"* – jelölte ki a cselekvési irányt Horn Gyula (leendő miniszterelnök), a Központi Bizottság júliusi ülésén. Mondhatni, szabadjára engedték a sajtót, jószerivel mindenki azt ír, amit akar, nincs immár egyetlen tabu sem, nincs kézi vezérlés, nincs pártfegyelmi. Legfeljebb – mint majd látni fogjuk – arra ügyelnek a sikeres átváltozáson szorgoskodók, hogy az elkerülhetetlenül erősödő, terebélyesedő sajtószabadság és formálódó szabad sajtópiac közepette megbízható tulajdonosok és szerkesztők kezébe mentsék át a régi párt- és kormánylapokat, s az újak születésénél is lehetőleg olyan szerkesztők és olyan vállalkozók bábáskodjanak, akikben egy jövőbeni hatalmi versengés során kellőképpen meg lehet bízni.

De az ellen sem emeltek gátat a tömegközlés addig szigorú őrei, hogy a legnagyobb hatású nemzeti médiumban, a Magyar Televízióban az addig szabad (műsorral le nem fedett) reggeli órákban egy *magántelevízió* kezdhessen el közéleti magazint szolgáltatni. Pedig Székely Ferenc Nap Tv-je egyaránt megszólaltatta a kormánypárti és ellenzéki politikusokat, a szabadság csodálatos érzetét támasztva nézők millióiban.

Az ország népe rendszeres sajtóbeszámolókon értesülhetett a Nemzeti Kerekasztalnál folyó, valóban sorsdöntő tárgyalásokról, alkukról, megegyezésekről. Visszafojtott lélegzettel

figyelhette, hogyan sikerül megállapodni a békés átmenet programjában – például a Magyar Köztársaság október 23-i kikiáltásáról, a többpárti szabad választásokról és ennek időpontjáról, a köztársasági elnök átmeneti, majd későbbi megválasztásának módjáról. A megállapodás aláírásának ünnepélyes pillanatait egyenes adásban készült közvetíteni a Magyar Televízió, szinte az egész ország szeme láttára, füle hallatára. Hogy mégsem sikerült annyira ünnepélyesre a békés átmenet e korszakos pillanata, egyáltalán nem a magyar tömegközlésen múlt. Hanem valami egészen máson.

Az ellenzék egészen addig – az MDF-hez képest – kisebbnek, jelentéktelenebbnek tűnő két pártja, a Szabad Demokraták Szövetsége és a Fidesz titokban megállapodott, hogy az egyenes adás hatalmas nyilvánosságát kihasználva teszik közhírré: mégsem írják alá a megállapodást. Abban a pillanatban csak nagyon kevesek számára volt világos, hogy mi húzódhat meg eme akciójuk mögött. Miért kockáztatták a békés megállapodást és békés átmenetet csupán amiatt, mert a reformerek vezette MSZMP azt kívánta, az átmeneti időszakra – az országos választásokat megelőzően – a nép közvetlenül választhassa meg a köztársasági elnököt. S csupán az országgyűlési választások után érvényesüljön az ellenzék kívánsága: az országgyűlés válassza meg a köztársasági elnököt. E valóban történelmi jelentőségű kérdésre – vagyis: mi volt a négyigenes akció igazi indítéka? – a nagyközönség mind a mai napig nem kapott világos, kielégítő választ. Mivel az igazi indíték szoros összefüggésben áll a tömegközlés majdani helyzetének és szerepének alakulásával, ezért az Új médiatörténelem e fejezetében kitüntetett figyelmet szentelünk neki.

Bizonyítani kívánjuk, hogy a szabad demokraták által ekkor kezdeményezett „négyigenes" akció amekkora politikai sikert hozott számukra rövid távon, akkora kárt okozott az egész országnak – az egész rendszerváltozásnak, demokratizálódásnak, függetlenné válásnak – hosszú távon. Ez az akció nemcsak a *„törzsi háborúnak"*, a „nemzeti" és a „balliberális" erők *demokrácián túli* szakadatlan hadakozásának volt a nyitánya, de – s éppen a törzsi háborúskodás keretében – a *médiaháború* kitörésének is. Azaz: a tömegközlésben és a tömegközlésért folyó, demokráciát torzító szakadatlan harcoknak.

Az időrendet tovább követve itt csak annyit bocsátunk előre, hogy a „liberálisok" négyigenes akciójára a válasz: a nemzeti médiumokat egy 15 fős testület felügyelete alá vonják; továbbá a négyigenes népszavazás után a Híradó és A Hét főszerkesztőjének lecserélése (s vele a médiaháború nyitánya); Csurka István jegyzete a Vasárnapi Újság című rádióműsorban *(„ez már a Kun Bélák időszaka, még akkor is, ha Lenint szidják az új Lenin-fiúk")*; és az ellenzéki (szabaddemokratás) kampány „ünnepi", élő közvetítésének megakadályozása. S ezekre lesz viszontválasz a Nyilvánosság Klub „számolása" (*(hányszor hangzik el a „falu", „magyar", „nemzet" kifejezés a Híradó és A Hét műsorában);* az eredmény közlése a két választási forduló között; s az első „médiabomba" ledobása az MDF választási győzelme után (a régi-új pártlap: a Népszabadság „jóvoltából").

De ugyanebből a jelenségkörből fakad a még nem említett két esemény. Az egyik: a kényszerű paktumkötés a második helyen végzett szabad demokratákkal, s e lépéssel a rendszerváltozás szerelvényének azonnali kisiklása a demokrácia biztosnak tűnő vágányáról. A másik esemény kisebb horderejű, de témánk szempontjából nem kevésbé beszédes: az első médiabotrány. Történetesen: a szabad választások utáni első kormány (az Antall-kormány) ünnepélyes eskütételének a képernyőről való lekeverése. A választók helyette a foci BEK-döntőt kapták...

2. SAJTÓ PÓRÁZ NÉLKÜL

A korabeli média viselkedésének és a későbbi liberális ellenzék akcióinak megítélése szempontjából különös jelentősége van annak, hogy 1989. március 15-én még ott volt a póráz a magyar média nyakán, beleértve az Aczél Endre vezette Híradót is.

1989. március 15-én az ellenzék először mutatta meg erejét. *„Százezres, elszánt, de békés tömeg vonult húsz éve az utcákra Budapesten, hogy – évtizedek után először – szabadon ünnepelje Március 15-ét. Miközben a hatalom igyekezett egybemosni az MSZMP jelszavait a demokratikus erők követeléseivel, az ellenzéki szónokok szabad, független demokratikus Magyarországról beszéltek. Követelték a pártállami örökség és a Munkásőrség felszámolását, az orosz csapatok kivonását, a sajtó szabadságát, és igazságot követeltek '56-nak"* – foglalja össze korabeli források alapján az akkor történteket egy világhálós újság, hozzátéve: *„Valós képet igazán csak a Szabad Európa Rádió adásaiból lehet(ett) szerezni, mert a magyar sajtó meglehetősen hiányosan számolt be a történtekről, az MTV pedig egyszerűen elhallgatta az ellenzék megmozdulásait."*[148]

Két említésre méltó mozzanat még azon a különleges napon: az MSZMP, a Hazafias Népfront és a KISZ által közösen szervezett múzeumkerti ünnepségre néhány frissen (újjá)alakult ellenzéki párt is szónokot állított, mégpedig a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Független Kisgazdapárt. *„Azt az MTI nem említette, hogy a hivatalos ünnepségen megjelenő ellenzéki szónokot füttykoncert fogadta*" – jegyzi meg a Hírszerző cikkírója. S tegyük még hozzá, amit *e sorok írójának* Grósz Károly árult el 1995-ben, a Demokratának adott interjúja során (talán mert tudatában volt halálos betegségének): az újonnan indult pártszervezetekbe, különösen a történelmi pártokba beépítették a maguk ügynökeit. Mindennek akkor lesz különös jelentősége, amikor megnézzük: kik állnak majd a négyigenes akcióban a két liberális párt mellé...

„Más apróságok is kiderültek a Szabad Európa Rádióból" – fejezi be visszaemlékezését a Hírszerző. – Például hogy *„az ellenzéki felvonulók között volt Mark Palmer amerikai nagykövet és több nyugati diplomata"*. Akkoriban még ezt a régi rendszer küszöbön álló bukásának boldogító előjeleként értékeltük. Pedig már akkor is több volt benne: bármi történik is, nagyhatalmak érdekszférájában maradunk...

A szabad közlés Kánaánja

A hatalmas és hatásos, a szocialista rendszer felszámolását nyíltan és határozottan követelő ellenzéki fellépés – mint említettük – előremenekülésre késztette az állampártot. Néhány nap múlva az MSZMP KB kinyilvánította a sajtó szabadságát. Az 1989. március 29-i ülésről kiadott közlemény szerint:

[148] Hírszerző, 2009. március 15. (http://hirszerzo.hu/hirek/2009/3/15/101224_1989_marcius_15_az_ellenzek_eloszor_mutatta)

„A jelenleg érvényben lévő, 1986. szeptember 1-jével hatályba lépett sajtótörvény az időközben bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások következtében alkalmatlanná vált funkciói teljesítésére. A Központi Bizottság egyetért azzal, hogy az új törvény – a jogállamiság kiépítésére vonatkozó törekvésekkel és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányával összhangban – állampolgári jogként szabályozza a szabad véleménynyilvánítás és a sajtószabadság gyakorlásának módját, garanciáit és törvényes korlátait. Ennek szellemében határozta meg a lapkiadók, szerkesztőségek, újságírók, terjesztők tevékenységével kapcsolatos jogokat, kötelezettségeket és felelősségüket" – közli a Magyar Nemzet. *„Pártunk véleménye szerint a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Magyar Távirati Iroda a kormány felügyelete alatt álló nemzeti intézmény"* – idézi a Népszabadság.[149]

Ha jelképesen nem vették volna le a pórázt, ezt alighanem egyre több szerkesztőség maga tette volna meg. Ha másért nem, azért, hogy ne veszítse el a hirtelen támadó szabad szóra – szabad szólásra, nyilvánosságra – gyorsan rákapó közönségét. Hiszen az ellenzéki tüntetőknek-ünneplőknek akkor már a hajuk szála sem görbült – nem volt tehát mitől félniük az újságíróknak sem.

A Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások idején, kiváltképp a megállapodás után a magyar média már telis-tele a legkülönfélébb szervezetek legkülönfélébb irányú követeléseivel, felszólításaival, tiltakozásaival. A gombamód szaporodó sajtó önfeledt időszaka ez, a szabad közlés Kánaánja. Új ellenzéki párt és megyei rendőrség egyaránt nyíltan szóvá teheti a hatalom s a káderek átmentését.

A Magyar Demokrata Fórum budapesti egészségügyi bizottsága mély aggodalommal figyeli, hogy a korábbi intézetvezetői kinevezési gyakorlattal megegyezően, a tanácsi és állami egészségügyi intézetek élére ezúttal mintegy „ejtőernyősként" érkeznek a korábbi megbízható káderek mint a hatalom átmentői. (OS. 1989. augusztus 11.)

A Zala megyei rendőrség hivatásos és polgári állománya [...] kifejezte egyet nem értését azokkal az intézkedésekkel szemben, amelyek volt MSZMP-funkcionáriusokat a Belügyminisztérium hivatásos állományába, vezetői beosztásba helyeznek. (Dátum: 1989. október 17.)

A változásokra éhes nagyközönség híréhsége csillapíthatatlannak tűnik. Még 1989. januárjában a Magyar Televízióban – a nézők örömére – bevezették a hétfői adásnapot. Az MTI szintén januárban arról számolt be, hogy a Reform és a Kapu című lapok meghívására tanácskozást tartottak a Beszélő, a (Nagy Jenő-féle) Demokrata, a Hitel, a Magyar Zsidó, a Máshonnan beszélő, a Medvetánc, az Új Tükör, a Miskolci Fórum és a Vas és Győr-Sopron megyei Térkép elnevezésű kiadványok szerkesztői. Március elején pedig az MTI – csendben, zengzetes párthatározat nélkül – létrehozta az Országos Sajtószolgálatot (OS).

[149] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... id. mű: 61. o.

Az OS *„az MTI-hez beküldött anyagokat – miután azokat a hírügynökség a maga szerkesztési, műfaji és terjedelmi normáinak megfelelően hitelesen és gyorsan a szerkesztőségek rendelkezésére bocsátották – a közlemények szerzőinek kérésére és kizárólagos felelősségére teljes terjedelmükben is továbbítja előfizetőinek”* – közli a Magyar Nemzet 1989. március 9-én.

1989 júniusában pedig irodát állít fel Budapesten a kommunizmus kérlelhetetlen ellensége, a Szabad Európa Rádió, októberben pedig a liberális ellenzéki pártokhoz nyíltan kötődő lapok is kilépnek a nyilvánosság elé (egyelőre próbaszámaikkal): a legális Beszélő a szabad demokraták fóruma, a Magyar Narancs a fiatal demokratáké.

Nap Tv: esettanulmány a póráz nélküli sajtóvilágról

A Nap Tv létrehozójával az *Elsőkből lesznek az elsők...* című médiakönyv számára készült interjú több szempontból is tanulságos lehet számunkra. Habár Székely Ferencnek is megvolt a maga MSZMP-s múltja (filmhíradós főnöke „betuszkolta” a Politikai Főiskolára is), nem ez számított az első magántelevízió létrehozásakor (amúgy is „ügyesen kirúgatta” magát, nem ment el vizsgázni).

A Filmhíradónál dolgozott, s a mozihíradónak és olykor a Magyar Televíziónak készített filmeket. *„Chrudinák Alajos maga vette át némelyikét. Tetszettek neki, emlékeim szerint.”* ‘88-ban, amikor érezhető volt valami enyhülésféle, munkatársaival rájött, hogy a filmhíradó szűk tízperces keretein túl kellene lépni, és csinálni valami mást, valami többet. *„Már alakultak az ellenzéki pártok, létrejött a Nyilvánosság Klub, pezsgett az élet.”* Akkor vágtak bele egy független videó-folyóiratba, a „Nyitott Szem”-be; havonta jelent meg, egyórás terjedelemben. Olyasféle volt – meséli –, mint a Fekete Doboz, *„csak nem olyan nagynevű. Voltak benne olyan archív csemegék is, mint az itthon szinte ismeretlen Slánsky-per, és persze bemutattuk az új politikai erőket, az új szereplőket, a Fidesztől az MDF-en át az SZDSZ-ig, valamint az MSZP reformszárnyáig, Szinte mindenütt ott voltunk...”*.

(A pártokról)

Az akkori pártokról úgy véli, hogy aki gyakran járt a közelükben, nem is mindig tudhatta megkülönböztetni őket, már csak azért sem, mert felléptek egymás rendezvényein, *„tehát akkor még volt egy átjárhatóság az új pártok között. Ha a nézőtéren ültél, nem mindig tudhattad pontosan, ki kivel van”*. Az MSZMP reformszárnyának egykori törekvéseiről úgy véli, néha még a radikalizmusban sem különböztek a Fidesztől. *„Teljes egyetértés volt abban, hogy rendszerváltás kell, mert a korábbi gazdaságilag, politikailag, erkölcsileg megbukott”* – fűzi hozzá. A kérdésre, hogy nem is volt neki rokonszenvesebb az egyik párt, mint a másik, ezt feleli:

„Nem nagyon tettem különbséget. Nem az eltérésekre figyeltem, hanem a közös vonásokra, mint szabadság, demokrácia, piacgazdaság. Később jöttem rá, hogy az ellentétek már akkor mennyire lebénították a megértést. De végül is mindegyik szimpatikus volt. Például az MSZMP-ben, 1989 tavaszán nagyon tetszett, ahogy sokan próbálják keresni az új identitásukat.”

A közbevetésre, hogy ezek szerint nem az átmentéssel foglalkoztak, így folytatja:

> *„Pozsgay biztosan nem. Tetszett, hogy próbál leszámolni a múlttal, bevall történelmi bűnöket, belátja, hogy be kell vonni új erőket, és némi személyes kockázatot is vállal. A Fideszben tetszett a hetyke, de pontos látásmód, az SZDSZ-ben a higgadtság, bár bizonyos kérdésekben akkor még radikálisabbak voltak a Fidesznél, emlékeim szerint. Például abban, hogy mi történjen a választások után az egykori kommunistákkal."*

(Személyes sors – az első döbbenet)

Saját, egyéni sorsára visszatérve Székely Ferenc elmondta, hogy óriási várakozásokkal tekintett előre, úgy is mint magánszemély és úgy is mint újságíró, *„hisz a követelések között első helyen szerepelt a szabad sajtó. Ott voltam és forgattam, amikor Csengey Dénes jelképesen lefoglalta a Televíziót, az én forgatócsoportom volt az első, amelyik bejutott a Szabad Európa Rádióhoz, s hoztam is onnan egy tévériportot, amelyik megmutatta, hogyan kell viszonylag független közszolgálati sajtót csinálni"*.

Fontos adalék az első magántelevízió megteremtőjének személyiségéhez – és voltaképp az egész szocialista rendszerhez –, hogy hiába volt filmhíradós és járta a világot, a rendszer bűnei akkor még nem voltak nyilvánvalóak számára. *„Olvasott ember voltam, de nyilván csak azt olvashattam, amihez hozzá lehetett férni."* Első döbbenetét Szolzsenyicin könyve, a *„Gulag szigetcsoport"* keltette benne.

> *„Bejrútban vettem meg angolul, és ledermedtem tőle. Újra és újra átlapoztam: hátha rosszul értem, amit leírt. Végül azt gondoltam: Úristen, ha ennek csak az egy százaléka igaz!!??... És persze ismerni kellett volna azokat is, akik elmondhatták volna a valót, de nekem ilyesféle kapcsolatom nem volt, hiszen ebben az országban párhuzamosan éltek az emberek egymás mellett, találkozási pontok nélkül. Izolált csoportokban létezett a társadalom. A Szolzsenyicin-könyv hatására kezdtem szisztematikusan hallgatni a SZER-t és a VOA*[150]*-t, és lettem szkeptikus."*
>
> *„Semmiféle körökben nem mozogtam* – teszi hozzá –, *csak a közvetlen szakmám vidékét jártam, ahol dolgoztunk, sakkoztunk, zsugáztunk, de a politika csak a napi sajtó szintjén volt beszédtéma. Nem is léteztek akkoriban politikai körök, talán csak társaságok, ahol sör fölött eldumálgattak, lehalkították a hangjukat, amikor Kádárt szidták, aztán később kőkemény ellenállónak tüntették fel magukat, mert ők már akkor megmondták az őszintét. Nem forogtak valódi információk."*

(A Nap Tv születése)

S hogyan lett ezekből az előzményekből, körülményekből a Nap Tv?

Székely '88 óta küldött angol nyelvű riportokat a CNN World Report számára, és '89-ben meghívták a tudósítói értekezletükre. Atlantai székházuk előcsarnokában azonnal a szemébe ugrott egy hatalmas transzparens, amelyen Ted Turner (az alapító tulajdonos) mondása

[150] Voice of Amerika – Amerika Hangja rádióadó

virított: „Think Big!” – vagyis „Gondolj nagyot!” *„Ez nagyon megfogott a maga egyszerűségében, mert engem életemben soha nem ösztökéltek arra, hogy nagy dolgokat célozzak meg. Minket ugyanis középszerűnek idomítottak. Turner példája viszont azt igazolta, hogy bármit ki lehet tűzni és meg lehet valósítani, mert az akarat a legnagyobb erő.”* Azzal az elszántsággal jött haza, hogy televíziót kell csinálni. Megvádolták a későbbiekben, hogy azt a televíziót összelopták, összecsalták, kiügyeskedték. *„Nos, nem. Annyi történt, hogy jogászi észjárással találtam egy lyukat, és ezt a lyukat kihasználva kértünk és kaptunk engedélyt.”*

A közbevetett kérdésre, hogy nem kellett-e hozzá valamilyen speciális összeköttetés, megerősíti: *„Kizárólag lyukérzék.”* Az „ős”-Nap Tv tulajdonképpen a Magyar Televízió ki nem használt műsoridejében működhetett. Ez volt a lyuk lényege. *„Akkor még nem volt reggeli műsoruk, és ebből következett, hogy reggeli műsort csináljunk, mert a törvény azt nem tiltotta, hogy az MTV üres frekvenciáját másnak használatba átengedje.”*

> Akkor már a rendszer bedobta a gyeplőt a lovak közé. *„Sok minden úgy történt, ahogy történni akartuk”* – fogalmazza meg Székely. – *„Alapító tagja voltam a Nyilvánosság Klubnak, amely például nem is jöhetett volna létre jogi értelemben, mert nem volt felügyeleti szerve (...) De hagyták, mert már nem volt erejük nem hagyni.”*

(Média-túlhatalom)

Székely Ferenc szerint lezajlott egy olyan év, amikor *média-túlhatalom* volt. ‘89-90-ben és még egy kicsit ‘91 elején *„a média fölébe kerekedett a politikának”*. A bíróságok szerepe még jelentéktelen, az államigazgatás szétesőben, a politikai hatalom pedig keresi a helyét, módosítgatja az alkotmányt, készíti elő az új rendszert – véli Székely. *„És a média ural mindent, a média tematizál, felemel és buktat. A Nap Tv, a Napzárta, a Híradó és A Hét, a Panoráma uralja a közvélemény-formálást. Ez volt az igazi televíziós korszak kezdete Magyarországon.”* Tőkést gyakorlatilag a Panoráma „csinálta meg”, de más műsorok is befolyással voltak. Horváth belügyminisztert például a „pártállami” MTV csinálta ki. Ez korábban elképzelhetetlen volt – teszi hozzá.

(A siker titka: „nem szelektáltunk”)

Ugyancsak figyelemre méltó Székely visszaemlékezéséből, minek köszönhették sikerüket, népszerűségüket: nem szelektáltak a szereplők között. *„Bármi is a téma, mindig jöjjön oda mindenki, aki abban érintett. Ha nem jön, az az ő baja.”* Ezen elv alapján szerkesztődött a műsor, és ettől soha nem tértek el. *„Ez nem a spanyolviasz, persze, de remekül bevált, és jobb szerkesztési elvet ma sem ismerek.”* Ettől lett hitelük, miközben más műsorok eljátszották a magukét. *„A NAP TV-be jönni egyet jelentett azzal, hogy korrekt elbírálásban részesülsz: megkapod ugyan a b...szogatást, de elmondhatod a magadét. Passz. Nem engedtük meg magunknak azt a buta luxust, hogy érzelmek vagy indulatok alapján válogassunk. Ha előjött egy vitatéma, mindig felhívtuk a szereplőket, és azt mondtuk nekik, hogy küldjétek el a témában leginkább jeleskedő szakértőtöket. Nagyon gyakran megtették, hogy nem a szakértőket küldték, hanem olyan pártvezetőket, akiket propagálni akartak, miközben az adott témáról halvány fogalma sem volt.”* De ez már az ő bajuk volt – jegyzi meg.

Összességében az ellenzék részéről nagyobb nyomás volt, mint az államhatalom felől, *„mert elemi szükségük volt az ismertségre”*. De azért ez sem volt durva, inkább afféle *„szelíd erőszaknak”* nevezné... Akkoriban nagylapáttal vitték oda a vadonatúj arcokat. Krassó Györgyöt például. *„Képzeld el, hogyan mutatott ‘89 őszén az MTV képernyőjén, ahová a »rendes« műsoridőben be sem tehette a lábát! De a kutya nem szólt érte, hogy ki szerepel és ki nem szerepel.”*

Idővel a politikusok elkezdtek bejelentkezni, hogy akkor ők is szeretnének... Például Horn Gyula, mikor létrejött az MSZP, s ő lett az elnökség egyik tagja, és kérte, hogy kapjon lehetőséget a szereplésre. A *„Kinn, padon”* első szereplője még Czinege Lajos volt, de a második már Orbán Viktor. *„És sorban ráült mindenki, szinte sorszámot téptek, pedig néha tényleg megszívattuk őket. És mire eljöttek a szabad választások, addigra a mi műsorunkban felvonult az összes fontos szereplő.”* S még hozzáteszi: *„Ha akkoriban mi valakinek nemet mondtunk, nem volt az az isten, aki beerőltethette volna a műsorba.”*

(Aczél Endre kőkeményen elzárkózott)

Ugyancsak érdekes mozzanata volt a Nap Tv kezdeti időszakának, hogy ki volt az, aki leginkább ellenségesen fogadta helyfoglalásukat. Nos, Aczél Endre, a Híradó főszerkesztője. Nyíltan tiltakozott amiatt, hogy Bereczky Gyula (a Magyar Televízió akkori elnöke) odaengedte őket. Székely azt gyanítja, többek között azért, mert ők is gondolkodtak egy reggeli híradón, de elkéstek. Számunkra elsősorban azért jelentőségteljes ez a fejlemény, mert Aczél eltávolításával tör ki a törzsi háborúskodás. Mintha számosan – s ő maga is – bebetonozottnak tekintették volna a rendszerváltás leghatásosabb tájékoztató, befolyásoló eszközének főszerkesztői posztját...

(A Senki földjén)

Miként a vele készült beszélgetésből kiderül, Székely Ferencre nézvést nem igaz, hogy elsők maradtak volna az elsők. A rendszerváltás után egy ideig a Magyar Televízió alelnöke, megpályázza az elnöki széket is, de vetélytársaival szemben alulmarad. *„Az elektronikus médiában nincs szükség ilyen alakokra. Inkább szolgálókra”* – töpreng 2000 tájékán Székely Ferenc. S beszédes a Nap TV, illetve műsora, a Nap-kelte sorsa is: minél inkább befekszik majd a pártos politika és a haszonleső pénz ágyába, annál inkább veszít kiegyensúlyozottságából, hitelességéből, népszerűségéből – amint ezt egy későbbi fejezetben boncolgatjuk majd.

3. SAJTÓHATALOM-ÁTMENTÉS MSZMP-MÓDRA

Miként az első fejezetben megemlítettük, 1988-ban Grósz Károlynál megjelent Viktor Krjucskov, a KGB-főnöke, és felvázolta neki a rendszerváltozás menetrendjét. *„Ennek a lényege abban állt, hogy miként kell a csődbe ment szocializmus nevű vállalkozásból káeftét csinálni, azaz hogyan kell a politikai hatalmat gazdaságivá konvertálni."*[151] 1989. február közepén pedig a Népszabadság tudósításából arra derült fény, hogy hónapokkal korábban az ország új miniszterelnöke a változások egyik legfőbb kiváltóját, szervezőjét és hajtóerejét tisztelte meg látogatásával: a határokon átlépő Pénzt.[152]

> *„Három hónappal ezelőtt 29 magyar és francia részvényes közreműködésével megalapították a budapesti székhelyű Nemzetközi Bankárképző Rt.-t, amelynek célja a szakemberek továbbképzése. A képzés megkezdése alkalmából ünnepséget rendeztek, amelyen Németh Miklós miniszterelnök mondott beszédet."*[153]

Nos, a krjucskovi tájékoztatónak és a pénznek egyaránt meghatározó szerepe volt a sajtó sorsának alakulásában is. 1988 szilvesztere előtt egy nappal arról cikkezett a Magyar Hírlap, hogy *„Eladó a Jurta színház"*, az ellenzéki erők sokáig szinte egyetlen rivaldája. Az ellenzéki erőknek nem volt pénzük a fenntartására, a megmentésére. Az MSZMP-nek viszont volt pénze is, kapcsolati tőkéje is, és kellő előrelátása is...

Új, „független" sajtó – állampárti háttérrel

Az újonnan megjelenő, jelentősebb újságok mögött rendre megtaláljuk az állampárti kapcsolatok nyomát. A Reform című – a Neue Kronen Zeitung formájában kiadott – hetilapot még 1988 szeptemberében bocsátották útjára, ehhez – mai szemmel igazán szerénynek tűnő – 10 milliós alaptőkét kellett összedobni[154]. Kinek volt ehhez pénze? Például a bankoknak! A 12 részvényesből ők (a Magyar Hitel Bank és a Befektetési Bank) állták a legnagyobb részt. De tegyük mindjárt hozzá: állami bankokról lévén szó, mögöttük ott az MSZMP... Ekkortájt válhatott minden vállalkozónak – érintettnek – világossá, hogy Magyarországon a pénz, a tőke előtt szabad az út, különösen, ha megelégszik azzal, hogy a pénze szép csöndben sok pénzt fial. A lap százezer példánnyal indult, de 1989. januártól már 200 ezer példányban jelent meg. A heti nyereség 600 ezer és egymillió forint között mozgott. A lap olyan politikai témákkal állhatott elő, amelyek az állami szektor számára akkor még érinthetetlenek maradtak. Mindenesetre nem felejtették el hangsúlyozni, hogy *csak olyan mozgalmakat*

[151] Varga Domokos György: Elsőkből... Id. mű 52. o.

[152] Varga Domokos György: Elsőkből... Id. mű 57. o.

[153] Lásd Magyarország politikai évkönyve 1990.

[154] A Reformra vonatkozó adatok forrása: Bárány Anzelm: Média-, nyomda- és könyvszakmai privatizáció – 1988–1998 (78–79. o.)

népszerűsítenek, amelyek nem a rendszer bomlasztását szolgálják. A Tőke Péter főszerkesztésével készülő lap élni tudott a versenyelőnyével, állandó hiánycikk lett, és hamarosan elérte a negyedmilliós példányszámot.

A történeti hűség kedvéért jegyezzük meg, hogy e lap főszerkesztője ráadásul a Belügyminisztérium III-as főosztályának egyik magas fokozatú, megbízható ügynöke volt. Mikor erre fény derült (2005), az érintett ezt nem cáfolta, de – mint egykor hazafias alapon beszervezett – hangsúlyozta, hogy a fordulat idején csakis a nemzet érdekeit tartotta szem előtt. Például annak megakadályozásával – együttműködve Pozsgay Imre államminiszterrel és Horváth István belügyminiszterrel –, hogy Grósz Károlyék (első lépésként gazdasági szükségállapot bevezetésével, majd katonai diktatúrával) puccsot hajtsanak végre. Tőke Péter szerint Grószék végül *„az amerikai nagykövet közbenjárása után"* mondtak le tervükről. S még egy beszédes megállapítás a vele készült interjúból: *„ha valaki főszerkesztőként dolgozott, természetes volt, hogy kapcsolatban állt a III-as főosztállyal, mert megfigyelték, kommunikáltak vele"*[155]

1989. februárban – 22 év után először – új napilap jelent meg a piacon Mai Nap címmel. A magát függetlennek nevező képes napilapot kezdetben a Reform Lap és Könyvkiadó Rt. adta ki, hamarosan azonban itt is feltűnik a banktőke (nem is akárkinek a nevéhez fűződően).

> *„[...] a Reform Rt. és a Magyar Hitelbank alapított gazdasági társaságot az előállítására, amelyben a 10 milliós alaptőke 90%-át a Demján Sándor vezette MHB adta. Nyolcvanmilliós költséggel az országban akkor egyedülálló nyomdatechnikát (fényszedő-, levilágító- és montírozórendszert) vezettek be. Ilyen tulajdonossal a háta mögött természetesen nem jelentett gondot a lapnak a beinduláshoz szükséges hitelek megszerzése."*[156]
>
> A stáb zömében az Esti Hírlaptól érkezett. Maga a főszerkesztő Horváth István is húsz évig volt a szocialista bulvárlap belpolitikai rovatvezetője. A bulvárlap a korszellemnek megfelelően jóval többet politizált, mint manapság, a példányszáma 45 ezerről egy év alatt 110 ezerre emelkedett. Az átmeneti helyzetre jellemző volt, hogy a borítón ott díszelgett ugyan a független felirat, de egy ideig még le-letelefonáltak az agit-prop. osztályról.[157]

Ám arra is volt gondja az állampártnak, hogy a még meglévő újságjai is megbízható kezekben maradjanak. A Nagy Temetés napján (1989. június 16-án) adta hírül a Népszabadság, hogy az MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága pályázat útján kívánja betölteni megyei lapjának, a Kisalföldnek a főszerkesztői tisztét. A feltételek: egyetemi vagy főiskolai végzettség, tízéves újságírói gyakorlat, erkölcsi bizonyítvány – és MSZMP-tagság!

Sajtómagánosítás – állampárti segédlettel

Az átmenet jótékony zűrzavarában az újságokat maguk a szerkesztők is ajánlgatták, és a politikusok is árulgatták. A politikusok közül 1989–90-ben többen már valóságos házasságközvetítőként kínálgatták a lapokat – állapítja meg Bárány Anzelm.

---

[155] Peter Sheldon regényíró is kapcsolatban állt a III/III-mal. (Index, 2005. március 2., http://index.hu/belfold/0301agent/)

[156] Bárány A. id. mű 78–79.o.

[157] uo.

> Pozsgay lord Rothermere-nek, Medgyessy Péter Davosban Maxwellnek, s a Magyar Hírlap-eladásban részt vett Beck Tamás ipari és kereskedelmi miniszter is. A diplomaták (Horváth István, Bányász Rezső, Kulcsár Kálmán) már kiküldetésük alatt nagykövetként vagy hazatérve külföldi befektetők képviselőiként játszottak szerepet a médiaprivatizációban. Györke József például, aki korábban Magyarország londoni nagykövete volt, előbb Maxwell budapesti képviselője lett, majd annak halála után az Arthur Andersen képviseletében tárgyalt a befektetőkkel...[158]

Azaz, mint láthatjuk – s mint látni fogjuk még – nyugati politikai, gazdasági és médiatényezők segítik az „átkos" kommunizmus politikai, gazdasági és médiatényezőinek átmentését, nyilvánvalóan a diktatórikus rendszerrel szembeszálló demokratikus erők kárára! A nyugati demokrácia ebben is elévülhetetlen „érdemeket" szerzett – nem csak a fellazításban, a régi rend lebontásában.

Megyei lapok megszöktetése

Az átmenet legnagyobb „médialenyúlásában", a megyei pártsajtó átmentésében – megszöktetésében – is kulcsszerepet játszott a hazai, szocialista színezetű és a nyugati kapitalista tőke kiváló kapcsolata (mondhatnám: kapcsolati tőkéje.) A dátumokat figyelve, nem csak ez a figyelemre méltó az alábbi történetből. A megyei lapoknak – legalábbis közülük hétnek – a majdani országos választás két fordulója közé ütemezett megszöktetését egyes elemzők[159] azzal indokolták, hogy az MSZP megrettent a várható súlyos vereségétől, s gyorsan mentette, ami még menthető. Bár a teljes hatalomvesztés aggodalma csakugyan erős motiváló tényező lehet, a szocialisták valójában már MSZMP-s változatukban, jóval a Nagy Temetés, sőt az Ellenzéki Kerekasztal megalakulása előtt felkészültek az akcióra.

> *„A történet főszereplője, az Axel Springer Budapest Kft. 1989. február 24-én alakult 30 millió forintos törzstőkével, amelyből 40%-kal részesedett a Magyar Hitel Bank (Demján), 40%-kal az Axel Springer Verlag, 10%-kal a Ferenczy Verlag AG, 2,5-2,5%-kal pedig Bayer József, a cég ügyvezetője [...].*"[160]

A nagy metamorfózis finom szövevényének áttekintéséhez és megértéséhez érdemes némi figyelmet szentelni a páratlan lapszöktetés néhány szereplőjének. Fontos személy a cég körül Josef von Ferenczy, aki saját bevallása szerint behozta az Axel Springert Magyarországra. Akkoriban itthon csak annyit lehetett tudni róla, hogy nagy emberbarát: létrehozta az SOS gyermekfalut Battonyán. A sajtó iránti fogékonyságát jól mutatja, hogy nem elégedett meg a lapkiadásból való részesedésével, de saját hírügynökséget is alapított. A Ferenczy Europress főszerkesztője Pálos Tamás lett, korábban az MSZMP agit-prop. osztályáról került az MTI vezérigazgatói székébe.[161] Szintén itt talált magának állást Csák Elemér, moszkvai

[158] Bárány Anzelm, id. mű 44. o.

[159] Pl. Bárány Anzelm, id. id. mű 63. o.

[160] Bárány Anzelm, id. mű 82. o.

[161] Bárány Anzelm, id. mű 63. o.

ösztöndíjas, a Magyar Rádió és Televízió egykori New York-i tudósítója, *„aki éveken át tudósított az imperializmus tengerentúli melegágyáról”*, s Bajnok Zsolt, a Minisztertanács rossz emlékű Tájékoztatási Hivatalának vezetője. Később Pintér Dezső, a TV2 elnöke – állítják médiaberkekben – szintén a müncheni sajtócézár, Josef von Ferenczy révén került magas pozíciójába, fizetségként beszédírói és egyéb szolgálataiért.[162]

S ez még nem minden.

> Manapság Ferenczy kevésbé dicsekszik azzal, hogy a szovjet megszállás első éveiben elhárító tiszt volt. Ő vezette a budapesti helyőrség D-osztályát, amely a zárolt dokumentumokból kiszivárgó szűkös adatok szerint is az egyik hírhedt kommunista terrorszervezet, a Katonapolitikai Osztály kirendeltsége volt, és később egybeolvadt az ÁVO-val. [...][163]

Sokszor a jövő árulja el valakiről, ki is volt valójában. Ferenczy Józsefet 1994-ben ezredessé léptette elő Keleti György szocialista miniszter, majd kisvártatva dandártábornokká ütötte Göncz Árpád köztársasági elnök...[164]

A Szabad Föld kiprivatizálása

A szintén nagy példányszámú és nagy nyereségű hetilap, a Szabad Föld 1989-ben 750 ezer példányban jelent meg, és 45 millió forintos nyereséget ért el. Ezt a politikai és gazdasági hasznot egyaránt hozó újságot adták el potom 100 millióért. Ki és hogyan? Ismerős nevek már megint...

> *„Először – 150%-os béremelést kilátásba helyezve – a Mai Nap főszerkesztője próbált meg aláíratni a szerkesztőséggel egy adásvételről szóló szándéknyilatkozatot. Sikertelenül. A tulajdoni és kiadási jog eladásáról szóló megállapodást végül a Hírlapkiadó Vállalat képviseletében Vágner Ferenc vezérigazgató, a Közép-európai Fejlesztési társaság nevében pedig Demján Sándor írta alá. A társaságot olyan nevek fémjelezték, mint Andrew Sarlós kanadai üzletember és Mark Palmer, az Egyesült Államok korábbi nagykövete. [...] A Hírlapkiadót illető 33 millió forint sem maradt azonban a vállalatnál, hanem az a vállalkozást szervező – az MSZP égisze alatt működő – kft. számlájára került.”*[165]
>
> *„Az átmentési biztos – Nagy Imre, a hajdani KISZ-titkár – nem titkolta egyetlen pillanatig sem, hogy tevékenységében elsődlegesen az MSZP érdekei vezérlik. Mesterkedésére jellemző, hogy a Szabad Földről mint párttulajdonról beszélt végig, jóllehet ő tudta (egyedül ő tudta!), hogy a néhány éve átírt alapítólevél az MSZMP-t tulajdonosként meg sem említi. Azaz neki a Szabad Földről nem is lett volna szabad tárgyalnia.”*[166]

---

[162] Lovas István: Második jobbegyenes, Kairosz, 2000, 41–42. o.

[163] Lovas István, id. mű 41. o.

[164] Lovas István, id. mű 41. o.

[165] Bárány Anzelm, id. mű 84. o.

[166] Mészáros Sándor: A Mikulást nem kell átmenteni, Szabad Föld, 1990. június 18. In: Bárány Anzelm id. mű 84–85. o.)

Az igazi ellenség és az igazi törésvonal

A rendszerváltozás idején – emlékszik vissza Eötvös Pál, a Népszabadság akkor már egy évtizede elnök-főszerkesztője – *„nekünk azért kellett részvénytársaságot létrehoznunk egy nyugati céggel, mert borzasztó veszélynek voltunk kitéve*". *„És a Bertelsmann hozta a pénzt"* – jegyeztem meg interjúalanyomnak. A nyugati tőkére, partnerre azonban – mint kiderült – nem ezért volt szükség:

> *„Anyagilag meg tudtuk volna magunk is csinálni az egészet. Olyan bevételeink és kiadásaink voltak, hogy mi ezt a céget minden külső beavatkozás nélkül is létre tudtuk volna hozni. Nem volt szükségünk sok forgótőkére, s elégséges nyereséggel működtünk"* – mondta el Eötvös.
>
> Kérdésemre, hogy vajon „a védelem kellett?", rávágta: *„Úgy van! Elsősorban a politikai védelem kellett. Na most, ki ellen? Hát sok mindenki ellen. Mindenki azt hiszi, hogy esetleg a jobboldali, MDF-es kormány ellen. Akkor még nem is az ellen. Viszont kellett védelem a Németh-kormány alatti államosítási kísérletekkel szemben. Például a Hírlapkiadó, amely állami vállalat volt, érdekelt volt abban, hogy a Népszabadságban legyen állami tulajdon. Tehát nem a Németh Miklós, vagy a Tömpe vagy akárki volt ebben érdekelt, hanem nyers érdeke volt a Hírlapkiadó Vállalatnak. Más: nagyon erős támadás ért bennünket az elején a szocialista párt reformkörei részéről. Utána jött a jobboldali fenyegetés – magyarán: mindenkinek szálka volt a szemében a Népszabadság."*[167]

Azon a kérdésen elmélkedve, hogy vajon hogyan tudott elsőből első maradni a Népszabadság, kifejtette:

> *„Ez a lap elsüllyedhetett volna sok minden miatt. A legnagyobb szívóerő '89-ben a reformmozgalmak részéről jelentkezett. Mi volt ez a reformmozgalom? Nem a valamikori gazdasági reformok ideája körül jött létre, hanem ez a népi baloldal mozgalma volt, amely a tradicionális magyar politikai törésvonal* (! – VDGy) *tekintetében kétszáz éves tradícióra tekintett vissza, s amely az MSZMP-n belül is az egyik szárnyat adta. Legjelentősebb képviselője akkor Pozsgay Imre volt... [...] Na most, a szerkesztőség egészét tekintve, szintén voltak ilyen értelemben, és voltak más értelemben elkötelezett emberek. Így, ha megingás keletkezik, erős külső hatások érik az újságot, a lap viszonylag könnyen kilendíthető lett volna stabilnak tűnő helyzetéből. Mondjuk egy pozsgaysta próbálkozással. Bár Pozsgay közvetlenül sosem gyakorolt nyomást, de az ő keze volt, ugye, a dologban."*

Magyarán: Eötvös leginkább Pozsgay Imrétől, az MSZMP-MSZP jeles tagjától és a népi szocialistáktól féltette lapját, újságja irányvonalát. Mondhatni, Pozsgay, illetve a *népi baloldal* volt az átmenekülésen-átmentésen ügyködő, önmagát majdan baloldali liberálisként meghatá-

[167] Ld. Elsőkből lesznek az elsők..., id. mű, II. MédiaArcok, „Ez egy szakma", beszélgetés Eötvös Pállal, a Népszabadság főszerkesztőjével, 161–191. o.

rozó pártlap vezetőjének és követőinek igazi „ellensége”. Már ez is sejteni engedi, mi lesz majd a rendszerváltozás igazi tétje: sikerül-e végre *igazi népi* demokráciát teremteni, vagy megint olyanok kerülnek hatalomra, akik bár a nép nevében, de valójában a maguk hasznára, érdekében tevékenykednek.

4. NÉGY IGEN: A TÖRZSI HÁBORÚ KEZDETE, A MÉDIAHÁBORÚ GYÖKERE

E fejezet terjedelmi korlátai nem engedik meg, hogy a szóban forgó törzsi háborúval a téma érzékenységéhez és összetettségéhez méltóan foglalkozzunk. Éppen ezért már itt utalunk rá, hogy egyfelől *A törzsi háború természetrajza – a rendszerváltozás Magyarországán* című hármaskönyv[168], és különösen ennek egyik fejezete *(Négy igen: az igazi ellenség)* részletesen taglalja most tárgyalandó témánkat; másfelől ugyancsak ezt a témát elemzi az *Elsőkből lesznek az elsők (A magyar média metamorfózisa)* című könyv *I. MédiaHarcok* kötete, s ennek a *Félelmek kora* című fejezete[169]. A témával való itteni foglalkozást az teszi szükségessé és elengedhetetlenné, hogy a végeláthatatlan magyar médiaháború nem másban, mint a végeláthatatlan „törzsi" háborúskodásban gyökerezik, vagyis a „nemzeti" és a „nem nemzeti" erők egymással való éles küzdelmében. Hogy egy friss példát említsünk: éppen e sorok írása idején, 2013. márciusában zajlik az a – mondhatni – világraszóló „törzsi" ütközet, amely egy kis hazai tévé erőteljesen „nacionalista", azaz nemzeti kötődésű műsorvezetőjének, Szaniszló Ferencnek a Táncsics Mihály-díjjal való kitüntetése miatt robbant ki.

Előzmények

A Nemzeti Kerekasztal tárgyalásokon sorra születtek a korszakos megegyezések. Az MSZMP elfogadta az Ellenzéki Kerekasztalnak azt a javaslatát, hogy az alkotmánymódosítás hatályba lépésével egyidejűleg az Elnöki Tanács mondjon le, és a köztársasági elnök megválasztásáig az államfői funkciókat az országgyűlés elnöke lássa el (Szűrös Mátyás személyében). A leendő rendszerváltozás – többpárti demokrácia – jegyében megállapodás született az ún. sarkalatos törvényekben: a legfontosabb törvényekre vonatkozóan a felek vállalták, hogy ezek elfogadásához, megváltoztatásához az országgyűlés legalább kétharmadának támogató szavazata szükséges. Az ebben való megállapodást különös módon inkább az ellenzék szorgalmazza, mivel attól tartott, hogy a szocialisták egy sikeres átváltozással netán megnyerik a választásokat, és esetleges egyszerű többségükkel majd kedvükre alakítják az életfontosságú törvényeket.

Mindenesetre ez az aggodalom nem volt alap nélkül való.

[168] Varga Domokos György: A TÖRZSI HÁBORÚ TERMÉSZETRAJZA – A RENDSZERVÁLTOZÁS MAGYARORSZÁGÁN. *Első könyv:* A HÁBORÚ ÉS A TÖRZSEK, *Második könyv:* „ANTISZEMITÁK" ÉS „IDEGENSZÍVŰEK, *Harmadik könyv:* A MEGOLDÁS NYOMÁBAN. LKD, 2005. A könyv javított, 2. kiadása teljes egészében hozzáférhető az Országos Széchenyi Könyvtár digitális könyvtárában: http://mek.oszk.hu/11600/11637/11637.htm

[169] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők..., id. mű

A Magyar Közvélemény-kutató Intézet 1989. szeptemberben nyilvánosságra hozott adatai szerint az MSZMP népszerűségi indexe a májusi 27%-ról júliusban 37%-ra emelkedett! Eltekintve attól, hogy a szocialista gyökerek – elfogultságok – torzíthattak a számokon, a tendenciára találhatunk magyarázatot: egyfelől az MSZMP készséges tárgyalási hajlandósága; másfelől a vitáktól és önálló gondolkodástól elszokott közvélemény erősödő irritáltsága a szabadsággal együtt járó „rendetlenségtől", bizonytalanságtól. Alig néhány hónap múltán a nyilvánosság elé kerülés esélyével bontott zászlót az antipárt, a Magyarországi Pártonkívüliek Egyesülete. *„Mi a NÉP-ben és a NÉP-pel együtt gondolkodunk és kívánunk cselekedni annak tudatában, hogy a nép nem pártvezérekből áll. Elítéljük a pártokat, akik a nép meghallgatása nélkül kerekasztal tárgyalásokat folytatnak és folytattak."* [170]

Az MDF-nek szintén erőteljesen nőtt a népszerűsége, feltehetően amiatt, mert elkötelezett híve volt az állampárttal való tárgyalásos alkudozásnak, s a kommunistázásban is visszafogottabbnak bizonyult. Annál drasztikusabban csökkent „a demokratikus ellenzék" szerepében szívesen tetszelgő SZDSZ-é meg a radikális ifjú demokratáké. Az előbbi szavazóbázisa 6%-ról júliusra a felére zuhant vissza, így hozzá képest a Demokrata Fórum már ötször annyi szavazatra számíthatott egy esetleges választáskor; a Fidesz pedig 16%-ról esett vissza 7%-ra, ami felért egy földcsuszamlással.

Ettől a pillanattól kezdve az SZDSZ és a Fidesz alapos okkal félt attól, hogy kimaradnak a hatalom újrafelosztásából. De vajon mi a félelmük *tárgya, megtestesítője*? Nos, amint majd bizonyítani kívánjuk, nem más, mint Pozsgay Imre – ekkoriban népszerűsége csúcsán állt –, mögötte pedig – a félelem *mélyebb* okaként – a *nacionalizmus*.

A politikai alku során az MSZMP – cserébe az alkotmányos rendszerváltás lehetőségéért, a sarkalatos törvények megszavazásáért, még előtte a munkahelyi pártszervezetek felszámolásáért, a munkásőrség megszüntetéséért, a pártvagyon elszámoltatásáért és így tovább – azt kérte, hogy még az országos választások előtt népszavazás döntsön a köztársasági elnök személyéről. Az akkori politikai helyzetet figyelembe véve, senkinek nem lehetett kétsége afelől, hogy ez a személy csakis Pozsgay Imre lehet. Márpedig ő, ki egyébiránt az állampárt békés lebontásáért oly sokat tevékenykedett, óriási szálka volt a liberálisok, különösen a szabad demokraták szemében. Pozsgayt – kimondva-kimondatlanul – *veszedelmes nacionalistának* tekintették: olyannak, aki személye népszerűségét és hatalmi befolyását egyaránt a különféle nemzeti erők helyzetbehozásáért veti latba, legyen ez akár az MSZMP – később MSZP – népi szárnya, akár a Magyar Demokrata Fórum.

A magyar politikatudomány művelői – akárcsak a médiakutatók – különös módon kevés figyelmet szentelnek annak a roppant fontosnak tűnő ténynek, amelyre interjúja során Eötvös Pál, a Népszabadság főszerkesztője is utalt: az a baloldali reformmozgalom, amely belülről segített be a többszázezres állampárt, az MSZMP szétrobbantásába, *népi gyökerű volt*. Pozsgay Imre tehát nem egyszerűen a legnépszerűbb magyar politikus ekkoriban – külföldön és belföldön egyaránt –, hanem komoly hatalmi bázisa is van a saját pártján belül, s mivel a párton kívüli *népi* erőkkel is jó kapcsolatot ápolt, ennek révén valódi esélye lett volna arra, hogy eltolja az addigi, a szocialisták és a nem szocialisták (a kommunisták és a nem kommunisták) között húzódó törésvonalat a népiek (nacionalisták) és az (antinacionalista) internacionalisták közé.

[170] Mai Nap, december 9.

A *„tudjuk, merjük, tesszük!”* jegyében ezért született meg a szabad demokratákban az elhatározás: ha törik, ha szakad, megakadályozzák Pozsgay elnökké választását.

Négy igen: esettanulmány egy álliberális színjátékról

Haraszti Miklós, a négyigenes ötlet kiagyalója *A kiegyezés két taktikája (Út a négy igenhez)* című visszaemlékezésében a kiegyezés két lehetséges útját állítja szembe egymással: a *hatalmit* és a *közjogit*.[171] Az előbbihez az MDF-et kapcsolja, az utóbbihoz a szabad demokratákat.

Haraszti Miklós emlékezete szerint a kétféle taktika között folyó vita során Antall József – az MDF-t képviseletében – nyílt hatalmi érvelésre tért át: *„Ha tovább kukacoskodtok, ki fogunk állni a nyilvánosság elé, rátok mutatunk, és azt mondjuk, íme ezek az állítólagos radikális demokraták nem akarják, hogy a szabad választásról a történelmi megegyezés létrejöjjön, nem vetik alá magukat az ellenzék többségének. S mindezt miért? Mert ellenzik, hogy a nép maga dönthessen a köztársaság elnökéről. Mire elérünk a választáshoz, a népharag lesöpör bennetek a színről.”* Haraszti elpanaszolta ezt a hangvételt az éppen hazalátogató szociológus barátjának, Szelényi Ivánnak – és Roszik Gábor MDF-tagnak[172], aki szintén ott volt. Szelényi – írja Haraszti – bonmot-val reagált*: „A népet arról sem kérdezték meg, akar-e egyáltalán szabad választást. Mondjátok azt Antallnak: ha következetesen érvelne, előbb népszavazást kellene kiíratnia arról is, akar-e dönteni a nép.”*

Haraszti: Hoppá!

Figyeljük meg Haraszti reagálását!

> *„Hoppá, mondtam magamnak, s azt a szívdobogást éreztem, amit a nagy politikai sanszok okoznak. Ránéztem Roszik Gáborra, vajon ő is többet hall-e Iván szavaiból, mint politikai bonmot-t. (Nem hallott többet.) Mert én bizony abban a másodpercben ezt gondoltam: fordítva van ez. A népszavazás épp akkor jó ötlet, ha nem csupán vitaérvként pazaroljuk el a rendíthetetlen Antallra, hanem meg is csináljuk. [...] Kis Jánoshoz mentem el az ötlettel, aki apró, ám annál lényegesebb fordulatot vitt bele. »Ez nagyon jó. De ha előre megmondjuk, hogy a csonka megegyezést népszavazással fogjuk korrigálni, akkor Pozsgayval kitalálnak valamit, hogy ezt az eszközt is kicsavarják a kezünkből. A népszavazást meg kell hirdetni, de csak akkor, ha tényleg megkötik a csonka megállapodást.« Így is történt.”*[173]

A negyedik igen álcázása

A megállapodás ünnepélyes aláírását egyenesben közvetítette a televízió, így nézők milliói értesülhettek első kézből, hogy e két párt mégsem hajlandó „alkut kötni” a hatalommal. Sőt!

---

[171] In: Magyarország évtizedkönyve, A rendszerváltás (1988–1998) II., 926. o., Demokrácia Kutatások Központja Alapítvány, 1998.)

[172] Hogy Roszik Gábor miért volt épp ott? Erről nem szól a fáma... *(– VDGy)*

[173] Id. mű 932. o.

Egyenesen a népre kívánja bízni, hogy szavazatával – az *igen* válasz megjelölésével – maga döntsön *a munkásőrség feloszlatásáról, a munkahelyi pártszervezetek megszüntetéséről, a pártvagyon elszámoltatásáról!* Nem mellékesen: csupa olyasmiről, amiről valójában már megállapodás született, s a legérintettebbeken kívül már senki nem akadt, aki nemet mondott volna. Fényesen igazolják ezt az 1989. november 26-án lezajlott népszavazás eredményei: a három iménti kérdésre rendre 95%-nyi igen, és csupán 5%-nyi nem született. Nos, három ilyen, egyértelműen *igenes* kérdés mellé tették oda Haraszti Miklósék azt az igazit, amely miatt az egész népszavazási akciót kitalálták és keresztülverték: *„Csak az országgyűlési választások után kerüljön-e sor a köztársasági elnök megválasztására?”* A kérdés alapján csak a tájékozottabbak tudhatták: az itt kimondott *igen* általában véve elveszi a nép jogát, hogy a köztársasági elnököt közvetlen választhassa meg; konkrétan pedig elveszi a jogát, hogy Pozsgay Imrét közvetlenül választhassa meg államelnöknek.

A lóvátevés következményei

A negyedik *igen* nagyon ügyes álcázását és az erőteljes négyigenes kampányt tekintve, mondhatni, az a csoda, hogy ebben a kérdésben éppen csak hajszálnyival lett több az *igen* szavazat (50,07%), mint a *nem* (49,93%). De több lett. S ezzel – Csurka kifejezésével – egy *törpe kisebbség* keresztülvitte akaratát a többségen. Csakhogy nagy árat kellett fizetni ezért a sikerért. A pártoknak is, a nemzetnek is. Kezdetét vette a törzsi háború, s mindjárt utána a médiaháború.

Ami sikernek számított az egyik oldalon, múlhatatlan félelmet és bizalmatlanságot szült a másikon: „Úristen, ilyenek jönnek a kommunisták helyett?! Mitől lenne ez jobb?! Hiszen *ezek* még *azoknál* is jobban értenek a nyilvánossághoz, a propagandához, a manipulációhoz!”

Liberális pártok: a népszerűség megugrása

A két liberális párt népszerűségvesztése azonnal megállt, s mire eljött a szabad országgyűlési választás ideje, az SZDSZ győzelmi eséllyel lépett porondra. Sokaknak tetszett a szabadon *akciózó* radikalizmus: vagy azért, mert érzelmileg inkább az *„európai értékeket erősebben hangoztató pártokhoz”* kötődtek, mint a *„nemzeti középhez”*[174]; vagy azért, mert elhitték és elfogadták a szabad demokraták kérlelhetetlen kommunistaellenességét. Utóbbinak tudható be, hogy noha az SZDSZ jellegzetes értelmiségi párt volt, az első országos választásokkor nagy arányban szavaztak rá alacsonyabb iskolai végzettségűek.

MDF: óriási népszerűségvesztés

Az addig magasan legnépszerűbb ellenzéki párt, az MDF nem tudhatott okos feleletet adni a „négy igen”-es kampányra. Szava a *pozsgays* megoldáshoz kötötte; ha elfogadja a népszavazást, elfogadja erkölcsi létjogosultságát is, maga is statisztál a kétes mutatványhoz. Ha bojkottra szólít, olybá tűnhet, mintha igazából nem akarná a valódi változásokat (a munkásőrséget megszüntetni, a munkahelyi pártszervezeteket felszámolni stb.). Végül, sok huzavona

[174] Rockenbauer Zoltán kategóriái. Amint idézett művében írja, az 1989. október 23-i közös ünnepségre készülődve többek között az SZDSZ és a Fidesz késve vagy egyáltalán nem kapott meghívót, és sokan a formálódó „nemzeti közép” és az európai értékeket erősebben hangoztató pártok éleződő ellentétét sejtették e mögött...

után, mégis emellett a (tehát nyilvánvalóan rossz) megoldás mellett döntött, s ezzel – pontosabban a vele járó óriási népszerűségvesztéssel – az MDF teljesen nyitottá tette az országos választási küzdelmek kimenetelét.

Ellenzéki „törzsek" egymás ellenében

A „négy igen"-es akció váratlansága és kivédhetetlensége annyira felbőszítette az MDF-et, a „nemzeti középerőket", hogy ez eldöntötte: a két, majdan legnagyobbnak bizonyuló rendszerváltoztató párt, az SZDSZ és az MDF nem egymással, hanem egymás ellenében fognak neki a demokratikus rendszer felépítésének. 1990. február 23-án, alig egy hónappal az országos választások első fordulója előtt Kis János, az szabad demokraták ügyvivője azt nyilatkozta a Népszabadságnak, hogy még mindig nem kapta meg azt a levelet, amelyet állítólag Csengey Dénes, az MDF Országos Elnökségének tagja szánt neki *„a két szervezet közötti beszélőviszony helyreállítása érdekében"*. A két ellenzéki párt tehát szóba sem állt egymással, csupán a sajtón keresztül üzengetett. A törzsi jellegű ellentétek már erősebbnek bizonyultak, mint a diktatúrától való félelem vagy a közös, sikeres demokráciaépítés iránti vágyódás.

Pozsgay válasza a négyigenes akcióra

Népszerűségének köszönhetően – a Minisztertanács döntése folytán – Pozsgay jelentős befolyást szerzett a Magyar Televízió és a Magyar Rádió irányításában. Pozsgay Imrének mint *népi* politikusnak két dologgal tisztában kellett lennie:

- A média munkatársainak többsége inkább rokonszenvvel, mint ellenszenvvel viseltetik a liberális pártok iránt; és ugyanez *nem* mondható el a „nemzeti" pártokról, a „nemzeti erőkről".
- A liberális pártoknak – szemben például a *magyar* demokratákkal – nincs jelentős társadalmi bázisuk, számukra tehát létkérdés a média szabad felhasználása propaganda-, illetve kampánycéljaikra.

Ennek alapján pedig nemcsak logikus, de alapos is az feltételezésünk, hogy Pozsgay – noha ennek többször is az ellenkezőjét állította – igencsak tevékenyen kivette részét abból a néhány fontos döntésből (ha mással nem, azzal, hogy szemet hunyt), amelyek a választások előtt a Magyar Rádió és a Magyar Televízió irányultságát a „nemzeti erők" előnyére módosították.

1989. november 20-án született meg a Minisztertanács döntése arról, hogy a Magyar Rádiót és a Magyar Televíziót egy 15 fős testület felügyelete alá vonják. Három nap múlva a Nyilvánosság Klub már közzétette állásfoglalását, mely szerint *„Vétkes könnyelműség a nemzeti tájékoztatási eszközöket több párt felügyelete alá helyezni."* Mondhatni, ez már a médiaháború előszele. S hogy nem esünk túlzásokba ezzel, bizonyítja, hogy még ugyanebben a hónapban a Magyar Rádiónak nem kevesebb, mint 217 műsorkészítő munkatársa írta alá azt a kormányfőhöz intézett levelet, amelyben a Televíziót és a Rádiót felügyelő bizottság feloszlatását kérték, mivel szerintük *„a testület felállításával a tájékoztatás hitelessége és objektivitása került veszélybe"*.

November 26-án – mint említettük – az is eldőlt, hogy a nép nem választhatja meg Pozsgay Imrét köztársasági elnöknek. Nem volt oka annak, hogy a kibontakozóban lévő médiaháború visszafelé irányt vegyen...

A Magyar Rádió és a Magyar Televízió közvetlen vezetése az MSZMP által kinevezett elnökökről áttestálódott egy határidő nélkül kinevezett elnökségre. Ennek vezetője (Nemeskürty István) és tagjai (Chrudinák Alajos, Czigány György, Dömölky János, Gombár János, Horváth Ádám, Kővári Péter, Pálfy G. István és Vitray Tamás) összességében (a népiekhez húzó többség révén) sikeresen közvetítették a Pozsgay által hangoztatott politikai filozófiát: a választásokig garantálni kell a békés, nyugodt átmenetet. Ez esetünkben nem jelent mást és kevesebbet, mint hogy a két vezető tömegtájékoztatási eszköz tudatosan csökkenteni, tompítani igyekezett a két liberális pártnak a médián keresztül megsokszorozni szánt tömeghatását.

Az 1990. január 4-én kinevezett kuratórium már néhány nap múltán úgy döntött, hogy a nyilvánosság szabályozása rendjének kidolgozásáig és életbelépéséig (január 23-ig) a rádió és a televízió fizetett politikai hirdetéseket nem sugározhat. (Talán mondanunk sem kell, hogy az SZDSZ-nek mint eltökélten antinacionalista képződménynek okozta volna a legkisebb gondot külföldi forrásokból hirdetésrevalóhoz jutni.) A Magyar Televízió elnöksége pedig felmentette Aczél Endrét a Híradó és A Hét főszerkesztői beosztásából, és Pálfy G. Istvánt, az MTV elnökségének tagját bízta meg a főszerkesztői teendők ellátásával. S ezzel – a törzsi háború nyomán, sőt lényegében ennek keretei között – kitört a médiaháború.

5. NYILVÁNOSSÁG? FÜGGETLENSÉG? A MÉDIAHÁBORÚ KEZDETE

Mint látni fogjuk, most először az újságírószakma is beszállt a politika médiaküzdelmébe. A többé-kevésbé még rejtett, ám annál valóságosabban létező törésvonal – vagy elválasztó árok – itt sem a demokratikus rendszerváltozást sürgetők és a régi rendszert óvni akarók között húzódott. Aczél Endre az MSZMP legfontosabb hírcsatornájának volt a főszerkesztője; rendszerváltoztatási szempontból teljesen ésszerű, teljesen helyénvaló volt a leváltása. Ettől az időszaktól kezdve azonban már nem az efféle ésszerűség számított, hanem a rejtettebb vagy nyíltabb, a demokrácián vagy a diktatúrán túlmutató, ezeken átívelő érzelmi kötődések. Lényegében: a nemzethez, a magyarsághoz, a magyar népi hagyományokhoz, sorshoz, gyökerekhez való viszonyulás. A tömegközlés világán kívül és belül egyaránt.

„Háborús" metszetek

Régi hazugságok helyén újak? Pozsgay lemondása

A média által is gerjesztett s tevékeny részvételével zajlott elementáris támadás hatására Pozsgay alig egy hét múltán (január 16-án) lemondott tisztségéről, az alábbi nyilatkozatot juttatva el a Magyar Távirati Irodának:

> „A Minisztertanács legutóbbi ülésén rám bízta a rádió és a televízió kormányzati felügyeletével kapcsolatos feladatok egy részét. A magyar ellenzéki élet egyes képviselői és különböző szervezetek bírálták ezt a döntést, mondván, hogy olyan személy nem lehet a nemzeti médiák felügyelője, aki a Szocialista Párt választási munkájának politikai irányítója. A bírálókat az az ellenőrizhető tény sem zavarta, hogy a felügyeletről szóló rendelet az államminiszterre egyetlen olyan feladatot sem bíz, amely politikai vagy személyi ügyekben számára hatáskört, döntései lehetőséget adna. [...] Szomorúan veszem tudomásul, hogy a bontakozó magyar demokráciában megjelentek olyan politikai erők és szervezetek, amelyek a múlóban lévő régi hazugságok helyét nem az igazsággal, hanem új hazugságokkal kívánják betölteni. [...] Valóságos parlamentáris viszonyok között és tisztességes nyilvánosság mellett erre megvan az intézményes megoldás, a normális politikai kultúrában pedig a szükséges tolerancia. Mivel ez ma még hiányzik, így csak személyes döntést hozhattam."

Hangoztatott függetlenség, rejtett rokonszenv

Figyelemre méltó, hogy Pozsgay az ellene irányuló, a sajtó által közvetített támadást úgy értékelte: hiányzik a tisztességes nyilvánosság. Tehát már van szólási lehetőség, van már nyilvánosság, de valakik eltorzítva, a maguk hasznára hasznosítják.

Itt kell feltennünk a kérdést: vajon miért kellett Aczél Endrét kirúgni? Miért kellett Pálfy G-t kinevezni? Ha nem feltétlen is Pozsgay személyes döntésére, bizonyára teljes egyetértésével? Aligha lehet más következtetésre jutni, mint hogy a négyigenes kampány sikere láttán felettébb aggódó „nemzeti középerők" előrelátóan lezártak néhány fontos kampányterepet a radikális pártok elől. Az SZDSZ népszerűségének rohamos növekedéséhez több tényező is hozzájárult, és ezek egyike a kétségkívül nagy szakértelemmel elkészített (gyakran népszerű színészekre épített), sűrűn szórt politikai hirdetés. Másik fontos tényező az a csendes rokonszenv, amely a függetlenségét hangoztató sajtó nagyobbik részéből áradt a szabad demokraták felé, s amely miatt az SZDSZ-nek általában nem voltak megnyilvánulási gondjai. Nem mellékes, hogy miből táplálkozott ez a különben kölcsönös vonzalom.

– A szabad demokraták mindig is azt hangoztatták, hogy a sajtószabadság záloga az újságírói függetlenség. Nem lehetünk biztosak benne, hogy ezt bármikor is komolyan gondolták; nemcsak azért nem, mert a rendszerváltozás kezdete óta ennek a függetlenségnek a nyomait is nehéz felfedezni, a szerkesztőségek előbb vagy utóbb, de mindig valamely politikai oldal mellett tették le voksukat. Hanem azért sem, mert a sajtó szabadsága a szólás (véleménynyilvánítás) szabadsága nélkül nemhogy erősítené, hanem egyenesen gyengíti a demokráciát, kikezdve ennek alapelvét. A saját ízlése szerint szabad média ugyanis úgy válik hatalmi tényezővé, a választók és választási eredmények, a napi politika befolyásolójává, hogy erre az égvilágon senkitől nem kapott mandátumot. Ez egyedül akkor nem okozna legitimációs problémát, ha valóban létezne olyan szabad sajtópiac, ahol a különféle versengések és kiegyenlítődések révén a lapok kötődései, elfogultságai nagyjából lefednék a nagyközönség érdek- és véleménykülönbözőségeit. Ez azonban egészen addig elképzelhetetlen, amíg a média hazai tőkebefektetői, támogatói mind közvetlenül (ld. pl. Soros), mind a hirdetéseken keresztül (ld. pl. multicégek) szívesebben részesítik előnyben a balliberális oldal írott és elektronikus sajtóját.
– A rendszerváltozás előtti sajtó pártos szempontok szerint erősen kontraszelektált volt: lelki–szellemi–anyagi (olykor ügynöki) kötődését tekintve az újságírók, szerkesztők zöme baloldali, internacionalista. Ezen belül is (történelmi: kultúr- és médiatörténeti okokból) túlreprezentált a zsidósághoz kötődők száma (például az egyébként a szabad demokratákhoz kötődött Szabó Miklós történész szerint is[175]); érthető, mégis irracionális mértékű érzékenységük, félelmük vagy csupán egzisztenciális önvédelemből megjátszott félelemkeltésük a törésvonalat szakadékká tágítja.
– A szakadékká tágításban tevékeny részt vállal a másik, a nemzeti oldal. Szemben a szabad demokratákkal, akik az újságírói függetlenség mellett kardoskodnak, az MDF – különösen Csurka – szakadatlan fenyegetés volt a sajtó munkatársai számára. A Vasárnapi Újság című rádióműsorban 1990. január 14-én elhangzott nevezetes beszédének többé-kevésbé kódolt kifejezései természetszerűleg riasztottak minden sajtómunkatársat, aki bármilyen áthallással egyfelől Lenin-fiúnak (kommunistának), törpe kisebbségnek, klikktagnak, szektatagnak (zsidónak?) érezhette magát, másfelől nem

[175] Szabó Miklós: A kárhozottak összeesküvése. Népszabadság, 1990. május 26.

gondolta úgy, hogy belefér a „népnemzeti gerincű” kategóriába. Érdemes itt a – nyilvánvalóan Pozsgay „védelmére” született – rádiós jegyzet teljes idevágó részét felelevéníteni, már csak azért is, hogy megértsük a kiváltott rádiós reakciók okát.

> *„A magyar társadalomnak most már fel kell ébrednie! A gátlástalan érdekérvényesítés most a legnagyobb gátja annak, hogy eljussunk az áhított demokráciába. Amíg Magyarországon lehet népnemzeti gerincű magyarokat rágalmak özönével lehetetlenné tenni, amíg a megkülönböztetés alapelve a klikkhez, szektához tartozás, amíg ami népi, az eleve gyanús, amíg egy törpe kisebbség el tudja fogadtatni az egész társadalommal, hogy csak az ő igazsága igazság, és minden, ami az ő körén kívülről jön, elvetendő, és amíg ez a magyarságnak mutatott – most radikálisan liberálisnak mondott – irányvonal ugyanazokból a marxista-lukácsista baloldali gyökerekből táplálkozik, mint a Kádár−Aczél korszakban, addig nincs kilátás arra, hogy a magyarság nagy tömegei jól érezzék magukat a saját hazájukban. Ébresztő, magyarság, megint félrevezetnek! Elmúlt az őszirózsás forradalom, ez már a Kun Bélák időszaka, még akkor is, ha Lenint szidják az új Lenin-fiúk. Mi jöhet erre? Terror, katonák, vér és végső összeomlás.”*

Szabadságharcosok a szólásszabadság ellen

Úgy véljük, hogy a sajtó- és szólásszabadság, demokrácia és nyilvánosság közötti alábbi összefüggések azokat a legfontosabb sajtóelméleti kérdéseket érintik, amelyek felvetése és megértése nélkül nincs esélyünk arra, hogy a rendszerváltozás egészének, s benne a tömegközlésnek az alakulására – kisiklására – helyénvaló magyarázatot leljünk.

Lehet azon elmélkedni, hogy Csurka szavai mennyire voltak szalonképtelenek, sértők. Ha azonban szavait az előzmények erős fényében értékeljük, ki kell jelentenünk, hogy a sértőnek, bántónak ítélhető szavak jelentéktelennek, súlytalannak tekinthetők ezekhez képest. Hiszen a szabad demokraták kezdeményezte négyigenes akció megállapodások felrúgásával járt (gátlástalan önérdekérvényesítés), népvakítással (demokráciaellenesség), s az egyik legbátrabb rendszerváltoztatónak (szabadságharcosnak) a kiszorításával.

Csurka tehát nem alaptalanul és ok nélkül uszított valakik ellen, hanem valóságosan létező veszedelemre és összefüggésekre hívta fel a köz figyelmét. Nem állíthatjuk, hogy szavainak nem voltak és ne lehettek volna valakikre nézvést hátrányos, káros hatásai, sőt kijelenthetjük, hogy egészen biztosan voltak. Lehettek benne túlzások is, tévedések is. Viszont azt is alapos meggyőződéssel ki kell jelentenünk, hogy a szólásszabadság, a véleménynyilvánítás szabadsága elképzelhetetlen anélkül, hogy valaki egy ilyen sarkalatos kérdésben a nyilvánosság előtt álláspontját hangoztathassa. Különösen olyasvalaki, aki a szabadságharcosok legelső vonalába tartozott, s számtalanszor bizonyságát adta a magyar nemzet, a magyar nép, a demokrácia iránti elkötelezettségének, az önkénnyel való kérlelhetetlen szembenállásának, vagyis felelősségteljes bátorságának.

A rendszerváltás e pillanataiban szembesülhettünk először azzal, hogy egészen más a sajtószabadság és a szólásszabadság; és hogy a „politikailag helyénvaló” álláspont – a sajtószabadság hangzatos díszletei között – képes „felülírni” a szólásszabadságot, a szabad véleménynyilvánítást, azaz: a demokráciát.

Csurka beszédének elhangzása után a Vasárnapi Újságtól azonnal elköszönt a főszerkesztő (Győri Béla) két közeli munkatársa, a rádió Politikai Adások Főszerkesztőségének ötven munkatársa pedig tiltakozását jelentette be, mondván, *„A Magyar Rádióban nem hangozhatnak el szélsőséges nézetek, a nemzeti tömegkommunikációs intézmények nem közvetíthetnek alkotmányellenes gondolatokat, amelyek gyűlöletkeltésre, vallási és faji uszításra alkalmasak..."*

A két közeli, eltávozó munkatárs egyike Györffy Miklós volt. A Média-csata-tér című könyv „Rendszerváltó média" című fejezetben ő az egyik megnevezett újságíró. A szerző szerint a Magyar Rádió programjai közül *„úttörő szerepet töltött be Györffy Miklós Bagoly című műsora"*.[176] (Az azonban – teszi hozzá – feltétel volt, hogy a Bagoly csak késő este kerülhetett adásba.) Magyarán: a médiabeli „úttörők", szabadságharcosok egy részének – tegyük hozzá: antinacionalista részének – nem jelentett veszedelmet, nem jelentett tiltakoznivalót, elhatárolódnivalót a négyigenes akciózás, nem lettek ettől kegyvesztettek a „liberális" pártok és szószólóik; azoktól viszont, akik a törzsi háborúskodást elindító akciózásról mint nemzeti veszedelemről szólni merészeltek, vagy e szóláshoz, véleménynyilvánításhoz a tömegközlésben helyet adtak, rögtön el kellett határolódniuk. A kemény vagy a puha diktatúra idején nem ötlött fel bennük, hogy mondják fel, hagyják ott az így vagy úgy, de mégiscsak az önkényuralmat szolgáló sajtóállásukat. A szólásszabadság első bontakozásakor, kivirágzásakor viszont azonnal megtették...

Politikailag helyénvaló?

Lehet, hogy a szólásszabadság ellen tiltakozó „szabadságharcos" újságírók maguk sem mind gondolták, hogy milyen súlyos következményekkel fog ez járni a demokráciába való átmenet során. Vegyük sorra ezeket:

- Azzal, hogy a tiltakozó sajtómunkatársak kiléptek eredendően közvetítő szerepükből, és nyíltan politizálni kezdtek, ám nem a sajtó függetlenségéért és szabadságáért (ami egy sajtómunkatárs részéről helyénvaló és méltányolandó cselekedet), hanem a véleménynyilvánítás korlátozásáért, e lépésükkel kijelölték a politikailag helyénvaló közlés követendő ösvényét, vagyis (másfelől) a szólásszabadság, a nyilvánosság figyelembe veendő határát, korlátját.
- Azzal, hogy a tömegközlés munkatársai páratlan hevességgel tiltakoztak a kádári tömegkommunikáció egyik kulcspozíciója betöltőjének eltávolítása ellen, ugyanakkor páratlan hevességgel támadták a nemzeti erők egyik legkövetkezetesebb rendszerdöntögetőjét, azt erősítették meg a közvéleményben és a leváltott rendszer kiszolgálóiban, hogy utóbbiak bűnei mellékesek, másodlagosak, felejthetők és felejtendők, hiszen az igazi (igazán veszélyes) bűnösök a „nacionalisták", az „antiszemiták", a „rasszisták" és hasonló „szélsőségesek". Ezzel pedig erkölcsi alapot adtak ahhoz, hogy a régi nómenklatúra átmentse kiváltságait, kapcsolati tőkéjét, a kezelésében lévő közvagyont pedig saját magánvagyonává változtassa át.

[176] Gyuricza Péter: id. mű 71. o.

– S végül pedig azzal, hogy a tiltakozó sajtómunkatársak – kihasználva a velük kapcsolatos közvélekedést és az irántuk megmutatkozó közbizalmat – nyíltan és erőteljesen, „saját szakállukra” politizálni kezdtek, alapjaiban torzították el a formálódó demokráciát. Ugyanis a közvélemény, a nyilvánosság befolyásolása révén mintegy felülírták a „természetes”, valóságos pártvonzódásokat, illetve nemsokára a tényleges választási eredményeket, s nem ezek tükröződtek a sajtó nyilvánosságában. *„A sajtó természeténél fogva ellenzéki”*, hangoztatták nyakra-főre az MDF választási győzelme és kormányalakítása után (egészen addig, amíg nem a szocialista–szabaddemokrata kormánykoalíció került hasonló pozícióba). Az elkövetkező pár év tapasztalatának birtokában leszögezhető: akkor sem rugaszkodunk el a valóságtól, ha kijelentjük, hogy a rendszerváltónak kikiáltott sajtó lényegében kivette a hatalom egy jelentős részét a szabadon választott pártok és az általuk alakított kormány kezéből, anélkül, hogy erre a választók a legcsekélyebb mértékben is felhatalmazták volna.

A médiaháború kitörésétől kezdve lett a magyar tömegközlés egyik sajátossága, hogy sokkal többet foglalkozott a saját maga ügyeivel, mint a nemzet igazi sorskérdéseivel. S mivel a sajtó politizálása, demokráciát torzító politikacsinálása az ország hangadó véleményformálói számára politikailag helyénvalónak bizonyult, ezért ezt a tulajdonságát az idők során – mint látni fogjuk – amennyire csak lehetett, megőrizte.

Híradó-ügy: esettanulmány a függetlenségről és szakmaiságról

Az imént feltettük a kérdést: miért akarták Pozsgayék Aczél Endrét leváltani? Most megfordítjuk a kérdést, mondhatnánk, végre a talpára állítjuk: *miért is ne akarták volna?* Ugyanis voltaképpen ez a helyénvaló kérdés (természetesen nem PC, azaz „politically correct”, azaz „politikailag korrekt” értelemben). Még akkor is, ha a balliberális hangadók azidőtájt is, manapság is a Gyuricza Péter-féle véleményt hangoztatták, ill. hangoztatják: igaz, hogy Aczél Endre még a pártállami időkben volt a Híradó főszerkesztője, viszont *„szakmai alapon szervezte a munkát”*, s összevetve elődje működésével, *„a két híradó szemlélete ég és föld volt”*.[177]

Hogy mit és mennyit is jelenthetett ez a *„szakmai alapon”* és az *„ég és föld”*, érdemes tüzetesebben megvizsgálnunk. Méghozzá éppen amiatt, mert egyébként alaposnak és lelkiismeretesnek tűnő, éppen ezért a közvélemény szemében jobbára hitelesnek ható elemzők (elemzések) vélik úgy, hogy ha Aczél Endrét a rendszerváltás küszöbén nem váltották volna le, akkor minden másképpen: sokkal kedvezőbben alakulhatott volna Magyarország jövője szempontjából! Ha az efféle meggyőződések a pártatlannak remélt, valamint a nyilvánvalóan pártos véleményformálók jóvoltából közkeletűek és uralkodóak maradnak, nagy az esélye annak, hogy évtizedekkel a rendszerváltozás kezdete után se tudjunk kimászni szorult helyzetünkből...

Az alábbiakban tehát két, markánsan különböző vélekedést hasonlítunk össze a Híradó-ügy kapcsán. Az egyik a Mozgó Világból lett kölcsönözve, az Aczél György beavatkozása óta jellemzően balliberális beállítódottságú, máig létező folyóiratból. Szerzője Sipos Pál, s a

[177] Gyuricza Péter: id. mű 98. o.

tanulmány a folyóirat 2011. májusi számában jelent meg *A vég kezdete (III. rész)* címmel.[178] Az ezzel szemben álló vélekedés meg e mostani tanulmány írójáé. Amire leginkább igyekszünk rámutatni, hogy milyen sok múlik az alapfelfogáson (rokonszenven? szocializáción? lelki elkötelezettségen?) – s a belőle fakadó szóhasználaton. Már csak ezért is igyekszünk magunk is minél élesebben fogalmazni, ám tartalmilag – mint eddig s ezután is –csakis az igaznak véltet mondani.

Ugyanaz két szemmel: a médiaháború kitörése

Sipos Pál (Mozgó Világ)	VDGy
A rádiót és televíziót felügyelő testület létrehozása egybeesett a népszavazási kampány finisével. Talán ennek is tulajdonítható, hogy a különböző szakmai szervezetek megkésve és nem igazán hatásosan tiltakoztak.	Eleve nem volt magától értetődő a tiltakozás: hiszen a Kádár-rendszer egyik legfőbb agymosodájának felügyeletéről volt szó.
A fellelhető nyilatkozatok közül a Nyilvánosság Klubé volt az első (1989. november 23.) és a célirányosabb: *„Vétkes könnyelműség a nemzeti tájékoztatási eszközöket több párt felügyelete alá helyezni. Ez a felügyeleti rendszer kiszolgáltathatja a civil társadalmat a politikai manőverezésnek."*	Az intézkedést elvetőnek persze hogy „célirányos" a Nyilvánosság Klub ítélete, hiszen „vétkes könnyelműségnek" nevezi azt. Pedig egyetlen érvet nem hoz fel állítása igazolására: miért volna rosszabb több párt felügyelete alá helyezni, mint egyetlen párt felügyelete alatt hagyni? Vagy a hivatásos agymosók kezében hagyni: miért jelent kisebb kiszolgáltatottságot a civil társadalom számára?
Ma már tudjuk: egy, a rádiós és televíziós szakma részéről ezekben a napokban egységesen és határozottan kimondott „nem" valószínűleg meghátrálásra késztette volna a közben a népszavazáson vereséget szenvedett Pozsgayt (MSZP-t) és az MDF-et, és más pályára állíthatta volna az elkövetkező évek, évtizedek médiatörténéseit. Ez volt az utolsó pillanat, amikor még lehetőség lett volna a nyilvánosság szakmai alapon álló és a pártoktól relatíve független felügyeletének megszervezésére.	Ismét rejtve marad a meggyőző érv és az indíték: miért kellett volna a rendszerváltozás (a nemzetellenes Kádár-rendszer leváltása) és a nemzet iránti felelős elkötelezettségét többszörösen is bizonyító Pozsgayt és az MDF-t *meghátrálásra késztetni?* Méghozzá az ugyanezzel pedig adós maradt újságíró-társadalomnak? *Szakmai* alapon álló? Pártoktól *relatíve független*? Lásd még ehhez (legutoljára Bajnai Gordonnál) a *szakértői* kormányt... Többpártrendszerben a választók a pártokat bízzák meg a közélet megszervezésével (beleértve a nyilvánosságot is), semmilyen szakma nem nyer rá semmiféle felhatalmazást. Ideális helyzetben a demokratikus erők azzal számolnak, hogy egyszer fent, másszor lent, nem érdemes a másik ellehetetlenítésére játszani. A rendszerváltás időszaka – ld. pl. a négyigenes akciót vagy a megyei sajtó megszöktetését – távol állt ettől az ideális állapottól. Ellenben teljes bizalmatlanság ütötte fel a fejét, ilyen körülmények között pedig minden politikai erő ilyen vagy olyan lojalitást − akár nyíltat, akár rejtettet − kíván meg minden hatalmi szereplőtől, beleértve a médiamunkatársakat is. Nem igaz tehát, hogy itt lett volna bármilyen utolsó pillanat – ez már a négy igennel, a többé-kevésbé nyílt törzsi háborúzás megkezdésével jó időre elszállt.

[178] http://mozgovilag.com/?p=4468&utm

Kézenfekvő lenne azt mondani, hogy sajnos a rádiósok és a tévések nem ismerték fel a kínálkozó lehetőséget, nem voltak tisztában az erőviszonyokkal, így elmulasztották a lehetőséget, hogy kiálljanak a saját és közönségük érdekeiért. (...) De miért kell elmozdítani egy szakmailag alkalmas főszerkesztőt? (...) Nehéz szívvel írja le az ember, mert annyira kisstílű és nevetséges, de lényegében azért, mert (...) 1989 novemberében az Aczél által főszerkesztett hírműsorok – akarva-akaratlanul, de mégis – vérig sértették Pozsgay Imrét, mert nem tudósítottak a politikus amerikai útjáról az általa elvárt módon és terjedelemben. Legalábbis ezért is.	Mi az újságíró saját érdeke? És mi a közönség érdeke? Az újságírónak az, hogy saját magát felügyelje, vagy legalább olyasvalakik legyenek felette, akikkel megközelítőleg azonosak az érdekei. A közönség érdeke, hogy széleskörű és tárgyilagos tájékoztatást kapjon. Helyénvaló volt-e, hogy Aczél nem a súlyának, jelentőségének megfelelően tudósított Pozsgay útjáról? És vajon miért nem? Szakmai hibára kell gondolnunk? Ekkor azonban nem igaz, hogy szakmailag alkalmas volt. Vagy inkább a kontraszelektáló kommunista körök által táplált és elvárt *antinacionalizmusra* kell gondolnunk? Utóbbi esetben pedig az „önfelügyelet" elfogadhatósága és a leváltás oktalansága kérdőjeleződik meg. S így a „vérig sértés" is rögtön más megvilágításba kerül: egyáltalán nem személyes ütközésről és érzésvilágról van itt szó, hanem színtiszta politikáról. A „szakmaiság" fedőneve alatt. Aki pedig kardot ránt, kard által vész el...
A politikát, a politikussá váló értelmiségieket, a politika közelébe került rádiós és televíziós újságírókat (...) a rendszerváltás folyamatában szinte csak és kizárólag a rádiózás és a televíziózás egyetlen metszete, a politikai eseményekhez kapcsolódó híradások, háttérműsorok érdekelték. Minden valószínűség szerint szerepe volt ebben annak is, hogy végre meg- és felszabadultak a szocializmus lefojtott sajtógyakorlatától, és szabadon élhettek szakmai szenvedélyüknek. Okkal feltételezhetjük azt is, hogy őket is megérintette – még ha csak közvetetten is – a politikacsinálás szele, a hatalom közelsége. Élvezték, hogy közvetve-közvetlenül befolyásolni képesek az eseményeket. Megszédítette őket a történelem kézzel fogható közelsége. A szabadság és a függetlenség mellett sokakban nem alakult ki a megfelelő arányérzék és a távolságtartás képessége. Hozzáállásuk egyenes következménye, hogy arról, hogy a rádió és a televízió műsoridejének jelentős részét nem a hírek, hanem más műsortípusok töltik ki, hogy a nézők a politikai információkon kívül másra is vágynak – gyakorlatilag megfeledkeztek. (...)	Az önkényuralom, a cenzúra a politika révén terjedt ki és át a kultúrára. Természetes, hogy előbb a politika – s benne a tájékoztatás, a hírközlés – világát kellett rendbe tenni ahhoz, hogy aztán a kultúra kerülhessen sorra. Jellegzetesen Kádár-korszaki felfogás, hogy a közönség a politikán kívül másra is vágyik, s inkább ezt kellett volna figyelembe venniük azoknak, akiket frissiben megérintett „a hatalom közelsége". A közönséget valójában akkoriban s még sokáig nem a szépirodalom vagy a színházi élet érdekelte, hanem mint mindenkit, a rendszerváltás alakulása, az új politikai berendezkedés formálódása. S csak az akarhatja visszaszorítani a kádári gondoskodásba, a közélettől való távolmaradásra, aki továbbra is irányítandó és ellátandó tömegben gondolkodik, kultúra*fogyasztókról*, s nem egy közös nemzet közösségükért felelős egyedeiről. Ebben a kádári-internacionalista-antinacionalista felfogásban, persze, azok az újságírók, akikben végre feltámadt a *nemzeti felelősségérzet*, s nem csupán a maguk szabadságáért kardoskodtak, lelkileg, személyiségükben *eltorzultnak* mutatkoznak: olyanoknak, akiknél ott lappangott az *elfojtás*, akiket *megszédített* a történelem közelsége, akik *szenvedélyesen kiélvezik* a *hatalomközelséget*, *politikacsinálásba* fogtak stb.
Úgy tűnik, hogy különösen a magukat népnemzeti érzületűként definiálók érezték úgy, hogy azé a hatalom, aki megszerzi a két intézményt, sőt az a gondolat is fokozatosan teret kapott, hogy akié a hatalom, annak automatikusan joga van a két közmédium irányítására, befolyásolására. És ehhez az elgondo-	Aprónak látszó, de fontos tévedés: a Minisztertanácsnak a Magyar Rádió és a Magyar Televízió testületi felügyelet alá vonásáról szóló döntése 1989. november 20-án született meg, a négyigenes népszavazásra pedig csak november 26-án került sor. Pozsgayt és híveit tehát nem az eredmény, hanem maga a riasztóan önérdekű akció, az elképesztő politikai és erkölcsi gátlástalanság kényszerítette a lépés megtételére.

láshoz többen épp a népszavazás – számukra kedvezőtlen – eredményéből nyertek megerősítést. A rendszerváltás első próbája, mondhatni erőfelmérése a négyigenes népszavazás volt (...)	A négyigenes akciózás ténye tehát sokkal többet nyomott a latban, mint bárminő eredménye. S az igazi gond sem az volt a „nép-nemzeti érzületűek" számára, hogy Pozsgay köztársasági elnök lesz vagy nem. Hanem az, hogy lesz-e, lehet-e független magyar nemzet vagy nem. Vagy Magyarország, a magyarság cseberből vederbe kerül...
És kellett a hely a Pozsgayhoz, Csurkához lojális új főszerkesztőnek. Hiszen egy viszonylag jól körülhatárolható csoport már egy ideje a tájékoztatási hatalom, a Magyar Televízió hírműsorainak megszerzésére tör. Nem a véletlen műve, hogy Csurka a *Vasárnapi Újságban* erős hátszelet ad az elnökség döntésének.	Ama ténynek a belátásából, hogy a Magyar Televízió hírműsorai tájékoztatási hatalmat jelentenek, logikusan kellene következnie a belátásnak: a régi hatalom leváltásakor a régi főszerkesztőnek is mennie kell, s helyét olyannak kell betöltenie, aki élvezi a régi hatalmat felszámolni igyekvők bizalmát. Aki ennek a logikának ellenáll, az nem lát ki a maga vonzalmaiból, kötődéseiből és ezekből táplálkozó félelmeiből.
Hiába állt fel Aczél felmentését követően tiltakozásképp a *Híradó* szinte teljes vezetése (Rangos Katalin, Elek János, Kaplár F. József és Sándor István), ha Bánó András hajlandó volt megcsinálni az aznap esti adást.	Ez igazán csak az élet, a médiatörténelem különös fintora miatt érdekes. Bánó Andrásnak pár év múlva (Göncz Árpád kifütyülésekor) nagy szerepe lesz a médiaháború egyik legnagyobb csatájának előidézésében, s akkor neki is menni kell.
Nincs olyan hírműsor, amely mindenki tetszésére szolgálna. A politikusok elvárásai és az újságírás szakmai szabályai sokszor homlokegyenest eltérőek. Az Aczél-féle *Híradó* nem volt hibátlan, a legkomolyabb kritikusai azonban ebben az időszakban éppen az SZDSZ és a Fidesz politikusai voltak. A nézők azonban szerették és hitelesnek tartották.	Már megint: a „szakmai" szempontok, szabályok hangoztatása. Ez valójában nem más, mint a mitizálása és elhomályosítása annak a ténynek, hogy általában a főszerkesztő határozza meg: kit, mit és hogyan enged vagy nem enged a képernyőre. Mivel a közönség számára csak az létezik és úgy létezik, ami és ahogy a képernyőn megjelenik, a legnézettebb hírműsort főszerkeszteni színtiszta politika. Nem az a fő kérdés, hogy hitelesnek látszik-e, hanem az, hogy hiteles-e. Ha nem hiteles – mert pl. fontos eseményeket vagy álláspontokat nem a súlyuknak megfelelően tálal –, akkor a hitelesség, a szakmaiság látszata nemhogy erény volna, de még külön veszélyt is jelent a rendszert leváltani igyekvő nemzeti erők számára.
Aczél „puccsszerű" eltávolítása már a médiaháború része volt, és Csurka megbízható nehéztüzérségként ki is vette a részét a harcból. A *Vasárnapi Újság* január 14-i számában a következőkkel ébreszti hallgatóit, új, addig szinte ismeretlen hangot ütve meg a magyar közbeszédben (...) Az egyértelműen a politikai ellenfeleket célzó lövéseket követően már egyenesen a televíziósok ellen indított támadást: *"...Ha példának okáért egy televíziós főszerkesztő ekkora cirkuszt képes csinálni a saját kis állásügyéből, ha egy műsorszerkesztőség vezetői, vezető riporterei egy szempillantás alatt elfeledkeznek arról, hogy mit tettek az elmúlt évtizedben a most már szétesett Kádár–Aczél-rendszerért, külföldi tudósítóként, Grósz Károly Amerikába kísérő-*	A lényegi kérdés itt az, hogy igaza volt-e Csurkának, vagy nem. Ha igaza volt, akkor az efféle kifejezések, mint „megbízható nehéztüzérség", semmi másra nem szolgálnak, mint hangulatkeltésre az amúgy igazmondó véleménynyilvánítóval szemben. Valóban hazudott-e Aczél és csapata? Láthattuk, hogy a televízió még 1989. március 15-én is a hatalommal ünnepelt, vagyis nem a valóságnak megfelelően tájékoztatott az ellenzéki fellépésekről. Hogy miért nem? Mert Aczélék még akkor is engedtek a kézi vezérlésnek. Ez pedig nem egyebet jelent, mint hogy el kellett hazudni vagy el kellett torzítani a valóságot. Semmi nem igazolja ezt világosabban, mint Aczélnak egy kései megnyilvánulása a „lánchídi csatával" kapcsolatban. Jelentősége miatt külön is ki fogunk térni rá, itt csak a legfontosabb részét idézzük: *„Aki a felelősségemről beszél, sejtelme sincs az akkori időkről. Az 1986-os lánchídi csatáról nem hogy a*

jeként, hogy akkor soha egy vakkantás erejéig nem kívánták szolgálni a demokrácia ügyét, hogy magyarkodásnak nevezték az erdélyi kérdésről műsort készítőket, hogy hazudtak, hazudtak és hazudtak, és ehhez csatasorba állt a fél magyar sajtó, akkor bizony az anarchia itt van a kapuban, ha nem a falakon belül..."	*tévéhíradó nem »tudósított«, az egész magyar sajtónak – lapok, rádió, tévé – TILOS volt az eseményeket egyetlen szóval is említeni."* Milyen ember kellett tehát az akkori Híradó – és általában a jelentősebb tömegközlési eszközök – élére? Olyan, aki ellenkezés nélkül végrehajtotta az állampárti tiltásokat, elhallgatásokat. Sőt olyan, aki ezt „szakmailag" magas szinten: megnyerően, korszerűen, hitelesen mívelte. E tekintetben lehetett „ég és föld" az Aczél-féle és a korábbi, vonalasabb Híradó. Meg hát, persze, amiatt is, hogy közben azért csak „kitört" a Nagy Testvérnél a glasznoszty és a peresztrojka...
Csurka trükkje az, hogy összemossa a politikát és a médiát, azzal az „összetartozással" vádolja ellenfeleit, amit amúgy a saját oldala valóban megvalósít. Hisz Pálfy G. István egyértelműen „a politika", egy politikus kiválasztottjaként kerül a főszerkesztői székbe. Igen, lehet, hogy a magyar sajtó egy része 1990 elején a Fidesszel és az SZDSZ-szel szimpatizált, de ez már egy folyamat következménye volt, és a többségtől távol állt bármiféle elvakultság.	Vajon csakugyan „egy folyamat következménye" volt, hogy a magyar sajtó „egy része" 1990 elején a Fidesszel és az SZDSZ-szel szimpatizált? És a többségtől csakugyan távol állt bármiféle elvakultság? Bizonyos értelemben valóban így volt. A sajtómunkatársak általában örültek a liberálisok hirdette sajtószabadságnak, és idegenkedtek a Csurka-féle felfogástól: a nemzet, a haza, a magyarság iránt „kötelező" felelősségérzettől. Az viszont a legkevésbé sem igaz, hogy többségüktől távol állt volna bármiféle elvakultság, s miként majd a Nyilvánosság Klub keletkezésével kapcsolatban mindjárt látni fogjuk, a politika és média „összemosása" sem csupán Csurka „trükkje". Az elvakultság legfőbb bizonyítékát majd a választások utáni idő hozza el. Amidőn a fiatal demokraták politikai útja elkanyarodik a szabad demokratákétól (méghozzá a nemzeti liberalizmus irányába), a hangadó, balliberális sajtó ugyanúgy bánik el velük (liberálisokkal), mint a „nacionalistákkal" („kidobva" őket a „szemétkosárba"). Igaz, az elvakultság az újságírók csendes többségénél inkább tájékozatlanságból, tudatlanságból fakadhatott: nem tudták felmérni, érzékelni azt az óriási kárt, amit a nacionalizmus elleni küzdelem jegyében fogant balliberális összefogás okozott a demokrácia eltorzulása, a nemzeti függetlenség elvesztése tekintetében
Csurka kettős mércével mér (...) az elmúlóban lévő rendszer kiszolgálását felhánytorgató sorok kapcsán. (...) beszervezett III/3-as ügynök (...).	Ez az igazi kettős mérce és kettős látás nem Csurkáé! A Mozgó Világ szerzője ugyanis 2011-ben már javában ismerheti Csurka nyilatkozatát, hogy bár beszervezték, soha nem jelentett semmit. A napnál világosabban igazolja ezt az állítását két cáfolhatatlan körülmény. Az egyik: ha lett volna ilyen jelentés, ezt a Csurka-ellenes, balliberális tábor hatalmas ügynöki, titkosszolgálati háttere már egészen bizonyosan megszellőztette volna. De még ennél is nyomósabb érv: ha Csurka csakugyan az MSZMP hasznos ügynöke lett volna, Kádár bizalmas körben nem úgy beszélt volna róla, ahogy, vagyis mint a párt egyik legfőbb ellenségéről. (Lásd ehhez *A kádári kézi vezérlés vége* című fejezetünket). Csurka (és más nemzeti szereplők) ügynökmúltjának itteni felemlegetése semmi mást nem szolgál, mint megtévesztőn „érvelni" amellett, hogy miért illett volna Aczélt és a többi „szakembert" a helyén hagyni.

Pálfy G. legnagyobb bűne – igen, bűne –, hogy a Pozsgay–Csoóri–Csurka-kör intencióinak megfelelni akaró munkásságával esélyt sem adott az objektív híradózás kialakulására a rendszerváltás időszakában. A hírműsorok főszerkesztőjeként megakasztotta azt a spontán elindult tisztulási folyamatot, amely a nézők milliói számára észlelhető módon, érezhetően és fokozatosan egyre nagyobb teret adott a szakmaiságnak, és egyre kevésbé engedett bármiféle külső, elsősorban politikai érdeknek, lojalitásnak. Lehet, hogy maga se vette észre, de épp ő volt az, aki 1990 elején visszalökte a televíziós hírszerkesztést a „pártos" szocialista sajtógyakorlatba, amelyben a kenyéradó gazdának való megfelelés felülírja a szakmai követelményeket. A racionális szakmai alapot nélkülöző főszerkesztőváltás üzenete világos volt a közmédiában dolgozó szerkesztőknek, újságíróknak: a szakmai tudás nem számít, csak a lojalitás. Amiből persze következik a félelem, a gyávaság, a megalkuvás, a politikai akarat „elvszerű" vagy „elvtelen" kiszolgálása.	Itt az ideje, hogy megnézzük: ha Pálfy G.-t *nem* nevezték volna ki (ha tehát nem követte volna el a „bűnt"), mennyire alakult volna ki „objektív" híradózás? A változásokat szorgalmazó újságírók krémjét a Nyilvánosság Klub fogta össze (a többiek a Magyar Újságírók Szövetségében maradtak). A Nyilvánosság Klubról azt már tudjuk, hogy a nemzet, a falu, a magyar szavak számolásával nem éppen a tárgyilagosságáról, elfogulatlanságáról tett tanúbizonyságot. De nem számoltunk még be az egyik csatlakozó személyes tapasztalatairól. Seszták Ágnes – annak idején a Magyar Ifjúság és más lapok újságírója, később a Magyar Demokrata főszerkesztő-helyettese és a Magyar Nemzet munkatársa – egy interjúban elmesélte, hogy ő is ott volt a Nyilvánosság Klub mindenféle előkészítő és alakuló ülésein, *s egyszer csak azt vette észre, hogy egy belső kör, egy kisebbség mindig mindenre a saját tagjait javasolta és választatta meg a gyanútlan többséggel. Ugyanezt a különös kohéziót lehetett felfedezni a MÚOSZ-nál, erős nyoma volt az egész sajtóéletben, aminek következtében régi munkatársi, baráti kapcsolatok siklottak ki egy pillanat alatt.* [179] A demokratikus átalakulás vizsgált két évtizede nyilvánosságát, ennek történetét elemezve igazodási pontnak tekinthetjük: ki hogyan reagált az *őszödi beszéd*re, illetve az utána következő fejleményekre. Nos, a Nyilvánosság Klub későbbi állásfoglalásai között találunk olyanokat, amelyekben elítélték az Orbán-kormány ilyen vagy olyan ténykedését, de nem találunk olyat, amely szóvá tette volna a szocialisták éjjel-nappali hazudozását. Vagy olyat, amely helytelenítette volna, hogy az MTV székházához a felelőtlen hazudozás, népvakítás miatt érkező tüntetők felhívását a köztévé vezetői nem engedték beolvasni – holott ennek nyomán kezdődött a székházostrom. De még az ellen sem tiltakozott a Nyilvánosság Klub, hogy a hatalom és a sajtó tekintélyes része úgy igyekezett beállítani a 2006. október 23-i ünnepségen résztvevők elleni brutális rendőrtámadást, mint a rendbontók elleni jogos fellépést. Ilyen esetekben a nyilvánosság (a demokrácia) „letéteményesének" hallgatni egyet jelent a balliberális erők *iránti*, és a nemzetellenes erőkkel *szembeni* határozott elfogultsággal, részrehajlással.
A két elektronikus médium és a magyarországi médiapolitika mind a mai napig azon a kényszerpályán halad, amelyet Csurka István és Pozsgay Imre kijelölt és örökül hagyott. Csurkához köthető „a győztesé a média" elgondolás, a hatalomhoz lojális, szolgáló jellegű sajtó egypártrendszeren túlnyúló	A kényszerpályát, mint láthattuk, nem Csurka és nem Pozsgay jelölte ki, hanem a törzsi háború, s nyomában a médiaháború. A nemzetellenes (antinacionalista) balliberálisok (internacionalisták és kozmopoliták) számára semmivel nem volt kisebb ellenség Csurka és Pozsgay, mint amekkorának ők számítottak utóbbiak szemében.

[179] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... id. mű, II. kötet: MédiaArcok, A „szalonképtelenek", beszélgetés Bencsik Andrással és Seszták Ágnessel, a Demokrata főszerkesztőjével és főszerkesztő-helyettesével.

továbbélése, valamint a politikai ellenfél ellenségként való meghatározása. A politikai reményeit vesztő Pozsgay „átka” pedig a független szakmai felügyelet lehetőségének elutasításában és a helyébe lépő pártok, társadalmi szervezetek, nem a szakmai (és nézői) érdekek szerint szerveződő ellenőrző jogosítványainak fennmaradásában ölt testet. És persze abban, hogy mindig lesz valaki, aki hajlandó az árulásra, és hajlandó együttműködni.	Nem Pozsgay átkán és elutasításán múlt, hogy nem egy független szakmai szervezet vette át a közmédia irányítását, hanem azon, hogy nem akadt ilyen. Önkényuralmi rendszerben hogyan is alakulhatott volna ki valóban demokratikus sajtószakma? Akadtak ugyan olyan újságírók, akik ráéreztek és rákaptak a pártatlan újságírás ízére (pl. Székely Ferenc és Nap Tv-je), de mint láthattuk, éppen a Kádár-rendszerben vezető szerephez jutókat (pl. éppen Aczél Endrét) nem lelkesítette az addigi hatáskörük megnyirbálása.
A két közmédium tehát az összes párt fogságába került. Tagadhatatlan, ehhez hozzájárult az is, hogy a rádiósok és a televíziósok a széthúzás, az egymás iránti bizalmatlanság, a gyávaság, az irigység, valamint a tolerancia, az előrelátás és a szakmai szolidaritás hiánya miatt feladták szakmai integritásukat, és a két nemzeti intézményt kiszolgáltatták a politikai erőknek. A rendszerváltás forgatagában nem maradt arra energiájuk, hogy a saját szakmájuk jövőjéről, a két intézménynek az új politikai helyzetben betöltendő szerepéről is elgondolkodjanak. És nem csupán a tájékoztatás új lehetőségeiről, hanem a Magyar Rádió és a rádiózás, valamint a Magyar Televízió és a magyarországi televíziózás egészéről.	Ugyancsak nem Csurkáékon múlt, hogy a két közmédium „az összes párt fogságába került”. Többpárti demokráciában – mint rámutattunk – a pártok felelőssége, hogy megfelelő tájékoztatási és tájékozódási rendszert alakítsanak ki. Erre felhatalmazott pártok híján – még az eddigieknél is jobban – senki által meg nem választott különféle gazdasági és egyéb erők alakítanák, befolyásolnák a nyilvánosságot, szigorúan a maguk sajátos érdekei szerint. A helyzeten egyedül az változtathatna lényegesen, ha számottevően mérséklődne a nemzeti és nem nemzeti erők egymás elleni harca, megnövekedne az egymás iránti bizalom, s egyfajta kölcsönös belátáson alapuló együttműködés alakulna ki közöttük. Ebben az esetben „békén hagynák” a médiát. De hogy ennek van-e igazi esélye a mai hazai és világpolitikai helyzetet tekintve, ez már más lapra tartozik. Mindenesetre sokat mondó, hogy a rendszerváltozás küszöbén a Nyilvánosság Klub a MÚOSZ ellenében alakult, de hamarosan, az Aczél-ügy kirobbanásakor már közös állásfoglalásban tiltakoztak a főszerkesztő leváltása, a sajtóra nehezedő „politikai nyomás” ellen.[180] Az SZDSZ pedig, a szólamok szintjén oly harsányan antikommunista párt, a választások után ugyancsak gyorsan szövetségre lépett az MSZP-vel. S újabb két évtized múltán balliberális oldalon még mindig ugyanaz a legfőbb szövetség- vagy ellenségképző tényező: a nemzethez, nemzeti függetlenséghez való viszonyulás..

Aczél Endre és a lánchídi csata

Miképpen Csurkánál kijelentettük, hogy nincs szándékunkban szobrot emelni neki (csupán megadni az igazságnak, ami az igazságé), Aczél Endrénél is sietünk kijelenteni, hogy eszünk ágában sincs őt démonizálni, s ráhúzni valamiféle médiatörténeti vizes lepedőt. Vizsgált médiatörténeti korszakunk olyan jelképes figurájának tekintjük őt, akinek sajtótörténeti szerepe, ill. sorsa kitűnően segíti a mélyebb összefüggések feltárását, elemzését, értékelését.

Például annak köszönhetően, hogy bár híradós főszerkesztői posztját soha nem kapta vissza, termékeny televíziós, nyomtatott sajtós és világhálós életművet tudhat magáénak, a rendszerváltás utáni időszakot is beleértve. Ily módon lehetővé teszi, hogy későbbi megnyilvánulásai alapján is mérlegelhessük, helyénvaló volt-e az ő egykori elmozdítása.

[180] http://www.nyilvanossagklub.hu/allasfoglalasok/allasfoglalas19910120.shtml

Ragadjunk ki egyetlen sokatmondó reagálást a legújabb időkből, méghozzá azt, amelynek egyik hozománya a fentebb idézett kijelentése lett: *„Aki a felelősségemről beszél, sejtelme sincs az akkori időkről”* stb. Aczél Endrének arra a hírre volt megjegyeznivalója, hogy a Lánchidat törvénytelenül megszálló egyetemisták közül a második Orbán-kormány idején néhányakat őrizetbe vettek. „Fiúk” című „szösszenete” mindössze ennyi:

> *„Akik kevés kivétellel akár a fiaim is lehetnének, gondolkodjatok el azon, hogy ha időközben bajszot, szakállt növesztettetek, ha súlyos kilókkal szaporodtatok is, nemcsak gyerekekkel, ha pucér seggűekből gazdag világpolgárrá lettetek is, ha a zsebetekben érzitek is az egész országot, hogy utoljára 1986-ban, a »lánchídi csatában« vittek el rendőrök középiskolásokat és egyetemistákat, és hogy – copyright Bródy Jancsi – ezek (mármint ti) »tényleg ugyanazok« (vagytok). Kádár gyermekei, akár akarjátok, akár nem. Büszkék lehettek magatokra.”* [181]

Bródy „Jancsival” fogunk még találkozni egy későbbi fejezetben mint a Göncz Árpádnak (születésnapja alkalmából) szerenádot adók egyikével (nem mellékesen: Gyurcsány Ferenc, Konrád György és Kuncze Gábor társaságában). Így függnek és érnek össze észrevétlenül a dolgok. Meg úgy, hogy a Fidesz egyebek között annak köszönhette 2010. évi elsöprő választási győzelmét, hogy Gyurcsányék nemcsak vakították-szédítették a népet, de keményen verték, aprították is, ezért e sorok írásának idején (2013 tavaszán) mind jobban kilóg a szocialista lóláb: a balliberális kampány- és médiahadtest keményen dolgozik azon, hogy a soron következő választásokra a jónép fejében-szemében a Fidesz és vezérkara mint legfőbb diktátorok, önkényuralmisták tűnjenek fel.[182] Vagy ösztönösen vagy okosan kiszámítottan, de pontosan ugyanezen ügyködött-ügyködik a már sokat tapasztalt, rutinos Aczél Endre is.

Csakhogy, miként a népi mondás tartja, akinek vaj van a fején, ne menjen a napra. A szókimondó világhálós újság, a *mandiner.hu* munkatársa, Balogh Ákos Gergely feltette a kérdést: *„Mit csinált a ma megvetően kádáristázó Aczél 1986-ban, a lánchídi csata idején?”* S mindjárt meg is válaszolta: *„A Magyar Televízió Híradójának főszerkesztője volt. Annak a Híradónak, amelyik annak idején be sem számolt a Lánchídon történtekről.”*[183] Érdemes azonban csaknem az egész cikket idéznünk, éppen éleslátása okán.

> Aczél Endre a Galamuson megjelent, Fiúk című írásában szenvedélyesen kádáristázza a kormányt – ez még a Kádár-rendszer sztárújságírójának is szíve joga. De hogy egy szerkesztő hogyan engedheti megjelenni a következő, egészen nyilvánvaló és vérlázító hazugságot, azt egyszerűen nem tudom elképzelni: *„utoljára 1986-ban, a »lánchídi csatában« vittek el rendőrök középiskolásokat és egyetemistákat...”*

---

[181] http://galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=182173

[182] Surján László írja idevágólag: „Ami pedig a csütörtöki Lendvai utcát illeti, a Fidesz-székház elleni csütörtöki demonstráció résztvevői arra számítottak, hogy a rendőrség erővel viszi majd el őket a helyszínről, a baloldalhoz köthető tévécsatornák pedig az egész világot bejáró képsorozatokat készítenek erről. Kövér László szavai ezek. Szerinte a baloldal arra törekszik, hogy Magyarországot instabil demokráciának tüntesse fel, ahol békétlenség és feszültség van, ami miatt erőteljes külföldi beavatkozásra van szükség. Teszik ezt azért, mert hazai támogatottságuk nem elég a kormány megdöntésére. Ha az ebbéli igyekezetet hazaárulásnak nevezném, kivívnám mérhetetlen felháborodásukat. De tisztelettel kérdezem őket: tudnak erre a jelenségre jobb szót mondani?” (Magyar–Hon–Lap, 2013. március 9.)

[183] Balogh Ákos Gergely: Aczél Endre, a lánchídi csata és a népi demokratikus Híradó http://mandiner.hu/cikk/20121222_balogh_akos_gergely_aczel_endre_a_lanchidi_csata_es_a_nepi_demokratikus_hirado

Nem kell hozzá különösebb politikai műveltség, hogy az embernek eszébe jussanak a 2006-os események. 2006 őszén a rendőrök nemcsak elvittek, hanem össze is vertek egyetemistákat, nem is beszélve azokról, akik teljesen jogtalanul kerültek előzetes letartóztatásba (a demokrácia fénykorában futószalagon döntöttek az előzetesről, mások mellett például a Tilos Rádió egyik műsorvezetője is belekerült a szórásba).

De azon túl, hogy nem igaz, hogy utoljára '86-ban vittek el rendőrök egyetemistákat, a lánchídi csatás párhuzam önmagában is egészen elképesztő. Érdemes elolvasni a Beszélő I. évfolyamának 17. számában megjelent, *Az 1986-os március 15.* című beszámolót:

„Diószegi Olga bölcsészhallgatót, aki ismerőseitől pénzt gyűjtött Nagy Jenő, az ABC Kiadó vezetője számára, valaki beszélgetésbe elegyedve vele a sor végén marasztalta, s mikor a tömegtől leszakadtak, két nagydarab civil lépett hozzájuk, megragadták a lányt, és a földre lökve vonszolták egy rendőrautó felé. A lány sikoltozására odarohanók már nem érték el őket, a kocsi ajtaja rácsapódott Diószegi Olgára [...]

A menet egy pillanatra megtorpant, de aztán felment a hídra. Szemből nem jött forgalom. Mikor mindenki a híd úttestjén volt már, a Roosevelt téri rendőrök a nyomukba eredtek, és nyomni kezdték a 400-500 főnyi tömeget Buda felé. Mikor a menet vége már az előző sorok sarkába ért, a rendőrök gumibottal ütni kezdték a hátakat.[...] Aki menekülni próbált, azt üldözőbe vették, aki elesett, rugdosták, aki ellenkezett, azt elvitték megverni. [...] Jelentős zsákmányt ejtettek: mintegy 500 személyi igazolványt gyűjtöttek be."

Ezt a népi demokratikus eljárást kell összevetni a rendőrség szerdai magatartásával. És még csak most érünk a történet legszebb részéhez. Mert mit is csinált a ma megvetően kádáristázó Aczél 1986-ban, a lánchídi csata idején? A Magyar Televízió Híradójának főszerkesztője volt. Annak a Híradónak, ami a Múlt-kor történelmi portál írása szerint be sem számolt a Lánchídon történtekről. Hihetetlen. Mint ahogy az is hihetetlen, hogy Aczél Endre idén, 22 évvel a szocializmus bukását követően Pulitzer-emlékdíjat kapott.

Az a Galamus dolga, hogy olyan ember publikál náluk, aki egy diktatúra monopolhelyzetben lévő állami televíziójának főszerkesztőjeként hamisította és hallgatta el a híreket (amit láthatóan azóta meg is bocsátott magának). Az is az ő dolguk, hogy ezt hogyan egyeztetik össze a sajtószabadság iránti érzékenységükkel. De az igazán elvárható, hogy az efféle, többszörösen hazug írások legalább a szerkesztői rostán fennakadjanak.

Bizalmi index: újabb „optikai csalódás"

Egykori felmérések is támogatják azt a közvélekedést, hogy a pártos póráz nélkül maradt, „szabad" és „független" tömegközlésnek meghatározó szerepe volt az önkényuralom maradékának felszámolásában, a többpárti, demokratikus rendszer kialakításában. Közvetve ezt igazolja az a közvélemény-kutatási eredmény, amely szerint az átmenet idején a különféle intézmények, szervezetek közül kimagaslóan a tömegtájékoztatási eszközök csoportjának volt a legmagasabb a bizalomindexe, vagyis ez volt a „*legnagyobb társadalmi közbizalommal övezett"* intézmény. 1989-ben a 100 pontos skálán 75 ponttal került az első helyre, az utána következő „környezetvédelmi mozgalmak" és az „egyházak" egyaránt 65 pontot kaptak, majd az országgyűlés 61-et, a kormány pedig 56-ot. A „sereghajtók" közül az állampárt (MSZMP) 46 pontjával megelőzte a Pozsgay vezette intézményt, a Hazafias Népfrontot (40 pont).[184]

Az addig információs oxigénhiányban szenvedő nagyközönség ekkoriban lubickolt a robbanásszerűen kitágult, „pluralizált" nyilvánosságban, mint hal a vízben. Más kérdés, hogy mennyire adatott meg neki, hogy ki is láthasson belőle.

[184] Az Ipsos végezte felmérést Gyuricza Péter idézi Média–csata–tér című, idézett művében (77. o.)

A sokszázezres pártlapnál, vagyis a Népszabadságnál vezetőként eltöltött évei s ott megszerzett tapasztalatai alapján Eötvös Pál figyelemre méltó összegzését adja az átmenet időszakának.[185] Szerinte a szerkesztőség tagjai *„nem fogták fel tudatosan a történéseket”*, s ő is csak inkább érezte *„a tudatosság meg az öntudatlanság mezsgyéjén”*, hogy merre is megy. *„...abszolút nem voltak illúzióim”* – hangsúlyozza, s hozzáteszi: *„...ebben az időben mindenki felírta az újság fejlécére, hogy független! Nem is értettem, hogyan lehet ennyi bárgyúságot összehordani, ilyen tömörségben. Mindenki független lett mindenkitől. Ezenközben tele volt az ország a médiaberuházókkal, akik pénzt fektettek az újságokba.”* A közbevetett kérdésre, hogy nincs-e ebben egy jó adag cinizmus, ezt felelte:

.

> „Cinizmus nincs benne. Csak láttam, ismertem a nyugati sajtót, hogy ott vannak a tulajdonosok, és ezek hogyan viselkednek. Tehát hogy a sajtó hol és mennyiben üzlet. Működik persze ezen belül az újságírói szabadság, s én csak azt mondom, hogy ennek semmi köze nincs ahhoz, ahogy a kollegák a függetlenséget elképzelték. Ők többnyire egyéni és csoportérdekük korlátlan érvényesülését remélték. A sajtóüzlet akkor konkrétan egy bizonyos politikai vagy eszmei vagy minőségi szegmens mentén jön létre, ott és ebből termelődik a profit, és ennek alakul ki demokratikus viszonyok között – hosszú távon – a sajtó szabad működésével az összhangja. A társadalom bizonyos politikai vonzalmak mentén és bizonyos igényszintek szerint oszlik meg, ezeken a vonzalmakon és igényszinteken kívül politikai lapot csinálni nem lehet, ezekhez idomulva pedig lehet. [...] Hozzá kell megint tennem, hogy a kettő – tehát a tulajdon és a sajtószabadság – közötti egyensúly a nyugati polgári társadalmakban ugyancsak hosszú idő alatt, a szerves fejlődés révén jött létre, alakult ki. Nálunk meg volt egy szabadság-eufória, hogy – egyébként a tulajdonos papírjára, az ő nyomdaköltségére, az általa adott fizetésért – mindenki azt ír, amit akar. Először is: ez már csak azért sem volt igaz, mert egy adott olvasóközönségnek nem lehet akármit leírni. Egy lap mindig a saját közönsége foglya...”

A szabadság eufóriája, az új, korszakos hírekben való „felhőtlen” lubickolás átjárta a szerkesztőségeket és a nagyközönséget egyaránt – az átmenet idején, a *„lelkesedések korá”*-ban. Ebből táplálkozott az újabb „optikai csalódás”. (Előző fejezetünkben arra mutattunk rá, hogy a sajtónak tulajdonított rendszerváltoztató szerep nem igazolható.) Ugyanis nem állja meg a helyét az a felfogás, hogy bár a rendszerdöntögető és más politikai erők közötti ellentétek, feszültségek, ütközések megszaporodtak a vizsgált időszakban, mivel a tömegközlés egésze – végezve a maga dolgát – híven tájékoztatott ezekről, a dicséret ezért őt illeti, felelősség viszont (a kisebb-nagyobb ütközések, kisiklások miatt) nem terheli.

Kétségkívül akadtak a tömegközlésben olyanok, akik a kiegyensúlyozott, elfogulatlan tájékoztatásra törekedtek, de ezek tekintendők kivételeknek. A különféle érdekcsoportok által alapított vagy megszerzett tömegközlési eszközök, intézmények – a meginduló hírverseny közepette – elsősorban a hitelesség látszatának megteremtésére törekedtek, és ennek örve alatt a folyamatoknak (a hatalmi harcoknak) a saját érdekük, elfogultságuk szerinti befolyásolására.

[185] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők..., id. mű, II. MédiaArcok, 161–190. o.

Mivel a szélsebes változások és változékony benyomások közepette nem jutott elegendő idő és tapasztalat a folyamatok, összefüggések mérlegelésére és értékelésére, ezért nem lenne helyénvaló pálcát törni a magyar sajtó felett amiatt, hogy két nagyon fontos fejleményről nem a jelentőségének és nem is a valóságnak megfelelően tárgyalt (ha egyáltalán érdemben foglalkozott vele). A törzsi háborúról és a médiaháborúról, ezek kezdetéről, közös hátteréről beszélünk. Mivel ezek dolgában – benne a sajtó szerepéről és felelősségéről – elmaradt az általános megvilágosodás, a tömegközlés a szóban forgó magas bizalmi ponttal vészelhette át az átmenet időszakát...

6. RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉS

A későbbi fejlemények fényében kijelenthetjük: amiatt, hogy a sajtó balliberális része nagyon hamar a „nép-nemzeti” szabadságharcosok ellen fordult, és velük szemben inkább a Kádár-rendszer kiszolgálóit támogatta meg, jelentősen hozzájárult az épülőfélben lévő demokrácia eltorzulásához.

A szembefordulást kétségkívül elősegítette Csurka István kevéssé diplomatikus fellépése; de nem feledhetjük, hogy „törpe kisebbséges, Kun Bélás „ harsonáját a négyigenes akció után fújta meg. A sajtó kevésbé elkötelezett része nem látott át a négyigenes szitán; vagy ha igen, nem tulajdonított neki túl nagy jelentőséget. Akárcsak a választók többsége.

A tömegközlésnek jutó, illúziókból táplálkozó hajdani magas bizalomindex sokba került a majdani magyar társadalomnak. A sajtó balliberális munkatársai a választások után jogot formáltak arra, hogy felülírják az éppen csak bontakozóban lévő demokráciát: amely pártnak a választók nem adtak elegendő hatalmat, azt a sajtó gondolta kipótolni; amelynek pedig „túl sokat” adott, attól meg a sajtó igyekezett elvenni. De besegített a tömegközlés abba is, hogy a kedvére nem való egykori szabadságharcosok a nagyközönség szemében elértéktelenedjenek, az egykori önkényuralmisták viszont népszerűségre és újra (gazdasági, politikai) hatalomra tehessenek szert. Ám minderről részleteiben már csak a következő fejezetben szólunk.

Harmadik fejezet

SZABAD SAJTÓ
SÚLYOS SZEREPTÉVESZTÉSBEN

Bevezetés

1990 tavaszán megtörtént az a csoda, amelyről pár évvel azelőtt jószerivel senki még csak álmodozni sem mert: a magyar állampolgárok országgyűlési választásokon szabadon szavazhattak a legkülönfélébb pártokra és jelöltjeikre, ill. függetlenként induló képviselőjelöltekre. Beköszönt a demokrácia, s ezzel megadatott az esély, hogy az elkövetkező években ne egy önkényuralmi „élcsapat" akarata szerint alakuljon Magyarország sorsa, hanem a választók többségének kinyilvánított szándéka szerint. Hogy végül mégsem így alakult, annak ékes bizonyítéka, hogy négy évvel később a választók annyi szavazatot juttattak az MSZMP utódpártjának, a Horn Gyula vezette MSZP-nek, hogy ez egyedül, koalíciós társ nélkül is kormányt alakíthatott volna. E fejezetben vizsgálni kívánjuk, hogy egyfelől milyen távlatos következmények fakadtak mindebből, másfelől milyen szerepe volt a hazai tömegközlésnek a folyamatok ilyetén való alakulásában.

Szokás ezeket az éveket – még politológusok, médiakutatók által is – úgy tálalni, mint a médiaháború *kitörésének* időszakát, mindjárt felelőssé is téve érte az akkor (koalícióban) kormányzó MDF-et, ill. a kormány miniszterelnökét. Az előző (második) fejezetben rámutattunk, hogy a médiaháború *már az első szabad választásokat megelőzően kezdetét vette*, méghozzá a szabad demokraták vezényelte, nagyszabású *négyigenes* akció nyomán, közvetlenül pedig a Híradó addigi vezetőjének egy „nemzeti kötődésű" főszerkesztővel való lecserélése miatt. Ehhez a most vizsgált időszakhoz – mint látni fogjuk – a médiaháború *fellángolása* kötődik. S azt is igazolni kívánjuk, hogy e fellángolásért, a háború kiterjedéséért éppen a leginkább elmaraszaltak (az MDF és kormánya) tekinthetők a legkevésbé felelősnek. Náluk sokkal nagyobb felelősség terheli a balliberális, antinacionalista erőket, valamint a jobbára ugyancsak balliberális kötődésű, súlyos szereptévesztésbe eső hazai tömegtájékoztatást.

A szóban forgó négy év – az 1990. évi országos választásoktól az 1994. évi országos választásokig – voltaképp kerek egészet képez: kiválóan nyomon követhető, miként igyekezett függetleníteni magát a hazai tömegközlés a választási eredményektől (a választói akaratoktól), s rátukmálni a maga akaratát és világlátását a közvéleményre – mintegy felülírva ezzel a kibontakozóban lévő demokráciát. A kormányzati ciklus végén, az 1994. tavaszi (új választási) fejlemények nyomán pedig majd megállapíthatjuk, hogy e törekvésük mennyire bizonyult – a maguk szempontjából – sikeresnek. Másfelől azonban médiatörténeti szempontból annyira gazdag – és az elkövetkező időszakok szempontjából annyira meghatározó – ez a négy év, hogy minden egységessége ellenére indokolt több fejezetben tárgyalnunk. Méghozzá a következő tagolással:

- *Harmadik fejezet:* SZABAD SAJTÓ SÚLYOS SZEREPTÉVESZTÉSBEN
  Ebben a fejezetben a korabeli, politizáló sajtó legfőbb jellemzőit és legemlékezetesebb akcióit vesszük sorra. Emez akciók egyike azonban önmagában is olyan jelentőségű és horderejű volt, hogy külön tárgyaljuk (lásd: *Ötödik fejezet*).

- *Negyedik fejezet:* DÚL A MÉDIAHÁBORÚ
  Ebben a fejezetben a médiaháború fellángolásának *közvetlen* okait és főbb eseményeit vesszük sorra.

- *Ötödik fejezet:* 1992. OKTÓBER 23., ESTI EGYENLEG: CSAKNEM SIKERES MÉDIAKÍSÉRLET ÚJABB TÖRTÉNELEMHAMISÍTÁSRA
  Ebben a fejezetben Göncz Árpád emlékezetes kifütyülésének médiabeli tálalását tekintjük át.

- *Hatodik fejezet:* „ZSIGERBŐL ELKÖVETETT" VALÓSÁGTORZÍTÁS. ESET-TANULMÁNY
  E fejezetben egy olyan esetet dolgozunk fel, amelynek története (2013) bár jócskán átlépi a most szemügyre vett időszakot (1990–94), de éppen ezzel kívánjuk alátámasztani a vizsgált tényező messze ható, korszakos jelentőségét.

A szükséges tagolás ellenére a négy fejezet tartalma tehát szoros összefüggésben áll egymással, ezért egy-egy fontosabb tényezőről, eseményeket alakító történelmi körülményről több helyütt is szólunk, más-más hangsúllyal, megvilágításban.

Az áttekinthetőség érdekében (a tagoláson, fejezetekre bontáson túl) lentebb táblázatba foglaltuk és egymással összevetettük a vizsgált médiatörténeti időszak két, egymással háborúzó főszereplőjének legjellemzőbb vonásait: egyfelől a tömegközlését, másfelől a kormányét, ill. kormányzó pártokét. Jelen fejezet mondandójához – a sajtó súlyos szereptévesztésének bemutatásához, igazolásához – e táblázat lesz majd *legfőbb* (de nem kizárólagos) szamárvezetőnk. Már itt előrebocsáthatjuk, leszögezhetjük: a két fél jellemzői (nézetei, tapasztalatai, törekvései, indítékai, rendelkezésre álló eszközei, módszerei stb.) annyira eltérőek, sőt ellentétesek voltak, hogy már e puszta tény magában rejtette a végkifejletet: a médiaháború fellángolását, szétterjedését, állandósulását...

A tömegközlés és a kormány(párt) főbb jellemzőinek összevetése
az első szabad választások után

Vizsgált szempont	**Tömegközlés**	**Kormány(párt)**
Legitimációs forrás	• „rendszerváltoztató" szerep • bizalmi index (közvélemény)	• választási győzelem • rendszerváltoztató feladat és felelősség
A Kádár-rendszerbe való beágyazottság	• jellemzően a Kádár-rendszer kiváltságosa és kiszolgálója	• jellemzően a Kádár-rendszer ellenzéke, megtűrtje, üldözöttje
Politikai tapasztaltság	• bőséges tapasztalat, gyakorlatias, dörzsölt	• tapasztalatlan, idealista, jóhiszemű
Szakmai felkészültség, működési környezet	• akár több évtizedes gyakorlat • kész információs és terjesztési hálózat, bejáratott célközönség	• teljes gyakorlatlanság • örökölt, ellenséges adminisztráció, közigazgatás
A nyilvánossághoz való hozzáférés mértéke, tematizáló képesség	• a nyilvánosság birtoklója • korlátlan sajtószabadság • korlátlan tematizálási lehetőség	• korlátozott hozzáférés a nyilvánossághoz - kényszerű politikai paktum - megszöktetett sajtó - „független" balliberális lapok • korlátozott tematizálási lehetőség

Hatalmi eszközök	• nyilvánosság, mozgósítás, tiltakozás	• közigazgatási, adminisztratív
Nyílt törekvések	• „függetlenség” megőrzése • egzisztenciális helyzet (piaci helyzeti előny, befolyás, munkahely) megőrzése	A tájékoztatási befolyás növelése: • saját közlési eszközök megteremtése • közszolgálati médiaintézmények felügyeletének megszerzése • kormányzati kommunikációs rendszer kialakítása
Rejtett törekvések	• a tájékoztatási hatalom megőrzése • a kormány és a kormánypártok lejáratása • a „nemzeti”, „konzervatív” erők gyengítése • az ellenzéki (balliberális) erők támogatása • a „nemzeti” kormány megbuktatása	• a „nemzetellenes” erők gyengítése • a régi rendszer ideológusainak, kiszolgálóinak eltávolítása, lecserélése
Jellemző világnézet, világlátás	• antinacionalista, baloldali, internacionalista, individualista-liberális, materialista, haszonelvű • az eszmei közösség a fontos	• jobboldali, nép-nemzeti, nemzeti liberális, értékelvű, konzervatív, keresztény • a nemzeti, kulturális közösség a fontos
Külső támogatottság	Széles körű, erős akcióegység: • ellenzéki pártok, köztársasági elnök • MÚOSZ • Nyilvánosság Klub • Demokratikus Charta • nemzetközi sajtószervezetek • nyugati politikai tényezők • nyugati befektetők • közvélemény-kutatók • közvélemény („Kádár népe”, bizalmi index)	Csekély támogatói háttér: • népi-nemzeti érzelmű (elkötelezettségű) közvélemény • nemzeti érzelmű antikommunisták, ötvenhatosok • Magyar Újságírók Közössége
Jellemző hadviselési stílus	• támadó, akciózó • önhitt („tudjuk, merjük, tesszük”) • rejtett (gazdasági hatalom építése)	Felemás: • védekező (kormány) • arisztokratikus („a sas nem kapkod legyek után”), áldozatos, fatalista („kamikázé kormány” – Antall) • támadó („a győztes mindent visz” – Csurka)
Hadviselési eszközök, módszerek	• szakmaiságnak álcázott kultúrharc • függetlenségi harcnak álcázott hatalomátmentés • szólásszabadságnak álcázott módszeres lejáratás, hisztériakeltés • „politikailag korrekt” vélemény-diktatúra, nyelvpolitika	• adminisztratív (*korlátozott kormányzati, törvényalkotói pozíció – hatalom – érvényesítése)* • ellenzéki erők megbélyegzése *(„nemzetellenes”, „magyarellenes”, „hazaáruló”, „kozmopolita”, „kommunista”)*

	− az „antiszemitizmus elleni harc”-nak álcázott módszeres megbélyegzés − a demokratikus jogok megvédésének álcázott, anti-demokratikus hatalomszerzés − „a Magyar Nemzeti Bank elnökének leváltása = önkényuralmi lépés”, „Így járhat mindenki” = félelem- és hisztériakeltés − „Tégy a gyűlölet ellen! Te is más vagy, te sem vagy más” = félelem- és hisztériakeltés • külső („hiteles”) támogatások igénybevétele	
Jellegzetes mítoszteremtés	• „a szabad sajtó természeténél fogva ellenzéki” • „a jobboldal természeténél fogva antiszemita, szélsőséges, diktatórikus, érzéketlen a nép elszegényedésére” • „az Antall-kormány a rasszista, fasiszta szélsőségek támogatója” • „a köztársasági elnök = demokrácia”, a miniszterelnök = diktatúra • Demokratikus Charta: „pártok feletti, civil összefogás a demokrácia védelmében” • Igazságtételi szándékok: − „haszontalan a múltba nézés” − „a rendszer volt a bűnös, indokolatlan a személyes felelősségre vonás”	• a médiát egy „törpe kisebbség” uralja • a hazai sajtó természeténél fogva nép-, nemzet- és magyarellenes, hazaáruló • a hazai sajtó természeténél fogva baloldali-liberális
Lelki indíttatás	• bűntelennek mutatni a múltat, bűnösnek mutatni a jelent • szakmai önbecsülés megőrzése • tájékoztatási kiváltság (hatalom) megőrzése • félelem az elszámoltatástól, leszámolástól • félelem a „horthysta restaurációtól”, a „szélsőjobb” előretörésétől • új szakmai és anyagi lehetőségek kiaknázása	• rendszerváltó küldetés végrehajtása • a békés átmenet garantálása • a káosz (államcsőd) elkerülése • legalább részleges kárpótlás, igazságszolgáltatás • a nemzeti függetlenség megteremtése • félelem a nagyhatalmi, pénzhatalmi befolyástól • félelem a „törpe kisebbség” befolyásától

1. A SÚLYOS SZEREPTÉVESZTÉS TÖRTÉNELMI OKA, MAGYARÁZATA

Korábban rámutattunk arra, hogy a médiának mind a munkatársai, mind pedig a fogyasztói úgy élték meg, hogy a hazai tömegközlés kulcsszerepet töltött be a rendszerváltoztatás elindításában, vagyis a puha diktatúra felszámolásában és a többpárti demokrácia kialakításának megkezdésében. A médiafogyasztók oldaláról ezt tükrözte vissza a sajtónak juttatott kirívóan magas bizalmi index. Habár ez az általános megítélés – mint igazoltuk – lényegében érzéki csalódásból fakadt, mégis megalapozta a sajtó munkatársainak jellemző felfogását és viselkedését: a magyar média mintha jogosultságot kapott volna arra, hogy a tájékoztatási (hírközlő és véleményközvetítő) feladatának betöltésén túl a politikai színtéren is kulcsszereplővé, meghatározó hatalmi tényezővé lépjen elő. Akár az országos választáson győzelmet aratott párt és szövetségesei ellenében is. Holott rendszerváltoztató feladatra, ennek felelős és számon kérhető végrehajtására csupán ez utóbbiak kaptak törvényes felhatalmazást a választóik révén.

Kettős látás, kettős lélek: szakma vagy politika?

Nem kétséges, hogy a rendszerváltás sajtója döntően a Kádár-rendszer kiváltságosaiból és kiszolgálóiból tevődött össze. Ám a sajtó munkatársai – ugyancsak jellemzően – csupán *közvetítőnek* tekintették magukat, nem pedig *politikacsinálónak*, az újságírást mint szakmát hangoztatták, elhárítva ezzel maguktól az önkényuralmi rendszer bármiféle bűneit és az értük vállalandó felelősséget.

Ezt a fajta, hangoztatott szerepvállalását és hirdetett önképet kétségkívül elősegítette, hogy az *ortodox* kommunistákhoz, apparatcsikokhoz képest egy lépéssel előrébb járt a sajtó- és szólásszabadság igénylésében és a nyilvánosság korlátainak feszegetésében. E vitathatatlan szerepe és ennek gyakorlása során szerzett szakmai tapasztalata és dörzsöltsége folytán eleve elrendelésnek tekintette, hogy meghatározó szerepe maradjon a sajtóban. Sőt, arra is feljogosítva érezte magát, hogy az újonnan megmutatkozó nemzeti újságírást ne csak ideológiai alapon igyekezzék lejáratni, hanem szakmai alapon is igyekezzék lesajnálni, nevetségessé és hiteltelenné tenni.

Érdemes tüzetesebben elolvasni és mélyebben átgondolni egy 2004-ben készült interjú alábbi kis részletét. A kérdező, Rádai Eszter *„valóságos rendszerváltó intézmény”*-nek nevezi az egykori rádióműsorok egyikét, amelyet az interjúalany, Győrffy Miklós szerkesztett. *„Délelőtti műsor volt, amelyben sokkal kevesebbet engedhettünk meg magunknak”* – utal Győrffy a szólásszabadság fentről igazgatott korlátaira. *„Fiúk, ezért seggbe fognak rúgni”* – emlékezik a főszerkesztő „bölcsességére”. *„Elszabadult a pokol”* – miért is? Mert már *„beszélhettünk”*. De még fontosabb volt – állapítja meg az interjúalany –, hogy a rádió moszkvai tudósítója *„egyre-másra küldözgette tudósításait”*, hogy *„mennyire előrehaladt hozzánk képest a Szovjetunió a nyíltságban és az őszinteségben, pedig egy fenét haladt előre”*.

Magyarán: a moszkvai tudósítói szerepkörre érdemesült, dörzsölt újságíró – nem feltétlen elítélendő megfontolásból, de mindenképp, s rendszeresen – hazudott.

> *Rádai*: Érdekes, hogy eddig nem is említetted a Gondolat-jelet, ami akkor valóságos rendszerváltó intézménynek számított.
>
> *Győrffy*: Később igen, de eleinte – vasárnap délelőtti műsor lévén – abban sokkal kevesebbet engedhettünk meg magunknak. Oda nagyon kellett Bölcs Pista, a főnökünk, óvatos, megfontolt ember, semmi hebehurgyaság. Kétség nem fért hozzá, hogy egyetért velünk, de ha valami nagyon kockázatos dologba akartunk fogni, azt mondta: „Fiúk, ezért seggbe fognak rúgni valamennyiünket." Később persze már a Gondolat-jelben is „elszabadult a pokol", 1987 végétől, 1988-tól már az összes korábban betiltott könyvről beszélhettünk, Koestlerről, Orwellről, mindenről és mindenkiről. De még fontosabb volt, hogy Barát Józsi, aki abban az időben moszkvai tudósító volt, egyre-másra küldözgette tudósításait a peresztrojka és a glasznoszty áldásos és felszabadító hatásáról a kultúrára, ami kétfenekű dolog volt... Mert Józsi tudósításai arról szóltak, mennyire előrehaladt hozzánk képest a Szovjetunió a nyíltságban és az őszinteségben, pedig egy fenét haladt előre... Sehol sem tartottak, viszont mi hivatkozhattunk rá.[186]

Ez a kettős látás és kettős lelkűség fogja jellemezni a rendszerváltás sajtóját: egyfelől a szakmaiságát hangoztatja, harsányan elhárítva a maga felelősségét a társadalmi folyamatok kedvezőtlen alakulásában; másfelől pedig a maga módján, a maga eszközeivel módszeresen beleveti magát a politikacsinálásba. Miként az alábbi esettanulmány segítségével láthatjuk, a szakmaiság álcájába öltözve erőteljes politikai és kultúrharcot folytat a korábbi rendszert ténylegesen leváltani, felszámolni igyekvőkkel.

Halbiológus?! – Esettanulmány a balliberális sajtó hadviselési stílusáról és nyelvpolitikájáról

Az alább elemezendő cikk a szabad demokraták szellemi bölcsőjében, a Beszélőben látott napvilágot, méghozzá 1991-ben, vagyis az Antall-kormány működésének kezdeti időszakában.[187] Olyannyira jellemző balliberális gondolatsémákat és nyelvpolitikai fordulatokat (a *hadviseléshez* illő szóval: *fegyvereket*) vonultat fel, hogy ez indokolja tüzetesebb figyelmünket: ebben a *médiacseppben* ugyanis benne van szinte az egész balliberális *médiatenger*. Áttanulmányozván, világos és határozott képet nyerhetünk az akkori „antinacionalista" sajtó magatartásáról, indulatairól, bevált lejáratási módszereiről és ezek hatásáról.

[186] Győrffy Miklós, Martin József és Wisinger István a rendszerváltás médiájáról (2/3). Médiakutató, 2004 nyár – Szemtanú rovat (http://www.mediakutato.hu/cikk/2004_02_nyar/06_rendszervaltas_mediaja/02.html)

[187] Upor Péter: 14 MILLIÓ 999 EZER 999, Beszélő, 3. évfolyam 17. szám, Kultúra (http://beszelo.c3.hu/cikkek/14-millio-999-ezer-999)

A cikk elemei, részei	Elemzés
Főcím: 14 MILLIÓ 999 EZER 999	Fricska azoknak, akik 15 milliós magyar nemzetről és a nemzet színházáról „képzelegnek”: a szerző kinyilvánítja, hogy ő nem tartozik bele (ld. még alább).
Alcím: Nemzeti borotva	Rövid és velős kifejezése annak, hogy a szerző felfogása szerint a kultúra terén az Antall-kormány által végrehajtott összes személycserénél egyetlen szempont és egyetlen módszer érvényesült: erőszakosan (kíméletlenül) eltávolítani mindent, ami nem elég nemzeti.
Mottó: „... Igen, évtizedeken át a hivatalnok urak Legfelsőbb Személye, a Kastély ura meghosszabbított kezeként a hivatalosság komédiáját játszották, játszhatták. (...) Nagy marionettjáték zajlott itt, amelyben fababák kavalkádját láthattuk, s az igazi játékos, a mutatványos a paraván mögött rejtezett.” (Idézet Ablonczy László *Színházi hivatalnokok* című cikkéből. Magyar Ifjúság, 1989. március 3.)	Az egész cikk időszerűségét a Nemzeti Színház új igazgatójának, Ablonczy Lászlónak a kinevezése adja. Az idézettel a szerző jó előre azt „bizonyítja”, hogy Antall József („az igazi játékos”) ugyanolyan pártállami módszerekkel él, mint kommunista elődjei, holott mostani választottja (Ablonczy) nemrég még – egy kommunista ifjúsági lapban – maga is becsmérlőn írt e módszerekről...
(1) Részlet a cikkből Kezdetben volt a halbiológus, aki, mint tudjuk, mégsem az, azaz *Horti József*, a rovatvezetőből Magyarország legnagyobb lapkiadó vállalatának vezérigazgatójává avanzsált, „kormányhoz közel álló” érdemes férfiú.	*Halbiológus*: a dörzsölt balliberális sajtó egyik legmaradandóbb nyelvpolitikai leleménye. Oly erőteljesen képes azt sugallni – elhitetni –, hogy az Antall-kormányt a szakértelem egyáltalán nem érdekli, csakis az iránta való (tehát: nemtelen, visszataszító) lojalitás, hogy a szerző annak ellenére él használatával, hogy már tudatában van a hamis voltával. S ugyanezt tették és teszik a mai napig a balliberális sajtó más munkatársai is.[188] A Népszabadság 2013. február 3-i számában a lap újságírója a rendszerváltás időszakára emlékezik.[189] Megemlíti, hogy a

[188] Még két, korábbi példa bizonyságul a „halbiológus” mint nyelvpolitikai lelemény tartós továbbélésére és hatására: 1) A Médiakutató 2004 nyári számában Rádai Eszter beszélget Győrffy Miklóssal. Amikor az interjúalany megemlíti, hogy „hirtelen leváltották a Pallas Lapkiadó akkori vezérigazgatóját, és Horti Józsefet nevezték ki a helyébe”, a kérdező újságíró ellenállhatatlan szükségét érzi, hogy közbevesse: „Antall József egykori – végzettsége szerint halbiológus – osztálytársát.
(http://www.mediakutato.hu/cikk/2004_02_nyar/06_rendszervaltas_mediaja/02.html)

2) A Budapest nevű folyóiratban 2006-ban arról ír a szerző, hogy Horti József eltávolíttatott a lapkiadó vállalat székházáról egy domborművet, amely ugyan „vitathatatlanul szocreál” volt, de akkor is: „bizonyosan nem lehetett volna számon kérni a jártasságot az efféle műalkotások kezelését és e tárgyban a higgadt és értő mérlegelést, minthogy a természettudományok körében ismerős lapszerkesztő alapképzettségét tekintve halbiológus – nem sokat habozott...” (Buza Péter: Európába tart a Szabad Nép 2006. – III. új folyam – 2006/1. szám, http://www.budapestfolyoirat.hu/archivum/2006/1/130-europaba-tart-a-szabad-nep).

[189] Dési András: Vissza a városba

	Népszabadság akkortájt az egyik legfontosabb hírszolgáltatónak számított, s *„a különleges pozíció könnyen mérhető volt, hiszen a kormánypárti politikusok nem szimpatizáltak ugyan az újsággal, de mindig üdvözletüket küldték a beszédes nevű Hír- és információrovat vezetőjének”*. Majd nem kevés gúnnyal hozzáteszi: *„Az Antall-kormány korifeusainak üdvözletei azonban nem akadályozták meg a néhai miniszterelnök barátját, a* halbiológusból *lett Hírlapkiadó-vállalatvezért, hogy ne dolgozzon gőzerővel a Népszabadság kiakolbólításán.” (az én kiemelésem – VDGy)* Hogy mennyi hamisság van egy ilyen maradandóan becsmérlő beállításban, sugalmazásban, erre kiválóan rámutat a cikk egyik „kommentelője”. Ezért is idézzük itt szó szerint, a maga teljességében: Dési Andrásnak, csak hogy tudja (ha meg tudta, akkor szégyellje magát): Akiről szó van, Horti József, Debrecenben végzett biológia-földrajz szakos tanár valóban halbiológus volt ‘56 decemberéig, amikor is kirúgták az akadémiai kutatóból a munkástanácsban való részvétele miatt. Ezután évekig kertészkedett a Lipótmező parkjában (több, hasonló sorsú kollégájával együtt), majd előbb a Természettudományi Lexikon szerkesztője, később a Természettudományi Közlöny szerkesztője, majd főszerkesztő-helyettese lett. A lap mai nevét (Természet Világa) és megújult külsejét tőle kapta. A régi Hírlapkiadó lapjait ő látta el tudományos rövidhírekkel. Antallt még tanár korából ismerte a gimiből, ahol az esti tagozaton tanított. Szóval lehet, hogy nem szerette a Népszabadságot, de értett a sajtóhoz, és ismerte az ott hemzsegő emberkéket. Nem korrekt dolog úgy beállítani szegényt (több mint egy évtizede meghalt), mintha egy Hanyistók lett volna. *(Poirot | 2013. február 4. | 14:20:20)*
(2) Részlet a cikkből Aztán jött *Ella István* orgonista, szintén lojális úr, akiről kiderült, hogy két koncert között remekül el tudja igazgatni a Hungarotont is.	Folytatódik a „nép-nemzeti kurzus” módszeres, gúnyos lejáratása: • „orgonista” egy kiadóvállalat élén?! (hogy kerül a csizma az asztalra?!) = *„szakmaiatlan”*, *„urambátyám”* kormányzat • „szintén lojális úr” = *„talpnyalók”* az *„urizáló”* kasztból Ezúttal a Gramofon c. világhálós honlap visszaemlékezéséből tudhatjuk meg az egykori személyi döntés lényegét*: „A kulturális irányítás elvben egyetértett a vállalat részleges privatizálásával, de helyesebbnek vélte, ha ezt a nyugdíjkorhatárhoz érkezett Bors Jenő helyett már a kinevezendő új igazgató bonyolítja le. Valójában nagyobb súllyal érvényesült az, hogy nem kívánatosnak ítélték a magyar zenei életben már jelentős szerepet betöltő hanglemeziparba külföldi befolyás beépülését és a kereskedelmi szempontok fokozottabb érvényesülését.”*[190] Magyarán ez volt az

[190] Oldal Gábor: *16. Kitekintés agónia után*. (1998. 07. 01.) (http://gramofon.hu/archiv/index.php?page=news&xxhir001=70100000xxhir001&type=archiv)

	igazi tét: a magyar nemzeti kultúra védelme. Ez fordítódott a szerző fejében *nemzeti borotvá*vá.
(3) Részlet a cikkből S itt van *Pálfy G.*, az elfogulatlanul elfogult híradós főszerkesztő, aki leginkább a *Taxisblokád, ahogyan én láttam* című műsorával tett szert országos népszerűségre.	Pálfynak – és kinevezőinek, a „nacionalistáknak" – megbocsáthatatlan „bűne", hogy Aczél Endre helyét foglalta el. Zöldi László médiakutató jegyezte meg a vele készített interjúban*: „Az újságíró szakma eljutott oda, hogy nemcsak az ellenkező tábor politikusait ütjük, hanem egymást is. Holott nyugodtan leülhetnénk egy kávéházban, beszélgethetnénk egymással, ahogy mi most egymással beszélgetünk."*[191]
(4) Részlet a cikkből S persze, el ne felejtsük a kommunista múltját hamar levetkező *Gyapay Dénest*, a Magyarország hetilap új főszerkesztőjét sem, aki többek között *Antall József* párizsi útján szövögette a barátság eltéphetetlen szálait a nyugodt erővel.	Jellegzetes balliberális kettősmércék: • Akit a nemzeti erő levált, annál csak a szakmaiság számít, a kommunista múlt nem. • Akit a nemzeti erő kinevez, annál nem számít az amúgy kétségbevonhatatlan szakmai hozzáértés sem, csakis a kommunista múlt. • Aki volt „kommunista" létére lepaktál a nemzeti oldallal, az a balliberális oldal számára innentől „kilövendő vad". • A világ legtermészetesebb dolga, hogy ismeretségből születnek a kinevezések; ezért kell ilyen kacifántossá tenni a történést, és ügyes tálalással *„párizsi úton szövögetett alantas behálózást"* sugalmazni belőle.
(5) Részlet a cikkből Ezen férfiúk között üdítő kivételnek számít *Ütő Endre*, az Operaház új igazgatója, aki a kötelező alapfeltételen, a kormánypártiságon túl, úgy tűnik, a szűkebb szakma támogatását is élvezi, és ért ahhoz, amit csinál. (Aggódom is a jövőjéért.)	A balliberális oldal szemléletének és küzdőmodorának páratlan sajátossága, hogy akkor is fogásokat keres, amikor a valóság, a tények a legkevésbé sem sietnek segítségére. Ütő Endrére sem a politikai múltja, sem a szakmai felkészültsége, gyakorlata alapján nem lehet semmi rosszat, semmi elrettentőt ráolvasni. Ezért kell a megtisztelő kormányfelkérésből becsületsértő „kormánypártiságot" kisütni, ezért kell zárójelben „aggódni", érzékeltetve, hogy aki korpa közé keveredik, akármilyen üdítő kivétel, azt könnyen megeszik a kormány-disznók. Az efféle balliberális kritikai magatartásra, beállítódottságra legjobban a közismert nyuszika-vicc illik: ha van rajta sapka, azért püfölik, ha nincs rajta, akkor meg azért...
(6) Részlet a cikkből Eme új keletű kinevezések annak a kultúrpolitikának részét képezik, amely – mint azt *Fekete György* (...) államtitkár-helyettes többször is kijelentette – tulajdonképpen nincs is.	A rejtélyes tartalmú mondat mögött az említett törzsi ellentét feszül: a balliberális tábor kultúrharcként, nemzeti borotvaként igyekezett beállítani a nemzeti kormánynak azt a természetes törekvését, hogy az internacionalizmus iránt elkötelezett vezető személyeket a nemzet iránt elkötelezettekkel váltsa fel. A Beszélő szerzője is éppen ezen mesterkedik. Ám ez a mondat még csak előkészítője az alábbi igazán súlyos vádnak...
(7) Részlet a cikkből Ugyanennek a nem létező kultúrpolitikának az újabb	A hosszú előkészítés után helyben vagyunk. A szerző és tábora felfogásában mindenki ellenség, aki a nemzeti kultúra egyik fellegvárához úgy törekszik hozzányúlni, hogy nem kéri a választáson vereséget szenvedett balliberálisok hozzájárulását,

[191] Varga Domokos György: A törzsi háború... id. mű, Harmadik könyv: A MEGOLDÁS NYOMÁBAN, *„Csak mi ne kerüljünk hátrányba"*, beszélgetés Zöldi Lászlóval, 457–478.

megnyilvánulása *Ablonczy László* puccsszerű kinevezése a Nemzeti Színház élére. Fekete György sietett biztosítani a közvéleményt arról, hogy a kinevezés nem politikai indíttatású, és a kormányzat nem kíván a Nemzeti Színház tartalmi ügyeibe beleszólni, ami a legbiztosabb jele annak, hogy igenis politikai indíttatású és igenis bele kívánnak szórni.	illetve nem az ő antinacionalista táborukból választ; és az is ellenség, aki szerepet vállal ebben. Az ehhez szükséges lejáró nyelvpolitikai elemek: • élcelődés a „nem létező" kultúrpolitikán • kinevezés = puccs • kinevezés = beleszólás, kultúrönkény, diktatúra
(8) Részlet a cikkből Ugyan mi más oka is lehetne egy derék, Magyar Fórum-os újságíró kinevezésének?	A félelemkeltés további fokozása: • Magyar Fórum-os újságíró = „a Csurka-féle szélsőjobb megjelenése a jelképerejű Nemzeti Színház élén"; az Antall-kormány a Csurka-féle szélsőjobb támogatója...
(9) Részlet a cikkből Azt, hogy *Csiszár Imrének*, az előző igazgatónak végül is miért kellett mennie, ismerve színházi és közéleti viszonyainkat, valószínűleg pontosan soha nem fogjuk megtudni. Érvként elhangzott a vezetői alkalmatlanság is, ez azonban, ha igaz is lenne, *önmagában* nem lehet elégséges indok, hiszen mikor volt a kormány számára elégséges indok az, hogy valaki nem ért ahhoz, amit csinál?	Fordítsuk meg a kérdést: mikor volt elégséges a balliberális törzs számára a nyilvánvaló szakmai hozzáértés? 2013-ban Vidnyánszky Attilának a Nemzeti Színház élére való kinevezésekor, minden igyekezet ellenére, egyetlen szakmai kifogást sem lehetett találni a méltán nemzetközi hírű rendező munkásságában.[192] De mert az Orbán-kormány kiválasztottja volt, a balliberális törzsbéliek nemzetközi segítséget kértek a lejáratásához. Ám pusztán azzal nem tudták volna meggyőzni a segítségre felkérteket, hogy „Orbán embere", ezért azt írták, terjesztették róla, hogy *„a Jobbik régi álma teljesült"* azzal, hogy Vidnyánszky lesz nyártól a Nemzeti igazgatója – tudjuk meg a Magyar Nemzet szerzőjétől. *„A Jobbik neve* – teszi hozzá – *mostanra az antiszemiták szinonimájaként is használatos Nyugat-Európában..."* A lejáratás következő állomásaként a Strasbourgi Nemzeti Színház igazgatója közleményt adott ki, miszerint – az előzetes megállapodások ellenére – mégsem kíván Vidnyánszky Attilával együttműködni, *„nem engedélyezi a kaposvári egyetemisták és a strasbourgi nemzeti színiakadémisták közös munkáját, Vidnyánszky ne is tartson workshopot Strasbourgban, mert – úgymond – felvállalhatatlan politikai döntéssel nevezték ki a magyar rendezőt a Nemzeti Színház igazgatójává."*[193]
(10) Részlet a cikkből Ne menjünk messzire, a kulturális tárca jelenlegi	A szabadelvű, szabad demokratás liberalizmus *„tudjuk, merjük, tesszük"* hadviselésének jellegzetes megnyilvánulása: • mindenki alkalmatlan, egytől egyig! („Kő kövön nem maradhat!")

[192] Jól mutatja a „zsigeri" vádaskodás alaptalanságát, hogy francia értelmiségiek szólaltak meg Vidnyánszky védelmében, olyanok, akik személyesen megismerték, együtt dolgoztak vele. (Ld. ehhez: Francia értelmiségiek álltak ki Vidnyánszky Attiláért, szinhaz.hu, 2013. március 25. (http://szinhaz.hu/szinhazi-hirek/51279-francia-ertelmisegiek-alltak-ki-vidnyanszky-attilaert)

[193] Tölgyesi Gábor: Vidnyánszky és az özvegy tehén bosszúja (MNO, 2013. március 19. http://mno.hu/grund/vidnyanszky-es-az-ozvegy-tehen-bosszuja-1145888)

vezetője, *Andrásfalvy Bertalan* például mivel igazolta eleddig szakmai alkalmasságát, hogy a külügyminiszterről és az ex-belügy-, jelenleg tárca nélküli miniszter úrról már ne is beszéljünk.	• s legfőképpen alkalmatlan a kinevező – a kormány(fő) s a „nyugodt erő” • a kormánynak mennie kell!
(11) Részlet a cikkből Csiszár lemondatását mindenesetre ízléses tálalásban szervírozták nekünk, utalva arra a kinevezésekor elterjedt pletykára, miszerint annak idején maga *Grósz Károly* ígérte meg neki, hogy a Nemzeti Színház az övé lesz. Értsd: Csiszár nem az új demokrácia embere, nem a mi emberünk. Mindez különösnek tűnik annak a fényében, hogy a minisztériumi sajtótájékoztatón, a leváltást helyeselve részt vett az a *Kállai Ferenc is*, akiről szakmai körökben ismert, hogy az előző rendszerben meglehetősen jó kapcsolatokat ápolt nemcsak a magyar, de a szovjet elvtársakkal is. Félreértés ne essék, nem akarok én számon kérni bármit is Kállain vagy bárki máson, de miért akarnak azzal etetni bennünket, hogy valaki a *múltja* miatt nem szalonképes a mostani vezetés számára.	Ha valaki „rászolgál” a besározásra, annál a *„tudjuk, merjük, tesszük”* nem ismer se Istent, se embert... • *„akiről szakmai körökben ismert”* – bennfentességet és hitelességet sugalló, valójában ellenőrizhetetlen állítás • *„jó kapcsolatokat ápolt a szovjet elvtársakkal”* – a „nacionalistákat” segítők lejáratása olyan váddal, amely a „nacionalisták” köreiben megbélyegzi, s minden más körben elhiteltelenít • „miért akarnak azzal etetni bennünket, hogy valaki a *múltja* miatt nem szalonképes?” – A bűn és a bűntelenség abszolutizálása: vagy mindenki bűnös, vagy senki sem. Mivel mindenki nem lehet bűnös, ezért *múltja* miatt *senki* sem az, tehát senki nem tartozik semmiféle felelősséggel. Nincs tehát régi bűn, csak újak vannak, s ezekért senki más nem lehet felelős, mint az ország mostani irányítói. *Menniük kell!*
(12) Részlet a cikkből Csiszár ellen elhangzott az a vád is, hogy a színház műsorpolitikája, úgymond, nem elég nemzeti. Ezt a vádat egyébként a magyar parlamenti demokrácia történetének egy másik ragyogó korszakában, a harmincas években is felhozták az akkori igazgató, *Hevesi Sándor* megbuktatásakor. A hírhedt *Pekár Gyula*, a Petőfi Társaság akkori elnöke mondta azt, hogy Hevesi „mentesítette” magát a nemzeti hagyományok-	A kormány „kultúrpolitikájának” kriminalizálása zajlik a szemünk előtt. Ennek kulcskifejezései • vádaskodás • harmincas évek = értsd: a horthyzmus, a zsidóüldözés hasonlóan nemtelen korszaka • megbuktatás • hírhedt • hasztalan bizonyítás = önkényuralom (diktatúra) • azért járt így, mert nem volt fórumos „kormányhoz közel álló” = önkényuralom (diktatúra)

tól. Ahogy most Csiszár, akkor Hevesi próbálta tényekkel és számokkal (hasztalanul) bizonyítani az állítás valótlanságát. Csiszárnak tehát mennie kellett, és feltehetőleg elsősorban azért, mert nem volt a fórumos „kormányhoz közel álló”.	
(13) Részlet a cikkből A Nemzeti Színház vezetőváltásainak története egyébként igen tanulságos. A színház élén ugyan nagyon különböző képességű és mentalitású emberek váltogatták egymást, történetükben azonban van egy közös vonás. A mindenkori hatalom mindig ellenállhatatlan késztetést érzett arra, hogy a Nemzeti Színházat többnyire hamis szakmai érvekre hivatkozva és a nemzet nevében a maga számára kisajátítsa. És ehhez minden kurzus készséges támogatókra lelt a Nemzetit ellepő kis- és nagystílű karrieristák között.	• A cikk írójának egyik legfőbb lelki mozgatórúgója: a Nemzeti Színház élére a nemzeti kormány egy nemzeti elkötelezettségű valakit akar kinevezni, s ezzel a nemzet jelképerejű színházát a magyar nemzeti öntudat – azaz a „nacionalizmus” erősítésére akarja felhasználni, holott a nemzet nem csupán „nacionalistákból” áll. Vagyis a kormányzat a lépésével (a kinevezéssel) a *nem nacionalistákat* kirekeszti a nemzetből, s ez tűrhetetlen, elfogadhatatlan, ezzel szemben mindent el kell követni! • A teljesen közönséges, szokásos kettős mérce: A *„nemzet színházát”* kik mások lephetik el, mint *kis- és nagystílű karrieristák*. Kivéve, természetesen, azokat, akik a balliberális törzsből törekszenek oda, vagy akik szót emelnek a kormányzati döntéssel szemben.
(14) Részlet a cikkből Az új igazgató, Ablonczy László, eredeti foglalkozására nézve irodalomtörténész, eleddig elsősorban újságíróként jeleskedett, és igen keveset tudhattunk színházvezetői ambícióiról. Dolgozott a Magyar Hírlapnál, a Film Színház Muzsikánál, a Magyar Ifjúságnál (ahol a nagyszerű Pálfy G.-vel harcoltak vállvetve), és az utóbbi időkben a Magyar Fórum szerkesztésén szorgoskodott.	Már ismerős média-hadviselési és nyelvpolitikai fegyverek – ám az ismétlés, sulykolás megnöveli a hatásfokot: • hozzá nem értés, szakmai alkalmatlanság • „pálfygés”, „fórumos”, „szélsőjobbos”, „szorgoskodott”
(15) Részlet a cikkből Sokak számára emlékezetes egy, a rendszerváltás hajnalán a Jurta Színház egyik rendezvényén tett kijelentése, miszerint borzasztóak a magyar sajtóviszonyok,	A cikk írójának másik legfőbb lelki mozgatórugója és hangvételének magyarázata: a kormány által kinevezett személy „antiszemita”. Noha Ablonczy joggal kifogásolja az olyan sajtóviszonyokat, amelyben a hat magyar bányász halála sokkal kevésbé érdekes, mint egyetlen izraelié, a szerző (és törzse) szerint ez a „sajátos” álláspont – kimondatlanul is – *antiszemita*, s az erre

mert ha Ózdon hat tisztességes magyar bányászember meghal, arról alig írnak valamit, bezzeg, ha Izraelben csak egyetlen embert is megölnek a palesztinok, azzal rögtön tele vannak az újságok. Ez a sajátos álláspont a figyelmes hallgató számára már akkor a magyar szellemi élet egy ígéretes, új purifikátorát sejttette Ablonczy személyében.	figyelmes hallgatók (sugallja a szerző) már sejthetik, hogy a magyar szellemi életben ez milyen veszedelmeket rejt magában...
(16) Részlet a cikkből A minisztériumi sajtótájékoztatón Ablonczy nagy ívű, népnemzeti gerincet erősítő programmal lepte meg a magyar színházbarátok táborát: „A Nemzeti Színház ezentúl 15 millió magyar színháza kell hogy legyen.” Ha jól tudom, utoljára, a századelőn Max Reinhardt próbált meg igazi tömegszínházat csinálni, de ő is csak az Ötezrek színházáról beszélt. Ablonczy kísérlete a maga nemében páratlan, és kétségtelenül illik egy olyan országhoz, amelynek miniszterelnöke többször is kijelentette, hogy lélekben 15 millió magyar miniszterelnöke kíván lenni. Sajnálattal kell közölnöm azonban, hogy bármennyire is fájó ez az érintettek számára, a dolog nem fog menni. A többiek nevében persze nem nyilatkozhatom, de ami engem illet, szomorúan meg kell állapítanom, habár távol áll tőlem annak vitatása, hogy Antall József *jogilag* az én miniszterelnököm is, de hogy lélekben...	A szerzőnél – és törzse köreiben – a 15 milliós nemzet hazafias emlegetése (Antall József: lélekben 15 millió magyar miniszterelnöke; Ablonczy László: 15 millió magyarnak csinálna színházat) azt a kényszerképzetet szüli, hogy az illető erősíteni akarja a nemzet, a magyarság összetartását, és a „sikeres” trianoni feldarabolást semmibe véve, most szellemi alapon törekszik a nemzetegyesítésre, mégpedig a zsidóság kárára. Csoóri Sándor Nappali Hold című esszékötetében idézi „egy kitűnő” ember (mint személyes közléséből megtudom: Soros György) figyelmeztetését: *„Sándor, vigyázzatok ezzel az erdélykedéssel, mert anyám, szegény, azt emlegeti, ha a magyarok szájukra veszik Erdélyt, másnap viszik a zsidókat.”* A cikk szerzője akármennyire is gúnyosra igyekszik venni közlését, világosan kimondja: nem kér abból, hogy lélekben bárki is ehhez a 15 millióhoz sorolja. Magyarnak magyar állampolgár, *jogilag* elfogadja Antall Józsefet miniszterelnökének, alighanem magyarnak is tartja magát, de nem olyan magyarnak, aki kötődni akarna az országhatáron túl nyúló területek magyarságához...

Tömegközlés: kedvező hatalmi helyzetben

További okát s magyarázatát keressük annak a jelenségnek, hogy a rendszerváltozás sajtójának java miért is eshetett súlyos szereptévesztésbe, miért is kezdett elszánt harcba a szabad választáson győztes kormányerőkkel szemben.

A rendszerváltás kezdetén a választások eredményét (a maga törzsi kötődése, politikai meggyőződése szerint) felülírni szándékozó sajtó sok tekintetben kedvezőbb hatalmi helyzetben volt, mint az országos választásokon győztes politikai párt és szövetségesei. A Kádár-rendszerbe való erős beágyazottsága folytán bőségesebb politikai tapasztalattal és bejáratottabb kapcsolatrendszerrel rendelkezett, mint az utóbbiak. Ennélfogva a közvélemény befolyásolásának, a közgondolkodás manipulálásának módszereit illetően is sokkal nagyobb jártassággal rendelkezett – mondhatni: sokkal dörzsöltebb volt. A puha diktatúra keretei között kitanulhatta és gyakorolhatta a rejtett befolyásolás és érdekérvényesítés mesterségét (azaz a *színlelést* és az *átverést*). Természetesnek ítélhetjük, hogy a rendszerváltás idején igyekezett megőrizni kiváltságos helyzetét, s mivel az első szabad választás eredménye számára kedvezőtlenül alakult, iparkodott bevetni korábban szerzett manipulációs képességeit. Részben félelemből, önvédelmi okokból, részben – az iméntiektől nem függetlenül – a politikai erőviszonyok számára kedvező befolyásolása végett. Ugyancsak „természetesen" e törekvése során is mindig a *szakmaiságát*, és ezt alátámasztandó, a *függetlenségét* hangoztatta. A *szakmaisága* hangoztatására még egy körülmény rákényszeríttette, akárcsak a régi-új szocialista politikusokat: az addig hangoztatott *egypárti*, *kommunista* meggyőződését egyik napról a másikra kellett *többpárti kapitalistára* lecserélni...

Az átöröklődött médiamunkatársakhoz képest a győztes párt (MDF) politikusai és szövetségesei teljesen tapasztalatlanok voltak a maguk hatalmi-kormányzati területén. A szakmaiság legalább minimális biztosításához kénytelenek voltak a régi hatalom (közigazgatás) bár alacsonyabb rangú, ám azt mégis kétségkívül kiszolgáló tisztviselői hadából meríteni. Nem csupán róluk, de a pártokba beépített, szép számú ügynökről is feltételezhető, hogy tényke-désük során – a lehetőségek adta határokon belül – legalább annyira igyekeztek érvényesíteni régi elvtársaik és megbízóik érdekeit, mint rendszerváltoztató feletteseikét, illetve általuk a nemzetét.[194] S habár azt nem lehet mondani, hogy az ország új vezetői, az új rendszer felépítői teljesen gyanútlanok és hiszékenyek lettek volna, zömükben mégis – vissza-visszatérően – hitet tettek a békés, demokratikus átalakulás, illetve ennek folytatása mellett. A Zétényi-féle igazságtételi törvényt – amely a régi rendszer bűnöseinek egyfajta elszámolását tette volna lehetővé – ugyan az Alkotmánybíróság buktatta meg, de magában az MDF-ben sem volt feltételen és határozott támogatottsága: sokan hittek a damaszkuszi útban, a pálfordulás helyénvalóságában, a békés hatalomátadásban. Vagyis abban, hogy voltaképp a korábbi, bűnös rendszer teremtette (idézte elő) a bűnt, s a felszámolásával, a demokratikus viszonyok

[194] Hogy a példa kedvéért egy nevet is említsünk: Szilvásy György tudományos munkatársként a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem KISZ-titkára, 1989-ben a KISZ Központi Bizottsága szóvivője, a Miniszterelnöki Hivatal (MeH) kormány-főtanácsadója. Az Antall-, illetve Boross-kormány idején, majd a Horn-kormány első évében a MeH helyettes államtitkára. Változatos és magasrangú közigazgatási (pl. államtitkári) és vállalatvezetői posztok után 2006−-2007-ben, a második Gyurcsány-kormány idején a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter, majd a titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter. Végül a Bajnai-kormány alatt pedig egy ugyancsak erősen bizalmi poszton, a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő (MNV) humánpolitikai és koordinációs főigazgatójaként folytatta pályafutását...

megteremtésével jószerivel mindenki – még a békés hatalomátadók is – a választók akaratának teljesítésén fog(nak) fáradozni, mivel az új rendszer pedig erre fog mozgósítani, ezt fogja jutalmazni.

Utólag értékelve az elmúlt évtizedeket, elmondható: az összes várakozás közül ez teljesült a legkevésbé. Az alább majd példa gyanánt kiemelendő vagy megemlítendő esetek rendre azt igazolják, hogy a szabad sajtó az ellenzéki politikával karöltve a választások teremtette hatalmi viszonyok megváltoztatására vetette be korábban szerzett tapasztalatait, hatalomtechnikáit, kapcsolati és értékesítési hálózatát, s mindenekelőtt: megőrzött (átmentett) tömegtájékoztatási eszköztárát. Akár a saját helyzete, akár a „törzse" pozíciójának javítására...

Mindezek révén az átmentett tömegközlés egyfelől a nyilvánosság nagy részének birtoklója, másfelől a beköszöntött korlátlan sajtószabadságnak köszönhetően korlátlan a tematizálási lehetősége, tehát megszabhatja, miről folyjék a közbeszéd. Ezzel szemben a kormánynak, kormánypártoknak, nemzeti erőknek erősen korlátozott volt a nyilvánossághoz való hozzáférési lehetőségük, részben az írott sajtó említett „megszöktetése", illetve a balliberális kötődése-irányultsága miatt, részben a Szabad Demokratákkal kényszerűen megkötött paktum miatt: ez ugyanis a legfontosabb, legbefolyásosabb tömegközlési eszközökhöz, a Magyar Televízióhoz és a Magyar Rádióhoz való hozzáférését, illetve ezek valódi közszolgálatba való bevonását akadályozta meg.

A nyilvánosság birtoklása folytán a balliberális elkötelezettségű sajtó a maga, illetve törzse pozíciójának erősítésére és a másik törzsbeli ellenfelei gyengítésére módszeresen befolyásolhatta a közvéleményt, ha kellett, lejáratő akciókat indított, tiltakozásokat szervezett. A „függetlenség" hangoztatott szólamával távol tartotta magát nem csupán a kormány és kormánypártok tömegközlési érdekeinek netán elfogult kiszolgálásától, hanem még a tárgyilagos tájékoztatástól is. Természetes és nyílt törekvésének tekinthető, hogy az ő régi-új tájékoztatási befolyását, hatalmát megtörni igyekvő új országvezetőkkel szemben nyíltan a maga kedvező helyzetét, nem egyszer állását, megélhetését védte. „A legjobb védekezés a támadás" elvét követve pedig ott igyekezett gyengíteni a népi–nemzeti–konzervatív erőket, ahol csak tudta, végső soron a kormánybuktatás nem hangoztatott, de nyilvánvaló szándékával.

A megtámadottak a nyilvánosság erejét – elegendő elfogulatlan tömegközlési eszköz híján – lényegében nem állíthatták csatasorba, ezért közigazgatási, adminisztratív eszközök bevetésével, a közszolgálati intézmények felügyeletének megszerzésével, ill. saját sajtó létrehozásával próbálkoztak. Mint majd röviden kitérünk rá: meglehetősen gyenge hatásfokkal, azaz igen csekély eredménnyel, sőt, sok tekintetben inkább veszteséggel (további népszerűségvesztéssel).

Lelki, szellemi kötődések

A szabad sajtó súlyos szereptévesztésének történelmi okait, magyarázatát keresve kulcskérdésnek tűnik az – itt-ott már érintett – lelki mozgatórugó, kötődés: hogyan került egymás mellé a leginkább az SZDSZ holdudvarát erősítő liberális véleményformáló értelmiség, az ezzel rokonszenvező sajtó, valamint a kádári szocialista-kommunista baloldali értelmiség és a hozzájuk kötődő sajtó. Tegyük hozzá, hogy míg az SZDSZ és az MSZP, illetve holdudvaruk tekintetében kezdetben erőteljes és látványos volt a távolságtartás és a különbségtétel,

ugyanez a sajtó tekintetében már korántsem volt ennyire határozott. Hogy mást ne mondjunk, Tamás Ervin, a Népszabadság főszerkesztő-helyettese a vele készített interjúban *baloldali liberális* lapként határozta meg lapját[195], s ezt helyénvalónak is ítélhetjük, hisz a rendszerváltás első pillanataitól fogva mind a baloldali, mind pedig a liberális eszmerendszer hangsúlyos teret kapott a sokáig legolvasottabb közéleti napilap hasábjain, s ugyanez mondható el a baloldali és a liberális politikai törekvésekre.

Korábban már felhívtuk a figyelmet annak jelentőségére, hogy a rendszerváltozás küszöbén a Népszabadság akkori főszerkesztője (és alighanem a szerkesztők zöme is) leginkább attól félt, hogy Pozsgay, illetve a *népi* baloldal szerzi meg a fennhatóságot a lap felett. Viszont nem számított ellenségüknek a *nem népi* baloldalból gyökerező, antinacionalista (individualista) liberalizmus. A vezető médiában már akkor egymásra találtak azok a baloldali véleményformálók, akik a politika síkján még távol tartották magukat egymástól.

Janus-arcú rendszerváltozás

Alapos történelmi okot, magyarázatot erre – részben legalábbis – épp egy történésztől, Schmidt Máriától kaphatunk. Először 1998-ban, a *Janus-arcú rendszerváltozás* című, több szempontból is nagyon jelentős kötetben jelent meg *Az „antiszemitizmus elleni harc" szerepe a rendszerváltozás éveiben* című tanulmánya. Mielőtt Schmidt felismerésére rátérnénk, jegyezzük meg, hogy a Janus-kötet szerzői saját magukat „jobbközép polgári alternatívaként" emlegetik, s a *nemzeti* liberalizmus talaján állva tekintik át, mitől kaphatott gellert a demokratizálódási folyamat. Mivel pedig e fejezetünkben a szabad sajtó súlyos szereptévesztését vizsgáljuk – vagyis azt, hogy „ellenzékinek", „függetlennek", „szakmainak" beállított magatartásával miként írta felül a demokráciát –, néhány gondolat erejéig érdemes felvillantanunk, hogyan lehetett volna más szemszögből, más világlátással viszonyulni a rendszerváltozás különféle eseményeihez és szereplőihez, vagyis másképp, mint a tömegközlés balliberális fősodra tette.

A könyv egyik méltatója szerint olyan értelmiségiek léptek fel a tanulmánykötetben, *„akik egy értékelvű közéleti cselekvés ethoszát vallják magukénak"*, s egy olyan, *„Magyarországon sajnálatosan alulreprezentált"* eszmerendszernek a hívei, *„amely politikai terminológiával jobboldalinak, ideológiai kategóriával konzervatívnak nevezhető"*. Az írásokban – véli a méltató – *„jól megrajzolódik az a szellemi közösség, amely egy polgári, nemzeti elkötelezettségű, értékőrző, keresztény eszmeiséggel jellemezhető"*. A háttérbe szorítottságuk több tényezője közül arra mutat rá, hogy nálunk a szocialista korszak örökségeként „hagyománya van annak a marxista történelemszemléletnek", amely a „haladó˝, „progresszív˝ baloldali erőket állítja a történelmi folyamat teleologikus, egyenes vonalú „fejlődésének˝ középpontjába. Ezzel szemben jelöli ki a jobboldali, konzervatív történelmi szereplők helyét a visszahúzó, az emberi nem emancipálódási törekvését akadályozó oldalon. Ennek a sajátosságnak is betudható – folytatja gondolatmenetét a szerző –, „hogy az 1990-ben hatalomra került koalíció ideológiája jórészt elutasításra talált *a baloldali-liberális retorikát képviselő médiatöbbség* által is erősen befolyásolt közvélemény részéről. *(Az én kiemelésem – VDGy.)* A rendszerváltással átmeneti időre, és csak részlegesen hatalomra került új politikai és

[195] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők... II. MédiaArcok: id. mű, „A siker nyomában", beszélgetés Tamás Ervinnel, a Népszabadság főszerkesztő-helyettesével, 9–43. o.

kulturális elit *egész egyszerűen más nyelvet beszélt* – azaz más értékek mentén szerveződött, más életformát és világképet hirdetett –, mint amit az emberek addigi életük folyamán megszoktak és egyáltalán megértettek."[196] *(Szintén az én kiemelésem – VDGy.)*

Számunkra – akik a két törzs szembenállásában és a fősodratú média viselkedésében nagy jelentőséget tulajdonítunk a nemzethez mint élő s mint történelmi közösséghez való viszonyulásnak – ugyancsak fontos a Janus-kötet ismertetőjének ama záró, összegző megállapítása, amely szerint a szerzők fenntartják a nyugati orientációt, a nyugati minták követésének a gyakorlatát, *„csakhogy ezt kritikai attitűddel teszik. Az egyenrangú fél öntudatával fejtik ki véleményüket, mentesek a nyugattal szembeni minden kisebbrendűségi érzéstől." „Nem gondolják, hogy a nemzeti bezárkózás, a nemzeti öntörvényűség lenne a követendő út, de azt sem, hogy a nyugati mintáknak a hazai valóságot figyelmen kívül hagyó szolgai másolása vezet az üdvösséghez. Ez a szellemiség egyszerre nyitott a külvilág felé és nemzetileg elkötelezett."*

Nos – állítjuk –, amennyire a Janus-kötet szerzőit jellemezte ez a szellemiség, annyira nem jellemezte a rendszerváltozás tömegközlésének fő áramlatát. Bárány Anzelm szögezi le a rendszerváltozás addigi szakaszáról a *Volt egyszer egy sajtószabadság* című tanulmányában: *„Mivel a magyar rendszerváltozás keretfeltételeit és átalakulási mintáit döntően a nyugati hatalmak alakították ki, azok a csoportok kerültek lépéselőnybe, amelyek nyugati tapasztalattal és információkkal bírtak. A pénzügyesek és a diplomaták mellett ide tartoztak az újságírók is."*

Szemléletesen mutat rá Tőkéczki László, milyen szellemi állapotban fogadta népünk (vö.: Kádár népe) a rendszerváltozást: *„Az egyéni életbe és a családba visszaszorult felelős és független döntési lehetőségek évtizedes kényszerei visszaprimitivizálták népünk tömegeit. Mint a nem olvasó embernek az olvasás, a nem demokratikus életeknek a demokrácia – a politika – fárasztó, céltalan. Hihetetlen ingadozások, befolyásolhatóság jellemzi a magyar társadalom többségét."* Tegyük ehhez hozzá: egy népi vagy nemzeti-liberális alapon álló sajtó szerepet vállalhatott volna abban, hogy segítse ezt a tömeget egy igazi demokrácia kialakításában és működtetésében. A balliberális sajtó inkább a maga érdekei szerinti befolyásolás útját választotta...

Az „antiszemitizmus elleni harc" szerepe

Említett tanulmányának[197] mottójában Schmidt Mária történész a következő meghökkentő megállapítást teszi: *„Aki nincs velünk – az antiszemita"*. Utalván ezzel arra, hogy míg a Rákosi-féle keménydiktatúra idején az *„Aki nincs velünk, az ellenünk van"* volt a hatalom időszerű jelszava, a konszolidált Kádár-korszakban pedig az *„Aki nincs ellenünk, az velünk van"*, addig demokratikus rendszerváltásunk leginkább ezzel a jelszóval írható le: *„Aki nincs*

[196] F. Papp Endre: A Janus-arcú rendszerváltás tanulságai (Napi Magyarország, 1998. május 16.) (in: http://www.schmidtmaria.hu/szakma/recenziok/a_janus_arcu_rendszervalt.html)

[197] A tanulmány némi frissítéssel megjelent a komment.hu világhálós oldalon, ezzel a megjegyzéssel: „Schmidt Mária csak minimális mértékben módosított először 1998-ban megjelent tanulmánya szövegén, mivel úgy ítéli meg, mondandója a különféle fórumokon ismét kibontakozott antiszemitizmus-vitában érdemi változtatások nélkül is érvényes." Mi forrásként ezt a legfrissebb, világhálós változatot vettük alapul: http://www.komment.hu/tartalom/20120829-schmidt-maria-az-antiszemitizmus-elleni-harc-szerepe-a-rendszervaltozas-eveiben.html

velünk – az antiszemita”. Még akkor is, ha ez utóbbit nyilvánvalóan a történész iróniája szülte, hiszen – szemben a másik kettővel – esze ágában sem volt senkinek hangoztatni. Számunkra azonban, akik a rendszerváltás médiájának magatartását, szerepét, hatását kívánjuk a maga valóságában feltárni, döntő fontosságú kérdés, hogy ha bár rejtetten, de mégis: érvényesült-e efféle megfontolás a magyar tömegközlés berkeiben? Volt-e olyan része a magyar médiának, amely a számára ellenséges, nem kívánatos politikai és sajtószereplőket, véleményformálókat az antiszemitizmus vádjával igyekezett ellehetetleníteni? Igazolható-e, hogy az *„antiszemitizmus elleni harc”* ürügyén a magyar sajtó befolyásolni igyekezett a közbeszédet, a politikai közhangulatot, a kormányzó erők, illetve támogatóinak közmegítélését? S ha igen, milyen mértékben befolyásolta ez a politikai erőviszonyok alakulását, milyen mértékben idézte elő a formálódó demokrácia torzulását?

S a szintén megfejtendő rejtély: az eredendően diktatúrára hajló (poszt)kommunisták és a diktatúrát, a túlzott állami beavatkozást, az egyéni szabadságjogok korlátozását eredendően elutasító liberálisok *„az antiszemitizmus elleni harc”* során hogyan kerülhettek közös szellemi és politikai platformra?

Schmidt Mária tanulmánya e kérdésekre talál lehetséges választ és magyarázatot. Mint megállapítja, a holokauszt, az európai zsidóság második világháború alatt elszenvedett tragédiája az Amerikai Egyesült Államokban és ezt követően Nyugat-Európában csak a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején került a közfigyelem előterébe. A médiák állandó témájává pedig a hetvenes évek végétől vált. Az azt megelőző évtizedekben ugyanis a zsidóság második világháború alatti kálváriája nem kapott megkülönböztetett helyet a világégés során elszenvedett szörnyűségek között. A nácizmus és a holokauszt tematizálása – az 1968-as prágai tavasz, a „humanizált szocializmus” eltiprása, a „harmadik világ” progresszív divatjának kifulladása után – éppen kapóra jött az USA és Nyugat-Európa baloldali értelmiségi köreinek – fejti ki a történész. Hiszen így megkerülhették a létező szocializmus gyakorlatával és a szocializmus jövőképének semmivé foszlásával való konfrontálódást, és megrendült identitásukat a már nem létező és semmilyen tényleges erőt felmutatni nem képes egykori nácizmussal, fasizmussal és antiszemitizmussal szembeni rendíthetetlen elutasítással vélték megerősíteni. Ez az oka annak – állapítja meg Schmidt –, hogy a Szovjetunió összeomlása után sem fordult figyelmük a kommunizmus „hideg valóságának” megismerése és feltárása felé, hanem – ha lehet – még intenzívebben hangsúlyozták és hangsúlyozzák ma is a náci rendszer embertelenségeit és a holokauszt szörnyűségeit. Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy Izraelnek – mely saját biztonsága és a nyugati világ érdekeinek védelmében megszületése pillanatától *„hősies harcot folytat a létezésébe belenyugodni nem tudó és nem is akaró arab országokkal”* – a holokauszt az egyik legfontosabb legitimációs bázisa. S végül a jeles történész a górcső alá vett jelenség fejlődéstörténetéhez hozzáteszi: „A holokauszt akkor tett szert igazi tömegbefolyásra, amikor az amerikai tömegkultúra tárgyává vált, amerikanizálódott, pontosabban: hollywoodizálódott. *Ettől kezdve számít az USA legbefolyásosabb köreiben politikai halottnak az, akit az antiszemitizmussal hírbe hoznak.” (Az én kiemelésem – VDGy.)*

S hogy a magyar átalakulásra miként hatott ez a legnagyobb *véleményhatalomnál* kitenyészett, ám aztán egész Európát „elfoglaló” felfogás?

Schmidt szerint a rendszerváltozás után – a zsidóságon kívül – a magyar társadalom többi, súlyos megaláztatáson és üldöztetéseken keresztülment csoportja is szerette volna

meghurcoltatásait a nyilvánosság elé tárni. Kiderült azonban – állapítja meg Schmidt –, hogy ez nem találkozik az üldöztetések iránt addig oly fogékonynak mutatkozó véleményformáló és médiaértelmiség nagy részének érdeklődésével. A kulákok, a kitelepítettek, a kommunistákkal szembeni ellenállás tagjaiként halálra ítéltek, a hosszú évekre bebörtönözöttek, munkaszolgálatba hurcoltak, szilenciumba kényszerítettek, Szovjetunióba deportáltak sorsa „nem volt érdekes". Az ő szenvedéseik nem váltak átélhető, katartikus, a társadalmat megrázó élményekké, mert az értelmiség egy jelentős csoportja – és ez a csoport a nyilvánosság túlnyomó részét befolyása alatt tartotta és tartja Schmidt szerint – nem volt érdekelt abban, hogy a kommunista diktatúra embertelen gyakorlata a széles nyilvánosság előtt lelepleződjön. Nem volt érdekelt benne, mert nem akart saját felelősségével és azzal a kérdéssel szembesülni, hogyan is szolgálhatott egy ilyen rendszert, és miért is hallgatott minderről a szörnyűségről.

És a véleményformáló értelmiségnek ez a része – amelyik tehát a pártállami rendszerben súlyosan kompromittálódott – ellenérdekelt volt abban is, hogy a főbenjáró bűnöket elkövetők felelősségre vonása és elítélése – legyen az jogi vagy morális – megtörténjen. „És abban is, hogy az 1944-től 1990-ig tartó idegen – először náci, majd szovjet – megszállást követően sor kerüljön Magyarország 20. századi történelmének *a magyar nemzeti érdekek képviseletét alapul vevő* újragondolására." *(Az én kiemelésem – VDGy.)* Ehelyett taktikai megfontolásból a „zsidókérdést" helyezték előtérbe.

Történelmi tény, hogy a rendszerváltoztatás időszakának legélesebb antikommunista retorikáját használó, a volt pártelittel és annak értelmiségi szárnyával a legkövetkezetesebb szakítást hirdető, magát liberálisként meghatározó volt demokratikus ellenzékiek kommunistaellenessége az 1990-es választásokig tartott. *„Abban a pillanatban, amikor a győztes Magyar Demokrata Fórum politikai képviseletük, a Szabad Demokraták Szövetsége nélkül alakított kormányt, a rendszerváltoztatásnál fontosabbá vált az általuk »mucsainak« és »bunkónak» minősített konkurens értelmiségi csoport ellehetetlenítése, mint a (...) pártállami struktúra lebontására tett kísérletek támogatása."* – szögezi le Schmidt, megemlítve, hogy ez a pártállami struktúra a több mint negyven év alatt a társadalom minden szintjére beágyazódott, gazdasági és társadalmi hatalmának átmentésére törekedett, sőt ezeket – kapcsolati tőkéjét kamatoztatva és helyzeti előnyét kihasználva – újabb, most már tőkés pozíciókkal igyekezett kiegészíteni. És az is tény – Schmidt vélekedése szerint –, hogy a *szóban forgó véleményformálók és politikai képviselőjük úgy döntöttek: a „zsidókérdés" exponálásával és állandó napirenden tartásával diszkreditálják az újonnan felülkerekedetteket, és újra szalonképessé maszkírozzák a csak éppen elmozdítottakat. „Mi sem természetesebb annál* – szögezi le a történész –, *hogy a társadalmi és politikai karanténba kényszerített pártállami elit kapva kapott a felkínált lehetőségen."*

A mi szempontunkból külön is jelentősége van annak, hogy ebbe a demokráciát romboló folyamatba a sajtó nem csupán közvetítőként, mint fontos hírek, események, vélemények tárgyilagos közlője, közzétevője szállt be, hanem – miként látni fogjuk – kezdeményezőként! Hogy milyen módszerekkel, erre külön is kitérünk majd. Előbb nézzük, hogy a „zsidókérdés" bedobása a köztudatba, folytonos előtérbe helyezése és napirenden tartása milyen következményekkel járt. Indokolt-e a demokrácia rombolásáról, tudatos eltorzításáról beszélni? Schmidt az alábbi következményeket hangsúlyozza:

– Akikkel szemben a Kádár-rendszerben betöltött szerepükkel kapcsolatban kifogás fogalmazódott vagy fogalmazódhatott volna meg, ha történetesen zsidó származásúak voltak, zsidóságuk védőpajzsa mögé bújva támadhatatlanná váltak. Azáltal, hogy jogos kritikákat is – érjen az „zsidót" vagy „nem zsidót" – antiszemitizmussá változtattak, bírálóikat antiszemitának, fasisztának bélyegezték, szélsőjobboldaliként állították be, a megkritizáltak kibújtak az érdemi válaszadás és a felelősségre vonás alól.

– A rendszerváltoztatás után fellépő, a Kádár-rendszer alatt passzív vagy aktív ellenállást választó értelmiségiek egy jelentős részének antiszemitává bélyegzésével minden további nélkül diszkreditálni lehetett a nem nómenklatúra-értelmiségieket, méghozzá a magyar belpolitikai életet nem ismerő, de a magyar viszonyok iránt érdeklődést tanúsító, zömében baloldali vagy liberális nyugat-európai és észak-amerikai értelmiségiek és a politikai közélet szereplői előtt. *„Antiszemitának lenni ugyanis, mint arra fentebb utaltunk, a világ fejlettebb részein felettébb szalonképtelen dolog, ugyanakkor egy antiszemitának vagy fasisztának bélyegzettnek szinte lehetetlen a címke tarthatatlanságát bizonyítania"* – teszi hozzá a történész. – Tudniillik a „zsidókérdés" eszkalálása és a politikai és közélet alapvető vízválasztójaként való interpretálása *„lehetetlenné tette minden más szempont mérlegelését"*. A taktika az volt, hogy állandó „műbalhék" és provokációk, alaptalan és hamis állítások sulykolásával folyamatosan védekező pozícióba szorítsák a nemzeti–liberális–konzervatív, illetve nem kommunista és magát nem baloldaliként meghatározó kormányzó erőket. Törekvéseik eredményeként diszkreditálták a „magyar" és a „nemzeti" szavakat.

– Schmidt Mária úgy véli, hogy korlátozott, szimbolikus számonkérésre, és legalább a legexponáltabbak egy részének eltávolítására mindenképpen szükség lett volna. A térséggel foglalkozó, amerikai-lengyel közírót, Anne Applebaumot idézi, aki szerint *semmi sem segíti jobban a törvénytelenség terjedését, mintha a gazemberek elkerülik a felelősségre vonást, és zsákmányukból remekül megélve beleröhögnek a nyilvánosság képébe.*

Aligha lehet kétséges, hogy a volt kommunistáknak, az átmentődött szocialistáknak nagyon jól jött, hogy akár főbenjáró bűneikről, akár mindennapi, kétségtelen megalkuvásaikról a „semmivel össze nem vethető", „mindennél súlyosabb" bűn (vagyis a *zsidóirtáshoz* vezető *„antiszemitizmus", „fasizmus", „nacionalizmus"* stb.) elterelte a figyelmet. Azáltal, hogy az ő bűneik másodlagossá, feledhetővé váltak, viharos gyorsasággal kikerülhettek a politikai karanténból. Ezzel szemben szalonképtelenné váltak azok, akiknél a magyarsághoz, a nemzethez való kötődés hangsúlyosabb volt, mint vetélytársaiknál. A demokratikus politikai versengés során tehát mint makulátlan demokratikus tényezők mutatkozhattak meg azok, akiknek demokrácia-ellenességét, a magyarság, a nemzet iránti felelőtlenségét a történelem már bizonyította, és szalonképtelenként, antidemokratikus erőként lettek felmutatva azok, akiknek a nemzet, a magyarság s az igazi demokratikus átalakulás iránti elkötelezettsége hangsúlyosabb, valóságosabb volt. És mindez nem egyszer a sajtó kezdeményezésével, és mindig a sajtó cselekvő részvételével zajlott. Vajon hogyan?

2. AZ ANTINACIONALISTA SAJTÓHADVISELÉS FŐBB JELLEMZŐI[198]

Schmidt Mária tanulmányának egyik kritikusa szerint *„a zsidókérdésről megjelent cikkek, publikációk számának robbanásszerű növekedését akár túlreagálásnak, csoportos hisztériának is tekinthetné a szerző”*.[199] Vagyis nem lát bizonyítékot arra, hogy bármiféle politikai tudatosság, netán „összeesküvés” húzódna meg a jelenség mögött.

Noha szóban forgó tanulmányában Schmidt megemlíti: nem vonja kétségbe, „hogy néhány volt üldözöttel komolyan elhitették, hogy újból az életükre törnek”, de az sem kétséges számára, hogy „a háttérben illetve az előtérben állók egy jelentős része pontosan tudta, mi is a tényleges célja az úgymond »antifasiszta« harcnak. A sokszor kipróbált és legtöbb helyen bevált széles népfrontos összefogással azt célozták meg, hogy a választóvonal ne a rendszerváltoztatás mellett elkötelezettek és a régi rendszer átmentésében érdekelt erők közé kerüljön, hanem a mesterségesen gerjesztett, virtuális szélsőjobboldali veszély és a »demokráciát védő« posztkommunista-liberális erők közé, akik a Demokratikus Charta fedőszervezetben egyesültek.” Schmidt 1998 elején ezzel magyarázza, hogy „mióta − az antifasiszta összefogásnak hála − a posztkommunisták és az egykori demokratikus ellenzék pártja, a Szabad Demokraták Szövetsége közösen kormányozzák az országot, a »zsidókérdés« nem központi kérdés többé, a fasiszta veszély pedig egy szempillantás alatt elillant. A fasiszták hirtelen eltűntek, marginalizálódtak.”

A bűntudat és a félelem szerepe

Nos, a magam kutatásai, s főképp a saját „bőrömön” szerzett személyes tapasztalataim abban erősítenek meg, hogy a politikai tudatosság kérdésében Schmidt Mária álláspontja fedi jobban a valóságot. A kérdés jelentősége miatt közvetlen és közvetett bizonyítékokkal is szolgálni fogunk arra, hogy a hazai sajtó előre eltervelten, a várható hatással számolva, a maga politikai és egyéb előnyére igyekezett befolyásolni a közvéleményt. Ám a kiváltott hatás átütő ereje nem érthető meg anélkül, hogy ne fordítanánk figyelmet két további, döntő fontosságú, *nem tudatos* tényezőre.

Az egyik: a nagyközönség általában erős *bűntudata* a zsidóüldözéssel, zsidóirtással kapcsolatban, amely részben „eredendő”, részben azonban a politika és a tömegközlés által lett módszeresen bele táplálva. Ugyanide tartozik s vele szorosan összefügg: a nagyközönség erős ellenérzése az antiszemitizmussal, nácizmussal, szélsőjobboldalisággal szemben. A

[198] Azért nem a „nemzetellenes” (magyar) kifejezést használom, mert a szóban forgó véleményformálókban is *„nacionalizmus”*-ként fogalmazódott meg a (számukra) leselkedő veszedelem, s nem *„nemzeti”*-ként. *(VDGy)*

[199] Laki Mihály recenziója a Budapest Könyvszemlében (BUKSZ – 11. évfolyam, 1. szám, http://epa.oszk.hu/00000/00015/00013/laki.htm)

közvéleménynek e két (voltaképpen egy) témához való erős érzelmi fogékonysága tette lehetővé, hogy a sajtó könnyen és hatásosan élhessen befolyásolási szándékával.

A másik: a kevesebbek által megélt, ám annál erőteljesebben ható, gyakran hisztérikussá fokozódó *félelem*. Szokás a „nemzeti", „konzervatív" oldal bensőségesebb beszélgetésein semmibe venni ennek a jelentőségét, mondván, „a zsidóknak van a legjobb dolguk", holott ennek a félelemnek ugyancsak fontos szerepe volt abban, hogy az „antiszemitizmus" és a különféle „jobboldali szélsőségek" ellen indított harc a sajtóban hisztérikus erejűvé és méretűvé tudott dagadni. Más oldalról nézve: e „zsigeri" (öntudattalan) félelem fontos kiinduló feltétele volt a törzsi háborúzás fellángolásának és fennmaradásának. Minderről – a magam személyes tapasztalatain túl – leginkább a Zöldi László médiakutatóval a sajtóbeli törésvonalról folyatott beszélgetésünk egyik (szintén személyes tapasztalaton alapuló) részlete győzött meg. Jelentősége miatt bővebben idézünk itt belőle:

> (...) én úgy éreztem, hogy létezett valamiféle zsidó túlérzékenység, nyilván nem előzmények nélkül. A kilencvenes évek elején a Jókai téri Bábszínház épületében Vámos Miklós kezdeményezett egy est-sorozatot, ahol a korabeli ellenzék képviselői gyűltek össze; beszédeket tartottak, tárcákat olvastak fel, humoreszkeket (...) Iszonyúan nagy tömegek szorongtak a színházteremben. Akkor jöttem rá, hogy Budapesten mennyire veszélyes a számokkal dobálózni. Már terítékre került, hogy a Magyar Televízióból iksz száz embert el kell távolítani. Végül is csak nagyon keveseket távolítottak el, nem úgy, mint a Magyar Rádióból, de ezt akkor még senki sem tudta. (...) És a színházteremben, a kivörösödő arcokból jöttem rá, hogy mennyire tévednek a konzervatív táborban, mikor azt gondolják, hogy a Magyar Televízió zsidó származású munkatársai az egzisztenciájukért küzdenek. Nem az egzisztenciájukért küzdöttek, hanem az életükért. Abban a pillanatban ezek az emberek úgy érezték, hogy most vagyunk az első zsidótörvény előtt. Tehát valamikor 1938 táján. '38 után jött '39, '40, '44. március 19-e, '44 nyara – a deportálások –, és '44. október 15-e, a nyilas hatalomátvétel. Valószínűleg ez volt az egyik oka az általam említett zsidó túlérzékenységnek. (...) Az állam szinte hozzászoktatta a polgárait, hogy a zsidókat végül be kell zárni a marhavagonba, és elviszik őket ismeretlen céllal, talán soha nem térnek is vissza, és nagyon sokan nem is tértek vissza. Amikor én a bábszínházban láttam a kivörösödő arcokat, akkor azt értettem meg, hogy az Auschwitzot és a koncentrációs táborokat túlélők gyerekei hallottak valamit a szülőktől, és most a déjà-vu érzés vett erőt rajtuk. És mindegy, hogy indokoltan vagy indokolatlanul. Tehát én most abba nem akarok belemenni, hogy ez az érzület mennyire felelt meg a valóságnak. Én csak arról beszélek, hogy (...) az érzület valóságos volt.[200]

[200] Varga Domokos György: A törzsi háború..., id. mű: „CSAK MI NE KERÜLJÜNK HÁTRÁNYBA". *Beszélgetés Zöldi Lászlóval*

Baloldali és liberális hegemónia a sajtóban

A magyar tömegközlés egyik legfelkészültebb, legátfogóbb ismerőjének és kutatójának, Zöldi Lászlónak a rövid summázata 2004 tájékán:

> *„Úgy tanítom például a médiatörténet legutóbbi negyven évét, hogy elmondom a diákjaimnak a következőket: a konzervatív sajtó rosszabb helyzetben van, mint a liberális vagy a baloldali sajtó. Hiszen a baloldali sajtónak ötvenéves hagyománya van, '48-tól számítsuk '89-ig és még tovább, ekkor már nyilván más körülmények között. A liberális sajtónak legalább annyi hagyománya van, hogy a nyolcvanas évektől a szamizdatok révén tíz évet fejlődhetett, utána pedig több mint tíz évet. A konzervatív sajtónak meg nem tudom, mikortól lehet a kezdetét venni, de feltételezem, hogy a Hiteltől, tehát valamikor '88-tól."*[201]

Tehát a most vizsgált időszakban, a rendszerváltás kezdetén a magyar tömegközlésre jellemző volt a baloldali és liberális hegemónia. Tegyük még hozzá ehhez, hogy – szintén történelmi okokkal magyarázhatóan – a magyar tömegközlésben azidőtájt jelentős a zsidó identitásúak száma, félelmeiknek vagy tudatos megfontolásaiknak ily módon könnyűszerrel tudtak teret engedni. Zöldi László idézett fel egy olyan esetet, amely a Népszabadságnál fordult elő, s kiválóan rávilágít arra, végső soron mi határozhatta meg, mi jelenik vagy mi nem jelenik meg egy újságban, milyen műsor került vagy nem került a rádióba, televízióba...

> *„Én voltam az ügyeletes főszerkesztő – így hívták a főszerkesztő-helyettest azon a héten, amikor szerkesztett. Akkor történt, hogy a katolikus egyház egy szerzetesrendet telepített Auschwitzba, a koncentrációs tábor mellé. Úgy rémlik, mintha ezt izraeli fiatalok nehezményezték volna. Átugráltak a kolostor kerítésén, és valamit még rajzoltak is a falra. Tehát, úgyszólván, a törzsi háború kellős közepén vagyunk. Volt nálunk egy jó tollú, egyébként szociológus publicista, írt egy töprengő eszmefuttatást a harmadik oldalra. Én ezt jónak találtam, s betettem a másnapi lapszámba. S az írás este, lapzártakor még bent volt, másnap reggel már nem volt bent a lapban. [...] Kiderült, hogy késő este a főszerkesztőhöz bement három munkatárs, és azt mondták, hogy ezt nem szabad megjelentetni, mert ez egy antiszemita cikk. Jellemző a gondolkodásomra – pedig akkor már nem voltam naiv –, hogy bennem föl sem merült az, ami a főszerkesztőben felötlött. Ő maga mesélte, hogy azt mondta nekik: »Gyerekek, hát – és itt mondta a publicistának a nevét – ő félzsidó. Miért gondoljátok, hogy antiszemita cikket írt?« Szó szót követett, végül a cikk nem jelent meg. Ebben én csak azt sérelmeztem, hogy az egész partizánakció volt, titokban történt. Tudniillik bejöhettek volna hozzám, és meg tudtuk volna beszélni az ügyet. Lehet, hogy igazat adok nekik. Mind a mai napig nem ismerem az ő érveiket. Talán meg tudtak volna győzni arról, hogy veszélyezteti az általam is kívánatosnak tartott egyensúlyt, ha a cikk megjelenik. De az is lehet, hogy ebben zsidó túlérzékenység volt. Azért nem ismerem az okot, mert én még akkor sem tartottam számon, hogy ki zsidó és ki nem zsidó, ki félzsidó vagy mennyire zsidó. Ez sose volt téma számomra."*

[201] Ld. ehhez *„Csak mi ne kerüljünk hátrányba"*. Beszélgetés Zöldi Lászlóval, id. mű

Tudatos, tervszerű visszaélés a bűntudattal, a félelemmel és a médiafölénnyel

Elegendőnek ítélek majd három közvetlen bizonyítékkal szolgálni arra, hogy a magyar közéletben, a balliberális médiafölénnyel visszaélve, milyen tudatosan, előre megfontolt szándékkal keltették az antiszemitizmussal és más szélsőséges megnyilvánulásokkal kapcsolatban a veszélyérzetet, a félelmet, sőt a hisztériát. Mindhárom esetben a tömegközlés kezdeményező, akciózó szerepet vállalt.

- „Zsidókérdés" a fontos politikai események köré időzítve
- Népszabadság: az első médiabomba
- Csoóri Sándor „megkövezése"

„Zsidókérdés" a fontos politikai események köré időzítve

Az *Elsőkből lesznek az elsők...* c. médiakönyvemben időrend szerint táblázatba gyűjtöttem a rendszerváltás kezdetének visszhangos sajtóeseményeit, méghozzá az országos választások első fordulójától.

A kronológia érdekes állomásainak és csomópontjainak áttekintésével abban a gyanúnkban nyerhetünk megerősítést, hogy az *„Akciózások korá"*-ban a politikai események és a sajtó kezdeményezőkészsége-buzgalma között szoros korreláció állt fenn. Különösen figyelemre méltó – mert igencsak sokat mondó – e tekintetben az országos választástól az önkormányzati választásig terjedő időszak, amelyet ezért részletesebben, s az áttekinthetőség kedvéért táblázatos formában dolgoztam fel. Külön is felhívjuk a figyelmet a döntő jelentőségű önkormányzati választásokat megelőző hetekre-napokra, kiváltképp pedig a Magyar Rádió néhány idevágó megnyilvánulására:[202] a Gombár Csaba elnökölte „nemzeti" médium hű tükörképe ugyanis a sajtó főáramának (például a „zsidókérdés" állandó napirenden tartása tekintetében).

1990. március 25.: az országos választások első fordulója	
márc. 25. és ápr. 8. között	Vidéki napilapok és egyéb újságok megszöktetése. Olvasói levél a Népszabadságnak *(ld. ehhez: az első médiabomba)*
márc. 29.	A Németh-kormány megállapította, hogy a Magyar Televízió és Magyar Rádió felügyeletére létrehozott felügyelő-bizottság, amelyet a békés átmenet céljainak minél eredményesebb szolgálatára hívtak életre, az elmúlt időszakban megfelelt feladatának.

[202] Ezeket a példákat a Hordót a sajtónak kiadványból vettem, id. mű 18. o.

ápr. 3.	A Magyar Televíziós Kamara, a Magyar Rádiós Kamara, a Nyilvánosság Klub választmánya, valamint a Magyar Újságírók Szövetségének elnöksége közös tanácskozásukon megállapította, hogy a pártok túlnyomó többsége erőteljesen irányítani, befolyásolni kívánja a rádió és televízió tevékenységét, amit az újságírók nem fogadhatnak el.

1990. április 8.: az országos választások második fordulója 1990. május 23.: bemutatkozik Antall József koalíciós kormánya	
ápr. 8.	A választások tévés közvetítése nem csupán a számítógéprendszer csődje, de a Baló György vezette szakmai stábé is: nem szerveztek exit pollt, a tudósítók nem informáltak a kézi szavazatszámlálás eredményeiről, nem szólaltattak meg választópolgárokat.[203]
ápr. 21.	„A magyarok miért olyan érzéketlenek arra, hogy mit jelent zsidónak lenni?" (MR)
ápr. 25.	Az MDF országos elnöksége megütközve vette tudomásul, és teljes határozottsággal visszautasítja a Szabad Demokraták Szövetsége egyes vezető személyiségeinek arra vonatkozó célzásait, mintha a Magyar Demokrata Fórum választási sikerét az antiszemitizmus gerjesztésével is érte volna el, s mintha – legalábbis közvetett – felelősség terhelné Raoul Wallenberg emlékművének meggyalázásáért
ápr. 29.	Megjelenik *A kisebbség és zsarnokság* a Népszabadság vasárnapi számában. Június közepéig tart a sajtóvisszhangja.
májustól	Megjelenik Csoóri Sándortól a Nappali hold egy kis irodalmi-közéleti lapban, a Hitelben. Csaknem 200 reagálás követi a teljes médiaspektrumban. Tiltakozó aláírásgyűjtések. *(Ld. ehhez: Csoóri Sándor „megkövezése")*
május 6.	„Mi a zsidó és ki a zsidó" (MR)
május. 23.	Az első szabadon választott kormány eskütételét Baló Györgyék lekeverték a képernyőről, ahelyett, hogy a BEK-mérkőzést áttették volna a másik csatornára. Antall József 100 nap türelmi időt kér a sajtótól.
júl. 14.	A HVG idézi Csurka Istvánt: "Bizonyosak lehetünk-e afelől, hogy a helyes utat választottuk akkor, amikor a diktatúra megszüntetésének szigorúan jogállami és gondosan törvényes útját választottuk... Igen sok ember igazságérzete nincs kielégítve, mert látják, hogy a demokratikus erők által megalkotott jogrend és jogállamiság most többnyire a régi hatalombirtokosokat védi, lehetővé téve nekik, hogy az egykori megbízhatósággal szerzett vagyont, hatalmat áttelepítsék, hogy felül maradjanak." S felteszi a kérdést: nem lenne-e jobb meghagyni a kormánynak azokat az eszközöket, amelyekkel "ki tudná operálni – a daganatokat."
aug. 15.	„Az antiszemitizmus felütötte fejét" (MR)

[203] Bárány Anzelm: Volt egyszer egy sajtószabadság, In: Janus-arcú rendszerváltozás, id. mű 40.

1990. augusztus 27.: kopogtató cédulák kézbesítése. Szeptember 30. és október 14.: az önkormányzati választások I. és II. fordulója	
szept. 10.	Az állampolgári bejelentés nyomán vizsgálódó Legfőbb Ügyészség szerint a Szent Korona című hetilap több írása a közösség elleni izgatás gyanúját kelti. „Magyarország megsínylené, ha a zsidók elhagynák", „Mi baja van (Csurkának) a zsidókkal?" (MR)
szept. 11.	Bossányi Katalin interpellációja Jeszenszky Géza levele ügyében. Válaszában a külügyminiszter megerősíti: a kormánykoalíció tagjai szerinte jóval hitelesebben képviselik a nyugati civilizáció, a polgárinak nevezett demokrácia, a szabadelvű politika és a magyarság nemzeti érdekeit... E szavak hallatán az SZDSZ, a Fidesz, valamint számos szocialista és független képviselő kivonul az ülésteremből. Az esemény a teljes sajtót napokon keresztül foglalkoztatja. A Magyar Hírlap 14-i számában nyílt levél jelenik meg Kis János, az SZDSZ elnöke és Tölgyessy Péter frakcióvezető aláírásával, amelyben egyebek között ezt írják*: „... egy felelős miniszter nem engedheti meg magának, hogy pártvitákat kezdeményezzen"*.
szept. 14.	„Megölnek egy kisfiút, és a zsidókra fogják" (MR)
szept. 20.	„Tegnap volt zsidó óév" (zsidó hét a MR-ban)
szept. 20−26.	Országos diáktüntetések. Széttépik Andrásfalvy Bertalan kultuszminiszter rendeletét (csökkent a diákok fejkvótája), kifütyülik Antall Józsefet (megjegyzése: „15-20 rendbontó", olaj a tűzre); a kormány rutintalan reakcióit a sajtó felerősíti – nem csillapítani igyekszik az indulatokat, hanem felkorbácsolni.
szept. 21.	Az MDF a televízió elnökénél írásban tiltakozik az ellen, hogy ismét Baló György vezesse a választási műsort, mivel az ő és stábja „elfogultságát, a tavaszi választási műsor részrehajló vezetését valamennyi néző tapasztalhatta". „Nem kívánjuk csorbítani egyetlen hivatás, így a televíziózás függetlenségét sem, de kívánjuk, hogy a sajtó szabadságát végre a szabadság sajtója, képe és hangja kövesse."
szept. 24.	A Kurír szerint az országgyűlés 18-i plenáris ülésén az a közbekiabálás hangzott el, hogy „Hordót a zsidónak!"
szept. 28.	„Hordót követelt a zsidóknak" (MR, 11 órás hírek); „Valaki közbekiáltott: hordót a zsidóknak" (Déli Krónika); „A zsidózás ténye bebizonyosodott" (16 órás hírek). A Népszabadságban Zoltai Gusztáv, a Magyar Izraeliták Országos Képviseletének igazgatója reagál.
szept. 29.	Hanák Péter történész írása Csoóri Sándorról (Hagyomány és jövőkép, Népszabadság) „Jézust igenis a zsidók feszítették meg" (MR)
szept. 30.	Az önkormányzati választások első fordulója előtt Hankiss Elemér nem engedi képernyőre a miniszterelnököt. „Az SZDSZ nem zsidó" (MR)
okt. 1.	Hanák Katalin állítólagos bántalmazása „Mit tud a rendőrség a Hanák Péter feleségét ért támadásról?" (MR) „A világháború óta az első hazai pogrom" (Magyar Narancs)

okt. 3.	A Kurír faji megkülönböztetés elleni aláírásokat közöl „Az ország népe megvetését fejezi ki” (MR – Csóriról); „Már megint zsidóznak” (műsorvezető); „Mindenki azt mondja, nekem zsidószemem van” (zsidó kislány)
okt. 4.	„A Parlamentben elhangzott: hordót a zsidóknak” (MR)
okt. 10.	„Ki a zsidó?” (vitaműsor a MR-ban)
okt. 12.	Hordót a szónoknak (Györgyi Kálmán)
okt. 13.	„9-től 10-ig zsidóztak” (MR)
Október 14: a nemzeti erők elveszítik az önkormányzati választásokat.	

Népszabadság: az első médiabomba

Jelentősége miatt ezt a médiatörténeti eseményt két könyvemben is feldolgoztam, ezért itt igyekszünk csupán a leglényegesebb elemeit összefoglalni.

A „médiabomba” egy olyan olvasói levélnek (elemzésnek) a megjelentetése volt a Népszabadságban, amelyet a lap szerkesztői tudatosan úgy manipuláltak, hogy a lehető legnagyobbat robbanjon. Hosszú évekkel később Ungváry Rudolf a Magyar Hírlapban úgy emlékszik vissza rá, hogy „a rendszerváltás után először 1990 tavaszán kezdte valaki politikai értelemben a zsidókat emlegetni”, hozzátéve, hogy a sajtóválasz „nagyon heves volt”.[204] A reakció valóban heves volt, s pontosan kiszámított, mint egy atomrobbanás várható hatása.

A szóban forgó olvasói levelet jómagam írtam még az első szabad választások előtt, méghozzá ijedtemben. Miként egy korábbi fejezetben már utaltunk rá, a Nyilvánosság Klub elkezdte számolni, hogy A Hét műsorában és a Híradóban hányszor hangzanak el bizonyos „nemzeti töltetű” szavak (magyar, nemzet, falu), igazolandó, hogy a Pálfy G. irányította televíziós műhelyekben felütötte fejét a nacionalizmus (s persze még minden olyasmi – fasizmus, antiszemitizmus stb. –, ami a rendszerváltás zaklatottságában az ijedt elmékben a „nacionalizmushoz” hozzátársítódhat). Olvasói levelemben e szószámolás veszedelmére – az újfajta liberális, szabad demokratás bolsevizmusra – hívtam fel a figyelmet, s ebből kiindulva ecseteltem az általános bűntudatot meglovagoló kisebbségi zsarnokság fenyegető lehetőségét. Levelem címzettjét, Eötvös Pál főszerkesztőt arra kértem, hogy ha írásomból bármit is közölni szeretnének lapjukban, akkor ezt a „szószámlálásra” vonatkozó részt válasszák, írásom többi részről úgy gondolom, hogy túl sok érzékenységet sérthet, túl nagy vihart kavarhat. Leginkább is ez a megállapításom: *„Politikai, vagyis mások, a többség életét befolyásoló dolgoknál viszont kívánatosnak tartom a számszerű arányok figyelembevételét is. A közelmúlt történelme egyértelműen bebizonyította, milyen veszélyes és kártékony dolog, ha az amúgy szép és igaz eszméket tűzzel-vassal, erőszakkal, fondorlattal (harsánysággal, manipulációval) próbálja a kisebbség a többségre kényszeríteni.”*

Nos, a Népszabadság pontosan fordítva járt el, mint ahogy kértem: az első választási forduló után a címemre elküldött kefelevonatból teljesen hiányzott a szószámlálás (az én ijedségem alapos oka s levélírásom indoka), s belekerült minden egyéb (például a „numerus clausus”-os „atomtöltet”). Igaz, hogy az én jóváhagyásommal („végül is én írtam”; „ezért

[204] A tanácsadó meg a „zsidókérdés”, 1998. augusztus 26..

akarunk szólásszabadságot, hogy szabadon elmondhassuk a véleményünket"; „végül is jó szándékkal írtam, csak kihallik belőle"; „a Népszabadság csak jobban tudja, szabad-e ilyet megjelentetni" – ilyesfélék jártak fejemben), de így is jelent meg, kiélesítve, s mintegy az új, demokratikus rend megszületésének napjaira – mondhatni: a bevéső dés legmeghatározóbb pillanataira – időzítve.

Az *Elsőkből lesznek az elsők...* című médiakönyv szerzőjeként volt alkalmam többek között a Népszabadság elnök-főszerkesztőjével (Eötvössel) és helyettesével, Tamás Ervinnel is hosszasan beszélgetni. Különös eredményekre jutottam. Mindenekelőtt egyértelművé vált: az antinacionalista (akkor épp ellenzéki) főáramú sajtó munkatársai bizonyíthatóan a gondosan manipulált levelem nyilvánosságra hozatalával indították az első olyan nagyszabású médiaakciót, amelynél nem egy hirtelen félelemreakció volt a meghatározó, nem is egy politikusok kezdeményezte kampányra csatlakoztak rá, *hanem saját maguk érezték szükségét, hogy egy pontosan kiszámítható irányú és nagyságú tömeghatást* indítsanak el.

„Igyekeztünk pontosan kiszámítani, mi lesz a hatása" – jelentette ki a „bombáról" Tamás Ervin a vele készített interjú során.

A lelki indítékokat – rejtett összefüggéseket – kutatva nagyon fontosnak vélem, hogy észrevegyük ezeknek a szavaknak az őszinteségét és ennek a jelentőségét! A Népszabadság főszerkesztő-helyettese egy másik interjúban azt is elmondta, hogy utólag belátja, nem kellett volna annyira megijedniük.[205] Ilyen értelemben a bombát *önvédelemből* dobták le – ugyanis rögtön egy törzsbe tereltek vele mindenkit, aki félt bármiféle antiszemita fellángolástól. Ami a kiszámítható hatást illeti: ennyit számított az ő részükről (a balliberálisok részéről) a politikai dörzsöltség, másik oldalról (az én oldalamról, a „nemzeti" oldalról) viszont a politikai naivitás. Olvasói levelemmel – a jó szándékú belátásra építve – voltaképp egy *„tudjuk, merjük, tesszük"* mentalitású, rámenős, erőszakos szellemi csoportot szerettem volna leválasztatni a történelmi okokból szorongó, netán rettegő többiekről. Ezzel szemben a kimiskárolt írásommal – az ügyes, dörzsölt s jól időzetett tálalással – sikerült egy táborba tereltetnem mindenkit, akinek talán addig eszébe sem jutott volna a törzsi alapon való pártosodás, véleménynyilvánítás és választás.

Nem a magam mentségére írom, hanem mint sajtótörténelmi tényt említem: olvasói levelem természetesen csak jó alkalmat adott az eleve létező politikai szándék megtestesítésére, s mivel a levél tükrözte felfogásom bár az első nyilvánosságban ritkán kapott teret, egyáltalán nem számított fehér hollónak. Csak idő kérdése volt, hogy a nemzeti törzs jeleseinél találjanak egy-egy olyan mondatot, vagy akár csak szót, amely alkalmas volt a bűntudat alapú politikai hisztéria fellángoltatására. Ilyen volt Csoóri Sándor egy mondata a Nappali Holdban, amelyre – noha egy kis folyóiratban, a Hitelben jelent meg – még többen, csaknem kétszázan reagáltak a magyar tömegközlésben. Nem is akárhogyan...

[205] „Igen, megijedni is kár volt, mert visszatekintve nem volt annyira fasiszta, nem volt annyira horthysta, de iszonyatosan megijesztettek..." – nyilatkozta Tamás Ervin 2006-ban a Demokratának (1996/11. sz.)

Csoóri Sándor „megkövezése”[206]

„*A Nappali hold egyik írásáért* – állapítja meg Csoóri 1991 októberében – *a múlt évben – ne kerülgessük a szavakat – nyilvánosan megköveztek. Száznyolcvannál több írásban támadtak rám. Sokáig nem tudtam: kibírom-e a halálos kőzáport.*”[207]

Akit „megköveztek”: többszörös jelkép. A népi-nemzeti erők egyik szellemi vezéralakja; politikai-erkölcsi nagysága, bátorsága az ún. Duray-ügy óta megkérdőjelezhetetlen. Az 1990-ben győztes – nemzeti gyökerű, ideológiájú – pártnak, az MDF-nek az egyik szellemi megteremtője és cselekvő megalapítója. Ott volt Monoron, Lakiteleken, szoros szellemi és politikai barátság fűzi a baloldal nagy tekintélyű nemzeti politikusához, Pozsgay Imréhez, s ő „találta ki” Antall Józsefet, az MDF első elnökét és miniszterelnökét. Csoóri Sándor szellemi megkövezése: a nemzeti eszmék és erők megkövezése, gyengítése, lejáratása.

A „halálos kőzápor”: az „antiszemitizmus”, a „zsidóellenesség”, a „kirekesztés” megsokszorozott vádja. Csoóri Sándort régi barátok és szellemi harcostársak, nevezetes és befolyásos emberek ültetik a legvisszataszítóbb szégyenpadra, a csak a népirtóknak fenntartott, képzeletbeli vádlottak padjára; nyomukban a vérszagra gyűlő örök senkikkel, akik a megkövezett jelképes nagyságától lehetnek végre-valahára valakik.

Mindezt egyetlenegy futó gondolatért, két bővített mondatért, amelyet Csoóri 1990. július 3-án rögzített *naplójegyzetében-esszéjében*, s amely a szeptemberi Hitelben jelent meg, egy viszonylag kis példányszámú, irodalmilag és gondolatilag egyaránt igényes folyóiratban. A „halálos kőzápor” megindulásáig, példának okáért, a rendszeres szerzők között találtuk neves írónkat, Esterházy Pétert, aki éppen ottani publikálásának nyilvános felfüggesztésével hajította el a maga kövét. No de mi is volt ez a szörnyűséges gondolat, amely a szólásszabadság mezejére lépő országban ilyen indulatokat s elhatárolódásokat váltott ki? Szó szerint idézem:

> „[De] ahogy manapság egyre határozottabban érződik, fordított asszimilációs törekvések mutatkoznak az országban: a szabadelvű magyar zsidóság kívánja stílusban és gondolatilag »asszimilálni« a magyarságot. Ehhez a szabad demokraták révén olyan parlamenti dobbantót ácsolhatott magának, amilyet eddig nem ácsolhatott soha”.

Vajon Csoóri „elvetemült” gondolata váltotta ki a „halálos kőzáport”, vagy egyéb oka lehetett ennek? Tény, hogy 1990 szeptemberében az ország túl volt az első szabad országos választáson, s ez a „nemzeti” erők váratlan győzelmét hozta; s küszöbön állt az első szabad önkormányzati választás, amelyen az ellenzék igyekezett visszavágni. Vajon véletlen-e, hogy éppen ekkor fajult nyilvános megkövezéssé a nemzeti oldal vezető szellemi emberének bírálata? Művét elolvasva, megállapíthatjuk, hogy minden egyes esszérészlete csendes elmélkedés, irodalmi igényű filozofálgatás akár távolabbi, akár közelebbi múltunkról, nemzetünket, magyarságunkat érintő dolgainkról – a műfajból adódóan beleszőve mindez a szubjektum személyes sorsába, napi felismeréseibe, életérzéseibe. Tehát: hangos és felelős gondolkodás, bármiféle propaganda- és kampányelem nélkül. Nem a jövőnek készült útmutatás, hanem a múltnak adott felelet. Akkor miért kellett, mire volt jó a megkövezés?

---

[206] Idevágó részletes fejtegetésem megjelent A törzsi háború természetrajza... című kötet, id. mű, „Antiszemita” példatár című fejezetében

[207] Csoóri Sándor: Nappali Hold. Püski, Budapest, 1991., 6. o.

Schmidt Mária említi idézett írásában, hogy a Stasi archívumokban végzett kutatásai alapján Michael Wolffsohn, a Deutschland Akte (Németország akta) című könyv szerzője minden kétséget kizáróan megállapította: az 1959. december 25. és 1960 januárja között a Német Szövetségi Köztársaságban észlelt 470 antiszemita megnyilvánulásból (falfirka, sírgyalázás stb.) álló „újfasiszta" kampányt a Stasi (vagyis a keletnémet titkosszolgálat) szervezte és irányította. Nem idegen tehát a baloldali politikától, hogy tudatosan, a politikai haszon reményében keltsen antiszemita hisztériát. Az azonban valószínűtlen, hogy bármiféle titkosszolgálat a sajtó egész balliberális főáramát tartósan mozgósítani tudná, itt tehát a módszeresen antinacionalistának „nevelt" magyar tömegközlés önszorgalmú buzgalmára és igazodására kell gondolnunk.

A lábjegyzetben hivatkozott tanulmányomban részletesen foglalkozom a kérdéssel, hogy vajon nem Csoóri megállapítása volt-e valóban olyan elvetemült, hogy rászolgált a megkövezésre. Kétségkívül adott okot a felbőszülésre, de csak a belátás, a megértésre való hajlandóság, a nemzet sorsa iránti fogékonyság teljes hiányában. S éppen látszódott: olyan évtizedek után, amikor a kommunista diktatúra keménysége-puhasága változott ugyan, de a „nemzeti" érzések és megnyilvánulások módszeres üldözése, elfojtása mindig is napirenden volt; amikor a jobboldaliság bűnnek, szitoknak számított, a határon túli magyarokkal való együttérzés pedig bűnös irredentizmusnak; nos, ilyen évtizedek után a balliberális (antinacionalista) törzsben, de még a törzsön kívüli közvélemény döntő részében sem volt elegendő fogékonyság arra, hogy megérthessék: ami Csoóriban megszólalt, ami Csoóriból kibuggyant, az fényévnyi távolságra van a valóságos antiszemitizmustól. Semmi köze ahhoz a zsidóellenességhez, amely felsőbbrendűségi vagy épp kisebbségi érzéstől vezérelve, irigységből táplálkozva, gyűlölettől áthatva, de akár nemzeti vaksággal (nacionalizmussal) megverve a zsidók kirekesztését, üldözését, ne adj' Isten, irtását szorgalmazná. Ellenben nagyon sok köze van Csoóri megnyilvánulásának egy évtizedeken át elveszejtésre ítélt nemes akarat kifejeződéséhez: a magyar nemzet, a magyar nép jogos önvédelméhez!

Hogy ez a nemzeti önvédelem mennyire indokolt volt – pontosabban: indokolt lett volna –, ezt időközben a történelem (Magyarország rendszerváltoztatós sorsának alakulása) egyértelműen igazolta. Nyilván nem azok számára, akik nem látnak át individualista liberalizmusuk vagy internacionalizmusuk ködfüggönyén.

Nincs itt elegendő terünk arra, hogy arra a kérdésre, *„Volt-e szerepe az önvédelem gyengülésében a szabadelvű zsidóságnak?"*, kimerítő választ adjunk (törekedtünk megtenni másutt), ezért itt csak egyetlen hiteles, mérvadó, jelképértékűen baloldali szerzőt idéznénk. Sartre-ról mai kiadója leszögezi, hogy „megállapításainak többsége időtálló és aktuális". Nos, az ő megállapítása szerint „a zsidó" számára *„az egyetemesség képviseli az értékek legmagasabb fokát"*. Tehát a nemzet mint olyan a szabadelvű (!) zsidóság számára megközelítőleg sem képez akkora jelentőséget, mint a nemzetben gondolkodók és érzők számára. Ebből következően s ilyen értelemben a Csoóri-féle „szabadelvű zsidóellenesség" nemhogy nem bűn, hanem még erény is: hiszen nemcsak a magyar nem-zsidóknak, de a magyar zsidóknak is érdekük (legalábbis érdekük kell, hogy legyen), hogy *közös magyar életünk* valóban *egy közösség* élete legyen, amelyben mindenki megtalálhatja a maga boldogulását.

El lehetne intézni a sajtó *kövezős* kedvét azzal, hogy hiszen érdekelt mindenféle hisztéria keltésében, mert ettől nő az olvasottsága, nézettsége, hallgatottsága. Csakhogy a rendszerváltás forrongó időszakban a magyar média főárama következetesen a nemzeti értékeket

képviselőkre és hangoztatókra szállt rá, holott lett volna bőven lehetősége a másik oldali (saját oldali) „kirekesztő" megnyilvánulások habosítására, az ezek okán való – a balliberálisokkal szembeni – hisztériakeltésre. Megint csak a példa kedvéért idézzük az alábbi két esetet; az elsőt a Magyar Hírlapnak még abból az időszakából, amikor a lap a balliberális eszmék egyik fő szócsöve volt.

> *„Demokratának vélem magamat, mégis, a mai jobboldal publicistáit kirekeszteném egy liberális újságból"* – írta Bojtár Endre irodalomtörténész. – *„Engem bizony nem érdekel a »zsidókérdés«, nem érdekel fokozhatatlan melléknevek (nemzeti, magyar) fokozgatása, fajtánk kihalása, Szörényi Levente és Lezsák Sándor elmélete a magyarság őstörténetéről, a színháznak mint intézménynek és az eklekticizmusnak az azonosságáról szóló eszmefuttatás stb. stb. Jobb szeretném, ha ilyesmikről maguk között vitatkozgatnának a jobboldali hölgyek-urak, még ha tudom, hogy sokszor az én bőrömről is van szó – ám legyen, mintsem hogy őket kelljen hallgatnom-olvasnom."*[208]
>
> *„El lehet temetni példának okáért a náci Horthyt* – írta Majsai Tamás a Magyar Narancsban –, *kísérgetni lehet István király tetemcafatját és soha nem használt tökfödőjét, kongatni lehet a vészharangot különféle nemzetszaporulati ügyekben vagy mondjuk eutanázia- (veszélyben az utolsó kenet!) és hálószobakérdésekben."*[209]

Tegyük hozzá, hogy pl. Hegedűs Loránt püspök a Magyar Narancsot *„a kirekesztő szélsőségességéről közismert, SZDSZ-közeli*" lapnak nevezte, Majsait pedig *„egy magát református lelkésznek és teológiai tanárnak hazudó"* személyként jellemezte. Az egyenlőtlen – kiegyensúlyozatlan – küzdelemben azonban, amíg csak a balliberális médiafölény egyértelmű volt, a közvéleményre nem az amúgy is szélsőségesnek bélyegzett és a fősodorból módszeresen kiszorított Hegedűs Lorántok álláspontja hatott, hanem a média főáramlatát birtoklóké és benépesítőké.

[208] Magyar Hírlap, 2000. július 3.

[209] Magyar Narancs, X. évfolyam, 35−36. szám

3. AKCIÓEGYSÉGBEN A KORMÁNYERŐK ELLEN

A rendszerváltás kezdetének tömegközlése – a korábban említett tényezőkön túl – azért is játszhatott meghatározó szerepet a demokrácia sorsának alakításában (azaz a demokrácia kisiklatásában), mert meghatározó szerepet töltött be a választásokon győztes párt(szövetség) és kormánya *ellenében* kialakuló, széles körű, jellemzően *„antinacionalista”* akcióegységben. E széles körű akcióegységgel szemben az első szabad választások győztesei csak csekély támogatói háttérrel rendelkeztek. A hazai és nemzetközi antinacionalista erők fellépésének éppen ez volt az egyik célja – és eredménye. A zajosabb és számosabb véleményformálókat követő tömeg egy jelentős része elfordult a szélsőségesnek és szalonképtelennek kikiáltott nemzeti kormánytól és kormánypártoktól, egy másik jelentős része pedig elfordult a demokráciától, kivonult a közéletből, visszavonult a magánéletbe, olyannyira, hogy a választási szabadságával, választói jogosultságával sem kívánt élni.

Akciózó antinacionalisták célkeresztjében

Az akcióegységbe tömörülteknek arra is volt gondjuk (figyelmük), hogy ne csupán a nemzeti kormányt és a nemzeti pártokat „tegyék” szalonképtelenné, de ezek támogatóit is „hírbe hozzák” a különféle szélsőséges eszmékkel, fasizmussal, nácizmussal, antiszemitizmussal, hasonlókkal.

A törzsi háborúzás sújtotta rendszerváltásnak kiváltképp az első éveiben az a sajátos helyzet állt elő, hogy bárki, aki „zsidózott” vagy akire ráfogták, hogy „fasiszta”, „antiszemita”, az szalonképtelenné vált, kiszorult a politika és a sajtó fősodrából; azok viszont, akikre állítólag – a vád szerint – a „kirekesztés” irányult, természetesen a fősodorban maradhattak, s eszmetársaikkal egyetemben folytathatták mások „antiszemitázását”, kirekesztését, útjukból való eltakarítását. A közélet minden lehetséges területén.

Sajtó sajtó ellen

Bencsik András számolt be arról a vele készített interjú során[210], hogy az 1990 áprilisában induló lapjáról, a Pesti Hírlapról a Népszabadság hamarosan egy olyan cikket közölt, amelyben a szerző *goebbelsi alapvetéssel, nácizmussal* vádolta az új napilapot.

A szalonképtelenség bélyege miatt a nemzeti oldal sajtójával még az ehhez az oldalhoz kötődő politikusok is gyakran voltak barátságtalanok. A Magyar Fórumot olvasni szégyellni való volt, a Népszabadságot vagy a Kurírt nem. Holott a demokráciára mért rombolóerejét tekintve a Népszabadság médiabombás akciója, vagy akár a Kuríré (ld. alább) lényegesen felülmúlta a Magyar Fórumban megjelent írásokét (akár még Csurka „néhány gondolatát” is – szintén ld. alább). De a Pesti Hírlappal és Demokratával is gyakran előfordult (saját tapasztalataim alapján állíthatom), hogy ezekben a kezdeti években nem csak balliberális,

[210] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők II. MédiaArcok, id. mű 196. o.

hanem – a „saját oldali" – nemzeti-liberális politikusok is vonakodtak interjút adni a lapnak. Vagy ha nem a „szalonképtelensége" miatt nem kedveztek a „saját oldali" sajtónak, akkor a demokratikus játékszabályok betartásának jóhiszemű igyekezete miatt. Albert Gábor, az Új Magyarország napilap főszerkesztője úgy emlékezik, hogy korai lapzártájukra hivatkozva sem tudtak annyi kiváltsághoz jutni „saját" kormányuk szóvivőjénél, hogy másoknál előbb juthassanak információkhoz.[211]

Törzsi harcok az Országházban

Gyakori hadszíntérré vált a közfigyelemnek örvendő országgyűlés is. Emlékezetes akciója volt a Kurír nevű napilapnak s a rácsatlakozó balliberális hadtestnek, amikor azzal kavart országos botrányt, hogy az egyik közbekiabáló képviselő szájába ezt a mondatot adta: *„Hordót a zsidónak!"* Holott – miként a végén műszeres hangelemzéssel igazolták – ez hangzott el: *„Hordót a szónoknak"*. A közvélemény „heccelése", „idegeinek" állandó borzolása a balliberális oldal számára azzal a kétségtelen haszonnal járt, hogy a „nyugodt erő" arculatával győztes nemzeti pártot (vagyis az MDF-et) a leendő választók minél jobban a pokolba kívánták – teljesen függetlenül a feldobott esetek igazság- (pontosabban: hazugság-) tartalmától!

Akcióegység a szabadságharcosok ellen

Ötvenhat szabadságharcosai a rendszerváltás idején kitüntetett figyelmet kaptak. Mivel egy elenyésző kis részüktől eltekintve (Göncz Árpád, Mécs Imre) a nemzeti oldal elkötelezett híveinek számítottak, ezért az antinacionalista akciófront igyekezett alaposan és módszeresen lejáratni őket. Említett tanulmányában írja Schmidt Mária, hogy *„azokat az embereket, akik a kommunista diktatúra üldözöttei voltak, akár az ötvenes években, akár '56 után – és nem békültek meg a Kádár-rendszerrel, nem kötöttek vele kompromisszumot –, sikertelen, szánalmas, riasztó és legfőképp nevetséges szerencsétlenekként jelenítették meg."*

Megint elő kell vennünk példa gyanánt – az egyébként széles kínálatból – egy olyan cikket, amely azt is igazolja, hogy a nemzet iránt érzett felelősségtudat, a hazafias lelkesedés milyen ellenséges, és főleg főlényes, lesajnáló reakciókat váltott ki – és vált ki – a balliberális tömegközlésből, az emberi méltóság tiszteletének erényét a legcsekélyebb mértékben sem gyakorolva.

A Magyar Narancsban 2003 nyarán megjelent írás[212] kiragadott részletei önmagukért beszélnek, nem kívánnak különösebb hozzáfűznivalót. Hacsak annyit nem, hogy a világhatalmi erőknek a 2010-es hazai kormányváltás utáni lázas igyekezete Magyarország megrendszabályozására, indokolttá teszi, hogy megállapítsuk: a függetlenségünkért tüntetők 1990 előtt is, 1990 után is sokkal nagyobb tiszteletet érdemeltek volna, s az őket lejáratók s a szalonból kirekeszteni igyekvő kánon pedig sokkal kevésbé bizonyult politikailag érettnek és előrelátónak ahhoz képest, mekkora mellényt öltöttek magukra.

[211] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők II. MédiaArcok. „A nem kimaradt". Beszélgetés Albert Gáborral, az Új Magyarország alapító-főszerkesztőjével. Id. mű 144. o.

[212] Gavra Gábor: Az Ébredés Napja budapesti tüntetései: Fegyver, csárszter, fejedelem. (Magyar Narancs, 2003. 07. 10., http://magyarnarancs.hu/belpol/az_ebredes_napja_budapesti_tuntetesei_fegyver_csarszter_fejedelem-61853)

A kettes metró Örs vezér terei végállomásán például július 3-án este és 4-én reggel daliás férfiú posztolt, jobbjában nemzeti színű zászlót szorongatva. A felsőtestére aggatott hullámpapíron elhelyezett ákombákom tanúsága szerint az Ébredés Napjára hívta az érdeklődő milliókat. A Narancs küldöttsége óvatosan közelítette meg a szendvicsembernek látszó egyént, és a karton fölött

Dénes János

egykori ´56-os elítélt, később változatos pártállású országgyűlési képviselő arcvonásait fedezte föl. Az esti tüntetésen beérett a verejtékes munka gyümölcse; Dénes János szemmel láthatóan élvezte, hogy ismét jelentősebb sokadalom elé állhat, színpadon rohangálhat, vadul gesztikulálhat, és vicces dolgokat mondhat, és mindezt „őfelsége, a magyar nép nevében" teheti. [...]

Szavainak a tavalyi blokád során megasztárrá vált Budaházy György adott nyomatékot, lázálomszerű esti beszédében kijelentve, hogy a Szent Korona-tanon alapuló „történelmi magyar alkotmány" megsértése esetén „kötelességünk lázadni", sőt akár

„fegyvert is foghatunk".

Az ambiciózus forradalmár nemzetmentő programot is rögtönzött: néhány mondatban vázolta a jövendő Magyarországának közigazgatását, mely a már említett „történelmi alkotmányra", a pártok nélküli nemzetgyűlésre és helyi közigazgatásra, valamint egy darab fejedelemre épülne. Előbb azonban „gyerekeket kell szülni a magyar térbe, mielőtt kiürülünk", a csemetéket pedig „fanatikus hazafivá kell nevelni". Ehhez persze „nem homoszexuális és leszbikus magamutogatásra van szükség, hanem családokra", és arra, hogy a jelenlévők ne féltsék az életüket.

A sületlenségek pufogtatása terén Wittner Mária egykori ´56-os elítélt is figyelemre méltó eredményeket ért el, a 2002-es országgyűlési választás megbundázásáról szóló értekezéseiben a honi közbeszéd részévé téve a *csárszterjárat* kifejezést, amely azokat a repülőgépeket jelöli, melyeken Wittner szerint törvénytelenül, ám annál nagyobb számban érkeztek Budapestre Izraelbe szakadt honfitársaink [...]

Távol áll tőlünk a fent vázolt szerencsétlenkedés túldimenzionálása, ezért megkíméljük az olvasót a tucatnyi támogató szervezet képviselőinek szónoklataitól. [...]

A két tüntetés szervezői gyászosan szerepeltek: kevés (délelőtt pár száz, este néhány ezer) érdeklődőt sikerült mozgósítaniuk, szervezőkészségükből pedig nem futotta normális hangosítás, működőképes kivetítő beszerzésére. A szónokok mondanivalója tavaly óta csak a fizikai erőszakkal való (fegyveres lázadásra, illetve a másnapi melegfelvonulás megzavarására irányuló) fenyegetéssel bővült. A demokratikus jogállamnak érdeke, hogy a most felvonult szervezetek minél gyakrabban kapjanak lehetőséget arra, hogy utcai demonstrációkon járathassák le magukat [...]

Egy másik kiragadandó esetben ugyancsak egy tiszteletre méltó személyre, méghozzá jeles íróra, ötvenhatos elítéltre igyekeztek médiacsapást mérni. A nevéből gyártottak alpári szóviccet. Így lett Fekete Gyula – az első szabad választások küszöbén, a Magyar Narancsban – „Fekete Agyalágyula".

Ez utóbbi példát azért is emeltük ki a sok kínálkozó közül, mert egy két évtizeddel későbbi felidézése rámutat egy igen fontos körülményre: az antinacionalista sajtónak és közönségének nagy része nem *eredendően* (mondhatni: *zsigerileg*) volt ellenséges a nemzeti erőkkel szemben, hanem – miként Borókai Gábor írja a Heti Válasz jegyzetében – „*fának lettünk vezetve, hogy az erdőt még véletlenül se vegyük észre*". A korábbi „szocialista" (antinacionalista) agymosás és az új keletű „liberális" (emberi jogokra hivatkozó, ám önérdekű, ugyancsak nemzetellenes) agymosás megtette a magáét...

„»Fogyik a magyar«, *ahogy húsz évvel ezelőtt Fekete Gyula nagyon helyesen felemlegette, csak épp körberöhögtették, hogy mennyire XIX. századi és gyöpös, miként is tudna eligazodni a modern világ dolgaiban. Aztán húsz év elteltével már jobban értjük,*

hogy nem Fekete Gyula időgépe ragadt benn a múltban, de a miénket berhelték meg. Fának lettünk vezetve, hogy az erdőt még véletlenül se vegyük észre. Hogy a nemzetfogyásra egyetlen másodpercig se tekintsünk olyan veszélyként, amely gazdasági krízisbe torkollhat, amely megfoszt bennünket önfenntartó képességünktől. Hogy higgyük el azt a hazugságot, hogy a természetes öngondoskodást, a reprodukciót társadalmi szinten is lehet pénzügyi tranzakciókkal helyettesíteni..."[213]

Kormányellenes hisztériakeltés a közmédiában

Az alábbi példával arra kívánunk rámutatni, mekkora jelentősége volt annak, hogy a rendszerváltás kezdetének újságíró-garnitúrája a kommunizmusban kontraszelektálódott, s gondolkodásában a nemzet fogalma, a magyarságtudat legfeljebb gombostűhegynyi helyet foglalt el, a jobboldaliság pedig a fasizmussal, nácizmussal, zsidóirtással azonosult. Attól, mert megindult a demokrácia építése, ezek az újságírók egyáltalán nem lettek demokraták; ameddig tehették, egy „antieszme" (antinacionalizmus, antifasizmus) ernyője alá gyűlve, de szabadcsapatok módjára portyáztak (a tömegközlés eszközének segítségével) a politikai közéletben, valójában rombolva a szabad választásokkal kialakult erőteret, vagyis magát a demokráciát.

Már javában Csúcs László volt a Magyar Rádió elnöki jogkörrel felruházott alelnöke (az ide kötődő médiacsatározásról egy következő fejezetben szólunk), amikor 1993. november 6-án – Antall halála előtt egy bő hónappal, a választások előtt fél évvel – elhangzott egy különös műsor. Szerkesztője Vicsek Ferenc, a rendszerváltás előtt is, után is a Magyar Rádió oszlopos tagja volt. A kormányváltást követően (az MSZP-SZDSZ hatalomra kerülésével) ugyancsak ott virított a média frontvonalában (fősodrában), csakhogy akkor már nem hergelt senkit a hatalom ellen; hanem inkább az ellenzékkel és az ellenzéki újságírókkal szembeni harc hozza lázba, eszmetársaival egyetemben meghazudtolva azt a sokat hangoztatott, mítosszá emelt hamis tételt, hogy a sajtó mindig („hivatalból") ellenzéki. Például Lovas István, a nemzeti oldal páratlan tudású, teherbírású és eltökéltségű *kemény ökle* ellen írt alá tiltakozást hetvenkét társával. Az antalli „médiadiktatúra" idején azonban még pergő beszédű, agresszív hanghordozású műsort állított össze, irritáló zenei aláfestéssel, hogy ezzel is egyetlen közszolgálati mondandóját támassza alá: ez a kormány *tönkretette* a mezőgazdaságot (értsd: *ennek a kormánynak mennie kell*).

„Heteken keresztül böngésztük a statisztikákat, hogy kiderítsük a táblázatokból, felmérésekből, a politikusok szándékai szerint csoportosított tényekből, hogyan is áll a mezőgazdaság"[214] – közli a műsorvezető. S vajon milyen megállapításokra jutottak? Íme, jó néhány „fülbemászó" az „elfogulatlanságnak" megágyazó tartalomjegyzékből:

- *Öt év alatt a felére esett vissza a gabonatermelés.*
- *Üresek az istállók, egyharmaddal csökkent az állatállomány.*
- *Leálltak a konzervgyárak.*
- *Csatornába öntik a tejet a termelők.*

[213] Borókai Gábor: Fekete Gyula és a modern világ. Heti Válasz, 2012. október 4. (http://hetivalasz.hu/jegyzet/fekete-gyula-es-a-modern-vilag-55351)

[214] In: Varga Domokos György: *Magyar Rádió 1993: időzített bombák*, Demokrata, 1997/22

- *Veszélyben az ország élelmezése.*
- *Kétmegyényi terület van parlagon az országban.*
- *Több százezer ember vált munkanélkülivé falun.*

S miközben ilyen „elfogulatlan" kormánylejáratásokat sugárzott a Magyar Rádió, Göncz Árpád köztársasági elnök azt nyilatkozta a *La Stampa* című olasz lapnak (22 nappal a miniszterelnök halála előtt), hogy Magyarországon veszélyben a sajtószabadság, *az elektronikus eszközök a kormány kezében vannak, így az ellenzék nem tud a néphez szólni.*

Jegyezzük meg (rámutatandó Göncz Árpád súlyosan nemzetellenes elfogultságára), hogy még Haraszti Miklósnak is egészen más volt a véleménye ugyanerről a médiaszeletről '94-ben: „A tévében már bent voltak a propagandisták, a rádióban viszont közszolgálati csapat dolgozott."[215] (Értsd: *közszolgálat* az, ami *minket* szolgál.)

Közvélemény-kutatás helyett közvélemény-szédítés

Még a nevükben a tiszteletet parancsoló „kutató" kifejezést használó közvélemény-kutató cégek sem átallottak beszállni a nemzeti erők elleni politizálásba. Az Elsőkből lesznek az elsők... című médiakönyv külön fejezetet szentel olyan „elrettentő" esetek bemutatásának, amelyeknél a közvélemény-kutatások, illetve ezek eredményének erőteljesen manipulatív közzététele cáfolhatatlanul a közvélemény becsapását szolgálták.[216] Kiváltképp a második kiragadott példán látható, hogy nemzetellenes párt, nemzetellenes közvélemény-kutató és nemzetellenes sajtó miként fogott össze a demokratikusan megválasztott nemzeti oldal ellen, saját politikai-hatalmi helyzetének erősítésére.

(„Az MDF jól becsapta az országot")[217]

> A Magyar Hírlap 1993. október 8-i számának első oldalán a Szonda Ipsos közvélemény-kutatási eredményét mutatja egy színes grafikonon. Címe nincs az ábrának, így nem lehet tudni, az egyes parlamenti pártokat jelképező oszlopdiagrammok (az „I-VIII. havi adatok") mit is mutatnak. A kép aljához egy vastagbetűs felirat illeszkedik a következő szöveggel: *„Az MDF jól becsapta az országot..." A pártszimpátiák változásainak okairól szól írásunk a 8. oldalon.* A kép balján egy belül folytatódó, önálló cikk a következő címmel: *A kormány megszegte ígéretét?*

(„Az ország az SZDSZ-ben bízik") [218]

> Ami most következik, egy agyafúrt kompozíció. Még ha nem tudni is, ki a szerző, ki a karmester, azt nehéz elképzelni, hogy egyáltalán ne léteztek volna.
>
> „Ki oldja meg a gazdaság problémáit?" – tette fel a fontos kérdést a Népszabadság 1. és 7. oldali címe.[219] az 1994. évi országos választások kampánya idején. A cikk egy

[215] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők I. MédiaHarcok, Akciózások kora, id. mű 162. o.

[216] Kutatás vagy befolyásolás, id. mű 343–355. o.

[217] Id. mű 346. o

[218] Id. mű 354. o

Medián-felmérés eredményét ismertette. A cég kérdezőbiztosai arra kérték a válaszadókat, hogy a négy legnépszerűbb pártot rangsorolják, mégpedig aszerint, hogy kormányra kerülésük esetén „melyik mennyire törekedne az *adott* feladat megoldására". Az *adott* gazdasági feladatok kínálatát önkényesen, *mindenesetre az SZDSZ programjához jól idomítva* állították össze, ilyesfélékből: az infláció megfékezése, az adók csökkentése, a korrupció visszaszorítása, a gazdaságot szabályozó törvények csökkentése, az állami vállalatok magánkézbe adásának felgyorsítása stb. A kutatás eredménye szerint mindegyik esetben az SZDSZ kapta a legnagyobb pontszámot!

Nem tudni, hogy az elemző szöveg mennyire az újságé vagy a közvéleménykutatóé (avagy a politikáé), mindenesetre egyformán felelősség illeti őket a felfedezhető csúsztatások, a közvéleménnyel való visszaélés, a köz becsapása miatt. A reprezentációs mintának feltett kérdés, mint látható, még *törekvésről* beszél. A adatokat ismertető táblázat címe már „problémamegoldó képességről" szól. A Népszabadság pedig ezzel a címmel jelent meg*: „Ki oldja meg a gazdaság problémáit?*"

Csak két hét múltán derült ki, mi szükség volt minderre. Az április 8-i országos lapok többsége kisebb-nagyobb méretben közölte az SZDSZ hirdetését. Ez ismét tartalmazza a Medián táblázatát, csakhogy most már a Népszabadság szerinti címmel: *Ki oldja meg a gazdaság problémáit?* A raszteros kiemelés révén minden olvasó meggyőződhet arról, hogy az állampolgárok véleménye alapján minden egyes problémát az SZDSZ tudna a legjobban megoldani. Ez is a hirdetés címe: „Az ország az SZDSZben bízik."

Ideáig sikerült elcsúszni. Hogy honnan? Még nem közöltük a felmérés egy érdekes adatát: mivel a kérdés *„meglehetősen bonyolultnak bizonyult"*, a megkérdezetteknek mindössze 18 százaléka tudta az összes tennivaló alapján rangsorolni a pártokat; 36%-uk egyik esetben sem. S ne feledjük: ez a töredék is csak a törekvésben bízott, s nem a megoldásban.

Nemzetközi antinacionalisták beavatkozása

Visszatekintve a rendszerváltás kezdeteire, röviden összegezve a tapasztaltakat, kijelenthetjük: az antinacionalista erők nem válogatottak az eszközeikben. Kihasználva a különféle idegen – pénzhatalmi és kulturális – erőknek a magyar nemzeti érdekekkel szembeni, mondhatni természetes módon fennálló eltérő érdekeit, külföldi segítséget kértek és kaptak a magyar nemzeti erők (akár a kétségbevonhatatlanul legitim kormányerők) lejáratására. Tegyük hozzá: azokban a kezdeti években esetleg még lehetett gyanútlanul azt hinni, hogy az idegen segítséget kérők és igénybe vevők a Csurka-féle „szélsőséges", „antiszemita", „nacionalista" törekvések megfékezésén fáradoztak; manapság azonban, amikor a választók határozott akaratából nemzeti liberálisok, s élükön Orbán Viktor vette át az ország irányítását, az ő lejáratásukhoz és külső megrendszabályozásukhoz idegen segítséget kérők hűvös tárgyilagossággal sem nevezhetők másnak, mint haza- és nemzetárulóknak. Hangoztatott demokráciafélté sük is minden tekintetben ellentmond a demokrácia kinyilvánított alapeszméjének:

[219] 1994. március 25.

döntsön a nép, a választók többségének akarata. A maguk kisebbségben maradt akaratának külső segítségekkel való érvényre juttatása nem más, mint a demokrácia alapelvének kijátszása, alapeszményének megcsúfolása. Vagyis eredendően: demokráciaellenesség, hatalmi önkény, „politikailag korrekt" diktatúra.

Az alábbiakban rövid, vázlatos áttekintést nyújtunk a nemzetközi beavatkozások néhány jellegzetes esetéről, módszeréről, a kivédésükre tett kísérletekről.

Beavatkozás a sajtószabadság és az emberi jogok védelme ürügyén

A következő fejezetben bővebben foglalkozunk a fellángoló médiaháború néhány epizódjával, így pl. a Magyar Rádió 129 újságírójának elbocsátásával (részben nyugdíjazásával) és ennek következményeivel. Itt csak arra emlékeztetünk, hogy az 1994-ben, a választások előtt két hónappal végrehajtott „tisztogatás" – voltaképp a balliberális médiatömb valamelyes megbontása – széles körű tiltakozást váltott ki a baloldali és liberális ellenzék köreiben[220], s ezt az ő szempontjukból tekinthetjük teljesen természetesnek.

Ám rögtön jegyezzük meg, hogy főleg a politikai adások szerkesztőinek, munkatársainak elbocsátását megítélhetjük abból a szempontból is, hogy vajon politikai szempontból helyénvaló volt-e az olyan újságíróknak az eltávolítása, akik a közrádió bizalmi állásában, bizalmi indexével nyíltan a törvényes kormány lejáratásán, megbuktatásán szorgoskodtak? Amiképp – a csupán egyetlen példaként imént kiragadott – Vicsek Ferenc is tette.

A Csúcs László által végrehajtott akció parlamenti vitájában Csurka István – akkor már a MIÉP elnöke – így fogta meg a „botrányos" elbocsátás lényegét a nemzeti oldal, illetve a demokratikus átalakulás szempontjából:

> „...a politikai tisztogatás önmagában nem jelent rosszat. Miből gondolják, hogy ezek, akiket most eltávolítottak vagy megakadályoznak a további munkavégzésben – ha tudnak –, annyira alkalmasak, és annyira biztos, hogy az ő politikai indítékú eltávolításuk nem a nemzet javát szolgálja? Nekünk, sokunknak az a véleményünk, hogy igenis azt szolgálja, mert ezek az urak, akik most *(Közbeszólások, zaj a bal oldalon.)* munkaügyi módon, jogszerűen *(Dr. Hack Péter: Ez a nagy tévedés!)* kikerülnek a rádióból, nagyon sokat hazudtak, nagyon sokat ártottak ennek az országnak. *(Dr. Hack Péter: Hozzád hasonlóan!)* Miért kellene ezt letagadni? És ha egy politikai tisztogatásnak éppen ez az oka, akkor ez a politikai tisztogatás jogos *(Taps a MIÉP soraiban.)*, és akkor büszkén vállalhatja mindenki, aki e mellé a dolog mellé odaáll, hiszen a sorsunkról van szó!"[221]

S a nemzet sorsának szempontjából az is megfontolandó, amit Boross Péter miniszterelnök hangoztatott ugyanebben a vitában: az országban ennél lényegesen nagyobb számú, kényszerű, keserves sorsot jelentő létszámleépítések is voltak, s nem az a fő kérdés, ami a Magyar Rádióban történik. S figyelemre méltó az is, hogy a Magyar Rádió által a Kádár-

[220] Pl. kékszalagos civil megmozdulás, a Demokratikus Charta tiltakozása, a MUOSZ, a Nyilvánosság Klub elítélő nyilatkozata stb.

[221] 1994: Csúcs László elbocsát 129 rádióst (Index 2008.03.04, http://index.hu/belfold/tegnapiujsag/2008/03/04/1994_csucs_laszlo_elbocsat_129_radiost/)

rendszerből átöröklött újságírók egy része teljesen nyíltan szállt szembe a demokratikusan megválasztottak akaratával.

> *„Az tarthatatlan állapot* – állapítja meg a miniszterelnök –, *hogy az intézmény vezetőjét rendszeresen és folyamatosan megakadályozzák vezetői jogkörének gyakorlásában. Az tarthatatlan állapot, hogy a rádió vezetője üzen az egyik stábnak vagy vezetőjének, hogy tárgyalni akar vele, egy kérése vagy kikötése van, hogy ne üvöltsenek, ha tárgyalni fog velük. A válasz: nem tárgyalnak vele. Ez közszolgálati intézmény, amelyben rendnek, fegyelemnek kell lenni, amelyben vezetői felelősségnek kell érvényesülni. Nem működhet az az intézmény – és semmi köze nincs a sajtószabadsághoz –, ahol lehet hangosan üvöltözve, a folyosón szaladgálva, némi trágárságot sem mellőzve – legalábbis a nekem adott tájékoztatás tanúsága szerint – közalkalmazotti magatartást tanúsítani."*

De mindez ezeddig magyar belügy, s a megválasztottak dolga, hogy ügyes politizálással tényleges demokráciával töltsék meg a demokrácia már felhúzott üres vázát. Még akkor is, ha a békés hatalomváltás azzal járt együtt, hogy a régi „uralkodók" kedvezőbb helyzetből indulhattak neki, mint az újonnan megválasztottak.

A megoldhatatlan nehézséget azonban az okozta, hogy a *„tudjuk, merjük, tesszük"* akciódús politizálás erőteljes támogatást kapott az akkor még határozottan mérvadónak számító Nyugattól. Boross Péternek a vita során elhangzott megfogalmazásában:

> „Nem lebecsülendő képességgel és kellő tapasztalattal rendelkeznek sokan, hogy egy ilyen jelenséget külföldön a sajtókörökben – és nem csak a sajtókörökben – az ország lejáratására használjanak fel. Úgy hiszem, hogy ez alól felmentést a jelenlegi esetben sem kapunk. Én tehát biztos vagyok benne, hogy ennek külföldi visszhangját elsősorban azok fogják irányítani, akik az elmúlt években voltak olyan gondosak, hogy a megfelelő kapcsolatokat kiépítették. *(Mozgás.)* Nagyfokú ügyetlenség, hogy ilyen kapcsolat kiépítésére ezen az oldalon nem került sor. *(Zaj.)"*[222]

Az MDF miniszterelnöke előrelátónak bizonyult. A Le Monde például egy kétségbeesett hatalom végső intézkedéseként minősítette az elbocsátásokat, amellyel a kormány „átlépte a Rubicont".[223] A Nemzetközi Újságíró Szövetség alelnöke[224] pedig annak a meggyőződésüknek adott hangot, hogy „politikai okok húzódnak meg a 129 rádiós elbocsátása mögött"[225]; Csurka álláspontjához képest annyi különbséggel, hogy ezt nem dicséretként hangoztatta, hanem elítélőleg.

Ugyancsak „természetesen" nem sokat változik a jellegzetesen *antinacionalista* – s rendszerint nagyhatalmi érdekeket szolgáló – *nemzetközi* szervezetek hozzáállása sem az első, sem a második Orbán-kormány idején. E kitágított időtávlat segítségével bepillantást nyerhetünk e szervezetek jellegzetes vonásaiba.

---

[222] 1994: Csúcs László elbocsát 129 rádióst, id. mű

[223] uo.

[224] Gustl Glattfelder

[225] Radványi Ervin: Fazonigazítás. *Kis magyar emlékkönyv, 1994 (168 Óra – A hetilap,* 2006. február 7.)

Az MTI 2012. január 16-án arról számol be, hogy az Európai Újságíró-szövetség (EFJ) felszólította az Európai Bizottságot, hogy a magyar jogszabályok uniós joggal való összhangjának elemzésébe iktassa be a sajtószabadság témáját. Az EFJ ráadásul azt is kérte, hogy a január 17-én nyilvánosságra hozandó elemzés „vegye figyelembe" a Lisszaboni Szerződés azon cikkét, amely lehetővé teszi, hogy az EU szankciókat léptessen életbe az EU-alapértékeket súlyosan és tartósan megszegő tagországok (értsd: Magyarország) ellen.

Ugyanaznap (2012. január 16-án, ugyancsak az MTI híradása szerint) egy olyan nemzetközi szervezet is szükségét érezte Magyarország megrendszabályozásának, mely szintúgy nem először igyekezett borsot törni a – nemzeti érdekeket és a keresztény értékeket érvényesíteni igyekvő – Orbán-kormány orra alá. Az Amnesty International (AI) nevű nemzetközi jogvédő szervezet szerint az Európai Bizottságnak *„sürgősen rá kell szorítania"* Magyarországot arra, hogy új alkotmánya és törvényei *„legyenek összhangban az uniós emberi jogi normákkal"*. Az AI ez ügyben levélben fordult az EU központi javaslattevő-végrehajtó intézményéhez. Ebben bírálta, korlátozó jellegűnek minősítette a magyar médiajogi szabályozást, és hangot adott azon véleményének, hogy az fenyegetést jelent Magyarországon a véleménynyilvánítási szabadságra nézve. *„A Bizottságnak végre komolyan kell foglalkoznia a magyar kormánnyal, és ragaszkodnia kell az alapvető jogok tiszteletben tartásához, ami az EU-tagság alapját képezi"* – nyilatkozott Nicolas Beger, az Amnesty International európai igazgatója. Szerinte itt az ideje, hogy az EU értékelje a magyar alkotmányt emberi jogi szempontból, és „megtegye a szükséges lépéseket az EU-szerződés 7. cikke alapján".

Tegyük fel, hogy az efféle beavatkozásokat valóban a nemzeti liberális kormányzat „elvetemült" cselekedetei tették szükségessé. Számos történelmi tény szól azonban ez ellen, méghozzá olyanok, amelyek nyilvánvalóvá teszik a kettős mérce alkalmazását: az egyik irányban a véres valóságot sem látják meg, a másik irányban pedig „véressé teszik" az amúgy vértelen valóságot. Lovas Istvánt, a Magyar Nemzet újságíróját idézzük:

> „Az Amnesty International hollandiai irodája 2000 decemberében (az első Orbán-kormány idején) a holland médiában egy olyan szövegű hirdetéssel toborzott tagokat, amely szerint *»Átlagosan három évig tart, míg a holland gyerekek elvesztik tejfogukat – Egyes magyarországi rendőrkapitányságon ezt már 24 óra alatt el tudják intézni.«* Az AI a hazug hirdetésért hivatalosan bocsánatot kért, majd 2001 márciusának végén a szervezet a szlovén tévében mutatta be ismét »véletlenül« a magyar rendőrök brutalitását. Sokkoló zene mellett a kamera egy mezítelen, véres lábfejre pásztázott, és ez a felirat jelent meg: *»P. O. rendőr, 39 éves, Magyarország... Képzeljék el, hogyan nézhet ki az áldozata!«*.
>
> Az AI budapesti irodájának korábbi igazgatója a Magyar Nemzetnek 2008. márciusában adott interjújában – amely után Fodor Márkot menesztették – arra a kérdésre, hogy az AI 2006-os – a gyurcsányi rendőrség őszi, brutális fellépéseiről is szóló – jelentésében miért nem szerepel szemek kilövése, azt felelte: »Jó kérdés...«, és hozzátette, úgy »rémlik« neki, hogy az valóban nincs a jelentésben."[226]

[226] Magyar Nemzet, 2001. március 31.

Figyelemre méltó Tőkéczki László történész meglátása arról, mi lehet az Amnesty International magatartásának hátterében, rámutatva ennek kiábrándító következményére is. Az AI hollandiai és szlovéniai, Magyarország-ellenes hirdetései nyomán (igazolatlan állítások az itteni rendőri brutalitásokról), Stephen Koch korszakos művére, a nálunk a XX. Század Intézet által kiadott, *Kettős szerepben* című könyvre is utalva, a következőt állapítja meg:

> *„Az Amnesty International mesterséges tekintélye sokaknak sok mindenre jó. Csak az a baj, hogy úgy látszik, az igazsághoz vele sem kerül közelebb a világ. Napjainkra egyre egyértelműbb, hogy a nemzetközi vagy nemzetek feletti struktúrák ellenőrizhetetlen kapcsolatrendszerei problematikusabbak, mint a nemzetállamok konfliktusos, ám világos érdekviszonyai. Az előbbiek soha és sehol meg nem választott bürokratái, idealistái és lobbistái ugyanis – úgymond – függetlenek, s így tulajdonképpen bárkinek szolgálhatnak. Leginkább persze a nagyhatalmaknak, hiszen a kozmopolitizmus otthona mindig a nagy erők világa, az a mainstream, ahol jórészt nincs felelősség és azonosíthatóság. Csak »szép eszmék«, mindenkinek minden jó a kirakatban, míg a háttérben zajlik a szokásos emberi érdekmozgás."*[227]

Beavatkozás az „antiszemitizmus/rasszizmus elleni harc" ürügyén

1992. augusztus 20-án jelent meg Csurka István dolgozata *Néhány gondolat a rendszerváltozás két esztendeje és az MDF új programja kapcsán* címmel. Belföldön is, külföldön is óriási vitákat kavart, pontosabban szólva: óriási támadásokat váltott ki. Legalábbis a tömegközlés főáramában nem vitatkoztak vele, csupán megbélyegezték, hiszen ha akadtak is vele egyetértők, a szélesebb nyilvánosság előtt vagy nem akarták, vagy nem tudták közhírré tenni. Debreczeni József, akkoriban az MDF nemzeti liberális vonulatának egyik képviselője (később, csodák csodájára, a Gyurcsány alapította párt alelnöke), náci alapvetésnek nevezte Csurka dolgozatát, de akkoriban a Fidesz egyik meghatározó politikusától, Kövér Lászlótól sem állt távol ez a megítélés.[228]

Tom Lantos[229], az amerikai képviselőház tagja olyan súlyúnak ítélte a csurkai gondolatok lehetséges következményeit, hogy egyenesen az amerikai kongresszus elé vitte az ügyet, miközben így nyilatkozott: *„Naivitásnak tartom azt a nézetet, mely szerint a demokráciában minden nézet egyenlő értékű. (...) Két héten belül a kezdeményezésemre rendkívüli ülést tartunk képviselőtársaimmal a kongresszusban, amelyen megtárgyaljuk ezt a kérdést. Ennek az ülésnek kifejezetten a Csurka-dolgozat lesz a témája. A munkánkat közvetíteni fogja a televízió az egész országban. (...) Egyszerűen nem engedhetjük meg, hogy a kormány legnagyobb koalíciós pártjának alelnöke, Csurka úr ilyen nézeteket hangoztasson, anélkül, hogy az Egyesült Államok szenátusa ezt meg ne tárgyalja."*[230]

---

[227] Tőkéczki László: *Amnéziás International*. (Alcím: *Magas kártérítést kellene kérni a felelőtlen játszadozásért nemzeti érdekeinkkel*.) Magyar Nemzet, 2001. március 31.

[228] A parlamentben jelentette ki – utalva Debreczenire –, hogy „Az elmúlt hetekben Csurka István nem először fogalmazza meg a maga nemzetmegváltó gondolatait: szerencsére nem nekem kell először az újabb keletű magyarországi nácizmus alapvetésének nyilvánítanom."

[229] A Wikipédia szerint eredeti nevén Lantos Péter Tamás; „magyar zsidó származású", amerikai demokrata pártpolitikus.

[230] http://hu.wikipedia.org/wiki/Tom_Lantos#cite_note-14

Nincs itt helyünk a Csurka-elemzés teljes bemutatására, az azonban elkerülhetetlen, hogy röviden állást ne foglaljunk a következő kérdésekben:

- Náci alapvetés-e Csurka írása?
- Mi indokolhatta Tom Lantos lépését?
- Mi volt a Csurka-dolgozat elleni támadás igazi célja?

(Náci alapvetés-e Csurka írása?)

Csurkától nem idegen a származásfirtatás; viszont ebben a dolgozatában is nyilvánvalóvá teszi, hogy semmiféle *faji* előítélet nem mozgatja gondolatait, hiszen szép szavakkal emlékezik meg például '56 zsidó származású szabadságharcosairól.

Ugyanakkor nem hajlandó nem észrevenni olyan társadalmi összefüggéseket, amelyeknél van vagy lehet jelentőségük a nemzetek feletti zsidó és internacionalista kötődéseknek. Az MDF-re szórt antiszemitiznus-vád történelmi előzményeként felemlíti például, hogy amikor *„Eisenhower akkori amerikai elnök az előtt a nehéz döntés előtt állt, hogy a számára sokkal súlyosabb szuezi válság ellenére, valamint a potsdami szerződést áthágva beavatkozzék-e a szovjet érdekszféra »belügyébe«, a magyar forradalomba, a magyar forradalom vérbe fojtására szabad kezet adó döntést megkönnyítették a New York-i Zsidó Világkongresszus előtte megjelenő vezetői, akik felhívták a figyelmét arra, hogy Budapesten zsidókat ölnek a magyarok."*

„Kétségtelen – teszi hozzá Csurka –*, hogy Budapesten nagy veszélyben volt néhány tucat főávós verőlegény, Péter Gábor és Farkas Mihály néhány különösen gonosz hóhérsegédje, és veszélyben volt az a biztonságérzet, amit a Rákosi-rendszer nyújtott. Pogromnak, antiszemitizmusnak azonban nyoma sem volt."*

Ugyancsak nem lehet náci alapvetésnek tekinteni ezt a tényszerű felvetését: *„Az, hogy már Lakitelek másnapján megjelenhetett New Yorkban az MDF antiszemitizmusát taglaló írás – valójában egy fenyegető figyelmeztetés –, az nem tudható be pusztán a demokratikus ellenzék jó kapcsolatainak, gyorsaságának. Ehhez együttműködésre volt szükség az akkori, már leírt banki összeköttetésekkel, a konzulátussal és a sokkal korábban kiépített titkos vonalakkal."*

Nem állíthatjuk, hogy Csurka a magyarázatok kutatása, az összefüggések feltárása során soha nem vetette el a sulykot, s a jelenségek mögött soha nem fedezett fel olyan történelmi, hatalmi és származási kötelékeket, amelyek a valóságban esetleg nem működtek. Azt viszont mindjárt igazolni fogjuk, hogy az esetleges túlzásai ellenére is olyan lényeges észrevételei voltak, amelyeket egyrészt az elmúlt időszak teljességgel visszaigazolt, másrészt *amelyeknek a boncolgatására a főáramú sajtó soha nem mutatott hajlandóságot, holott – ha tetszik, ha nem – a magyar nemzet sorskérdéseit érinti!*

A demokráciának ezért legfőbb lényege a *szabad* szólás, mert abban a pillanatban, hogy a tömegközlés főárama egyfelől megköti, hogy miről szabad beszélni, másfelől pedig ha valaki mégis olyanról beszél, amiről nem szabadna, őt megbélyegzéssel, hiteltelenítéssel, kiközösítéssel sújtja, akkor az időszakonkénti „szabad" választások során a választók igazából csak „hamis" változatokra tudnak voksolni. Hogy a sajtó főárama mennyire módszeresen elkerüli a lényeges, ám kényes témákat, arról – ahogy mondani szokás – könyvet lehetne írni. Itt csak –

Csurkához is köthetően – egyetlen példát említünk. Egy technikai hiba folytán több újságíró is hallhatta a francia és az amerikai elnök bizalmas szóváltását Izrael miniszterelnökéről: „– *Nem bírok ránézni, egy hazug – mondta Nicolas Sarkozy franciául. – Lehet, hogy felfordul tőle a gyomrod, de nekem minden nap meg kell vele birkóznom – válaszolta Barack Obama.*”[231]

Nos, a *fültanúk* ültek a nem mindennapi értesülésen, egészen addig, amíg a világháló segítségével mégiscsak ki nem tudódott – akkor aztán már, egymással versengve, a főáramú sajtó is világgá kürtölte. De a belőle fakadó lehető legalapvetőbb kérdést – legalábbis a hazai balliberális sajtóban – már senkinek sem jutott eszébe feszegetni: hogy létezik, hogy a világ legnagyobb, legerősebb katonai hatalmának elnöke *naponta kénytelen megbirkózni* a picike Izrael miniszterelnökével?! Milyen láthatatlan hatalmi erők mozgolódnak, milyen összefüggések, összekapcsolódások rejtőznek a háttérben?

Vajon felelőtlenség-e, antiszemitizmus-e, náci alapvetés-e ilyesmit boncolgatni, vagy ellenkezőleg: nagyon is felelősségteljes magatartás, még akkor is, ha teljesen nem zárható ki, hogy a végén hamisnak bizonyul egyik-másik következtetés. Egy bizonyos: ha mindenki mással egyetemben hallgatunk róla, akkor a különös összefüggés szerepe továbbra is megmarad. Például olyanformán, hogy a kis Izrael, illetve a zsidóság egy meghatározó (nevezzük nevén: *cionista*) részének érdekei szabják meg, mi történjék a világban. Tom Lantosról, a demokrácia állítólagos elszánt védelmezőjéről azt is megtudhatjuk egy izraeli lap, a Haaretz jóvoltából, hogy „az elsők között (már 2002 szeptemberében) szorgalmazta Irak amerikai megtámadását, amikor Colette Avital izraeli képviselővel folytatott beszélgetésén a következőket mondta: *Kedves Colette, Szaddámmal semmi problémájuk nem lesz. Nemsokára megszabadulunk tőle, és a helyébe ültetünk egy Nyugat-szimpatizáns diktátort, aki nekünk is és Önöknek is jó lesz.*”[232] A forrás megjegyzi, hogy *„A képviselő tagadta, hogy ilyet mondott volna, és hangsúlyozta, hogy ő egész életében demokrácia-párti volt”*, csakhogy nincs okunk feltételezni a jeles izraeli újságról, hogy az egész csupán kitaláció lenne.

(Mi indokolhatta Tom Lantos lépését?)

Már csak azért sincs okunk feltételezni, mert a *Néhány gondolat...* és az azt követő rendszerváltozós időszak ismeretében habozás nélkül kijelenthető: Csurkát, s rajta keresztül az MDF-t – Antall-lal egyetemben – éppen azért kellett a világ előtt meghurcolni, megszégyeníteni, elhitelteleníteni, mert *az MDF alelnökének számos lényeges felvetését illetően maradandóan igaza volt!* Műve *nem* náci (nyilas) alapvetés, sokkal inkább *magyar népi-nemzeti alapvetés.* S mint ilyen, sértett mindenféle *antinacionalista* érdeket, legyen ez internacionalista, balliberális vagy éppen cionista gyökerű.

Olvassuk csak el figyelmesen a *Néhány gondolat...* alábbi passzusát! Egyfelől: hogyan ítélkezik Csurka az igazi nyilasokról. Másfelől: hogyan a „mai úgynevezett liberálisokról” és a magukat baloldalinak mondókról.

> *„A mai úgynevezett liberálisok és általában a magát baloldalnak mondók az 1945-ös demokrácia szintjén szeretnék rögzíteni a mai szabadságot, nyilvánosságot, demokráciát, amikor egy maroknyi németbérenc gazember nyilas miatt az egész jobboldali*

[231] Sarkozy lehazugozta Netanjahut, NOL, 2011. november 8.

[232] http://hu.wikipedia.org/wiki/Tom_Lantos#cite_note-14

gondolkodású magyar értelmiséget, meg a valóban demokratikus középosztályt, a népieket és a történelmi osztály tagjait egyetlen mozdulattal meg lehetett bélyegezni: »jobboldali« »reakciós«, és a hatalmat a választások eredményétől függetlenül meg lehetett ragadni. Ezért van bedobva a köztudatba a »keresztény kurzus« fogalma, ezért nem átallják a legreakciósabb román szóhasználatot, a »Horthy-fasizmus«-t felújítani."

Hajdani rendszerváltozós élményeim és későbbi kutatásaim egyértelműen igazolták, hogy Csurkának ezek a megállapításai egyáltalán nem légből kapottak. De további (alább említendő, kiragadandó) összefüggések is alapos és érzékeny elemzőre utalnak. Egy új médiatörténelmet megcélzó tanulmánykötetben azért elkerülhetetlen a viszonylag bővebb idézésük, mert nem kisebb a tét, mint annak megítélése – immár két évtized múltán, vagyis csaknem történelmi távlatból –, hogy kinek volt inkább igaza: a magyar tömegközlés fősodrából kirekesztett, ill. a fősodor által megvetett Csurkának (és a hozzá hasonlóan *nemzetféltő* gondolkodóknak), vagy éppen az őt kirekesztőknek és megvetőknek. Hogy valamelyest képet nyerjünk e megvetés mélységéről és határtalanságáról, Csurka meglátásai előtt idézünk – kiragadunk – közülük egyet, ismét csak a példa kedvéért:

„Hogy miért tűnhetett mégis legalább néha főszereplőnek, arra egyszerű a válasz: a rendszerváltó országban ő volt az, aki szóban és írásban elsőként volt képes hatásosan megjeleníteni a magyarországi köztudat néhány évtizedes, évszázados – hol erősödő, hol gyengülő, de mindig jelen lévő – rögeszméjét, tévhitét, történeti mítoszát. Stílben maradva: a magyar haza sorskérdéseit. Bár Csurka (és a mintáinak tekintett két háború közötti írók) előadásában ezek soha nem mentek túl az »egyedül vagyunk« pátoszánál, az örök kisebbségben lévők, a meg nem értettek sirámainál, ennek az attitűdnek – éppen együgyűsége miatt – kikezdhetetlen a fundamentuma. A nemzeti végveszély óráiban pedig az igazság birtokosának úgyszólván kötelessége a kinyilatkoztatás. [...] Az 1989 utáni Magyarországon Csurka István elsőként szolgálta ki ezt az igényt. [...] Azt pedig, amit ő maga soha nem tett meg, megcselekedte a szavain felnőtt ifjak politikai pártja: a cigányellenességet a Jobbik emelte politikai programmá. (Csurkának is lett volna lehetősége erre a székesfehérvári Rádió utcai cigányok 1997−1998-as kálváriája idején. A Narancs akkoriban számolt is azzal, hogy a választásra készülő MIÉP nem hagyja ki ezt a ziccert – tévedtünk, szerencsére.) Csurka néhány hétköznapi, rutinszerű rasszista kitételen kívül nem foglalkozott a dologgal. Magyarázatot nyilván lehetne találni rá (annyira lefoglalta a zsidó összeesküvés leleplezése, hogy másra nem jutott ideje), de tény marad: fenyegető erővé, valódi politikai tényezővé nem ő tette a magyar szélsőjobboldalt."[233]

A Magyar Narancs nekrológja – merthogy Csurka halálára íródott – jól érzékelteti azt a teljesen alaptalan – ám nem ok nélkül bizonygatott – szellemi fölényt („együgyű", „rögeszme", „tévhit", „igény volt rá", „rutinszerű rasszizmus"), amellyel a magyar sajtó fősodrában az író meglátásait kezelték. Tegyük fel azonban a szinte költői kérdést: húsz év múltán Csurka

[233] B. I.: Csurka István élete és műve. A szavak embere (Magyar Narancs, 2012/6. (02. 09.), http://magyarnarancs.hu/belpol/a-szavak-embere-78663

alább sorakozó megállapításai valóban együgyűségre, rögeszmére, tévhitekre utalnak, vagy inkább azt engedik sejteni, hogy odakint Tom Lantoséknak, idebent pedig az SZDSZ képviselte liberálisoknak és az MSZP tömörítette baloldali internacionalistáknak – a hozzájuk húzó sajtóval egyetemben – *elemi érdekük fűződött ahhoz, hogy Csurka igazságait minél kevesebben és minél később ismerhessék fel?!* Kiragadott részletek tehát a hosszú tanulmányból:

„A mai fogyasztói s tévénéző embernek elsősorban komfortigénye van. Konrad Lorenz írta már 1972-ben: »A legszerényebb háztartási alkalmazott is felháborodottan tiltakozna, ha olyan fűtéssel, világítással, fekvő- és mosdóalkalmatossággal ellátott szobát kínálnának neki, amilyen Goethe titkos udvari tanácsos vagy akár Anna Amália weimari nagyhercegnő számára teljesen megfelelt volna.« Az emberek ma már nem képesek bizonyos nélkülözések és kemény munka árán, tartós erőkifejtéssel valamely célért küzdeni, mert nem is ismerik már a kielégülésnek azt a formáját, amely az így elért célban várja őket. Ehelyett az azonnali, a megvehető kis kielégülések váltak gyakorlattá, s ezt ösztönzik a reklámok is. Kockázatos tehát ennek a kollektív erőfeszítésnek az igényével előállni. A magyar társadalomban pedig különösen. Mert a Kádár-korszak a végtelen önkizsákmányolás évtizedeit hozta. Nagyon széles társadalmi csoportok vetették bele magukat a túlmunkába, a házépítésbe és a nyugatihoz hasonló életkörülmények megteremtésébe, és nagyon sok embernek sikerült is valami felemás luxust felhalmoznia. Az eredménye mindennek pedig az lett, hogy az emberek elfáradtak; a társadalomnak ma már egyre vékonyabb rétegei kaphatók efféle erőfeszítésre.”

„Van azonban egy minimuma a függetlenségre törekvésnek, amelyet elsősorban a belpolitikában és a nemzeti alapcélok kitűzésében teljesíteni kell, vagy ha nem lehet, ha azt sem engedik, akkor azt tudtára kell adni a népnek. A kormány ezt a minimumot nem teljesítette, és még csak kísérletet sem tett arra, hogy megmagyarázza. Nem is tehetett, mert ahhoz saját sajtó és vele együtt lélegző tájékoztatás kellett volna. A sajtót és a médiumokat viszont az első rossz rögtönzéssel leadta a vele szembeni erőknek.”

„Miközben a buta, öreg kommunisták odaragadtak a moszkvai fekete kalapokhoz, kucsmákhoz, a szemfüles KISZ KB-s reformkommunisták kisajátították maguknak a nyugati üzleti kapcsolatokat, s a bankszférával szoros szövetségre lépve olyan feltételeket teremtettek a magyar gazdaság számára és egyben a jövendő akármilyen magyar kormánya számára, amely semmiféle gyökeres gazdasági változást nem tett lehetővé.”

„Pénzügy, bankrendszer, Nemzeti Bank, a nemzetközi hitelező rendszerhez tartozás, illetve az attól való függőség ebben az utolsó reformkommunista szakaszban vált olyan meghatározó elemévé a változásnak, amin nem lehet változtatni...”

„1989-ben, december végén került sor a Németh-kormány és a Nemzetközi Valutaalap közötti megállapodás aláírására – amely előírta, hogy mekkora deficitje lehet a magyar költségvetésnek –, meghívták az ellenzéki pártok vezetőit is. Az MDF elnöke, Antall József jelen volt ezen a ceremónián. Tudomásul kellett vennie, hogyha netán néhány hónap múltán kormányfő lesz, milyen dollárígérvények és milyen IMF-előírások korlátai között kell mozognia.”

„Így tehát a rendszerváltozás a magyar pénzügyi szféra számára gondtalan helyen maradást, zökkenőmentességet és az összes befolyás megtartását jelentette. Rálátás a folyamatokra, a nyugati tőkével való kapcsolatok megőrzése és gyümölcsöztetése, az elvtársi átmentés segítése és az elrejtenivalók további elrejtése."

„Ehhez még hozzá kell tenni egy jellemző apróságot. A nyolcvanas években, amikor már egyre sűrűbbek voltak a hitelfelvételi tárgyalások, gyakorta végiggurult a Váci utcán egy jól értesültektől származó hír: »Itt járt egy bankárdelegáció, és mielőtt aláírta volna az ennyi és ennyi millió dollárról szóló hitelkiutalást, a magyar tárgyaló fél orra alá dugott egy listát: ennek és ennek az ellenzékinek útlevelet adjatok, ennek a zaklatását abba kell hagyni és így tovább.« Vagyis a szigorúan pénzügyi tárgyalások soha nem voltak mentesek a közvetlen politikától."

Hogy milyen elementáris támadás indult az efféle „látnoki" csurkai gondolatok lejáratására, kiválóan érzékelteti Koltay András a *Húsz év gyűlölet* (A szólásszabadság és a demokrácia zsákutcái Magyarországon) című tanulmányában. Érdemes is szó szerint idézni:

„Az első személyes élményem a témával kapcsolatban 1992 szeptemberének elejére datálódik, első gimnáziumi évnyitómhoz kötődik. Sosem felejtem el, amikor a budai Móricz Zsigmond Gimnázium új épületének avatásán Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere mintegy 45 perces, szenvedélyes kirohanást intézett a diákok előtt az akkoriban általa már vélelmezetten jelenlévő újnáci veszély ellen. A késő nyári hőségben, a levegőtlen aulában nem egy osztálytársam – mintegy tüntetőleg – szó szerint elájult, de a szónokot még ez sem intette önmérsékletre. A beszéd előzményéül Csurka István 1992. augusztus 20-án a Magyar Fórumban megjelent cikke [...] szolgált. Néhány évvel később már megértettem, hogy a beszéd nem nekünk, hanem a jelenlévő tévékameráknak szólt, mindazonáltal számunkra éppen olyan ijesztő volt, mint másoknak lehetett az említett cikk tartalma."

Kinek szólt a beszéd? A jelenlevő kameráknak. A világnak. Éppen olyan „performance" volt, mint a Lantos-féle, képviselőházi mutatvány. És éppen olyan célból, mint mostanság a második Orbán kormány ellen celebrált uniós mutatványok: *„hátrébb a nemzeti, keresztény agarakkal!"* – erre figyelmeztetnek igen nagy nyomatékkal.

Mi volt a Csurka-dolgozat elleni támadás igazi célja?

A mostani idők friss eseményei még egy valamit igazolnak...

Csurka István írása – ugyanúgy, miként „az első médiabomba" *(A kisebbség és zsarnokság)* –, habár nem volt náci alapvetés, a zsidóság néven nevezésével kétségkívül alkalmas volt arra, hogy azokban a forrongó időkben félelmet ébresszenek a „vészkorszakoktól" bármiféle okból rettegőkben. S ezt a félelmet – mint fentebb rámutattunk – a hatalomért ácsingózók, nyilvánvaló politikai haszonlesésből, alaposan meg is lovagolták.

„Nem állhat a nemzeti folytonosságérzet és az önazonosítás útjába egy, a saját ezerszer szétrágott marxista elméleteit mormoló, de közben hatalomvágyó csapat..." – írta Csurka, hozzátéve: „Nem úgy van az, hogy mindaz, ami 1867 előtt, *a nagy galíciai bevándorlás* (az

én kiemelésem – *VDGy)* előtt történt, az mind »romantikus«, és egy másik, »még nem igazi« nemzet feledhető történelme, nem, hanem éppen fordítva!" Nos, amikor ilyesféle mondatokat szőtt dolgozatába, akkor – ha tisztában volt vele, ha nem – jószerivel minden zsidó származásúnak azt üzente, hogy *ha törik, ha szakad, itt végre talpukra állítjuk a dolgokat, helyreállítjuk a magyar érdekeket.* Ugyan mondhatnánk erre azt, hogy lévén országunk *Magyarország,* ez természetes, de egy vészkorszak után az ilyen üzenetek mégis vészjóslón visszhangoztak a fülekben. S részben érintettségből, részben igazodásból nem a *természetesre* erősített rá a rendszerváltoztató sajtó szinte teljes egésze, hanem a *vészjósló* hangra, maga is hozzájárulva ezzel ahhoz, hogy a valódi sorskérdéseket az elkövetkező évtizedekben ne lehessen törzsi feszültségek nélkül átbeszélni, kitárgyalni, s a végén valamilyen „nemzeti minimumon" dűlőre jutni.

A *Néhány gondolat...*-nak – különösen utólag megítélve – voltaképpen lényegtelen és felesleges részét képezi a zsidósággal való foglalkozás. Éppen azért, mert Csurkánál semmiféle *fajgyűlölet* nem mutatható ki – ezért is várhatta hiába a Narancs szerzője, hogy Csurka majd tesz néhány rasszista megjegyzést pl. a cigányokra –, az író következetesebben és bölcsebben járt volna el, ha megmarad a *kommunista* és a *liberális* kategóriáknál, már csak azért is, mert akkoriban is *sokkal* számosabban voltak a magyar nemzet ellenlábasai, mint ahány valóban magyarellenes zsidó létezhetett.

S már csak azért is, mert a vészkorszak óta – az „antiszemitizmus elleni" szakadatlan harcnak (azaz módszeres ráerősítésnek) köszönhetően is – földi halandó nem képes semmi olyan gondolatnak a tárgyilagos, elfogulatlan (mondhatni: racionális) befogadására, amelyben (vagy amelynek környezetében) a zsidóság bármiféle elmarasztalása szerepel. Mondhatni, kár a mélyen szántó gondolatokért, ha egy olyan tiszteletre méltó szervezetben is, mint amilyen feltehetően a Nagy Imre Társaság, Csurka István mint nyilas vezető és tömeggyilkos keretlegény testesül meg – legalábbis a közleményük szerint.

> *„A Nagy Imre Társaság Budapesti Szervezete elítéli a nyilas gondolkodást felélesztő, erről elhíresült Csurka István '56-os nemzeti sírkertben való eltemetését. Visszautasítjuk a temetéssel is sulykolt hazugságot, mely szerint az 1956-os forradalomnak lett volna hungarista vonása.*
>
> *Ismételten felhívjuk a magyar és nemzetközi közvélemény figyelmét, hogy a nyilas vezetők, tömeggyilkos keretlegények nemzeti panteonban fenntartott díszsírhelyei sértik az erkölcsöt, az 1956-os forradalmárok emlékét, és akadályozzák eszméik felidézését.*
>
> *A Nagy Imre Társaság Budapesti Szervezete nevében:*
>
> *Dr. Donáth Ferenc elnök"*[234]

De mindezt belátva és Csurkának „felróva" is, a második Orbán-kormány alatt tapasztaltak alapján le kell szögeznünk: Csurka „zsidózása" csupán megkönnyítette azok dolgát, akik valójában a magyar nemzet talpra állásától, öntudatának megerősödésétől és saját üzleti lehetőségeik beszűkülésétől tartottak a dolgozatban foglaltak nyomán. *„Pedig hát mi történt?*

[234] Galamus-Csoport, Napi közéleti reflexiók (http://galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=119835:a-nagy-imre-tarsasag-budapesti-szervezetenek-koezlemenye-csurka-temeteserl&catid=79:kiemelt-hirek&Itemid=115)

– tette fel Csurka a kérdést nem sokkal halála előtt.[235] – *Megneveztem néhány dolgot és jelenséget, megjósoltam az MDF kikerülhetetlen bukását, ha nem változtat a politikáján. Mindez bekövetkezett."* Nos, az igazi tétje ez volt az elementáris támadásoknak: az MDF *ne változtasson* politikáján, ne mozduljon el *„nemzeti radikális"* irányba! S hogy mennyire ez volt a tét, az éppen a második Orbán-kormány elleni EU- és sajtó-össztűzön látszik: az ország miniszterelnökéről, a Fidesz elnökéről a legnagyobb rosszindulattal sem mutatható ki semmiféle zsidóellenesség. Viszont a magyar, a nemzeti érdekek fontosságának hangoztatása és tényleges előtérbe helyezése – igen. S lám, ez is éppen elég ok az egész pályás, brutális balliberális letámadáshoz...[236]

„Külső képünk belülről" – kísérlet a nemzeti „sajtóelhárításra"[237]

A rendszerváltozás első időszakában – azon túlmenően, hogy a nemzeti tábor néhány szószólója idegenszívűnek, a vehemensebbje egyenesen árulónak nevezte a rendszerint a szabad demokraták köreiből vagy értelmiségi holdudvarából kikerülő országkép-rombolókat – igen kevés lépés történt a „külföldi" sajtólejáratások kivédésére, megelőzésére.

Az első segítségek a nyugati magyarságtól érkeztek, ahol tájékozottabbak voltak e téren. Főleg Magyaródy Szabolcs és Sisa István juttatott el olyan anyagokat az Antall-kormány megfelelőnek látszó helyeire (például a Külügyminisztériumba), amelyekből látható volt, hogy hol, milyen kiadványokban őriznek és terjesztenek hamis képet Magyarország történelméről. 1993. októberében – a vezetésem alatt – megalakult a Nemzeti Tájékoztatási Iroda, néhány fős létszámmal, közvetlenül a miniszterelnöki kabinethez kapcsolódóan. Az iroda egyik feladata volt: olyan kiadványok megjelentetése (megfinanszírozása), amelyek a magyar történelmet elfogultságok nélkül igyekeztek bemutatni, és semmiképpen nem egy másik náció (hatalom) szemüvegén keresztül.[238]

E munka azonban csak a történelemhamisításokat érintette, s nem az aktuális, napi képrombolásokat. Ezek megfékezésére akkoriban nem sok esély nyílott, hiszen a nemzeti vonulat semmiféle olyan kapcsolattal nem rendelkezett a nyugati médiával, amelynek révén

---

[235] Csurka István: Történelemhamisítás – Café Ascher-Hanti, 2011. november 22, MIÉP-honlap (http://www.miep.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=4803:csurka-istvan-toertenelemhamisitas-cafe-ascher-hanti&catid=40:csurka-istvan-irasa&Itemid=53)

[236] Beszédes rövid összefoglalása a mai (Orbán-korabeli) helyzetnek Surján László (2013. május 8-án kelt) világhálós levele a Magyar–Hon–Lap olvasóinak: „Nem tudom, hogy a legfontosabb mai hír-e a Tavares-jelentés. Ez valójában egy ultimátum, amely olyan dolgokra szólítja fel a magyar kormányt, illetve az országgyűlést, amelyekben az Európai Uniónak nincsen hatásköre. Úgy viselkedik, mint valami felsőbb hatóság, mondhatni, gyarmatosítaná Magyarországot. Eközben rosszindulatúan értelmezi a magyar rendelkezéseket, elferdíti a tényeket, s olyan dolgokat kifogásol, amelyek más országokban elfogadottak. Közben folyik az antiszemitizmus elleni fellépés is. Ennek során súlyos hibákat követett el Lauder úr is, aki kénytelen volt elnézést kérni az általa alaptalanul megvádolt Orbán Viktortól. Tragikus, hogy egyesek nem mérik fel szavaik következményeit. Értem ezeken azokat, akik antiszemita kijelentéseket tesznek, hiszen a kollektív bűnösség semmilyen formában nem egyeztethető össze a keresztény gondolkodással, és azokat is, akik alaptalanul mindenkit besároznak az antiszemitizmus vádjával. Ezzel ugyanis éppen az antiszemitizmust erősítik. Felelős magatartásra van szükség mindenki részéről, aki pedig erre képtelen, annak nincs helye a közéletben. Eltávolításukról a választópolgároknak lehet és kell gondoskodniuk. Felelőtlenségnek tartom azokat a szocialista hangokat is, amelyek a Tavares-jelentésnek tapsikolnak, ahelyett, hogy abban az európai szellemiség megcsúfolását látnák."

[237] Ld. még ehhez: Varga Domokos György, Elsőkből lesznek az elsők.., I. MédiaHarcok. Id. mű 273–277. o.

[238] Egyik ilyen kiadványunk volt az *1100 esztendő, Megújuló történelem*, a magyar mellett angol és német nyelven.. A vékonyka, de nagyon szép kiadványt Hegedűs László írta és szerkesztette.

legalább nyilvánosan válaszolni tudott volna a tudatosan lejáratő írásokra. Nemcsak ezeknek a jobbára balliberális lapoknak, de általában az országaiknak sem állt különösebben érdekében, hogy Magyarországról valós kép alakuljon ki.

Mivel a szóban forgó lejáratő cikkek megírását és kinti publikálását a szerzők – és táboruk – részéről mindig belpolitikai megfontolások vezérelték, az itthoni – belpolitikai hatású – sajtóválasz tűnt a lehetséges és helyénvaló megoldásnak. Nagy örömömre sikerült megnyernem a Nemzeti Tájékoztatási Irodának a számtalan nyelven olvasó és fordító, mérhetetlen munkabírású Lovas Istvánt. Ő a külföldi sajtó főáramában – amennyire lehetett – kipécézte az aktuális képrombolásokat. A Pesti Hírlap pedig arra volt vevő, hogy indítson egy rovatot, amelynek címe: *Külső képünk belülről*. Itt kaptak aztán helyet általában minden kommentár nélkül azoknak a cikkeknek a Lovas általi fordításai, amelyeket itthoni magyar értelmiségiek-politikusok, vagy itt akkreditált, magyar származású, de külföldi lapoknak dolgozó újságírók írtak.

Szerény olvasottsága és meglehetősen elkötelezett olvasótábora miatt a Pesti Hírlap nem volt alkalmas arra, hogy a felmutatott tükröt nagyobb tömegek is láthassák. Várkonyi Balázs tudott segíteni azzal, hogy a Magyar Televízió *Feketén-fehéren* című műsorában elvétve megemlíttessenek a fonákságok: hogyan próbálják a külföld véleményeként eladni a belül megformázott álláspontokat. Az egyik legnagyobb horderejű képrombolás esetén pedig a tükör felmutatása egyaránt köszönhető volt *A Hét* című televíziós műsornak és a Pesti Hírlapnak: a ZDF német közszolgálati televízió emlékezetes riportjáról van szó, amelynek sugárzását 1993. december 17-ére időzítették.

„Rágalomriport megrendelésre. Hamisítások és hazugságok a német ZDF televízióban” – olvashatjuk a Pesti Hírlap 1993. december 23-i számában, az egész oldalas cikk címében. A bevezetőben pedig a következőket:

> *„Amikor a ZDF német közszolgálati televízió munkatársa az Esti Egyenleg megszűnéséről készített riportja során lapunk főszerkesztőjét is megkereste, Bencsik Andrásnak arra a kérdésére, hogy mindez miért érdekli most a német televíziót, a riporter úgy válaszolt, azért, mert híre jutott, hogy Magyarországon veszélyben van a sajtószabadság. Arra a viszontkérdésre, hogy akkor viszont miért nem forgattak filmet Pálfy G. István és Chrudinák Alajos törvénytelen leváltásakor, a német kolléga úgy válaszolt, akkor annak a hírnek nem volt politikai aktualitása. Hogy a jelenlegi riportot milyen politikai aktualitás emelte a német televízió képernyőjére december 17-én (egy nappal Antall József miniszterelnök temetése elé), nem tudjuk. Azt viszont igen, hogy a riport a tárgyi tévedéseknek, a hamisításoknak és hazugságoknak olyan megdöbbentő elegyét mutatja, amely szinte példa nélkül való.”*

A hazugságokból, hamisításokból és különös véleményekből most csak azokat idézzük fel, amelyek éveken, évtizedeken íveltek át, hol ilyen, hol olyan konkrét formát öltve.

- „Magyarországon az »örök tegnapiak« visszaállítják a régi állapotokat. A nacionalisták tort ülnek, a kisebbségek, mint a cigányok vagy haladó gondolkodásúak, zavaró tényezőt jelentenek” – vág bele mondandójába a német műsorvezető.

- „Amióta gyakorlatilag Boross áll Magyarország élén, azóta médiaháború folyik.”
- *Eörsi István:* „Nem lehet kétség afelől, hogy Göncz Árpádot kifütyülték, és a fasiszta csőcselék megakadályozta őt abban, hogy beszédet mondjon.”
- *Bánó András* az elbocsátásáról, az Esti Egyenleg megszűnéséről: „Én azt gondolom, hogy itt egy tudatos forgatókönyv megvalósításáról van szó. Itt olyan politikai erők működnek, amelyek minden eszközzel meg akarják akadályozni a tömegkommunikáció fontos szerveiben, tehát a rádióban és a televízióban az objektív, pártatlan tájékoztatást.”
- *Műsorvezető:* „A képbe beleillik egy régi fasiszta, Horthy Miklós kormányzó hamvainak újratemetése is. [...] Itt azt az embert tisztelik, aki a II. világháborúban a magyar zsidók elhurcolásáért volt felelős.”
- *Eörsi István:* „A kommunisták legnagyobb bűne, illetve azon embereké, akik magukat kommunistának nevezték – én nem tartom őket kommunistáknak, inkább reálkommunistáknak –, hogy ha nem is testileg, de szellemileg nem tudták kiűzni ezt a söpredéket. Politikájuk nagyon rossz és ártalmatlan volt a jobboldallal szemben, mert ezek a jobboldali figurák most bántatlanul, mintha mi sem történt volna, felébredhettek 40 éves Csipkerózsika-álmukból.”

Demokratikus Charta: „civil” összefogás pártvezérléssel

Szemben a korábbi esetekkel, amikor a hazai (vagy épp a külföldi) tömegközlés kezdeményezőként lépett fel, s önállóan fogott az „antinacionalista” erőkkel szembeni akciózásba (ld. pl.: a „zsidókérdés” tematizálása és időzítése, az első „médiabomba” ledobása), a most ismertetendő, nagyszabású akciónál látszólag csupán a tőle elvárható feladatát látta el: közvetített. Vagyis „híven” és „tárgyszerűen” beszámolt a mások által szervezett Demokratikus Charta meg-megismétlődő tiltakozásairól, tüntetéseiről, s helyet adott megnyilatkozásaiknak, közleményeiknek, véleményüknek.

A helyzet, ill. megítélése azonban mégsem ilyen egyszerű. Lehet egy tüntetésről a címlapon, öles címekkel, lélekemelő felvételekkel is beszámolni, s lehet a sokadik oldalon, minuszos hírben. Vagy ugyancsak a címlapon, ám elrettentő, magukról megfeledkező, esetleg illuminált alakokkal, amilyenek bármely tüntetéshez odacsapódhatnak. Vagy meg lehet az ilyeneket még szólaltatni is, s akkor a közvéleménybe örökre beleoltódik a megmozdulókkal szembeni ellenszenv. A Demokratikus Chartánál azonban szó sem volt efféle riasztó tálalásokról. Emlékezetembe rögződött viszont az egyik balliberális napilap címlapfotója: a chartatüntetők felett magasodó fa lombkoronáján áttűz a napsugár... Gyanútlan szemlélődőnek fel sem tűnik, hogy itt már sokkal többről van szó, mint egy képes híradásról: ez már – akárhogy is – egy esemény ügyes dicsőítése, felmagasztalása.

De hiszen miért baj az, hogy ha egy civil összefogást dicsőit a tömegközlés a hivatásos hatalommal szemben? Az újságíróknak nem az az egyik legfontosabb feladatuk, hogy a nyilvánosság segítségével, a civil törekvések támogatásával ellensúlyozzák az eleve hatalmi jogosítványokkal rendelkezők helyzeti előnyét?

De, valóban. Csakhogy a sajátos történelmi körülmények miatt az Antall-kormány hatalmi befolyásoló képessége sokkal kisebb volt, mint amekkora ahhoz a – rendszerváltoztató – feladathoz szükségeltetett, amellyel választói megbízták. Nem túlhatalma volt, hanem – mondhatni – „alulhatalma". Ehhez képest mérlegelendő és ítélendő meg, hogy a közvéleménybe sikerült olyan képet belesulykolni róla (s persze támogató holdudvaráról), miszerint a demokrácia egyik legfőbb veszélyeztetője, diktatórikus eszközökkel él, a szélsőjobbot, a fasisztákat, az antiszemitákat támogatja stb. Akik pedig a demokratikus rendszerépítők ellen demokrácián túli – azaz antidemokratikus – eszközökkel léptek fel, azoknál a tömegközlés kritika nélkül ráerősített a felmutatott énképre: ők a demokrácia legfőbb oltalmazói, bátor bajnokai.

Az alábbiakban röviden szólni fogunk a Demokratikus Charta keletkezésének körülményeiről, néhány emlékezetes megnyilvánulásáról, legfőbb politikai következményéről, s futólag megemlítjük a színjáték két évtizeddel későbbi folytatódását is. Mindeközben megvizsgáljuk: elmarasztalható-e a magyar tömegközlés a történtekért, a messze ható politikai, társadalmi következményeiért?

Kirakat és háttér

Annyit már most leszögezhetünk: a Demokratikus Charta-mozgalom úgy lett kitalálva és feltálalva, hogy jóérzésű és jóhiszemű emberek eleve csak nehezen tudhattak nem csatlakozni hozzá – hacsak nem volt eleve valamilyen kötődésük a „nemzeti" oldalhoz, ennek politikai megtestesítőihez, vagy eleve nem láttak át a szitán. Ugyanúgy, ahogy a rendszerváltozás kezdetén is nagyon sok jóérzésű és jóhiszemű ember csatlakozott a szabad demokratákhoz éppen „kérlelhetetlen kommunistaellenességük" miatt; s csak aki átlátott a szitán, az sejthette, hogy a kérlelhetetlenség csupán politikai álarc, haszonelvű megfontolásból feltéve.

A Demokratikus Charta nevű mozgalom 1991. szeptember 26-án alakult meg. A történelmi helyzetet a fentiek alapján lényegében már ismerjük: a megválasztott nemzeti erők magyar, illetve nemzeti érdeket szolgáló, független Magyarországot és demokráciát szerettek volna, nyilván a lehetőségekhez képest és képességeikhez, felkészültségükhöz mérten. Ezzel szemben a választásokon háttérbe szorult antinacionalista liberálisok olyan demokráciában voltak érdekeltek, amelyben a nemzeti érdekek, vonások és kötődések háttérbe szorulnak, s az egyéni szabadságjogok és egyéni érvényesülési lehetőségek kapnak lényegesen nagyobb hangsúlyt. Tegyük hozzá: mindenekelőtt a saját egyéni szabadságjogaik, kiváltságaik, érvényesülési lehetőségeik. A jobbára ugyanebben érdekelt magyar tömegközlés e liberális törekvések mellé állt. A szocialisták – a kommunisták utódjaiként, örököseiként – egyelőre politikai karanténban leledztek, nem volt lényeges hatásuk a nyilvánosságra. A liberálisoknak – a szabad és a fiatal demokratáknak – mint rendszerváltoztatóknak, mint harsány antikommunistáknak, annál inkább. Mivel pedig mindenekelőtt a szabad demokratákra az volt a jellemző, hogy családi és szocializációs hátterük miatt erős kötődésük volt a baloldalhoz és a baloldali eszmékhez, és ellenszenvvel viseltettek a jobboldallal, a nemzeti, konzervatív, keresztény eszmékkel szemben, ezért hatalmi ambíciójuknak igazából nem a volt kommunisták, hanem az új nemzeti erők álltak útjába.

A nyilvánosság-befolyásoló erejüket, a pénzügyi háttértámogatásukat és az MDF paktumkényszerét kihasználva sikeresen akadályozták a nemzeti érdekeken, megfontolásokon

alapuló demokrácia kiteljesedését. Kiváltva ezzel a nemzeti érzelműek aggodalmát, félelmét, a nemzeti radikálisok dühét. Márpedig a történet valójában ezzel kezdődik. A Demokratikus Charta „történetírói" előszeretettel kezdik ott, hogy a mozgalmat a „szélsőjobboldal" tiltakozó megmozdulásai váltották ki.

Éppen ezt teszi például egy átfogó médiatörténeti könyv szerzője. Gyuricza Péter – tegyük hozzá: a hajdanában elbocsátott rádiósok egyike – már a Chartáról szóló fejezetének legelső mondatában a *„jobboldal agresszív, szélsőséges fellépéséről és térnyeréséről"* beszél, s a társadalom erre keresett volna választ. *„Hamar kiderült azonban* – folytatja okfejtését Gyuricza –, *hogy a tüntetések szervezői, szónokai gyakran kormánypárti országgyűlési képviselők. Az erre adott válasz is politikai lett."*[239]

Ahhoz képest, hogy milyen terjedelmes, átfogó műben foglalkozik Gyuricza a rendszerváltás médiatörténelmével, meghökkentően jóhiszemű és tájékozatlan. Nem kívánnánk pálcát törni felette, mert ez a fajta naivitás elég általános volt, nehezen lehetett hozzászokni a gondolathoz, hogy a demokráciában csaknem olyan nemtelen eszközökkel folyik a politizálás, mint a diktatúrában. Téves elemzései és meglátásai ugyanakkor megerősítettek bennünket abban, hogy szükség van egy olyan új médiatörténelmi műre – vagyis az *„Új médiatörténelem*"-re –, amely helyre teszi a korszakos tévedéseket.

Mindenekelőtt: abból a tényből, hogy *kormánypárti országgyűlési képviselők* is részt vettek a *„jobboldal agresszív, szélsőséges fellépésein"*, körültekintő elemzőnek fel kellett volna ismernie az ebben rejlő, beszédes összefüggést: sem a kormánypárti országgyűlési képviselők, sem a kormány kezében lévő formális, törvény szerinti hatalom nem volt elegendő ahhoz, hogy a demokratikus választáson kapott törvényhozói és kormányzási jogosultságaikkal élni tudjanak. Éppen azért nem, mert ebben az említett balliberális erők demokrácián túli eszközökkel megakadályozták őket! Tehát az utcára való kényszerű kivonulásukkal éppen nem a demokráciát veszélyeztették, hanem demokratikus jogaikat próbálták visszaszerezni.

Továbbá: Gyuricza teljes meggyőződéssel állítja, hogy *„Kezdetben nem is parlamenti politikusok, hanem értelmiségiek látták elérkezettnek az időt, hogy cselekedjenek, ne hagyják válasz nélkül a jobbos demonstrációkat, az ott elhangzott gyalázkodást, követeléseket."* S szerinte ilyen előzmények után alakult meg (1991. szeptember 26-án) a Demokratikus Charta.[240]

Ezzel szemben részletes és tényszerű visszatekintésében, a Charta megalapítói közül is többeket megszólaltató összeállításában az [origo] hírportál határozottan leszögezi: *„Az SZDSZ-ből jött az ötlet"*.[241] Pető Iván szerint Kis Jánostól – az SZDSZ akkor lemondani készülő elnökétől – és Konrád Györgytől származott az ötlet. Bauer Tamás SZDSZ-es képviselő pedig így fogalmazott: *„Az SZDSZ vezetői úgy látták, veszély fenyegeti a demokráciát a kormány részéről. Ez ellen, úgy éreztük, az ellenzéki pártoknak közösen kellene fellépniük, olyan közéleti szereplőkkel együtt, akik nem kötődnek egyetlen párthoz, de készek elfogadni a közös ellenzéki fellépést."*

[239] Gyuricza Péter: Média-csata-tér. Fejezetek a magyar média és a hatalom utóbbi 25 évének történetéből. (A Demokratikus Charta.). 2012, 159–164. o.

[240] Gyuricza, id. mű uo.

[241] Civilek a demokráciáért vagy kommunista összeesküvés: 10 éve alakult meg a Demokratikus Charta. [origo], 2001. 09. 28, http://www.origo.hu/itthon/20010928civilek.html

Habár az ötlet szülője és a megvalósítás előkészítője az SZDSZ néhány kulcsembere volt, a szervezők nagyon ügyeltek arra, hogy *civil arculatot* öltsön az egész megmozdulás. Véletlenül se úgy tűnjék, hogy hataloméhes politikusok mozgatnak civil elégedetlenkedőket, hanem úgy, hogy a civil elégedetlenkedők mellett kiállnak a velük együtt érző ellenzéki politikusok – értsd: a civileket, a demokráciát veszélyeztető kormánnyal és támogatóival szemben. Az első nyilatkozat aláírói közül csupán egy-egy személy képviselte a parlamenti ellenzéki pártokat: Pető Iván az SZDSZ-t, Fodor Gábor a Fideszt és Vitányi Iván az MSZP-t.

Vitányi az [origo]-nak adott interjújában úgy emlékszik, hogy az első nagyobb megbeszélésre Bauer Tamás hívta meg. Tekinthetjük-e véletlennek, hogy a szabad demokraták és a szocialisták „összebútorozásán" a háttérben egy olyan politikus buzgólkodott, akinek erős érdeke fűződött ahhoz, hogy az új, demokratikus rendszerben a hírhedt ávós felmenőjének egykori szörnyűséges bűnei helyett inkább a nemzeti erők friss „bűneiről", „szélsőségességéről" essék szó...

Történelmi következmények

Az [origo] megállapítása szerint Vitányi meghívása *„azért volt fontos pillanata a szervezkedésnek, mert először szerepelhetett egyenrangú partnerként szocialista politikus az SZDSZ és a Fidesz mellett."* 1990-től a Charta megalakulásáig – folytatódik az elemzés – az MSZP politikai karanténban volt, képviselőikkel semmilyen módon sem működött együtt a többi párt, a megdöntött diktatúra szimbóluma maradt. „A Charta kihozta az MSZP-t az elszigeteltségből..."

Figyelemre méltó címet adott a Demokratikus Chartáról szóló írásának az [origo]: *„Civilek a demokráciáért vagy kommunista összeesküvés?"* Bevezetőjében pedig így fogalmaz: *„Az [origo] összeállítása feleleveníti azt a mozgalmat, amely tíz évvel ezelőtt összehozta az SZDSZ-t az MSZP-vel, és megmérgezte a Fidesz és az SZDSZ kapcsolatát."*

Egyik interjúalanya, Sasvári Szilárd, a Fidesz képviselője szerint pártja kezdetben ambivalens, később elutasító volt a Chartával kapcsolatban. *„Addig volt szó az együttműködésről, amíg ki nem derült, a Charta az SZDSZ és MSZP összeboronálásáról szól*." Vagyis – mint Sasvári fogalmaz – *„fedőszerv"* volt, *„egy kitűnő trükk az antikommunista retorikájú SZDSZ és a posztkommunista MSZP összehozására."* Úgy véli, nem tűnt hitelesnek, *„hogy utcai tüntetéseken a kommunista utódpárt képviselői szónokoljanak a demokrácia védelmében. A Charta körüli vita után nem a Fidesz fordult a jobboldal felé, hanem az SZDSZ ment el balra."*

Horváth Balázs, az Antall-kormány első belügyminisztere még határozottabban fogalmaz az [origo]-nak adott interjújában, kidomborítva a Charta létrejöttének történelmi jelentőségét, súlyosan káros következményét. (Említésre méltó, hogy Horváth Balázs jó jósnak bizonyult – 2001 szeptemberében –, ami a hangoztatott elveit eldobó SZDSZ sorsát illeti...)

> „Sorsfordító pillanat volt a Charta megalakulása. Az SZDSZ ekkor csinált legitim pártot az MSZMP-ből, illetve utódjából. Megdöbbentett, hogy a harcosan antikommunista SZDSZ eldobta elveit. 1992-re nyilvánvalóvá vált: a magyar politikatörténet egyik legszégyenteljesebb eseménye a Charta működése. Az SZDSZ és az MSZP sorsa azóta összefonódott, ők már párosan járnak, mint a vonatsín, de a sínpár a végén egybefolyik, és az SZDSZ megszűnik."

Valós volt-e a szélsőjobboldali veszély?

Konrád György szerint nem párpolitikai céllal hívták életre a Chartát, hanem azért, *„mert olykor ki kell nyitni a demokrácia esernyőjét a szélsőjobboldal tomboló vihara ellen”*.[242] *„A Charta nem konkrét pártpolitikai célok összefogására jött létre, hanem a demokrácia elkötelezettjei így próbáltak védekezni a szélsőjobb térnyerése ellen”* – állította Pető Iván az [origo]-nak. A mozgalom alapításánál ott lévők egyetértenek abban – jegyzi meg a cikk írója –, hogy a Charta életre hívása nem köthető egyetlen konkrét eseményhez, hanem *„általában tiltakoztak a csatlakozók a kormány szerintük szélsőségesen jobboldali politikája ellen”*.

Hamarosan több mint 150 értelmiségi csatlakozott a Chartához. Olyan tiszteletre méltó, nagyszerű művészek, mint pl. Cseh Tamás, Kocsis Zoltán, Szabó Magda. De az aláírók között találjuk Kerényi Imre és Tarlós István nevét is. Előbbi akkoriban a Charta egyik szónoka, később a nemzeti oldal szószólója. Tarlós István pedig ma Budapest főpolgármestere, mondhatni, Fideszes színekben...

Vajon mennyire volt valós az a szélsőjobboldali veszély, amely ellen ezek a tiszteletre méltó emberek összefogtak?

Kőszeg Ferenc, az SZDSZ egykori országgyűlési képviselője óvatosan fogalmaz az [origo]-nak: *„...lehet, hogy túldimenzionálták a jobboldali veszélyt”*. Hasonlóképpen a mozgalom egyik alapítója és szóvivője, Farkasházy Tivadar: szerinte akkoriban nem látszott egyértelműen, Antall József elhatárolódik-e Csurkától, *„és lehet, hogy előfordult, falra festettük az ördögöt”*.

Magyar Demokratikus Charta

Mondhatnánk az óvatos liberális véleményekre (utólagos belátásokra), hogy hiszen a történelem – az azóta eltelt immár két évtized – már egyértelműen bebizonyította: nem a szélsőjobb határozta meg a társadalmi-gazdasági folyamatok alakulását, sem akkor, sem később. Soha, egyetlen egyszer sem játszottak meghatározó szerepet. Annál inkább az új balliberálisok és a volt kommunisták összeborulása. Ám e történelmi tények sem rettentik el azóta sem a jobboldali szélsőségek ellen ugyanolyan módszerekkel, mesterkedésekkel összefogókat. A 2010-ben a választásokon alulmaradt balliberális politikai erők újra elővették, felmelegítették a Chartát, csak éppen – az álcát még jobban álcázandó – *Magyar* Demokratikus Charta néven. A szólamok szintjén megint civil mozgalomként, megint „a szabadságért”, de a mozgatók, színjátszók között újra a régi törzsbeliek állnak. Például Bauer Tamás. S a valójában megsegítendő politikai erők is ugyanazok (pl. Gyurcsány és Bajnai tábora): amelyek valamelyes eséllyel felléphetnek a nemzeti erők, ezek összekovácsolói ellen. *„Kezdeményezzük, hogy a szabadság minden híve közösen álljon ki az 1989-es alkotmány mellett, az Orbán-féle alaptörvény ellen a zárószavazást megelőző szombaton, április 16-án délután három órakor, a Batthyány-örökmécsesnél (Bp. V., Báthory utca)* – olvashatjuk a Magyar Demokratikus Charta 2011-ben kelt, Bauer Tamás jegyezte felhívásában.[243]

[242] Gyuricza Péter: id. mű 163. o.

[243] http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=62639%3Abauer-tamas&catid=80%3Ag-7&Itemid=117&limitstart=3

A magyar tömegközlésnek a két évtizeddel ezelőtti támogató szerepére még lehet mentségeket találni. A maira már nem lehet. Akkor még el lehetett hinni Farkasházy Tivadarnak, hogy a Demokratikus Chartának semmi köze nem volt a pártpolitikához, s a mozgalmat *„az utcán virággal és gyertyával felvonulók legitimálták”*.[244] Ma, a tények ismeretében, kellő időtávlatból teljesen bizonyosnak tűnik, hogy az egész mozgalom egyáltalán nem általános civil érdekeket szolgált- Kiagyalói, ügyes mozgatói mindig olyan feladatokra vetették be – akárcsak a szovjetek az együttműködésre rábírt, neves, jóhiszemű értelmiségieket, a „hasznos hülyéket” –, amelyek nagyon is határozott pártpolitikai céljaikat szolgálták. Amelyek azonban nem voltak mentesek a „magasabb szintű”, nemzetellenes érdekektől.

Nos, ez a szempont még a pártszempontokat is felülírta! S ebben mutatkozik meg leginkább a Charta demokráciaellenessége!

Charta: leszámolás az SZDSZ nemzeti szárnyával, médiasegítséggel

A Charta nemcsak arra szolgált a szabad demokraták vezérkarának és támogatóiknak, hogy a kormánypártok ellen egységfrontot hozzanak létre, hanem arra is, hogy a saját pártjukon, az SZDSZ-en belül is átrendezzék a hatalmi viszonyokat. Az SZDSZ hamis önképének, „kommunistaellenességének” harsány hirdetése óhatatlanul azzal a következménnyel járt, hogy hívei, jóhiszemű szavazói között sokkal számosabban voltak (lettek) azok, akik valójában a nemzeti liberalizmussal rokonszenveztek, mint azok, akik a kemény mag antinacionalista liberalizmusához vonzódtak. Ráadásul e népesebb nemzeti-liberális szárnyhoz tartozott Tölgyessy Péter is, aki méltán vált népszerűvé a nemzeti kerekasztal-tárgyalásokon mutatott teljesítményéért, s akit ezért is választottak meg 1991 őszén a szabad demokrata küldöttek a párt elnökévé. Nos – és most szó szerint idézzük az [origo] elemző írását – *„Tölgyessy akkoriban úgy vélte, nem a jobboldal megerősödése a fő veszély, mert az MDF képtelen lesz újra választást nyerni, hanem az MSZP térnyerése fenyegeti inkább az SZDSZ-t”*. Vagyis Tölgyessy szembeszállt a Chartát kiagyalók legfőbb törekvésével!

Bauer Tamás az [origo]-nak adott nyilatkozatában meg is állapítja, hogy Tölgyessyék egyáltalán nem szorgalmazták a chartás elkötelezettséget, *„ezért egy idő után inkább a szocialisták hangja érvényesült, a szabad demokraták átmenetileg kiszorultak a mozgalom hangadói közül”*. Az [origo] megfogalmazása szerint *„a Chartát létrehozó Pető Iván körüli csoport ideiglenesen háttérbe húzódott”*.

Háttérbe húzódtak ugyan, de nem maradtak tétlenek: részben a Charta további módszeres mozgatásával, népszerűsítésével, részben pedig a sajtó hathatós besegítésével átrendezték az SZDSZ belső erőviszonyait. A végeredmény hasonló lett, mint hajdan a négyigenes akcióval: akkor az MSZMP-MSZP népi, nemzeti szárnyát sikerült háttérbe szorítani az internacionalistákkal szemben, ezúttal pedig az SZDSZ addig túlsúlyban lévő, nemzeti érzelmű köreit sikerült a pártból kiszorítani vagy „harcképtelenné” tenni. Ehhez a fordulathoz volt elengedhetetlenül szükséges a tömegközlés besegítése. Ennek hatásfokát jól mutatja, hogy megválasztása után egy évvel már nem Tölgyessy Péter volt a párt elnöke.

Pokol Béla politológus (alkotmányjogász, később alkotmánybíró) éppen Tölgyessy Péter esetét hozza fel arra, hogy az 1989-től kialakuló többpártrendszer hosszú ideig nem tudta leválasztani a politizálást a tömegmédiáról, sem kiemelni azt „az egységes értelmiségi kultu-

[244] [origo] id. mű (http://www.origo.hu/itthon/20010928civilek.html)

rális struktúrából". *Politikaelmélet* c. művében megállapítja, hogy *mivel a tömegmédiumok Tölgyessyvel szemben a pártján belüli és vele ellentétben álló kisebbségi csoportosulásokat támogatták, csak néhány hónap kellett hozzá, hogy politikailag elszigetelt ember legyen.*[245]

Jellemző chartás fellépések, „bevetések"

A Demokratikus Charta megalakulásakor fizetett sajtóhirdetésen keresztül tudatta több művész, tudós és politikus: veszélyben a demokrácia Magyarországon, és ez ellen közösen fel kell lépni. Hogy valójában milyen aktuálpolitikai célokat szolgáltak a fellépések, jól lemérhető azon, hogy mikorra időzítették őket, mire irányultak – és mikor maradtak abba.

- A Charta megalakulása előtti hónapok egyik fő politikai konfliktusa a tv- és rádióalelnökök kinevezése körül fellángolt médiaháború, az Antall József miniszterelnök és Göncz Árpád köztársasági elnök között elmérgesedő konfliktus. A Charta Gönczöt támogatta Antall ellenében. („Elnök = Demokrácia". Értsd: „Antall = Diktatúra). 1992. október 13-án., Göncz Árpád kifütyülésekor szintén a köztársasági elnök védelmére kelt, s a fokozódó szélsőjobboldali veszélyre figyelmeztetett.
- Közvetlenül a Charta megalakulása előtt, szeptember 5-én jelent meg a Népszavában Kónya Imrének, az MDF akkori frakcióvezetőjének kiszivárogtatott belső munkaanyaga. Kónya szerint a Nyugat már elismerte a magyar demokráciát, ezért eljött az ideje a keményebb fellépésnek: igazságtételi törvényt kell hozni a kommunista diktatúra felelőseinek megbüntetéséért, és a kormánynak gyökeresen meg kell változtatnia a köztévé és rádió politikai beállítódását.
- Előkészületek történtek Horthy Miklós újratemetésére – a baloldal felfogása szerint: a Horthy-rendszer, a „keresztény kurzus", „Nagy-Magyarország" restaurációjára.
- A Charta aláírása miatt Antall József menesztette tisztségéből Surányi Györgyöt, a Magyar Nemzeti Bank akkori elnökét. Figyelemre méltó, hogy a Charta ekkor s ezáltal került a figyelem középpontjába! Óriási hirdetési kampány – újságokban közzétett egész oldalas hirdetések, utcára kihelyezett öles hirdetmények – tudatták a közvéleménnyel, a rendszerváltás táplálta félelmeire és politikai tájékozatlanságára építve, hogy „Így járhat mindenki!" Értsd: Te is áldozatává válhatsz az „Antalli önkénynek", a „diktatúrának". *„A Surányi-ügy kapcsán vált igazi mozgalommá a Charta, sokan ekkor csatlakoztak aláírásukkal*" – nyilatkozta Farkasházy Tivadar az [origo]-nak.
- A Demokratikus Charta szót emelt a rádiós és televíziós elbocsátások ellen.
- Alapító nyilatkozatának aláírói az „alkotmányos demokráciát veszélyeztető jelenségek" ellen emeltek szót. Tizenhét bekezdés kezdődött ezzel a szöveggel: „Demokrácia akkor lesz..." Egyebek között megemlítették a magánszféra önállóságát, a privatizáció felgyorsítását, az új vállalkozások semlegességét (ne függjön az állami tisztségviselők kegyeitől), a kultúra és a tudomány területén a kinevezéseknek a kormánytól független

[245] Pokol Béla (2006) *Politikaelmélet. Társadalomtudományi trilógia III.* Budapest. Századvég. In: Keszei Csilla Gabriella: Az Esti Egyenleg című műsor mint harci eszköz a nyelvpolitikai küzdőtéren. Szakdolgozat (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar), 12. o.

szervezetekre testálását, továbbá: a bírói hatalom és a közmédiumok önállóságának garantálását, a politikai megtorlástól való tartózkodást, a kormányhatalom korlátozottságának tudomásulvételét stb. stb.[246]

Ennyi idő távlatából azon csodálkozik legjobban e tanulmány készítője, hogy nem bökte ki a sok aláíró, csatlakozó szemét: a fentebb sorolt törekvések egytől egyig az SZDSZ kemény magjának és háttértámogatóinak érdekeit és célkitűzéseit szolgálta. Itt kell feltennünk a kérdést: ki fizette vajon a nagyszabású Chartás kampányokat? Annyi bizonyos, hogy az SZDSZ és az MSZP mögött álló antinacionalista erőknek – mindenekelőtt a pénzügyi köröknek – elemi érdekük volt, hogy a politika, a kultúra, a gazdaság és a média területén egyaránt azokat támogassák, akiktől remélhető volt a nemzeti szempontok hátérbe szorítása, a nemzeti érdekek, törekvések semmibevétele.

A Demokratikus Charta kimúlása

A Charta a résztvevők szerint magától múlt ki. 1994-ben az MSZP és az SZDSZ került kormányra, és azóta – írja 2011-ben az [origo][247] – nem hallatott magáról. Bauer Tamás szerint 1994-től nem leselkedtek olyan veszélyek a demokráciára, ami miatt érdemes lett volna életben tartani a mozgalmat. Farkasházy szerint a mozgalom vezetőinek nagy része ellenezte a működés folytatását. „Úgy tűnik, elsősorban az SZDSZ vonult ki a választások előtt a Charta mögül..."

Vajon miért?

Szinte költői a kérdés, annyira magától értetődő a válasz: A mór megtette a kötelességét, a mór mehet. A nemzeti irányultságú politikai oldal – nem kis mértékben a demokrácia-ellenes eszközök erőteljes bevetése következtében – szinte teljesen tönkre volt verve. Az SZDSZ a hatalomba, kormányra készülődött. Nem volt szüksége olyan civil erőre, megtévesztettek tömegére, amely akkor akarna majd beleszólni a közéleti folyamatok alakításába, amikor már rajta – az SZDSZ-en – és szövetségesén kérhető számon a demokrácia megvalósítása.

[246] Gyuricza: id. mű 160. o.

[247] [origo], id. mű

Összegzés

– egy „itteni” jogász és egy „ottani” újságíró szemével –

Őszintén bevallja e fejezet alkotója – a tömegközlés szerepének a rendszerváltozás szempontjából vizsgálója –, hogy többször is elfogta az aggódás: nem újságírói vénájából fakad-e, vagy nem a nemzet iránti indokolatlan, esetleg rögeszmés elkötelezettségéből, hogy ilyen nagy jelentőséget tulajdonít egyetlen tényezőnek: a nemzethez, a nemzeti érzésekhez való viszonyulásnak. Hiszen a sajtó főárama vagy e korszak balliberális médiakutatói soha nem ecsetelik ennek alapján a történteket, legfeljebb azt hozzák elítélőleg szóba, hogy a *jobboldal* sajtója, a *jobboldali* hatalmi tényezőkkel együtt, a *jobboldali* szélsőségeseket, azaz a demokrácia ellenségeit támogatta, s ennek próbált meg ellenállni a szabadságszerető liberális sajtó.

Egy igényes kutató azonban nem állíthat mást, mint amire kutatási eredményei mutatnak. Függetlenül attól, hogy mások mit állítanak, milyen kutatási eredményekre jutnak. Ám ettől még nagy örömmel nyugtázza, ha olykor olyan kutatási eredményekkel is találkozik, amelyek alátámasztják az ő következtetéseit. Különösen nagy öröm ez, ha az illető szerző ráadásul nem újságíró, hanem jogász, méghozzá egyetemi adjunktus (a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen), tehát nem vádolható azzal, hogy egykori újságíróléte – szakmai kötődése, hovatartozása – határozná meg későbbi kutatói tudatát.

A szóban forgó szerző Koltay András, a felidézendő tanulmányának címe és alcíme pedig: *Húsz év gyűlölet. A szólásszabadság és a demokrácia zsákutcái Magyarországon.*[248] Mint látható, már a címek is azoknak a tényezőknek a fontosságát emelik ki, amelyeket e fejezetben (is) taglaltunk, rámutatva a sajtó súlyos szereptévesztésére. A gyűlölet érzete több, mint amit normális demokráciákban az egymással szembenálló felek éreznek egymás iránt. A gyűlölet mögött olyan mélyebb, történelmi gyökerű ellentétetek húzódnak meg, amelyeknél fontos szerepük van a kulturális, vallási, etnikai kötelékeknek, kötődéseknek, ilyen értelemben használhatjuk az egymással szembenállókra a „törzsi” kifejezést. És ilyen értelemben állíthatjuk, hogy az „abnormális” törzsi gyűlölködés vitte – miként az alcím utal rá – zsákutcába a szólásszabadságot és a demokráciát Magyarországon, amiképpen ezt fentebb bizonyítani igyekeztünk. S nem is csak abban az időszakban, amelyre e fejezet fókuszált, hanem legalábbis a rendszerváltás első húsz évében, amelyre a tanulmányíró figyelme kiterjedt, azaz 1989 és 2009 között.

Miként Koltay megállapítja, rasszizmus és antiszemitizmus ugyan minden demokratikus országban – hol kisebb, hol jelentősebb mértékben – létezik, *„de a nálunk tapasztalható mértékben nem válik politikai frontvonalakat alakító, ideológiai törésvonalakat előidéző kérdéssé, a szinte vallásos hevülettel átitatott érvelés, a vita politikai manipulálása és a politikai haszonszerzés szándékának felénk tapasztalható intenzitása máshol jobbára ismeretlen.”*

Nyilván sokkal kisebb lett volna *„a szinte vallásos hevülettel átitatott érvelés”*, azaz a törzsi egymásnak feszülés demokráciatorzító hatása, ha mindkét fél azonos módon lett volna felfegyverezve. Csakhogy – miként Koltay fogalmazza – *„A viszály első számú terepén, a médiában”* 1990–1994 között egyértelmű volt az ellenzéki túlsúly, az erről való meggyőződéshez *„elegendő (...) fellapozni a korabeli sajtót”*. Koltay azt is leszögezi: *„Még az elvben –*

[248] https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12069/file/h%C3%BAsz%20%C3%A9v.pdf

a Médiatörvény előtti időszakban – kormányfelügyelet alatt álló közmédiumokat sem irányította a kormány, az akkor még jóval fontosabb és olvasottabb politikai sajtó pedig szinte kivétel nélkül acsarkodva uszított a konzervatív oldal ellen."

Láttuk persze, hogy a törzsi elfogultság (vagy a politikai haszonlesés?) akkor mondatta Göncz Árpáddal az olasz újságnak, hogy az ellenzék hangja nem tud megszólalni a Magyar Rádióban, amikor a Vicsek Ferenc-félék minden akadály nélkül hiszterizálhatták a közvéleményt a nemzeti kormány ellen. Koltay is megemlíti, hogy időnként akadnak, akik mégis úgy látják, hogy valójában a jobboldal volt fölényben a korabeli sajtóban. Mindjárt egy személyes élményével igazolja azonban, hogy ez mekkora képtelenség*: „..amikor egyszer egy konferencián említést tettem utóbbi véleményről, még a liberális értelmiség jelenlévő képviselői részéről is harsány nevetés volt a válasz."*

Leginkább az SZDSZ haszonleső politikájának és a nemzetileg elkötelezett, felelős sajtó csaknem teljes hiányának tudható be, hogy *„a sajtóban megjelent az újra fasizálódó társadalom képe, az egyre erőteljesebb, elharapózó náci- vagy nyilasveszély, ami ellen azonnal tenni kell"*, állapítja meg Koltay, hozzátéve: *„Szilárd meggyőződésem, hogy a veszély a sajtón keresztül sokszorosára nagyítódott a valósághoz képest..."* S mi lett mindennek a súlyos következménye rendszerváltozásunk egészére nézvést? A jogász hasonló következtetésre jut, mint amilyenre mi jutottunk e fejezetünkben:

> *„Arról pedig, hogy a társadalom jelentős rétegei ma már tényleg kevéssé fogékonyak az emberi jogok tisztelete iránt, sőt lassan semmiféle demokratikus értéket nem becsülnek sokra, nem a valóban meglévő szélsőséges hangok képviselői, hanem elsősorban maga a politikai és közéleti elit tehet, amely az elmúlt húsz évben minden szempontból, tökéletesen leszerepelt. Félreértés ne essék: természetesen vannak szélsőséges, gyűlölködő hangok a mai magyar társadalomban, még az is elképzelhető, hogy számuk valamicskét nőtt az elmúlt két évtizedben, de ezek ténylegesen nem ássák alá a demokrácia fundamentumát (ami egyébként, más okokból kifolyólag, olykor-olykor valóban veszélybe sodródni látszik)."*

S végül egy magyar narancsos szerzőt idézek, Seres Lászlót, a Hírszerző nevű liberális hírportál főszerkesztőjét – annak bizonyságául, hogy megértésre hajlamos újságíró a túloldali törzsből nézve is tud tárgyszerű megállapításokat tenni vizsgált időszakunkra, elmarasztalva törzsi társait. A Janus-arcú rendszerváltoztatás című, fentebb taglalt művet értékelve leszögezi, hogy a kötet szerzőinek *„sok mindenben van igazságuk"*. S ehhez óhajként hozzáteszi: *„Jó lenne, ha egyszer a véleményformáló szoclib szürkezóna is elismerné, hogy tényleg botrányos volt a kárpótlás; tényleg alig volt igazságtétel, elszámolás, '56-os sortűzper; tényleg túl sok kompromittálódott figura maradt a posztján, az ügynöktörvény és végrehajtásának morálja pedig úgy röhej, ahogy van. A szoclib tábor ezt így persze nem nagyon fogja elismerni..."*[249]

De ettől még a tény tény marad: a sajtó balliberális főáramlata nem megakadályozni igyekezett e „botrányos" és „röhejes" folyamatokat, sokkal inkább kezdeményezőként és támogatóként lépett fel. Tevékeny szerepet vállalt a demokrácia kisiklatásában. zsákutcába terelésében...

[249] Seres László: Népi-Orbánus (Janus-arcú rendszerváltoztatás), (http://magyarnarancs.hu/zene2/konyv_nepi-orbanus_janus-arcu_rendszervaltozas-56157)

Negyedik fejezet

DÚL A MÉDIAHÁBORÚ

Bevezetés

A megfelelő szempont

A rendszerváltozás utáni időszak médiaháborúnak nevezett, összetett és elhúzódó jelenségével több balliberális szerző is részletesen foglalkozik. Így például: Ferenczy Krisztina, Gyuricza Péter, Révész Sándor. Nem látjuk értelmét annak, hogy szaporítsuk az amúgy fontos témát átfogóan és kimerítően ismertető tanulmányok számát; sokkal inkább annak, hogy megpróbálkozzunk a többé-kevésbé már közismert tényeknek a helyes értelmezésével.

E tekintetben kulcsfontosságú a megfelelő szempont kiválasztása.

Ugyanis minden további nélkül lehet úgy értelmezni a háborúskodás főbb eseményeit, ahogy ezt az említett szerzők is teszik, hol a saját szavukkal, hogy a történtek sajátos tálalásával. Ki lehet jelenteni például, hogy Antallék megszegték az SZDSZ-szel kötött paktummal vállalt kötelezettségüket, vagyis hogy békén fogják hagyni a köztelevíziót és a közrádiót. A megállapodás szerint (egészen addig, amíg meg nem születik a médiatörvény) a miniszterelnök jelölhet egy-egy elnököt mindkettő élére, a köztársasági elnök – ha elfogadhatónak találja a jelölteket – kinevezi őket, s onnantól kezdve a két intézmény elnöke azt csinálhat, amit akar, természetesen a törvényesség korlátain belül. A kormánynak lényegében egyetlen dolga s teendője marad csupán: a költségvetésből biztosítani a működés anyagi feltételeit. Mivel pedig – mint tudjuk már és látni fogjuk még – az Antall-kormány inkább azon mesterkedett, hogy befolyást szerezzen a rádió és a televízió irányításában, s evégett a maga híveit igyekezett a két testület élére állítatni, ezért mindez – legalábbis első pillantásra – nem értelmezhető másképp, mint egy megkötött megállapodás felrúgásaként.

S a felszínen megmaradva ugyancsak adódik az a megítélés, hogy mindazok, akik a kormány médiahódító kísérleteinek ellenálltak, magát a demokráciát védelmezték. Ha nagyon ellenálltak, mint Göncz Árpád köztársasági elnök, akkor meg már maguk voltak a demokrácia megtestesítői, bátor megszemélyesítői. Lásd: „Elnök = Demokrácia”.

Próbáljuk meg azonban most egy másik szemüvegen keresztül nézni az eseményeket. E könyvünk – az Új médiatörténelem – bevezetőjében vállaltuk, hogy a fő kiindulási pontunk mindig annak vizsgálata, mérlegelése lesz, hogy az egyes történések mennyire szolgálták a vágyott demokrácia kiépülését – vagy éppen mennyire járultak hozzá annak eltorzulásához, kisiklatásához, zsákutcába tereléséhez. Most is ezt fogjuk tenni.

Evégett:

1) vázlatosan, időrendben áttekintjük a rendszerváltás első négy (kormányzati) évének médiaháborús ütközeteit;

2) helyzetelemzésünkhöz a következő alapfeltevésekből indulunk ki:

– tömegdemokráciában a hatalomgyakorlás elengedhetetlen eszköze a tömegmédia

– ha a tömegközlési eszközök aránytalanul nagy hányada ellenségesen viselkedik a törvényesen megválasztott hatalomgyakorlókkal szemben, és e viselkedés nem a választók akaratát tükrözi, és nem is az ő érdekeiket szolgálja, akkor

  - ez a helyzet demokráciaellenesnek tekintendő;
  - a fenntartásáért hadakozók a demokrácia ellen cselekedtek;
  - a felszámolására törekvők a demokrácia érdekében cselekedtek;

3) álláspontunk kialakításához, igazolásához bizonyítani kívánjuk a következő tételeket:

  - a rendszerváltás első négy évét erőteljes balliberális médiatúlsúly (hegemónia) jellemezte;
  - a balliberális újságírói felfogást logikai bukfenc jellemezte;
  - a közmédiumok vezetőit élettől elrugaszkodott (doktriner) demokráciafelfogás jellemezte;
  - a balliberális sajtóhegemónia alkotmánysértő államelnöki túlhatalmat eredményezett;
  - a közmédiumok „elfoglalásával” a nemzeti tábor ugyan csatát nyert, de az első négy „kormányévet” tekintve háborút vesztett.

1. A MÉDIAHÁBORÚ ÜTKÖZETEI VÁZLATOSAN, IDŐRENDBEN

Alábbi összefoglaló táblázatunk elkészítéséhez Révész Sándor idevágó tanulmányát vettük alapul, méghozzá az első és a második országos választások közötti időszakra vonatkozó adatokat, történéseket. A Népszabadság rovatvezetőjének Médiaháború 1989−2011 című, terjedelmes írása a Kritika c. folyóiratban jelent meg, három részben.[250] Az egyes eseményeket természetesen a maga álláspontjából, jellemzően balliberális szemszögből értékeli, mi azonban ezek ismertetésétől itt teljes egészében eltekintünk, csakis a száraz tényeket szűrve ki a dolgozatból. Alkalmasint viszont – például Göncz Árpád médiaháborús szerepének későbbi értékelésekor – a szerző néhány markáns megállapítására kitérünk.

A leendő médiaháborús ütközetek egyik közvetlen előzménye (és egyben okozója) az 1990. április 29-én aláírt „Antall–Tölgyessy-paktum", vagyis az MDF és az SZDSZ vezetőinek átfogó megállapodása. Ennek a tömegközlésre vonatkozó főbb pontjai:

- A Magyar Rádió, a Magyar Televízió és az MTI nem állhat a kormány felügyelete alatt, nem kerülhet a parlamenti többség egyoldalú befolyása alá.
- Elnökeiket és alelnökeiket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki, ugyancsak a megállapodás részeként: Göncz Árpád, az SZDSZ politikusa.
- Létrehozzák a tájékoztatás pártatlanságát felügyelő bizottságot, ennek 18 tagjából a parlamenti pártok egyet-egyet jelölnek, a rádió és a televízió dolgozói hármat-hármat választanak, a többi hat helyet az MTA, az írószövetség, a MÚOSZ, a Film- és Tévéművészek Szövetsége, az Alkotmánybíróság és a kormány egy-egy küldötte tölti be.
- A sajtóról és a tájékoztatásról szóló törvényekben csak kétharmados többséggel lehet elfogadni a kereskedelmi rádiók és tévék engedélyezésének rendjéről, a közszolgálati rádió és televízió elnökeinek kinevezési rendjéről, a közszolgálati rádió és televízió felügyeletének rendjéről és a monopolellenes szabályokról szóló részeket.
- A „nyilvánosság ügyeit... mielőbb" rendező törvény(ek) megszületéséig maradjon érvényben a frekvenciamoratórium, melyet még 1989 júliusában vezettek be az ellenzék követelésére, hogy a kormány ne osztogathassa szét támogatóinak és üzletfeleinek a frekvenciákat.

[250] Révész Sándor: Médiaháború 1989–2011. Kritika, 2011 (http://nol.hu/kritika/20110531-mediahaboru_1989-2011)

Időrend	**A médiaháború ütközetei a két országos választás között**
1990	
április 29.	Az „Antall–Tölgyessy-paktum” aláírása.
május 23.	Az Antall-kormány megalakulása, a miniszterelnök eskütételének lekeverése a BEK-döntő miatt.
július 18.	A tájékoztatás pártatlanságát felügyelő bizottság megalakítására vonatkozó megállapodás kormánypárti elutasítása. Csurka István költői kérdése: *„a rendszerváltozás Országgyűlése hozzon létre egy olyan intézményt, amely egy belterjes szakmai kör számára állítja (ki) a tbc-s marhák hamis marhaleveleit?”*
július 25.	Az országgyűlés hatalmas többséggel megszavazza a kinevezési törvényt, s valamennyi párt és az országgyűlés kulturális bizottságának minden tagja egyhangúlag támogatja a Magyar Televízió élére jelölt Hankiss Elemért és a Magyar Rádió élére jelölt Gombár Csabát. A kinevezési törvény indoklása szerint a vezetők kinevezését az országgyűlés a köztársasági elnök feladataként határozta meg. Ennek ellenére a kinevezőt (Göncz Árpádot) nem hívják meg a beiktatási ceremóniára.
augusztus 1.–	A kinevezett elnökök megkezdik tevékenységüket. A TV 1 Pálfy G. vezette híradójával szemben feláll a TV 2 „pályázati híradója”. Híradásuk szerint szeptember 18-án, Tölgyessy Péter beszéde alatt az országgyűlés egyik képviselője azt kiabálta, hogy *„hordót a zsidónak!”*. Szabad György házelnök sajtótájékoztatón jelenti be, hogy az ügyet kivizsgáló eseti bizottság a felvételek meghallgatása után a bekiabálás elhangzását bizonyítottnak tekinti. A TV 1 híradója egy héttel később azzal áll elő, hogy a bekiabálás valódi szövege *„hordót a szónoknak!”* volt. Az ügyet kivizsgáló ügyészség a parlamenti eseti bizottságétól eltérő eredményre jut. Erre alapozva az MDF közleményt ad ki, miszerint: *„a hordóügy azoknak állt érdekében, akik népünk bemocskolásával bizalmatlanságot akarnak kelteni országunk iránt külföldön...”*
	Antall József az önkormányzati választások második fordulójának kampánycsendje előtt nyilatkozni kíván a televízióban. Hankiss ezt a nyilatkozatot az államfőével kívánja kiegyensúlyozni. Göncz Árpád az utolsó pillanatban lemondja a szereplést, mire Hankiss a miniszterelnök nyilatkozatát sem engedi leadni.

	A taxisblokádról a TV 1 Híradója (az ország legnézettebb hírműsora) a kormány iránti elfogultsággal tájékoztat, a blokádot létrehozókkal és támogatókkal szemben kritikus hangot üt meg. A televíziós kamara közgyűlést hív össze a tapasztalt „szakmai" hibák megvitatására, erről szóló határozat meghozatalára.
1991	
1991 első fele	A médiaelnökök kinevezik vezetőtársaikat. Az MDF Gombár Csabának mind a négy kiválasztottja ellen kifogást emel. A rádió elnöke később ezt nyilatkozza: *„Akkor is kijelentettem, hogy ezeket a kérdéseket nem velük kívánom megtárgyalni, csak informáltam őket. Ettől az időponttól romlott meg igazán a kapcsolat a kormánnyal és MDF-es közvetítőivel."*[251] A kormány kétségbe vonja Hankiss Elemér jogát a televízió szerkezeti átalakítására, intendatúrák kialakítására, intendánsok kinevezésére.
április 30.	Antall József levélben értesíti a rádió és a televízió elnökét arról, hogy egy 1974-es (!) kormányhatározat értelmében a rádió és a televízió kormányfelügyelet alatt áll.
május 6.	Elindul a TV 2 önálló hírműsora, az Egyenleg: a TV 1 Híradójának „ellensúlya", a TV1 Híradójának vezetői és kormánypárti támogatóik tiltakoznak az új hírműsor ellen.
július	A miniszterelnök három-három alelnököt jelöl a közmédiumok élére. A jelöltek kinevezését Göncz Árpád „lelkiismerete parancsának engedelmeskedve" elutasítja. Kulin Ferenc, a kulturális bizottság MDF-es elnöke lemondásra biztatja az államfőt: „...ha az én alkotmányos jogom és kötelességem a lelkiismeretemmel ütközne, levonnám a konzekvenciákat". Kulin és a kormány két minisztere az Alkotmánybírósághoz (AB) fordul azzal a kérdéssel, hogy az államfőnek a kinevezések tekintetében van-e mérlegelési joga.
augusztus 28.	A frekvenciamoratóriumot megsértve megszólal a Tilos Rádió.
szeptember eleje	Nyilvánosságra kerül Kónya Imrének, az MDF frakcióvezetőjének belső használatra szánt „tanulmánya", többek között ilyen kitételekkel*: „...a rádió és a televízió irányításában, arculatának megváltoztatásában, teljes átalakításában a kormányzati pozíció elvileg óriási lehetőségeket biztosít*

[251] Gombár Csaba nyilatkozata. Magyar Hírlap, 1992. május 8. In: Révész Sándor id. mű, I. rész. 1989–1992 (http://nol.hu/kritika/20110531-mediahaboru_1989-2011)

	számunkra. Viszont az a tény, hogy a tévé és a rádió teljhatalmú elnökeinek kinevezésére a két párt megegyezése alapján került sor, gyakorlatilag kizárta, hogy a szükséges átalakulás a közszolgálati médiában végbemenjen. (...) Most azonban... meggyőződésem szerint végrehajtható a Magyar Rádió és Televízió politikai beállítottságának és szellemiségének gyökeres megváltoztatása."[252]
szeptember 23.	Az AB határozatában leszögezi, hogy a kinevezések tekintetében a politikai felelősséget a kormány viseli, a jogszabályi feltételek megléte esetén *„csak akkor alkotmányos a kinevezés... megtagadása, ha a köztársasági elnök alapos okkal arra következtet, hogy a javaslat teljesítése az államszervezet demokratikus működését súlyosan zavarná. Az utóbbi szempontból a köztársasági elnök a kinevezésnél kizárólag a személyre tett javaslatot... vizsgálhatja felül."*
	A kormány változatlan formában az államfő elé terjeszti az alelnökök kinevezésére vonatkozó javaslatot. Göncz Árpád döntéséhez az intézmények hatályos működési szabályzatát kéri. A televízióban ilyen nem volt, a rádióé pedig nem tartalmazta az alelnöki posztot.
szeptember 27.	A Kónya-dolgozatra válaszként megszületik a Demokratikus Charta.
1991 őszétől	Társadalmi akciók, tiltakozások szerveződnek a rádió és a televízió vezetése ellen. Ezek legfőbb sajtófóruma Csurka István hetilapja, a Magyar Fórum. A támogatók között a Sajtószabadság Klub és Közakarat Egyesület.
	A kormánypárti többség Csurka Istvánnak, az MDF alelnökének a javaslatára zárolja az MTV költségvetési támogatásának nyolcadrészét, egymilliárd forintot. A rádiót az állami kézben lévő műsorszóró vállalat sújtja 500 milliós áremeléssel.
1992	
január 1.	A rádióban a vallási műsorok műsorideje a négyszeresére nő, viszont a Petőfi középhullámáról az URH-sávra kerülnek át, s ez a Kárpát-medence jelentős részén nem fogható. Hatalmas tiltakozó kampány bontakozik ki hívő tömegek és magas rangú egyházi személyiségek részéről. Az MDF és a KDNP választmányai a médiaelnökök lemondását követelik.
január 28.	A miniszterelnök ismét az AB-hoz fordult azzal a kérdéssel, hogy *„az elnöki kinevezési jogkör gyakorlásához kötődik-e határidő"*. Az AB január 28-án meghozott döntése szerint az államfőnek *„ésszerű időn belül"* kell döntenie a kinevezés kérdésében, az ésszerű idő pedig az, ami alatt az

[252] Magyar Hírlap, 1991. szeptember 9. In: Révész Sándor: id. mű, I. rész.

	államfő megvizsgálhatja, hogy a kinevezés feltételei fennállnak-e. *„Az indokolatlan késlekedés... az ésszerű határidőn belüli döntésre vonatkozó kötelezettség megszegésének minősül.”* E határozat megszületése után az addigi alelnökjelöltek (egy kivételével) lemondanak a jelöltségről, s Antall József két új, a szakmában és a közéletben addig ismeretlen alelnökjelöltet állít.
március eleje	Göncz Árpád március elején kinevezi a két jelöltet, Csúcs Lászlót a rádió, Nahlik Gábort a televízió alelnökének.
	Az elnök távollétében Nahlik gazdasági és műsorpolitikai változásokat jelent be. Hankiss hazatérése után „szigorú megrovásban” részesíti az alelnököt, intézkedéseit visszavonja. Az alelnökök hatáskörét a rádióban is, a televízióban is olyan szűkre szabják, hogy érdemben nem befolyásolhatják az intézmények működését. A kormány kénytelen belátni, az alelnökökkel nem megy semmire, amíg a médiaelnökök a helyükön vannak.
április 27.	A kormány felkéri a kulturális bizottságot, hogy hallgassa meg Gombár Csabát, és foglaljon állást, alkalmasnak tartja-e őt az MR elnöki tisztségének betöltésére. Gombár Csaba kijelenti, nem vesz részt a komédiában.
	A miniszterelnök kezdeményezi Gombár felmentését. Göncz Árpád elutasítja. A kormánykoalíció képviselői nyilatkozatot fogadnak el a Parlamentben, mely az alkotmányos rend veszélyeztetésével vádolja a köztársasági elnököt. Tölgyessy Péter szerint *„a köztársasági elnök úr aligha tehetett mást, mint teljesítette alkotmányos feladatát, őrködött a Magyar Köztársaság demokratikus rendjének működésén, és megtagadta a miniszterelnök úr javaslatát, amely nem célzott mást, semmint hogy ez a két intézmény a Kormány hatókörébe kerüljön.”*[253] Antall József kezdeményezi Hankiss Elemér bizottsági meghallgatását is. Újból az Alkotmánybírósághoz fordul az államfő mérlegelési jogkörét illetően, egy 1974-es, érvényben lévő kormányhatározatra alapozva.
június 8.	Az AB alkotmányellenesnek nyilvánítja az 1974-es kormányhatározatot, de november 30-ig felfüggeszti a megsemmisítésére irányuló eljárást, kötelezvén az országgyűlést, hogy addig alkossa meg a médiatörvényt. A mérlegelési jogkörre vonatkozóan az AB úgy határozott, hogy az államfő akkor is megállapíthatja, hogy a kinevezés vagy a felmentés az *„államszervezet demokratikus működésének súlyos zavarához”* vezetne, ha az érintett intézmény ezáltal valamely alkotmányos alapjog intézményes védelmére képtelenné válna.

[253] Országgyűlési Napló, 1992. május 20. In: Révész, id. mű

	Hankiss Elemér mintegy hónapon át tartó bizottsági meghallgatása után Antall József kezdeményezi a felmentését. Göncz Árpád elutasítja. Hankiss felmentésének megtagadását az MDF választmánya *„a parlamentáris demokrácián alapuló közjogi rendszer megdöntésére irányuló lépésnek”* minősítette.
	Hankiss új külpolitikai műsort indítana Chrudinák Alajos Panoráma-műsorának „ellensúlyozására”; utóbbi műsor szombati ismétlését megszünteti. Heves tiltakozások hatására intézkedéseit visszavonja.
augusztus 20.	Megjelenik Csurka István nevezetes dolgozata, a Néhány gondolat... Erre, s a nemzeti oldalon zajló tiltakozásokra, tüntetésekre, éhségsztrájkra válaszul a Demokratikus Charta hatalmas tüntetéssel válaszol.
szeptember 11.	Egy Csurka-jegyzet elhangzása okán felmentik Győri Bélát a Vasárnapi Újság éléről.
szeptember 15.	Hankiss Elemér nyílt levélben emlékezteti Pongrácz Gergelyt arra, hogy *„Önök mint ‘56-osok ellenem tüntettek, miközben ‘56-osként én is börtönbe kerültem 1956 után. Másfelől Önök azok mellett tüntettek, akik akkor vagy később a másik oldalon álltak. (...) A Magyar Televízióban senki sem maradt vezető pozícióban a volt kommunista vezetők közül, kivéve Chrudinák Alajost és Pálfy G. Istvánt, akiket viszont Önök velem szemben éltettek.”*[254] Chrudinák és Pálfy aljas rágalmazónak nevezi a tévé elnökét. Pálfy G. kijelenti, hogy *„mától kezdve minden szóbeli kapcsolat lehetősége megszűnt közöttünk”*, *„lelkiismeretet mindenesetre nem cserélnék Önnel”*.[255] Chrudinák szerint Hankiss „a sajtómaffia agitpropos urainak” utódja, „erkölcsileg a lehető legmélyebbre süllyedt”, „beteges gyűlölködő”; főnökét korrupcióval vádolja és homoszexuális hajlamaira céloz.[256] Hankiss előbb Pálfyt, majd Chrudinákot is felmenti. Katona Tamás, a médiaügyekkel megbízott államtitkár hadüzenetnek minősíti Pálfy felmentését.[257]
október 23.	A Kossuth téren zajló állami ünnepségen a tömeg kifütyüli Göncz Árpádot. Az Egyenleg nyomán a média főárama azt sulykolja, hogy náci sapkás, fekete egyenruhás bőrfejűek fojtották bele a szót.

[254] Népszabadság, 1992. szeptember 15. In: Révész Sándor, id. mű

[255] Magyar Hírlap, 1992. szeptember 16. In: Révész Sándor, id. mű

[256] Pesti Hírlap, 1992. szeptember 18. In: Révész Sándor, id. mű

[257] Népszabadság, 1992. szeptember 29. In: Révész Sándor, id. mű

	Antall József konszenzusos megoldást javasol Göncz Árpádnak: ha akadna olyan jelölt a két intézmény élére, amelyet a kulturális bizottság kétharmados többséggel támogat, a köztársasági elnök mentse fel Hankisst és Gombárt. Göncz elfogadta a javaslatot, az SZDSZ és a Fidesz ellenezte. A jelöltek közül senki nem kapta meg a szükséges támogatást.
november 30.	Az is nyilvánvalóvá vált, hogy a médiatörvényt sem sikerül megalkotni az AB által megadott határidőre. A határidő lejártának napján a miniszterelnök az 1974-es kormányhatározatra alapozott munkáltatói igényénél fogva fegyelmit indított Hankiss Elemér ellen. Ugyanezen a napon a kormánytöbbség megszavazta a közmédiumok önálló költség-vetési fejezetének a megszüntetését, s ezzel mintegy közvetlen felügyelet alá helyezte őket.
december 8.	Göncz Árpád ismét elutasítja a médiaelnökök felmentését.
december 9.	A kormány felfüggeszti állásából Hankiss Elemért, s az elnöki jogkört Nahlik Gábor alelnökre testálja.
december 10.	Balsai István igazságügy-miniszter büntető feljelentést tesz az MTV gazdasági igazgatója és a TV 1 intendánsa ellen. Mindkettőjüknél házkutatást tartanak.
december 24.	Megkezdi adását a Duna Televízió, a kormány által titkos határozattal létrehozott új közszolgálati csatorna. Miután műholdas televízió, szó szerinti értelmezésben nem tekinthető a frekvenciamoratóriumra vonat-kozó megállapodás megsértésének, politikai értelemben viszont igen.
1992 utolsó napjai	A kulturális bizottságban megállapodás született arról, hogy a Rádió és Televízió Hivatal elnökét első alkalommal hatpárti konszenzus alapján nevezi ki a miniszterelnök. A kormánytöbbség és az ellenzék végül mégsem jutott megállapodásra, s az év utolsó napjának hajnalán a médiatörvény-tervezet egyetlen igen szavazatot sem kapott.
1993	
első munkanap	Gombár Csaba és Hankiss Elemér lemond.
január 19.	Az MTV gazdasági igazgatóját és a TV 1 intendánsát fegyelmivel elbocsájtják. Az MTV feljelentést tesz ellenük a fegyelmi határozatban szereplő ügyekben. A további eljárások során valamennyi vádpont megalapozatlannak bizonyul.
január 21.	A Hankiss Elemér elleni fegyelmi eljárást a lemondására való tekintettel

	határozathozatal nélkül megszakítják. Ezt Hankiss nem fogadja el, mivel elnöki megbízatása szerinte csak akkor szűnik meg, ha kinevezője, az államfő felmenti őt. (Erre csak az Antall–Boross-kormány bukása után kerül sor.)
	A két alelnök radikális személyi és szervezeti változtatásokat hajt végre. A Magyar Rádió politikai-közéleti műsorainak a fele megszűnik. A Magyar Televízióban nem jelentkezik többé a Reggel, az Össztűz, a Szószóló, a Tényképek, a Pénzvilág, a Menedzser magazin, a Csak nézünk, mint a moziban, a Mozimámor stb.
	Munkaügyi Bíróság visszahelyezi Pálfy G. Istvánt a Híradó és A Hét főszerkesztői székébe.
június	A Hét azzal vádolja meg az Egyenleget, hogy munkatársai meghamisították az 1992. október 23-án, Göncz Árpád kifütyülésekor készített felvételeket.
december 6.	Nahlik Gábor aláírja a Bánó András és társai fegyelmi elbocsátását kimondó határozatot.
	Demokratikus chartás tüntetések az alelnökök intézkedései ellen. Többen letiltják műveik előadását. A televízióban sztrájkbizottság alakul. Göncz Árpád levélben szólítja föl a miniszterelnököt, hogy kezdeményezze az alelnökök felmentését, de erre nem kerül sor.
december 12.	Súlyos betegségben meghal Antall József, a demokratikus rendszerváltozás első miniszterelnöke.
1994	
január 1.	1994. január elsejétől váratlanul megszűnik a közmédia költségvetési támogatása, a Magyar Rádió és a Magyar Televízió ettől kezdve kormányzati céltámogatásokból élt.
március 4.	Csúcs László alelnök bejelenti 129 rádiós, köztük népszerű műsorkészítők, „sztárriporterek” (többek között Barát József, Havas Henrik, Frei Tamás, Neuman Gábor, Bölcs István, Szénási Sándor, Ráday Eszter, Mester Ákos, Nej György, Vicsek Ferenc, Bolgár György, Fiala János, Farkasházy Tivadar, Göczey Zsuzsa) elbocsátását, illetve nyugdíjazását. Rádiós érdekvédők a kirúgások ellen tiltakozókat kék szalag viselésére kérik. Az MSZP bejelenti, hogy győzelme esetén az elbocsátottakat visszahelyezi állásukba.

	A Fővárosi Munkaügyi Bíróság megállapítja, hogy a létszámleépítést az előírt egyeztetések elmulasztása miatt törvénysértő módon hajtották végre.
április 7.	Figyelmeztető sztrájk a rádióban.
Az országos választások után	A választásokon elsöprő győzelmet szerző MSZP és a vele kormány-koalícióra lépő SZDSZ több mint kétharmados (72%-os) többséget szerez az országgyűlésben. Még az új kormány megalakulása előtt Nahlik Gábor felmenti állásából Pálfy G. Istvánt. Boross Péter ügyvezető miniszterelnök – a kormány-alakításra készülő, győztes pártok egyetértésével – kezdeményezi az alelnökök felmentését. A kirúgott rádiósok jelentős része valamilyen formában visszakerül a Magyar Rádióhoz, a Csúcs–Nahlik-időszak frontembereinek nagy részét pedig a következő hónapokban félreteszik vagy eltávolítják.

.

2. A MÉDIAHÁBORÚ ELSŐ NÉGY ÉVÉNEK FŐBB JELLEMZŐI

Balliberális sajtóhegemónia

Esettanulmány az országos sajtó érzelmi kötődéséről a Horthy-temetés kapcsán

Hogyan lehetne bizonyítani azt a feltételezésünket, hogy a rendszerváltás sajtójának döntő hányada szemben állt az első szabad választások nyomán létrejött kormánnyal, illetve ennek pártjaival? Többféle megoldás is kínálkozik. Például meg lehetne vizsgálni, hogy egy-egy kormányintézkedést, ill. meghozott törvényt a sajtóban milyen reagálások követtek. Egy-egy konkrét ügy kiragadásánál azonban előfordulhat, hogy ezeknél éppen nem volt lényeges eltérés a napi kormányzati és ellenzéki érdekek között, ezért a médiumok jellemző, meghatározó kötődése sem mutatható ki. Helyénvalóbb eredményre juthatunk viszont, ha egy olyan témát választunk, amely semmilyen tekintetben nem érint közvetlen anyagi, egzisztenciális érdekeket, tehát a kormányzati álláspontal való szembehelyezkedés egyértelműen érzelmi alapú. S mint ilyen, árulkodik például arról, hogy az éppen vizsgált médium *általában véve* hogyan viszonyul a kormányzathoz és a kormánypártokhoz.

Rendszerváltozásunk első négy évét kutatva, kiválóan megfelel az efféle elemzés elvégzésére a Horthy-temetés sajtóbeli tálalásának tüzetes szemügyre vétele. Nem kell mást tennünk, mint végigböngészni a korabeli nyomatott sajtót, s laponként, sőt lapszámonként és cikkenként megállapítani, mi jellemzi inkább:

1) osztja a kormány idevágó, *„nemzeti”*, *„konzervatív”* szellemiségű álláspontját;

2) *„balliberális”* eszmei alapon határozottan ellene van;

3) *semleges* álláspontot foglal el, azaz ideológia- és aktuálpolitika-mentes, tárgyilagos tájékoztatásra törekszik.

Nyilvánvalóan teljesebb és alaposabb lehetne a vizsgálódásunk, ha az elektronikus sajtónak is figyelmet szentelnénk. Idevágó adataink azonban nincsenek, ezért el kell tekintetünk ettől. Ám előző fejezetünkben *(Szabad sajtó súlyos szereptévesztésben)* igazoltuk, hogy a Kádár-rendszertől megörökölt „közszolgálati” újságírók, szerkesztők szabadon hiszterizálhatták, hergelhették műsoraikkal a közönséget (történetesen az Antall-kormány ellen), tehát nincs okunk feltételezni, hogy a Magyar Rádió és a Magyar Televízió összes műsorának kötődését is elemezve gyökeresen más eredményre, következtetésre jutnánk, mint nélkülük.

Természetesen a nyomtatott sajtó teljes áttekintése is irdatlan nagy munkát kívánna a választott témánkat tekintve, csakhogy ezt már szerencsére elvégezték előttünk. Szőts Zoltán Oszkár *A rendszerváltás nyomtatott sajtója és Horthy Miklós újratemetése (1989–1994)* című tanulmányában[258] az újratemetés ötletének felmerülésétől a téma teljes kimerüléséig kísérte figyelemmel a magyar nyomtatott sajtó „reagálását", azaz sorra vette a témában megjelent összes cikket. Mármint azokat, amelyeket az Országgyűlési Könyvtár gondozásában készült PRESSDOK bibliográfiai adatbázisban a szóban forgó időszakra vonatkozóan talált.[259]

A mi elemzési szempontunk – a magyar sajtó kötődésének adatokkal alátámasztott kimutatása – nem teszi szükségessé a teljes időszak áttekintését, ezért az összes közül kiválasztottuk a sajtóreagálások szempontjából a legmozgalmasabbat, méghozzá az újratemetés időszakát (1993. második felét).

Bevezetőjében a szerző helyénvalóan állapítja meg:

> *„1993. szeptember 4-én olyan esemény történt, amely a Kádár-korszakban elképzelhetetlen lett volna. Hazahozták, és Kenderesen örök nyugalomba helyezték Horthy Miklósnak, Magyarország volt kormányzójának földi maradványait. Önmagában egy újratemetés nem tűnik nagy horderejűnek, jelen esetben mégis komoly figyelem övezte. Horthy Miklós személye ugyanis szimbólum volt, annak az időszaknak a szimbóluma, amikor Magyarország élén állt."*

Éppen a sajtóban (és a politikában, közéletben) kibontakozó éles vita igazolta, hogy Horthy személyét csakugyan jelképnek tekintették. Nem kívánunk bővebben kitérni rá, hányféle értelemben, két fontos szempontot azonban kiemelnénk. Az egyik: mivel az egész kommunizmus lényegében a Horthy-korszakra adott internacionalista válasz volt, s az elejétől a végéig jellemezte a Horthy-rendszer állhatatos és buzgó „ördögítése", befeketítése, ezért a korszak névadójának hazahozatala és újratemetése egy igazi *rendszerfordulat* ígéretét rejtette magában. Márpedig ez nem sok jóval kecsegtetett sem a liberális, sem a szocialista *antinacionalisták* számára. Ugyanis míg a kádári puha diktatúra demokratikus vágányra terelésének feladatára egyaránt illetékesnek érezhették magukat (utóbbiak persze kellő bűnbánat és vezeklés híján), addig a nemzeti-keresztény hagyományokhoz való visszatérés, az ezek szellemében való nemzetépítés mindkettőjük számára *önfeladást* jelentett volna.

A másik fontos szempont: a Horthy-korszak és Horthy Miklós személye az ún. zsidótörvényeket és a vészkorszakot jelképezte, függetlenül az egykori kormányzó tényleges szerepétől és személyes felelősségétől. A megnyilatkozók és megnyilvánulások erős indulataiban e körülmény is meghatározó szerepet játszott. És persze ugyancsak meghatározó szerepet játszott (miként ezt korábbi fejezetünkben igazoltuk) a félelem tudatos gerjesztése, a bűntudattal való politikai visszaélés, a közvéleménynek a nemzeti erők ellen való hangolása.[260]

---

[258] Szőts Zoltán Oszkár *A rendszerváltás nyomtatott sajtója és Horthy Miklós újratemetése (1989–1994)* Múltunk, 2011/2., 206−238. o. (http://epa.oszk.hu/00900/00995/00026/pdf/szotszo11-2.pdf)

[259] Habár kétségeink vannak azt illetően, hogy – mint alább kiderül – a Beszélő vagy a Kurír csakugyan ne írt volna valamilyen formában az eseményről, azt illetően viszont nincsen, hogy esetleges kimaradásuk szintén nem változtatja meg lényegesen a végső eredményt, tekintettel az amúgy nagyon bőséges „felhozatalra".

[260] E lankadatlan törekvések módszerességét és összehangoltságát igazolja egy egészen friss, 2013. májusi, hiteles állásfoglalás. Roger Scruton konzervatív angol filozófus a '80-as évek közepén érkezett először Magyarországra, s ismerkedett meg a mára nagyon eltérő utakat bejárt ellenzéki körökkel, hogy a jogálla-

Elemzési és értékelési módszer

Az eredeti tanulmány készítője lapról lapra haladva számolt be a megjelent írások szerzőjéről, címéről, s gyakran a tartalmáról. E tanulmány elkészítése során mi vagy a tartalomismertetés vagy az árulkodó cím alapján mérlegeltük, hogy az éppen soron következő cikknek inkább balliberális vagy inkább nemzeti eszmeisége (eszmei töltete, kötődése) van. Ha kétséges volt, mindig a „semleges" mellett döntöttünk. Alábbi összefoglaló táblázatunkban „+" jelet tettünk a cikk mellé a megfelelő oszlopba, s döntésünket alátámasztandó, röviden idéztük vagy jelöltük a cikk fő üzenetét. Az eredeti tanulmány szerzője a lapok nevének abc-sorrendjében haladt; mi az áttekinthetőség, az összevethetőség érdekében külön csoportosítottuk a napi- és a hetilapokat, valamint a folyóiratokat. Csoportonként meg a teljes átnézett sajtóra is összesítettük − „eszmei töltetük" szerint − a megnyilvánulások számát.

A Horthy-temetés tálalása az országos sajtóban (1993)

Lap és lapszám 1993	A megnyilvánulás eszmei töltete (a kötődés jellege)			Üzenet
	bal-liberális	semleges	nemzeti (zárójelben kormány-ellenes fel-hanggal)	
NAPILAPOK				
Esti Hírlap				
aug. 5.	+			Horthyt „be kell tiltani"
aug. 24.			+	Antall tévéinterjújának bő ismertetése
aug. 26.	+			„Alkoholmentes végtisztesség"
szept. 2.		+		Temetés megemlítése
szept. 3./1		+		Történelmi visszatekintés
szept. 3./2	+			Román, szlovák sajtó: „fasiszta" Horthy
szept. 6.		+		Rövid beszámoló a temetésről
Esti Hírlap összesen	3	3	1	

miság kialakításában segédkezzen. Szerinte nem a hazai jobboldal üldözési mániája van a Magyarország elleni összeesküvés emlegetésében. „Angliából nézve úgy látom, létezik ilyen összeesküvés. Van néhány ember, aki a nemzetközi médiában folyamatosan fasizálódó diktatúrának állítja be az országot. A baloldali elfogultság persze általában is jellemzi az egyetemeket, különösen a drága amerikaiakat. Ezek ösztöndíjakat adnak a Haraszti és Kis János köreiből kikerülőknek, akik gyakran rendkívül intelligens és érdekes emberek. Ám kikerültek a magyar parlamentből is, s a nyugati világban meglévő privilégiumaikat arra használják, hogy országon kívüli ellenzék legyenek. Szerintem ez illegitim hatalomgyakorlás." *(Brit véleményvezér: a Soros-hálózat fasisztázza Magyarországot. Heti Válasz, 2013. május 30.)*

Mai Nap szept. 5.	+ 1	-	-	Megjelent a magát jobbközépnek nevező politikai erőktől kezdve a jobboldalon át a szélsőjobbig...
Magyar Hírlap				
aug. 9.	+			A kormány ne folytassa a régi tradíciót, Horthy nem volt a demokrácia bajnoka
aug. 12.	+			Szlovákiai pártok aggodalma
aug. 14.		+		Emberi és nem politikai kérdés
szept. 4./1.		+		Horthy erkölcsös volt, de maradandót nem alkotott
szept. 4./2.	+			Elfogadhatatlan az állami vezetők részvétele
szept. 6.	+			Elfogadhatatlan az állami vezetők részvétele
szept. 10.	+			Horthy mint diktátor. Baljós előjel
szept. 15.		+		Horthyt elárulták a főtisztjei, velük volt a baj
nov. 5.		+		Temetés vagy választási harc?
Magyar Hírlap összesen	5	4	-	
Magyar Nemzet				
aug. 28.		+		„A kor folyam, mely visz vagy elmerít / Úszója, nem vezére az egyén”
szept. 1.		+		Több cikkben különféle álláspontok
szept. 4.		+		A történészszakmára vár a helyes értékelés
szept. 6.	+			Magyarországot megosztotta az újratemetés
szept. 7.	+			Az újratemetés sérti mások érzékenységét. A nacionalizmus erősödése.
szept. 8.	+			Helyénvaló figyelmeztetésnek venni a külföldi sajtóvisszhangot
szept. 15.		+		Egykori híradás Horthy Miklós haláláról
Magyar Nemzet összesen	3	4	-	
Népszabadság				
aug. 16./1.	+			Román, szlovák lapok: nyugtalanító a szertartás
aug. 16./2.		+		A probléma rendkívül összetett
aug. 18.	+			Horthy nem hajtott végre földreformot
aug. 21./1.		+		A család szigorúan magánjellegűnek tekinti
aug. 21./2.		+		A kormány nem vesz részt hivatalosan...
aug. 23.		+		Négy magánvélemény pro és kontra
aug. 25.	+			Antall elmarasztalása a Horthy-interjújáért

aug. 26.	+			Egykori Horthy-katona arról: mi szükség a hatalmas ceremóniára?!
aug. 27.	+			Horthy háborús bűnei, szerepe a holokausztban
aug. 28.	+			Fiktív és gúnyos anekdotalánc Horthyról
aug. 30./1.		+		A kérdéssel a történészeknek kell foglalkozniuk
aug. 30./2.		+		Kormánytag magánemberként vesz részt...
aug. 30./3	+			Ne akarjuk feltámasztani azt, ami szerencsére elmúlt
aug. 31.	+			A Demokratikus Charta rendezvénye: „nem tiltakozás, csak a rendszer temetése”
szept. 1./1.	+			Az ellenforradalmi erők folyamatos nyomulása. A baloldali sajtónak ellentámadást kell indítania
szept. 1./2.	+			Horthynak ott lett volna a helye a törvényszék előtt
szept. 2./1.	+			Nem volt ördögi figura, de nemzeti hős még kevésbé. Nem szabad rehabilitálni a korszakot
szept. 2./2.	+			Horthy politikája gyengítette meg annyira az országot, hogy megtörténhetett a kommunista hatalomátvétel
szept. 3./1.	+			Antall Horthy-felfogása nagyon káros
szept. 3./2.	+			Ideje eltemetni, hogy ne vele foglakozzanak
szept. 3./3.		+		Szükség lenne egy korrekt Horthy-monográfiára
szept. 4./1.		+		Le kellene zárulnia a temetésnek
szept. 4./2.		+		A szomszédos országok félnek a revíziótól
szept. 4./3.		+		Közvélemény-kutatás eredményei
szept. 6.		+		Tárgyilagos, részletes beszámoló a temetésről és az eseményekről
szept. 7.	+			Külföldi lapszemle főleg a politikai megosztottságról
szept. 11.		+		Horthy István („világpolgár”) nem akar hazatérni
Népszabadság összesen	15	12	-	
Népszava				
szept. 2-3-4.	+			Horthy személyes felelőssége Somogyi Béla meggyilkolásában
szept. 4.	+			Beszámoló a temetési előkészületekről: „Szesztilalom a ravatal körül”

Népszava összesen	2	-	-	
Pesti Hírlap				
aug. 11.			+	Kommunista propaganda helyett tárgyilagos értékelést
aug. 12.			+	Horthy nem volt háborús bűnös
szept. 4./1.			+	Szociálpolitikai szempontból hazánk a legelőrehaladottabb államok közé tartozott
szept. 4./2.		+		Horthy legnagyobb hibája a SZU megtámadása volt
szept. 4./3.			+	Idős katonájának nosztalgikus visszaemlékezése
szept. 4./4.		+		A hadsereg hiányos felszereltsége
szept. 4./5.		+		„Korrekt elemzés" a kor oktatáspolitikájáról
szept. 4./6.		+		Tények Horthyról. Elkerülhetetlen volt a belépés a háborúba; Horthy „antiszemita volt", de menedéket adott rengeteg zsidónak
szept. 4./7.		+		Horthy, a tengerész
szept. 4./8.			+	Ebben a korszakban – és névadójában is – elevenen élt a liberális magyar nacionalizmus legpozitívabb eleme, a befogadókészség.
szept. 4./9.		+		Horthy Istvánné: apósa végakaratát teljesítette
szept. 4./10.			+	Az arisztokrácia a kiugrás lehetőségét kereste
szept. 4./11.		+		Tényszerű politikai áttekintés a korszakról
Pesti Hírlap összesen	-	7	6	
Országos sajtó-szolgálat szept. 2.	+ 1	-	-	(Agrárszövetség) Múltba fordulás a jövőbe tekintés helyett
Új Magyarország szept. 6.	-	+ 1	-	Horthy István: nemzeti megbékélést; az országot megosztotta a temetés
Napilapok összesen	30	31	7	

HETILAPOK				
Heti Kis Újság				
aug. 19.			+	Horthy kiválósága
szept. 10.			+	Tiszteletadás
okt. 15.		+		A mai politikához Horthynak nincs köze
Heti Kis Újság összesen	-	1	2	

Heti Magyarország szept. 3.	-	-	+ 1	Antall tévéinterjújának ismertetése
Hunnia Füzetek				
1993/41. szám			+	Horthy: nemzeti, antikommunista
1993/46. szám			+	Horthy kiválósága
Hunnia Füzetek összesen	-	-	2	
Magyar Fórum				
aug. 12.			(+)	Történelemhamisító ellenzék
aug. 19.			(+)	A kormányt minősíti, hogy nem vett részt
szept. 2.			+	Több cikkben: Horthy méltatása
szept. 9.			(+)	A nemzetellenesek Bp.-en tobzódtak
Magyar Fórum összesen	-	-	4	
Magyar Narancs				
szept. 9. /1		+		Tudósítás a temetésről
szept. 9. /2	+			Horthy fasiszta, a szelleme újjáéledőben
Magyar Narancs összesen	1	1	-	
Nemzeti Újság				
aug. 27., szept. 10., okt. 8. (cikksorozat)			(+)	Horthy magasztalása; demokrata fröcskölődők
okt. 22.			+	M. o. csak a Horthy-félék miatt maradt fent
Nemzeti Újság összesen			2	
Reform szept. 1.		+ 1		Jogában áll magyar földben pihenni
Vasárnapi Hírek				
aug. 22.	+			Temetés = a szélsőjobbal való azonosulás
szept. 5.	+			A temetéssel kapcsolatos megosztottság, a konzervatív kormány instabilitása
Vasárnapi Hírek összesen	2	-	-	
Hetilapok összesen	3	3	11	

FOLYÓIRATOK				
Havi Magyar Fórum 1993/9.			+ 1	Horthy kiválósága

Kapu 1993/8–9.			+ 1	Horthy és a haditengerészete méltatása
Kritika	+ 1			A kormány alkalmatlan
Új Magyar Hírek 1993/10.			+ 1	Egy önmagát kereső nemzet kohéziójához adott fogódzót
Folyóiratok összesen	1		3	
Országos sajtó mindösszesen	34	34	21	
	balliberális	semleges	nemzeti	

Az eredmény: meghökkentő balliberális hegemónia

Az alábbi összesítő táblázatból jól látható, hogy az országos sajtónak a közvéleményt – és kiváltképp a véleményformálókat és a döntéshozókat – leginkább befolyásolni képes részében, a napilapoknál nagyon erőteljes volt a balliberális eszmeiség túlsúlya. Ez a túlsúly, ha mérsékeltebben is, de az országos sajtó egészénél is jellemző volt.

Laptípus	A megnyilvánulás eszmei töltete (a kötődés jellege)		
	bal-liberális	semleges	nemzeti
Napilapok	30	31	7
Hetilapok	3	3	11
Folyóiratok	1		3
Országos sajtó mindösszesen	34	34	21

A Horthy-temetés tálalása az országos sajtóban (1993)
Összesítő táblázat

Csakhogy ezek az adatok még nem tartalmaznak egy olyan, nagyon fontos összetevőt, amely döntő jelentőségű a közvéleményre irányuló összes befolyásolás nagysága szempontjából: az egyes lapok olvasottságát!

Nos, a legerősebben ható lapcsoportra, a napilapokra megvizsgáltuk, hogy az olvasottságot is figyelembe véve, hogyan alakult az összes kisugárzott szellemi töltet („dózis") mennyisége.[261] Csak azokat az újságokat vettük figyelembe, amelyekhez rendelkezésre állt abból az időszakból olvasottsági, értékesítési vagy nyomdai adat.[262]

A befolyásolás iránya és nagysága az országos napilapoknál (1993)							
Országos napilap	Bal-liberális töltet összesen	Semleges összesen	Nemzeti töltet összesen	Olva-sottság ezer fő	Balliberális cikkek száma x olvasottság ezer dózis	Semleges cikkek száma x olvasottság ezer dózis	Nemzeti cikkek száma x olvasottság ezer dózis
Népszabadság	15	12	-	836	12540	10032	-
Mai Nap	1	-	-	226	226	-	-
Magyar Hírlap	5	4		173	865	692	-
Népszava	2	-		109	218	-	-
Magyar Nemzet	3	4		106	318	424	-
Pesti Hírlap		7	6	90	-	630	540
Új Magyarország	-	1	-	72	-	72	-
Szellemi „sugárdózis" mindösszesen					14167	11850	540

A táblázatba foglalt adatokat, illetve a számítási eredményeket grafikon segítségével tettük még szemléletesebbé. Az első ábra a „semleges" tálalásokat is tartalmazza, a második ábra már csak a balliberálisokat és a nemzetieket.

[261] Az egyszerűség kedvéért minden egyes cikket egy szellemi töltetnek („dózis"-nak) tekintettünk

[262] Az olvasottsági adatok forrása (a Pesti Hírlap és az Új Magyarország kivételével): http://old.feek.pte.hu/feek/feek/download/doks/segedanyagok/2009-10_1/tavlat-orsz-sajto.pdf.

Az adatok egy évvel a vizsgált időszak utánról, 1995-ből származnak, abban az évben azonban nem volt számottevő változás a balliberális napilapok piacán. Annál inkább a Pesti Hírlap és az Új Magyarország vonatkozásában: az előbbi megszűnt, az utóbbi kikerült támogatott helyzetéből. Olvasottságuk meghatározására a Médiakutató egyik tanulmányához fordultunk: Juhász Gábor: Az országos minőségi napilapok piaca, 1990–2002 (2 és 3/11) (http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_01_tavasz/05_orszagos_minosegi/03.html) A Pesti Hírlapra vonatkozóan az 50 ezer kinyomtatott példányszámból, az Új Magyarországnál a 23-25 ezer eladott példányszámból becsültük a hozzávetőleges olvasottságot, figyelembe véve a többi lapnál ismert arányokat. (Az olvasottság általánosan elfogadott szorzója az eladott példányszámból kiindulva: 3.)

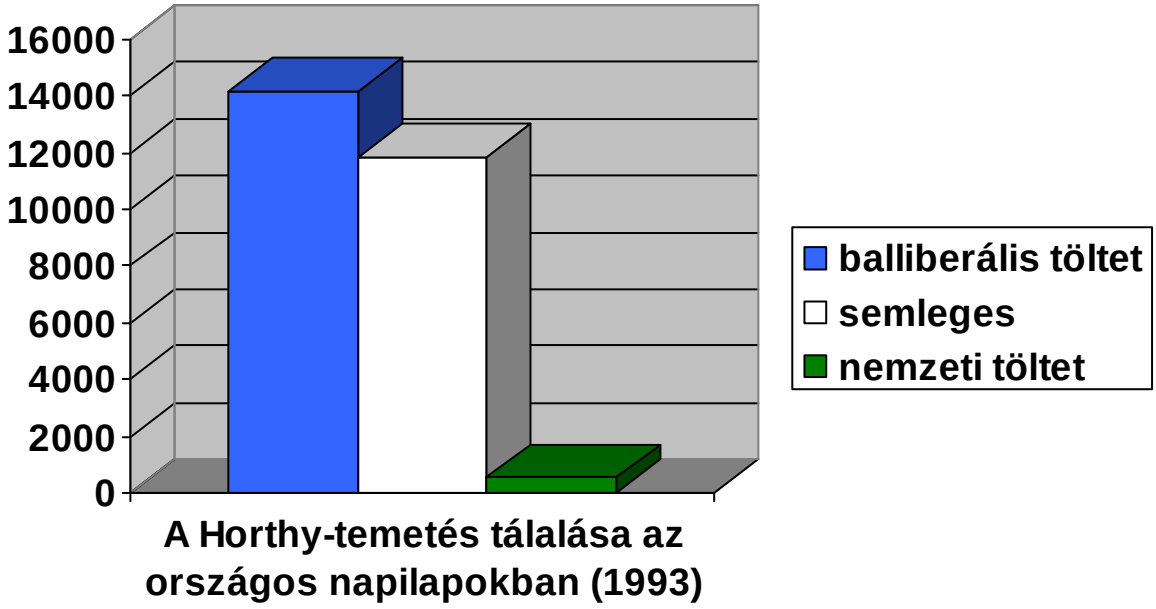

1. ábra

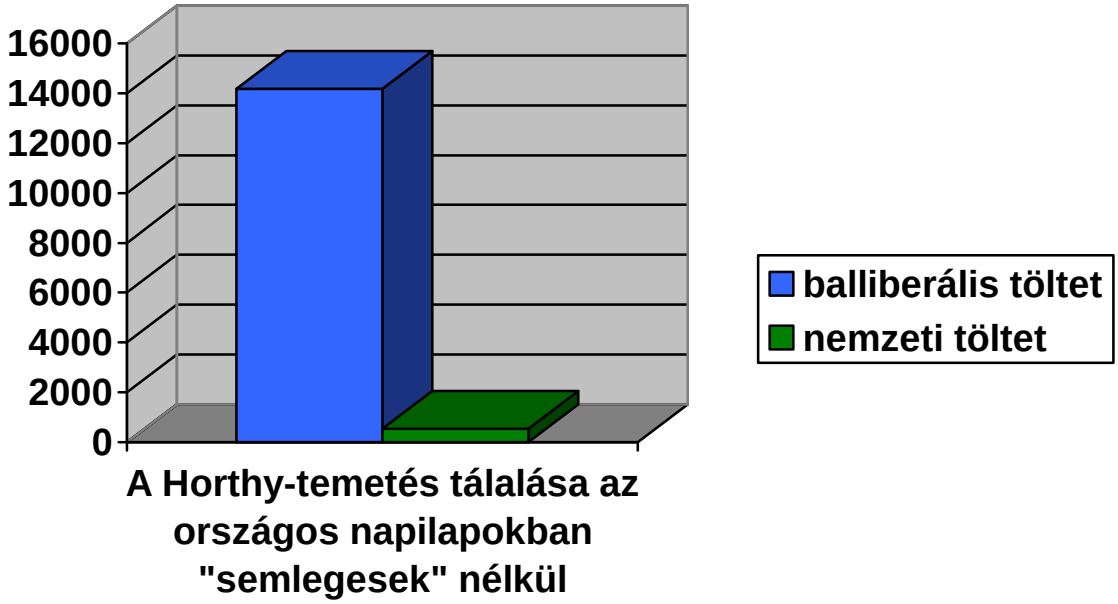

2. ábra

Még e téma kutatója és elemzője számára is megdöbbentő összesítő adatok és meghökkentő ábrák születtek. Mondhatni, napnál világosabban (egyértelműen, száraz adatokkal bizonyíthatóan) megmutatkozik, hogy a rendszerváltozás első – szabad választások után megalakult –, nemzeti kormánya milyen hatalmas, milyen erőteljes balliberális sajtótámadással, sajtóellenállással került szembe. Ennek fényében (árnyékában) kell értékelnünk az MDF nép-

nemzeti szárnyának (s benne Csurkának) a radikalizmusát, erőteljes követelését, hogy a kormány növelje a közszolgálati sajtó feletti ellenőrzését; hogy bocsássák el a köztévéből és a közrádióból a nyíltan a kormány és a kormánypártok ellen uszítókat; hogy a kormánynak legyen saját lapja, saját sajtója. S ugyancsak ennek a fényében kell megítélnünk, hogy a kormány csakugyan a sajtó szabadságát, valóban a demokrácia létét fenyegette-e, amikor kísérletet tett a balliberális sajtóhegemónia felszámolására, vagy pedig ennek a teljesen antidemokratikus helyzetnek a felszámolása volt az elemi feltétele annak, hogy a valódi demokrácia egyáltalán megteremtődhessen.

De adataink s elemzésünk tükrében még az olyan kormányzati „beavatkozási" kísérleteket is egészen másképp kell mérlegelnünk és megítélnünk, mint a Magyar Nemzet emlékezetes privatizálása. Ha megfigyeljük adataink alábbi, idevágó részét, rögtön szemünkbe ötlik, hogy a többi, egyértelműen balliberális és kormányellenes napilapokhoz képest nemzetinek és kormánypártinak vélt Magyar Nemzet a „nemzeti", azaz „törzsi" kérdésekben ugyancsak erőteljesen balliberális, antinacionalista eszmeiséget hirdetett. Teljesen természetesnek mondható az MDF-nek ama törekvése, hogy a lap magántulajdonba adásakor olyan vevő legyen a nyertes, aki garantálja, hogy a lap összességében inkább a nemzeti, konzervatív irányzatot követi, semmint – a többséghez hasonlóan – a balliberálist.

Magyar Nemzet Lapszám, 1993	A megnyilvánulás eszmei töltete (a kötődés jellege)			Üzenet
	bal-liberális	semleges	nemzeti	
aug. 28.		+		„A kor folyam, mely visz vagy elmerít / Úszója, nem vezére az egyén"
szept. 1.		+		Több cikkben különféle álláspontok
szept. 4.		+		A történészszakmára vár a helyes értékelés
szept. 6.	+			Magyarországot megosztotta az újratemetés
szept. 7.	+			Az újratemetés sérti mások érzékenységét. A nacionalizmus erősödése.
szept. 8.	+			Helyénvaló figyelmeztetésnek venni a külföldi sajtóvisszhangot
szept. 15.		+		Egykori híradás Horthy Miklós haláláról

Sajtóhegemónia és közvélekedés

Valamelyest árnyalhatná és tompíthatná friss megítélésünket a balliberális sajtóhegemóniát illetően, ha kiderülne, hogy az újságok nem tettek mást, mint hogy közvetítették a köz általános véleményét Horthy Miklós újratemetéséről. Vagy ha kiderülne, hogy bár a kormánynak és általában a nemzeti oldalnak kicsi és erőtlen volt a sajtója, ám a kormány magatartása és szándéka ellentétes volt a köz felfogásával és akaratával, ezért a balliberális

sajtó mégiscsak a többségi véleményt és törekvést tükrözte, ezért mégsem csak a maga érdekeit hangoztatta és szolgálta, hanem szolgálta a demokratikus átalakulást is.

E jóhiszemű feltételezésünket – több szempontból is figyelemre méltóan – éppen az egyik legnagyobb „sajtóellenálló" cáfolta meg: a Népszabadság...

Az iménti elemzésünk adatbázisát képező dolgozata elején a szerző (Szőts Zoltán Oszkár) hangsúlyozta, hogy nem akar szubjektíven állást foglalni a kormányzó személyével kapcsolatban. Mértéktartása ellenére az azért kikívánkozott belőle, hogy *„Érdekes módon a Népszabadság bizonyult a legaktívabbnak a temetés időszakában. Nem kevesebb, mint huszonhat témába vágó cikket jelentettek meg"*. Mivel az első közlés 1993. augusztus 16-ra, az utolsó szeptember 11-re esett, megállapíthatjuk, hogy hozzávetőlegesesen és átlagában nézve minden áldott napra jutott egy Horthys cikk!

A szeptember 4-én a témával foglalkozó három írás egyike egy közvélemény-kutatás eredményének ismertetése. Budapestieket kérdeztek meg Horthyval kapcsolatban.

Nos, a főváros lakóinak kilencvenhat százaléka hallott az újratemetésről. *Hetvenhárom százalékuk helyeselte*, tizenhat százalékuk ellenezte, a többiek nem foglaltak állást. Negyvenhat százalékuk szerette volna, ha a televízió közvetíti a szertartást, a többieknek elég, ha a Híradó beszámol róla. *Hetvenhárom százalék* tudta, hogy kormánypárti politikusok is részt vesznek az eseményen, *nyolcvanegy százalékuk* azt is, hogy magánemberként, és ezt *helyeselték* is.[263]

Nos, ezek az adatok is egyértelműen és cáfolhatatlanul bizonyítják*: a közvélemény a Horthy-temetés dolgában nem osztotta az oly harsányan, erőteljesen sulykolt balliberális álláspontot, tehát a balliberális sajtó nem a köz vélekedését tükrözte vagy közvetítette, hanem a sajátját igyekezett ráerőltetni a közönségére.*

Ami számunkra még figyelemre méltó, az a Népszabadság – a balliberálisok vezérhajójának – ellentmondásosnak tűnő magatartása: közzétette a nézeteit nem tükröző közvélemény-kutatási adatokat, eredményeket. Vagyis minden befolyásolási eltökéltsége ellenére a szerkesztőségnek ugyancsak alapvető jellemzője volt a hitelességre és tárgyilagosságra való törekvés. Erre utal az a tény is, hogy a közvélemény-kutatások ismeretében a Népszabadság feltűnő módon változtatott a Horthy-témához való hozzáállásán. Addig elsöprő többségben voltak az erőteljesen balliberális szemléletűek, onnantól fogva pedig a semlegesek, tárgyilagosak. Ám még valamire utal a szerkesztők ellentmondásos magatartása: méghozzá arra, hogy hiába volt szemlátomást fontos számukra az olvasó, hamar megfeledkeztek róla, mihelyst „törzsi", „nemzeti" kérdések kerültek terítékre. Ez megint azt igazolja, hogy habár ezeket a balliberális szerkesztőségeket erős tudatosság jellemezte, megfontolt hadviselést folytattak a nemzeti erőkkel szemben, alapvető mozgatórugójuk mégsem a politikai haszonszerzés volt. Eszük ágában sem volt aláásni a demokráciát, „csupán" a balliberális eszmeiséget, szellemiséget féltették – a nemzeti szellem megerősödésétől.

[263] Szőts Zoltán Oszkár: id. mű

Az újságíró-társadalom kettészakadása.

Esettanulmány a liberális logika megbicsaklásáról

Volt egyszer egy ízig-vérig pártállami újságíró szövetség, a MÚOSZ. A rendszerváltozás *hajnalán* lényegében vele szemben, az ő pártos beidegződéseinek, korlátainak meghaladására alakult meg a Nyilvánosság Klub: meghirdetett elvei szerint a szabad, független újságírásért, a sajtó- és szólásszabadságért harcoló civil, pártatlan szervezet. Hamarosan – mondhatni: a rendszerváltozás *reggelén* – a két szervezet egymásra lelt: közös ellenséget talált magának, együtt léptek fel a nemzeti erők sajtófoglalási és szabad megnyilvánulási kísérletei, törekvései ellen. A demokrácia nevében, a demokrácia védelmében. Az első szabad választásokon győztes, s ezzel a demokratikus átalakulás végrehajtásával megbízott párt és szövetségesei ellenében.

Ezt látván, a nemzeti érzelmű, illetve a demokráciát, a liberalizmust másképp értelmező újságírók elhagyták mind a MÚOSZ-t, mind a Nyilvánosság Klubot, és közülük néhányan megalapították a Magyar Újságírók Közösségét, vagyis a MÚK-ot. Antall József levélben üdvözölte az új újságíró szövetséget.

Ezek után nézzük meg, az iménti száraz tények milyen meggyőződést támasztottak egy balliberális újságíró fejében. Fontos adalék hozzá a következő három, valós tényező, ill. körülmény: 1) tankönyvként is szolgáló, összefoglaló kötetet állított össze *„a magyar média és a hatalom utóbbi 25 évének történetéből”*, vagyis kellő ismerettel rendelkezik a rendszerváltozás időszakából; 2) egykor ő is – a „nemzeti” erők által – a rádióból elbocsátottak között volt; 3) ennek ellenére ítéletalkotásánál nem érzékelhető eleve ellenszenv, rosszindulat, inkább tárgyilagosság és jóhiszeműség. Pl. az ilyen megállapításoknál: *„Gyakorlatilag, amikorra az Antall-kormány felállt, az írott sajtó nagyobb része „elkelt”, új tulajdonosok kezébe került. Az új tulajdonosok pedig nem a kormány és a kormánypártok kegyeit keresték.”*[264]

Mindez különösen alkalmassá teszi őt számunkra annak megvizsgálásához, hogy milyen felfogás (gondolkodási mód, logika) jellemezte azokat az újságírókat és nem újságíró véleményformálókat, akik az iméntiekben igazolt, egyértelmű balliberális sajtóhegemónia ellenére a kiszolgáltatott, de legalábbis kényszerpályára szorított kormánytól, kormánypárttól s a velük rokonszenvező újságíróktól féltették a demokráciát, a sajtó- és szólásszabadságot.

Nos, Gyuricza Péternek, a Média-csata-tér című kötet szerzőjének az idevágó meglátásait, okfejtéseit fogjuk sorra venni. Az alábbi táblázat bal oldali oszlopában a könyvéből idézzük véleményét, érvelését, a jobb oldalon pedig a magunk álláspontját mutatjuk be, igyekezvén rámutatni, milyen logikai bukfencek, valóságtól elrugaszkodott, hamis következtetések jellemzik az amúgy jóhiszemű újságíró felfogását, gondolkodásmódját.

[264] Gyuricza Péter: id. mű 97. o.

Liberális okfejtés, álláspont	Logikai bukfenc
A médiapiacon egyetlen terület maradt, amelynek a frekvenciamoratórium miatt a közelébe sem juthatott a magánszféra, ez pedig az állami, monopolhelyzetben lévő rádió és televízió volt. Csurka István ezzel kapcsolatban is megfogalmazta követelését*: „Akárhol a világon csak az mondhatja a hatalom birtokosának magát, akinek van saját tévéje. Tekintettel arra, hogy a választások a hatalom kérdése felől döntenek, logikus, hogy a győztes erők, a győztes pártok, vagy a győztes párt befolyást kell gyakoroljon a nemzeti médiákra."* Ez a politikusi nyilatkozat a médiaháború egyik szimbolikus pillanatának tekinthető. Ugyanis miközben a sajtó munkatársai örültek a több évtizedes pártszolgálat utáni szabadabb levegőnek, a függetlenebb újságírásnak, eközben az új hatalom szemet vetett az elektronikus médiára, és azt várta tőle, hogy kormányzati és kormánypárti érdekeket szolgáljon. *(97–98. o.)*	Az újságíró egy nagyobb közösség egyenrangú tagja, és nem valamiféle kiváltságosa. Ha egy nemzet sorsáról van szó, mellékesnek mondható az ő afeletti örömködése, hogy megszabadult azoktól, akiket addig akár a nemzet ellenében szolgált. A szabadság nem önmagáért való, vagy ha ezt valaki mégis így gondolja, nem várhatja el, hogy a közösségükért, ennek sorsáért felelősséget érzők ezt elfogadják, támogassák. Demokráciában (demokratikusan) gondolkodótól elfogadhatatlan logikai bakugrás a pártállami hatalom és a szabadon választott hatalom közé egyenlőségjelet tenni. Az egyiket erőszakszervezetek segítségével hozzák létre és tartják fenn, a másik a választók akaratából jön létre. Egészen másképp kell tehát megítélni utóbbi arra irányuló törekvését, hogy feladatai végrehajthatóságához megfelelő sajtót szerezzen vagy teremtsen.
Csurka gondolatmenetét újságírók is osztották, akik szintén úgy érezték, hogy a sajtó, az újságíró feladata az új kormány szolgálata, az új hatalom iránti lojalitás. Varga Domokos György így ír erről: *„A lojális újságírás melletti legfőbb érv szerint a demokrácia a szabad választásokon testesül meg, ezért a választások útján létrejött kormány a népakaratot tükrözi, a közjó letéteményese, tehát joga van a sajtó halalmának korlátozására, illetve saját megszólalási lehetőségeinek megteremtésére, politikájának és törekvéseinek a nyilvánossághoz való eljuttatására. A lojális újságíró – elfogadva ezt az alapállást – a kormány érdekei szerint látja el kapuőri szerepét, a kormány szemszögéből tudósít az eseményekről, és védi a kormány álláspontját."* Ez az újságírói magatartás-felfogás siettette az addig egy táborba tartozó szakma bomlását. Az újságírói szerep értelmezésében tértek el a vélemények. Voltak, akik a hagyományos kritikus alapállást tekintették megőrzendő értéknek, és a „demokrácia őrkutyáiként" a közönséget akarták szolgálni; mások világnézet	Varga Domokos György – vagyis e sorok idézett írója – *ismertetett* egy legfőbb érvet a lojális újságírás mellett, de ebből logikailag nem következik, hogy *osztotta* is volna Csurka álláspontját. Ha már „megszólíttattam", tisztázólag megjegyzem: személyes álláspontom (és kezdetektől a törekvésem), hogy egészséges egyensúlynak kell lennie a nemzeti (közösségi) és az egyéni érdekek (szabadságjogok) között; ezért egyik irányból sem kívánatos a demokráciát torzító hegemónia. Ha a rendszerváltozás során a baloldali sajtóhegemóniáról fentebb bemutatott grafikon fordított alapállást mutatott volna, akkor jómagam az individualista liberalizmus egyik szószólója lettem volna, egészen addig, amíg létre nem jött volna az egészséges egyensúly. Ezért sem igaz tehát, hogy *„Ez az újságírói magatartás-felfogás siettette"* volna az addig egy táborba tartozó szakma bomlását. A bomlás amiatt vált elkerülhetetlenné, mert az újságírók egy kisebb része egyszeriben szembesült azzal, hogy a nemzeti, közösségi érdekek – illetve az ezeket képviselők – ellenében olyan kiterjedt balliberális politikai akcióegység jött létre, amelyben újságíró-társaik is meghatározó szerepet vállaltak. Mivel

mellett köteleződtek el, vagy pártok (adott esetben kormányok) érdekeit képviselték újságíróként. *(98. o.)*	komoly veszélye támadt annak, hogy emiatt az egész demokratikus átalakulás vakvágányra fut, a nemzet sorsáért aggódó újságírók kiváltak a szakma balliberális többségét és krémjét adó közösségből, s a maguk közösségét kezdték építgetni. Mindebből következően az sem igaz, hogy a két újságírótábor közötti törésvonal lényege az lett volna, amit a szerző állít. Először is: száraz tényszerűséggel leszögezhető, hogy a pártos újságírást utóbb liberális újságírásra cserélőket korábban semmiféle hatalommal szembeni kritikus alapállás nem jellemezte, tehát ez semmilyen értelemben nem lehetett valamiféle hagyományuk. Másodszor: a Horthy-temetéssel kapcsolatban ismertetett közvélemény-kutatás adatai egyértelműen igazolják, hogy a balliberális újságírók erőteljesen hangoztatott álláspontja ellentétes volt a nagyközönség többségi véleményével, vagyis egyáltalán nem állja meg a helyét az a vélekedés, hogy ők (a balliberális újságírók) a közönséget szolgálták volna. Sokkal inkább az felel meg a valóságnak, hogy a maguk balliberális felfogását (világnézetét!) igyekeztek a maguk érdekében, a maguk védelmében a közönségükre ráerőltetni.
Kormánypárti újságírók 1991 szeptemberében megalakították a Sajtószabadság Klubot, 1992. március 14-én ebből alakult meg a másik érdekvédelmi tömörülés, a Magyar Újságírók Közössége (MÚK). (...) A MÚK létrejötte egyet jelentett a lojális, kormányhű, pártos, elkötelezett újságírás létrejöttével. Többé nem a hírérték, az objektivitás, és nem a tények határozták meg, hogy az általuk szerkesztett újságban, műsorban mi és hogyan jelenjen meg, illetve milyen témáról hallgassanak. Ez az állapot átmenetet jelentett a később kikristályosodó, ideológiavezérelt pártújságíráshoz.	Volt egy kádári kemény, aztán puha diktatúra, volt néki egy többé-kevésbé válogatott, kiváltságos újságírógárdája, jellemzően „lojális”, „kormányhű”, „pártos” és „elkötelezett”. A rendszerváltáskor a kádári párt elveszítette egyeduralkodói szerepét, az újságírók java új gazdát – vagy egyszerűen csak: további megélhetést – keresett. Egy részük (döntő többségük) a balliberális, antinacionalista eszméket hangoztatók (sulykolók) táborát – pártjait, hangadóit, kormánytörekvéseit, háttérhatalmait – kezdte el szolgálni, egy másik részük a nemzeti erőket, de egyformán jellemző elkötelezettséggel, lojalitással, hűséggel. Tény viszont, hogy ebben a törzsi háborúskodássá fajuló helyzetben a hírértéknél, objektivitásnál fontosabbá vált a harci megfontolás, egyre inkább ez utóbbi döntött mind a témaválasztásról (elhallgatásról), mind pedig a téma tálalásának módjáról. Mindezt azonban a nemzeti újságírók nyakába varrni, erős csőlátásra vall. A szerzőt alighanem az tévesztette meg, hogy a balliberális újságírók tapasztaltságuk és dörzsöltségük folytán jobban tudtak ügyelni a hitelesség látszatára.

Az akkori alapállás, mely szerint az újságírónak lojálisnak kell lennie a kormányhoz, csak addig tartott, ameddig az általuk támogatott kormányt fel nem váltotta egy másik. Amikor a szocialista-liberális kormány került hatalomra, ugyanezek az újságírók egyetlen szóval sem emlegették, nem is gyakorolták a kormányhoz való hűséget, a lojalitást, amelyet oly kívánatosnak tartottak korábban. A konzervatív kormány feltétlen szolgálatát a szocialista-liberális kormány kíméletlen bírálata váltotta fel.	A csőlátás szerzőnknél sajnos folytatódik, de itt is meglelhető a magyarázata: ő is egyike azoknak a jóhiszemű újságíróknak, akik mindazt elhitték – mondhatni: készpénznek vették –, amit előbb az internacionalisták, aztán az individualista liberálisok oly kitartóan sulykoltak a nemzeti, keresztény, konzervatív, jobboldali értékrendről. Előbbiek a szovjet propagandától megtámogatva, utóbbiak az uralkodó szabadpiaci, liberális eszmerendszert téve magukévá. Ugyanis mihelyt kétségeink támadnak a két eszmerendszert illetően, máris nem tekintjük kívánatosnak és üdvözítőnek a hegemóniájukat, s máris logikussá válik számunkra a következő gondolatmenet: mint ahogy törvénytelenség nem teremthet jogot (jogalapot), ugyanígy a demokrácián túli módszerekkel, csaknem egyeduralkodó médiahatalommal győztessé váló pártokat és kormányukat sem illeti meg az igazi demokráciáért felelősséget érzők támogatása.. A másik oldalról nézve: a balliberális eszmerendszer újságírói úton-útfélen hangoztatták, hogy ők „hivatalból” ellenzékiek, márpedig – mint majd további elemzésekből láthatjuk –, az a fajta hisztériakeltés, amelyet a nemzeti kormányok ellenében folytattak, soha nem jellemezte őket balliberális kormányok esetén. Van és volt különbség a saját táborral szembeni kritikusságot illetően a két újságírótábor között – erre majd a maga helyén kitérünk –, ez azonban teljesen másodlagosnak bizonyult a rendszerváltozás alakulása szempontjából.

Beszélhet-e a miniszterelnök?

„Hasznos” értelmiségiek a közmédiumok élén

A közmédiumok vezetőit élettől elrugaszkodott (doktriner) demokrácia-felfogás jellemezte – bocsátottuk előre bevezetőnkben. Ezt kívánjuk most igazolni legfőképpen Hankiss Elemér és részben Gombár Csaba néhány sajátos intézkedéséből és nyilatkozatából kiindulva, hiteles – mondhatni: túloldali – véleményeket idézve, illetve a magunk elemzése alapján.

Már előre jelezzük, hogy nincs kiforrott tudománya annak, hogy mit tekinthetünk demokratikusnak és mit nem. Éppen ezért nem is olyan könnyű a mérlegelés és megítélés. Ám annál inkább hasznosnak ítéljük, hogy a rutinszerű, közhelyszerű, mondhatni divatos megfontolásoktól elrugaszkodva, másféle megközelítéssel próbálkozzunk.

Az MDF-SZDSZ között megkötött paktum eredményeképpen a tévé elnöki posztjára Antall József miniszterelnök egy olyan tekintélyes társadalomtudóst jelölt, akiről feltételezhető volt a tisztességesség, a pártatlanság, a bonyolult helyzetek átlátásának és megoldásának a képessége, és nem utolsósorban a demokratikus rend iránti elkötelezettség. Hankiss Elemér mint társadalomtudós köztiszteletnek örvendett, jelölését Göncz Árpád köztársasági elnök elfogadta, a társadalomtudós munkához láthatott.

Beszélhet-e a miniszterelnök?

A médiaháború ütközeteinek vázlatos áttekintésénél említettük már, hogy Antall József az önkormányzati választások második fordulójának kampánycsendje előtt nyilatkozni kívánt a televízióban. Hankiss ezt a nyilatkozatot az államfőével kívánta kiegyensúlyozni.

Az első felvetődő kérdés:

Ellenkezik-e a demokráciával, ha az ország miniszterelnöke államfői „kiegyensúlyozás” nélkül szólal meg?

Az izraeli államfő álláspontja:

Albert Gábor, az egykori „kormánylap”, az Új Magyarország főszerkesztője számolt be egy interjúban[265] arról, hogy az izraeli elnök meghívta a magyar sajtó képviselőit egy reggelire, a nagykövetségre. Eszegetés alatt több kérdés is elhangzott, és Hankiss Elemér is feltette a magáét. Elmondta – emlékezik vissza Albert Gábor –, hogy „én vagyok az a szerencsétlen ember, aki a Magyar Televízió elnöke, és szeretném hallani, hogy önöknél, ahol olyan fejlett a demokrácia, mi történik, ha a kormányfő odatelefonál a televízió elnökének, hogy szeretne beszélni”. Erre az izraeli államfő válaszként elmondta, hogy náluk meg van szabva, hogy neki hetenként hány percet kell mindenképpen beszélnie, a

[265] Varga Domokos György: „A *NEM* KIMARADT”. Beszélgetés Albert Gáborral, az Új Magyarország alapító főszerkesztőjével. (Elsőkből lesznek az elsők..., II. MédiaArcok, id. mű)

kormányfőnek is meg van határozva, s végül eljutott oda, hogy *„Kérem szépen! Ha a kormányfő odatelefonál, hogy van valami mondanivalója, hát akkor a televízió elnöke természetesen azt mondja: beszéljen!”*

Göncz Árpád az utolsó pillanatban lemondta a szereplést, mire Hankiss a miniszterelnök – már korábban felvett – nyilatkozatát sem engedte leadni.

A második felvetődő kérdés:

A demokráciát szolgálta-e a tévé elnökének ez az intézkedése? Kívánatos volt-e például a „jobboldali szélsőségesek” előretörésének megakadályozása szempontjából, vagy ehhez hasonló megfontolásból? Helyénvaló volt-e valamilyen erkölcsi megfontolásból?

A Népszabadság rovatvezetőjének álláspontja

A Médiaháború 1989–2011 című, idézett művében szögezi le Révész Sándor a következőket: *„A tévéelnök ebben az esetben kettős hibát követett el: A »nemzet egységét kifejező« államfő nem lehet ellenzéki politikai ellensúly a kormányfővel szemben; de ha lehetne, akkor sem elfogadható az egyik felet megfosztani a megszólalási lehetőségtől arra hivatkozva, hogy a másik lemondott róla.”*

Médiaelnöki ellensúly-politika

Ugyancsak a Népszabadság rovatvezetőjének megállapítása, hogy *„A kulcsfontosságú rádiós és televíziós hírműsorok, politikai magazinok többsége, a Vasárnapi Újság, a TV Híradó, A Hét, a Panoráma kormánypárti vezetés alatt álltak. A vitaműsorokban, a riportműsorokban, az írott sajtóban és a sajtómunkások körében viszont erősebb volt az ellenzéki, liberális szellem.”*[266]

Révész Sándor mindehhez hozzáteszi: *„A médiaelnökök megpróbáltak a kormánypárti műsorok elfogultságának, radikalizmusának határt szabni s velük szemben ellensúlyokat állítani. A kormánypártok kívülről, a kormánypárti műsorok stábjai belülről igyekeztek mindezt megakadályozni. A médiaelnökök ebben a harci helyzetben próbáltak új működési és gazdasági rendet, szellemet, struktúrát kialakítani (...)”*

A harmadik felvetődő kérdés:

Kívánt-e ellensúlyt a kormánypárti jelenlét a televízióban és a rádióban? Demokratikusabb lett-e attól a magyar tömegközlés, hogy a Magyar Televízióban – a TV1 Pálfy G. vezette híradójával szemben – elindult a TV2 „pályázati híradója”, majd az Esti Egyenleg? Vagy attól, hogy a Magyar Rádióban felmentették a Vasárnapi Újság főszerkesztőjét?

Elemzői álláspont:

Még a balliberális álláspontón álló, népszabadságos szerző is csak három olyan televíziós, és egyetlen olyan rádiós műsort tudott említeni, amelyben határozott kormánypártiság volt tapasztalható. Magas nézettségük, hallgatottságuk okán bár nem volt teljesen alaptalan „kulcsfontosságúnak” nevezni őket, rögtön hozzá kell tenni, hogy az összes műsoridőt tekintve a belőlük kiinduló befolyásolási törekvés csak töredékét tehette (és

[266] Révész Sándor id. mű

tette) ki az összes többi műsorból áradónak. Ugyanis a legkülönfélébb riportműsorokban, vitaműsorokban, gazdasági műsorokban, aktuális kulturális műsorokban, kabarékban, sőt a rádió összes hírműsorában határozottan a kormányellenes (balliberális) szellem uralkodott. Hasonló hegemóniával, mint az országos sajtóban. Ebből következően: úgy ellensúlyt állítani egyes kormánypárti műsorokkal szemben, hogy közben nem állítanak ellensúlyt az eleve túlsúlyos balliberális műsorokkal szemben, hanem ezt a túlsúlyt még növelik is, ez valójában nem tekinthető demokratikus lépésnek, hanem csakis olyannak, amely – a demokratikusság látszata mögött – a demokrácia egészének gyengítését szolgálta.

„Elfogult", „radikálisan" nemzeti szemléletű újságírókkal és műsorokkal szemben valóban tárgyilagos, „kiegyensúlyozó" újságírókat és szerkesztőségi műhelyeket állítani, ez még méltányolható elnöki magatartás lett volna. Ám ezek az újságírók és műhelyek éppen azok számát szaporították, amelyek a másik oldalról voltak súlyosan elfogultak. A következő fejezetben bővebben szólunk a Bánó András-féle egyenlegről: mint látható lesz, ott folytatták, ahol a „pályázati híradóban" 1990 szeptemberében elkezdték: a „hordót a zsidónak"-féle hallucinációk habosításával, a közvéleménynek a kormánnyal s általában a nemzeti erőkkel szembeni hiszterizálásával.

Tegyük még mindezekhez hozzá: a befolyás erőssége soha nem csak a hallgatottságon és nézettségen múlik, hanem a közlő hitelességén is. Az országosan és a két tömegközlési intézményen belül is fennálló balliberális túlsúly, amely a tapasztaltsága, dörzsöltsége folytán ráadásul jobban is tudott ügyelni a hitelessége látszatára, kikezdte a nemzeti érzelmi újságírók és műsoraik hitelességét. Ezt igazolja az a tény is, hogy bár Nahlik Gábor és Csúcs László alatt a tévénél és a rádiónál megerősödhetett a „nemzeti" szellemiség, ez a soron következő országos választásokon a volt kormánypártok számára semmiféle kimutatható, „kézzel fogható" politikai hasznot nem eredményezett. (Mint említettük, a szocialisták és a szabad demokraták – a nemzeti tábor újságíróinak politikai céltáblái – 72%-os, elsöprő többséghez jutottak a Parlamentben!)

„Hasznos" értelmiségiek a közmédiumok élén

Amikor a médiaelnökök kinevezték vezetőtársaikat, az MDF – miként a médiaütközeteknél számba vettük – Gombár Csabának mind a négy kiválasztottja ellen kifogást emelt. Jegyezzük meg rögtön: a kinevezettek egyike Vicsek Ferenc volt, egy kormányellenes hisztériaműsor elhivatott készítője[267]. A rádió elnöke – mint fentebb ugyancsak idéztük – később azt nyilatkozta, hogy ő kijelentette az MDF-nek: ezeket a kérdéseket nem velük kívánja megtárgyalni, csak informálta őket. *„Ettől az időponttól romlott meg igazán a kapcsolat a kormánnyal és MDF-es közvetítőivel."* – tette hozzá a rádió elnöke.

Utolsó felvetődő kérdés:

A közmegegyezéssel ki- és megválasztott médiaelnökök miért vélték – vélhették – azt, hogy akkor cselekszenek tisztességesen, ha szembeszállnak az MDF és a kormány akaratával? Miért vélhették azt, hogy ezzel a szembeszállással szolgálhatják, erősíthetik a demokráciát? Miért nem vették észre, hogy a balliberálisok hatalmi törekvéseinek eszközévé váltak?

[267] Lásd a Szabad sajtó súlyos szereptévesztésben című fejezetet!

Elemzői álláspont:

Albert Gábor író és irodalomtörténész több könyvében is foglalkozott a magyarság jelenének és jövőjének kérdéseivel. Beszélgetésünk során Hankiss Elemér tévéelnöki magatartását fejtegetve kitért arra, hogy milyen erős hagyományai vannak a magyar értelmiség baloldaliságának, a politikai baloldalhoz való vonzódásának. Mint leszögezte, „a magyar értelmiség körében még mindig hatnak a baloldalisággal rokonszenvező illúziók. Mondhatnám úgy is, hogy a mitizált baloldaliság az értelmiség betegsége. Ezt bizonyos körök szándékosan éltetik és szítják."

Interjújában Albert utalt arra, hogy már Ady Endre is – legalábbis részben –Franciaországból hozta ezt az eszmét. S éppen a francia történelemtudományi intézet – amely egyben a francia forradalmi intézet – igazgatója, François Furet történész próbált meg aztán ezzel az illúzióval leszámolni. Újragondolta a francia forradalmat, s tanulmányokban, könyvekben bizonyította, hogy ez a forradalom korántsem volt valami nagy népi mozgalom, hanem egy kis „bolsevik" közösség akciója, és az egész szinte csak Párizsra lokalizálódott. Ám ez a *„doktriner közösség el tudta hitetni magával és a társadalommal, sőt a történelemmel is, hogy ez az öntudatra ébredt tömegek mozgalma volt"*.

Ehhez a jellegzetesen értelmiségi, doktriner – valóságtól elrugaszkodó, eszmei alapokon nyugvó – önáltatáshoz (önhittséghez) az is hozzátartozik, hogy a történészi bizonyítások sem tántorítják el több évszázados illúzióitól. Ezzel magyarázható, hogy a kétségbevonhatatlanul tisztességes szándékú két médiaelnök az amúgy is hegemón helyzetben lévő balliberális, antinacionalista befolyást védte, erősítette a nemzeti, jobboldali törekvésekkel szemben. Annak a hangadó baloldali értelmiségnek a doktriner közösségébe tartoztak, amely akár a francia forradalom idején, akár Lenin, Kun Béla, Sztálin idejében, akár a kádári kemény és puha diktatúra korszakában, de még akár a nyugati típusú demokráciákban is úgy vélte, hogy a maga emelkedett, valóságtól elrugaszkodott eszmeiségéhez kell a világot hozzáigazítani.

Nem kerülhető meg, hogy a két médiaelnök magatartásával kapcsolatban ne utaljunk a „hasznos hülyék" fogalmára, illetve jelenségére. Meglehetősen plasztikusan ír erről Berényi Szabolcs, a Magyar Nemzet szerzője *Hasznos hülyék* című írásában.[268] A közkedvelt baloldali író, G. B. Shaw *Politikai ábécé* című könyvéből szemezget. Szó esik ebben – Berényi gúnyos szavaival élve – az ultrademokratikus Szovjetunióról, a zseniális, humánus, sőt hősies Leninről és Sztálinról, valamint egy érdekes jelenetről: az író 1931-ben meglátogatott egy orosz fogolytábort, ahol fiatalkorúak raboskodtak, és elmondta nekik, hogy most híres és gazdag, de ifjabb éveiben egyszer őt is majdnem elfogta a rendőrség. „Gyötrelmes pillanatokat élhettek át – ecseteli a helyzetet Berényi – a gulág áldozatai (döntő többségük nyilvánvalóan ártatlan volt), hogy amúgy is borzalmas mindennapjaikat még ezzel a naiv külföldi hülyével is súlyosbítják."

Miként a cikk szerzője megállapítja, G. B. Shaw nem egyedüli „társutas" volt, hírneves kortársainak tömege állt ki minden lehetséges fórumon a Szovjetunió mellett, *„dicsérve, magasztalva és védelmezve a leggyilkosabb államrezont, amely az emberiség történelme során létrejött"*. Stephen Koch kitűnő könyvére utalva *(Kettős szerepben – Az*

[268] Berényi Szabolcs: Hasznos hülyék. Magyar Nemzet, 2001. május 2. (http://mno.hu/migr_1834/hasznos-hulyek-836551)

értelmiség elcsábítása) Ernest Hemingway, Louis Aragon, André Gide, John Dos Passos és Sinclair Lewis nevét említi példaként.

Ilyen kiváló névsorba kell odaképzelnünk magyar megfelelőiket, s nem csak Gombárt és Hankisst. S amikor azt olvassuk, hogy Sztálin külföldre küldött emberei tömegtüntetések és demonstrációk szervezésével alakították a közhangulatot úgy, hogy az megfeleljen a szovjet politika aktuális fordulatainak; vagy azt, hogy a Hollywoodi Náciellenes Liga – soraiban színészekkel, írókkal – a Molotov–Ribbentrop-paktum megkötése után egy csapásra új nevet vett fel (Hollywoodi Liga a Demokratikus Cselekvésért), hevesen védelmezve onnantól azt, amit addig támadniuk kellett; akkor nem ok nélkül, nem alaptalanul jutnak eszünkbe a magyar rendszerváltozás időszakával vonható párhuzamok, az értelmiségi magatartások, a civil mozgalomként felmutatott Demokratikus Charta, az idegen pénzen (pl. a Soros-alapítvány által) nyitogatott magyar társadalom. *„A jelenség annyiból fontos a mi számunkra* – állapítja meg a szerző is –, *mert utórezgései a mai napig érezhetők. Még élnek a hasznos hülyék és utódjaik, még mindig próbálják magyarázni a magyarázhatatlant, Rubik-kockaként forgatva érveiket (...)”*.[269]

Göncz = Demokrácia?

Államelnöki túlhatalom sajtósegítséggel

Balliberális eszmeiségéből s elhivatottsága tudatából fakadóan – no és nem utolsósorban kiváltságai elvesztésétől való félelmében a balliberális (antinacionalista) tábor minden lehetséges hatalmi eszközt megragadott annak érdekében, hogy ellensúlyozza a demokratikus választásokon elért vereségét. Kifizetődőnek bizonyult ez a *„tudjuk, merjük, tesszük*” politika, hiszen az 1990. őszi helyi, önkormányzati választásokon Budapest, az ország fővárosa szabad demokrata főpolgármester irányítása alá került.

A balliberális törzsnek nem kevesebbet kellett demokratikus díszletek között elérnie, mint azt, hogy a kancellária elvű – vagyis a miniszterelnöki irányításra épülő – országkormányzás közepette eltolja a hatalmi súlypontot az alapvetően jelképes szerepkörű, a pártok feletti nemzetet megszemélyesítő államelnök felé. Göncz Árpád személyiségi vonásai kiválóan megfeleltek erre a célra. Egyrészt belesimult a baloldali „hasznos értelmiségiek” ama táborába, amelynek szent meggyőződése, hogy az igazi veszély csakis jobbról, a „nacionalisták” oldaláról leselkedhet. Másfelől szívesen fogadta a politika, a sajtó és a közvélemény-kutatók segítségével kialakított és gondosan ápolt képet a „legnépszerűbb” politikusról, a nép kedves, szerény, bölcs és alázatos „apójáról”, a demokrácia „oltalmazójáról”, bátor megtestesítőjéről. Jól példázza a belesimulás erőteljességét, hogy az 1998. évi országos választások előtt úgy nyilatkozott – nem a „szélsőjobb”, hanem a liberális gyökerű Fidesz kárára –, hogy *az MSZP-SZDSZ koalíciónak nincs alternatívája...*

[269] Berényi Szabolcs: id. mű

Ilyen háttérrel Göncz Árpád megengedhette és meg is engedte magának, hogy a színfalak előtt önálló napi politizálásba fogjon, valójában – a színfalak mögött – a balliberális s kiváltképp a szabad demokrata hatalmi ambícióknak engedjen.

Azzal például, hogy nyilatkozataival a taxisblokádot felállítók védelmére kelt, s azzal, hogy – amúgy ugyancsak jelképes – hadsereg-főparancsnoki tisztségére hivatkozva megakadályozta a honvédségnek a blokád felszámolására irányuló beavatkozását, s végül azzal, hogy amnesztia kezdeményezésével elejét vette a blokádot törvénytelenül felállítók törvényes megbüntetésének, felbecsülhetetlen mértékű presztízsveszteséget okozott a kormánynak és pártjainak.

S vajon a miniszterelnöki jelöltek kinevezésének megtagadása mennyire tekinthető valóban helyénvaló államelnöki lépésnek? Vagy pedig ugyancsak az elnöki jogkör alkotmányellenes túlterjeszkedésének?

Megint hangsúlyoznunk kell, hogy a megfelelő szempont kiválasztásán múlik, milyen válaszra jutunk. Révész Sándor például az idézett munkájában szemlátomást tárgyilagosságra törekszik. Mégis megállapítja az Alkotmánybíróság döntése nyomán (amely szerint az államelnöknek csak a tekintetben van mérlegelési joga, hogy a jelölt kinevezése nem veszélyezteti-e súlyosan a demokratikus államrendet), hogy az államfő *„a jelöltek személyét és addigi megnyilvánulásait tekintve alapos okkal következtethetett arra, hogy kinevezésük az elnökök munkájának ellehetetlenítését és ezáltal a kormány hatalmának a közmédiákra való kiterjesztését szolgálja, s mérlegelhetett úgy, hogy a kormánytól független közmédia az államszervezet demokratikus működésének alapvető feltétele (...)”*.

Révész szerint 1993 elejétől, a médiaelnökök lemondása után, a teljhatalommal felruházott alelnökök irányítása alatt a köztelevízió és a közrádió *„lényegében a kormány és a szélsőjobboldal médiája lett”*. S hogy dolgozatát egyszersmind időszerűvé is tegye 2011-ben, a második Orbán-kormány idején, hozzáfűzi: *„Az állampolgárokat hitelesen tájékoztató elektronikus média hiánya, miként ma, akkor is súlyosan megzavarta az államszervezet demokratikus működését.”*

Ha azonban nemcsak törekszünk a tárgyilagosságra, hanem csakugyan nem vagyunk hajlandóak felvenni a balliberálisok szemüvegét s magunkévá tenni önhitt, rögeszmés látásmódjukat, akkor rögtön megértjük annak képtelenségét, hogy az egykori államelnök az első „szabadon választott” miniszterelnöktől, illetőleg ennek jelöltjeitől féltette a demokráciát, ezzel szemben nem is olyan sokára habozás nélkül aláírta a Horn Gyula által jelölt médiaelnökök és -alelnökök kinevezését. Vagyis egy szocialista párti miniszterelnök, egy volt karhatalmista általi jelölés semmilyen aggodalmat nem támasztott benne a demokrácia veszélyeztetését illetően, Antallról viszont bátran feltételezte, hogy alá akarja ásni a demokráciát...

S ha nem vagyunk hajlandók felvenni a balliberálisok rögeszmés szemüvegét, csak akkor tudhatjuk megállapítani higgadt tárgyilagossággal, hogy az ország akkor került szélsőségesen rossz gazdasági helyzetbe, súlyos kiszolgáltatottságba, amikor nemcsak a „szélső”, de semmilyen jobb nem volt még a kormány közelében sem.

Nem szólva arról, hogy amikor végre csökkent a balliberális hegemónia az elektronikus médiában, akkor sem valamiféle „szélsőjobb” került végre helyzetbe, hanem csupán a nemzet, az ország, a magyarság sorsáért több felelősséget érző szerkesztők, újságírók...

Mindenesetre a Népszabadság rovatvezetőjének végső következtetése az akkori helyzet kilátástalanságára vonatkozóan megint helytálló. Azt a saját „üléspontjáról” ugyan nem

tudhatta kijelenteni, hogy a kilátástalan helyzetet a balliberális, antinacionalista rögeszme és a bolsevik típusú „tudjuk, merjük, tesszük” stílusú politika okozta, a tekintetben viszont a lényegre tapint, amikor az Alkotmánybíróság szóban forgó döntése nyomán megállapítja: *„...ettől kezdve az államfő és a kormány döntései nem férhettek meg egymás mellett az alkotmány és a demokratikus államrend keretei között. Ha az államfő döntése alkotmányos, akkor a kormány súlyosan veszélyezteti az államrend demokratikus működését; ha pedig nem veszélyezteti, akkor az államfő eljárása alkotmányellenes. Az államfő és a kormánytöbbség tehát, ha nem tekinti önmagát bűnösnek a legsúlyosabb politikai vádban, akkor a másikat kell annak tekintenie, kimondva (mint a kormánytöbbség), vagy kimondatlanul (mint a köztársasági elnök)”*.

A leendő választók java persze nem sokat értett ebből a csűrcsavarból. Leginkább csak addig a felismerésig jutott, hogy a legnépszerűbbnek felmutatott politikus számára is rokonszenvesebb, mint a vele szemben állók, az őt „támadók”, s a soron következő választásokon ezt a maga módján kifejezésre is juttatta...

A „nemzeti” tábor sajtópolitikája.[270]

Ki csatát nyert, háborút vesztett

Ha röviden kívánnánk megragadni a „nemzeti” tábor sajtópolitikáját, azt mondhatjuk, hogy lényegében nem is volt sajtópolitikája. Mint látni fogjuk, médiaháborúzás ide vagy oda, Antall József miniszterelnök valójában eleve idegenkedett attól, hogy a médiát kormányzati célokra hasznosítsa. Vele szemben Csurka azt hangoztatta, hogy saját sajtó nélkül minden kormány eleve bukásra van ítélve, ezért a miniszterelnököt minden eszközzel arra igyekezett rábírni, rászorítani, hogy szerezzenek befolyást a közmédiában (a Magyar Televízióban és a Magyar Rádióban), és teremtsék meg a saját, velük rokonszenvező sajtót. A miniszterelnök a maga módján – mondhatni: jobb meggyőződése ellenére –, a lehetőségek meglehetősen szűkre szabott keretei között, igyekezett eleget tenni Csurka és hívei akaratának, s belement a médiacsatározásba. Már jobban ínyére volt (inkább ízlése szerint való volt) a Duna Tv – titkos kormányhatározattal elősegített – létrehozása. Ráérezhetett arra, hogy Csoóri Sándor csöndes eltökéltsége, a nemzeti, konzervatív, keresztény értékek ilyen szemléletű, azaz kevésbé harsány, ám mégis kitartó hangoztatása, felmutatása több rokonszenvet és kevesebb ellenszenvet ébreszthet a nagyközönségben, mint a Csurka-féle hangos, kardcsörtető radikalizmus.

Tegyük rögtön hozzá, hogy a kormányzat, ill. a nemzeti erők szempontjából áldatlan médiahelyzet, a nyomasztó balliberális médiafölény megszüntetése valóban radikális, azaz erőteljes beavatkozást követelt. Ám azt is hozzá kell tennünk, hogy a Csurka-féle nemzeti radikalizmus a közvéleménynek csak egy szűkebb rétegében talált rokonszenvre; elegendő volt ahhoz, hogy Csurka létrehozhassa majd a maga mozgalmát (Magyar Út Körök) és pártját (Magyar Igazság és Élet Pártja), de nem volt elegendő ahhoz, hogy az MDF szavazóbázisát

[270] E rész gerincét a következő tanulmány adja: Varga Domokos György: A „Sas” sajtója – Az Antall-kormány médiapolitikájáról (Médiafüzetek, 2004/1. Zöldi László szerk.)

megőrizze. Csurka és követői nem szembesültek (nem számoltak) azzal, hogy Kádár egykori népe nem akarja teljesen megtagadni, sutba vágni az előző rendszerben leélt egész életét, az akkori értékrendjét; s nem annyira a szellem, az igazság szintjén vágyódik gyökeres változásokra, inkább csak a mindennapi anyagi jólétét illetően...

A „sas" sajtója

Idevágó egyik elemzésemben, egy évized távolából szemügyre véve az Antall-kormány és más, későbbi kormányok médiapolitikáját, arra a következtetésre jutottam, hogy gyökeres különbség mutatkozik az Antall-i és a többi felfogás között. Ez utóbbiakról annyit szükséges itt és most megemlítenünk, hogy egyik sem a kormányzati feladatok tényleges végrehajtásának médiatámogatását tekintette szívügyének, hanem inkább a „díszcsomagolást", vagyis a propagandát. Medgyessy Péter miniszterelnöknek például szemére is vetették: jobban tenné, ha az állandó kampányolás helyett a kormányzással törődne; s kormányát az ellenzéki körök „PR-kormány"-nak nevezték. A politikusok és segítőik leginkább az aktuális politikai széljárást figyelték: Mit akar a nép? Mire vágyik? Mit akar hallani? Ha már nincs mit adni – milyen szólamokkal lehetne jóllakatni?

Az 1990–94 közötti kormányzati ciklus kommunikációja még nem viselte magán ezeket a jegyeket. Antall Józseftől, az MDF-es miniszterelnöktől semmi nem állt távolabb, mint az arctalan (és bizonyos értelemben esztelen) választói-fogyasztói tömeg kegyeinek keresése és haszonleső (hatalomprolongáló) kiszolgálása. Rászánta magát, hogy (az ország, a nemzet érdekében) megteszi az első, legfontosabb kormányzati lépéseket a demokratikus intézményrendszer és a piacgazdaság kialakítására. De nem volt fogékonysága a népszerűségnövelő (-javító, -megtartó) kormánykommunikációra, s e mögött egy tudatos, tervszerű médiapolitikára. „Üzeneteinek" megkomponálásánál nem annyira a saját és kormánya népszerűségének növelésére ügyelt: demagógia helyett inkább úri eleganciába, olykor fölényes szarkazmusba csomagolt *(„a sas nem kapkod legyek után").*

Amikor miniszterelnöki pályafutását azzal a kijelentéssel kezdte, hogy tisztában van azzal: kormánya kamikaze-kormány lesz, a leendő kormányzati kommunikációs politikáról és a saját médiapolitikájáról is minden lényegeset előre elmondott. Nem szépíteni akarják a dolgokat, hanem csinálni.

Lett ugyan „kvázi" napilapja a kormánynak – az Új Magyarország –, mindennél jellemzőbb azonban az akkori kormány médiafelfogására és -fogékonyságára, hogy a lap alapító főszerkesztőjének, Albert Gábornak mi volt az egyik legnagyobb szívfájdalma. Azt még megemésztette, hogy kezdetben körülbelül húsz újságírója volt, később már harminc, miközben a Magyar Nemzetnek nagyjából hatvan, a Népszabadságnak meg százhúsz, s ezért a munkatársai sokkal kevesebb helyen tudtak ott lenni, mint a többi lapéi. Ő legfeljebb az MTI híranyagát tudta leközölni, mert nem volt embere arra – amire például a Népszabadságnak és a Magyar Hírlapnak volt –, hogy minden párttal és minden minisztériummal egy-egy újságíró tartsa személyesen a kapcsolatot. Abba is beletörődött, hogy mivel ugyanott nyomták a Magyar Nemzetet és a Népszabadságot, ahol az Új Magyarországot, neki kellett igazodni, vagyis a legkorábbra tenni a lapzártát. Azt azonban sehogy sem értette, hogy e kényszerhelyzetükben „saját" kormányától nem kapott információt!

A vele készített interjúban ezt mondta: *„A mi lapzártánk emiatt nyolc órakor volt. És emiatt sokszor azt se tudtuk meg idejében, tehát lapzárta előtt, hogy mi történt a kormány-*

ülésen. Hiába tartottak sajtótájékoztatót, az lapzárta miatt a mi újságunkba már nem kerülhetett be. Hiába kértem a szóvivőt, hogy legalább annyit áruljon el, hogy miről lesz szó, hogy legalább a témákat megjelölhessük. Ezt nem tehetjük meg – ez volt a válasz –, a demokráciában nem juthat ilyen előnyhöz egyetlen lap sem."[271]

Mai ésszel szinte már fel sem fogható, hogy az átalakulás megindulásakor valamely pártnak, illetve miniszterelnökének, Antall Józsefnek ilyen skrupulusai lehettek. Albert Gábor főszerkesztő a vele készült interjúban azt is gondjaik közt említette, hogy a félig-meddig a kormány szócsövének szánt lap „óriási hendikeppel": nagyon későn indult, s hogy „ez persze Antall Józsefen múlott". Ő ugyanis *„a rendszerváltozás után nagyon sokáig kitartott amellett, hogy nincs szükség kormányhoz közel álló lap létesítésére, demokráciában ugyanis ez magától kialakul"*.

Antall Józsefet ezért a magatartásáért a „nemzeti" oldalon sokan árulónak tartották. Mi másért nem szerezte meg például a Magyar Nemzetet (miként később a Fidesz tette), amikor sokak szerint csak a kisujját kellett volna megmozdítania érte – ha nem azért, mert első szabad miniszterelnökünk valójában a balliberális érdekek kiszolgálója volt? Az „áruló" teóriát Albertnek is felvetettem. Ezt válaszolta:

> *„Antall Józsefet 1950 óta ismertem. Együtt kerültünk az egyetemre, azóta ismerem. Ezt az egész áruló-teóriát egyszerűen badarságnak tartom. Lehetetlennek. Ugyanis mindazt, amit fel szoktak róni neki, mással is meg lehet magyarázni. Például, hogy ő idealisztikus módon, némileg doktriner szellemben képzelte el a demokráciát. A demokráciát a diktatúrától nem egy vonal választja el. Nem lehet azt mondani, idáig tart a diktatúra, innen kezdődik a demokrácia, és az egyikből a másikba egy lendülettel át lehet lépni. A beidegződések nem engedik. Végül ugyan beadta a derekát, és mégiscsak lett egy – nem kormánylap, de kormányhoz közel álló lap, de az sohasem kapta meg azt a támogatást, ami szükséges lett volna ahhoz, hogy igazán hatni tudjon. [...] Állandó pénzzavarral küszködtünk. Már csak azért is, mert éppenhogy csak csurrantak-cseppentek a hirdetések. Márpedig hirdetések nélkül egy napilap megdöglik. Nem tudtuk elérni, hogy legalább az állami vállalatok nálunk hirdessenek. Még a Malévtől is csak egy-egy hirdetést kaptunk. Hiába ígérték meg prominens személyek, hogy ők majd szólnak. Nem, nem és nem!"*[272]

Olaj a tűzre

Itt áll tehát előttünk egy doktriner demokrata kormányfő, amilyen nem lett többé az elkövetkező évek során. S még erről a miniszterelnökről is el tudta hitetni a korabeli, hegemón szerepet játszó balliberális média, hogy a demokrácia ellensége, aki a kormányhatalommal visszaélve, *„diktatórikus"* módszerekkel igyekszik felszámolni a sajtószabadságot, elfoglalni a magyar médiát. Csurka mindenesetre – biztos, ami biztos – megalapította a maga, radikális hangú hetilapját, a Magyar Fórumot, s ennek segítésével 1992–93-ban jó eséllyel lépett fel Antall ellenében a párelnöki székért. A média a politika küzdelmek legzajosabb témájává,

[271] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők. id. mű, II. MédiaArcok, 145. o.

[272] uo.

egyszersmind színterévé vált. A „kormányhatalom” bírálatának ereje és mennyisége eljutott addig a kritikus pontig, amelytől már nem egyszerűen befolyásolta, de hiszterizálta a (választó)közönséget. Ezt a tömeget – a tízegynéhány százaléknyi, megmaradt hívőn túl – már az se érdekelte, jogosak-e a bírálatok vagy nem. Csak egyet kívánt (a korabeli liberális újságíró megfogalmazásában): „mielőbb húzzanak el a francba”.

Antall József halálakor – 1993 decemberében – szinte fülsértő volt a csend, a média szokatlan hallgatása. Ebben a ciklusban ez volt a legelső, egyszersmind a legutolsó pillanat, amikor alábbhagyott a „csaholás” ereje.

A választások küszöbén a Magyar Rádióban zajló – a Csúcs László által végrehajtott – elbocsátások: olaj a tűzre. A médiaelnökök eltávolításával, majd a balliberális újságíró-hadtest közmédiabeli megtizedelésével a nemzeti oldal ugyan médiacsatát nyert, de – legalábbis a most vizsgált időszakban – médiaháborút vesztett.

Az 1993 októberében alakult Nemzeti Tájékoztatási Iroda sem volt képes bármit is fordítani a tendenciákon. Már csak azért sem, mert ebben a részben gerjesztett, részben „önjáró” hisztérikus hangulatban a saját „táboron” belül is abnormális méreteket öltött a gyanakvás, az elhatárolódás. A kevéske „kormányhű” sajtóorgánum – a Pesti Hírlap, az Új Magyarország, a Heti Magyarország, s még néhány jelentéktelen kiadvány – inkább ellensége, mint barátja volt egymásnak. De a kormány különböző rendű és rangú emberei is úgy féltek az újabb és újabb – akármily igaztalan – vádaktól, hogy a Nemzeti Tájékoztatási Iroda vezetőjeként képtelen voltam elérni: a külföldi magyar nagykövetségeken az Új Magyarországból vagy a Pesti Hírlapból legalább az egyik legyen ott. Ezek a „rendszerváltoztató”, kormányhű újságok lassan mind feledésbe merülnek. A régi, pártállami napilapok, ha többé-kevésbé áthangolódva is, de egytől-egyig megvannak...

3. ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉS

Tárgyilagos és körültekintő elemzéssel, a magyar média akkori helyzetének és politikai környezetének ismeretében leszögezhető, hogy az első kormányzati ciklus idején, 1990–94-ben zajló médiaháborúért legkevésbé az akkor kormányzó nemzeti erők tehetők felelőssé, ide értve Antall József kormányfőt is. Sokkal nagyobb felelősség terheli a balliberális sajtóhegemóniát *„tudjuk, merjük, tesszük”* stílusban fenntartani igyekvő, elvakult politikai és médiaerőket, ide értve azt a rövidlátó, „hasznos” értelmiséget is, amely ugyan meg volt győződve arról, hogy a demokrácia szent ügyét szolgálja, ám ettől még a demokrácia kisiklását, zsákutcába terelését segítette elő.

A heves médiacsatározás és háborús vereség mégsem volt haszontalan a demokratikus átalakulás szempontjából...

Az árulkodó szemétkosár

A nemzeti pártokkal s kormányukkal szembeni elementáris össztüzét a magyar balliberális tömegközlés három alapvető okkal indokolta:

- a sajtó a természeténél fogva ellenzéki;
- demokráciában a sajtó feladata, hogy a nyilvánosság segítségével megakadályozza a kormányt a hatalmával való visszaélésben;
- a kormányzó párt megtűrte soraiban Csurkát és híveit, vagyis az antiszemita, rasszista szélsőjobboldalt.

Ebben a fejezetben több oldalról is igazoltuk ezeknek az indokoknak az elfogadhatatlanságát, tarthatatlanságát. Összefoglalónkban egy új szempont felvetésével azt kívánjuk bizonyítani, hogy ugyanez a balliberális sajtó ugyanilyen elszántsággal és hevességgel vetette rá magát – és veti mind a mai napig – egy olyan, eredendően és lényegét tekintve *liberális* politikai erőre, amely akkoriban a kormány határozott ellenzéke volt, ezért nem élhetett vissza hatalmával sem, a „szélsőjobb” léte pedig még nyomokban sem volt kimutatható soraiban. A Fidesz egyetlen bűne az volt, hogy ki kívánt szakadni a nagy testvér vezérelte, bolsevik stílusú, erőteljesen antinacionalista, a szocialistákat mindinkább magába olvasztó politikai tömbből (törzsből), s a maga útján akart járni. Méghozzá egy olyan úton, amelyen a nemzeti értékek és szempontok nem alábbvalóak, mint a liberalizmuséi.

Ekkoriban hangzott el az egyik balliberális médiaharcos, Gádor Iván szájából a Fidesznek címzett, nevezetes mondat: *„a szemétkosárból vettünk ki titeket, oda is fogunk visszahajítani”*[273]. Vajon nem volt-e ez több puszta fenyegetésnél? Egy zaklatott elme rögeszmés álmodozásánál?

[273] Idézi: Bárány Anzelm. In: Volt egyszer... id. mű 56. o.

Fidesz: tündöklés és bukás[274]

Amikor a pragmatikus liberális Fidesz a taxisblokádot követően markánsabbá igyekezett tenni függetlenségét és távolságát a radikális liberális SZDSZ-től, politizálásával, megnyilvánulásaival fokozatosan nemzeti liberális-konzervatív irányba fordult. Nem vette ki részét sem a taxisok bujtogatásából, sem a Demokratikus Charta akciózásaiból, de a médiaháborúzásban is inkább csak statisztaszerepet vállalt. Amíg nem kezdődtek meg az intenzív kampányelőkészületek, a Fidesz volt a legnépszerűbb hazai párt. A Gallup felmérése szerint 1993 áprilisában (ekkor tartja kongresszusát Debrecenben) a pártot a választók közel 43%-a támogatta. Amikor Fodor Gábor kilépett a Fideszből (november 3.), a támogatottság 25% alá zuhant. Alig fél év múlva, az 1994-es országgyűlési választásokon ez a valaha népszerűségi csúcsokat beállító párt a mandátumoknak csupán 5,18%-át szerezte meg!

Az első nagy népszerűségvesztés az MDF–Fidesz székház-ügy kipattanása és a balliberális sajtó általi napirenden tartása után következett be. A Fidesz támogatottsága 40-ről 33%-ra esett, a két „frontember", Orbán Viktor és Fodor Gábor népszerűségi indexe 6, illetve 5 ponttal.[275] A következő népszerűségvesztés a Fideszen belüli hatalmi harchoz kötődött: azt hihetnénk, hogy a közvélemény ismét mindhármukat (Fidesz, Orbán, Fodor) büntette miatta, ám nem ez történt.

A harc ugyanis nem csupán két személy, hanem két felfogás között zajlott: Fodor Gábor vissza akart térni a balliberális irányba, szorosabb köteléket kívánt a szabad demokratákkal (át is lépett aztán, miniszteri posztot is kapott cserébe). Orbán ezzel szemben a nemzeti liberális-konzervatív irányzathoz akarta tartani magát és pártját. Nos, nemcsak a balliberális (internacionalista) politikai erők, de a média és a közvélemény-kutatás egyívású tényezői sem nézhették ezt jó szemmel, s ekkor következett be hármójuk látványos összefekvése.

Az egykori összehangolt balliberális kampány néhány pillanatképét vetítjük ide.

A közös cél ez volt: Fodor Gábor jelentőségét felnagyítani, népszerűségét növelni, vereségét és távozását igazságtalanságként felmutatni s a Fidesz gyengeségeként (másfelől értelemszerűen az SZDSZ erősségeként) feltüntetni. A Magyar Hírlap első oldalán, kitüntetett helyen (balra fent) indította tudósítását a Fidesz országos választmányának üléséről. A jókora cím: *„Fodor Gábor alelnök marad"*. Felette: *„Fidesz választmány Miskolcon"*. Az igazi hírt már csak a hírfejből tudhattuk meg: *„Szájer Józsefet választotta meg elnökévé szombaton tartott alakulóülésén a Fidesz országos választmánya. A szavazáson Szájer József 53 voksot kapott, míg ellenfele, Fodor Gábor alelnök 23-at."* Tárgyilagos tájékoztatás esetén ilyen eseményhez efféle címek jöhettek volna számításba: „Szájer József győzött"; „Szájer fölényesen győzött"; „A választmány Szájer mellett döntött" „Szájer József lett a választmány elnöke"; „Szájer nyert, Fodor marad"; „Szájer: 53, Fodor: 23" és így tovább.

Fodor Gábor november 3-án kilépett a Fideszből. A Magyar Hírlap most a TeleMedia felmérésének eredményét hozza, szintén színesben. *„Véleménye szerint Fodor Gábor távozása a Fidesz népszerűségét javítja, rontja vagy nem befolyásolja?"* – tudakolták. Természetesen ennek a kérdésnek a „kutatásával" sem azért foglalkoztak, hogy megtudjanak valami fontosat,

[274] Ld. még ehhez: Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők, I. MédiaHarcok, id. mű 346–7. o.

[275] Bokor Ágnes: *Politikusok népszerűsége*, In: Magyarország politikai évkönyve 1994, 667. o.

amit másképp bajosan lehetett volna. Egy folyamatosan és erőteljesen népszerűsített politikus, távozzék bár akármely pártból, előre borítékolható, hogy a „közvélemény szerint" ez rontani fogja az elbocsátó párt népszerűségét. E felmérés eredményének közlésénél is nagy kék körszelet mutatta, hogy bizony rontja a Fideszét: a megkérdezettek 61%-a gondolta így; s csupán egyetlen százalék, hogy javítja!

A „Fodor-csinálásból" és a Fidesz-lejáratásból nem maradt ki a HVG sem. A Szájer Józseffel készített beszélgetés (Portré) szó szerint így indult: *„Egy cseppnyi lelkiismeret-furdalása sincs, hogy Fodor Gábor testén – még drasztikusabban a „hulláján" – keresztül jutott ebbe a pozícióba?"*[276]

„Normális" sajtónál, „normális" újságíró fejében egy teljesen szokványos politikusi megmérettetés nyomán efféle „hullás" kép (kérdés) meg sem születhet, nemhogy még napvilágot is lásson. Ha volt valamiféle haszna a médiaháború rendszerváltást kisiklató egykori dúlásának, akkor éppen ebben mutatkozott meg: a balliberális, antinacionalista hadviselés meghökkentő, letaglózó egyértelműségében. Amely majd egyfelől a szabad demokraták eltűnéséhez vezet, másfelől a Fidesz előrelátó médiapolitikájához, azaz saját médiabirodalmának kiépítéséhez. Nem akarván még egyszer szemétkosárba kerülni...

[276] HVG 1993. november 13.

Ötödik fejezet

1992. OKTÓBER 23., ESTI EGYENLEG: CSAKNEM SIKERES MÉDIAKÍSÉRLET ÚJABB TÖRTÉNELEMHAMISÍTÁSRA

Bevezetés

Sok oka van annak, hogy ez a most szóban forgó esemény miért kap olyan kitüntetett figyelmet ebben a médiatörténeti sorozatban – holott már önálló könyv is íródott róla (Varga Domokos György: *A váratlan tanú*), más könyvekben is foglalkoztak vele (Szegvári Katalin: *Egyenleg, avagy egy politikai gyilkosság anatómiája?*; Sebes György szerkesztésében: *Egyenleg – képtelen történet)*, készült róla esszé (Szilágyi Ákos: *Ufó-jelenség a Kossuth Lajos téren, A tények és a lények* c. kötetben), meg történelmi visszatekintés (Wisinger István: *A televízió háborúba megy. Fejezetek a televíziós újságírás és a társadalmi konfliktusok párhuzamos történetéből*), de még (már) szakdolgozat is (Keszei Csilla Gabriella: *Az Esti Egyenleg című műsor mint harci eszköz a nyelvpolitikai küzdőtéren).*

A sok ok közül az csak az egyik, amelyet már az előszóban is megpendítettünk: a mai napig tartja magát az a misztikus hazugság, mely szerint azon a nevezetes napon Göncz Árpáddal szemben valami korszakos, történelmi bűnt követtek volna el, méghozzá a szélsőjobbosok (fasiszták, nacionalisták, neonácik stb.). De nemcsak ők, hanem mindazok, akik nem akadályozták meg a súlyos „bűntényt", akik tehát *bűnsegédként* segítették a szélsőségeseket a „legnagyobb bűn" elkövetésében. Vagyis kik? Voltaképpen a magát *nemzetinek* hangoztató, *hazafiságával*, *magyar* voltával kérkedő erő (szekértábor, politikai oldal).

Márpedig ha ennyi felvilágosítás után is, mindmáig ilyen épületes lódítással traktálják a honpolgárokat, nincs mit tenni, békés mozdulattal fel kell venni a kesztyűt, s hűvös nyugalommal újra neki kell állni a valódi helyzet bemutatásának, elmagyarázásának.

Főképp, ha e szemenszedett médiacsalás még egy örök időknek íródó történelemkönyvben, a Glatz Ferenc-féle *Magyarok krónikájá*ban is előkelő helyet foglal el az igazi, korszakos történelmi események sorában. Semmit sem kívánhatunk jobban – ha már megadatott, hogy kortársai, tanúi legyünk, sőt, személyes áldozataivá váljunk a magyar történelemírásban amúgy sem ritka hamisítási kísérletek egyikének –, hogy a magunk szerény eszközeivel járuljunk hozzá a végső megvilágosításhoz, s akadályozzuk meg, hogy egy újabb hazugság ékelődjék be a többi, az idők során sajnos már megcsontosodottak közé.

De ezen túlmenően az a tény is az alapos feltárásra és bemutatásra késztet minket, hogy az ügy, az 1992. október 23-i, Kossuth téri esemény nemcsak időben, de térben is messze túlmutat önmagán. Bőséges előzmények és bőséges következmények kapcsolódnak hozzá, ennélfogva a politikai és médiacsatározások e *taktikai* elemének mélyrehatóbb vizsgálatával *stratégiai* jelentőségű politikai és média-összefüggésekre deríthetünk fényt. Például arra, hogy Göncz elnök szeretetre méltó, nagypapás, jóságos arculatának módszeres kiépítése és szívós fenntartása, valamint a balliberálisok gátlástalan hatalmi törekvései között szoros összefüggés áll fenn; s e játszmának az egyik, talán legfontosabb eleme az ellenfél erkölcsi megsemmisítésére tett lankadatlan, fáradhatatlan kísérlet.

Vizsgált témánk ugyanakkor nem csupán politikai és médiatörténeti szempontból figyelemre méltó, hanem média-módszertani és -oktatási szempontból is. Segíthet kideríteni és rögzíteni, hogy a valóság tükrözésének, közvetítésének során mi tekinthető igaznak, és mi hamisnak, milyen közvetítői (újságírói) magatartás tekinthető tisztességesnek (de legalábbis tárgyilagosnak), és mi álságosnak (de legalábbis torzítónak). Felettébb markáns és bőséges

részletei révén pedig arra is alkalmunk nyílik, hogy a tömegközlést mint a nyelvpolitika küzdőterét mutassuk be, ecsetelve annak igazságát, hogy miként a stílus maga az ember, a sajtóstílus maga a sajtó, ill. ennek egyik-másik karakteres képviselője.

Végezetül pedig szintén alapos okot adott a témával való foglalkozásra a lelki tényezők (indítékok, összefüggések) tekintetében született váratlan felismerésünk: a szóban forgó műsor főszerkesztője és munkatársai, bár valóban „bődületesen" meghamisították a valóságot, elhallgatva a tálcán kínálkozó igazságot, ám akciójuk végrehajtásakor ennek aligha voltak világos tudatában. A maguk szocializációja, a maguk és környezetük szokásrendje szerint cselekedtek, sokkal inkább szabadságharcosoknak, hősöknek, jó ügy derék szolgáinak képzelhették és képzelték magukat, semmint csalónak, elvetemült hamisítónak. Amit eredetileg tettek, nem tekinthető tehát személyes bűnüknek; harcosok voltak ők – s azok a mai napig – egy messziről idenyúló és alighanem messzire elnyúló háborúban. Ennek a háborúnak habár nagy a tétje – a magyar nemzet megerősödése, fennmaradása –, de csekély az értelme: média- és egyéb fegyverekkel aligha nyerhető meg. Ha megnyerhető egyáltalán, akkor sokkal inkább a kölcsönös megértés, kölcsönös belátás segítségével.

Ebbe a megértésbe *nem* tartozhat bele a hamisságok szótlan lenyelése; ennek a fejezetnek (és ennek a könyvnek) ezért is kellett megszületnie. De beletartozhat egymás indítékainak, szándékainak alaposabb megismerése, s a hamisságok mögött felfedezett eredendő jó szándékok kinyilvánítása. Fontos, hogy e fejezet (s e könyv) sem emberek ellen harcol, hanem rejtve maradt vagy eddig figyelmen kívül hagyott, távlatosabb igazságok kimondásáért született: közös jövőnk eredményesebb épülésére, valamennyiünk jobb boldogulására. Nem öngerjesztő, lelkendező derűlátás mondatja ezt velünk, sokkal inkább személyesen megélt tapasztalatok.

Bánó Andrással egykoron – csaknem két évtizede – perre mentünk egymással 1992. október 23. ügyében; egészen pontosan: a hamisítók perelték be az igazat nyilvánosan kimondani, felfedni igyekvőket, vagyis *A Hét* című műsor munkatársait, s velük együtt – mint harmadrendű vádlottat – engem, aki pedig a *Pesti Hírlap*ban írt egy idevágó cikket, *Sanda ipsék* címmel (utalva a Szonda Ipsos közvélemény-kutató cég hamiskodására)[277]. A bíróság végül Bánóék álláspontját osztotta: nem tudta vagy nem akarta belátni, hogy ami a közlés világában formailag igaz, az *lényegileg*, *tartalmilag* lehet merőben hamis. Bánó András a mai napig a magyar tömegtájékoztatás (a kereskedelmi média) egyik meghatározó katonája, sőt jól fizetett tisztje; jómagam pedig azóta a „perifériára" távoztam, a társadalmi önszerveződés egyik honlapját, a Szilaj Csikót szerkesztgetem önkéntes, ingyenes munkában. Mondhatni, minden okom megvan rá, hogy ellenségesen viszonyuljak egykori vádlómhoz, vádlóimhoz. Ám szó sincs erről! Hisz a „test test elleni" küzdelem, médián kívüli közelharc során megfigyelhettem, hogy nem feltétlen személyes bűnök és alantas szándékok lapulnak az akármily nagy horderejű médiahamisítások mögött – s ha csupán ennyit megértünk, elfogadunk itt is, ott is, e kölcsönös belátás nyomán már nem reménytelen az okos, jó irányú változás...

[277] A Pesti Hírlapos cikk előzménye: Bodor Pál a Népszabadságban kijelentette, hogy *„Meghökkentő és nevetséges volt A Hét válasza az Egyenlegnek. Még hű szurkolói sem értelmezhették úgy, hogy az Egyenleg állításait A Hét képes volt megcáfolni."* Erre válaszoltam a Pesti Hírlap 1993. július 2-i számában: *„Hadd okozzak csalódást Bodornak, s írjam le: Bánó Andrásék vastagon csaltak. Ezért kellett nekik több nap a sajtótájékoztatóig. Meghamisították a felvételt. Annak idején bebizonyították a világ előtt, hogy egy fasisztoid tömeg megakadályozta az elnököt az ünnepi megszólalásban. Nem elégedtek meg azzal, hogy megmutassák, volt ott néhány legalábbis gyanús személy, de egész egyszerűen eltagadták, hogy a fő füttyösök az öreg '56-osok voltak. Bődületeset hamisítottak."*

1. A TÖRTÉNET DIÓHÉJBAN[278]

Az 1992. október 23-i, Kossuth téri állami ünnepségen a nagygyűlés ünnepi szónoka az akkori köztársasági elnök, Göncz Árpád lett volna. Ő azonban nem mondta el előre megírt beszédét, mert amikor az emelvényre lépett, heves füttyszó és pfujolás fogadta: a tömeg egy része lemondását követelte, míg mások szimpátiájuk jeléül tapsolni kezdtek. A hangzavarban Göncz Árpád némi várakozás után úgy döntött, elhagyja a színpadot. Ünnepi beszéd nélkül folytatódott tehát tovább a megemlékezés.

Az *Egyenleg* Sárközy András operatőrt küldte a helyszínre, ő felvett egy rövid képsort egy II. világháborús német sapkát viselő, „árpádsávos" (pontosabban: Árpád-házi sávos) zászlót lengető fiatalemberről. Ennek szájáról ezt lehet leolvasni: „Le vele". A fiú képét néhány másodpercre kimerevítette az Egyenleg esti híradója. Az adásban a hír felvezetéseképpen szó szerint a következők hangzottak el a műsorvezető szájából*: „Jó estét kívánok. 1956 ünnepén kora este botrányba fulladt a Parlament előtti megemlékezés. Az összegyűlt emberek egy része ugyanis nem hagyta, hogy a magyar köztársasági elnök, Göncz Árpád elmondja ünnepi beszédét"*. Ezután a tudósítót halljuk: *„A füttykoncert abban a pillanatban harsant fel, amikor a hivatalos műsorközlő felkérte Göncz Árpádot ünnepi beszédének megtartására"*. Ekkor a műsorközlőt mutatják, ő bejelenti a köztársasági elnököt, majd hallani lehet a hangzavart. A tudósítás így folytatódik: *„A tömeg egy része kiabált, és lemondásra szólította fel a köztársasági elnököt. A térnek ezen a részén neonáci sapkás, árpádsávos zászlót lengető fiatalok is ordítoztak"*. És itt következett az „árpádsávos" zászlót lengető, „neonáci sasos" sapkás fiú elhíresült jelenete – az, amelyik bejárta nem csupán a magyar tömegtájékoztatást, de a határon túli tömegközlés számottevő részét is, megörökíttetett a Magyarok krónikájában, s visszavisszatérő témája lett a magyar országgyűlésnek is. Hivatkozási alapja lett a kormány *„felelőtlenségének"*, az emiatt terjedő, állítólagos *„fasiszta, neonáci veszélynek"*, miként a köztársasági elnök ellen irányuló *„aknamunkának"*.

Mintegy fél évvel később, 1993. június 20-án az Egyenleg ellenlábasa, az ugyancsak a Magyar Televízión belül működő *A Hét* hangot adott ama gyanújának, hogy az Egyenleg manipulált: a zászlólengetős jelenet képsora nem akkor készült, amikor Göncz Árpádot kifütyülték. Az Egyenleg szerkesztősége nevében Bánó András három nappal később sajtótájékoztatót hívott össze, s ezen mindent cáfolt. Bizonyságul felmutatott és lejátszott egy kazettát, amelyről azt állította, hogy az a muszteranyag: vagyis az operatőr eredeti, vágatlan felvétele, s ő ezt egy „hetedik érzéktől vezérelve" eltette egy széfbe. Nahlik Gábor, a tévé elnöki jogkörű alelnöke bekérette és zárolta az említett kazettát, és Sárközy kamerájáról is azonosító adatokat kért, hogy szakértői vizsgálatokat folytathassanak az ügyben. A szalagot a kamerát gyártó Sony cég ellenőrizte, és egy 1993. október 12-én kelt levélben arról tájékoz-

[278] Hogy ne kelljen ismétlésekbe bocsátkoznom, a történet rövid összefoglalásához nem a magam idevágó munkásságából merítettem elsősorban, hanem Keszei Csilla Gabriella említett szakdolgozatát vettem alapul: *Az Esti Egyenleg című műsor mint harci eszköz a nyelvpolitikai küzdőtéren*. Szakdolgozat, 2012. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi kar.

tatta Nahlikot, hogy a szalag nem camcorder-felvétel, hanem egy stúdiómagnón montírozott szalag, és emiatt nem tudják kideríteni, hogy a hangot és a képet bármelyik jelenetnél egy időben vették-e fel. Mivel Bánó a sajtótájékoztatón eredeti muszterről beszélt, az alelnök és a közvélemény egy része a Sony-jelentést a hamisítás bizonyításaként értékelte. Bánó tartott még egy sajtótájékoztatót 1993. október 27-én a MÚOSZ székházában, itt elismerte, hogy ez a kazetta nem az, amelyet a kamerából vettek ki, ám továbbra is *vágatlan felvételnek* nevezte a júniusban levetített anyagot. Vagyis lehet, hogy félreérthetően fogalmazott, de továbbra is állítja – jegyezzük meg: kínosan sápadozva, verejtékezve közben –, hogy nem manipuláltak, nem hamisítottak.

Nahlik Gábor a Sony-vizsgálat eredményére és a Bánó első sajtótájékoztatóján elhangzottakra hivatkozva 1993. október 26-án fegyelmi eljárást indított, és azonnali hatállyal felfüggesztette Bánó András főszerkesztőt, a helyettesét, az 1992. október 23-i adás felelős szerkesztőjét, valamint a Kossuth téri esemény tudósítóját. Az Egyenleg Főszerkesztőség élére egy, a kormánnyal rokonszenvező újságírót nevezett ki. Még ezen a napon a szerkesztőség belső és külső munkatársai levelet írtak Nahlik Gábornak, amelyben a kinevezés visszavonását követelik, s azt, hogy az ő „alkotógárdájukból" válasszon az alelnök ideiglenes megbízatással vezetőt, különben nem készítik el sem az aznapi műsort, sem az azutániakat.

Válaszul a tévé alelnöke 1993. november 3-án közleményt adott ki az Egyenleg Főszerkesztőség megszűnéséről. Ebben egyebek között hangoztatta, hogy a Híradó mellett beindított párhuzamos napi hírműsor költséges volt, s az efféle verseny egy tévén belül két hírműsor között Európában példátlan. A továbbiakat, ha nem is teljes egészében, de szó szerint idézzük: *„1992. október 23-án a köztársasági elnök úr beszédet mondott volna egy köztéri ünnepélyen, azonban a nagy zaj miatt beszédét nem kezdte meg. A Híradó akkor arról tudósított, hogy a zajt a tömeg okozta, az Egyenleg szerint viszont náci sapkás fiatalok csoportja kiabált, mások tapsoltak. A két különböző híradás okát akkor senki sem elemezte. [...] a munkamegtagadást 10 fő mind a mai napig fenntartja, a kirendelt főszerkesztő intézkedéseit a többi munkatárs nem követi. Az Egyenleg c. műsor tehát munkamegtagadás miatt nem készül, az Egyenleg Főszerkesztőség saját magát szüntette meg."*

A történet végéhez még hozzátartozik, kiegészítendő Keszei összefoglalóját: Feledy Péter, a Magyar Televízió politikai műsorokért felelős egykori alelnöke a bíróság „felmentő" döntése ellenére sem engedte vissza Bánót a közszolgálati televízióba. Miként nyilatkozta, leginkább Bánónak „köszönhető", hogy hamis kép alakult ki Göncz Árpád 1992-es kifütyüléséről. Ő (Feledy) *„a helyszínen saját szemével látta, hogy több száz '56-os veterán fütyülte ki a köztársasági elnököt, szkinhedeket ő nem látott. Ettől lehettek ugyan ott, de hangerejük elhanyagolható lehetett."*[279]

[279] Magyar Hírlap, 1999. január 26.

2. IGAZ–HAMIS A KÖZLÉS VILÁGÁBAN

Bánó András a hamisítási ügy kipattanása s állásából való felfüggesztése után közleményben tudatta: 1. 1992. október 23-án a Magyar Köztársaság elnökébe a Kossuth téren belefojtották a szót, függetlenül attól, hogy erről az Esti Egyenleg beszámolt vagy sem. 2. A köztársasági elnököt kifütyülők között árpádsávos zászlókat lengető, nácisapkás fiatalok is voltak – függetlenül attól, hogy arról az Esti Egyenleg beszámolt vagy sem.

Nagyon figyelemre méltó, nagyon beszédes álláspont ez egy „médium" – hírközlő, hírközvetítő – részéről, érdemes elidőznünk mellette. Mindkét állítás azt „üzeni", hogy az Esti Egyenleg semmi egyebet nem csinált, minthogy beszámolt egy valóságos eseményről, amely esemény tőle függetlenül is megtörtént; tehát ő egyszerűen csak tükrözte a valóságot, és szó sincs arról, hogy meghamisította volna. Csak arról számolt be, ami megtörtént, és semmi olyanról nem számolt be, ami ne történt volna meg. *Hagyták beszélni az elnököt? Nem hagyták! Voltak a téren gyanús sapkát viselők? Voltak! Nahát akkor! Miről beszélünk?!*

Hogy mennyire képtelen állítás és magyarázkodás ez, rögtön érzékelhető, ha elképzeljük a következőt.

Szemünk előtt egy bolha és egy elefánt.

Megvan?

Ez volna maga a valóság.

Közvetítsük (tükrözzük) most ezt a képet minden hátsó szándék és megfontolás nélkül.

A *tükörképen* ott lesz egy bolha meg egy elefánt. Méghozzá egy bolha méretű bolha, és egy elefánt méretű elefánt.

Közvetítsük (tükrözzük) most az iménti képet úgy, hogy a tükörképen megint egy bolha és egy elefánt legyen, ám elefánt méretű bolha és bolha méretű elefánt.

Helyénvaló-e ezt állítani, hogy mivel mi mindkét esetben, „a valóságnak megfelelően” egy-egy bolhát és elefántot „közvetítettünk”, ezért mindkét esetben tárgyilagosan tükröztük a valóságot?

Vagy inkább az a kendőzetlen igazság, hogy – ilyen-olyan, még vizsgálandó indíttatásból – a bolhából elefántot csináltunk, az elefántból meg bolhát.

S ez most nem csak játék a szavakkal! Bánóék ugyanezzel az „ártatlan”, „apró” módosítással követték el a „bődületes” hamisítást. Az a néhány, gyanús katonai sapkában díszelgő bőrfejű úgy viszonyult a teljes tömeghez, mint bolha az elefánthoz. Ám azáltal, hogy Bánóék csak róluk – egyikükről – készítettek és merevítettek ki közeli képet, viszont a több ezernyi igazi füttyöst, kiabálót (köztük az öreg ötvenhatosokat) csupán mint érdekteleneket említették és távolról mutatták, a bolhából csináltak elefántot, és az elefántból bolhát.

Józan ítéletű média- és politikai világban, józan ítéletű bírák, józan ítéletű közélet és közönség esetén már ennyiből is egyértelműnek kellett volna lennie, hogy az Esti Egyenleg súlyosan elmarasztalható. Tegyük rögtön hozzá, hogy nemcsak az Egyenleg, hanem minden hasonlóan viselkedő műsorkészítő, függetlenül attól, melyik szekértábort szolgálja; ugyanis a valóság ilyesféle eltorzítása nem ritka jelenség, még ha ez egy szokatlanul kirívó példa is. S talán mert nem ritka jelenség, hajlamosak vagyunk elnézni felette. *„Ott voltak ezek a sötét alakok? Ott voltak! Kiabáltak? Kiabáltak. Nahát akkor! A többi nem érdekes!”*

Nagyon is érdekes, persze, hisz messze ható következménye lehet az efféle hamiskodásoknak, de ez a legtöbb ember fejét, mondhatni, nem járja meg. Azt viszont rögtön felfogja, hogy egy másik időpontból odailleszteni (bevágni) egy oda nem illő képet (történést) a fő eseményhez, ez már csalás a javából. Politikai machináció, nyilvánvaló manipuláció. Ezt még a BBC erkölcsi kódexe is tételesen tiltja... Jó okuk volt tehát Bánóéknak amellett kardoskodniuk, hogy a „hetedik érzékkel” elrakott kazetta vágatlan, s valóban akkor lengetett és kiabált a fiú, amikor a köztársaság elnöke megjelent a színen. Kardoskodhattak nyugodtan, mert ha nem egyenest a kamerából kivett kazettáról van szó, nincs ember, ill. nincs cég, amelyik műszaki eszközökkel, cáfolhatatlanul be tudná bizonyítani, el tudná dönteni, hogy a képeknek és hangoknak mi volt az eredeti sorrendjük, kapcsolódásuk. Ideértve a filmkazetta gyártóját – a Sony céget –, de akár az igazságügyi szakértőket vagy a bírókat is.

Álljunk meg itt egy pillanatra! Mint emlékezetes, Bánó ország-világ előtt azt állította, hogy az általa felmutatott és lejátszott filmkazetta a „muszteranyag”: vagyis az operatőr eredeti, vágatlan felvétele. A kamerát gyártó Sony cég azonban a szalag ellenőrzése után ennek ellenkezőjét állította: azon nem az eredi kamerával készült felvétel található (nem „camcorder-felvétel”), hanem – mint fentebb már idézetük – egy stúdiómagnón montírozott szalag, és emiatt nem tudják kideríteni, hogy a hangot és a képet bármelyik jelenetnél egy időben vették-e fel.

Nos, e tárgyilagos tájékoztatás kétféle, homlokegyenest ellentétes fogadtatása kiválóan rávilágít arra, hogy miért olyan nehéz az igazságot kideríteni, a hamiskodóktól közéletünket megtisztítani. Egy ilyen nagy tétre menő politikai, ill. médiajátszmában egy ilyen tárgyilagosan és pártatlanul bizonyított megtévesztésnek – már hogy kamerából kivett, eredeti felvételnek tüntettek fel egy stúdióban montírozott szalagot – magától értetődően a megtévesztők azonnali eltávolítását kellett volna maga után vonnia. Egy kellőképpen erőteljes politikai és médianyomás azonban képes a közvélemény oly mértékű befolyásolására, áthangolására,

hogy a már feltárt, cáfolhatatlan igazság fajsúlytalanná válik, s egy másik, vitatható kérdésre terelődik a közbeszéd és közvita. Bánó beismerte ugyan, hogy a szóban forgó kazetta csak-ugyan nem azonos azzal, amelyet a kézikamerából emeltek ki, de továbbra is ragaszkodott hozzá, hogy a felvétel vágatlan, s hogy nem csaltak és nem manipuláltak. S mivel az eredeti kazetta, a „muszter" ugyebár mégsem lett valakinek a hetedik érzékétől vezérelve egy széfbe elrakva, semmilyen módon nem lehetett már műszakilag bizonyítani, hogy vágtak-e a felvételen vagy nem. Még akkor sem, ha a vágatlan felvételnek volt egy meghökkentő különössége: a zászlólengetéstől számítva éppen az a négy perc és húsz másodperc hiányzott a felvételről, amely igazolhatta volna, mi is történt közvetlenül a lengetéskor, illetve utána: Göncz Árpád lépett-e az emelvényre (lépcsőre) vagy nem, kivitték-e a fiút és társait a térről vagy nem, az ötvenhatosok és más, tisztes állampolgárok füttye és kiabálása fogadta, vagy ilyen-olyan (jobboldali) szélsőséges elemeké stb.

Az operatőr egyfelől azt vallotta a bíróságon, hogy éppen lemerült a kamera akkumulátora, másfelől pedig azt, hogy a nácisapkás lengetése annyira megdöbbentette, hogy ezért nem készített több képet róla, illetve ezért nem készített egyetlen egyet sem a megérkező Göncz Árpádról. Érdemes pontosan idéznünk az operatőr sokatmondó vallomását, s felfigyelnünk a kissé mesterkélt, kimódolt megfogalmazásra: „Megdöbbent állapotban voltam."

Habár a lelki rugókra, indítékokra nemsokára külön is kitérünk, ugyancsak fel kell figyelnünk arra, hogy a bírósági tárgyalások során az Egyenleg által felvonultatott többi tanú is döbbenetét, ijedtségét, félelmét hangoztatta. S még valamit...

*A váratlan tanú*ból idézek:

(Első számú tanú) *„Egy méter távolságra lengette a zászlót a fiú tőlem... Ünnep után is ott maradtunk, vártuk, hogy mi történik, sírtam is... Amiatt is sírtam, mert kifütyülték a köztársasági elnököt, és hogy náci ruhát láttam."*

(Második számú tanú, az iménti tanú felesége, a lila kabátos, esernyős hölgy – ld. még később) *„Rossz érzést váltott ki belőlem, mondtam is a férjemnek, hogy menjünk el... Olyanokat kiabáltak, hogy le vele, menj haza Izraelbe, salom, kém..."*

(Harmadik számú tanú) „Miután [Göncz Árpád] neve elhangzott, pfujozás, fütyülés kezdődött, és menj haza Izraelbe kiabálás. Barátommal elmentünk szólni egy rendőrnek, hogy intézkedjenek... SZDSZ-es jelvény volt rajtam."

Tegyük hozzá, hogy még az Egyenleg sem tudott előhozakodni egyetlen olyan felvétellel sem, amelyen a „menj haza Izraelbe" kiabálás hallható lett volna, az ilyesfélét kiabálók láthatók lettek volna.

A könyv szerzője s e tanulmány írója (a per harmadrendű vádlottja) az elsőfokú tárgyalás során hangoztatta: *„A tanúk állításainak értékelésekor figyelembe kell venni, hogy egyikük sem higgadt tárgyilagossággal, hanem rendkívüli emocionális töltettel követték az eseményeket. A szkinhedek, a náci egyenruhák látványától az operatőr 'megdöbbent állapotba' került, az egyik tanú sírva fakadt, a másik a rossz érzéstől el akart menni, a harmadik pedig rendőrért szaladt, hogy vezessék ki a szkinhedeket, miközben eszébe sem jutott, hogy a fütyülő, pfujozó tömeg többi részét kivezettesse."* A bírónő az elmondottakat nem vetette jegyzőkönyvbe...

Lássuk be, ilyen helyzetben, ilyen körülmények között csakis egy olyan bíróság marasztalhatta volna el Bánóékat, mely kívül tudta volna helyezni magát a balliberálisok uralta média által terjesztett (gerjesztett) közvélekedésen: a fenyegető náci veszélyen; s egy olyan bíróság, mely elegendőnek ítélte volna a bőségesen sorakozó közvetett bizonyítékokat, és kétségbe merte volna vonni a képtelen védekezést: egy profi hírműsor profi operatőre „begörcsöl” egy zászlólengető látványától, s egy országos eseményen nem gondoskodik feltöltött akkumulátorról; s csak egy olyan bíróság marasztalhatta volna el őket, mely be merte volna látni, hogy az Egyenleg a bolhát elefánttá növesztő ügyködésével végeredményben nemcsak a hírműsorát manipulálta, s nem is csak általában a közvéleményt, de a felsorakoztatott szemtanúit is. Cáfolhatatlan közvetlen bizonyítékok híján – érhető okból – egyetlen bírónak sem akaródzott szembeszállnia a balliberális média hatalmával. Mint harmadrendű alperes, hadd tegyem hozzá: a másodfok bírói tanácsának tagjaiból pedig nem hiányzott a belátás, az igazság szolgáltatására való jó szándékú törekvés. Onnan, a bírói pulpitusról szinte sugalmazták nekem, mi a teendőm ahhoz, hogy „rágalmazási” vétségemért minél kisebb büntetést, kártérítést szabhassanak ki rám: azt hangoztassam, hogy a Pesti Hírlapnak bár formailag nem voltam munkatársa, de gyakran megjelent írásaim miatt egykori munkatársának kell tekinteni engem, ezért az – időközben megszűnt – napilapot terheli az anyagi felelősség, s nem engem.

Bánóék tehát a bíróság előtti elmarasztalásunkat illetően biztosra mehettek, az igazság kiderülését illetően azonban egyetlen dologgal nem számoltak: a „váratlan tanúval”. Vagyis azzal, hogy az ünnepély során egyszer csak csepegni kezdett az eső, aztán mind jobban ráerősített. Nyíltak ki sorra az esernyők. Amikor Göncz Árpád következett, a tévéfelvételek tanúsága szerint ernyők erdeje fogadta. Az egyik közeli képen látni egy házaspárt is, kezükben nyitott esernyő. Ugyanez a házaspár feltűnik a zászlólengető bőrfejű mögött is. Csakhogy az ernyőjük ekkor még csukva van...

A lila kabátos hölgy kezében – a lengetés idején – még csukva az esernyő...

Göncz Árpádot már ernyők erdeje fogadta. A lila kabátos hölgy kezében is már – lásd jobbra, a háttérben – nyitva az esernyő. Az előtérben látható két hölgy réveteg tekintete is arról tanúskodik, hogy ekkorra már bekövetkezett az „esemény”...

Pontosítanom kell magam: Bánóék még valamivel nem számoltak. Azzal, hogy az országszerte és médiaszerte burjánzó hamiskodásokból egyre többeknek kezd nagyon elegük lenni. Az imént röviden s tömören elmondottakat *A váratlan tanú* című könyvemben dolgoztam fel; nem tudtam volna ezt megtenni, ha nem kaptam volna bőséges segítséget egy olyan belsős tévéstől, aki csak annyit kért tőlem, hogy a nevét hagyjam titokban. Olyan filmfelvételekhez jutottam hozzá általa, amelyek még *A Hét* egykori főszerkesztőjének (Pálfy G. Istvánnak) és a hamisítási ügyet kipattintó riporterének (Császár Attilának) sem álltak rendelkezésére...

De ha ennyire sokaknak ennyire elegük kezdett lenni, mégis, miért csinálták Bánóék?

3. MÉDIAINDÍTÉK ÉS LÉLEKELEMZÉS

E könyv más fejezeteinél óhatatlanul elidőzöm azoknak a lelki rugóknak az elemzésénél, amelyek a Bánó-féle balliberális, antinacionalista személyiségek magatartását és viselkedését jellemzi a vizsgált korszakunk közéleti porondján. Nem szólva arról, hogy az *Elsőkből lesznek az elsők...* című médiakönyvem, de még *a törzsi háború természetrajzáról* szóló, vaskos kötetem is bőségesen foglalkozik e kérdéskörrel; ezért itt igyekszünk röviden és velősen megragadni a szóban forgó jelenség általánosabb összefüggéseit, s inkább a sajátosságaira fókuszáljuk majd bővebb figyelmünket.

Mindenekelőtt: az a körülmény, hogy Bánó András a balliberális szekértábor jeles, megbecsült médiakatonája volt (mellesleg máig is az), voltaképpen eleve eldöntötte, hogy az Esti Egyenleg főszerkesztőjeként elvégzi a maga dolgát, vagyis kiveszi a részét a szakadatlan akciózásokból. Amúgy a magyar közszolgálati televízióba ágyazódva, szorgalmasan kereste az alkalmakat, hogyan lehetne a nemzeti táborhoz tartozó kormányerőknek, pártoknak és bárkiknek a hatalmán és tekintélyén csorbát ejteni.

Fontos adalék a helyzet megértéséhez, hogy Bánó András demokratikus választás keretében, titkos szavazás útján, nagy többséggel lett 1990 januárjától – vagyis még az első szabad országos választások előtt – a tévéhíradó főszerkesztő-helyettese.[280] Bánó tehát kellő népszerűségnek örvendett az egyébként természetesen nem szabad választással létrejött médiaműhelyben.

1990 augusztusában – vagyis már a szabad választások s a nemzeti erők győzelme után – politikai és szakmai ellentétek miatt leköszön főszerkesztő-helyettesi posztjáról, és tizenhárom kollégájával együtt leszögezi: nem hajlandó tovább együtt dolgozni Pálfy G. Istvánnal. Bekopogtak az akkori elnökhöz, a kényszerű médiapaktum jóvoltából a televízió élére került Hankiss Elemérhez, és kijelentették, hogy ők *„híradózni akarnak, életüket és vérüket adják a hírekért, de nem akarnak Pálfy G. Istvánnal dolgozni”*.[281] 1991 májusában, amikor Vitray Tamás megkapta a kettes intendatúrát, szólt Bánónak, hogy ha már úgyis ott vannak „parlagon”, menjenek, és csináljanak egy tizenkét perces hírműsort. Ezt Vitray nem híradónak szánta; el akarta kerülni a látszatát is annak, hogy versenyeznének a Pálfy G.-féle Híradóval. Ezért ebben a híradóban nem ültek, hanem álltak, és nem Híradó, hanem Esti Egyenleg lett a műsor neve.

Ugyancsak fontos adalék a történethez – s az indítékok megértéséhez –, hogy a műsor nézettsége májustól decemberig 240 ezerről egymillió fölé nőtt. Hankiss 1991 novemberének végén úgy döntött, hogy az Egyenleg önálló szerkesztőségként működhet, és megbízta Bánót a főszerkesztői feladatok ellátásával.[282] 1993 tavaszán – vagyis az 1992. október 23-i, sike-

[280] Keszei, 25. o.

[281] Kapuvári Gábor, a Híradó szerkesztő-riportere a *Fejezetek a Híradó történetéből* c. dokumentumválogatásban. In: Keszei, 25. o.

[282] Keszei, 25.

resnek tűnő nagy akciót követően – a műsor Pulitzer-emlékdíjat kapott, s az Egyesült Államok budapesti nagykövetségének sajtóattaséja is fontosnak tartotta, hogy gratuláljon hozzá.

Tizenhárom csepp

Az indítékok fülön csípése előtt fordítsuk végezetül figyelmünket a 13 cseppre: azokra a fontosabb médiaakciókra, amelyektől lassanként betelt a pohár, s az Esti Egyenleg az enyészeté lett.[283]

Az első „csepp" az ún. hordó ügy. Az országgyűlésben 1990. szeptember 18-án Tölgyessy Péter SZDSZ-es frakcióvezető interpellációja közben több kiáltás is hallatszott. Ezek közül az egyik az Egyenleg szerint ez volt: „Hordót a zsidónak!".

A második „csepp" magának a médiaháborúnak a tálalása az Egyenlegben. Médiaügyben száznál is több riportot készített az Egyenleg: voltak olyan időszakok, amikor heteken keresztül mindennap foglalkozott a témával.

A harmadik ügy a MÚK (Magyar Újságírók Közössége) kiválása a MÚOSZ-ból (Magyar Újságírók Szövetségéből). A MÚK fel akarta osztani a MÚOSZ vagyonát, amihez a MÚOSZ nem járult hozzá...

A negyedik „csepp" a Duna Televízió és a Hungária Televízió Alapítvány pénzügyi hátterét és a kuratórium összetételét firtató adásokra utal. Az Egyenleg egyik munkatársa – évekkel később többek között a Nap-kelte és a Klub Rádió műsorvezetője – azt is kiderítette, hogy létezik egy titkos kormányhatározat a Duna TV-nek juttatandó támogatásról.

Az ötödik az ukrán–magyar alapszerződés megszavazásával kapcsolatos. A kormánypártok soraiban is megosztottság mutatkozott a „területi épség" tiszteletben tartásának kölcsönös garantálásáról szóló cikkely kapcsán. Az Egyenleg szerint ebben a vitában „Ismét előtérbe kerültek azok a jobboldali, sőt szélsőjobboldali nézetek, amelyek komoly veszélyt jelenthetnek a Magyarországról kialakított képre", de a kormány ezúttal még „el tudta fojtani belső ellenzékét". Miként Keszei Csilla megállapítja, az Egyenleg tehát *„azok mellett állt, akik külpolitikailag 'veszélyesnek' ítélték Kárpátalja (és esetleg más, korábban Magyarországhoz tartozó területek) valamikori esetleges visszacsatolásának felvetését."*

A hatodik ügy a „Csurka-sztori", azaz Csurka István megnyilatkozásainak (például az 1992 augusztusában megjelent dolgozatnak) viszonylag gyakori bemutatása, és a MIÉP megalakulásának, MDF-ből való kiválásának élénk figyelemmel követése. „Mindez a legnagyobb kormányzó párt és a jobboldali szavazótábor megosztottságát volt hivatva kiemelni" – jegyzi meg Keszei.

A hetedik a listán a Fónay-ügy: Fónay Jenő, a POFOSZ elnöke és a Magyarok Világszövetségének egyik alelnöke egy óbudai gyűlésen indulatosan úgy fogalmazott, hogy *„1992-ben, aki a fasizmust próbálja elítélni, az egy gyalázatos, alávaló, bolsevista bérenc". Később Fónay ezt úgy pontosította, hogy „aki csak a fasizmust ítéli el...". „Ismét a fasizmus témája kerül elő tehát (...). kisebb botránynt dagasztva"* – állapítja meg a szakdolgozat ifjú, ám éles szemű szerzője.

A nyolcadik „csepp" a székházügyek tematizálása, különös tekintettel a Fidesz és az MDF „titkos megállapodására": *„...a két párt több milliárd forinton osztozott volna, még-*

[283] Bánó András: Egyenlegünk cseppjei. Előszó a *Képtelen történet* c. kötethez (szerk.: Sebes György, 1993). In: Keszei, 27. o. *(A legnagyobb vitát kiváltó tudósítások)*

hozzá úgy, hogy egy titkos kormányhatározat révén a törvényben előírtnál több ingatlanhoz jutott, majd pedig a »többletet« gyorsan és persze titokban el is adta." Most mi fűzzünk ehhez egy kínálkozó megjegyzést, felidézve Horn Gyulának az MSZMP KB 1989. július 23–24-i ülésén elhangzott felhívását: *„A feladat a pártvagyon minél nagyobb részét átmenteni. És úgy továbbvinni, hogy a pártjelleg eltűnjön, de a Párt rendelkezésére álljon!"*[284]

Nos, e felhívás nem maradt falra hányt borsó. De ha csak a közvagyonból, az „elprivatizálásokból" részesedtek volna a politikai hatalmukat gazdasági előnyökre váltók! Ha csak ennyi lett volna az ő „eredeti tőkefelhalmozásuk"! 1995 tájékán alkalmam volt kezemben tartani és áttanulmányozni egy fél tucat olyan kifizetési számlamásolatot, amely egyértelműen bizonyította, hogy a Fővárosi Ingatlanközvetítő Rt. – miközben egyik vezetője azzal vádolta a másikat, hogy bérgyilkossal akarja őt eltétetni láb alól – több régi prominens pártvezérnek juttatott rendszeresen több százezer forintos apanázst, mégpedig mi másból, mint a lakosságtól (a lakásmegvásárlásokból) befolyt pénzből.[285]

Sem az Egyenleg, sem az egész balliberális újságíróhad nem foglalkozott ezekkel a nagyszabású bűnökkel, holott – miként ezt korrupciós könyvemben, a Baksisvilágban igazolom – a későbbiek során ezek alapozták meg, ezek kényszerítették ki a többi gazdasági és politikai tényező hasonló viselkedését. Ehhez képest az MDF–Fidesz érdekeltségű székházügy akkora teret kapott az akkoriban még sokszorosan túlsúlyos balliberális médiában, hogy az összehangolt támadás a narancsos pártot a legnépszerűbb párt pozíciójából csaknem a „szemeteskosárba" juttatta.

A kilencedik téma néhány nagy összegű végkielégítés az ÁV Rt.-nél, a tizedik, hogy Szabó Tamás privatizációért felelős tárca nélküli miniszter lehet-e egyúttal az MDF kampányfőnöke, a tizenegyedik néhány „autós történet" (három miniszter kocsija túllépte a megengedett sebességhatárt), s végül a tizenkettedik „big story" a dabas–sári iskolabotrány. Utóbbinál az Egyenleg által megszólaltatott szülők egyike ezen háborog: *„Megszüntették az önkormányzati iskolát, és nem biztosítottak másikat helyette. Be akarnak terelni minket az egyházi iskolába"*. Helyénvalóan összegzi elemzését Keszei Csilla (az utolsó „csepp", azaz „A Göncz-botrány és a kazettaügy" részletes bemutatása előtt): *„A fasizmus, valamint a kormánypárti korrupció és a 'szélsőségek' elleni fellépést kiegészíti tehát a 'világnézeti szabadság' ügye (valójában inkább az egyházak közoktatásban vállalt szerepének rossz szemmel nézéséről van szó)."*

Az indítékokról

A fenti bőséges adalékok segítségével képzeljük magunkat Bánó Andrásék helyébe azon a bizonyos október 23-i napon. Országos nagy ünnep készül, országos közérdeklődéssel, kiváló alkalom az újabb akciózásra. A kormány szervezi az ünnepséget, ám a túloldali tábor kegyeltje, Göncz Árpád köztársasági elnök az ünnepi szónok, a feszültséggóc tehát eleve adva van, van mit keresni. Az Egyenleg stábja idejekorán kimegy a Kossuth térre, az operatőr

[284] A jegyzőkönyvből idézi Balaskó Jenő, Pesti Hírlap, 1994. március 24. *(Ne feledjük, hogy a közel nyolcszázezres tagságot számláló Párt és vagyona nem egyszerűen a szervezet működését, de a tagság kiváltságos helyzetét is szolgálta, az átmentéskor volt tehát mit „tejbe aprítani".)*

[285] Varga Domokos György: Baksisvilág. A korrupció természetrajza – a rendszerváltozás Magyarországán. III. Elemzések, következtetések)

szorgalmasan készíti a vágóképeket. Rátalálnak a csoportnyi fekete zubbonyos, katonai sapkás fiatalra, elég náci kinézetűek, azonnal képeket készítenek róluk. Közben Nagy Imre szólal meg az óriási kivetítőn, ezeknek a suhancoknak ő is csak egy kommunista a sok közül, rögtön cirkuszolni kezdenek, *„Le vele!”*, kiabálják, s az árpádsávos (pontosabban: az Árpád-házi sávos) zászlót lengetik. Az Egyenleg azonnal felveszi, hetedik érzékkel és csalhatatlan ösztönnel, az ilyesmit eszi a nép, nem véletlen a milliós nézettség...

A riasztó öltözékű, kiabáló fiatalokat a rendőrök hamar igazoltatják és lekísérik térről. Mindjárt Göncz következik, s hírlik, hogy valami balhé készül, jobb ezt megelőzni... Göncz kilép a reflektorok vakító fénycsóvájába, hunyorog, jószerivel nem lát semmit, ha még ott lettek volna a bőrfejűek, akkor sem látott volna belőlük egy hangyányit sem, annál inkább hallja az elementáris fütyülést és teli torkokból jövő kiabálást. Zavartan pislog egy darabig, talán meg sem üti a fülét, hogy kiabálnak neki lentről, *„Beszélj már! Beszélj!”*, hisz a mikrofon hangereje a kihangosításnak köszönhetően mindent azonnal elnyomna, de ő inkább sarkon fordul, s némán távozik.

Innentől kezdve az összes újságíró, az összes szerkesztőség lázban ég. A köztársaság elnökét, a szabad demokraták legfontosabb politikusát elképesztően súlyos sérelem érte, ezt egyetlen balliberálisnak sem szabad ennyiben hagynia. Ezeknek a nacionalistáknak, fasisztáknak, úgy látszik, elment az eszük, ezek már Göncz Árpádot sem kímélik. Nagyon ütős hírműsort kell készíteni, olyat, amely méltó választ ad erre a botrányra. Meg kell kérdezni egy sereg hozzánk húzó, népszerű személyiséget, mit szólnak a dologhoz, s közibük ékelni egy vagy két kormánypártit a hitelesség kedvéért. Amíg a többiek interjúért szaladnak, a maradék csapat nézi a felvételeket, mit kellene az adásba bevágni. Amikor Bánó meglátja a zászlólengetőt, egyszerre fogja el heves utálat – *„rohadt nácik, hogy nem lehet kiirtani őket?!”* –, és hirtelen öröm: *„Ez az! Pontosan ez illik oda, amikor Gönczbe belefojtották a szót! Ez fejezi ki legjobban azt a szörnyűséget!”*

Természetesen nem tudhatjuk, pontosan mi zajlott le Bánó András fejében. Csak e médiakorszak, s körülötte e több évtizedes politikai időszak alaposabb ismeretében ezt van okunk feltételezni. Számos „túlparti” újságíróval való alapos beszélgetés alapján meggyőződéssel állíthatjuk, hogy az ilyen fekete egyenruhás, sötét alakoktól való ösztönös riadalom és heves undor csaknem általánosnak mondható az „antinacionalista” táborban. Egészen biztosak lehetünk abban, hogy amint Bánó megpillantotta a zászlólengetőt, ő nem egy bolha, hanem egy elefánt nagyságú veszedelmet látott maga előtt, s végül ennek megfelelően készült is el estére az Egyenleg tudósítása.

Ezt a feltételezésünket támasztja alá a Bánóékkal folytatott per elsőfokú tárgyalásának egyik közjátéka. Miután a harmadrendű vádlott (azaz jómagam) kifejtette a tisztelt bíróság előtt, hogy a vallomások értékelésekor figyelembe kell venni a tanúk rendkívüli „emocionális töltetét”, azaz túlfűtött érzelmi érintettségét, Bánó András a per szünetében megjegyezte: szép szónoklat volt, *„de közben a Szabó Albert-féle Világnemzeti Népuralmista Párt nácijai masíroznak Budapest utcáin”*.

Ennyi idő távlatából már leszögezhetjük: az események két évtizedes alakulása nem igazolta vissza Bánóék rémlátomásainak megalapozottságát. Bánót és munkatársait legfeljebb az józaníthatta volna ki, ha a korábbi, hasonló rémüldözésekkel tálalt eseteknél a közönség java elfordult volna tőlük, mondván, kérem, ne tessék itt rémeket képzelni. Ám a közönség – mint láthattuk – magas nézettséggel díjazta a szakmailag jól elkészített, vagyis kellőképpen

mozgalmas, feszültségekkel, ütközésekkel teli hírműsorokat. S ha még azt is hozzátesszük, hogy Bánóéknak a saját szekértábori – szakmai és politikai – elismerésekből is bőségesen kijutott, akkor már végképp nem úgy merül fel a kérdés, hogy miért csinálták Bánóék, amit csináltak, hanem úgy, hogy: Miért is ne csinálták volna?!

BBC-kódex

Csakhogy vannak olyan televíziós aranyszabályok, amelyektől legfeljebb akkor lehet eltérni, ha a mi szekértáborunk kegyeltje ül a tévéelnöki poszton, s szemet huny minden felett. Ha viszont a túloldal embere, aki amúgy is lesi az alkalmat, hogyan lehetne eltávolítani minket, akkor jobb mindenáron azt bizonyítani, hogy nem vétettünk semmi ilyen szabály ellen.

Amikor *A Hét* szerkesztősége feszegetni kezdte, hogy a Göncz Árpádról szóló hírhez bevágott bőrfejűek akkor már nem is voltak a téren, Bánóéknak legalább három aranyszabály áthágásának vádját kellett elhárítaniuk. Az MTV-nél is elfogadott BBC-kódex szerint:

- A hírműsorok nem teremtik, hanem közvetítik az eseményeket.
- A hangnak és a képnek összhangban kell lennie. Megengedhetetlen a képek sugalmazó, megtévesztő alkalmazása.
- Olyan megalapozott beszámolót kell adni, amelynek alapján a közönség véleményt tud formálni.

Ha a zászlólengető fiú valóban nem volt már a téren, akkor a „náci sasosnak” nevezett sapkában való többszöri közelképes bemutatása, a köztársasági elnökhöz való illesztése nem közvetítette, hanem *teremtette* az eseményeket. Azt *sugalmazta*, hogy Magyarország köztársasági elnöke náci, szélsőjobb fiatalok garázdaságának van kitéve; hogy Magyarország fasizálódása már itt tart. A közönség – és a sajtó – jelentékeny része ennek alapján alkotott képet magának az eseményről, tehát *nem tudott valós véleményt formálni*.

Ebből a csávából próbált aztán Bánó kimászni a muszteres mesével. Sokat elmond szellemi-erkölcsi-érzelmi közállapotainkról, hogy bár végül távozniuk kellett, ezt a saját híveik előtt – minden kínos verítékezés, lázas homloktörölgetés dacára – hősként, emelt fővel tehették, egyebek között egy Pulitzer-díj és az amerikai nagykövet kitüntető figyelme, meleg gratulációja birtokában...

4. MEGSOKSZOROZÓDÁS

Jogosan merülhet fel a kérdés: ha már ilyen megértő belátással kezeljük a főszerkesztői személyes indítékokat, s ha már ilyen tekintélyes szakmai és nagyköveti elismerésről is tudomásunk van, miért kell nekünk olyan kitartóan foglalkoznunk ezzel a szinte „ösztönös", szinte „magától értetődő" hamisítással? Nos, éppen ezért kell: mert tekintélyes véleményformálók – köztük újságírók, politikusok, bírák – serege nem fogja fel – nem szólva most az egyszerű állampolgárokról –, hogy ebben a rendkívül zaklatott (mert törzsi háború sújtotta) közéletben minden torzítás után kapva kapnak azok, akik ettől vagy önigazolást nyernek, vagy politikai és egyéb hasznot remélnek; ezáltal pedig az egyszeri hamisságok megsokszorozódnak, óriásira duzzadnak.

Az *Elsőkből lesznek az elsők* című könyvem egyik fejezetében (Akciózások kora) többször hivatkozom Ferenczi Krisztina rendkívül informatív tanulmányára[286]. E körültekintő, alapos műben találjuk a következő eseményleírást 1992. október 23-áról: *„Különösen kitűnt aktivitásával néhány száz, nyilas és fasiszta szimbólumokat viselő szkinhed."* Azaz tudomásul kell vennünk a szomorú tényt: az ezért vagy azért rémeket látó lélek védtelen a hamisításokkal szemben, még akkor is, ha egyébként tisztességes tárgyilagosságra törekszik. Már nem is csak elefántnak látja a valamikori bolhát, hanem mamutnak. Gadó György[287], az SZDSZ egyik közismert rémüldözője (mondhatni: hivatásos üldözött) a következőt nyilatkozza egy külföldi (svájci) újságban[288]: *„...Göncz Árpádot, aki szintén liberális, több száz randalírozó megakadályozta a beszéde megtartásában. »Zsidó« és »Sieg Heil!« – kiáltozta a tömeg, s közülük néhányan nyilaskeresztes egyenruhát viseltek, a magyar nácik egyenruháját, és horogkeresztes zászlókat lengettek. [...] A gyanú, hogy a csőcselék a kormány megbízásából cselekedett vagy legalább eltűrték, ami történt, a következő napokban beigazolódott."*

Sajnos nemcsak a Gadóhoz hasonló, hallucinálásra hajlamos személyiségek ragadnak meg a képtelenség kellős közepében, hanem például egy alkotmányjogász is: Halmai Gábor szintén minden további nélkül el tudja képzelni, hogy *„az 1992. október 23-i hivatalos állami ünnepségen néhány náci egyenruhás skinhead belefojtotta a szót a köztársasági elnökbe"*.[289] Itt látható igazán, mi a sanda tömegtájékoztatás valóságos veszedelme: még az olyan „nagy tudású" emberek is, mint egy alkotmányjogász, jobban hisznek a nekik rokonszenves műsor-

---

[286] Ferenczi Krisztina: id. mű

[287] Egy olvasóm régi újságcikk fénymásolatát küldte el, amely szerint az eredeti írás (olvasói levél) a Népszabadságban jelent meg 1957. február 22-én, *Visszaszerezni a nép bizalmát!* címmel, s efféle kitételekkel: „Magam is részt vettem mostanság pártgyűléseken. Jogos felháborodásunk az ellenforradalmárok iránt, szükséges a keménykéz követelése, fontos, hogy az októberi események igaz mivoltát tízszer is kifejtsük [...]. Magam már négy ízben fordultam levéllel vagy cikk beküldésével a szerkesztőséghez, választ mégis egyszer kaptam csak, noha írásaim politikai vonatkozású észrevételeket tartalmaztak. (A népakarathoz küldött írásom is válaszolatlan maradt.) [...] Hovatovább eredményesebben fordulhat az olvasó gyógyszerigényével egy szerkesztőséghez, mint orvoshoz vagy gyógyszerészhez – ami még nem nagy baj –, míg politikai kérdéseivel esetleg kénytelen lesz a patikushoz vagy fűszereshez fordulni." Aláírás: Gadó György. (In: Varga, Elsőkből lesznek az elsők...)

[288] Jüdische Rundschau, 1993. szeptember 2. In: Heti Magyarország, 1993. szeptember 17.

[289] Halmai Gábor: A véleményszabadság határai, Atlantisz, 1994

vezetőnek (médiumműhelynek), mint a saját józan eszüknek. Arról pedig Glatz Ferenc akadémikusunk gondoskodott, hogy amíg világ a világ, a hamis kép megőriztessék utódainknak is: Az általa szerkesztett *A magyarok krónikája*ban mindössze két oldal foglalkozik az 1992. évvel, ebben is kitüntetett helyet kapott a szélsőjobb akciózás, ezen belül a Kossuth téri kifütyülés. Természetesen az Egyenleg-féle változatban: *„A skinheadek legnagyobb feltűnést keltő megmozdulására október 23-án került sor. Az 1956-os évforduló ünnepségén nyilas jelképeket viselő, Árpád-sávos zászlót lengető bőrfejűek megakadályozták, hogy a köztársasági elnök elmondja beszédét.”*[290]

S végezetül még egy markánsan riasztó példa arra, miért kell a húsz évvel ezelőtti esettel újra foglalkoznunk, a régi témát elemeznünk, boncolgatnunk. Mert húsz év múltán megjelent egy kiadvány, amelyet médiatankönyv rangjára emeltek, s ezért is kiválóan alkalmas arra, hogy érdeklődő ifjak százait, ezreit vezesse a régi tévútra. Gyuricza Péter *Média–Csata–Tér* című könyvéről beszélek[291]. A művet egyszerre jellemzi az olvasmányosság, a felszínesség – s a jóhiszeműség, bizonyos értelemben: politikai korrektség. Nem ad okot arra, hogy az ugyancsak jóhiszemű, ráadásul tapasztalatlan és tudatlan médiahallgatók kételkedjenek benne. Márpedig az Egyenleggel kapcsolatban a szerző olyan meghökkentő megállapítást tesz, mintha nem is egy egész kötetet írt volna a média világáról; olyan megállapítást, amelyet ha az olvasók magukévá tesznek, bizony megint a legfontosabb szellemi műveletet nem fogják tudni végrehajtani: a hamisat megkülönböztetni az igaztól, igazságtól.

Szó szerint ezt olvashatjuk a könyv 123. oldalán: *„Volt olyan érv is, hogy Göncz Árpádot egykori ‘56-os bajtársai fütyülték ki, csakhogy az Egyenleg kamerája rögzítette, amint a téren ‘neonácisapkás, Árpád-sávos zászlót lengető fiatalok is ordítoztak’”*. Lefordítva a magunk nyelvére: „mondják, volt ott egy elefánt, csakhogy a kamera rögzített egy bolhát”. (Arról már nem is szólva, hogyan lett a valójában egyetlen zászlólengető, ordító fiatalból itt is többes számú.)

Nem mehetünk el szótlanul amellett sem, hogy pár sorral lejjebb az elhíresült felvétel operatőrének „bizonyító erejűnek” szánt, nyakatekert vallomása olvasható (Szegvári Katalin említett könyvéből idézve). Ugyan, ha a médiajárta, tapasztalt szerzőnek nem jut eszébe kételkedni, miért is akadna fenn majd a sok naiv tanítvány az afféle sületlenségeken, hogy azok a bizonyos szkinhedek *„vitustáncot jártak, magukból kivetkezve őrjöngtek”*, miként Sárközy állítja. Ha a szerzőnek nem járja meg a fejét, miért is járná meg az ifjú és nem ifjú olvasóét az a képtelenség, hogy az operatőr – a könyvbeli idézet szerint – egyfelől megint az őt ért sokkoló hatásról beszél, másfelől viszont arról, hogy néhány másodperc alatt felmászott a reflektorokat tartó állványzatra, és elkészítette a zászlólengetős felvételt. Apró, árulkodó jelei a hamiskodásnak, magába szippantó hazugságmocsárnak... *„Sajnos, akaratlanul is belekeveredtünk”* – mondta egyszer együttérzőleg Sárközy, az Egyenleg operatőre a bírósági tárgyalás egyik szünetében, a harmadrendű vádlottnak...

[290] A magyarok krónikája, Glatz Ferenc szerkesztésében, 1995, 799. o.

[291] Gyuricza Péter: Média–Csata–Tér. Fejezetetek a magyar média és a hatalom utóbbi 25 évének történetéből. PONT JÓ NEKEM Kft., Budapest, 2012.

5. NYELVPOLITIKAI KÜZDŐTÉR

A váratlan tanú írásakor csodálkozó ámulattal boncolgattam a különféle sajtótermékek megannyi nyelvi leleményét, ahogy a száraz tényekből a saját szájízüknek – lelki beállítódottságuknak, érdekeiknek, sanda szándékaiknak – megfelelő szövegeket, tudósításokat kanyarítottak. Mondhatnánk, sajtómódszertani stílusgyakorlat ez a javából! Másképpen nevezve: harci eszköz, méghozzá egy *nyelvpolitikai küzdőtéren*. Említett szakdolgozatában Keszei Csilla Gabriella éppen ebből a szempontból elemzi – bőségesen, részletekbe menően – az Esti Egyenleg című műsort, a szóban forgó esemény sajtóbeli tálalását és országgyűlési visszhangját.[292]

Az alábbiakban, jellemző adatok (tények) és példák kiragadásával (tehát a teljesség igénye nélkül) e nyelvpolitikai küzdőtér néhány sajátosságára kívánok rámutatni.

Nagy tét, nagy háború

A szóban forgó „botrányos" esemény a törzsi háborúskodással zajló rendszerváltozásunk egyik erőteljesen jelképerejű politikusához, Göncz Árpádhoz kötődik. A köztársaság elnöke akkortájt megtestesítette a szabad demokratákat, velük együtt az egész ellenzéki tábort, illetve politikájával megtestesítette a miniszterelnök, a kormányerők, a kormánypártok egyik legfőbb ellenlábasát. De még ennél is többet: az ellenzéki oldal szemszögéből magát a demokráciát (l.: Elnök = Demokrácia); a kormányoldal szempontjából pedig a demokráciaellenes erők egyik legfőbb – magas rangú – bábját, kiszolgálóját.

Alkotmányjogi szempontból Göncz Árpádnak mint köztársasági elnöknek nem volt tényleges hatásköre a napi politikai élet alakítására, szemben a miniszterelnökkel. De mint a „papírforma" szerint legnagyobb közjogi méltóság (a köztársaság első embere) kiválóan alkalmas volt arra, hogy a módszeres ellenzéki politika és média, valamint az alájuk dolgozó, kezükre játszó közvélemény-kutatatók segítségével a legnépszerűbb politikust csinálják meg belőle, s ily módon mintegy informális hatalomhoz juttassák. Többek között e hatalommal igyekeztek a szabad demokraták legalább valamelyest pótolni azt, amelyhez a választások elvesztése miatt nem jutottak hozzá. (Például megtagadtatták az elnökkel a miniszterelnök által előterjesztett vezető médiaszemélyek kinevezésének aláírását.) E hatalom nagysága szorosan függött a köztársasági elnök népszerűségének mértékétől. Az ország-világ előtti kifütyülés nyilvánvalóan nem igazolta a legnépszerűbb politikusról, a mindenki Árpi bácsijáról oly nagy műgonddal kialakított képet. Ezért, mondhatni, létkérdés volt az ellenzéki erők számára, hogy ugyancsak ország-világ előtt bebizonyítsák: Göncz Árpáddal aljas emberek, aljas erők tették, amit tettek, aljas és felelőtlen kormányzati tétlenséggel, vagy akár alantas, titkos kormányzati rászervezéssel. A nagy tét maga után vonta a balliberális tábor – mint látni fogjuk – szinte már ösztönös fegyverhasználatát, bevált hadviselési módját: a „szélsőjobboldali", „náci", „nyilas", „antiszemita", „nacionalista", „rasszista" veszedelemmel való hatásos

[292] Keszei, 33–61. o.

és módszeres riogatást, s a nemzeti erőknek, különösen a kormányerőknek a szélsőségek támogatásával való megvádolását, azaz szélsőségesként, veszedelmesként, fenyegetőként való megjelenítését. A kormányzó nemzeti erőknek ugyancsak létkérdés volt, hogy ezt a kormánybuktatásra játszó bizonyítási kísérletet megakadályozzák.

E nagy tét pedig eldöntötte, hogy az esemény után mindenki, akinek csak lehetősége nyílott rá, megnyilvánult az ügyben – újságírók, politikusok, képviselők, más közéleti személyiségek –, aki csak tehette, többször is (pl. a napilapok is, hetilapok is két-három egymást követő számukban). A heves küzdelmet az jellemezte, hogy míg az ellenzéki erők a teljes médiaharctéren kemény, lendületes letámadásba fogtak a minél nagyobb politikai haszonszerzés (zsákmány) reményében, a kormányerők kényszerűen, gúzsba kötve védekeztek, s csak a nemzeti radikálisok próbáltak meg visszatámadni a maguk szerényebb lehetőségeivel élve.

„A név kötelez" – szekértáborok harca

A médium neve, közismert irányultsága, törzsközönsége ugyancsak eleve eldöntötte, hogy a tényszerű történéseket milyen nézőpontból fogja tálalni. Azt igyekszik-e bizonyítani és hosszasan ecsetelni, hogy sötét, aljas erők áldozata lett a gyalázatos módon megtámadott, tiszta szívű elnök, vagy éppen ezt az igyekezetet igyekszik visszaverni. Amint ez az alábbi, összefoglaló táblázatból látható, semmi nem tapasztalható abból a tárgyilagos, tényszerű tájékoztatásból, amely az ideális sajtó sajátja. A médiumok nem a sokszínű valóságot tükrözik (közvetítik) kellőképpen sokszínűen, körültekintően, tehát nem tárgyilagos tájékoztatásra törekszenek, hanem sokkal inkább a saját (szekértáboros) álláspontjuk érvényesítésére, térnyerésére.

Az értékeléshez, viszonyításhoz szükségünk van a kiinduló esemény száraz, tényszerű megfogalmazására:

> *Az 1992. október 23-i ünnepi megemlékezésen a tömeg füttyszóval, kiabálással fogadta Göncz Árpádot. Ezért a köztársasági elnök nem tartotta meg ünnepi szónoklatát, némán távozott. A hangos tiltakozás a becslések szerint sok száz főt kitevő ötvenhatos veterán köreiből indult ki, innen terjedt át a tömeg egy jelentősebb részére. Szórványosan akadtak olyanok is, akik tapsoltak.*

S akkor most lássuk ehhez képest a magyar tömegközlés jellemző megnyilvánulásait!

Sajtók, nyilatkozatok	Megjelenés időpontja 1992...	Kulcsszavak, kulcsmondatok[293]
Kormánypárti sajtó és politikusok		
Pesti Hírlap	október 24.	– Göncz Árpád köztársasági elnök nem beszélhetett, mert a tömeg hangos füttykoncerttel belefojtotta a szót. – Antall József kérlelte az elnököt [hogy beszéljen]
Új Magyarország	október 24.	– *(„Szereptévesztés című”, keretes jegyzetben, részlet:)* – Bejelentik a szónokot. A Magyar Köztársaság elnöke. (...) Az összegyűlt tömeg nem kér belőle. Pfújolnak, fütyülnek, tiltakoznak, a kormányt és a miniszterelnököt éltetik. Az elnök áll, megrendült arccal, nagyon magányos. (...) Talán arra gondol, hogy az ország népének az a része, amelyik nyíltan, az utcán is vállalni kívánja 1956 örökét, a kormány támogatását várta volna tőle, a nemzeti érdekek mindent megelőző képviseletét. – jogszerűen jártak el (a rendezők)
Miniszterelnöki Sajtóiroda (az Új M.-ban)	október 26.	*(közlemény)* – A kormány sajnálatát fejezi ki azért, ha az ünnepségeket bármikor, bármely helyen nem kívánatos események zavarják meg, és hogy a Kossuth téren sor kerülhetett ilyen eseményre. – A téren semmi olyan cselekményre nem került sor, amely biztonsági szempontból veszélyeztetett helyzetet jelentett volna.
Boross Péter belügyminiszter (a Pesti H.-ban)	október 26.	A köztársasági elnököt ért Parlament előtti inzultusról kijelenti, hogy a jelképekkel kapcsolatban valóban egyértelmű helyzetet kell teremteni, amely csak az lehet, hogy minden, a nemzettől idegen és az elnyomására emlékeztető szimbólum tűnjön el.
Kónya Imre MDF frakcióvezető (az Új M.-ban)	október 26.	a köztársasági elnököt belehajszolták

[293] Keszei, 33–49. o.

Magyar Fórum, Csurka István	október 29.	– Ragadj ki az egészből egy kicsiny szeletet, nagyítsd fel, hitesd el a közvéleménnyel, hogy az ő törekvései azonosak a kicsiny csoportéval. És végül fojtsd el az ellened felkelt népmegmozdulást, hallgattass el mindenkit, aki nem a teáltalad meghatározott önző és részrehajló módon akarja a demokráciát, aki nem tartja igazságosnak a te gazdasági és politikai hatalombitorlásodat. – Ez a népidegen politikai kurzus 1989 óta álságos politikai akciókkal, blokádokkal, alkuk révén szerzett politikai pozícióinak önkényesen alkotmányellenes kiterjesztésével, a sajtóban és a tömegtájékoztatásban birtokolt monopolhelyzetének felhasználásával végeredményben egy kommunista restaurációt készít elő.
Ellenzéki újságok és politikusok		
Népszabadság	október 24.	– *(cím:)* Göncz Árpádot megakadályozták ünnepi beszéde elmondásában – Hangos tüntetők egy csoportja, amellyel szemben a rendőrség nem lépett fel, a köztársasági elnökbe fojtotta a szót, és megakadályozta abban, hogy elmondja beszédét. – *(jegyzet:)* „Hányan lehettek azok, akik megakadályozták a köztársaság elnökét, az '56-os forradalom vezető egyéniségét abban, hogy elmondja beszédét? Hányan voltak azok, akik ezzel elhomályosították az ünnep fényét? Mennyi csuklyás, árpádsávos zászlós szkinhed ragadta magához a kezdeményezést ezekben a percekben? Egyesek szerint néhány százan, mások szerint százötvenen. Vajon nem felelős-e az a minisztérium, amely az ünnepséget megrendezte, azért, hogy az ünnepség zavartalan legyen? Szükségszerű a kisebbség ilyetén terrorja, és a jövőben is erre kell felkészülni?”
	október 26.	– *(az Egyenlegtől átvett, címlapos kép kommentárja:)* „Egy fiú a Kossuth térről. Kezében árpádsávos zászló, a fején náci jelvényes sapka” – „Egy, becslések szerint 200-300 skinheadből álló csoport megakadályozta a köztársasági elnököt beszéde elmondásában.” – elítélik az elnök elleni provokációt – Mécs Imre (SZDSZ) ténymegállapító parlamenti bizottság felállítását szorgalmazza majd a T. Házban, s ugyanerre készül Gál Zoltán szocialista frakcióvezető is.

		– A péntek esti Parlament előtti események ráirányították a figyelmet a szkinhedek kemény magjára.
	október 27.	– Amerikában nemhogy az egyenruhás neonácikat, hanem a tiltakozó táblákkal „felszerelt” tüntetőket is kivezetik a titkosszolgálat emberei arról a gyűlésről, ahol az elnök megjelenik.
Magyar Hírlap	október 24.	– Szervezett provokáció az elnök ellen? – A megjelentek zöme az elnök levonulását követően eltávozott, ám néhány százan kisebb csoportokban elemezték a történteket. A többség úgy vélekedett, hazánkban elmaradt az igazi rendszerváltozás, az egykori kommunisták változatlanul a hatalom birtokosai, hazánk pedig a nemzetközi cionista mozgalom martalékává válik. – Az összegyűlt szkinhedek vezetésével mintegy kétezer ember a televízió épülete elé vonult, ahol Hankiss Elemér távozását követelték. Ezt követően „a tömegből kivált mintegy nyolcszáz bőrfejű nacionalista jelszavakat skandálva végigvonult a belváros utcáin.”
	október 26.	– A „bőrfejűek” akciójukra az ‘56-os Szövetség és a POFOSZ Kolumbusz utcai székházából indultak, ahol nagygyűlésüket tartották. (...). A civil ruhában megjelent határőrfiatalok megerősítették, hogy találkoztak fasiszta jelképekkel. – „Szkinhednagygyűlés”: vidékről 600 bőrfejű érkezett, a pályaudvaron „hozzávetőlegesen” 200 szkinhed és sok rendőr várta őket. – Két szkinhedszervezet egyesült, és ideiglenes országos vezetőséget választott. – Nemzeti ünnepünkön az emberi tisztességet gyalázták meg. ‘56-os SZDSZ-esek: vonják kérdőre a belügyminisztert! – *(jegyzet „Kinek a szégyene?” címmel):* „Tényként rögzíthető”, hogy péntek este „nyílt, utcai tüntetés zajlott a Magyar Köztársaság elnöke ellen”, amelynek a televízión keresztül az egész ország tanúja lehetett. A tettesek: „bőrfejűek” és csalódott, gyűlölködő ötvenhatosok. Az elnök „méltósággal” viselkedett, és helyesen döntött, amikor szó nélkül lelépett a pódiumról.

	október 27.	– Szervezett tüntetésről volt-e szó, amelyben esetleg a kormány és a koalíció is segédkezett, s kiket terhel a felelősség? – *(cím): „Göncz számíthat a munkavállalókra*” – *(vezércikk „Ünnepnapi fasizmus” címmel:)* „...közismert, s a tévé nyilvánossága által közszemlére tett tény [...], hogy az október huszonharmadikai központi ünnepségen az ország háza előtt többek között fekete nyilas egyenruhába öltözött fiatalok fojtották bele a szót a köztársaság elnökébe, ötvenhat hősébe, Göncz Árpádba”.
Népszava	október 24.	– Amikor az államfő megjelent a mikrofonnál, a téren összegyűlt többezres tömegből sokan – elsősorban szkinhed-kinézetű fiatalok – pfujolni kezdtek és fütyültek, mások éltették és tapsoltak – (*„Gyalázat” címmel:)* Néhány száz vagy ezer ember, akit tegnap alighanem kirendeltek a Kossuth térre, végképp lejáratta az 56-os forradalom eszméjét, bizonyságát adva annak, hogy bármire képesek, és indulataikat immár nem is akarják kordában tartani. – *(cím:)* Füttyszóba fojtott ünnep
	október 26.	*(„Fasiszta röplapokat foglaltak le. Házkutatás 22-én este tíz órakor” címmel:)* Október 22-én este tíz órakor egy V. kerületi lakásban házkutatást tartott a rendőrség, és különböző horogkeresztes röplapokat, valamint egy német fasiszta újság magyar nyelvre fordított kiadványát elkobozták.
Magyar Nemzet	október 24.	– *(jegyzet, „Gyalázat” címmel:)* Az ünneplő tömeg egy „minden jel szerint jól szervezett” része fütyülte ki és szólította fel lemondásra az ünnepi beszédét elmondani szándékozó köztársasági elnököt. Göncz Árpádnál, ‘56-os forradalmunk életfogytiglanra ítélt hősénél „aligha lehetett volna méltóbb szónoka a Parlament előtti megemlékezésnek. [...] A megemlékezés gyalázattá fajult, a köztársaság elnöke nem mondhatta el beszédét, nem tehetett mást: méltósággal visszavonult. Az ‘56-os forradalom szent emlékét besározta egy kis létszámú csőcselék”.
168 Óra	október 27.	*(a címlapon és belül az Egyenleg képeivel:)* – „Péntek este, úgy fél hét tájban a televízió bejárata előtt egy idős nő megrázta az öklét, meglóbálta balkezében a

		lyukasztógéppel preparált papírzászlót és kinyitotta száját: »Gyáva Göncz!« Ez jött ki rajta. Erővel, nehezen préselte ki, hangszálai valószínűleg még a Kossuth téren mondták föl a szolgálatot, ahol kevéssel előbb sokadmagával belefojtotta a szót a köztársaság elnökébe" (Eörsi István) – „...hogyan rándult meg az arca ennek a tiszta öregembernek, amikor a szervezett horda gyalázta, hogyan vetett egy pillantást a rezzenetlen belügyminiszterre, és hogyan ment el, akkora csöndben, mintha egy percre a világ kihalt volna körülötte"; árpádsávosok, nyilas jelvényesek, '56-ot meggyalázó ötvenhatosok rekedt üvöltése; eltakart arcú, lyukas zászlót vonszoló bőrfejűek vonulása... „Azt kell tehát mondani, hogy igen, félni fogunk". (Szénási Sándor) – *(cím:)* Gosztonyi János: Az a röpke kis fasizmus
	november 3.	– *(cím:)* Skinheadek a hadak útján – *(egy ironikus írásból:)* „Hanem a skinheadeket bevetni... Kínos taktikai hiba, Kegyelmes Uram. [...] Summa summarum, kerülni kell az ilyesmit. Annál is inkább, mert ezekre a fiúkra egy jóval későbbi szakaszban szükségünk lesz. Nekünk 1994-ben nyernünk kell! És a médiaügyek kimenetele változatlanul kétes". – „Ma sem tudni még pontosan, miként kerültek bőrfejűek, csuklyások, sálálarcosok, árpádsávosok, birodalmi sapkások és egyéb hangoskodók a Parlament elé, hogy a Magyar Köztársaság elnökét elnémítsák. Az azonban kiderül az alábbiakban, hogy egyik csoportjuk élén Porubszky István, azaz Potyka bácsi állt, aki korábban az '56-os Antifasiszta és Antibolsevista Szövetség megalapítója volt, s most nem feledkezett meg a nemzeti érzelmű konzervatív fiatalok neveléséről. Az csupán a történet pikantériája, hogy Porubszky úr [...] nemrég még az SZDSZ tagjaként tevékenykedett, de onnan szélsőséges nézetei miatt kizárták" – *(interjú Potyka bácsival:)* Amikor a köztársasági elnököt elkezdték kifütyülni, akkor ő „megkérte a nyomozó urakat, hogy legyenek szívesek figyelni, hogy nem ezek a konzervatív gondolkodású fiatalok azok, akik kiabálnak és rendet bontanak, mert azok közül egyetlenegy se kiabált egy szót se". Arra, hogy akkor kik voltak, röviden így válaszol: „Szerintem azok a rendbontók, akiket ott láttunk először. Ezek a fekete ruhába öltözött macskajancsik. A jó isten tudja, kik voltak".

		– *(cím):* Vizsgálat nincs – felejtsük el? Vád, tanú nélkül. A rendőrség nem lát, nem hall, nem gyanúsít – *(Polt Péter büntetőjogász nyilatkozata:)* A rendelkezésre álló adatok szerint legalábbis szabálysértés (garázdaság) bizonyosan történt a téren. Az követi el ezt a szabálysértést, aki kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, mely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. Egészen bizonyos, hogy ez a cselekmény közösségellenes volt, hiszen egy nemzeti, állami ünnepet zavartak meg. Az is kétségtelen, hogy másokban megbotránkozást, illetve riadalmat keltett, hiszen a felháborodás megmutatkozott később a sajtóban, televízióban, rádióban és így tovább. „...a sajtó természetesen beállítottságának megfelelően közölheti a véleményét, a tények azonban attól tények maradnak” – *(Ne féljünk a farkastól? címmel:)* „Aki fasiszta jelvényeket visel, annak puszta megjelenése gyűlölet és fenyegetés. A fasiszta jelvényeket nem azért hordják, hogy Micimackó kuckóját kitapétázzák vele, a fasiszta jelvény nem farsangi maskara, nem gyerekcsíny, nem a fagylaltosok nemzetközi szövetsége hordja cukrászsapka helyett. A fasiszta jelvény az uszítás és az agresszivitás emblémája, az aluljáróban agyonvert színes bőrű diák és a feldúlt temető. A fasiszta jelvények a halál jelvényei.” (Fehér Klára) – *(szerkesztőségi levél:)* „A tények: az ünnepségek fő programjának, a Parlament előtti nagygyűlésnek ünnepi szónokát, mégpedig a köztársasági elnököt egy kicsi, de nagyon hangos, agresszív csoport nem engedte megszólalni, azt sem tudva, hogy mit mondott volna. Közben ebben a kis csoportban jól látható fekete csuklyák, német náci sapkák tűntek fel, birodalmi sassal díszítve, árpádsávos (gyengébbek kedvéért: nyilas) zászló lobbant elő. Körülbelül ennyit látott a tévé egyik szeme (Esti Egyenleg), a másik szeme (Híradó) kevesebbet”.
	november 10.	– *(a címlapon:)* Katolikus püspökök az antiszemitizmus ellen – *(1994: bőrfejűek a szavazófülkékben címmel:)* A Kossuth téri események óta kiderült, hogy legalább négyféle skinhead-szervezet működik az országban. Ezekről a „lassan reguláris csapatokká szerveződő” közösségekről kérdezik a politikai élet résztvevőit...

Élet és Irodalom	október 30.	*(Sajnálatos események címmel Megyesi Gusztáv írása:)* A szlovák tévé is bemutatta, mi történt Göncz Árpáddal a 23-i ünnepségen. „A kommentátor hidegen és tárgyszerűen számolt be a történtekről; tényleg hideg és tárgyszerű volt, de mintha röhögött volna, állítólag fél Szlovákia is rajtunk röhög.”
	november 6.	*(Az írók levele: Szabad György úrnak, az Országgyűlés Elnökének cím alatt)* A „fasiszta–náci–nyilas felségjeleknek” mint az emberek közötti gyűlöletkeltés gyilkos emlékű kellékeinek a büntetőjogi betiltását kérik *(néhány aláíró neve:)* Balassa Péter, Lakatos István, Mándy Iván, Sándor Iván, Szabó Magda.
Magyar Narancs	október 29.	*(a borítón az Egyenleg felvételein is jól látható sapkás, bomberdzsekis fiatal)* – *(szerkesztőségi jegyzet:)* Életünk egyik legszomorúbb napja volt 1992. október 23. „Láttuk Göncz Árpádot, a köztársaság elnökét a Parlament előtt a szónoki emelvényen állni fedetlen fővel, láttuk a hitetlenkedést, a zavart és az elkeseredést a szemében. És láttuk a vadakat, láttuk a halál keresztjeit rajtuk, hallottuk gyűlölködő ordításukat. És majdnem félni kezdtünk, majdnem rettegni tőlük, redőnyt lehúzni, ellenőrizni zárakat, a menekülés útját keresni. És ordítottak tovább, nevetségesek voltak és szerencsétlenek, félrevezetettek és tudatlanok [...] Lehet, hogy tényleg nincs más megoldás. Ha az Állam nem tudja vagy nem akarja megvédeni az Alkotmányt és az alkotmányos intézményeket, akkor valóban az állampolgárokra hárul ez a feladat. És ők nem olvasnak újságot, ezeknek talán tényleg bunkóval kell a fejükbe verni: mi volt a nácizmus, aminek jelképeivel, jelszavaival és gondolataival játszadoznak, mi az, amit civilizált ember megengedhet magának s mi az, amit nem.” „És össze kell szorítani a fogunkat és állni az ütéseket és megőrizni méltóságunkat. A mennybéli Atya Úristen segítsen mindannyiunkat, el ne veszítsük a fejünket”. – *(Skinheadbotrány a Kossuth téren cím alatt:)* A Kossuth téren „több száz bőrfejű és több hangos, szélsőjobboldali csoport megakadályozta Göncz Árpád államfőt abban, hogy elmondja ünnepi beszédét”. Az SZDSZ felháborítónak nevezte, hogy a belügyi szervek, bár tudtak a készülő rendzavarásról, nem akadályozták azt meg. Az MSZP javasolta, hogy parlamenti bizottság vizsgálja ki a történteket, ezen kívül pedig kezdeményezik a fasiszta jelképek betiltását.

		– (*Összefüggések címmel Eörsi István publicisztikája:)* „Hadd idézzem fel a jelenetet. A köztársasági elnök előrelép, hogy szónoklatot tartson az állami ünnep alkalmából. Ő az államvezetés egyetlen olyan tagja, akire 1956. november 4-től a Kádár-rendszer összeomlásáig súlyosan ránehezedtek a forradalom leverésének következményei. Mégsem beszélhet, mert újfasiszta fiatalok, odaparancsolt, civil ruhás határőrök és néhány száz elkeseredett, félrevezetett ember beléfojtja a szót." 1992. október 23-ától kezdve „számíthatunk arra, hogy forradalmi ünnepeinket – melyek Petőfitől a Petőfi-körig mindig baloldalról indultak el – fasiszták és a fasiszta-barátok gyalázzák meg."
	november 5.	Következmények nélkül bőrfejűek egy csoportjával tárgyalt a Parlament egyik kapujánál Király B. Izabella MDF-es képviselőnő.
Mécs Imre SZDSZ (a P. Hírlapban)		Aligha lehet véletlen „egy fasisztoid csoport rendbontása".
Konrád György, az SZDSZ egyik alapítója (a Népszavában)		*(Nyílt levél:)* „Holnap velünk is megtörténhet. Együttérzés és szolidaritás Göncz Árpáddal"
Hegedűs B. András (a Népszavában)		„Saját szememmel láttam, ahová nem »tömegnek« mentem, amikor Porubszky István, a Történelmi Igazságtétel Bizottság (TIB) kispesti szervezetének elnöke, háromnegyed öt után valamivel üvöltve bevezette a Kossuth térre bőrfejűekből álló csapatát."

„Azt látjuk tehát – összegzi elemzését Keszei Csilla –, *hogy az ellenzéki sajtó erősen tematizálja, sőt kifejezetten túldimenzionálja a Kossuth téri eset egy mozzanatát és annak vélt, esetleges következményeit: éppen azt a mozzanatot, amelyet az Egyenleg emelt be a köztudatba."* A legfontosabb kulcsszavak, visszatérő kifejezések ebben a – Keszei megfogalmazásával élve – *„aktív közvélemény-befolyásoló folyamatban"* az *„árpádsávos"*, „atrocitás", „bőrfejűek", „gyalázat", „incidens", „fasiszta", „fasisztoid", „náci(zmus)", „nyilas", valamint *„a nemzeti ünnep meggyalázása"*, a *„lila dzsekis határőrök"* és a *„rendőri tétlenség"*.[294]

[294] Keszei, 49. o.

Tudatos tényferdítés – a hitelesség álcájában

Habár a sajtópalettán elfoglalt hely – mint láthattuk – eldöntötte, ki milyen álláspontot foglal el, ebből nem felétlen következik, hogy e mögött mindig tudatos megfontolás rejlik. Felvetődik, persze, hogy a végeredmény szempontjából nem teljesen mellékes-e az indíték. Úgy véljük azonban, hogy nem: a mélyen szántó elemzéstől egyebek között azt várjuk, hogy nyújtson segítséget a nem kívánatos helyzet megváltoztatásához. Ha a hamisítás (hazugság, tényferdítés) mögött csupán ösztönös reakciókat, jellemző szocializációból fakadó érzelmi, lelki indítékokat fedezünk fel, akkor látni halvány esélyt arra, hogy részben felvilágosító munkával (a tények szabatos ismertetésével), részben épp a kellő belátással (a jó szándék megértő feltételezésével) megingassuk a szent meggyőződéseket, és őket a tények elfogadása felé tereljük.

Ha viszont az éppen górcső alá vett tömegközlőnél inkább az a tudatos megfontolás fedezhető fel, amely politikai vagy nézettségi–hallgatottsági–olvasottsági hasznot igyekszik húzni a hamisításokból és ferdítésekből, akkor azzal kell számolnunk, hogy felvilágosító törekvésünk magvai legfeljebb a nagyközönség köreiben hullnak valamelyest termékeny talajra, a médium magatartása azonban semmit nem fog változni: ugyanúgy lesi továbbra is a maga tisztességtelen haszonszerzési lehetőségeit, legfeljebb egy ideig valamelyest óvatosabban, körültekintőbben jár el.

Látszólag lehetetlen feladatra vállalkozunk, amikor azt próbáljuk megragadni, melyik szerkesztőséget milyen indítékok mozgathatták, hiszen egyetlen szerkesztő vagy főszerkesztő fejébe sem láthatunk bele. Közvetetett úton-módon azonban mégis egyértelmű megállapításokra juthatunk.

Minden olyan médiumnál tudatos hamisítást feltételezhetünk, amely vissza-visszatérően tekintélyes terjedelmet szentelt a témának, bizonyíthatóan voltak ismeretei a „sajnálatos esemény" különféle értelmezési lehetőségeiről, mégis, első pillanattól az utolsóig, módszeresen ugyanazt a hamis értelmezést sulykolta, ugyancsak módszeresen ügyelve a hitelesség látszatára.

A vizsgált lapok közül ide kell sorolnunk a Népszabadságot, a Magyar Hírlapot, a Népszavát és a 168 Órát.

(Népszabadság)

A Népszabadság, mint mindjárt látni fogjuk, mérsékelt hangütésével és fokozatos, kimért csúsztatásaival kelti és óvja a hitelesség látszatát.

Az első oldali főcím kerül minden hangzatosságot, ebben még nincsen „belefojtotta a szót", „füttykoncert" vagy ezekhez hasonló, hanem csupán ennyi: *„Göncz Árpádot megakadályozták ünnepi beszéde elmondásában"*. A „csupán ennyi" azonban valójában sokkal több bármilyen hangzatos címnél: mert a „megakadályozták"-ban minden olyan botrányos lehetőség, történés benne rejlik, amit csak olvasó el tud képzelni, el egészen a tettlegességig.

De mi is történt a Népszabadság szerint? *„…hangos tüntetők egy csoportja, amellyel szemben a rendőrség nem lépett fel, a köztársasági elnökbe fojtotta a szót, és megakadályozta abban, hogy elmondja beszédét."* Lám, az első leírás valamelyest még kötődik az igazsághoz: hangos tüntetők egy csoportjáról beszél, közelebbi megjelölés nélkül. Ám még a fogalmazás döccenése árán is belelop a fő mondatba egy olyan hamis alárendelő mondatot, amellyel súlyos vétséget, sőt bűnügyet sejtet. Ha kimondaná, hogy ötvenhatosok fütyültek, az éppen 1956-ra emlékező ünnepség főszereplőihez nem tudná hitelesen odabiggyeszteni a rendőrségi

eljárás szükségességének felvetését. Mivel a téren tartózkodók és az Egyenleg műsorával nem találkozók még tudhatták, igazából mi is történt a Kossuth téren, ezért a Népszabadság egyelőre csak egy jegyzetben pendíti meg s leginkább kérdésekbe csomagolva az Egyenleg-féle hamis változatot*: „Hányan voltak azok, akik ezzel elhomályosították az ünnep fényét? Mennyi csuklyás, árpádsávos zászlós skinhead ragadta magához a kezdeményezést ezekben a percekben? Egyesek szerint néhány százan, mások szerint százötvenen. Vajon nem felelős-e az a minisztérium, amely az ünnepséget megrendezte, azért, hogy az ünnepség zavartalan legyen? Szükségszerű a kisebbség ilyetén terrorja, és a jövőben is erre kell felkészülni?”*. Tanítani illő megfogalmazások – stílusgyakorlat – egy hamisításra szakosodott, elképzelt újságíróképzőben: hogyan állítsunk határozottan úgy, mintha csak tétován kérdeznénk. Hiába a kérdőjel ott, a mondatok végén, bennük bizony állításként, tényként szerepel, hogy *csuklyások, árpádsávos szkinhedek ragadták magukhoz a kezdeményezést* – ők követték el tehát a rendőrségi fellépést kívánó cselekedet –, s ugyancsak ők azok, akik *kisebbségként terrorizálják* a népet, méghozzá ennek bármikor megismétlődhető veszélyével. (Értsd, kimondatlanul is: ha olyan bolond vagy, hogy újraválasztod ezeket a „nemzeti” erőket...)

A következő lapszámban folytatódik a hamisítási hinta-palinta. A címlapon ott az Egyenleg felvétele, a megfelelő kommentárral: *„Kezében Árpád-sávos zászló, a fején náci jelvényes sapka”* Mivel ő és féltucatnyi „macskajancsis” társa nyilván nem lett volna képes Gönczbe belefojtani a szót, ilyet a Népszabadság nem is állíthat. Ezért újabb – a gyanútlan olvasó számára észrevétlen – csúsztatás következik: odabiggyesztik hozzájuk a bár vétlen, ám riadalomkeltésre kiválóan alkalmas „skinhead”-eket. Jegyezzük meg itt, hogy a szóban forgó Potyka bácsi-ifjakon kapucni volt, tehát még az sem bizonyos, hogy „bőrfejűek” lettek volna...

Figyelmes szemek számára az elkövetkező híradások aztán végképp bebizonyítják, hogy a Népszabadság a tetemes politikai haszonért dolgozik: a félelemkeltésen, a köz hergelésén, a közhangulat hiszterizálásán, s ezzel egyfelől a nemzeti pártok, a kormányerők gyengítésén, másfelől pedig az ellenlábas elnök népszerűségének megvédésén, a saját tábor megerősítésén. *„...a péntek esti Parlament előtti események ráirányították a figyelmet a skinheadek kemény magjára*” – szögezi le a lap, hogy e kemény mag létezésében rejlő súlyos veszedelmeket ecsetelhesse. Külföldi kitekintéssel, példával igyekszik bizonyítani, hogy ilyen botrány, mint ami az elnökkel történt, külföldön elképzelhetetlen: Amerikában – írja a lap – *nemhogy az egyenruhás neonácikat, hanem a tiltakozó táblákkal „felszerelt” tüntetőket is kivezetik a titkosszolgálat emberei arról a gyűlésről, ahol az elnök megjelenik.* Csakhogy hiába hívják azt is elnöknek, ezt is elnöknek, van némi különbség a hatalom legfőbb gyakorlója és egy jelképes elnök között, s ki látná világosabban ezt az ordító különbséget, mint maga a Népszabadság? Nem szólva a finom, de mindig hatásos összemosásról, az elnök elleni összes – vélt vagy valódi – tiltakozónak egy kaptafára húzásáról. Nem is akármilyenre: a *neonáci* ki-fejezésnek köszönhetően így lesz nácigyanús (értsd: elvetemült zsidóirtó-gyanús, potenciális gyilkos) egy féltucatnyi „macskajancsi”, több száz kapucnis „nemzeti ifjú”, s több ezer valóban hangosan tiltakozó, a gyülekezési és véleménynyilvánítás demokratikus jogával annak rendje és módja szerint élő magyar állampolgár. Nyelvpolitika ez a javából!

E súlyos elemzői ítélet feltétlenül szükségessé teszi az e mögött meghúzódó újságírói, szerkesztői indítékok mélyebb vizsgálatát. Ugyan az imént megállapítottam, hogy nem láthatunk a nyelvpolitikát űzők fejébe, mégis sokat segít a megfejtésben és megértésben – a közvetett bizonyítási eljárásunkon túl – a közvetlen, személyes tájékozódás. Az *Elsőkből*

lesznek az elsők... című könyvem írása során sok órán keresztül beszélgettem a Népszabadság főszerkesztőjével, valamint egyik helyettesével. Az ennek során szerzett tapasztalataimat e könyv más fejezeteiben fejtem ki, itt csak utalok három, egyértelműen jelenlévő indítékra. Az egyik a félelem, az önvédelem, „a legjobb védekezés a támadás" elvének, vagyis a szekértáboros reflexeknek az érvényesülése, ill. érvényesítése; a másik: a lap liberális baloldali irányultsága, a törzsolvasói elvárásokhoz való igazodás; s végül a harmadik (az előbbi elemtől nem függetlenül): az olvasottság, a példányszám, a profit fontossága.

(Magyar Hírlap)

A Magyar Hírlap híradásaiban ugyancsak sűrűn tetten érhetjük a nyelvpolitikai eszközök és módszerek alkalmazását, nyilván hasonló indítékokból, mint iménti laptársánál. Az elemzésünk szempontjából leginkább figyelemre méltó megfogalmazás mind közül a következő: *„A megjelentek zöme az elnök levonulását követően eltávozott, ám néhány százan kisebb csoportokban elemezték a történteket. A többség úgy vélekedett, hazánkban elmaradt az igazi rendszerváltozás, az egykori kommunisták változatlanul a hatalom birtokosai, hazánk pedig a nemzetközi cionista mozgalom martalékává válik."* Első pillantásra egy üdvözlendően elfogulatlan, tárgyilagos tudósítással állunk szemben, hiszen egy szintén a balliberális szekértáborba tartozó lap számol be olyan véleményről, amely aligha lehet szerkesztőinek kedvére való. A tárgyilagosság és hitelesség látszata azonban rögtön szertefoszlik, mihelyt boncolgatni kezdjük a szóban forgó mondatokat, és előbukkannak az alapos csúsztatások. A tévéfelvételek tanúsága szerint a kapucnisok (újságírói nyelvpolitikai szakszóval: „csuklyások") állítólagos távozása után is javában folyt tovább az ünnepi műsor, a tömeg az eső ellenére is marad még; tehát a zöm egyáltalán nem távozott el. A műsor után valóban, ahogy ez tömeggyűlések után szokás, ott maradtak még néhányan, akár néhány százan is, kisebb csoportokban beszélgetni. S ahogy ugyancsak megszokott ilyenkor, néhány hangadó mondja a magáét, a többiek hallgatnak, hébe-hóba esetleg közbeszólnak. Ép elmével teljesen kizárható, hogy a Magyar Hírlap tudósítója végigment az összes beszélgető csoporton, s ott jószerivel mindenkitől ezt a fajta szélsőségesnek, szalonképtelennek ítélt véleményt hallhatta volna. A nemzetközi cionista mozgalomra vonatkozó álláspont kinagyítását, a bolhából elefántgyártást azzal a nyilvánvaló szándékkal hajtotta végre a lap újságírója és szerkesztősége, hogy olvasói előtt ezzel igazolja a szörnyű antiszemita, fasiszta fenyegetettség fokát és leselkedő veszedelmét. S ugyanebből a megfontolásból szól ebben s az elkövetkező lapszámokban bőségesen a bőrfejűekről, vonulásukról, nagygyűlésükről, s ugyanebből a sandaságból csapja hozzá egyik jegyzetében a bőrfejűekhez „tettesként" a „csalódott, gyűlölködő" ötvenhatosokat. No meg – mint még kitérek rá – az elnökmosdatás miatt...

(Népszava)

Itt is tetten érhető az az igyekezet, hogy a hiteles tájékoztatás álcájában horrorisztikus eseménnyé tenyésszék ki az ünneplő tömeg demokratikus alapjogának gyakorlását. Ünnep utáni második lapszámában a Népszava fasiszta és horogkeresztes röplapokról, német fasiszta újság magyar nyelvű kiadványáról, késő esti házkutatásról számol be az ünnephez körítve. Nem tudhatjuk, hogy valóban így volt-e, valóban akadt-e egy valódi eszement a horogkeresztjével, csak azt tudhatjuk egészen bizonyosan ennyi idő távlatából, hogy az elkövetkező húsz

évben ezek a valódi szélsőségek semmilyen közvetlen politikai vagy közéleti szerephez nem jutottak, azt leszámítva, hogy az őket minduntalan kirakatba helyezők annál bőségesebb politikai haszonhoz, előnyhöz jutottak. Tegyük hozzá: váltakozó sikerrel, sőt egyre több, egyre nyilvánvalóbb balsikerrel.

(168 Óra)

A Népszabadság mellett a 168 Óra tett a legtöbbet a tudatos megtévesztésért. Lapszámról lapszámra sorjáznak benne a fentebb számba vett hatáselemek. Például szemléletes és érzékletes leírást olvashatunk egy érzelemdús tüntetőről – öklét rázza, lyukasztógéppel preparált zászlót lóbál, s a féktelen indulatától, magánkívüli kiabálástól rekedt torkán nehezen préseli ki a szavakat; szóval ilyesféle elrettentő alakok állították, hogy „gyáva Göncz", és ilyenek fojtották bele a szót a köztársasági elnökbe – mármint az újság sugallata szerint. Göncz ellenben méltóságteljesen viselkedik, éppen csak megrándul az arca „ennek a tiszta öregembernek" (a másik oldalon, ne felejtsük: a haza- és nemzetárulók lakájának, bábjának), és ezért nem is szabadságjogukkal élő állampolgárok tüntettek hangosan ellene, hanem „szervezett horda gyalázta". És ismét, hangsúlyosan, zárszóként a félelem és félelemkeltés motívuma az egyik írás végén *(„Azt kell tehát mondani, hogy igen, félni fogunk")*, és a következő írásnak már mindjárt a legelején, szembeötlő címében: *„Az a röpke kis fasizmus."* S mindez nem is egy, hanem – miként táblázatos összeállításunkból látható – négy lapszámon keresztül!

Egy tanulságos írásnak érdemes még külön figyelmet szentelnünk a 168 Óra kínálatából, méghozzá egy olvasói levélnek. Ebben a levélben benne foglaltatik, miként látja egy higgadt elme részben a téren történteket, részben pedig a 168 Óra manipulatív – hamisító, szemfényvesztő – eljárását.

> *„Tisztelt Szerkesztőség! Az október 27-i Röpke kis fasizmus főcímet viselő számuk címlapján és a 6–7. oldalán közölt képekhez szeretnék megjegyzést fűzni. Nemcsak szavakkal, képekkel talán még inkább lehet „csúsztatni". Jellemző módon képaláírások nélkül tették közzé a képsorokat, ily módon nem állítva, csak sejtetve, hogy valamennyi kép 1992. október 23-án késő délután készült a Kossuth Lajos téren, és valamennyi kép „fasiszta fiatalokat" ábrázol, akik ott „ordítoztak", tüntettek. Nehéz persze cáfolni egy állítás nélküli „sejtetést". De ha a képeket valaki tüzetesebben megfigyeli, talál köztük ugyan egy-két egyértelműen német (náci német és volt NDK) katonasapkára emlékeztető fejfedőt, de ugyancsak láthat egy-két teljesen semleges, valamint egypár fehér csuklyás képet. Manapság egyébként általában viselet alapján egyre nehezebb minősíteni a fiatalokat. A Kossuth Lajos téren is viselkedésük, magatartásuk alapján bántak velük a rendfenntartók: mivel nem követtek el bűncselekményt, még szabálysértést sem, ezért nem léptek fel ellenük".*

A levélíró szerint különben nem más történt a Kossuth téren október 23-án, mint hogy politikai véleményt nyilvánított 8–10 ezer ember egy politikussal szemben, aki korábban köztiszteletben állt, közjogi méltóságot visel, de pártpolitikai erők mozgatják.

E levél közlése két fontos körülményre hívja fel figyelmünket. Egyfelől arra, hogy a hitelesség igazolása – az ellenvélemény közlése – egy dörzsölt, „profi" lap számára mindent

megér; méghozzá azért, mert miközben hitelességet nyer és igazol olvasói és kritikusai előtt, nem veszít egyetlen törzsolvasót sem – méghozzá a „kognitív disszonancia” már említett jelensége miatt. Az ilyen tárgyilagosnak álcázott, valójában szélsőségesen indulatos és indulatot gerjesztő újság törzsközönsége ugyanis könnyűszerrel befogadja, amit az újság irányultságánál fogva sulykol neki, az ezzel ellentétes tényeket és véleményeket viszont csak nagy belső feszültségek, korábbi nézetei feladása árán tudná, ezért inkább „kapásból” elutasítja őket. Annyit viszont jó érzéssel megállapít egy-egy ilyen ritka levél nyomán, hogy lám, „az én újságomnál” hitelesebb, tárgyilagosabb nincs is, mikor is jelenne meg egy ilyen ellentétes vélemény a „jobboldali” lapoknál... (S tegyük hozzá – előrebocsátva egyik következtetésünket –, hogy ebben még igaza is volna...)

Önkényes – antidemokratikus – liberalizmus

Az összes lap közül talán a Magyar Narancs reagálása, viselkedése a legmeghökkentőbb. Fiatal sajtókiadvány, fiatal szerkesztői korosztállyal, a liberalizmus lelkes szószólója. Mondhatni, a rendszerváltás, a demokrácia szülötte. Ehhez képest a szabad véleménynyilvánítókból, ötvenhatosokból és (miként egy szemtanú fogalmazott) értelmiségi kinézetű középkorúakból „vadakat” vizionál, akiken látni „a halál keresztjét”, akik „gyűlölködve” ordítoznak, akiktől már-már félni kell, rettegni, redőnyt lehúzni, zárakat ellenőrizni, menekülési utat keresni. Milyen agymosáson, milyen szocializáción mehetett keresztül az olyan fiatal szerkesztő, aki ugyan életében nem láthatott egyetlen élő nácit sem – kommunista népirtókat már inkább –, mégis olyan rettegés fogja el az Egyenleg bemutatta látványtól, hogy a nácizmus jelképeinek veszedelmét bunkóval kívánja beleveretni az értetlenek fejébe? A magukat liberálisnak tekintők és hirdetők korunkra jellemző demokráciaellenességével, humanizmusba csomagolt, kirekesztő önkényességével állunk szembe: *„mi majd szabadon megmondjuk nektek, mit nem szabad mondani és csinálni nektek”*.

Bizonyítandó, hogy minden tekintetben mennyire elképesztően elrugaszkodott a valóságtól a lap szerkesztőségi jegyzetének írója, idemásoljuk az Egyenleg által világgá repített zászlólengetős felvétel már kevésbé ismert következő mozzanatát. Miként ez az alábbi képen jól látható, a tüntetők, az ordítók, az elnököt meggyalázók *elvadult* jelképe, *halálkeresztes, náci* megtestesítője, *„több száz bőrfejű és több hangos, szélsőjobboldali csoport”* megszemélyesítője: vidáman mosolyog. Hiszen egy jót balhézott, midőn *Nagy Imre* következett az ünnepi megemlékezés óriási kivetítőjén, s mielőtt ezért a rendőrök kivezették volna a Kossuth térről...

Jaj a tényeknek!

Az Egyenleg és követői által felpumpált téma természetesen az országgyűlésnek is kiemelt témája lett. Az 1992. október 26-i parlamenti vita változatos felszólalásaiból figyelemre méltó számunkra Kónya Imrének, az MDF (kormánypárt) frakcióvezetőjének mint szemtanúnak a felszólalása, de még inkább az ellenzéki képviselőtársak minden bizonnyal őszinte reagálása. Az MDF-es képviselő (akárcsak az előtte felszólaló Antall József) sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy Göncz Árpád nem mondhatta el beszédét, de ezért azokat tette felelőssé, *„akik a köztársasági elnököt a napi politikai küzdelmekbe belehajszolták”*. Az államfővel szembeni negatív megnyilvánulás azonban – tette hozzá – *„nem egy kis csoport, hanem a téren összegyűlt tömeg jelentős részének megnyilvánulása volt”*. Az országgyűlési jegyzőkönyv zárójelben rögzítette: *„Közbeszólások a bal oldalról: Ez nem igaz! Ez hazugság!”* Habár Kónya megjegyezte erre, hogy *„Ott kellett volna lenni, uraim. Én ott voltam. (Zaj.) Közvetlenül a köztársasági elnök úr mögött álltam, és hallottam...”*, e tapasztalati tények sem változtatták meg az ellenzéki – túlparti – közvélekedést.

A hír sem szent, a vélemény sem szabad

Ugyanebben a parlamenti vitában Surján László népjóléti miniszter személyes megtámadtatásra hivatkozva kifogásolta, hogy az Egyenleg pénteken és szombaton is megkérdezte a véleményét, ám a *„Miért nem tett semmit?”* riporteri kérdésre adott válaszát: igenis tett, tapsolni kezdett a téren, másokat is erre biztatva, hogy a köztársasági elnök mégis szólhasson – nem játszották be, *„mert nem illett bele – talán ez is egy magyarázat – olyan forgatókönyvekbe, amelyekben a kormányzatnak ezen a téren egyébként gyors és határozott véleményét látatlanba akarják venni. Gondolom, most ebben az egyenes közvetítésben ugyanezen cenzoroknak nem lesz módjuk kivágni, amit elmondtam”*. Nincs messze az idő, amikor Bánónak távoznia kell, az Egyenleg megszűnik, és az amerikai kongresszus elé terjesztett, Magyarországról szóló jelentésben egyebek között az Egyenleg esetét hozzák fel bizonyítékként arra, hogy a kormány korlátozza a sajtószabadságot...

A kormány – s az igazság – gúzsba kötve

A szóban forgó parlamenti vitában a kormány részéről maga Antall József tartotta szükségesnek, hogy tisztázza álláspontját. Keszei összefoglalása szerint[295] hivatkozott a miniszterelnöki sajtóhivatal közleményére, és az abban leírtakat megismételve sajnálatosnak és mindenkor elítélendőnek nevezte azt, ha nemzeti ünnepünkön az ünnepélyesség hangulatát megzavarják. Sajnálatosnak tartotta azt is, *„ha a köztársasági elnökkel, aki alkotmányjogilag felette áll a napi politika kérdéseinek, történik hasonló incidens”*. Ugyanakkor a leghatározottabban visszautasította, sőt „alpári észjárás”-nak minősítette azokat a nyilatkozatokat mind egyes politikustársaitól, mind más közszereplőktől, amelyek arra céloztak, *„mintha a kormány vagy akár a kormánykoalíció szervezte volna, vagy egyáltalán ehhez köze lett volna, ami történt a köztársasági elnök úr beszédének el nem mondásával összefüggésben itt a téren”*. Emlékeztetett rá, hogy egy másik, korábbi ünnepségen a Parlament elnökét (Szabad Györgyöt) is

[295] Keszei, 52. o.

kifütyülték. Az Egyenleg műsorát nyíltan nem hozta szóba, de ígéretet vállalt arra, hogy megteszik azokat a lépéseket, amelyek nyomán *„például totalitárius rendszerekkel összefüggő szimbólumok használatát megfelelő módon kiiktatják a nyilvános szerepeltetésből, és akkor nem kerülhet sor ilyen szituációkra”*. (Eddig Keszei összefoglalója.)

Antall Józsefnek a médiához, újságírókhoz való viszonyulásáról egy másik fejezetben szólunk bővebben. Itt csak arra mutatnék rá, hogy feltűnően nagy a távolság például Csurka István és Antall József reagálása között. Azt is mondhatnánk, az idő Csurkát igazolta, hisz az azóta történtek fényében, közismertté vált tények birtokában el kell ismernünk, a Magyar Fórumban megfogalmazott látlelete meghökkentően pontos. Csakhogy a média és a politika hatásmechanizmusainak ismeretében mégsem állíthatjuk, hogy Antall ne reagált volna helyénvalóan.

És itt sejlik fel leginkább a politikával összejátszó média demokráciatorzító rombolása. Egyfelől az igazat mondóból szélsőségest, szalonképtelent csinál, hogy szava ne hallatszódhassék az égig, legalábbis ne hatolhasson be „középre”; másfelől a hazugságból közbeszédes „igazságot csinál” (a látszat = valóság), s e tematizálással arra kényszeríti a szalonban, a középen lévőket, hogy nekik is e valótlanság legyen a kiindulópontjuk, ehhez igazodjanak, ehhez képest határozzák meg saját magukat. A kifütyülés, az elnök zavart hallgatása szempontjából teljesen mindegy, hogy a „totalitárius rendszerekkel összefüggő szimbólumok” ott voltak a téren vagy nem; de mivel az Egyenleg a közérdeklődés középpontjába emelte őket, az ország miniszterelnökét rákényszerítették, hogy ugyancsak az elefántnyira növesztett bolhával foglalkozzék. És hasonló a helyzet a sajnálkozással is: mivel Göncz Árpádból a politika, a média és a közvélemény-kutató hármasa „a legnépszerűbb politikus”-t csinálta, ez Antallt ugyancsak gúzsba kötötte: semmilyen tekintetben nem támadhatta Göncz Árpádot, mert ez a saját – illetve a kormány – fejére hullott volna vissza, azonnal további népszerűségvesztéshez vezetett volna.

A „szélen” mondják ki az igazat

A Magyar Fórumban napvilágot látott Csurka-vélemény nem csupán a megtörténtekre vonatkozóan bizonyult igaznak, de a jövőre nézvést is. *„...ez a népidegen politikai kurzus 1989 óta álságos politikai akciókkal, blokádokkal, alkuk révén szerzett politikai pozícióinak önkényesen alkotmányellenes kiterjesztésével, a sajtóban és a tömegtájékoztatásban birtokolt monopolhelyzetének felhasználásával végeredményben egy kommunista restaurációt készít elő”* – jósolta meg az akkor még MDF-es politikus a régi rendszer működtetőinek, azaz a szocialistáknak a soron következő választási győzelmét.

Keszei Csilla az elkövetkező évekre vonatkozóan is kutatott az Országház adattárában, az Egyenleggel kapcsolatos felszólalásokra fordítva figyelmét.[296] Csurka István (MIÉP) két ízben hozta szóba Bánóékat felszólalásaiban. 1993. november 1-jén a médiaháború külső szemlélőjének nevezte magát és pártját. Kifogásolta, hogy szélsőségesnek mondott mozgalmát és pártját az ötpárti konszenzus kiszorította a rádióból és a televízióból, „mintha ez volna a világ legtermészetesebb dolga”. Keményen bírálta az SZDSZ *„tisztelt belvárosi tüntetésszervezőinek nagyidai harcát néhány csaló, hamisító és végeredményben haza- és nemzet-*

[296] Keszei, 54–58. o.

ellenes bűntényt megvalósító, volt kommunista sztárszerkesztőjéért. Aki csal, hazudik, hamisít, és ezt még rá is bizonyítják, azt nem szabad megtűrni a tájékoztatásban. [...] De hát az Egyenleg nem egy alkalommal hazudott és ferdített, hanem mindennap. Arra volt kitalálva, hogy a baloldalt és főleg a liberális ellenzéket életben tartó hazugságokat hol óvatosan és finoman, hol durva hamisításokkal beleénekelje a közvélemény fülébe."

1994. február 7-én pedig, ismét napirend előtt, Csurka az USA kongresszusa elé beterjesztett, Magyarországról szóló éves jelentés megállapításait tette szóvá. Ezek között az is szerepelt, hogy *„Nahlik Gábor, a TV alelnöke nem szolgált bizonyítékokkal Bánó András hamisítását illetően", és hogy „egy diplomata tiszt [...], aki jelen volt a rendzavaráson, megerősítette, hogy a tömegben nagyszámú bőrfejű hangosan heccelte az elnököt"*. Csurka szerint *„tény ezzel szemben, hogy a hamisítás tényét maga Bánó András sem tudta nem elismerni, miután egy évig tagadásban volt..."*. A jegyzőkönyv szerint erre Mécs Imre az SZDSZ soraiból emelt hangon közbeszólt: „Nem igaz!" *„...a hamisítást nemzetközi vizsgálat erősítette meg*" – folytatta Csurka, mire Mécs Imre ismét emelt hangon: „Nem igaz!". A MIÉP elnöke sorolta tovább a tényeket: *„A rendőrség több bőrfejűt el is vezetett az esemény színhelyéről. Többek között azokat, akiket az Egyenleg képsora egyidejűleg jelenlevőként mutatott be"*. (Jegyzőkönyv: „Felháborodás az SZDSZ padsoraiban".) Csurka végül feltette a kérdést: mit keres ez az ügy egyáltalán egy emberjogi jelentésben? Majd – írja Keszei – tulajdonképpen meg is válaszolta azt: *„mennyire egybevág mindez a hazai ellenzéki sajtó állításaival és koholmányaival, mennyire ugyanazt a szemléletet tükrözi, amelyben a kormányzat rossz és elfogult, ellenben Göncz Árpád jó és védendő, valamint Bánó András hamisító csapata is az. A Bánó-ügyből a sajtószabadság sérelmét kibontani teljességgel az ellenzék egyes köreinek gondolatmenete, érthetetlen, hogyan kerül bele egy hivatalos jelentésbe"*.

6. FEDDHETETLEN MÚLT, SZÍVBÉLI SZERENÁD?

Idézzünk ide néhányat azok közül a jelzők, megfogalmazások közül, amellyel a helyenként már-már vérgőzös sajtó a köztársasági elnököt, a „jó és védendő" Göncz Árpádot illette: „az '56-os forradalom vezető egyénisége", „ötvenhat hőse", „forradalmunk életfogytiglanra ítélt hőse", „a legméltóbb szónok", „az államvezetés egyetlen olyan tagja, akire súlyosan ránehezedtek a forradalom leverésének következményei", „tiszta öregember", „méltósággal viselkedik", „méltósággal vonul vissza". Természetes, hogy egy ilyen nagyszerű emberbe csak *„félrevezetettek"* vagy „született" *nácik, fasiszták, nacionalisták, jobboldali szélsőségesek* fojthatják bele a szót.

Most pedig ugorjunk egy nagyot időben, méghozzá akkorát, amely vállalt időkorlátunkat is meghaladja, el egészen 2012 februárjáig. Nem másért, minthogy kellő időtávlatból, a távlati történések fényében még világosabban lássuk, a mielőbbi kormánybuktatáson túl mire is ment ki a „játék" a média gerjesztette, politika habosította, nagy horderejű hamisítással.

Sajtóbeszámolók szerint 90. éves születésnapja alkalmából szerenáddal köszöntötték Göncz Árpádot. Kik is? Lássuk az egyik idevágó híradást!

> *„Az egykori államfő otthonánál nem tartanak beszédeket, csupán eléneklik a Ha én rózsa volnék című Bródy-dalt. Göncz Árpád kikezdhetetlen életútja, szerénysége, embersége és bölcsessége iránymutató lehet mindannyiunk számára is – írják a szerenád szervezői, Bródy János, Gyurcsány Ferenc, Konrád György és Kuncze Gábor."* [297]

E kutatómunkában, amelyet ígéretünk szerint a médiahamisságok leleplezésének – Új médiatörténelem megírásának – szentelünk, nem engedhetjük meg magunknak, hogy valamiféle politikai helyénvalóságból ne szóljunk arról, hogy a széles körben ismert személyiségek aligha valamiféle szerenádos szeretetből cselekedték, amit cselekedtek. Azt ugyan nem vonhatjuk kétségbe, hogy áthatja őket valamiféle közös szekértábori szeretet – a popzenészt, 2006 szocialista párti népverőjét, s az idők tanúsága szerint ugyancsak országrontó párt, a szabad demokraták egyik főideológusát és egykori vezetőjét. Abban viszont legalábbis erősen kételkednünk kell, hogy a *kikezdhetetlen életútra, szerénységre, emberségre és bölcsességre* vonatkozó szavak, vagy az amúgy a Lenin, Sztálin és Rákosi egykori himnikus dicséreténél is megszokott *iránymutató* kifejezés is a megnyilvánulók őszinteségét tükröznék.

E tanulmány írója most férfiasan bevallja, hogy ugyanazokkal a láthatatlan, ám annál hatásosabban, élénkebben létező erőkkel és korlátokkal küszködik, amelyek miatt a média mértékadó, „politikailag korrekt" főáramlata – sajtószabadság ide vagy oda – ugyancsak nem képes kellőképpen megfelelni a szabad tájékoztatás és tájékozódás követelményeinek. De legalább kapva kapunk az alkalmon, hogy olvasóinkkal érzékeltessük ennek a végül öncenzúrába, hallgatásba torkolló folyamatnak a főbb jellemzőit.

[297] http://mandiner.hu/cikk/20120210_szerenaddal_koszontik_a_90_eves_goncz_arpadot

Tegyük fel, hogy politikailag nem mértékadó, nem helyénvaló, nem szalonképes források közlése alapján arra a meggyőződésre jutunk, hogy egykori államelnökünk életútját kínos állambiztonsági történések, irateltüntetések, rejtélyes titkosítások és mély hallgatások övezik. Habár mindezt tudományos kutató által közzétett, aláírásokkal hitelesített, eredeti iratokról készített fénymásolatok alapoznák meg, mégis a következő erős vívódások lesznek úrrá rajtunk.

– Hiába igaz általában véve, hogy a politika és a tömegközlés főáramlata által tabuként kezelt témákban – jobb híján – „a szélen mondják ki az igazat", egy tudományos igényű tanulmányban olyan forrásra hivatkozni, amelyet ugyanez a „mérvadó" főáramlat „szélsőségesnek" nyilvánított ki, felér egy szellemi öngyilkossággal, a szalonból való önkéntes kirekesztődéssel: e tanulmány olvasóinak számottevő része valószínűleg nemcsak az idevágó részeket, de a tanulmány egészét tekintenék hiteltelennek. Nem szólva arról, hogy tanulmányunk közlőjével mit követnének el a média balliberális hangadói!

– Mivel a balliberális média és politika által fáradhatatlanul istenített személy – személyes adottságainak is köszönhetően – a főáramlat által lefedett nyilvánosság szemében változatlanul nagy népszerűségnek örvend, a tömeggondolkodás jellegzetességeinek ismeretében számolnunk kell a következővel: mihelyt kiabálni kezdenénk, hogy „a király meztelen", alig akadna, akinek az addigi meggyőződését – akármennyire is megalapozott adatokkal – megingatnánk, viszont bőven lennének, akiket szép korú elnökünk „durva, kíméletlen bántása, gyalázása" miatt magunk ellen hergelnénk (tegyük hozzá: istenítőinek legnagyobb örömére és hasznára). Ennek folytán pedig ugyancsak nem tudnánk betölteni vállalt feladatunkat: a széleskörű igazsághirdetést.

– S végezetül e tanulmány írójának egy személyes szempontja volna: nem óhajtana ítélkezni, pálcát törni egy idős ember felett, mert nem tudhatjuk, hogy kit mivel vettek rá (és esetleg vesznek rá) nemtelen cselekedetekre; nem tudhatjuk, hogy mi magunk ellent tudtunk volna-e – ellent tudnánk-e – állni hasonló helyzetekben.

Mindezek okán csupán annyit szögezünk le: a szerenáddal köszöntött államelnök a magyar nemzetet félelemből vagy rövidlátásból, politikai vagy személyes haszonból kiszolgáltatók fontos jelképe. Az Egyenleg és balliberális küzdőtársai által egykor bődületes hamisítással védeni igyekezett államelnök tisztaságának és feddhetetlenségének hangoztatása, iránymutatóként való felmagasztalása nem egyéb, mint egy vég nélküli politikai színjáték és egy vég nélküli nyelvpolitikai küzdelem szerves része.

Állításunk alátámasztására csak egyetlen apró mozzanat életének abból a részéből, amely már új médiatörténelmünk időszakához tartozik, a teljes nyilvánosság tudomást szerezhetett róla, ezért, aki csak akar, tárgyilagosabb, kendőzetlenebb képet alkothat a demokrácia jelképeként magasztaltról. A soron következő választásokon – többek között az Esti Egyenleg „áldásos" tényked̄ésének, akciózásainak „köszönhetően" is – az állampolgárok java szavazatával kifejezésre juttatta: nem kér többet az első szabad választáson győztes, ám kormányzása idején véges-végig zűrzavarosként, botrányosként, tehetetlenként, szélsőségesként, népelle-

nesként, antidemokratikusként, diktatórikusként megjelenített pártból (az MDF-ből), sokkal jobban bízik a régi rendszer megtestesítőiben és újdonsült választási szövetségeseikben, vagyis a szocialistákban és a szabad demokratákban. No meg abban a sajtóban, amely akkor még őrizte a rendszerváltás kezdetén – éppen a rendszerváltoztatás elősegítésével – megszerzett hitelességét, s ennek révén képes volt a maga jellemzően balliberális elkötelezettsége szerint terelni a választók akaratát. Az MSZP és az SZDSZ 1994-ben, az országos választásokon meg is szerezte a képviselői helyek óriási többségét (az előbbi 54, az utóbbi 18, összesen 72%-át). Összeült az új országgyűlés, az alkotmányra felesküdött a kormány, eközben a parlamenti pártok képviselői arról tárgyaltak, hogy a közszolgálati médiumok elnökjelöltjeként kik jöhetnek számításba. Zöldi László médiakutató érzékletes leírása szerint[298] *„este fáradtan kikóválygogtak az üléstermből, ám az ajtó előtt kamerák kereszttüzébe kerültek: mit szólnak a rádió és a televízió újonnan kinevezett elnökéhez, Szirányi Jánoshoz és Horváth Ádámhoz?”*. A delegátusok „gyanútlanul helyesbítenek”: ők csupán arról állapodtak meg, kik lehetnének elnökjelöltek. Mire *„a kaján újságíróktól tudták meg, hogy Horn Gyula, az újdonsült miniszterelnök délután küldte át javaslatát Göncz Árpád köztársasági elnöknek, aki már alá is írta a kinevezési okmányt”*.

Göncz Árpád – s a mögötte állók, őt kordában tartók – Antall Józseftől, a magyar demokraták miniszterelnökétől erősen féltették a demokráciát, Horn Gyulától, a régi rendszer (a magát átmenteni igyekvő hatalmi hálózat) egyik kulcsemberétől viszont egyetlen pillanatig sem. Ennek fényében érthetjük meg igazán a magasztalók igazi indítékát, törekvését: így végzik el a maguk szakadatlan fényesítését, szerecsenmosdatását. Ha az Elnök = Demokrácia, ha az Elnök = Nép, akkor fennkölt dicsőítője is – legalábbis a még gyanútlan médiafogyasztók elméjében – maga a Demokrácia, maga a Nép. Holott az idő bebizonyította: kevesen tettek annyit a formálódó demokrácia kisiklatásáért, mint éppen az őt magasztaló pártpolitikusok és médiaharcosok...

[298] Zöldi László, c. főiskolai docens: MÉDIAPOLITIKAI ELŐADÁSOK (A magyar médiapolitika száz éve), Nyíregyházi Főiskola, nappali és levelező tagozat, 2012/13-as tanév

Hatodik fejezet

„ZSIGERBŐL ELKÖVETETT” VALÓSÁGTORZÍTÁS

Esettanulmány

Bevezetés

A „zsigerből követte el” kifejezés a szóban forgó ügyben Érpatak polgármesterétől származik. Dr. Orosz Mihály Zoltán azzal a kéréssel fordult néhány nemzeti elkötelezettségű szerkesztőséghez, hogy ossza meg olvasóival *„az Érpataki Modell liberális lejáratási kísérletének tényfeltáró cikksorozatát”*. E cikksorozatban állította a valótlanságokat közlő újságíróról, hogy a „becstelen csúsztatást”, „ferdítést” *„zsigerből követte el”*.

Habár az Új médiatörténelem címmel összefogott tanulmányokban figyelmünket a rendszerváltás kezdetei és a Fidesz elsöprő választási győzelme (2010) közötti időszakra fókuszáljuk, ha ennek az időszakasznak a megértését akár korábbi, akár későbbi események elemzése elősegítheti, átlépünk az időkorláton. Ezt tesszük most is, ugyanis mind a „lejáratási kísérlet”, mind pedig a polgármester kérése a 2013. évhez kötődik. Legalábbis dátum szerint. Valójában a most vizsgált történet egész hazai rendszerváltásunk média- és törzsi csatározásainak beszédes sűrítménye, megjelenítője – éppen ezért érdemesül kitüntetett figyelmünkre.

A történet első szakasza

A történet főszereplői

- Érpatak – egy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kistelepülés
- dr. Orosz Mihály Zoltán – Érpatak polgármestere
- Tódor János újságíró
- coMMMunity.eu – *„a szélsőjobboldali eszmék magyarországi terjedése ellen tiltakozók kezdeményezésére 2010 őszén indult”* világhálós portál
- Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ)

A történet dióhéjban

Dr. Orosz Mihály Zoltán érpataki polgármester nyilvános ünnepséget – megemlékezést – szervezett települése egyik közintézményében. Ezen megjelent Tódor János újságíró is. A polgármester először távozásra szólította fel, majd rendőri segítséggel kivezettette a rendezvény helyszínéről. A MÚOSZ nyilatkozatban állt ki az újságíró mellett és a jelenség ellen.

„Statáriális” ítéletalkotás

Ezen a szemléletes kifejezésen itt és most azt a gyors, felületes, súlyosan elmarasztaló, mondhatni *megsemmisítő erejű* véleményalkotást értjük, amely a dióhéjban – tehát felületesen – megismert történet nyomán születik a gyanútlan, jóhiszemű átlagolvasóban. *Szükségszerűen* az a megítélés támad benne, hogy a polgármester úr durván visszaélt hatalmával, s az újságíró

eltávolíttatásával akadályt gördített a tájékozódási és a tájékoztatási szabadság (a szólás- és a véleménynyilvánítási szabadság) érvényesülése elé. S ezzel egyetemben a jóhiszemű átlagolvasó mindjárt azt is helyénvalónak ítéli, hogy a MÚOSZ mint szakmai érdekvédelmi szervezet teljes mellszélességgel kiállt Tódor János újságíró mellett. S végezetül: e jóhiszemű átlagolvasóban mély ellenérzés fog lerakódni Érpatak településsel és „önkényuralmista" polgármesterével szemben.

Mindez kiváltképp indokolttá teszi, hogy tüzetesebben is szemügyre vegyük a történteket. Ha ugyanis kiderülne, hogy a rögtönzött – „statáriális" – ítéletalkotásunk súlyosan elhibázott, és az újságíró és a MÚOSZ magatartása valójában nem az igazság kiderítését, hanem sokkal inkább elfedését szolgálta; a polgármester intézkedése pedig valójában nem a tájékozódási és tájékoztatási szabadság korlátozására irányult, hanem a valóság szokásos – személyesen is megtapasztalt – eltorzításának megelőzésére; akkor mindebből messzemenő következtetéseket vonhatnánk le. És nem is csak a szóban forgó esetre nézvést, hanem rendszerváltozásunk egészére...

A történet előzménye

A polgármesternek és az újságírónak volt már alkalmuk „találkozni" egymással. Tódor János háromrészes cikksorozatot[299] írt Orosz Mihályról ezzel a címmel: *Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása I-III.* A cikksorozatot az Átlátszó nevű hírportál közölte. Érpatak polgármestere helyreigazítást követelt, méghozzá nem kevesebb, mint 29 – huszonkilenc! – tényállítás vonatkozásában. A sajtó-helyreigazítási kérelmet a hírportál teljes terjedelmében közzétette.[300]

Nos, úgy véljük, hogy ekkora „tévedéssorozat" (hazugságsorozat) elkövetésének nagyon alapos oka, illetve indítéka kell, hogy legyen. És hasonlóképpen nagyon alapos okot, illetve indítékot kell feltételeznünk a legtekintélyesebb magyar újságíró-szövetség magatartásánál is, hiszen végül is egy huszonkilencszeres „hazudozó" védelmében állt ki. Joggal feltételezhetjük, hogy ezeknek az indítékoknak *médiatörténeti jelentőségük* van.

A hazugságsorozat

Az előzmények alapján már sejthető, hogy a polgármester személye és tevékenysége közéletünk olyan témáit érinti, és olyan kérdéseit veti fel, amelyeknél ritkaságszámba megy a tárgyilagos – valóságnak megfelelő – tényleírás és állásfoglalás, annál gyakoribb viszont a csúsztatás, hamísítás, vagy épp színtiszta hazugság. Az még megfejtésre és eldöntésre vár, hogy a „zsigerből" – törzsi elfogultságból vagy leküzdhetetlen igazodásvágyból – való megközelítés már eleve eltorzítja magát a látást (az ismeretek tényszerű befogadását), vagy „csupán" a látottak tudatos és módszeres eltorzítására ösztökél. Egy bizonyos: a 29 helyreigazítandó „tényállítás" és a velük szemben felsorakoztatott tények és érvek kiváló alkalmat teremtenek számunkra ahhoz, hogy egy gyakorlati példán, egészen közelről vehessük szemügyre a magyar tömegközlés egyik legnagyobb rákfenéjét: a kétfelé szakadt valóságot.

[299] http://atlatszo.hu/2012/04/06/%E2%80%9Epeldat-statualunk-rajtuk-egy-szalasi-hivo-polgarmester-amokfutasa-i/
http://atlatszo.hu/2012/04/12/doktor-lovag-egy-szalasi-hivo-polgarmester-amokfutasa-ii/
http://atlatszo.hu/2012/04/20/nem-all-hataskoromben-egy-szalasi-hivo-polgarmester-amokfutasa-iii/

[300] http://atlatszo.hu/2012/05/23/helyreigazitas/,
http://atlatszo.hu/wp-content/uploads/2012/05/oroszmihaly12050721.pdf
http://atlatszo.hu/wp-content/uploads/2012/05/oroszmihaly1205121.pdf
http://atlatszo.hu/wp-content/uploads/2012/05/oroszmihaly1205191.pdf

Első cikk	
Az újságíró tényállítása	**A helyreigazítási kérelem szerinti valóság**
Cikksorozatunk a magát közbiztonság-javítónak, munkahelyteremtőnek hazudó szociális faluprogramot, az úgynevezett „érpataki modellt” kiagyaló és megtestesítő érpataki polgármester, Orosz Mihály Zoltán személyiségét, eszméit, sorozatosan törvényeket, emberi méltóságot és személyiségi jogokat sértő tevékenységét vizsgálja.	1./ Nem hazudjuk az általam kidolgozott és már nemzetközi érdeklődést is kiváltó (Finnország, Anglia, Ausztria, Olaszország, Németország, Franciaország, Lengyelország) Érpataki modellről, hogy közbiztonság-javító és munkahelyteremtő, mert valóban az, ugyanis ezt a helyi rendőrségi statisztikák is és a modellt alkalmazó településeken elért eredmények is egyértelműen bizonyítják. 2./ Polgármesteri tevékenységem nem sért sorozatosan törvényeket, emberi méltóságot és személyiségi jogokat sem.
Érpatakon az újhungarizmus nem holmi elszigetelt szélsőjobbos hőzöngés, unatkozó fajmagyarok hobbipassziója, hanem a községi közélet szerves része.	Ezen állítás valótlan, mert Érpatakon a szélsőjobbos hőzöngésnek, unatkozó fajmagyarok hobbipassziójá képező újhungarizmus nem a községi közélet szerves része.
Budai Gyula elszámoltatási kormánybiztosnak, a mezőgazdasági tárca államtitkárának is, akinek persze esze ágában sem volt a magát törvények fölött lebegőnek képzelő polgármestert elszámoltatni...	Ezen állítás azért valótlan, mert 1./ Budai Gyulának azért nem volt esze ágában elszámoltatni, mert egy kb. 250 milliós éves összköltségvetésű településen, ahol van közel 70 milliós megtakarítás, ott nem kellett vizsgálódnia és 2./ egyébként sem merült fel semmilyen bűncselekmény gyanúja Érpatakon. 3./ nem képzeltem magamat soha törvények fölött lebegőnek, ugyanis ez a valótlan kifejezés csak a lejáratás céljából lett közzétéve minden alap nélkül.
Miközben a köztörvényes bűncselekmény miatt jogerősen elítélt Orosz 2009 és 2010 között egy éven át illegitim módon bitorolta a polgármesteri pozíciót, a képviselőtestület megkerülésével írt alá szerződéseket, megállapodásokat, rendelkezett a község költségvetésével.	Ezen állítás valótlan, mert 1. / jogszerűen soha életemben nem ítéltek el 2./ egyetlen egy másodpercig sem bitoroltam a polgármesteri tisztséget 3./ nem vagyok olyan személynek tekinthető, akinek jogerős elítélés miatt megszűnt volna a polgármesteri tisztsége 4./ 2009 és 2010 között egy éven át illegitim módon nem bitoroltam a polgármesteri pozíciót 5./ a képviselőtestület megkerülésével nem írtam alá szerződéseket, megállapodásokat 6./ a képviselőtestület megkerülésével nem rendelkeztem a község költségvetésével

A legfőbb bajom az érpataki modellel, hogy nem tudom, mi is az, pedig húsz évig voltam képviselő. A fele sem igaz.	Az általam kidolgozott és a nevemhez kapcsolódó Érpataki Modell kapcsán, amit állítunk, az minden a valóságnak megfelelő és teljesen igaz.
A lényege az ennek a közbiztonsági programnak, hogy az Orosz vezette önkormányzat a szabálysértési bírságokat a szociális ellátásból vonja le, ami szerintem teljesen törvénytelen. A polgármester aláírat egy üres papírlapot, egy biankót, amire aztán azt ír rá, amit akar. Ha nem írod alá, nem kapsz egy fillért sem és kizárod magad a közmunkából. Öt és fél év alatt nem sikerült elérni, hogy egy dokumentumot kiadjon nekünk a községi gazdálkodásról.	Ezen állítás valótlan, mert 1./ az általam vezette önkormányzat a szabálysértési bírságokat a szociális ellátásból nem vonja le 2./ soha nem írattunk és nem íratunk alá semmilyen üres papírt, biankót 3./ soha senkinek nem mondtuk, soha senkit nem kényszerítettünk azzal, hogy „Ha nem írod alá, nem kapsz egy fillért sem, és kizárod magad a közmunkából.” 4./ a községi gazdálkodásról rendszeresen beszámolunk és szükség esetén dokumentumokkal is alátámasztjuk. Orgovánék részére bemutattuk az egész gazdálkodásra vonatkozó dokumentumokat.
Az érpataki büntetések, így például a gyommentesítések sorozatos elmulasztása ügyében körbejártam a dolgokat: Bakti Péter mezőőr járja a települést és neki kell lefotóznia a portálokat büntetés céljából.	Ezen állítás valótlan, mert Bakti Péter mezőőr nem azért járja a települést, hogy büntetés céljából fotózza le a portákat, hanem azért, hogy a helyi rendelet alapján és a hatályos jogszabályok alapján a portákat elhanyagolókat az önkormányzat felszólítsa a kötelezettségei teljesítésére, és ha ennek valaki nem tesz önként eleget, csak akkor bünteti meg az önkormányzat.
Az eljárásokat mindannyiszor az Érpataki Mezőőri Szolgálat kezdeményezi, amelynek a jogszabályok szerint nem lenne joga a község belterületén intézkedni.	Ezen állítás valótlan, mert 1./ az eljárásokat nem minden alkalommal a mezőőr kezdeményezi, az eljárást bármelyik lakos is elindíthatja, ugyanis volt, amikor ezt konkrétan pl. Szőllősiné Fitos Éva kezdeményezte. 2./ Bakti Péternek és Oláh Krisztiánnak mint önkormányzati alkalmazottaknak igenis van ellenőrzési jogkörük a belterületen, ugyanis ezt a polgármester egyéb munkáltatói jogköre gyakorlása keretében a munkaköri leírásban utasításba adhatta és adta is részükre, és a szabálysértés jelzése alkalmazotti viszonytól függetlenül is állampolgári kötelezettség.
Ugyanakkor tudomásom van róla, hogy verekedés miatt Baktit jogerősen elítélték.	Ezen állítás valótlan, mert Bakti Pétert tevékenysége elején intézkedés közben egy cigány származású család kapával, kaszával, villával felfegyverkezve megtámadta, és ő nem futott el, hanem megvédte magát, mely cselekményével kapcsolatban a hatóságok intézkedéssel fejezték be az eljárást, úgy ítélve

	meg az adott szituációt, hogy Bakti Péter a több személy által ellene irányuló kapás-kaszás-villás támadás során túllépte a jogos védelem szabályait.
Második cikk	
Az újságíró tényállítása	**A helyreigazítás szerinti valóság**
Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása	1/ Nem vagyok Szálasi-hívő, pláne abban a negatív értelemben nem, melyet a szélső liberális sötét véleménydiktatúra képviselkövetel-parancsol. 2./ Nemzetközi érdeklődésnek és elismertségnek örvendő modellépítő munkásságom nem ámokfutás, hanem országos és nemzetközi hírű példamutatás és közösségszolgálat.
A matek-fizika tanárból immár a második ciklusban Érpatak polgármesterévé avanzsált Orosz Mihály Zoltán...	Ezen állítás valótlan, mert matematika-fizika szakos középiskolai tanárból, teológusból és joghallgatóból nem a második ciklusban, hanem már a harmadikban választottak meg polgármesternek.
a spirituális úton járó férfi, a homo viador	Ezen állítás valótlan, mert a spirituális úton járó férfit teológiai szaknyelven nem homo viadornak, hanem homo viatornak nevezzük.
A Lángoló Női Rend, amely ugyancsak az érpataki polgármester elmeszüleménye...	Ezen állítás azért valótlan, mert a Lángoló Női Rend nem az érpataki polgármester elmeszüleménye, hanem egy Magyarországon törvényesen működő egyházi intézmény, kvázi szerzetesi rend.
Néhány hónapja az elhivatott érpataki polgármester doktori, dr. titulust biggyesztett a neve elé. Kérdésemre, hogy miféle doktort is tisztelhetünk személyében, elmondta, hogy a Sophia Perennis Egyház teológiai képzésén két év alatt szerezte a fokozatot „Kérdeztük, mikor láttuk, hogy néhányszor dr.-ként ír alá, hogy mikor és hol doktorált, de erre soha nem volt hajlandó válaszolni” – kommentálta Gagna János önkormányzati képviselő a rejtélyes kisdoktorit.”	Ezen állítás valótlan, mert 1./ Dr. Orosz Mihály Zoltán nem biggyesztett doktori címet a neve elé, hanem a törvényesen működő Sophia Perennis Theológiai Akadémián szerzett (theológiai) doktori címet (ami nem azonos a tudományos doktori fokozattal) és 2./ nem kettő év alatt, mert annyi idő alatt nem lehet doktori címet szerezni, hanem hetes (7) év alatt. 3./ A folyamatban lévő tudományos doktori fokozatának kutatási területe: Az üdvösség ember, az Isten eredeti képének helyreállítása a lélekben. A (metefiziko-tradícionális) transzcendentális pneumeto-pszichológia alapjai. Ez soha senki előtt nem volt és ma sincs eltitkolva.
mélyszegénységben élő faluból „kiirtó”, két lábon járó modell	Ezen állítás valótlan, mert Érpatak nem egy mélyszegénységben élő falu, ugyanis az összköltségvetésének kb. 30 százaléka megtakarítás. Az Érpataki Modell nem jár két lábon, ugyanis

	az egy koherens, konzekvens és kompetens elvrendszer és módszertan a vidéki települések problémáinak hatékony megoldására.
Érpatak község honlapja egy valóságos új hungarista fórum	Ez egy alaptalan rágalmazás, ugyanis az újhungarista fórumok teljesen más jellegűek és más honlapokon találhatók, s nem Érpatak önkormányzatának hivatalos honlapján.
A módszerei ellen fellépőket, tiltakozókat – legyenek azok az önkormányzat képviselői, jogvédők vagy sajtómunkások – pedig azonnal beperelni.	Ezen állítás valótlan, mert nem az Érpataki Modell módszerei ellen fellépőket pereljük be, hanem a jogsértőket.
Érpatakot... a beavatottak már a hazai újhungarizmus vidéki fellegváraként emlegetnek	Ezen állítás valótlan, mert semmiféle beavatottak nem emlegetik Érpatakot a hazai újhungarizmus vidéki fellegváraként.
az újhungarista jelmezverseny első fordulójára, amelynek kezdetén a magyar mellett a német himnuszt is meghallgatták az egybegyűltek, az árpádsávos zászlóval feldíszített általános iskolában került sor	Ezen állítás valótlan, mert Érpatakon soha nem volt újhungarista jelmezverseny, így ilyet az érpataki általános iskolában sem rendeztek.
Harmadik cikk	
Az újságíró tényállítása	**A helyreigazítás szerinti valóság**
Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása	Szálasi Ferenc vonatkozásában a véleménynyilvánítás szabadságát és a toleranciát hirdető liberálisok által kötelezően előírt fékevesztett gyűlölet elutasításából és megtagadásából nem következik a vallási értelemben vett hívővé válás és a példaképként való követés és imádat. Hamis az a liberális tematizáció, mely szerint vagy gyűlöljük, vagy imádjuk, hamis az a következtetés is, hogy aki nem gyűlöli, akkor már az mindenképpen imádja és követi is. Szálasi Ferenc életét és történelmi szerepét is az ellene irányuló szélsőséges uszítás és vad gyűlölködés helyett (és nélkül) igenis újra kell értékelni és a helyére kell tenni, mint ahogyan minden történelmi kort és személyt így kell vizsgálni és értékelni, még ha ez a médiaterrorral megerősített, szélsőségesen uszító és felforgató véleménydiktatúrának olykor nem tetszik is. A történelmi értékeléseket elvek, princípiumok és értékrendek alapján és nem a média-szuggesztió által fenntartott közösségmegosztó és uszító előítéletek és gyűlölködések által kell elvégezni.
Az egykori nyilas nemzetvezetőt példaképként emlegető...	Ezen állítás valótlan, mert Szálasi Ferencet pontosan: „mártírhalált halt nemzetvezetőnek”

	neveztem, ugyanis ő is – akár a szintén mártírhalált halt Tisza István miniszterelnök – egy törvényesen megválasztott országvezető volt, akit egy törvénytelen rezsim meggyilkolt.
2009. november 3-án magánlaksértésért jogerősen felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság	Ezen állítás valótlan, mert egész életem során eddig jogszerűen soha nem ítélt el bíróság. 2009. november 3-án egy jogtipró és törvénysértő ítélet született, magánlaksértésért jogerősen soha nem kaptam felfüggesztett szabadságvesztést semmilyen bíróságtól.
Fel kellett volna állítani, ám erre a közigazgatási hivatal törvénysértő hanyagsága miatt nem került sor.	Ezen állítás azért valótlan, mert jogtipró és törvénysértő ítélethez nem kapcsolódhat joghatás, ezért a közel hét éves polgármesteri tevékenységem alatt időközben soha nem kellett volna a polgármesteri tisztségemből felállni, az a harmadszori megválasztásom során soha meg nem szakadt, hanem töretlenül és megszakítatlanul fennáll.
ezáltal kvázi a közigazgatási hivatalból hülyét csináló érpataki községvezetőnek adva igazat, hogy a vonatkozó jogszabályok szerint neki nincs jogköre arra, hogy a munkakör átadását kikényszerítse	Ezen állítás valótlan, mert 1./ A közigazgatási hivatalból soha nem csináltam hülyét, 2./ ugyanis a polgármesteri tisztséget soha nem kellett volna átadnom jogszerűen meghozott ítélet miatt, ugyanis törvénysértő ítélethez nem fűződhet joghatás, és 3./ a jogtipró és törvénysértő ítélet sem mondott ki polgármesteri tisztséggel összefüggésben lévő bűncselekményt; 4./ a törvénysértő ítélet nem létezik, azt ugyanis a Legfelsőbb Bíróság megsemmisítette.
a szavazóit etető-itató kampánya folytán ... ismét ő lett a falu ura	Ezen állítás valótlan, mert nem a szavazóim etetése-itatása miatt lettem polgármester, hanem a korábbi ciklusban felmutatott országos hírű teljesítményem által.
Érpatak polgármestere, amilyen alkalmakkor a Magyar Nemzeti Arcvonal katonai gyakorlójában, páncélsisakban feszítő Orosz Mihály Zoltán beszédeiben Szálasit is példaképül állítja a község lakói elé.	Ezen állítás valótlan, mert a kitörésnapi alkalmakkor katonai gyakorlóban vagyok ugyan, de ez nem a Magyar Nemzeti Arcvonal gyakorlója, hanem a Becsület Légiójának formaruhája. Visszautasítom az Magyar Nemzeti Arcvonal nevű hazafias szervezetnek a szélsőségesen kirekesztő és intoleráns liberálisok vélemény-diktatúrája és média-terrorja általi sötét értelmezését.
akik polgármesterük akaratának engedelmeskedve a nyilas eszméket a közigazgatás részévé tették	Ezen állítás valótlan, mert a valóságnak megfelelően nem állítható az, hogy Érpatakon a nyilas eszméket tettük a közigazgatás részévé, ugyanis abból a tényből, hogy a szélsőségesen kirekesztő és intoleráns vadliberálisok vélemény-diktatúrája és média-terrorja általi sötét történelemhamisító értelmezést nem

	valljuk magunkénak, ebből még nem következik, hogy „Érpatakon a nyilas eszméket tettük a közigazgatás részévé”.
Tudomásom van róla, hogy Érpatak Község polgármesterének korábban a bíróság a polgármesteri tisztséggel összefüggésben elkövetett bűncselekmény miatt a büntetőjogi felelősségét megállapította, így az (...) ítélet jogerőre emelkedésének napján a polgármester e tisztsége megszűnt.	Ezen állítás valótlan, mert jogszerűen soha nem állapítottak meg velem kapcsolatban polgármesteri tisztséggel összefüggésben elkövetett bűncselekményt, így polgármesteri tisztségem soha nem is szűnt meg. Ezzel kapcsolatban csatolom a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 18.Bf.657/2011/2. számú jogerős végzését, mely ezt pontosan kifejti és megerősíti.

A tényszerű cáfolatok felsorolása és az ezeken alapuló, pontonkénti helyreigazítási kérelem után Érpatak polgármestere ezzel zárta levelét:

> *„A szerző álláspontunk szerint súlyosan megsértette a sajtó hiteles tájékoztatásra vonatkozó kötelezettségét, melyet a hatályos sajtótörvény szerint sokoldalúan, tényszerűen, időszerűen, tárgyilagosan és kiegyensúlyozottan kell teljesítenie. A tudósítás valótlan tényállításokat tartalmaz, lényeges információkat elhallgat, illetve tévesen közöl. A megjelentek alkalmasak az olvasók véleményének negatív befolyásolására és negatív értékítélet kialakítására dr. Orosz Mihály Zoltán polgármester személyével kapcsolatban. Ezt igazolják az atlatszo.hu weboldalán a cikkhez és a riporthoz fűzött rendkívül pejoratív hozzászólások. A további jogvita elkerülése érdekében nyomatékosan kérjük Önöket a helyreigazítás határidőben történő megjelentetésére ugyanúgy (azonos módon, helyen és nagyságrendben), valamint kérjük a cikkhez fűzött súlyosan becsületsértő, gyalázkodó hozzászólások törlését is. Ezek elmaradása esetén haladéktalanul sajtó-helyreigazítási, büntető- és kártérítési eljárást fogok kezdeményezni a T. Címmel szemben.”*

Nos, a 2012. május 15-én kelt levélben foglalt tények és nyomatékos figyelmeztetések hatására a szóban forgó hírportál – mint említettük – teljes terjedelmében közölte az érpataki polgármester helyreigazítási kérelmét. Itt akár vége is szakadhatott volna a történetnek, ám Tódor János újságírót 29 helyreigazított „tévedése” sem tántorította el küldetése végrehajtásától. Tegyük mindjárt hozzá, hogy – mint látni fogjuk – Orosz Mihály polgármester bértollnoki megbízatást sejt Tódor újabb fellépése mögött; mi viszont úgy véljük, hogy tehette „szent meggyőződésből” is, vagy akár a „politikailag korrekt” újságíró-szalonhoz való igazodás és tartozás vágyából fakadóan is...

A történet második szakasza

Tódor János újságíró újabb akciójára egy újabb „kitörésnapi” visszaemlékezés adott alkalmat. Az újságíró megjelent, s szó nélkül helyet foglalt a polgármester szervezte és meghirdette nyilvános ünnepségen, méghozzá a coMMMunity.eu, azaz *„a szélsőjobboldali eszmék magyarországi terjedése ellen tiltakozók kezdeményezésére 2010 őszén indult”* világhálós

portál tudósítójaként. Orosz Mihály mint a rendezvény házigazdája távozásra szólította fel, ennek azonban ő nem tett eleget. Ekkor kérte a polgármester a rendőri segítséget.

Természetesnek tekinthetjük, hogy ezek után Tódor János nem a megemlékezésen történtekről tudósított, hanem az eltávolítását ecsetelte és a rendezvény egészét minősítette a maga módján, mégpedig a coMMMunity.eu portálon megjelent cikkben: *Eltávolították a jogvédőt és az újságírót a Kitörés Napjáról (2013. február 9.).*[301] De hogy önkéntes vagy megbízásos küldetésének – *„a szélsőjobboldali eszmék magyarországi terjedése ellen”* – magasabb szinten, eredményesebben tudjon eleget tenni, panasszal fordult mind a Magyar Újságírók Országos Szövetségéhez, mind pedig az ügyészséghez. Miként nemsokára kiderül, ez utóbbival már az egy évvel korábbi rendezvény során is próbálkozott, ám hiába. Az újságírók szövetségét mozgósítani azonban csak most adódott lehetősége, s meg is kapta a teljes támogatást. A MÚOSZ testületi állásfoglalást hozott az ügyében, az esetet – ugyancsak a maga módján – ismertette médiaszakmai honlapján és az ügyészséghez benyújtott panaszt is közzétette[302].

Hogy megint szemügyre vehessük a balliberális média példaértékű megtestesítőinek jellemző gondolkodásmódját és munkamódszerét (beleértve jellegzetes szóhasználatát, nyelvpolitikáját), a honlapon megjelent „tényállításokat” ismét szembeállítjuk a helyreigazítható „sértett” szerinti valósággal. Több mint figyelemre méltó, hogy válaszképpen a balliberális média sajátos – „politikailag korrekt” – nyelvpolitikájára (vagyis a demokráciát felülíró, a politikai erőteret erősen befolyásoló nyelvhasználatára) az idők során kialakult a „nemzeti oldal” sajátos nyelvhasználata, nyelvpolitikája..

Második rendezvény	
Az újságíró és az újságíró-szövetség tényállítása	**A helyreigazítás szerinti valóság**
Ügyészséghez fordul a *neonáci* ünnepségről kitiltott újságíró	Ezen állítás valótlan, mert Érpatakon nem volt neonáci (újnáci) megemlékezés, pláne abban a leegyszerűsítő, szélsőségesen kirekesztő és gyűlöletkeltő kontextusban és hamis fogalomrendszerben, amiben a cikk írója emlegeti önkényesen a neonácizmust, olyan értelemben Érpatak soha nem volt neonáci rendezvény, ugyanis ha lett volna és lenne az ország bármely pontján, akkor a rendőrség azt azonnal feloszlatta volna. A tavalyi rendezvénnyel kapcsolatban a Tódor nevű bértollnok a megyei főügyészséghez is fordult kivizsgálási kérelemmel, melyre állítása szerint is az alábbi válasz érkezett Dr. Zsíros István Megyei Főügyésztől: „Szerkesztő Úr levelét, illetve az abban hivatkozott cikk tartalmát abból a szempontból is megvizsgáltam, hogy bűncselekmény, illetve szabálysértés elkövetésére utaló tényeket, körülményeket tartalmaz-e. Ilyen körülményt azonban nem találtam, ezért ügyészi intézkedésre nem

[301] http://www.commmunity.eu/2013/02/09/eltavolitottak-a-jogvedot-es-az-ujsagirot-a-kitores-napjarol

[302] http://muosz.hu/cikk.php?page=elnokseg&id=4053&fo=5&iid=0 és http://www.emasa.hu/cikk.php?page=sajtomunkas&id=10460

	látok lehetőséget.” Továbbá csatolom a kormányközeli Demokrata című hetilap 2013-02-13-ai számának *A Főhajtás joga* című cikkét, mely szintén elismerőleg nyilatkozik a Kitörés napja megemlékezés jogosságáról, melyből egyértelműen bizonyítható, hogy egy kitörés-napi megemlékezés semmiképpen sem tekinthető neonácizmusnak. Tódornak mint önjelölt nácizmus-szakértőnek ezen cikk kapcsán is lehet rettegni, nácizni és kirekesztő módon (liberális „értéksemlegességgel” és „toleranciával”) gyűlölködni.
A MÚOSZ a jogállami normákat erősítő, határozott és azonnali intézkedések végrehajtását követeli a hatóságoktól.	Ezen állítás valótlan, mert Érpatakon méltóságteli megemlékezés volt az 1945. február 11-ei Budavári Kitörés alkalmából, melyet a polgármester vezetett. Ezen a rendezvényen – melyen mellesleg a rendezvényünket korábban gátlástalanul gyalázó Tódor János nevű bértollnokot a rendezvény méltóságteli és biztonságos lebonyolítása érdekében nem kívánatos személynek nyilvánítottuk – semmilyen jogsértés nem történt. Így a jogállami normákat erősítő, határozott és azonnali intézkedések végrehajtásának követelése a hatóságoktól teljesen indokolatlan.
Erre Orosz azt mondta: „Ha nem mennek el, hívom a rendőreimet!”	Ezen állítás valótlan, mert ezt a kamerafelvételek egyértelműen cáfolják, és ezt a valótlan ferdítést a Tódor-féle bértollnok igazságot gyűlölő balliberális vénájának megfelelően zsigerből követte el, valószínűleg azért, hogy azt a valótlan látszatot keltse, mintha valamilyen összefonódás és törvénytelen viszony lenne a polgármester és a rendőrség között. Azért, hogy ezt a hamis képet be tudja állítani, szüksége volt erre a becstelen csúsztatásra, és így lehet a balliberális média aljas gyakorlatának megfelelően félretájékoztatva züllleszteni és hülyíteni az olvasóközönséget az „objektív tájékoztatás nevében”. Az Élet és Irodalom 2013-02-15-én megjelent, „Polgármester rohamsisakban” című cikkében is korrigálva lett a Tódor nevű bértollnok hazug állítása: *„Ha nem mennek el, hívom a rendőröket!”* Ezért kérem, hogy Önök is ennek megfelelően korrigálják a csúsztatást, és erről tájékoztassák az olvasóközönséget, ugyanis az olvasóknak joguk van tudni az igazságot a hazug manipulációk helyett.
...a róla és az általa létrehívott közigazgatási-közbiztonsági modellről tavaly az atlatszo.hu oknyomozó portálon megjelent cikksorozatom (Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása I-III) váltott ki. Az írás ellen sajtópert indított Orosz, amit elvesztett, és ezt képtelen azóta is megemészteni.	Ezen állítás azért valótlan, mert ezen három mocskolódó cikkel kapcsolatban Tódor hazug állításával ellentétben (!!!) egyik esetben sem kellett sajtópert indítani, mert a neoliberális hírportál nem merte vállalni a sajtópert, és mind a 3 cikk kapcsán magától és önkéntesen közzétette a sajtó-helyreigazítási kérelmünket teljes terjedelmében. A Tódor nevű firkász velünk kapcsolatos gyalázkodásai közül minden bírósági per nélkül 29 tényállítás valótlanságát ismerték el önkéntesen az alábbi webhelyen: http://atlatszo.hu/2012/05/23/helyreigazitas/. Az, hogy a Tódor nevű bértollnok és ügyeletes firkász rendszeresen hazudik, az már nem újdonság számunkra, de a liberális bértollnokoknak meg kell azt is tanulni lassan, hogy egyre többen vannak, akik a hazudozást és a gyalázkodást nem tűrik, és ezzel egyre jobban szembesítik a hazug újságírókat.
Időközben megérkezett az újfehértói rendőrség két egyenruhása, un. jobbikos	Ezen állítás azért valótlan, mert 1.) un. jobbikos kézfogás nem létezik (!!!), 2.) ahhoz pedig, hogy az érpataki polgármester kivel, hogyan (és kivel nem) fog kezet, egy szabadosság-hívő, liberális

kézfogással (!) kezet fogtak az álcaruhában és rohamsisakban parádézó polgármesterrel (ami eléggé abszurd volt, mi tagadás)	bértollnoknak semmi köze. Tudjuk, hogy a neoliberális társadalomzüllesztő ideológia képviselői, firkászai, jogvétői sokszor felsőbbrendű értékrend felsőbbrendű képviselőinek képzelik magukat, de nálunk ez az önfetisizálásuk és önbálványozásuk nem jön be, mi erre nem vagyunk vevők, és meg kell maradniuk a saját hatáskörüknél, és nem kérünk a rendszeres hatásköri túllépésükből, ne avatkozzanak be a mi személyes kapcsolatainkba fejben felállított ostoba és nevetséges elvárásrendszereik bevezetésével.
...majd odajöttek hozzánk, és közölték, azonnal kövessük őket igazoltatás céljából. Nem kérdezték sem Orosztól, sem tőlünk, hogy mi a baja velünk.	Ezen állítás azért valótlan, mert amit a videofelvételen elmondtam a liberális, mocskolódó bértollnok Tódor Jánosnak az eltávolításuk okáról, ugyanazt elmondtam a kiérkező járőröknek is, és utána ők Tódor hazugságával ellentétben ezen tájékoztatásom után (!!!) hivatali kötelességüket teljesítve átvették az intézkedést. Ezen állítás valótlanságát a kamerafelvételek is és a jelenlévők is egyértelműen bizonyítják, és ezt a valótlan állítást-ferdítést a Tódor-féle bértollnok igazságot gyűlölő balliberális vénájának megfelelően zsigerből követte el, valószínűleg azért, hogy azt a valótlan látszatot keltse, mintha valamilyen összefonódás és törvénytelen viszony lenne a polgármester és a rendőrség között. Azért, hogy ezt a hamis képet be tudja állítani, szüksége volt erre a becstelen csúsztatásra, és így lehet a balliberális média aljas gyakorlatának megfelelően félretájékoztatva züllleszteni és hülyíteni az olvasóközönséget az „objektív tájékoztatás nevében”.
... a rendezvény házigazdája, egyben főszónoka Orosz Mihály Zoltán, a község szélsőjobboldali polgármestere.	Ezen állítás azért valótlan, mert Érpatak polgármestere abban a leegyszerűsítő, szélsőségesen kirekesztő és gyűlöletkeltő kontextusban és hamis fogalomrendszerben, amiben a Tódor János-féle bértollnok önkényesen használja a „szélsőjobboldali” jelzőt, olyan értelemben Érpatak polgármestere soha nem volt „szélsőjobboldali” és most sem „szélsőjobboldali”. A Tódor-féle bértollnokoknak ugyanis az önkényes gyűlölködő megbélyegezgetésekről le kell szokni, még akkor is, ha őket ezért „jól megfizetik”.
...magából kikelve, a már helyet foglalt hallgatóság előtt, szitoközönt zúdított ránk	Ezen állítás azért valótlan, mert Érpatak polgármestere csak ismertette a tolerancia-bajnokokkal a véleményét, gyakorolta a szabad véleménynyilvánítást és a szólásszabadságot, éppen azt, amit ők sérthetetlen értékekként annyira védelmeznek, és gyakoroltatta a tolerancia-bajnokokkal a toleranciát és a másság tiszteletét, de úgy látszik utólag, hogy ezeket a nagy demokratikus vívmányokat és szabadságjogokat nem sikerül nekik gyakorolni, hanem csak mindenáron velünk kívánják ezeket gyakoroltatni az általuk képviselt és védelmezett társadalmi devianciák irányába, és ha mi nem fogadjuk el ezeket a felforgató eszméket és társadalmi és/vagy emberi degenerációkat az elvárt szélsőséges toleranciával, akkor mi vagyunk a nácik és a rasszisták, ők pedig az önjelölt rettegők és náci-szakértők, valamint ők a világ legprofibb rasszizmus-specialistái, akik speciális szimattal meg vannak áldva, és ők már időben tudnak nyüszíteni és kirekesztő módon gyűlölködni az emberiség állítólagos megmentése céljából.
A MÚOSZ megdöbbenve és felháborodottan áll az eset előtt. Szolidárisak vagyunk	Ezen állítás azért valótlan, mert Érpatakon az általános iskola évek óta önkormányzati rendeletbe foglaltan közösségi színtér, melyet önkormányzati rendezvények megtartására az önkormányzat

kollégánkkal, aki Érpatakon egy betiltott, neonáci eszméket hangoztató szerveződés egyenruháját viselő csoport részvételével megtartott eseményről kívánt tudósítani.	folyamatosan használhat és használ is. Magyarországon semmilyen lista nincs a betiltott szervezetek tagságáról és egyenruháiról, mely személyeknek tilos lenne részt venni önkormányzati rendezvényeken. Ha ilyen titkos listákról tud a Magyar Újságírók Országos Szövetsége, akkor álljon elő vele. Ha a Magyar Újságírók Országos Szövetsége nincs ilyen listák birtokában, akkor pedig ne hőzöngjön arról, hogy betiltott, neonáci eszméket hangoztató szerveződés egyenruháját viselő csoport tagjai vesznek részt a rendezvényen. Az önkormányzatnak a Tódor nevű liberális, idegenszívű bértollnok és társai fejében lévő listák ellenőrzéséről és a Tódor-féle hivatásos rettegők fejben felállított törvényeinek alkalmazására az önkormányzatnak sem joga, sem igénye nincs. Az önkormányzat fő szervezője élt azzal a neoliberálisok által kivívott szervezői szabadságjogával, hogy – éppen úgy, amint az Izrael melletti szimpátiatüntetés esetében eltávolították Novák Előd országgyűlési képviselőt (lásd: Kommentár nélkül: A zsidók „béke”tüntetésén állították elő Novák Előd öt http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=48XC1kr2EZg) – eldöntheti a részt venni akarókról, hogy a rendezvény biztonságos és méltóságteli lebonyolítása érdekében kit tekint nem kívánatos személynek a rendezvényen, és biztonsági megfontolásokból eltávolíttatta az illetékesekkel a rendezvényt korábban az atlatszo.hu honlapon aljas módon gyalázó újságírót és társát. A velünk kapcsolatos Tódor nevű firkász gyalázkodásai közül minden bírósági per nélkül 29 tényállítás valótlanságát ismerték el önkéntesen. http://atlatszo.hu/2012/05/23/helyreigazitas/.

Mozgatórugók itt és ott

Másutt bővebben s alaposabban körüljárjuk a szereplők lehetséges és valószínű lelki mozgatórugóit, ezért itt inkább csak említést teszünk róluk, s csupán néhány tényezőről szólunk bővebben. Döntő fontosságúnak ítéljük a „törzsi” hovatartozást. Az újságíró is, az újságíró-szövetség is, az újságíró által tudósított honlap is a *balliberális eszmerendszer* jellegzetes képviselője, megtestesítője.

Mindhárom szereplőre jellemző, hogy idegenkedik a nemzet mint valóságos, hús-vér közösség történelmi és kulturális hagyományaitól, a hagyománytisztelettől, s különösen félelmet, szorongást, megvetést vagy gyűlöletet ébreszt benne a zsidó népirtással vagy a nácizmussal bármilyen módon összefüggésbe hozható történelmi esemény vagy új keletű nemzeti törekvés.

Utóbbiak közé tartozik a közösségek (pl. faluközösségek) önvédelmi erejének, képességének növekedése, az egyéni szabadságjogokkal szemben az egyéni kötelességek s a közösségi szempontok elsődlegességének hangoztatása.

A balliberális, elvont eszmerendszer (világlátás) szellemi-lelki burkában nem lehet eljutni addig a felismerésig, hogy bármilyen ellenséges hadsereg gyűrűjéből, de különösen a kíméletlenségének számtalanszor tanújelét adó szovjet hadsereg gyűrűjéből megkísérelni a kitörést, ez olyan cselekedet, amely joggal vívja ki a hús-vér utódok tiszteletét; különösen, ha figyelembe vesszük az idevágó, közismert történelmi tényeket.[303]

[303] Hogy csak hármat említsünk hirtelenjében: a szovjetek nem felszabadítóként érkeztek, hanem megszállóként. A kommunizmus áldozatainak száma jóval meghaladja a nácizmuséit. Hitlert és Sztálint ugyanaz a globális pénztőke támogatta...

Az elmúlt pár évtized történései mind világszinten, mind hazai szinten az uralkodóvá vált balliberális eszmerendszer kudarcát bizonyították. Az egyéni és kisebbségi jogoknak és érdekeknek a közösségi (többségi) jogok és érdekek elé való helyezése meggyengítette a nemzeti és helyi közösségeket. A „politikailag korrekt" utat követő hatalom a „kisebbségi" szempontok és jogok hangoztatásával voltaképpen származási (faji) síkra terelte az egyéni normaszegéseket, megnehezítve ezzel a közösségek önszabályozását. Ha egy normaszegő egyént egyéni normaszegése (törvénysértése) miatt a közösség bármiképp elmarasztalni (büntetni) igyekszik, a balliberális eszmerendszer hívei – beleértve a sajtójukat – gyakran közbeavatkoznak, s a büntetési szándék kiváltási okaként nem a normaszegést hangoztatják, hanem a származást feltételezik, rasszizmussal, kisebbségellenességgel, szélsőjobboldalisággal, hasonlókkal bélyegezve meg a közösséget. Ennek közvetlen következményeként mintegy lovat adtak a normaszegők alá, további normaszegésre („megélhetési bűnözésre") sarkallva őket. Az elmúlt évek során élhetetlenné és lakhatatlanná tettek ezzel számos kisebb települést, s országos szinten is szembeállították egymással a magyar nemzettest cigány és nem cigány önazonosságú részét, vagyis sikeresen megosztották, önvédelmi, életképességi szempontból gyengítették a nemzetet.

A balliberális eszmerendszer hazai képviselői természetszerűleg nagy külső támogatást nyernek mindazoktól, akiknek érdekükben áll, hogy minél védtelenebb, minél kihasználhatóbb legyen a magyar nemzet. A más nemzetek érdekeit, ill. a saját hasznukat szem előtt tartók nyilvánvalóan (természetszerűleg) ott és úgy támadták és támadják, gyengítik a magyar nemzetet – ennek önvédelmi képességét –, ahol csak lehet. Ennek legegyszerűbb, legkézenfekvőbb módja az olyan „hívószavaknak" a bedobása, tervszerű, módszeres alkalmazása, mint a „rasszista", „antiszemita", „náci", „nacionalista", „szélsőjobboldali" stb., illetve az ezekkel való megbélyegzés.

Fontos látnunk, hogy a nemzetet, ennek közösségeit és egyedeit ily módon gyengíteni szándékozók az általunk vizsgált, rendszerváltoztatós évtizedekben nagy támogatást kaptak a gyanútlan, jóhiszemű nagyközönségtől, a közvélemény és a közvélemény-formálók ilyen – azaz gyanútlan és hiszékeny – részétől, a „politikailag korrekt" jó szándékú elfogadóitól.

Nem véletlenül.

Ugyanis a balliberális eszmerendszer egészen addig, amíg hitelesen, következetesen képviseli önmagát, hitelesen és következetesen képes a hús-vér – tehát nem eszmei, hanem valóságos – közösséget szolgálni. Amíg a baloldaliságot nem úgy értelmezi – vagyis nem úgy fordítja le a gyakorlat nyelvére –, hogy egy önmagát kiválasztó, kiváltságos élcsapat mondja meg, mi a jó a népnek; s amíg a liberalizmust nem úgy értelmezi, hogy az egyének szabadsága fontosabb a közösség szabadságánál, s a kisebbségek szabadsága fontosabb a többség szabadságánál, addig a baloldali liberalizmus fontos szerepet tölthet be az egyéni és a közösségi jogok, illetve az egyéni és a közösségi boldogulások harmonizálásában. A balliberális eszmerendszer attól (onnantól) válik közösségromboló erővé (tényezővé), hogy szabadságot hirdetve kizárólagosságra (uralomra, hegemóniára) törekszik; a másság tiszteletét követelve a neki nem tetsző másság kirekesztésére törekszik; s a többpárti demokráciát a „politikailag korrekt" gondolkodás- és viselkedésmód megkövetelésével, azaz véleménydiktatúrával írja felül.

Visszatérve a vizsgált esetünkre, esettanulmányunkra: a MÚOSZ médiaszakmai honlapján megjelent (a hatóságoktól *„jogállami normákat erősítő, határozott és azonnali intézke-*

dések végrehajtását" követelő) cikk hangsúlyozza, hogy *„Tódor János négyszáz kilométert utazott, hogy a helyi önkormányzat honlapján népszerűsített nyilvános rendezvényről tudósítson"*. Ám valójában – mint láthattuk – nem a puszta beszámolás végett utazott ilyen sokat, hanem hogy politikai küldetését hajthassa végre, azaz fellépjen *„a szélsőjobboldali eszmék magyarországi terjedése ellen"*. Nem azért készült olyan messzire, hogy eredeti hivatásának, közvetítői szerepének megfelelően kellő pártatlansággal és elfogulatlansággal tájékoztasson egy vidéki közösség életéről, törekvéseiről, hanem hogy a tájékoztatás álcája mögé bújva eleve elítélő véleményt alkosson és alkottasson az erre kiszemelt áldozatról. Pulitzer-díja sem arra szolgált, hogy a tárgyilagos tájékoztatás követelményében megerősítse, hanem arra, hogy továbbra is a balliberális eszmerendszernek nem tetsző viselkedést, gondolkodást, kultúrát becsmérelje. Eleve megfogalmazott és rögeszmeként megmerevedett álláspontjában ezért semmilyen valóságos tény meg nem rendíthette.

Ugyanis nem hitkérdés, hanem cáfolhatatlan, bizonyított tény például, hogy az általa megvetett, újnácinak nevezett polgármesteri magatartás, ill. hivatali ténykedés nem csupán Érpatak többségének, de kisebbségi sorban élő cigányainak is előnyére szolgált. Nem valamelyik szélsőjobboldali híradásból, hanem – egyebek között – a Hír TV helyszíni tudósításából értesülhettünk arról, hogy az „érpataki modell" – Orosz Mihály „elmeszüleménye", „ámokfutása" – csakugyan életképes, sőt határozottan sikeresen működik. Érpatak polgármestere a nácinak, hungaristának becsmérelt felfogásával, erőteljesen kinyilvánított nemzeti és hazafias elkötelezettségével a maga vezette településen, helyben sikeresen megoldotta azt a problémát, amelynek megoldhatatlansága egynémely más településeknél már ma is polgárháború kitörésével, etnikai (cigány – nem cigány) összetűzéssel fenyeget.

Olyan fontos kérdéskör ez, amely szükségessé teszi, hogy a Hír TV szóban forgó, tizenegy és félperces tudósításából, a *Keresztmetszet* című műsorából[304] szó szerinti részeket – tényeket, tényszerű megítéléseket – emeljünk ki.

> *Műsorvezető:*
> „Tiszta udvar, rendes ház. No és biztonságos falu. Ma már nyugodtan üldögélhetnek kertjeikben az érpatakiak. Néhány év alatt a Szabolcs megyei település önkormányzata olyan rendet teremtett, hogy ma már csodájára járnak az érpataki modellnek."
>
> *Orosz Mihály polgármester:*
> „Hogyha valaki gátolja a munkánkat, akkor azokkal szemben maximálisan fellépünk. Soha nem nézzük, hogy cigány vagy magyar. Kétféle embert ismerünk itt Érpatakon: aki Érpatak fejlődését szolgálja, meg aki rombolja Érpatakot és Érpatak hírnevét. És aki Érpatak fejlődését segíti, az a szövetségesünk, és aki meg Érpatakot rombolja és Érpatak fejlődését gátolja, az az ellenségünk. Az ellenségeinknek azt mondjuk, hogy harcra számíthatnak. És addig fogunk velük harcolni, amíg vagy meg nem változnak, vagy el nem költöznek."

[304] Forrás: http://www.youtube.com/watch?v=JC4AkELKWKk. Itt további, ide kapcsolódó nyilatkozatok láthatók az érintettek részéről (az egyik film beszédes címe: *Érpataki modell: 24 évet leülő cigányt is munkára szoktatott a polgármester*),
http://www.youtube.com/watch?v=VCYN2x2050Y,
http://www.youtube.com/watch?v=2acY8kpK66s,
http://www.youtube.com/watch?v=HwbjX19WILU

Műsorvezető:
„Majd két éve annak, hogy választás elé állította a bűnözőket és a rendbontókat az érpataki polgármester. A Nyíregyházától 20 km-re eső faluban úgy döntöttek: mivel másképp nem megy, helyi szinten fogják meghatározni a beilleszkedés alapvető szabályait."

Marozsán József polgárőr:
„A betörések, a lopások annyira el voltak szaporodva, hogy nem lehetett a lakást [szabadon] hagyni. (...) az öregek nem mertek kimenni a kinti vécéjükre."

Egy helyi lakos
„... leütöttek, elvittek kerékpárt, hűtőszekrényt, vagy betörtek oda, ahol disznóvágás volt, reggelre eltűnt"

Műsorvezető:
„A helyzet odáig fajult, hogy az egyedül élő idős emberek vasárnaponként már a templomba sem mertek elmenni (...) De mindennaposak voltak a bántalmazások és a fenyegetőzések is."

Marozsán József polgárőr:
„Mióta az a két mezőőr van, senki semmihez nem nyúl hozzá."

Bakti Péter mezőőr:
„A ránk bízott külterületen az elmúlt egy évben körülbelül 50 alkalommal kellett intézkednünk. Ebből olyan 30 esetben azonnal sikerült az elkövetőket rács mögé juttatni."

A műsorvezető és a polgárőr:

– Polgárőrként dolgozott sokáig. Szót fogadtak maguknak?

– Nem. És nem is tehettünk semmit sem. Csak annyit, hogy jelentést tettünk. De hiába tettük a jelentést a nagykállói rendőrségre, nem csináltak semmit sem.

– Hogy-hogy most megváltozott ez a dolog?

– Azért, mert az újfehértói rendőrség úgy állt Érpatakhoz, hogy komolyan vette az egész dolgot.

Műsorvezető:
„Ezt megelőzően viszont nem volt állandó rendőri jelenlét az 1800 fős faluban. Sőt, az is megtörtént, hogy hívás után 5 órával értek ki a helyszínre. (...) sokat nyomott a latban, hogy a szabálysértési őrizet intézményét már egy 500 forintos falopás esetén is alkalmazták. Mára az áramlopásokkal is leszámoltak."

Veres Sándorné családgondozó, Gyermekjóléti szolgálat.
„Ezt próbáljuk most a szülőkbe sulykolni, hogy a gyereknél akkor érünk el igazán eredményt, ha kicsi kortól kezdve magatartási szabályokat felállítunk, a jutalmazás-büntetés elvét alkalmazzuk. Most már azért, hála Istennek, egyre többen jönnek tanácsért."

Műsorvezető:
„Az mindenképp pozitív, hogy a nagy lógások kora lezárult.”

Veres Sándorné:
„Félnek a családi pótlék megvonásától. Visszatartja őket, és a szülők felkeltik a gyerekeket, és elküldik az iskolába. Tényleg, most már csak akkor hiányoznak, ha betegek. Előre szólnak, feljönnek hozzánk, telefonáljunk be az iskolába, beteg a gyerek.”

Orgovány Sándor elnök, Lungo Drom, Érpatak
„(...) azt gondolom, hogy ez nekünk is nagy öröm, mert az érpataki cigányemberekről is van szó, hogy itt a közbiztonság mennyit javult, s hogy a cigány társadalom is megpróbál beilleszkedni az úgymond a többségi társadalomba. Ez maximálisan jó nekünk is!”

Műsorvezető:
„Bakti Péternek szó szerint meg kellett küzdenie a rendért. Másfél évvel ezelőtt történt, hogy négy főt próbált igazoltatni. Amikor megtámadták és kapát vágtak a vállába, ő persze védte magát. A bíróság azonban másképp ítélte meg...”

Bakti Péter mezőőr:
„Három év próbaidőt kaptam. (...) Azt mondta [a bíró], hogy el kellett volna szaladnom. És akkor ez a helyzet nem állt volna elő. De azért intézkedés közben nem szaladgálunk, én így gondolom. És ha holnap meg kell tennem, akkor is oda fogok állni, és intézkedni fogok.”

Orgovány Sándor elnök, Lungo Drom, Érpatak
„Annyiban segítettünk az embereknek, hogy a saját kertjeiket kiszántottuk, és megtermelték a saját megélhetésükhöz szükséges dolgokat.”

Műsorvezető:
„(...) A polgármester sosem volt a segélyezés híve. Náluk már évekkel ezelőtt a munkát helyezték előtérbe. A közmunkások az elmúlt időszakban valóban sokat tettek a település képéért...”

Így már „duplán” érthetővé válik, miért kell a balliberális törzsnek – vagy miért kell a Pulitzer-díjas újságírónak – minden követ megmozgatni, hogy kellően elrettentő képet mutasson fel dr. Orosz Mihály Zoltán polgármesterről és modelljéről. Ugyanis az igazság kiderülése alapjaiban rengetné meg a balliberális eszmerendszert és híveit, no meg különféle haszonélvezőit. Ha szélesebb körben nyilvánvalóvá válna, hogy legfőbb ellensége, a magyar „nacionalizmus”, a magyar „hazafiság” még azokon a kisebbségeken is eredményesebben tud segíteni, amelyeket a balliberálisok nagy csinnadrattával a védőszárnyuk alá vettek *éppen a „nacionalizmus” ellenében*, akkor ez végképp kihúzná a talajt az elfajzott – a hús-vér közös-

ségektől elidegenedett – balliberális eszmerendszer alól. De nem csak ez alól: a „politikailag korrekt" véleményuralom alól is. Ezt pedig már a külföldi támogatók sem engedhetik meg.

(S legalább zárójelben tegyük hozzá: ugyanezért nem engedhetik meg, hogy a *nemzeti* liberalizmus talaján álló, Orbán Viktor vezette Fidesz-KDNP pártszövetség második kormányzási időszaka sikerrel járjon. Miként Navracsics Tibor miniszter fogalmazott a Vasárnapi Újság című rádióműsornak adott nyilatkozatában[305]: *„Magyarország balra tolódása ellen még soha nem emeltek szót német és osztrák értelmiségiek, márpedig volt idő, amikor erőteljesen balra tolódott ez az ország. Így azt láthatjuk, hogy nemcsak ország és ország, de ideológia és ideológia között is működik a kettős mérce!"* A Guardian című lapban egyenesen ezt a kérdést teszi fel cikke címében Tibor Fischer publicista, a nyugati „hisztérikus" médiának üzenve: *„What on earth is this ignorant nonsense being spread about Hungary?"* Magyarul: *„Mi a csuda ez az ostoba képtelenség, amit Magyarországról terjesztenek?*"[306])

Miként is írta Orosz Mihály Zoltán? *„...a liberális bértollnokoknak meg kell azt is tanulni lassan, hogy egyre többen vannak, akik a hazudozást és a gyalázkodást nem tűrik, és ezzel egyre jobban szembesítik a hazug újságírókat."* Mondhatni, bő két évtizednyi rendszerváltozás után teljesen érthető lelki törekvés ez a balliberális média áldozatai részéről. Mint ahogy a balliberális média munkatársai és támogatói részéről is teljesen érthető, hogy maradék erejük, lehetőségeik mozgósításával ennek a szembesítésnek igyekeznek elejét venni...

[305] Vasárnapi Újság, 2013. április 7.

[306] The Guardian, 2013. április 3. (http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2013/apr/03/hungary-ignorant-nonsense)

Hetedik fejezet

BALLIBERÁLIS MÉDIABÉKE

Bevezetés

Ebben a fejezetben *egyfelől* arra keresünk választ, helyénvaló-e az a közkeletű felfogás, amely szerint a Horn-kormány időszakában *(a „szerepcserék korában”*[307]*)* lényegében megszűnt a médiaháború. E felfogás szerint a médiaháború az Antall- és a Boross-kormány alatt robbant ki, majd az Orbán-kormányok alatt lángolt fel ismét, ebből következően a médiaháborút jellemzően a „jobboldali” pártok és kormányok gerjesztették (és gerjesztik), ők felelősek érte s minden következményéért.

Ebben a fejezetben rá kívánunk mutatni, hogy:

- e kormányzati ciklus „médiabékéje” egyoldalú és viszonylagos volt, amennyiben a balliberális sajtó kormányzati közbenjárásra visszaszerezhette (visszakapta) elvesztett közszolgálati hadállásait, visszanyerhette hegemóniáját; az amúgy is hátrányos helyzetű nemzeti sajtó viszont súlyos veszteségeket szenvedett;
- mivel a médiaháborút a balliberális politika nemzetellenessége és az ezt a politikát támogató (balliberális) sajtó nyomasztó fölénye váltotta ki, ezért a sajtóért folyó törzsi küzdelem a nemzeti oldal részéről (és Magyarország szempontjából) olyan sajtó-szabadságharcnak tekinthető, amely a demokrácia eltorzulását, kisiklását volt hivatott megakadályozni, ill. helyreállítani; ilyen értelemben a Horn-korszak viszonylagos médiabékéje inkább a torz, kisiklott állapot fennmaradását szolgálta, semmint a valódi demokrácia megerősödését;
- ugyanakkor Horn Gyula kormányfő politizálásában felfedezhetők (kimutathatók) azok a törekvések, amelyek a liberális sajtó – pontosabban a sajtó individualista liberalizmusának – megfékezésére irányultak; másfelől felfedezhető a törekvés a nemzeti sajtó legalább minimális szinten való életben tartására;
- a viszonylagos médiabékét erősítette a médiatörvény megszületése, a frekvenciák kiosztása, a kereskedelmi rádiók és televíziók megszületése, ezáltal a közszolgálati televízió és rádió jelentőségének erőteljes csökkenése;
- végezetül: nem bizonyult igaznak az Antall–Boross-korszakban sűrűn hangoztatott állítás, mely szerint a sajtó hivatásánál fogva mindig ellenzéki, s kormányváltás esetén az ország új irányítóival szemben is ugyanolyan kritikusan fog fellépni; ugyanakkor a balliberális sajtó kétségkívül sokkal kritikusabbnak mutatkozott a kormány szocialista erőivel szemben, mint a korábbi ciklusban a nemzeti sajtó a nemzeti erőkkel szemben.

E fejezetben *másfelől* arra keresünk választ, hogy mennyire lehet szoros összefüggés a tömegközlés birtoklása (bitorlása) és a választási eredmények között? Erős vagy gyenge hatást fejt ki a tömegközlés a tömeg, a választók viselkedésére? Mi alapján döntöttek a választók 2004-ben és 2008-ban?

[307] Ld. ehhez Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők, id. mű

1. MÉDIABÉKE VAGY MÉDIADIKTÁTUM?

Az első Fidesz-kormány működésének kezdetére, azaz 1998-ra vonatkozóan Haraszti Miklós, a szabad demokraták egyik főideológusa azt nyilatkozza majd, hogy *kezdetét vette a második médiaháború*. Vagyis a médiabékét felváltotta volna a médiabékétlenség időszaka.

Vigyáznunk kell azonban az efféle súlyos kifejezések használatával: például a második világháború után a Szovjetunió valójában *elfoglalta* Magyarországot, saját érdekszférájának tekintette, úgy is kezelte, hiszen hadseregével *megszállta* és *megszállva tartotta*, tehát nem *felszabadította*. Még akkor sem, ha voltak, akik felszabadulásként élték meg a szovjet katonák érkezését. De hasonló a helyzet a trianoni *békeszerződéssel* is: békét kötni, békeszerződést aláírni a közvélekedés szerint annyit tesz, mint a háborús feleknek egymással *megbékélni*, békésen kiegyezni, az ellenségeskedést megszüntetni. Ám a Trianonban Magyarországot a győztes hatalmak olyan példátlan *békediktátummal* büntették, amely magában hordozta a kiáltó igazságtalanság miatti *békétlenséget*, s előrevetítette, hogy egy elkövetkező háborúban Magyarország annak a hatalomnak, illetve hatalmi tömörülésnek lesz a szövetségese, amely hajlik e példátlan igazságtalanság legalább enyhítésére.

Béketeremtés szőnyegbombázással

Bajomi-Lázár 2001-ben megjelenő könyvében ugyancsak arról beszélt, hogy a médiabékét az Orbán-kormány törte meg, általa újult ki s lépett második szakaszába a médiaháború. *A magyarországi médiaháború* című könyv megírásához többek között Haraszti Miklós és Vásárhelyi Mária adott tanácsokat és ötleteket, a megjelenéséhez pedig a Nyílt Társadalom Intézet nyújtott támogatást. Vagyis onnan nézve mérvadónak tekinthető a szerző. Márpedig Bajomi-Lázár tényszerűen szögezi le könyvében:

> *Az új, MSZP−SZDSZ koalíció sok tekintetben a leváltott jobboldali-konzervatív kormány médiapolitikáját folytatta. Júniusban eltávolíttatta a televízió hírműsorainak éléről Pálfy G. Istvánt és Chrudinák Alajost. [...] Hamarosan számos, az előző kormány alatt kinevezett televíziós és rádiós újságíró vesztette el állását: az új tévé-elnök [Horváth Ádám] például egyetlen nap alatt elbocsátotta az esti tévés hírműsor 170 munkatársát, több újságírót, mint ahánynak az előző kormány regnálásának négy éve alatt mondtak fel. Az új kormány részben megvonta az előző kormányhoz lojális napilapok anyagi támogatását is. Csődbe ment az Új Magyarország, majd a Pesti Hírlap. Az új koalíció ugyanakkor közvetett módon továbbra is fedezte az előző kormánnyal rokonszenvező Magyar Nemzet veszteségét.*[308]

[308] Bajomi-Lázár Péter: *A magyarországi médiaháború*, Új Mandátum Könyvkiadó, 2001, 76. o.

A Magyar Rádióban, amelynek elnöki posztját a médiatörvény megszületéséig Szirányi János foglalja el, a szocialisták *„negyvennyolc órán belül átrendezték a terepet, s nagyon rövid idő alatt egy csomó embernek megszüntették a műsorát. Tengett-lengett csak, vagy pedig olyan méltatlanul kevés műsoridőhöz jutott, hogy éppen csak csurrant-cseppent neki valamennyi pénz”* – nyilatkozza majd 2000 végén Kondor Katalin, a Kossuth-adó főszerkesztője.[309]

A Duna Tv *„a politikai műsorok behódolása fejében életben maradhatott”* – írja egy nemzeti oldali médiakrónikás.[310]

Nézzük meg a kialakult helyzetet egy külföldieknek szóló újság munkatársa szemével! 1995-ben ezt írja vezércikkében a Budapest Sun:

> Más, egykori kommunista országoktól eltérően Magyarországon nem várták el a kommunista újságíróktól, hogy tűnjenek el. Ehelyett a legtöbb országos és helyi lapot az utolsó kommunista kormány végső napjaiban privatizálták, azzal a kikötéssel, hogy a szerkesztőség tagjait az új tulajdonosok nem cserélhetik ki. Így tehát ahelyett, hogy elküldték volna őket azért, mert a közvéleményt éveken át félrevezették, fizetésemeléssel és újabb foglalkoztatási biztonsággal jutalmazták őket a Bertelsmann-féle cégek és más külföldi beruházók. A magyar újságírók többsége – mivel nem kényszerítették őket – nem változott meg... Röviden: a kommunizmus óta a magyar újságírás igen kevéssé alakult csak át.[311]

Emlékezzünk a negyedik fejezetben bemutatott, meghökkentő grafikonra: a Horthy-temetés kapcsán ismertetett nyomasztó balliberális fölényre a sajtóból áradó szellemiség töltetét illetően (ld. a következő ábrát!). A Pesti Hírlap megszűntével ez az amúgy is alig érzékelhető nemzeti jelenlét még tovább zsugorodott. Szemléletesen fejezi ki a helyzetet a Heti Válasz egy csaknem két évtizeddel későbbi összehasonlítása.[312] Ennek egyik előzménye Haraszti Miklós nyilatkozata volt (a Fidesz 2010. évi választási győzelmét követően, ill. a kormány médiapolitikáját illetően): az egykori SZDSZ-alapító azt találta mondani a Magyar Narancsban, hogy Orbán Viktor és „tettestársai” *szétdúlták a médiapluralizmust*, s ehhez Haraszti még hozzáfűzte: *„Amiről Putyin csak álmodott, de sosem merte megtenni.”* Erre és a hasonló, médiadiktatúrával riogató hazai és külföldi megnyilvánulásokra szögezte le a Heti Válasz szerzője: „Noha egyes kommentárok szerint Magyarországon megszűnt a sajtószabadság, 12 befolyásos médiuma azért akad még a balliberális pártlobbinak.[313] *Ez hatszor annyi, mint ahánnyal a Horn-kormány idején a jobboldal büszkélkedhetett.” (Az én kiemelésem − VDGy.)*

---

[309] Ld. Elsőkből..., II. kötet: MédiaArcok

[310] Bárány Anzelm: Média... id. mű 117. o

[311] In. Bárány Anzelm: Volt egyszer... id. mű 54. o

[312] Bódis András: Balsors? Balliberális sajtók. Heti Válasz összefoglaló (2011.10.19., http://hetivalasz.hu/itthon/balsors-42181/)

[313] A szerző a következő médiumokat sorolja ide: Népszava napilap, Stop.hu hírportál, NeoFM kereskedelmi rádió, Vasárnapi Hírek és Szabad Föld hetilapok, Népszabadság napilap, ATV kereskedelmi televízió, Klubrádió kereskedelmi rádió, 168 Óra hetilap, HVG hetilap, Magyar Narancs hetilap, Élet és Irodalom hetilap

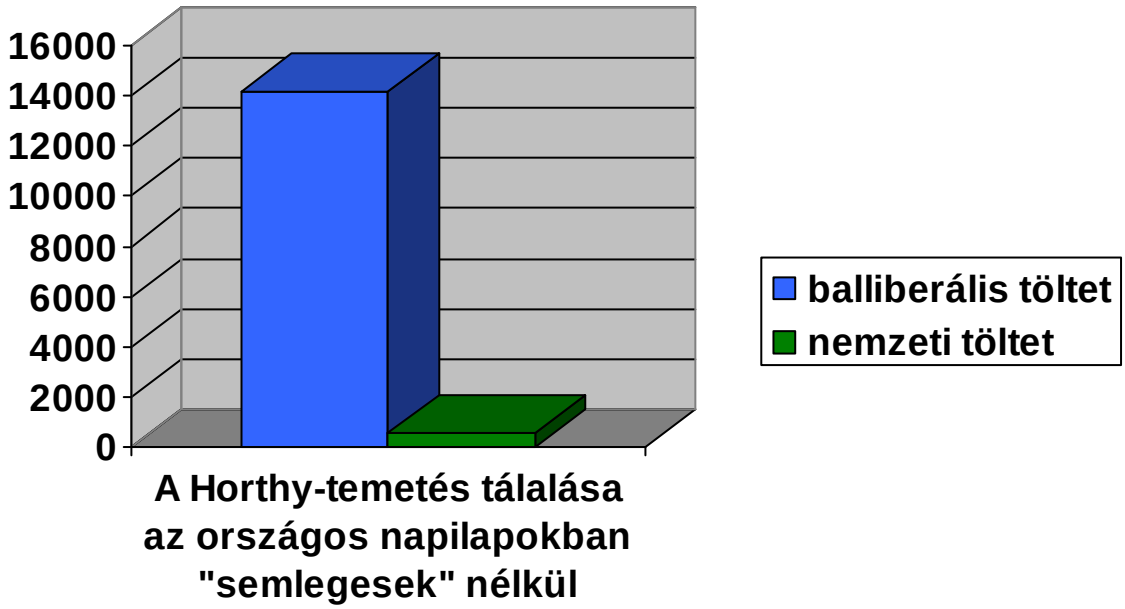

Habár még hátravan elemzésünk és állásfoglalásunk arról, hogy a médiának mekkora szerepe lehet a választói vélemények és a választási eredmények alakulásában, annyit tárgyilagosan megállapíthatunk: ha a magyar tömegközlés meghatározó részét (többségét) a függetlenségre és pártatlanságra való törekvés és a kormányellenzéki alapállás jellemzi, akkor a demokratikus átalakulás szempontjából nincs különösebb jelentősége annak, hogy valamely politikai oldal hány rokonszenvező sajtóorgánummal „büszkélkedhet".

De valóban ezek a vonások jellemezték-e a magyar sajtót?

Lojalitás vagy függetlenség?

E tekintetben elég nagy az egyetértés a médiával foglalkozó elemzők, kutatók között, de még a közvélekedésben is: a magyar sajtót a rendszerváltozás kezdetétől egyfelől a politikai tömbösödés, a politikai táborokhoz való csatlakozás és kötődés jellemezte; másfelől pedig az anyagi szempontok előnyben részesítése a függetlenséggel és tárgyilagossággal szemben. Az elfogultsággal nehezen vádolható médiakutató, Sipos Balázs szerint a Horn-kormány színrelépésekor a közmédiában végrehajtott személyi változásoknál *„ha visszafogottabban és kevésbé látványosan is, de újra érvényesült a politikai lojalitás szempontja"*.[314]

Horn Gyula számtalanszor tanújelét adta annak, hogy mint a leváltott rendszer egyik jelképes figurája, az új, demokratikus rendszer miniszterelnökeként megegyezésekre, a politikai feszültségek enyhítésére törekszik. A közszolgálati médiumok, fontosabb hírműsorok élére kiválasztottak bár egyértelműen a balliberális oldalhoz kötődők közül kerültek ki, többnyire mégsem a vérmesebbek közül, még ha ki-ki vállalta is a „revanst", vagyis a „szőnyegbombázást".

[314] Idézi: Gyuricza Péter, id. mű 192. o.

Sokat elmond az akkori évek tömegközlési viszonyairól az a tény, hogy az újonnan kinevezettek közül Horváth Ádám, a tévé elnöke és Obersovszky Péter, A Hét főszerkesztője lemondani, Betlen János, a Híradó főszerkesztője távozni kényszerült, s a tévéelnöki teendőkkel átmenetileg megbízott Székely Ferencnek pedig a leendő tévéelnök-választáskor a kormánypárti kurátorok sem szavaztak bizalmat. A vele készített interjúban Székely Ferenc egyértelműen a független újságírás mellett tette le voksát[315], Betlen Jánossal pedig volt alkalmam többször is egy tévéműsorban (a Kereszttűzben) szerepelni, s személyesen is meggyőződhettem a pártatlan, tárgyilagos újságírás iránti elhivatottságáról. Mondhatni, mindketten az ún. angolszász típusú újságírás itthon viszonylag ritkaságszámba menő megtestesítői, amennyiben az újságírói tevékenységüket és álláspontjukat igyekeznek a különféle hatalmi, aktuálpolitikai érdekektől függetleníteni. Az a tény, hogy kétségtelen baloldaliságuk ellenére sem feleltek meg a politikának, megerősíti Sipos Balázs észrevételét a lojalitásra vonatkozólag. Magyarán: az akkori, rendszerváltoztatós politikai viszonyoknak lényegi sajátságuk volt, hogy a közszolgálati tömegközlési eszközök vezetőinek, kulcsembereinek *határozott lojalitást kellett mutatniuk* a sorsuk felől döntő politikai erők iránt.

Az újságírók politikai vonzódása

Csakhogy az addigi hangvétel hirtelen megváltozása – a heves, irritáló balliberális ellenzéki hang eltűnése – nem csupán azon múlott, hogy mennyire lojálisak a tisztségviselő újságírók az új hatalommal, hanem sokkal inkább azon, hogy mi jellemezte általában a sajtómunkatársak politikai rokonszenvét. Igor Janke lengyel újságíró számol be Orbán Viktorról szóló könyvében[316] arról, hogy a sajtó hangvételének hirtelen megváltozása a Magyar Demokrata Fórum politikusait is megdöbbentette, korábban ugyanis azt hitték, hogy azért nem szeretik őket, mert ők vannak hatalmon. *„A sajtó majd megkedvel bennünket, ha ellenzékbe kerülünk”* – mondogatták, előre sejtve a választási vereséget. *„De nem így történt* – állapítja meg a lengyel szerző. – *A magyar média, amely oly kíméletlenül támadta Antall kormányát, a szocialisták győzelmét követően azonnal a kormányoldal mellé állt. Amint megalakult a szocialista-liberális koalíció, a kormányzatot bíráló hangok egy csapásra elültek.”*[317]

Noha majd árnyalnunk kell még ezt az általános képet (a lappiaci verseny, a hitelesség valamelyes követelménye néhány sajtóorgánumot a pártoktól való távolságtartásra ösztönzött), annyit leszögezhetünk, hogy egykori statisztikai adatok ugyancsak alátámasztják a hirtelen támadt lojalitás valóságát: 1992-ben a Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) tagjainak mindössze 6 százaléka támogatta az MDF-kormányt. Nagy népszerűségnek örvendett viszont a Fidesz (amely 1992 elején a jobboldali kormánnyal élesen szemben álló liberális pártnak számított): az újságírók 38 százaléka támogatta. Tizenhárom százalék támogatta a szocialistákat (vagyis posztkommunistákat), 12 százalék pedig az SZDSZ liberálisait.[318] Magyarán: szinte az összes újságíró baloldali-liberális elveket vallott, ennél-

[315] Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők, II. MédiaArcok, id. mű

[316] Igor Janke: Hajrá, Magyarok! Az Orbán Viktor-sztori egy lengyel újságíró szemével. (Eredeti kiadás: 2012; Magyar kiadás: Rézbong Kiadó, 2013.)

[317] Igor Janke, 148.

[318] Igor Janke, 266.

fogva sokkal inkább magukénak érezhették a szocialista-liberális kormánykoalíciót, mint ennek nemzeti kötődésű elődjét.

Az összkép árnyalása

Egyebek mellett a Népszabadság főszerkesztőjével (Eötvös Pállal) és főszerkesztő-helyettesével (Tamás Ervinnel) készített egykori, többórás beszélgetéseim a következőkről győztek meg: egyfelől a rendszerváltás *első négy* évének újságírói viselkedésénél döntő jelentősége volt az *egzisztenciális félelemnek*; másfelől pedig a következő négy évben a legolvasottabb politikai napilap, a Népszabadság vezető szerkesztői tudatosan törekedtek a politikai sokszínűségre, hitelességre, tárgyilagosságra (de legalábbis ezek látszatára), az alapvető balliberális irányultságuk meghagyása mellett. Egy későbbi fejezetben bővebben is foglalkozom majd e kérdéskörrel (ld.: *Médiahadtestek belülről*), itt most csak három markáns példát ragadok ki állításom igazolására.

A Népszabadságban az „ellentáborhoz" tartozó nevezetességek is publikálhattak, s számosan éltek is ezzel a lehetőséggel – többek között Csoóri Sándor, az MDF egyik alapítója, a Duna TV megteremtője.

Tamás Ervin elbeszélése szerint a megélénkült hírversenyben az MSZP ellen is olyan módszereket vetettek be, amelyektől *„Horn Gyula sokszor a dühtől fuldokolt"*. Volt, aki az MSZP elnökségi üléséről *„kiment WC-re, és mobilról telefonált, hogy mi a téma. És mire kijöttek az elnökségi ülésről az emberek, az újságírónk már ott állt, és kérdezett olyat, amit csak az tudhatott, aki bent ült. A kormányfő Csintalan Sándorral nyilatkoztatta a reggeli krónikában, hogy nem igaz, nem így volt. Persze később kiderült, hogy így volt. Mondom, istentelen dühös volt. Hogy ő még ilyet nem látott!"*

És hogy a Népszabadság főszerkesztő-helyettese nem túlozta el a kormányfő reakcióját, az Horn Gyulának a választások elvesztése után tett egyik nyilatkozatából derül ki: állítása szerint *a katolikus egyháznak, Tamás Ervinnek és Lengyel Lászlónak „köszönhette" bukását...*[319]

Hogy mi vezetett valóban a „bukásához" – mennyi lehetett ebben a sajtó szerepe –, ezt a későbbiekben vizsgálni fogjuk még; de a bukott kormányfő vélekedése önmagában is figyelemreméltó. Az viszont – minden árnyalással együtt – tényként leszögezhető (s ezt a következő időszak elemzésénél igazolni is fogjuk), hogy *az a fajta „kormányváltó" sajtóhisztéria, amely az Antall–Boross-kormány működését kísérte, csak a Fidesz kormányra kerülésével fog ismét teret nyerni.*

Balliberális kormánykoalíció és balliberális újságírók érdekellentéte

1995 márciusában a kormány úgy döntött, hogy a Magyar Televízió létszámát 1000 fővel kell csökkenteni. A televízióban *ismét* megalakították a sztrájkbizottságot (*nem mint a Horváth Ádám-, hanem mint a Nahlik Gábor-féle elbocsátáskor!*), s ez az Alkotmánybírósághoz for-

[319] Lengyel László: Karak − Horn Gyula nyolcvanéves (NOL, http://nol.hu/megmondok/lengyel_laszlo/20120707-karak?ref=sso)

dult a kormány döntése miatt. Az Alkotmánybíróság úgy döntött, hogy a létszámcsökkentésről hozott kormányhatározat alkotmányellenes, mivel a kormánynak nincs semmilyen jogosítványa a televízió működésével kapcsolatban.[320]

Ennek a kis epizódnak mintegy két évtized távlatából annyiból van jelentősége, hogy rámutat két fontos körülményre. Egyrészt arra, hogy Horn Gyula kormányfő, bár kompromisszumokra törekedett, és a médiaháborús előzmények után óvakodott ujjat húzni az újságírókkal, a szorító költségvetési helyzet és mögötte a tetemes államadósság mégis arra indította, hogy a bennfentesek által fejőstehénként hasznosított Magyar Televízió létszámát és költségvetési kiadásait valamiképp mérsékelje. (Mint ahogy a Bokros-csomagra is rákényszerült – a *„háromhatvanas kenyér”*-kampánya dacára – ugyanebből az okból.) Másrészt pedig arra mutatott rá ez a kis epizód, hogy az újságírók a „saját színezetű” kormány akaratával is szembeszegültek, ha egzisztenciális érdekeik így kívánták; annyi különbséggel, hogy most nem lármázták fel a nemzetközi újságíró-szervezeteket, hiszen most nyilvánvaló volt, hogy az elbocsátási szándék mögött csak gazdasági és nem politikai szándékok húzódtak meg. Most nem tehették meg, amit az MDF-es kormány alatt megtehettek: saját önérdek-érvényesítésüket társadalmi érdeknek, a *sajtó* szabadságát a *szólás* szabadságaként tüntették fel. Miként az Orbán-könyv szerzője fogalmazta: amikor a jobboldali politikusok csökkenteni akarták a média liberális túlsúlyát, *„az újságírók, akik éveken át a Kádár-rendszert szolgálták, a saját pozícióik megtartásáért folytatott küzdelmet a szólásszabadságért vívott harcnak nevezték el”*.[321]

Közbevetés: esettanulmány a magyar médiavilág átláthatatlanságáról

Az imént idézett médiakutató úgy tudja, hogy a televíziós sztrájkkal, ill. a sztrájkbizottsággal *„a televízió elnöksége is egyetértett, a szakszervezetetekkel együtt elutasították a kormány beavatkozását”*.[322] A Székely Ferenccel az ezredfordulón készített (egy korábbi fejezetben már említett) beszélgetésből viszont az derül ki, hogy a televízió 1994-ben kinevezett vezetői maguk is támogatták a felesleges emberi és egyéb terhektől való megszabadulást, éppen az intézmény működőképessé és ezzel együtt függetlenné tétele érdekében. Maguk is szorgalmazták, hogy elejét vegyék az „önjáró elemek” leginkább üzleti szempontú és saját haszonra irányuló törekvéseinek, s a köztelevízióból egy kulturálisan igényes, politikailag sokszínű televíziót igyekeztek teremteni. Az Alkotmánybíróság beavatkozását a „független” televízió életébe, megengedhetetlennek ítélték. A beszélgetés alábbi, kiragadott részletéből az derül ki, hogy nemcsak a Híradó tárgyilagosságra törekvő főszerkesztője, Betlen János volt szálka a kormányfő szemében, de az SZDSZ-es szellemiséget megtestesítő Bánó András is. Az is kitűnik, hogy a magyar média anyagi előnyökért befeküdt a politika ágyába, sőt az is, hogy a médiaguruk megvezették a politikusokat: Székely tapasztalatai szerint a médiaháborúnak – minden látszat ellenére – nem az volt az elsődleges oka és tétje, hogy melyik szellemiség kerekedik a másik fölé, hanem a médiaháborút különféle háttércsoportok üzleti megfontolásokból gerjesztették. Ugyancsak rávilágít e rövid részlet arra, hogy az anyagi és szellemi

[320] Gyuricza Péter id. mű 194. o.

[321] Igor Janke, 264.

[322] Gyuricza Péter id. mű 194. o.

függetlenségre törekvő köztelevízió sem a politikai bal-, sem a politikai jobboldalnak nem volt ínyére: a kormányzó szocialisták és az ellenzéki pártok háttéralkuval állapodtak meg abban, hogy az alelnökként és ügyvezetőként kétségtelenül eredményesnek bizonyult Székely Ferenc tévéelnöki ambícióit nem támogatják; helyette olyat választanak (választatnak a kurátorokkal), akinél a lojalitási szempontok felülírják a szakmaiakat.

V. D. Gy.: – Mit találtál a televízióban?

Sz. F.: – Olyan viszonyokat, amelyeket utána éveken keresztül sem tudtam igazán átlátni, de „vigasztal" a tudat, hogy mások sem, mindmáig.

[...]

– Csak megsejtettél bizonyos elveket, nem?

– Azt hamar megláttam, hogy léteznek önjáró elemek, amelyek ütköznek más önjáró elemekkel, és amikor jönnek a konfliktusok, már nehezebb kibogozni, hogy mögötte valójában mi is zajlik. De ha az ember elkezdi bogozgatni, azért kiderül egy és más. Én már korábban megmondtam – Csapody Miklós a Parlamentben hivatkozott is rám, mint „médiaprofira", – hogy a médiaháború nem más, mint üzleti háború. Nem politikai, nem hatalmi, legfeljebb csak másodsorban az. A médiát felosztani vagy meghódítani akaró üzleti csoportok közötti háborúról van szó, amely azért ölt politikai jelleget, mert politikai eszközöket és személyiségeket használnak fel hozzá a szereplők. Tehát gyakran a médiacsoportok mozgatják és hülyítik be a politikusokat, mint fordítva. A politikus ezt nem mindig veszi észre, és lezüllik a közönséges lobbista szintjére.

[...]

– Tehát a tévén belül is ezek az önjáró elemek mozogtak...

– Amelyek mindig szívesen öltöttek valamilyen politikai álruhát, de ha lecsupaszítottad őket, igazából egyéni vagy kisebb csoportérdekeket és pőre üzleti szempontokat találtál mögöttük. Horváth Ádámmal, Somosi Péterrel meg Szalacsi Alberttel – ő volt a gazdasági főigazgató – ezekről a dolgokról szinte naponta beszéltünk. Arra jutottunk, hogy egy dolgot tehetnénk: ebből az intézményből csinálni kellene egy működőképes és önállóan talpon maradó vállalatot. Hiszen arra szerződtünk, hogy működjön, nem pedig az összerogyasztására. A politika szelét csak úgy lehet kifogni, ha magunk teremtjük meg, amire szükségünk van. Ehhez viszont ki kell dobálni azt az emberi, technikai, szakmai, infrastrukturális ballasztot, ami megnehezíti az épeszű működést. De akárhányszor nekifogtunk, kívülről és belülről felépültek a falak. Elkezdtük például a létszámleépítést, de a szakszervezet elment az Alkotmánybíróságra, az meg kijelentette, hogy törvénytelen az egész. Állítom, hogy ez megengedhetetlen beavatkozás volt a független média életébe, még az Alkotmánybíróságnak sem lehet ehhez joga. Sok nagy horderejű tervet nem tudtunk végigcsinálni, noha komoly elhatározásaink voltak. Egyet tudtunk tenni, hogy megpróbálunk jó műsorokat készíttetni, és megnövelni a reklámpiaci erőnket olyan mértékig, ami addig csak a mesében létezett. Vagyis ha nem tudjuk a költségeket lenyomni, növelni kell a bevételt. Az utolsó évre – a kezdethez képest – megdupláztuk a televízió reklámjövedelmeit. Ezt a munkatársak is látták, és hamar megértették, hogy ha komoly ötleteik vannak, akkor nem a

politikához kell szaladgálni, hanem hozzánk. Ez jót tett a légkörnek, és végtére is dióhéjban ez a televízió függetlensége. Hankisst még tudták pénzzel regulázni, minket már nem. A kormány akármit is tett vagy akart tenni velünk vagy ellenünk, mindig volt pénzünk arra, hogy eltartsuk magunkat, és ne kelljen igazodni.

– *Horn akart tenni?*

– Hát hogy is mondjam? Csak néhány hétig tartott a nászéjszaka. A kormány részéről az első dorgálások már '94 nyarán megérkeztek, és aztán folyamatosan jöttek. „*New York, New York*"-ügy, ha emlékszel rá, ami a világ legártatlanabb dolga volt! Erre Békesi László feláll a Parlamentben, és közli, hogy ez „elképesztő", ennyi pénzt nem lehet elkölteni, és ezt ki kell vizsgálni. Olyan KEI-ellenőrzést kaptunk, amit nem kívánok az ellenségemnek sem. Végül persze nem találtak semmit, de zaklatásnak és időfecsérlésnek megfelelt. De nem nagyon tett jót a megítélésünknek Betlen János kinevezése sem Híradó-főszerkesztőnek. És az se, hogy Bánó Andrást „rehabilitáltuk", s elindult az Objektívvel. Néhány hónap múlva már úgy utálták a baloldalon is, hogy öröm volt nézni.

– *Baloldalon?*

– Úgy bizony. Egyszer Horn Gyula azt mondta neki, hogy ha jön a műsorod, legszívesebben belevágnám a baltát a képernyőbe.

[...]

– *Hogyan lehetett nemet mondani?*

– Nem volt az olyan nehéz, éppen azért, mert nem kellett ácsingóznunk náluk. Hogyan mondasz nemet valakinek, ha másnap pénzt kell kérned tőle? Általában nem tettük meg, amit kértek, csak azt, ami jogos és méltányolható volt. [...]

– *Hogy engedtek vagy nem, azt mi alapján döntöttétek el?*

– Ha valaki valamit kért, azt azon logika alapján ítéltük meg, hogy megtennénk-e akkor is, ha nem kérné. Van-e hírértéke, van-e eseményértéke, kulturális értéke? Ha az illető vagy az ügy érdemes rá, és volt rá pénzünk meg műsoridőnk, akkor miért is ne? De ezek a kérések nem tették ki a műsorok egy százalékát vagy a költségek egy ezrelékét sem, tehát vígan el lehetett viselni. A televízió szakmailag is nagyon sikeresen működött. Ha végiggondolod, hogy milyen műsorok születtek akkor és lettek közkedveltek! És amelyek ma már sehol nincsenek, mert az írmagjukat is kiirtották. A „Múzsa" például, a napi kulturális híradó. [...]

– *Végül is úgy tűnik, hogy az, hogy ti valóban független közszolgálati televízió akartatok lenni, senkinek nem tetszett.*

– Így van! Valószínűleg az a rejtély kulcsa, hogy egy pregnánsan független köztévé egyik oldalnak sem kell igazán, mert szellemileg még mindig ott tartanak, hogy az az övék. Amikor öt ellenzéki párt követelte, hogy húzzak el mielőbb „náthásba", akkor köztük és a szocialisták egyik köre között már létrejött az alku arra, hogy ki legyen a következő elnök. És furcsa mód ez a sajtótájékoztató az elnöki pályázatról való döntés előtt két nappal volt.

– *Te is pályáztál.*

– Igen. És ezáltal súlyos nyomást gyakoroltak a kurátorokra. Csak nem választhatnak meg olyan valakit, aki ellen öt párt tiltakozik? [...]

[...] Ezek a leszalámizott tudásmennyiségek összességükben már nagyon meglátszanak az egész szakmán. Egyszer összeállítottam egy ilyen névsort, színekre való tekintet nélkül, meg is jelent a Népszabadságban: Pálffy G.-től Érdi Sándorig. Elképesztő lista alakult ki. És kiderült belőle, hogy nemcsak a politika tarolt, hanem főként az üzleti érdek. A döntéseknél a rátermettség egyáltalán nem játszott szerepet, ezért áradhattak be az alkalmatlanok tömegei.

S hogy akkori szemmel és ésszel a kívülálló állampolgárok számára mennyire követhetetlen volt az, ami a médiavilágban – s az egész rendszerváltozásban – zajlott, jól megmutatkozik egy jóval későbbi, 2009. évi esemény tükrében: *„Székely Ferenc korábbi ügyvezetőt látná szívesen a köztévé élén a szocialista pártelnök és a frakcióvezető is”* – tudjuk meg szeptember 1-i híradásokból.[323] Szeptember 4-én pedig már ezt: *„Megint nem választottak tévéelnököt. Székely Ferenc is megbukott a nagykuratórium előtt, ezért hetedszerre is ki kell írni a tévéelnöki pályázatot. Már lassan másfél éve nincs elnöke a közszolgálati televíziónak.”* Az eseményről tudósító Index még fontosnak tartja megjegyezni: *„Kovács László egykori bizalmasa volt a jelölt.”*[324] Nos, dióhéjban összefoglalva a lényeget: Amikor a szocialisták látták, hogy pártos bábfiguráiknak nincs esélyük a megválasztásukra, újra elővették Székely Ferencet. De már későn. Akkor már a Fidesz és a többnyire jobboldali civil szervezetek képviselőiből álló nagykuratórium arra játszott, hogy az elkövetkező választásokig ne kerülhessen olyan személyiség a köztelevízió élére, aki bármennyire is az angolszász újságírói szemlélet megtestesítője, mégiscsak az „országvesztő” balliberálisok egyik volt vezetőjének bizalmasa...

Adalékok a médiatőke természetrajzához[325]

„... ne legyünk szemforgatók, a médiába fektető üzletemberek, cégek többsége sem valami szent cél, az objektív igazság felmutatása érdekében adja pénzét ezekbe a vállalkozásokba, s az a kevés, aki esetleg így tesz, hamar kénytelen rádöbbenni arra, hogy a senki földje gyomvilág, amelyen haszonnövény nem termeszthető – figyelmeztet Tamás Ervin 2013-ban, a *„Mindentől függetlenül?”* című írásában.[326]

„A szerepcserék korában a média befeküdt a pénz ágyába is” – állapítom meg előző médiakönyvemben, Kovács Zoltánt, az Élet és Irodalom főszerkesztőjét idézve: 1997 végén úgy véli, hogy Magyarországon a lappiac *„többnyire nem más, mint egy banki portfolió. Az a lap, amelyik bekerül ennek a banknak a portfoliójába [...], az a lap piacképes lesz (de már aznap este!), amelyik lap meg nem kerül be, vagy nem is szándékozik, az meg nem piacképes”*.[327]

[323] Index/MTI, 2009. szeptember 1.

[324] Index, 2009. szeptember 4.

[325] Ennél a résznél leginkább az Elsőkből lesznek az elsők.. című, idézett könyvem Szerepcserék kora című fejezetére támaszkodtam.

[326] Tamás Ervin: Mindentől függetlenül? NOL, 2013. szeptember 1.

[327] Élet és Irodalom, 1977. XI. 15.

A külföldi multinacionális tőke és hazai partnerei ugrásra készen várták, hogy kiszakíthassák a maguk részét az *elektronikus médiapiacból*, ezért a médiatörvény megszületéséig intenzív lobbizást folytattak a politika köreiben. Az *írott sajtó* piacán többnyire a hazai médiamogulok, nagyvállalkozók, bankfejesek indítottak offenzívát birodalmuk növelésére. Az állásukat vagy orgánumukat vesztett jobboldali újságírók és értelmiségiek szabad tőkét és szabad megszólalási lehetőséget keresve csak bizonytalan és átmeneti forrásokhoz jutottak *(Új Magyarország, Demokrata, Pest Megyei Hírlap, Heti Magyarország, Ez a Hét, Új Idők, Szamizdat*[328]*)*. A bizonytalanság következtében lehetetlen egzisztenciális helyzetbe jutó és teljes bizalmukat vesztő újságírók konspirációs körülmények között a Fidesz mellé álltak *(Napi Magyarország).*

Fősodor: magyar sajtómogulok

A magyar sajtópiac legagresszívebb magyar szereplője ekkoriban Fenyő János volt, aki a jól tejelő lapok megszerzésével (pl. Nők Lapja, RTV, ill. Színes RTV) nemcsak üzleti haszonra törekedett, hanem ezekből finanszírozta aztán üzleti és politikai törekvéseinek olyan szócsöveit, mint például a Népszava. Kelemen Iván számolt be e sorok írójának (egyúttal a róla szóló könyv[329] szerzőjének) arról, hogy amikor e lapban megalapozatlan támadások indultak a Kordax Rt. ellen, és a bíróság előtt kérdőre vonták a cikkek szerzőjét, miért írt le valótlanságokat, az újságíró azt felelte: ő csak egy katona, és ezt kapta feladatba.

A Fenyő-féle mogulok – vagy ha úgy tetszik, a kapitalista tőke negyvenöt éven át hírből ismert – agresszivitása itt, Magyarországon is kifejtette romboló hatását. A rendszerváltozás első magántelevíziója, a Nap Tv két meghatározó emberének legendás barátságát törte szét, hogy Fenyő (a Pénz) közéjük rakta lábát...

> *(Gyárfás Tamás nyilatkozatából*[330]*)* ”1994 őszén ért a legnagyobb csalódás, miután Horváth Ádám lett a MTV elnöke, az alelnök pedig a Nap Tv addigi főszerkesztője, dr. Székely Ferenc. Mindenki azt hitte, hogy most aztán felvirrad a Nap Tv-nek, Székely mindent megad a barátjának. Mindennek az ellenkezője történt. Székely megalakíttatta a Stáb Rt-t, és minden addiginál nagyobb pénzért rábízta a Nap-kelte szerkesztését. [...] Emlékszem, a Napi Magyarországból tudtam meg, hogy a Stáb Rt. tulajdonosaként Fenyő János élettársa volt bejegyezve. Nem sokkal később Fenyő megvette tőle a céget.”

[328] Czvitkó Zoltán, az elriasztó kommunista jelképekkel kidekorált Marxim pizzéria tulajdonosa minden héten vendégül látta a Szamizdat szerzőgárdáját, és minden hónapban állta a folyóirat nyomdaszámláját, amíg kisvállalkozása anyagi helyzete – talán a szokatlan kiadói profil miatt is – nem kezdett megrendülni. A szó hagyományos értelmében tehát nem volt földalatti kiadvány. Jelentőségét az efféle csekély lapoknak leginkább az adta, hogy a nagyon fontos *életjelek*, ha kis példányszámokban is, de eljutottak ahhoz az olvasói körhöz, amelyben 1998-ig a lelket kellett tartani.

[329] Varga Domokos György: *K. I. kicsoda?,* LKD Bt, 1999.

[330] Elsőkből lesznek az elsők, id. mű

(Székely Ferenc nyilatkozatából[331]*)* "Szerintem Fenyőnek semmiféle nagy, távlati terve nem volt ezzel a dologgal. Mindenképpen két erő került szembe, két olyan erő, amelyik ebben a különös biliárdban előbb-utóbb ütközik. Itt mindenki expanzív, mindenki diffúz, mint a gázok. Mindenki azt nézi, hogy merrefelé lehetne tovább terjeszkedni, amíg csak nem ütközik falakba."

Egészen más utat választott a másik nagy hazai sajtóbirodalom-építő, Princz Gábor. Szemben Fenyővel, aki egyértelműen a balliberális tábort támogatta (ami persze nem azt jelenti, hogy a céljai elérése érdekében ne ültette volna a VICO igazgatótanácsába egy magas rangú MDF-es politikus feleségét), Princz minden irányban adakozott. Hírhedté vált VIP-listájából jól látható: a nacionalista és internacionalista vonulat elitje egyaránt bőségesen részesült az olyannyira kedvezményes hitelekből, hogy ezek valójában ingyenes pénzügyi támogatásnak számítottak. Az MDF-es sajtószóvivőtől kezdve a sajtószabadság harcosának szerepében előszeretettel tetszelgő 168 Órás szerkesztőkig a média is részesült a nagylelkű – természetesen nem saját zsebből kivett – adományból.

„[...] ennyi egy főszerkesztő ára, nem csoda, hogy a 168 Órából mindössze 68 óra lett, mert mondanom se kell, hogy a lemacizott főszerkesztő és helyettese révén az oly fontos és irányadó politikai hetilap heti száz óra munkával nem írt soha egy büdös elmarasztaló sort a Postabankról a legnagyobb Postabank-botrány idején. Jó, ezt az újságot sem olvassuk egy ideig" – jelenti ki majd Megyesi Gusztáv az Élet és Irodalomban 1999. szeptember 10-én.

A pénz hatalmának felemás építő és (szólásszabadságot) pusztító hatásáról sokat elmond, hogy amikor a Demokratában Princz-ellenes írások jelentek meg, Lezsák Sándor felháborodott hangú levelet írt a lap főszerkesztőjének. A maga szempontjából teljesen méltányolhatóan: hiszen a nemzeti eszmék ápolásának egyik fontos (és nem mellékesen: vonzó, mert külsőségekben is látványos és megkapó) bázisa, a Lakiteleki Főiskola nagymértékben Princz Gábor adakozó kedvének köszönhette létét.

A Pénz, mondhatnánk, élvezte kiváltságos helyzetét, ami a demokratikus nyilvánosság felkent bajnokai: a politikusok és az újságírók feletti hatalmat garantálta számára. *„[...] Princz Gábor 21 millió forintot adott az Új Magyarországnak, hogy ne foglalkozzon többé Horn Gyula villájával"* – állítja Kelemen Iván, a napilap egykori tulajdonosa a róla szóló könyvben.[332]

Kívülálló nehezen tudja elképzelni, hogyan is folyt egy napilap kínálása, megvásárlása, a róla való alkudozás. Kelemen Iván így idézte fel a történteket:

„Franka Tibor nagy tárgyalásokat folytatott, úgy, hogy nem is tudtam róla, amikor viszont olyan stádiumba jutott a dolog, hogy a tulajdonost, vagyis engem nem lehetett kihagyni, elhívtak. A Bem téren, az MDF székházában ott ültünk többen is: Gémesi György alelnök, egyébként pedig az Önkormányzati Szövetség elnöke, Lezsák, Princz és a helyettese, Murányi, aztán Franka és még egy jó pár ember, akiket nem is ismertem. [...] Ott ültem már vagy tizenöt perce, és hallottam, hogy mondták

[331] Elsőkből lesznek az elsők, id. mű

[332] Varga Domokos György: *K. I. kicsoda?*, id. mű

egymásnak, ennek ennyi százalék, annak annyi százalék, az Önkormányzati Szövetségnek pedig amannyi százalék. Nem tudtam, hogy akkor én miért vagyok ott, ha nélkülem is osztani tudják a tulajdonrészeket. Mellettem ült a Princz, és mondom neki: »Te, ez körülbelül olyan, mint hogyha én elmennék a te lakásodba, és mondanám, hogy ez a szoba az anyósomé, a konyha a lányomé, te meg ott néznél nagyokat.« Hallgat egy darabig, aztán azt mondja: »Nem, ez nem így néz ki. Ez olyan, mint hogyha én lennék a te lakásodban, és kifesteném a lakásodat, te meg megmondanád, milyen tapéta legyen.« [...] Megneveztem a Pasaréten egy Panda nevű éttermet, és oda mentünk, most már szűkebb körben. Éjjel kettőig folyt a dagonyázás, és ekkor kérdeztem meg Princztől, hogy miért olyan fontos neked ez az Új Magyarország. Mindenki ásítozott már, és mindenki pokolba kívánta a másikat. Miért olyan fontos neked, hogy nem a Murányival intézteted az egészet, hanem itt ülsz, és majd' leesel a székről? Mi ebben olyan stratégiai, hogy a harminc vagy harminckét lapod mellé ezt is meg akarod kapni? Ekkora fogásra számítasz? Vagy kiadta valaki a feladatot? Persze nem válaszolt."[333]

Kelemen Iván viszont válaszolt, amikor e sorok írójának sehogy sem fért a fejébe, hogy miután annyi rossz tapasztalatot gyűjtött a sajtó világáról, miért vette meg mégis az Új Magyarországot.

„Ez valóban az egyik legérdekesebb, legmeglepőbb dolog az életemben. Akármennyi tapasztalatom volt is, és sejtettem, hogy lesznek problémák, arra nem gondolhattam, hogy attól kezdve egyszerre leszek kommunista és jobboldali. Az egyiknek ez, a másiknak az. Azt se tudtam elképzelni, hogy van egy újságíró közösség, és ez nem úgy érez, hogy van itt egy ember, aki minden áron megpróbál kenyeret adni, megélhetést biztosítani nekünk, hiszen az első gondok után megszüntethettem volna az egészet, és majdnem biztos, hogy ezeknek az embereknek a zöme nem talált volna újabb lehetőséget. [...] Az újságírók úgy viselkedtek, mintha ellenségük volnék. [...] Itt a cégcsoportnál is egyre nagyobb feszültséget okozott a dolog, mert miközben egyre kevesebb volt a felhasználható készpénz, megint kellett az Új Magyarországnak ennyi millió meg annyi millió. [...] Mindig voltak emberek, akik körmük szakadtáig megpróbáltak segíteni. Például hirdetést szerezni. Mert ez volt a legnagyobb probléma, hogy a lapban nem akartak hirdetni."

Hirdető nagyvállalatok: diszkriminálják az ellenzéki lapokat

„Magyarországon a sajtó nem szabad, mert a nagyvállalatok nem mernek hirdetni ellenzéki lapokban, ugyanis félnek a hatalom megtorlásától" – jelentette ki meglepő őszinteséggel Demján Sándor üzletember, magyar-amerikai nagyvállalkozó 1995. augusztus 26-án az Új Magyarországban. Tegyük hozzá: amikor a Demokrata *ingyen* lehozta a Postabank hirdetését, a cég dörgedelmes levelet küldött Bencsik Andrásnak, hogy ha ez még egyszer előfordul, beperelik.

[333] Id. mű 79−80. o.

A „háború” és „béke” ára: a rendszerváltás kisiklása

Sajtóberkekben úgy emlegetik az első szabad választásokat megelőző szűk esztendőt, mint a magyar újságírás paradicsomi állapotát: az akkori hatalom (MSZMP) kezéből kicsúszott a sajtó ellenőrzése, ilyen-olyan új hatalmak s új tulajdonosok pedig még nem vonták ellenőrzésük alá. A hirtelen támadt sajtószabadság, nyilvánosság jót tett a békés átmenetnek, pontosabban az átmenet békés jellegének: a különféle politikai erők – régiek és újak egyaránt – elmondhatták, közzétehették álláspontjukat, a társadalomban keletkező feszültségek levezetődhettek, általánosan elfogadottá vált, hogy a demokratikus átalakulás – a sajtó, a nyilvánosság ilyen fokú szabadsága és ereje mellett – békés úton is végbemehet. A többi szocialista országban ez a fajta sajtószabadság és sajtószelep nem működött, a rendszerváltozásuk nem is sikeredett ennyire „bársonyosnak”, mint nálunk. De tegyük rögtön hozzá: a régi hatalom csendes átmentődése sem.

„A magyarok elfogadták a gulyásszocializmust, vele együtt pedig részben a gulyássajtót is” – fogalmazza meg kívülállóként az Orbán-könyv lengyel szerzője. Mint megállapítja, általában véve elmondható, hogy *„a médiumokat nem övezte olyan méretű társadalmi bizalmatlanság Magyarországon, mint lengyel földön. A konfliktusok, feszültségek nagysága sem volt azonos a két országban.”* Majd így folytatja: *„Azok az újságírók, akik a kommunista lapokban publikáltak, a rendszerváltoztatás után is helyükön maradtak. Bejelentették, hogy függetlennek tekintik magukat, és emelni fogják a színvonalat, ám továbbra is ugyanazok az emberek maradtak.”*

A „paradicsomi” állapot, majd az ezt követő „médiaháború” és „médiabéke” paradox módon egyaránt kedvezőtlen, sőt súlyos következményekkel járt a rendszerváltozás alakulása szempontjából. Néhány ezek közül:

- A jórészt helyükön maradt újságírók támogatták a kommunizmus felszámolását, a Szovjetuniótól való függőség felszámolását, a nyugati politikai és gazdasági erőkkel való kapcsolatfelvételt, a nyugati típusú politikai és gazdasági rendszer kialakítását; viszont *nem támogatták* az igazságszolgáltatást, az elszámoltatást, az államosított tulajdonok (így például a földek) teljes körű visszaadását, a régi rendszer kiszolgálóinak háttérbe szorítását, a nemzeti érdekek, a nemzeti önvédelem előtérbe helyezését a külföldi (nyugati) érdekekkel szemben. *„A magyar sajtóban nagyon hamar elkezdődött a privatizáció, már 1988-ban, a kommunisták uralma idején sor került privatizációs tárgyalásokra. Az új körülmények között a nyugati konszernek elég hamar megegyeztek a régi szerkesztőségekkel, mert azok kényelmes, eléggé engedékeny partnereknek bizonyultak”*[334] – írja az Orbán-könyv szerzője.

- A saját sorsuk alakulásával és a médiaháborúzással elfoglalt, törzsekbe tömörült vagy a „békediktátummal” a nyilvánosság mezsgyéjére szorított újságírók – bármely oldalon – kevés figyelmet szenteltek vagy kevés hangot adtak a lopakodó hatalomátmentésnek, az egykori politikai hatalom és kapcsolati háló gazdasági hatalommá alakításának, erőteljes térnyerésének, a nyugati tőkével való összejátszásának, a

[334] Igor Janke, 263.

javában zajló „eredeti tőkefelhalmozás” közvetlen és súlyos következményének: *az éppen csak kibontakozófélben lévő szabadpiaci verseny helyett különféle párt- és tőkeérdekeket kiszolgáló, átláthatatlan, erősen korrupt gazdaság formálódott*, olyan, amely erőteljesen hozzájárult a magyar nemzeti vagyon elkótyavetyéléséhez, nemzetstratégiailag fontos ágazatok teljes leépüléséhez.

- A törzsekbe tömörülés következtében lényegében ki sem alakult a sajtó, a nyilvánosság *őrzőkutya* szerepe, hiszen a közlésnek, hírnek nem a tartalma számított, hanem hogy ki mondta, hol mondták. A „túloldali” leleplezés mögött a médiafogyasztók hamis politikai szándékot sejtettek, és nem a közélet megtisztításának szándékát, ezért a leleplezés a rokonszenvező választót nem is elfordulásra, inkább támogatásra, még erőteljesebb kiállásra ösztökélte. Ez lehetetlenné tette az elszabadult korrupció megfékezését.[335] Ekkoriban alapozódott meg a *„következmények nélküli ország*” riasztó jelensége.

- A szemben álló törzsek – mind a médiában, mint a politikában – erőteljesen arra törekedtek, hogy demokrácián túli eszközökkel járassák le egymást, vagyis nem csupán terhelő tények szabad közlésével és eltérő vélemények szabad kinyilvánításával, hanem az ellenfél módszeres elhiteltelenítésével, megbélyegzésével. *„1992 szeptemberében a liberálisok – kihasználva a zavart, amelyet Csurka Istvánnak, az MDF alelnökének nyár végén megjelent cikke okozott – a Demokratikus Charta égisze alatt utcai tüntetéseket szerveztek. [...] Az akciók célja az volt, hogy az MDF-kormányt az antiszemitizmust megtűrő, fasizálódó, a demokráciára veszélyes kormányként mutassák be”* – jegyzi meg Igor Janke.[336]

- A másik módszeres és alaptalan megbélyegzésének volt egy olyan, további súlyos következménye, amelyről sem a politika, sem a média főáramában nem vesznek tudomást: a szélsőségesség bélyegétől szabadulni igyekvők minden olyan radikális megnyilvánulást szélsőségesnek, szalonképtelennek ítéltek, amely megkérdőjelezte a főáramban általánosan elfogadott álláspontokat.[337] Pedig – miként egy korábbi fejezetben Csurkával kapcsolatban utaltam rá – van, amikor a „széleken” (pl. az egykori Magyar Fórumban) mondják ki az igazat. A főáram „politikailag korrekt véleménydiktatúrája” akadályozta a valódi szólásszabadság érvényesülését, gyengítette a nemzet önvédelmi képességét.[338] Olyasféle megállapításokat, mint amilyenekkel az

[335] Ld. idevágóan: Varga Domokos György: Baksisvilág. A korrupció természetrajza a rendszerváltozás Magyarországán. Korona Kiadó Kft., 2004

[336] Igor Janke, 139.

[337] Így fordulhatott elő pl. 2004-ben, hogy az EU-csatlakozás ellen teljesen törvényesen tiltakozókat rendőrségi eljárás alá vonták.

[338] Akkoriban például elképzelhetetlen volt az, amiről e tanulmány írásakor, 2013 szeptemberében értesülhettünk: életbe lépett a „magyar termék” rendelet új szakasza: *ez a minősítés, vagy bármely más, az élelmiszer magyar származását tartalmazó állítás kizárólag akkor tüntethető fel az árun, ha az magyar alapanyagból, Magyarországon készült.* Az erről beszámoló seregnyi hírportál a tudósítás végén még azt is elmagyarázta (bizalmas tegezéssel a *nemzettárs* olvasóinak), hogy miért vásároljunk magyar terméket. *„Belegondoltál már abba, hogy amikor a hétvégi bevásárlás kellékei után kutatsz a hipermarketben, vagy cipőt, műszaki cikket*

Orbán-könyv szerzője 2013-ban előhozakodott, azokban az években a magyar sajtó főáramában nem lehetett közzé tenni a megbélyegzés kockázata nélkül. *„Magyarországon a nemzeti mozgalmaktól való félelem, különösen zsidó értelmiségi körökben, roppant erős volt.” „A liberálisok és szocialisták szövetségének egyik elkötelezett támogatója Soros György volt.”*[339]

A médiatörvény megszületése, a duális sajtópiac létrejötte: a médiaháború vége?

Horn Gyulának a médiatörvény dolgában is sikerült megállapodásra jutni ellenfelei többségével: 1995. december 21-i ülésén az országgyűlés 91%-os többséggel fogadta el, egyedül a kisgazdák szavaztak ellene. Vajon mit jelentett ez a régen várt esemény a médiaháború szempontjából?

Zöldi László jeles médiakutató – habár megérti azok érveit, akik úgy vélik, hogy a médiaháborúzás a későbbiekben is folytatódott – *a médiaháborút 1990. április 29-től, az Antall–Tölgyessy-paktumtól eredezteti, és 1997 végével, a duális médiarendszer intézményesítésével lezártnak tekinti.*[340] Így érvel: ha igaz az (amit például Sipos Balázs médiakutató állít), *hogy a médiaháború nem más, mint a pártok harca a médiafelületért,* akkor *„feltűnő a kormánypártok erőfölénye a közszolgálati médiumokban. Példának okáért 1990 és 1994 között leszorították a képernyőről az ellenzéki politikusokat; az arány 80:20, sőt 90:10 is volt. [...] Ugyanezt az arányt alakították ki 1994 és 1997 vége között az új kormánypártok is a közszolgálati médiumokban a volt kormánypárti politikusok rovására. Ez a helyzet szűnt meg a kereskedelmi rádiók és televíziók létrejöttével.”*

Sipos Balázs médiakutatóval egyetértve, Zöldi azt is megállapítja, hogy a médiatörvény kilencvenegy százalékos többséggel való elfogadása nemcsak azt jelenti, hogy a Torgyán-féle Független Kisgazdapárt kivételével *a politikai elit megtalálta a közös nevezőt,* hanem azt is, hogy – Sipos Balázs szavaival élve – *„az 1990 utáni magyarországi politikai rendszer maga alá gyűrte a médiát”*.

Hasonló álláspontra jutott egy harmadik médiakutató is, Bajomi-Lázár Péter. Szerinte a közel öt évig húzódó jogalkotói munka eredményeként Európa egyik leghosszabb műsorszolgáltatási jogszabálya született meg, amely részletesen szabályozza a magyarországi rádiózást és televíziózást, valamint ezek felügyeletét. A jogszabály sajátos kompromisszumot jelentett – írja. – Egyfelől *deregulálta az elektronikus médiát, azaz megteremtette a médiaprivatizáció feltételeit.* Másfelől azonban a Parlament által delegált tagokból álló Országos

---

választasz a bevásárlóközpontban, azzal nem csupán a magad szükségleteiről gondoskodsz, hanem befolyással vagy hazánk gazdaságára is? (...) Fontos, hogy a növekvő nemzetközi versenyben felismerjük a helyi értékek erejét, nemzeti kincseink gazdagságát. Támogasd a hazait, a helyit (nemcsak itthon, külföldön is), légy tudatos környezetünket, társadalmunkat illetően! (forrás pl.: http://richpoi.com/cikkek/uzlet_gazdasag/megjelentek-az-uj-jelzesek-a-magyar-boltokban.html)

[339] Igor Janke, 148−149. o.

[340] Zöldi László: Miért olaszosodott el a magyar média? MÚLTUNK 2011/2/Szemle (http://epa.oszk.hu/00900/00995/00026/pdf/szemle11-2_zoldi.pdf)

Rádió és Televízió testület és *a három közszolgálati médiakuratórium megalkotásával gondoskodott olyan intézményekről is, amelyeken keresztül a politikai elit továbbra is ellenőrzése alatt tarthatta az elektronikus médiát. Így eleget tett valamennyi parlamenti párt médiával szemben támasztott elvárásainak.*[341]

Bárány Anzelm médiakrónikás pedig azt szögezte le, hogy az 1995-ös törvény legfőbb tétje a kereskedelmi média birtoklása lett.[342]

Nos, nehéz lenne vitatkozni e tájékozott kutatók meglátásaival, következtetéseivel. Egyfelől a politika valóban vasmarokba fogta a közmédiumokat, másfelől a törvénynek valóban – legalábbis egyik – legfőbb tétje az volt, ki birtokolja majd a kereskedelmi médiumokat, kik jutnak nagy hatású tájékoztatási eszközökhöz, illetve hatalomhoz.

Érthető, hogy a sajtó szabadságága szempontjából aggodalmasnak ítélhetjük a fejleményeket. Csakhogy állampolgári nézőpontból nem hogy nem hátrányos, de egyenes kívánatos, hogy a kereskedelmi média felett, ha korlátozottan is, de érvényesülhessen a szabad választáson hatalomhoz jutó politika felügyelő szerepe: hiszen sem a tőkét, sem az újságírókat nem választják szabadon, a demokrácia valamiféle kiérlelt szabályai szerint. A kérdés jelentőségét jól mutatja két, médiában jártas elemző észrevétele:

> „A média térségbeli jelentőségét jelezte az is, hogy a Lauder tulajdonában lévő tévék közül a Pro Tv választást döntött el 1996 őszén Romániában, majd két év múlva a Markiza Szlovákiában is."[343]

> „[A] cseh példa azt mutatja, hogy a közszolgálati televízió monopóliumát a magán-kereskedelmi adó túlsúlya váltotta fel, egyszerűbben szólva a Palmer-érdekeltségű NOVA tévé felfalta a piacot."[344]

Balosok vagy liberálisok

E ponton egy újabb árnyalással, különbségtétellel kell elkerülhetetlenül foglalkoznunk. A rendszerváltoztató nemzeti erők győzelmével a közös ellenség (közös tagadás) egybeolvasztotta, homogenizálta a baloldalt: a kétségkívül létező különbségek szocialisták és liberálisok között háttérbe szorultak. A 1994. évi választások megnyerése után azonban kiütköztek a különbségek, és felerősödtek az ellentétek. A média és a (média által is befolyásolt) politikai közvélemény és a neoliberális (globalista), Soros György-féle külső nyomás a szocialisták és a szabad demokraták közös kormányzását ösztönözte. Nem minden szabad demokrata „finnyás gyomra" tudta azonmód bevenni a gondolatot; a pártalapító és egykori szamizdatos Kőszeg Ferenc például nehezen tudta elképzelni, hogy egy gyékényen áruljon régi üldözőivel – nem mintha a Demokratikus Charta közös akciói során nem ez történt volna –, Magyar

[341] Bajomi-Lázár Péter id. mű 77. o.

[342] Bárány Anzelm: Média-... id. mű 117. o.

[343] Bárány Anzelm: Média..., id. mű 122. o.

[344] Simó György: Magántévék, közerkölcsök, Magyar Narancs, 1995. június 8.

Bálint pedig azt jelentette ki, hogy soha nem vesz részt olyan kormányban, amelynek Horn Gyula a feje.

A szocialisták miniszterelnöke azonban mint kiváló gyakorlati, reálpolitikai érzékkel megáldott politikus – biztos parlamenti többségük ellenére – jobbnak látta kormánykoalícióra lépni a szabad demokratákkal, tehát a hatalomba inkább bevonni őket, semmint kívül hagyni. De ugyanígy jobbnak látta, ha a magyar médiában korlátozza a szabad demokraták érvényesülését. Bárány Anzelm médiakrónikás szerint az SZDSZ egyik fő erejét az jelentette, hogy rendkívül sok militáns hívővel rendelkezett a média kulcspozícióiban. Ezért nekik az felelt volna meg leginkább, ha *„az újság az újságíróké”* jelszavával prolongálni tudják a status quót. Ez a politika sokáig sok új szimpatizánst is szerzett számukra az újságíró-társadalomban. *„Ezt a befolyást érdekes módon éppen kormányra kerülésük után koalíciós társuk, az MSZP törte meg”* – állapítja meg Bárány.[345]

Aligha kétséges Horn szerepe abban is, hogy a médiatörvény nyomában meginduló frekvenciaosztás során a szabad demokratákkal társított CME – noha sokkal magasabb árat ajánlott az RTL Klub-os CLT-UFA-nél – vereséget szenvedett. A dolog jelentőségét jól tükrözi, hogy a határozatot élesen bírálta Mark Palmer egykori amerikai nagykövet, politikai részrehajlással és korrupcióval vádolva meg az ORTT egyes tagjait.[346]

Mondhatni, Horn elejét vette annak, hogy a neoliberális Lauder- és Palmer-érdekeltségek Magyarországon *választásokat döntsenek el*, vagy *felfalják a piacot*...

Általánosságban elmondható, hogy Horn Gyula megelégedett a baloldali dominanciával, s nem törekedett a hegemóniára. Nem egykori karhatalmistához illő keménységgel, inkább a kompromisszumaival vezekelni igyekvő politikusként kormányozta az országot (aki a nyilvános bűnbánattól tartózkodott ugyanakkor). Fontosabb volt számára a megegyezés lemondások árán kialkudott rendje, semhogy a szabad demokraták médiafelfogását követve szabadjára eressze az újságírókat. Rendszeres sajtótájékoztatóin jellemzően csak válogatott újságírók és előre benyújtott kérdések szerepelhettek.

A médiatörvény dolgában is egyezségre törekedett az ellenzéki erőkkel. Hogy ez a politika valódi ellenőrzését eredményezte a média felett, azt jól mutatta a magát függetlennek tekintő tévés, Bárdos András reagálása. A Hit Gyülekezete lapjának, a Heteknek 2001-ben adott nyilatkozatából idézzük a következő részletet:

> *[...] Döntések születtek, amiket nem értettünk. Például miért született a médiatörvény az akkori ellenzék ilyen mértékű bevonásával? [...] Ez egy paktum volt, nem tudjuk, miért köttetett, viszont a médiatörvény következtében nincs független elektronikus orgánum Magyarországon, mert a pártokból összeállított ORTT-től függenek, sőt, ennek vannak kiszolgáltatva teljes mértékig. [...] Például folyamatosan lehet revolverezni egy televíziót azzal, hogy „azt ígértétek, ennyi és ennyi kulturális műsor lesz”, miközben nem kell négymillió embernek kulturális magazint adni, mert nem akarják nézni.*[347]

[345] Bárány Anzelm: Média-... id. mű 43. o.

[346] Népszabadság, 1999. február 24.

[347] Hetek, 2001. március 17.

Végül pedig Horn Gyula miniszterelnök megelégedett azzal, hogy a Pesti Hírlap megszűnt, az Új Magyarország a csőd közelébe jutott, s hogy az újonnan létrejött Demokrata felszámolására némi nyomást fejtsen ki[348] – *ám nem kívánta a Magyar Nemzet bukását is*. Megtámogattatta forrásokkal, anélkül, hogy „saját" főszerkesztőt (cenzort) ültetett volna a nyakukba. Mint említettük: utóbb pártja választási vereségének egyik okaként értékelte ezt a kétségtelen gesztust. Meglehet: nem alaptalanul...

Tömegközlés: sajátos munkamegosztás a demokrácia szolgálatában[349]

A „szerepcserék korában" (azaz a Horn-kormány idején) – habár a fentebb említett súlyos hiányosságokkal és korlátok között – a *minőségi* (értsd: *nem bulvár*) média egyértelműen segítette a demokratizálódást, méghozzá egy sajátos munkamegosztás keretében.

A „békediktátum" időszakában a közös ellenség legyőzéséről, a politikacsinálásról a hangsúly áttevődött a hír- és véleményközlésre, vagyis az újságcsinálásra. A koalícióval a szocialisták kifogták a szelet a szabad demokratákhoz kötődő, militáns hajlamú újságírók vitorlájából. Bár a balliberális színezetű politika és sajtója egyaránt a koalíció újabb választási győzelmére játszott, ennek ellenére kifejezésre jutottak rövidtávú szerep- és érdekellentéteik is.

A kormány- és a kormánypártok iránti lojalitás leginkább a hangnemben (visszafogottságában) mutatkozott meg, legyen szó a politikusuk autóbalesetéről vagy a Bokros-csomagról. A megelőző kormányciklusban Boross Péter miniszterelnök többet kapott a más életét *nem* veszélyeztető balesetéért, mint most Gál Zoltán házelnök a halálos áldozatok után. A Bokros-csomag (a szociális megszorító intézkedések csomagja) ugyan pontosan az ellenkezőjét tartalmazta, mint a szocialisták és szabad demokraták választási ígérete, egyetlen balliberális orgánum nem engedte meg magának vele szemben a *Vicsek-féle* tömény – többhetes gondos gyűjtőmunkával, elemzéssel előkészített – uszítást; ugyanakkor a balliberális sajtóban is helyet kaptak a Bokros-csomaggal szembeni legkülönfélébb vélemények, elutasítások.

Visszafogottnak bizonyult a balliberális média a politikai példaképeit érintő botrányok továbbadásában, „habosításában" is. A tanársegéd kulturális miniszter, Fodor Gábor józseriveL egy karcolást sem kapott amiatt, mert magát egyetemi adjunktusként tüntette fel egyetemi szobája ajtaján – aki visszaemlékszik arra, milyen mély vágások és gyakorta övön aluli ütéseket érték Antall kultuszminiszterét (Andrásfalvy Bertalant), képet nyerhet a sajtó természetéről, színeváltásáról.

Ugyanakkor a balliberálisok nem fékezték a hangerejüket, ha a jobboldal – különösen a jobboldali sajtó – reprezentánsai álltak a célkeresztben. *„A balliberális sajtó feltalálta az ellenzékellenes újságírást"* – hallatszott a nemzeti táborból.[350]

---

[348] Ld. Beszélgetés Bencsik Andrással... II. kötet: MédiaArcok

[349] A részletnél korábbi médiakönyvem „Szerepcserék kora" című fejezetére támaszkodtam.

[350] „Senki a most idézettek közül nem foglalkozott a posztkommunista szocialisták visszatérésével, egy látszólag abnormális koalíció megalakításával, senki nem kifogásolt semmit." – állapítja meg hozzászólásában Berszán György újságíró azokról, akik majd az újabb kormányváltáskor ugyancsak kiengedik a hangjukat. – „Ellenben a szociálliberális lapok új sajtókategóriát vezettek be: az ellenzékellenes újságírást. Amely [1998] május huszonnégy óta: kormányellenes." Élet és Irodalom, 1998. július 3.

Közbevetés: „Jobb jobbot”?

Az alábbi – amúgy határozottan kirekesztő – gondolatok tulajdonosa György Péter, akkoriban egyetemen okító esztéta, az ELTE Média Tanszékének vezetője, aki nap mint nap éretlen és gyanútlan magyar ifjak több tucatjába plántálta különös felfogását: a „másik” oldal újságírói jellemzően immorális gazemberek, primitív kommunistázók és antiszemiták. A szóban forgó cikk az *akkori* Magyar Hírlap 1994. június 25-i számában jelent meg *Jobb jobbot* címmel.

> *Nekem meggyőződésem, hogy igazam volt, amikor a szélsőjobboldal megjelenésétől enyhén szólva rosszkedvű lettem, de elfogadom, hogy volt az MDF körül nem egy végtelenül tisztességes ember, aki maga sem sejtette, hogy mi felé közeledünk. Mindez azonban csak az elmélet szintjén ilyen szép egyszerű. A jobboldali sajtó ugyanis nincs, illetve alig vagyon, s legmarkánsabb képviselői nem konzervatív úriemberek, hanem hol immorális gazemberek – sajnálom, de így van –, hol elvadult fantaszták, hol meggyőződéses antiszemiták, mely minősítésük nem zárja ki, hogy az első két csoportba nem tartozhatnának. [...] Az igazság az, hogy a jelen állapot kialakulásáért ők maguk felelnek, ide vezetett a siralmas zsarolási technika, a primitív antikommunizmus, az antiszemitizmus, az újságírók elképesztően oktalan lenézése. Hiába raboltak össze ezt-azt, a végeredmény az, ami. Maradt az Új Mao, mely időnként egyes oldalain az újság benyomását kelti. Elsüllyedt a Pesti Hírlap, amelynek legfeljebb a sajtótörténetben van helye, a politikai pornográfia, illetve az extremitások és kuriózumok rovatában. Még éldegél – állítólag – a Pest Megyei Hírlap, mintha egyesek olvasnák az Esti Hírlapot, s ezzel vége. A diadalmas erőd, a televízió romokban, Várkonyi Balázs űzött fáradt arcánál csak a félős Stefka rosszul megkötött nyakkendője mulatságosabb látvány. Szegény jobboldal, amelyet ezek az emberek védelmeznek, akiknek egyetlen problémájuk az lehet, hogy mennyire szégyellik magukat.*
>
> *A helyzet persze innentől komoly. Mert nem valószínű, hogy hirtelen – a Jó Tündér pillantása nyomán – felvillanna a jobboldali sajtó csodás, az én finnyás baloldali ízlésemet is kielégítő új nemzedéke.*[351]

Tamás Gáspár Miklós pedig – egykor az MTA Filozófiai Intézetének igazgatója – azt az óhaját nyilvánította ki, hogy a Demokrata-féle „szélsőjobboldali” kiadványokat árusító újságosbódékra *megkülönböztető jelzés*t kell ragasztani (pedig ezekkel, már tudjuk, jobb vigyázni) vagy szét kell verni.

Egy szintén balliberális közmegbecsülésnek örvendő véleményformáló, Kornis Mihály író ezt találta mondani az egykor fideszes sajtószóvivőnek, Bayer Zsoltnak: „*Más választásod nincs, vagy náci vagy, vagy igazat adsz nekem, illetve nekünk. És azt is vedd tudomásul, hogy él ebben az országban ötezer értelmiségi, akinek a véleményével szemben nem lehet politikát csinálni.*”[352] Az Élet és Irodalom és a Hócipő – balliberális hetilapok – ragyogó tehetségű

[351] György Péter: Jobb jobbot, Magyar Hírlap, 1994. június 25.

[352] Kornis Mihályt idézi Bayer Zsolt, Demokrata, 1998. július 4. In: Politikailag korrekt, Tóth Gy. László gyűjtéséből, Kairosz Kiadó, 2000.

vezető publicistája, Megyesi Gusztáv attól ideges, hogy a [fideszes] *„fiúk felnőttek, ám ahogy korosodnak, úgy válnak egyre szemtelenebbé, s mint a kukac bújnak ki a földből, bárhova fordul is az ember.”*[353] Egy szintén sűrűn publikáló pszichiáter-újságíró, aki Horn Gyula miniszterelnök lelki állapotát is igyekezett karbantartani (Popper Péter), saját bensőjének traumájáról ad hírt, amit a Magyar Demokrata Fórum és a Fidesz vezető személyiségének (Lezsák Sándor és Orbán Viktor) egymásra találása vált ki belőle 1998 májusában: *„Amikor megláttam azt a fényképet, amin kezet fog a sátáni mosolyú néptanító és a farkas nevetésű mini duce, a hideg futott végig a hátamon.”*[354]

Ezekkel a szélsőséges hangvételű, mégis *„szalonképes”*, *„politikailag korrekt”* állás-pontokkal kevesen mertek szembeszállni, különösen, ha ezáltal egy olyan társaságból, eszmevilágból sorolódhatott (rekesztődhetett) ki a megszólaló, amelyhez a főáram gondoson hozzákötötte az olyannyira rokonszenves „haladó”, „humanista”, „európéer” jelzőket; viszont olyanba sorolódhatott be, amelyre a „szélsőjobb”, „fasiszta”, „antiszemita”, „nacionalista”, „rasszista” címkéket függesztették. Meggyőződésem, hogy az olyan – egyébként markáns és ilyen értelemben független – gondolkodók, mint például Hankiss Elemér társadalomtudós tévéelnökként ezért nem tudott valódi függetlenségre szert tenni. De ugyanez a billogpolitika osztotta meg oly sikeresen magát a jobboldali médiát is. A Szerepcserék korában, amikor az olyan jellegzetesen és következetesen *nemzeti elkötelezettségű* lapoknak, mint a Magyar Fórum és a Demokrata, bőven kijutott a „szalonképes” nemzeti ütlegekből is.[355] Ennek ellenére is: a tömegközlés főáramában megmaradt, szerény nagyságú jobboldali sajtó a demokrácia zálogának bizonyult...

„Munkamegosztás” jobboldalon, és jobb- meg baloldali sajtó között

Általában véve elmondható, hogy a Horn-időszak alatt a jobboldali sajtó dobta be – vagy melegítette fel újra és újra – a kormánykoalícióra nézve veszélyes témákat, a balliberális sajtó pedig hol lelkes lojalitással bevonva, hol „kénytelen-kelletlen”, de továbbgörgette a témát a szélesebb nyilvánosság felé. Ilyen értelemben, ha korlátozottan is, de működött a sajtópiac, a sajtó szabadsága és pluralizmusa. Így volt ez abban a két nagy horderejű ügyben is, amelyek kipattanása talán a legnagyobb népszerűségvesztést okozta a kormánykoalíció pártjainak. Az egyik a korrupcióval megspékelt Horn-villa-ügy; a másik a Tocsik-botrány, amelyben az érintett ügyvédnő sok százmilliós sikerdíját az MSZP és az SZDSZ pénztárnokai meg-csapolták pártjuk javára. Mindkettőről bőségesen beszámolt a balliberális média, még ha kevésbé támadólag is; az információk részleges, esetleg jótékonyan kozmetikázott továbbítása így is megtette a hatását. Még akkor is, ha Lovas István így jellemezte a fősodorbeli újságírók lojalitását:

> *„A lapok pedig nem kérdeznek. Hátborzongató egyöntetűséggel igyekeznek elkenni az ügyet. A legkedveltebb még attól sem riadt vissza, hogy a legjelentősebb ügyeknek kijáró, aláírás nélküli szerkesztőségi cikkben siessen a szerinte galádul megtámadott*

[353] Élet és Irodalom, 1998. május 13.

[354] Popper Péter: Van másik?, Népszabadság, 1998. május 8.

[355] Pl. a Magyar Nemzet igen jó tollú újságírója, Kristóf Attila részéről

Horn védelmére, iszonyatos primitív színvonalon. (Fiúk! Lehet még beljebb?) Nem nyüzsögnek riporterei a telekkönyvi hivatalban, az APEH-nél, az építők kamarájánál, nem szerezték meg a lakás alaprajzát, de gyorsan felemlegették Torgyán nyaralóját egy jó vastag címben. A magyar politika és a politikai sajtó fekete hete volt ez a mostani. Még jó, hogy az Új Magyarország nem szűnt meg."[356]

A nyilvánosság, a demokrácia érvényesülése szempontjából a munkamegosztás a maradék jobboldali sajtón belül is szerencsésen érvényesült.

Mivel a Magyar Nemzet voltaképpen Horn Gyulának köszönhette létét (no és annak, hogy a lap megszűnése óriási presztízsveszteséggel járt volna kormánya számára), a lap általában óvakodott a koalíció nyílt és durva támadásától; annál inkább kivette a részét a Fidesz mögé felsorakozó, véleményformáló jobbközép értelmiség gondolatainak, formálódó-erősödő polgári eszméinek kihangosításából. Túlzás nélkül állítható, hogy Horn Gyula ezúttal bölcsen látta meg a lap kormányváltoztató jelentőségét. Ez újra felveti a sajtó hatásmechanizmusának természetét – a következő pontban foglalkozunk is ezzel a témával. Itt most csak annyit kell előrebocsátanunk, hogy a *véleményformálóknak* döntő szerepük van a vélemények megváltozásában; továbbá belátható, hogy olyankor, amikor egy adott szellemiséghez tartozó vagy ahhoz közel álló közönség csak korlátozottan jut hozzá a neki rokonszenves nézetekhez, akkor a viszonylag kicsi orgánum is jelentős zászló-szerepre tehet szert.

Ugyanakkor ismét hangsúlyoznunk kell, hogy a balliberális sajtó is betöltötte – ha nem is maradéktalanul – tájékoztató funkcióját. Miközben a Magyar Polgári Demokraták Társaságának szinte minden tagja a Magyar Nemzetben (részben pedig az Új Magyarországban, a folyóiratok közül a Valóságban) publikált, és a nagyközönség (de leginkább a véleményformálók serege) innen szerezhetett tudomást jellegzetesen nemzeti liberális felfogásuk elemeiről, főbb üzeneteik (modern polgári eszmény), radikális és következetes baloldal-ellenességük a balliberális médián keresztül eljutott a szélesebb nyilvánossághoz. (Az MPDT konferenciáiról a közszolgálati tévé és rádió, valamint a teljes balliberális – minőségi – sajtó is rendszeresen beszámolt.)

Az is ebben a médiakorban vált először nyilvánvalóvá, hogy habár csak tetemes tanulópénzek árán, de a – bizonyos tekintetben – ellenérdekelt médiumok kezelése is megtanulható. A Fideszt a balliberális sajtó valaha kidobta a szemétkosárba, ami 1994-ben minden bizonnyal erőteljesen hozzájárult óriási bukásukhoz. Ez sok tekintetben a tisztánlátást hozta el Orbánéknak: mire lehet számítani a szabad demokratáktól. Mivel a Fidesz a jobbközepet nézte ki magának, nyilvánvalóvá kellett tennie e választóközönség számára, hogyan vélekedik az ebben a körben nem túl rokonszenves SZDSZ-ről és holdudvaráról. *„A belvárosi fiúk politizálása nemzetellenes, árt az országnak"* – ezt az üzenetet kellett megfogalmazni és a Magyar Hírlaptól a Magyar Demokratáig szélnek ereszteni. A szélből majd csak médiavihar támad! Orbánék jól számítottak: a politikai szenzációkra és a törzsi csatakiáltásokra egyaránt fogékony fősodratú média – jobbára akaratlan – segítségével a Fidesz a pragmatikus-liberális politikai mezőből pár hónap alatt átcsúszott a nemzeti-liberális mezőbe.

[356] Vasárnapi Hírek, június 23., id. Lovas István: A Horn-ingatlan tulajdoni lapja, Új Magyarország, 1996. november, in: Lovas István: Jobbegyenes id. mű 128. o.

Visszatérve a jobboldali sajtó munkamegosztására: a kormányváltással az állami érdekeltségű cégek, intézmények hirdetéseit elveszítő Új Magyarország a csőd közelébe jutott. Kelemen Iván szabad kezet adott Franka Tibor főszerkesztőnek, milyen lapot csinál, ugyanakkor nem számolta fel maradéktalanul a működés anyagi nehézségeit: magyarán, a főszerkesztő a források felkutatásából is kénytelen volt kivenni a részét.

Franka mozgásterét e két tényező szabta meg: saját személyiségéből (újságírói természetéből) fakadóan is radikális, populista és bulvároS irányba vitte el Albert Gábor hajdani esszé-hangulatú Új Magyarországját; másfelől ő sem hagyhatta figyelmen kívül azt a tényt, amit Eötvös Pál, a Népszabadság főszerkesztője évekkel később így fogalmazott meg: *„egy dolog biztosan leszögezhető: veszteséges lap nem lehet szuverén”*.[357]

Franka főszerkesztői koncepcióját indokolta, hogy neki is ugyanabból, az ellenzékkel (nemzeti erőkkel) rokonszenvező olvasói körből kellett merítenie, ahonnan a Magyar Nemzetnek, ezen a körön belül pedig csak ez a szegmens volt szabad. Nem véletlen ezek után, hogy az Új Magyarország volt az, amelyik kirobbantotta a Horn-villa ügyét. De az sem véletlen, hogy a változatlanul a túlélésért küzdő lap, illetve főszerkesztője elfogadta a hallgatásért – a témáról való leszállásáért – felajánlott pénzt. Akármennyire záloga volt is ebben a korban a jobboldali sajtó a demokráciának, és akármennyire támogatta is a balliberális sajtó a demokrácia megerősödésének folyamatát, ez a média még távol állt – sőt, bizonyos értelemben távolabb került – a valódi szabadságtól.

[357] Ld. Varga Domokos György: Elsőkből lesznek az elsők, II. kötet: MédiaArcok

2. A TÖMEGKÖZLÉS SZEREPE AZ 1994. ÉS 1998. ÉVI ORSZÁGOS VÁLASZTÁSBAN

1994-ben a négy évvel azelőtt győztes MDF súlyos vereséget szenvedett az országos választásokon. A sajtóban – mint igazoltuk – balliberális, antinacionalista hegemónia uralkodott. Összefügghetett-e a két tényező?

Gyuricza Péter, a magyar média és a hatalom összefüggéseit vizsgáló szerző megállapítása szerint abban, hogy az MSZP 54%-ot ért el az 1994-es országgyűlési választásokon, *„nem kis szerepe volt az MDF-kormányt népszerűsítő propagandának és a politikai ellenoldalt pocskondiázó kormányzati kommunikációnak, amit jelentős médiatámogatás kísért. A jobboldali sajtó és a közszolgálati televízió a szocialista politikusokat, elsősorban Horn Gyulát illette képtelen vádakkal. Mindez azonban a választók személyes tapasztalatait nem írta felül."*

Majd ehhez a fejtegetéséhez hozzáteszi:

> *„Politikusok körében tartja magát az a vélekedés, hogy ha a médiát uralni tudják, akkor ez egyenes utat jelenthet a választások megnyeréséhez. Azt képzelik, ha lojális velük a sajtó, róluk csak jót mondanak, az ellenfélről pedig rosszat vagy semmit, azzal meg lehet nyerni a választásokat.*
>
> *Az MDF-kormány alaposan rácáfolt erre az elméletre. 1994-ben még mindig egy meghatározó televízió és egy meghatározó rádió volt, és ezek a kormány kezébe kerültek, a kormánypártok mégis jókora vereséget szenvedtek. Ez a helyzet sokáig a későbbi választásokon is megismétlődött Magyarországon. Tapasztalatként lehet leszűrni, hogy a választói magatartást nem csak és talán nem is elsősorban a médiában közvetített kép alakítja. Az ott látottak és hallottak megerősítést adhatnak azoknak, akik az országot, a kormányt, a pártok teljesítményét olyannak látják, tapasztalják, mint amilyennek a médiában mutatják. De többen vannak, akik ezt a képet kritikusan nézik, a személyes tapasztalatuk ezzel nem esik egybe, ezért elfordulnak a manipuláló pártoktól és médiától. 1994-ben Magyarországon a tisztánlátást már az írott sajtó is segítette. A lapokat nem tudta megszerezni a kormány, amit pedig propagandacéllal maga hozott létre, az nem volt népszerű. Az Antall–Boross-kormány médiához fűződő viszonya szempontjából talán ez a legfontosabb tanulság."*[358]

Mi azonban egészen más következtetést vonunk le az akkori választási eredményekből, és egészen másképp értékeljük a sajtó valószínűsíthető szerepét és hatását a választói magatartások és a választási eredmények tekintetében. Ezért – és azért, mert többek között az ismerethiányos diákok tisztánlátása a tét – röviden foglalkoznunk kell a kérdéskörrel.

[358] Gyuricza,189. o.

Kétségkívül Gyuricza okfejtését látszik megerősíteni, hogy bár a következő négy évet is a sajtó balliberális fölénye jellemezte, a szocialisták és liberálisok elveszítették a választásokat.

Az alábbi két táblázat a legfontosabb összesítő adatokat tartalmazza a szóban forgó országos választásokra vonatkozóan.[359]

	1990		1994		1998	
	Mandátum	%	Mandátum	%	Mandátum	%
MDF	**164**	42,5	**38**	9,8	**2**	0,5
SZDSZ	**92**	23,8	**69**	17,9	**24**	6,2
FKGP	**44**	11,4	**26**	6,7	**48**	12,4
MSZP	**34**	8,5	**209**	54,1	**134**	34,7
Fidesz	**21**	5,4	**20**	5,2	**113**	29,3
Fidesz-MDF	-	-	-	-	**50**	12,9
KDNP	**19**	5,4	**22**	5,7	-	-
MIÉP	-	-	-	-	**14**	3,6

Országos választások eredménye, 1990, 1994, 1998
Képviselőhelyek száma és megoszlása

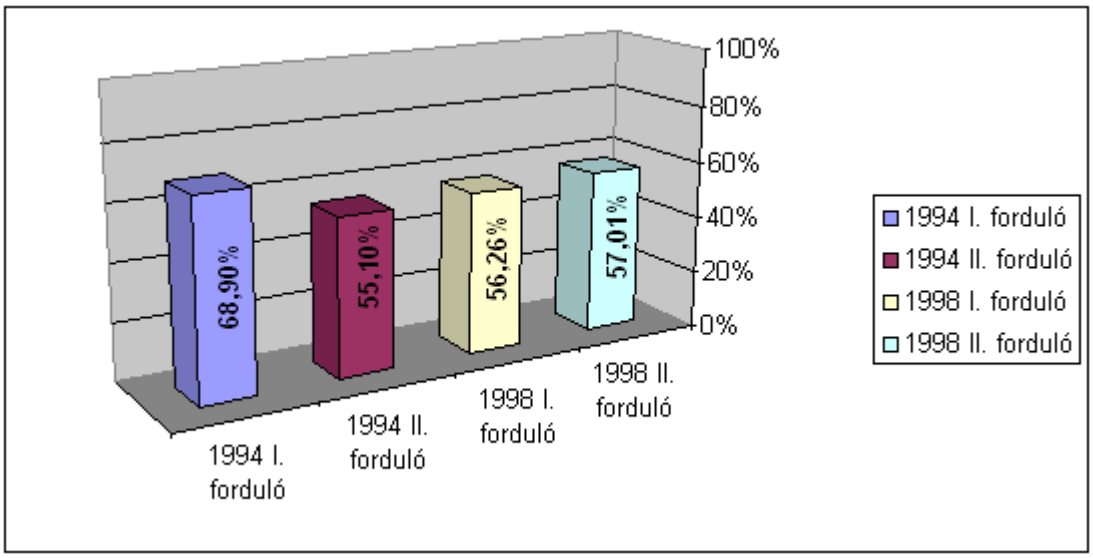

Az országgyűlési képviselőválasztások I. és II. fordulójának részvételi adatai 1994 és 1998[360]

A következő kérdésekre kell feleletet adnunk az adatok ismeretében, a tömegközléssel összefüggésben:

[359] Gyuricza, 190. o.

[360] forrás: http://www.valasztas.hu/hu/ovb/51/51_0.html

− Miért bukott akkorát az MDF 1994-ben?
− Miért nem győzött az SZDSZ 1994-ben?
− Miért nem győzött a Fidesz 1994-ben?
− Miért győzhettek olyan fölényesen a szocialisták 1994-ben?
− Miért bukhattak el a szocialisták 1998-ban?
− Miért győzhetett a Fidesz 1998-ban?

A kérdések egy részét ebben vagy az előző fejezetben már érintettük, ezért is maradunk lehetőség szerint a rövid és tömör válaszoknál.

Miért bukott akkorát az MDF 1994-ben?

- Nem tudta teljesíteni a rendszerváltással szembeni legfőbb választói elvárást: az életszínvonal (anyagi jólét) növelését.
- A balliberális beállítottságú sajtó semmiféle megértést, belátást nem tanúsított a rendszerváltás óriási feladatával küszködő, nemzeti kötődésű párt- és kormányerőkkel, ezzel szemben ellenük uszította, hiszterizálta a közvéleményt.
- Az 1994. évi országos választás jellegzetesen a kormánybuktatás jegyében zajlott: sokkal többen mentek el választani az első fordulóban, mint akár 1990-ben, akár 1998-ban. Jól látható ez abból, hogy az első forduló kimagasló, csaknem 69%-os részvétele a második fordulóra 55%-ra zuhant: miután a leginkább csak leváltani, kormányt büntetni akarók elérték legfőbb céljukat, a második fordulóban távol maradtak az urnáktól.

Miért nem győzött az SZDSZ 1994-ben?

1990-ben az országos választás első fordulójában az SZDSZ hajszállal maradt alul az MDF-fel szemben. Az elkövetkező négy évben ellenzéki szerepkörben mutatkozhatott meg, ráadásul kiváló beágyazottsága volt a magyar – sőt, a nemzetközi – médiavilágban. Annál inkább érdekes: miért nem ők győztek? Sőt: hogy lehet, hogy kevesebb szavazatot kaptak, mint négy évvel korábban?

- Ennyiben igaza van Gyuriczának: sajtót birtokolni és sajtóban szerepelni nem ugyanaz, mint népszerűnek lenni. Az SZDSZ bolsevista („tudjuk, merjük, tesszük”) magatartása akkoriban kiválóan megfelelt ellenfelei lejáratásához, de nem volt elegendő a békésebb választók megnyeréséhez.
- A korábban erős kommunista-ellenességet mutató párt összeállt az MSZMP utódpártjával, a szocialistákkal; egyfelől erősödött a baloldalisága, másfelől – sokak szemében – kidomborodott a nemzetellenessége.
- A SZDSZ-nek kicsi volt társadalmi beágyazottsága, ennélfogva – mint jellegzetes médiapártnak – sokat számított a hitelessége. 1994 előtt bolsevista stílusával és pálfordulásával, 1998 előtt az ígéreteket és várakozásokat nem igazolt, gyenge kormányzatai teljesítményével oly mértékben elveszítette hitelességét a választók előtt, hogy mint fő kormányzó vagy fő ellenzéki erő szóba sem kerülhetett többé.

Miért nem győzött a Fidesz 1994-ben?

- Akár az SZDSZ-nek, a Fideszek is kicsi volt a társadalmi beágyazottsága, s ugyancsak médiapártnak volt tekinthető. Számára különösen létkérdés volt, hogyan tálalja fel a média. Mivel Orbánék a balliberális helyett a nemzeti liberális utat választották, ezért kegyvesztettek lettek.
- Erőteljes, következetes antikommunizmusuk ekkoriban kevés választói szavazatot hozott a konyhára: Kádár egykori, baloldali kötődésű-szocializációjú népe inkább a mérsékelt hangú, alázatos, kisemberes Horn Gyulában és társaiban bízott, a nemzeti érzelmű szavazók számára pedig a Fidesz a „Szadesz" kistestvére, vagyis nemzetellenes liberális volt.

Miért győzhettek olyan fölényesen a szocialisták 1994-ben?

- A szocialisták sokáig politikai karanténban voltak. Részben kénytelen, részben talán tudatos visszafogottságuk jót tett a választói rokonszenv szempontjából: nem használódtak úgy el, mint például a szabad demokraták.
- Az a tény, hogy a legnagyobb ellenzéki párt, a korábban harsányan antikommunista SZDSZ (és „sajtója") politikai szövetségre lépett vele (előbb a Demokratikus Charta mozgalomban, majd a választási küzdelemben), politikailag újra szalonképessé tette őket, vagyis profitálhattak erős társadalmi beágyazottságukból.
- Legfőbb vezetőjük, Horn Gyula rendszerváltoztatós munkásságához sok rokonszenv tapadt: kivette részét az üdvözlendő változásokból (megszűnt a diktatúra, német menekültek kiengedése), ugyanakkor nem azonosíthatták a szocializmus gazdasági válságával – de a rendszerváltásával sem. Sikeresen villanthatta fel a „háromhatvanas kenyér" reményteljes emlékét, jövőjét. Kisember-stílusa és -típusa, a „na és?" méltóságával viselt karhatalmista múltja azt üzente Kádár egykori népének: nem kell bűnösnek éreznie magát, nem kell megtagadnia élete javát.
- Egy különös epizód is minden bizonnyal Horn Gyulát és a szocialistákat segítette: az ugyancsak a maga módján méltósággal viselt „vaskoronája", a súlyos baleset után kapott fejrögzítője.
- Horn Gyuláékat erőteljesen támadták *a leváltani kívánt* kormány hűséges (s a leváltani szándékozók szemében ezért hiteltelen) újságírói; másfelől viszont *tárgyilagosan* vagy *lojálisan* tálalták a baloldallal rokonszenvező újságírók, s már *nem estek nekik* a szabad demokratákkal rokonszenvező, liberális újságírók sem...

Miért bukhattak el a szocialisták 1998-ban?

- Nem teljesítették ígéreteiket – a háromhatvanas kenyérből Bokros-csomag lett.
- Elbizakodottság: maguk is hangoztatták, maguk is elhitték, amit Göncz Árpád is sietett kijelenteni államfőként: a szocialista−szabad demokrata koalíciónak „nincs alternatívája".
- A sajtószabadság hatása: a Horn-villa-üggyel összetörték a miniszterelnök kisember-varázsát.
- Nem annyira a szocialisták *buktak*, mint inkább a Fidesz *nyert*, hiszen csak hajszálnyival maradtak el a kormányalakítás lehetőségétől.

Miért győzhetett a Fidesz 1998-ban?

Az 1994. évi súlyos választási vereség után Orbán Viktor, a Fidesz vezetője levonta a következtetést: pusztán mint médiapárt – társadalmi beágyazottság és biztos szavazóbázis nélkül – a Fidesz nem rúghat labdába, különösen nem ellenséges sajtókörnyezetben. Orbán (és követői) igazi kommunista-ellenessége és a SZDSZ-féle, bolsevista, nemzetellenes liberalizmustól való idegenkedése olyan út (és olyan lehetséges tömegbázis) keresésére ösztönözte a Fideszt, amely leginkább a nemzeti liberalizmus fogalmához és eszmevilágához kapcsolható.

Igor Janke, az Orbán-könyv szerzője állapítja meg egy helyütt:

> *„... a nyolcvanas évek végén Orbánék arra gondoltak, hogy meg kellene haladni a falusi–városi, liberális–konzervatív, világi–vallási típusú ellentéteket. Ezek azonban rendkívül élesek voltak, mi több, 1990 után is tartósan megmaradtak, a rá következő húsz évben pedig még tovább is mélyültek. Orbán rájött, hogy a magyar politikában nem lehet kilépni a két táboron kívülre. Vagy az egyiknek, vagy a másiknak az oldalán kell állni. Vagy a nemzeti, vagy a szocialista–liberális oldalhoz kell tartozni. E két táboron, sőt törzsi szövetségen túl senki számára nincsen hely."*[361]

A Fidesz azonban olyan helyet talált magának a politikai palettán, illetve oly módon tudta felmutatni politikai szándékait, amellyel inkább a két tábor *közé* mutatott, amellyel tehát inkább a nemzet összefogásának lehetőségét villantotta fel a mérsékeltebb szavazók számára, s nem a valamely táborhoz (akár a „nacionalistákhoz", akár az antinacionalista, balliberális törzshöz) való csatlakozást. Így lett a Fidesz a *magyar polgári demokraták* támogatója, majdan a *magyar polgári körök* életre keltője, lesz a nevében *Fidesz–Magyar Polgári Párt*, és lesz majd a mérsékeltebb nemzeti-liberális erők összefogója, vezető pártja.

Orbán Viktor már 1994-től, a választási vereség után tudatosan építeni kezdte új, szélesebb társadalmi bázisát. Az Új Magyarország egyik, 1995. májusi cikke *(Kik azok a polgári demokraták?)* számol be arról, hogy a Magyar Polgári Demokraták Társaságának bemutatkozó estjén három pártvezető, Für Lajos (MDF), Giczy György (KDNP) és Orbán Viktor (Fidesz-MPP) vesz részt. *„Már maga a társaság megalakulásának ténye is élénk sajtóvisszhangot váltott ki, egyes lapok egyenesen a szélsőjobbhoz igyekeztek sorolni tagjait"* – tudjuk meg az Új Magyarországból. A Fidesz, illetve vezetője tehát jelentős politikai kockázatot vállalt akkor, amikor olyan társaságot tisztelt meg jelenlétével, amelynek tagjai *„ismert közéleti személyiségek, politológusok, közírók, történészek, név szerint: Bárány Anzelm, Debreczeni József, Lovas István, Molnár Tamás, Pokol Béla, Schmidt Mária, Tellér Gyula, Tóth Gy. László, Tőkéczki László és Varga Domokos György"*.[362]

Orbán Viktor azonban vállalta a kockázatot. A *nemzeti és liberális közép* megcélzott választói szemében *beemelte* a Fideszt a *nemzet*be, és egyúttal *kiemelte* a balliberális törzsi terepről. A *magyar polgári demokrata*: egyszerre nemzeti és liberális, városi és vidéki, elkötelezett és öntudatos. A magyar választóknak pedig volt fülük az újdonságra.

---

[361] Igor Janke, 126−127. o.

[362] Médium: Új Magyarország, 1995. május 12. Beszélgetés Schmidt Máriával és Tóth Gy. Lászlóval, a MPDT alapító tagjaival (http://www.schmidtmaria.hu/kozelet/kozszereples/kik_a_polgari_demokratak.html)

És ami ugyancsak fontos: a balliberális sajtó ellenséges érzelmű részének pedig nem volt rá igaz ellenszere. A szabad demokraták árnyékából kijött Fideszt – akármennyire is próbálkoztak vele – nem sikerült hitelesen nacionalistának, szélsőségesnek beállítani...

S a jövő sajtója – magyar tömegközlése – szempontjából még egy tény szögezhető le: habár a Fidesz ezzel a sajtóval és ezzel a nyilvánossággal nyert választásokat, mindent el fog követni, hogy véget vessen a balliberális sajtóuralomnak, és megteremtse a maga felfogása szerinti médiaegyensúlyt.

Nyolcadik fejezet

NEMZETI-LIBERÁLIS MÉDIAEGYENSÚLY

Bevezetés

Előző fejezetünket e szavakkal fejeztük be: *„...habár a Fidesz ezzel a sajtóval és ezzel a nyilvánossággal nyert választásokat, mindent el fog követni, hogy véget vessen a balliberális sajtóuralomnak, és megteremtse a maga felfogása szerinti médiaegyensúlyt”*.

Könyvünknek ebben a részében azt vizsgáljuk meg, hogy 1) valóban indokolt volt-e a „médiaegyensúly” megteremtésének szándéka; 2) megvalósult-e a médiaegyensúly? 3) beváltotta-e a hozzá fűzött reményeket?

1. INDOKOLT VOLT-E A „MÉDIAEGYENSÚLY”?

Az egyensúlytalanság ténye

Az *Új médiatörténelem* című könyvünk előző fejezeteiben adatokkal igazoltam, hogy a rendszerváltást követően erőteljes balliberális túlsúly (hegemónia, dominancia) jellemezte a magyar tömegközlést. Megmutatkozott ez egyrészt a balliberális sajtóorgánumok nagyobb számában, másrészt az általuk elért közönség nagyságában, harmadrészt az újságírók jellemző politikai vonzalmában, elkötelezettségében. Utóbbinak éppen abban rejlik a jelentősége, hogy még azoknál a médiumoknál is, amelyek *nem* voltak balliberális felügyelet alatt, a mindennapokban érvényesülhetett a balliberális eszmeiség és akarat.

Igor Janke, az Orbánról szóló könyv szerzője ez utóbbi tényezőt tartja a legfontosabbnak. Mint megállapítja, *„Orbán kormánya meghirdette a médiaegyensúly helyreállításának politikáját”*, s indoklásképpen rögtön hozzáteszi:

> *„A magyar újságírók körében 2000-ben végzett felmérések azt mutatták, hogy az újságírók 29 százaléka a szocialistákra, 24 százaléka a liberálisokra szavazott, és csupán 22 százalékuk a kormánykoalíció pártjaira – a Fideszre, az MDF-re és a kisgazdákra. A baloldali pártokat tehát jóval több mint kétszer annyian támogatták a magyar tömegtájékoztatásban dolgozók közül. Ez az arány azonban közel sem tükrözte a társadalom véleményét. Ne feledjük, olyan időszakról beszélünk, amikor a Fidesz volt kormányon.*
>
> *Kormányzása alatt Orbán megtapasztalta, mit jelent a médiaellenszél. Az újságírók szünet nélkül támadták, pedig az állami felügyelet alá tartozó tévében és rádióban személyi változásokat hajtott végre.”*[363]

Az egyensúlytalanság oka, magyarázata: törzsek háborúja

Igor Janke álláspontjának az ad különös jelentőséget, hogy nem valamiféle politikai (*pártos*, ill. *törzsi*) érdekek formálják, tehát képes többé-kevésbé független, tárgyilagos ítéletet alkotni. Ráadásul őszintén, szókimondón beszél olyan tényekről, összefüggésekről, amelyeket honi újságíróknak kockázatos emlegetniük, mert hamar kiszorulhatnak a fősodorból, a *„politikai-lag korrekt”* nagyszalonból. Mindenekelőtt leplezetlenül szól egy olyan ellentétről, amely a legmélyebb törésvonalnak bizonyult rendszerváltozásunk során, ehhez képest a magyar média fősodra nem volt hajlandó érdemben foglalkozni vele – demokráciát torzító erős hatásával –, miként a médiakutatók is csak nagyon elvétve.

[363] Igor Janke: Hajrá, Magyarok! Az Orbán Viktor-sztori egy lengyel újságíró szemével. (Eredeti kiadás: 2012; Magyar kiadás: Rézbong Kiadó, 2013.), 270. o.

„A magyarok a XX. század elejétől fogva megosztottak voltak, egy részük »urbánus«, azaz városi, kozmopolita és liberális lett, másik részük pedig »népi-nemzeti« – vagyis a falvak, kistelepülések, a hagyományokhoz erősebben kötődő, hazafias beállítottságú állampolgárok csoportját alkotta. Ez a megosztottság igen mélynek bizonyult. A magyar elitet a mai napig meghatározza. A két tábor szívből gyűlöli egymást, és ez sokkal nagyobb ellenségeskedést szül, mint a lengyelek belső megosztottsága."[364]
„Magyarországon ma két önálló, egymással egyáltalán nem kommunikáló csoport él egymás mellett."[365]

Az Orbán-könyv írója ráadásul olyan „informátorokra" támaszkodott, akik nagyon tájékozottnak bizonyultak a legbelsőbb politikai berkekben történtekről is. Nagyon beszédes, ezért említésre, sőt szó szerinti idézésre méltó az a történet, amely kiválóan rámutat a szabad demokrata-féle liberálisok és az Orbán-féle nemzeti liberálisok közötti gondolkodásmód sarkalatos különbségére: kit tekintenek igazi ellenségnek.

„Nagy Imre és társai kivégzésének 30. évfordulóján, 1988. június 16-án tüntetésre került sor a liberális ellenzék és a frissen alakult Fidesz kezdeményezésére. A tüntetést annak a Batthyány Lajosnak az emlékműve mellett tartották, aki az 1948−49-es magyar kormány felelős miniszterelnöke volt, és akit a szabadságharc leverése után az osztrákok kivégeztek. (...) Tamás Gáspár Miklós ellenzéki értelmiségi éppen beszédet tartott, amikor a tömegen áthatoló rendőrök rátámadtak, és őrizetbe akarták venni. Lökdösődés kezdődött. Tamást egyik oldalról Orbán és Kis húzta, másik oldalról a rendőrök. Mozgásba lendültek a gumibotok. »Fasiszták! Fasiszták!« – kiabálta Kis János. »Kommunisták! Kommunisták« – kiáltotta Orbán." [366]

„Ennek a jelenetnek a jövőben még nagyon szimbolikus, a későbbi megosztottság lényegére világító jelentősége lesz" – fűzte még hozzá az éles szemű szerző, megállapítva, hogy a liberálisok *„rettegtek a fasiszta tendenciák felélénkülésétől"*, a konzervatívok és az Orbán, Kövér köré csoportosuló fideszesek pedig *„a kommunizmust tartották a legfőbb rossznak"*.

Kövér Lászlónak a kötetben idézett szavaiból az is kiderül, hogy Budapesten volt egy nagyon szűk, a fiatal városi értelmiség soraiból verbuválódott elit, *„sokan közülük zsidó származásúak voltak, akik demokratikus ellenzéknek nevezték magukat, és később létrehozták a Szabad Demokraták Szövetsége nevű liberális formációt"; é*s volt egy másik, *„vidéki emberekből álló csoport, soraikban számos íróval, amelyik a nemzeti értékek mentén próbált egyezkedni a hatalommal"*, s ők alakították meg később a konzervatív Magyar Demokrata Fórumot.

Mivel pedig mind az antinacionalista és liberális, mind pedig az internacionalista és baloldali vonzódású sajtó létkérdésnek tekintette a nemzeti erők gyengítését, illetve az esetleges megerősödésük megakadályozását, ezért a birtokukban lévő tömegközlési eszközöket nem

[364] Igor Janke, id. mű 56. o.
[365] Uo.: 126.
[366] Uo.: 124.

egyszerűen mint a sajtó- és szólásszabadság közkeletű, bevált eszközeit igyekeztek használni, hanem *fegyverként* vetették be őket, *a demokratikus választások, demokratikus döntések eredményének aláásására*, másképpen szólva: *a demokrácia felülírására.*

Két kérdés adódik, amelyekre további okfejtésünkhöz választ kell találnunk. Az egyik: ha csakugyan létezett a balliberális sajtó erős túlsúlya – tegyük hozzá: a gazdasági és a kulturális életben, sőt, az oktatásban is a balliberális túlsúly (balliberális elkötelezettség) uralkodott –, akkor hogyan tudhatott választást nyerni 1998-ban a Fidesz? A másik: ha ilyen sajtóval, ha ilyen gazdasági és szellemi környezetben nyerni tudott, mi szükség volt ennek megváltoztatására?

Nos, az előző fejezetben elemeztük a narancsos párt váratlan választási győzelmének okait, s ezekből itt most külön is hangsúlyoznunk kell néhány olyan tényezőt, amelyek kedvező hatásával a Fidesz többé nem számolhatott.

- Mindenekelőtt: a szocialisták a háromhatvanas kenyérrel való kampányolás után a Bokros-csomaggal rukkoltak elő, ezért a kevésbé elkötelezett és elvakult választók körében hitelüket vesztették. Ráadásul az elbizakodottságuk miatt mégsem számoltak választási vereségük eshetőségével (ld.: „nincs alternatíva"); ez később egyszer sem fordult elő...
- A politikai palettán szereplő, versenyképes pártok közül 1998-ban egyedül a Fidesz maradt olyan, amelyik semmilyen formában nem volt még a kormány közelében, ilyen értelemben csalódást sem okozhatott a választóknak.
- A Fidesz mint „polgári párt" választók millióinak adott helyénvaló, hiteles választ a törzsi viszálykodás teremtette politikai helyzetre: képes összefogó ereje lenni a nemzetért és az egyéni szabadságjogok érvényesüléséért egyaránt felelősséget érző magyar polgároknak. Noha a balliberális sajtó a Horn-időszakban gyakran élt sajátos találmányával, az *ellenzékellenességgel*, a *polgári demokraták* fideszes eszményén nem talált igazi fogást.

Kormányra kerülése után a Fidesz mindezeket a helyzeti előnyöket elveszítette. S hogy mennyire nem számolhatott (és nem is számolt) többé a balliberális sajtó semmiféle belátásával (azaz a más – nem balliberális – álláspontok *demokratikus*, azaz *tiszteletteljes* tudomásulvételével), arra számos bizonyítékkal szolgálhatunk.

Akkortájt, amikor 1993-ban a balliberális sajtó épp a szemétkosárba igyekezett visszadobni a Fideszt – pontosabban ennek az SZDSZ mögül kihátrálni (a szabad demokrata-féle liberalizmustól elhatárolódni) igyekvő részét –, Orbán Viktor *„a média rosszindulatát kezdte emlegetni, hogy tönkretesznek bennünket, és hogy a sajtót értelmiségi liberális körök irányítják"* – emlékezik vissza Hegedűs István, a majdan távozók egyike. Orbán *„mind gyakrabban mutatott rá, hol kellene meghúzni a határokat, merre tanyáznak ellenségeink"*.[367]

[367] Igor Janke, id. mű 133.

Orbán Viktor, a machiavellista módszerektől sem idegenkedő reálpolitikus[368] azt tartotta Antall legnagyobb hibájának, hogy anyagi háttér – egyebek közt sajtó – nélkül hagyta a jobboldalt. *„Negyven év baloldali kormányzás után tisztán történelmi szerencse eredményeképpen – mert én annak tekintem – alakult egy jobbközép kormány Magyarországon [...] Ezt a szerencsét nem kihasználni, jóvátehetetlen hiba volt [...] Nincs egy lap. A lapok egy részét ellopták – hagyta, hogy ellopják az orra elől –, más részét meg bent hagyta állami tulajdonban. Nincs se rádió, se tévécsatorna. Egy sincs. [...] Rosszul kormányozni lehet, de örökség nélkül itt hagyni egy politikai irányzatot, materiális örökség nélkül, hogy csak a szellemi örökségből éljünk meg, ez nem megy"* – mondta a Fidesz elnöke az 1990-es évek közepén.[369]

Tehát a magyar – ezen belül a balliberális – sajtóvilág természetéről szerzett tapasztalatok birtokában Orbán Viktorban már a '90-es évek közepén megfogalmazódott, hogy a maga választotta politikai irányzatnak ki kell építeni a „materiális" hátterét, egyebek között a sajtóját. A Magyar Narancs című hetilap a szabad demokrata-féle liberális irányzathoz csatlakozott, tehát még vele rokonszenvező hetilap sem maradt az Orbán vezette párt kötelékében. Még a Horn-kormányzat idején nekiálltak a Napi Magyarország megszervezésének...

A médiaegyensúly megteremtése irányában az igazi lökést azonban két „drámai" körülmény idézte elő. *Egyfelől*: a kormányra kerülése legelső pillanatától – tehát egyetlen nap türelmi idő nélkül – vehemens támadások indultak a Fidesz, s különösen a vezetője, Orbán Viktor ellen. *Másfelől*: miközben médiadiktatúrával vádolták a magyar miniszterelnököt és kormányát, a diktatúrát kiabálók – ráadásul jelentős nemzetközi segédlettel – megnyerték a soron következő választásokat. Másképp szólva: ellenzéki pozícióból újra sikeresen megbuktatták a nemzeti erőket...

Déjà vu-k kora

Az Orbán ellen intézett azonnali támadások éppen olyan vehemensek voltak, mint az 1990-ben elvesztett választások után az Antall és kormánya, ill. pártja ellen folytatottak. Több ízben idézett médiakönyvemnek[370] az erre az időszakra (az első Orbán-kormány idejére) vonatkozó fejezete nem véletlenül kapta a *Déjà vu-k kora* címet... Az alábbi idézetek ugyancsak e könyv gyűjteményéből valók:

> *„Bizony Eleknek, Csurkának egy a hangja: a másik oldal egzisztenciális megsemmisítésével fenyegető halálos hang. Persze nem elhanyagolható különbség, ha azt vesszük, hogy ez utóbbihoz rosszabb idegzetű honfitársaim joggal asszociálhatják a Dunába lövetés vészkorszakbeli képeit..."* (Ludassy Mária, Élet és Irodalom, 1998. május 29.)
>
> *„...a honi jobboldal történetének a nacionalizmus és a rasszizmus szerves része, és különösen bravúros sebészi teljesítmény szükséges a rút burjánzások kimetszéséhez, hiszen lehet, hogy a beteg egylényegű a daganatával. Vele és általa él."* (Gerő András, Népszava, 1998. május 26.)

[368] *„Orbán egyébként sohasem riadt vissza a machiavellisztikus húzásoktól, és tisztában volt azzal, miben áll a politika lényege"* – írja egy helyütt Igor Janke. Id. mű: 165. o.

[369] Igor Janke, id. mű: 267.

[370] Elsőkből lesznek az elsők..., id. mű

„…igenis lényegi a különbség a MIÉP-et is befogadó jobboldali egység és a Munkáspártot is befogadó baloldali egység hirdetése között. Az előbbi népellenes politika uralmát vezetheti be, az utóbbi egy markáns szociáldemokrata politikai előfeltétele." (Gadó György, Népszava, 1998. szeptember 21.)

„Valami középút kell az elnyomás és a között a már-már mazochista mamlaszság között, amelyet a Horn-kormány – sajnos vesztére – ezzel a bandával szemben tanúsított." (Szalai Pál, Magyar Narancs, 1998. október 8.)

„… egy igen fiatal, összeforrott, célratörő csapat, megszerezte a kormányalakítás lehetőségét. A fordulatos magyar történelemben egyszer került sor valami hasonlóra – igaz, nem demokratikus választás útján –, éspedig 1919 tavaszán, amikor a magyar kommunisták frissen alakult, ugyancsak összeforrott, igencsak célratörő, s éppen ilyen fiatal csapata (Kun Béla 33 éves volt, Lukács György 34, társaik hasonló korúak)... hatalomra kerültek." (Litván György, Élet és Irodalom, 1998. június 5.)

„… az ember megalapozhassa egy nép jövőjét, nota bene egy olyan népét, amelynek ízlése, a közszereplőket illetően, valahol a horthysta megyeházák meg a KISZ KB folyosói között formálódik ki félúton." (R. Székely Julianna, Magyar Hírlap, 1998. május 27.)

„Szóhasználatukban a polgár szó már jó egy éve ugyanolyan tartalmatlan töltelékszó, mint volt korábban a magyar. Ugyanazt jelenti mindkettő: semmit." (Szabó Miklós, Népszava, 1998. június 6.)

„A Fidesznek nincs kulturális háttere, nincs egy írója, nincsenek markáns történészei." (Bojtár B. Endre, Kovács Kristóf, Magyar Narancs, 1998. május 14.)

Nemzetközi mozgósítás

A balliberális erők – így a balliberális sajtótényezők is – ráadásul sikeresen mozgósították nemzetközi támogatóikat, különféle „tekintélyes", „hiteles" újságíró- és más szervezeteket, igazolandó az Orbán-kormány „szélsőséges", „diktatórikus", „rasszista" jellegét.

Pusztán az első Orbán-kormány időszakára időzítve, ennek is a választásokhoz közelebb eső felében (2001 januárjában) megalakult, majd 2002 második felében már meg is szűnt a *Sajtószabadság Központ*. Feladatát abban lelte meg, hogy egyfelől szorgalmasan „naplózta" a magyar – és Magyarországgal kapcsolatban külföldi – médiaeseményeket, másfelől szoros kapcsolatot ápolt különféle hasonszőrű (balliberális) hazai és külföldi szervezetekkel. Így például az Újságírók Nemzetközi Szövetségével (IJF), a budapesti – *Soros György* alapította – *Nyílt Társadalom Intézet* Media Network Programjával, a *Médiakutató* című médiaelméleti folyóirattal és a *Független Médiaközponttal*.[371] A Sajtószabadság Központ együttműködési készségét nyilvánította ki *„mindazokkal a hazai és nemzetközi szakmai és érdekvédelmi szervezetekkel, amelyek fontosnak tartják a sajtószabadság védelmét"*.

[371] http://sajtoszabadsag.mediakutato.hu/naplo/

A választásokhoz közelítvén, 2001 márciusára és áprilisára vonatkozóan például erről értesülhet a magyar – no meg a nemzetközi – közvélemény a „napló" segítségével:

> *„…az Újságírók Nemzetközi Szövetsége (IJF) jelentésében az áll, hogy a médiaválság rontja Magyarország külföldi megítélését és veszélyezteti az EU-csatlakozásról folytatott tárgyalásokat. Ezért az IJF és az Újságírók Európai Szövetségének vezetői kérik az ügy kivizsgálását az Európai Bizottságtól és az Európa Tanácstól."*

A nemzetközi mozgósítás egy másik kézzelfogható „eredménye" volt, hogy a *Freedom House* Magyarországot 1998 és 2002 között a *„részben szabad"* [részben korlátozott sajtószabadság] kategóriába sorolta.

Ide kívánkozik az egyik hazai világhálós oldal szerzőjének észrevétele. Mielőtt betűhíven közölte volna az imént említett „naplót" *Részben szabad sajtó* cím alatt, a maga „blogos" stílusában megjegyezte:

> *„Természetesen 1998 nem szeptemberben kezdődött, hanem még 1998 májusában, már júniusban Hitlerhez, Mussolinihez és Napóleonhoz hasonlították a legüdvösebb magyar értelmiségi elmék (nem afféle bulvárfirkászokról van szó, hanem a magyar szellemi élet krémjéről) az új miniszterelnököt. Ez a névsorolvasás 2002-re Gömbös Gyulával, Kádár Jánossal, Rákosi Mátyással (technikailag egymás hatását kioltó nevekkel is) kiegészült. 2002 nem júniusban ért véget, de a jellegzetes magyarországi véleményformálói magatartás lenyomata is az, hogy az értékelést félévnél abbahagyják, hiszen attól fogva a készítők számára kellemes,* megfelelőoldali *kormányzás kezdődött. Amúgy is a különböző jogvédő szervezetek (Nyilvánosság Klub, Demokratikus Charta) a tagságuk és vezetőik számára politikailag megfelelő, rokonszenves kormányzások alatt pihennek, szüneteltetik a tevékenységüket (...)"*[372]

Különösen azért figyelemre méltó a számunkra ismeretlen, de láthatóan annál tájékozottabb szerző megállapítása, mert a befejező (2011-et illető) mondata nyilvánvalóvá teszi, hogy nem egy elvakult Fidesz-rajongóval van dolgunk: *„Most pedig szörnyülködjünk az 1998–2002 közötti rémtetteken, és vessük össze a mai helyzettel, amikor már nincsen sajtószabadság."*

Balliberális álca és valóság

Orbán Viktornak a nácikhoz, fasisztákhoz, diktátorokhoz való hasonlítása a *hiteltelensége* miatt nyilván nem keltett ellenszenvet sem vele szemben, sem a pártjával szemben a *saját hívei körében*; a *bizonytalan, ingadozó* szavazók körében már inkább. De Orbánék s a nemzeti erők újraválasztása – s a demokrácia „felülírása" – szempontjából igazi veszedelmet azok a balliberális sajtóorgánumok és újságírók jelentettek, amelyek, illetve akik sikeresen hitették el a jóhiszemű s tétova állampolgárokkal (a leendő szavazókkal), hogy ők (vagyis a balliberálisok) a szólásszabadság és a demokrácia szószólói. E balliberális átverés módszereinek és indítékainak részletes áttekintését – összetettségére és fontosságára való tekintettel – a

[372] http://dudenbuch.blog.hu/2011/01/10/reszben_szabad_sajto

következő, különálló fejezetben végezzük el (9. Sajtószabadság vagy véleménydiktatúra? *Esettanulmány egy balliberális médiakatonáról*), méghozzá *Bolgár György* munkásságát véve górcső alá.

2. MÉDIAEGYENSÚLY:
A FELÜLÍRT DEMOKRÁCIA HELYREÁLLÍTÁSÁNAK KÍSÉRLETE

Az Orbán és kormánya ellen intézett, nemzetközileg is megtámogatott támadásoknak nemcsak az ereje, de az oka és célja is hasonló volt, mint Antall Józsefék idejében: *a balliberális törzs a nyilvánosság erejével, a nyilvánosság felett gyakorolt hatalmával igyekezett ellensúlyozni a nemzeti törzsnek a demokratikus választásokon elnyert hatalmát*.

Ennek az alapjaiban antidemokratikus média- és politikai helyzetnek a gyökeres megváltoztatását kísérelte meg Orbán Viktor. Hogy hogyan, ezt két, élesen elkülöníthető időszakra nézvést tekintjük át: első kormányzásuk idején, majd a 2002. évi választási vereségüket követően. Az előbbi vizsgálódásához segítségül hívjuk a Sajtószabadság Központ említett naplóját, ebből fogunk *szemezgetni*: a lényegében *feljelentés céljából* készített „napló" ugyanis kiváló gyűjteménye, összefoglalója a tömegközlés terén tett mindama lépéseknek, amelyekkel a Fidesz, ill. kormánya ebbéli pozíciójából a médiaegyensúlyt igyekezett megteremteni. Ráadásul: nyomon követhetjük az ellenerők reagálásait, ellenlépéseit, mondhatni, a médiaháború újabb fejleményeit...

Részletek a Sajtószabadság Központ naplójából

Napló, 1998

1998 szeptemberében a miniszterelnök bejelenti, hogy a kormány helyreállítja az egyensúlyt a médiában, azaz megtöri a baloldali-liberális tartalmak állítólagos hegemóniáját, és pozitívan diszkriminálja a jobboldali-konzervatív lapokat.

Októberben az állami tulajdonban lévő és a lapkiadásban is érdekelt Postabank beszünteti két veszteséges liberális újság, a Magyar Narancs és a Kurír finanszírozását, és a munkájuk önálló folytatására készülő szerkesztőségektől megvonja a címek használatának jogát. Az előbbi lap MaNcs néven működik tovább, az utóbbi azonban megszűnik. Ugyancsak októberben elmozdítják a Magyar Televízió hírszerkesztőségének vezető munkatársait, és új szerkesztőket neveznek ki.

Októberben és novemberben a nyomtatott sajtó több ízben is beszámol az ORTT Műsorfigyelő és -elemző Szolgálata empirikus vizsgálatainak eredményeiről. Ezek szerint az országos médiumok hírműsoraikban súlyuknál nagyobb arányban foglalkoznak a kormánnyal és a koalíciós pártokkal, a politikai hírek mintegy 80 százaléka róluk szól.

Decemberben a kormány bejelenti, hogy egyesíteni kívánja a Postabank révén állami tulajdonban álló, jobboldali-konzervatív Magyar Nemzetet a svájci Jürg Marquard által kiadott baloldali-liberális Magyar Hírlappal. A Magyar Hírlap tulajdonosa azonban nem fogadja el a kormány kétmilliárd forintos ajánlatát.

Napló, 1999[373]

1999 februárjában a Parlament dönt a Magyar Televízió kuratóriumának összetételéről. Az új kuratórium elnöksége „csonka", azaz kizárólag kormánypárti képviselőkből áll. A médiatörvény szerint ugyanis „az országgyűlés által a kuratóriumba választható tagok felét a kormánypárti, másik felét az ellenzéki képviselőcsoportok jelölik", ám „nem akadálya a kuratórium elnöksége megalakulásának (...), ha a kormánypárti vagy az ellenzéki oldal valamelyike nem állít jelöltet".

Az SZDSZ keresetben fordul a Fővárosi Cégbírósághoz, arra kérve a testületet, hogy ne jegyezze be a testület csonka elnökségét. A cégbíróság úgy ítéli meg, hogy a csonka kuratórium törvénytelenül működik. Az MSZP a Legfelsőbb Bírósághoz fordul, ez azonban elismeri a csak kormánypárti kurátorokból álló elnökséget, és arra utasítja a cégbíróságot, hogy vegye nyilvántartásba a kuratórium tagjait. Az üggyel – több különböző beadvány nyomán – az Alkotmánybíróság is foglalkozik. Tagjai kis többséggel – 6:5 arányban – úgy foglalnak állást, hogy a véleménynyilvánítás szabadságára még mindig kisebb veszélyt jelent az, ha a kormányzati oldal túlsúlyba jut a kuratóriumban, mintha a kuratórium egyáltalán nem működne.

Májusban a rendőrség házkutatást tart a Kriminális című bűnügyi hetilap szerkesztőségében, arra hivatkozva, hogy a lap titkos dokumentumokat közölt az úgynevezett megfigyelési üggyel kapcsolatban. A hatóság lefoglalja az ott talált számítógépeket. Bár a szerkesztőség később visszakapja munkaeszközeit, az újságírók úgy érzik: a jövőben nem tudják beszerezni a munkájukhoz szükséges rendőrségi információkat, így a lap megszűnik. Juszt László főszerkesztőt, aki azonos címen a Magyar Televízióban is vezet műsort, elbocsátják a közszolgálati tévében betöltött állásából.

Ugyancsak májusban a kormányról és a koalíciós pártokról szóló hírek példátlanul magas arányt érnek el: az ORTT Műsorfigyelő és -elemző Szolgálatának adatai szerint a Magyar Televízió egyes csatornáján sugárzott „A Hét" című tévéműsorban elérik a 95 százalékot, az ugyanott sugárzott késő esti politikai háttérműsorban, az „Aktuálisban" pedig a 90 százalékot.

Júliusban a kormány betiltja a pénzért nyújtott szexuális szolgáltatások hirdetéseit, az új szabályt megszegő lapokra pedig súlyos pénzbüntetést ró. A tiltás a Nyilvánosság Klub szerint indokolatlanul sérti a kifejezés szabadságát.

A nyár folyamán a koalíciós pártok két, a médiával foglalkozó törvénytervezet benyújtását jelentik be. Az első célja egy olyan sajtóalap felállítása, amely anyagi támogatásban részesítené a veszteséges lapokat. A másik tervezet – amelyet beterjesztője, Pokol Béla kisgazda képviselő után „Lex Pokolnak" is neveznek – a véleménycikkek

[373] A napló meglepően kevés figyelmet szentel az Orbán-kormány sajtópolitikája elleni (balliberális gyökerű) utcai tiltakozásoknak, ezért e tekintetben – néhány eset felidézésével – kiegészítjük. 1999 szeptemberében a Sajtólevelezők Klubja szervezett demonstrációt a Magyar Televízió Tömeges elbocsátása ellen tiltakozva. 2000 márciusában a Szabad Szólásért Mozgalom, a Fiatal Baloldal és a Polgárok a Sajtószabadságért nevű szervezet rendezett tüntetést a Magyar Televízió székháza előtt, és szimbolikusan eltemette a sajtószabadságot. Március 15-én, a sajtószabadság napján a Szabad Szólásért Mozgalom és Civil Fórum több ezer fős tüntetést szervezett Budapest utcáin; a tömeg végül a Magyar Rádió székházához vonult.

esetében is biztosítani kívánja a válaszadási jogot. Pokol azzal indokolja a válaszadási jog szükségességét, hogy a magyarországi sajtóban és médiában baloldali-liberális túlsúly alakult ki.

Ugyanebben a hónapban a Duna Televízió elbocsátja Verő Lászlót, aki a Népszabadságban a miniszterelnököt bíráló írást publikál.

Októberben a Nemzeti Kulturális Program négymillió forintos támogatásban részesíti a Magyar Demokrata című szélsőjobboldali politikai hetilapot.

Szintén ebben a hónapban történik, hogy Schmidt Mária, a miniszterelnök tanácsadója és az RTL Klub tanácsadó testületének tagja a napilapok szerint informális módon nyomást gyakorol a „Heti hetes" című, a kormánnyal szemben igen kritikus politikai kabaré szerkesztőire.

Az ősz során a Magyar Televízió elnöke, akinek legitimitását később többek között Györgyi Kálmán legfőbb ügyész is vitatja, újságírók százait bocsátja el a közszolgálati tévéből. Közülük többen − például Kóthy Judit − azért veszítik el állásukat, mert bírálják az intézmény vezetését. Mellettük ugyanakkor olyan újságírókat is elbocsátanak, akiket a jobboldali-konzervatív politikai erők szimpatizánsainak tartanak.

Novemberben a napilapok megírják, hogy ugyanezen év júniusában Jeszenszky Géza, Magyarország washingtoni nagykövete levelet írt Fábry Pál amerikai-magyar üzletembernek, a „Pulitzer emlékdíj" alapítójának. A nagykövetség hivatalos levélpapírjára írott levelében − amelyet Jeszenszky később „magánlevélnek" nevez – a nagykövet több, a díjat elnyert baloldali-liberális magyar újságírót olyan kommunista kollaborátorként jellemez, aki „Joseph Goebbels módszereivel" tájékoztatta félre olvasóit. A nagykövet a díjazás kritériumainak megváltoztatását ajánlja.

Decemberben a kormány úgy dönt, hogy a jövőben nem készül jegyzőkönyv a kormányülésekről. Az intézkedés nyilvánvalóan csökkenti a döntéshozatal átláthatóságát. Majtényi László adatvédelmi biztos ajánlásában a döntés felülvizsgálatát kezdeményezi.

Napló, 2000

2000 januárjában Hajdu István, a Magyar Rádió elnöke azt javasolja, hogy az intézmény közszolgálati műsorszolgáltatási szabályzata írja elő: „a kabaréműsoroknál is követelmény a kiegyensúlyozottság, e műsorok sem irányulhatnak a közéleti személyiségek lejáratására". Az intézmény kuratóriuma, vezető újságírók és a Nyilvánosság Klub tiltakozására a javaslatot visszavonják.

Februárban Györgyi Kálmán legfőbb ügyész nyilvánosságra hozza a Magyar Televízió csonka kuratóriumáról alkotott véleményét. Eszerint a kuratórium működése törvénytelen, és az a kuratórium által kijelölt vezetés is.

Szintén februárban történik, hogy az ORTT – amelynek kuratóriumában jobboldali-konzervatív többség ül – kilenc helyi és 15 körzeti regionális rádiófrekvencia elosztásáról dönt. A nyertesek közé tartozik egyebek mellett a MIÉP-pel szimpatizáló, a Pannon Rádió tervezetét benyújtó Gidó Média Kft., valamint a kormány iránti lojalitá-

sáról ismert Belénessy Csaba rádiós és televíziós újságíró, aki családtagjaival együtt összesen három különböző frekvenciát nyer el. A testület elutasítja a BBC, a Radio France Internationale és a Deutsche Welle Euro FM címen beadott közös pályázatát. Nem kap frekvenciát a Rádió C, a hazai roma közösség állomása sem. A Tilos Rádió – a leghosszabb ideje működő közösségi rádió, amelyet többek között a Magyar Narancs egykori szerkesztői működtetnek, és amelynek közönségét 70 ezer fősre becsülik – elveszíti sugárzási engedélyét. A baloldali és liberális ellenzéki pártok nevében Lendvai Ildikó és Magyar Bálint bírálja a döntést. Úgy vélik, hogy a színfalak mögött megegyeztek az ORTT kuratóriumának kormánypárti és MIÉP-es tagjai.

Február végén és márciusban a Parlament dönt a Magyar Rádió és a Duna Televízió új kuratóriumának összetételéről: a testületek elnöksége ezúttal is kizárólag koalíciós kurátorokból áll. A koalíciós pártok ismét arra hivatkoznak, hogy a három ellenzéki pártnak – a MIÉP-nek, az MSZP-nek és az SZDSZ-nek – meg kellene állapodnia a közös jelöltek személyéről. Ez az érvet azonban sokan vitatják, hiszen az ellenzéki pártokat – szemben a kormánykoalícióval – nem köti a programjaik hasonlóságán nyugvó együttműködési megállapodás. Egyes kormánypárti képviselők – például Áder János, az országgyűlés elnöke – szerint az ellenzéki MSZP és SZDSZ azért nem jelöl tagokat a kuratóriumokba, hogy folyamatosan fenntartsa a közszolgálati média körül kialakult botrányt. A koalíciós többség döntése azonban itthon és külföldön egyaránt tiltakozást vált ki. Az ellenzéki pártok fellebbeznek az új testületek bírósági bejegyzése ellen, ám fellebbezésüket elutasítja a Legfelsőbb Bíróság.

Márciusban a Magyar Televízió vezetősége bejelenti egy olyan „újságíró-akadémia" elindítását, amelynek célja egy új (jobboldali-konzervatív) újságíró-elit felnevelése. Az új iskola tanácsadója Lovas István szélsőjobboldali újságíró lesz.

A kormány egyesíti a Magyar Nemzetet a Napi Magyarországgal. Az először *április 17*-én megjelenő új lap címe Magyar Nemzet, ám dolgozóinak túlnyomó többsége a Napi Magyarország egykori szerkesztőségéből verbuválódik.

Májusban az országos sajtó is foglalkozni kezd azzal a szombathelyi sajtóbotránnyal, hogy a helyi önkormányzat Fidesz−MPP többségű vezetése rendszeresen cenzúrázza a városháza Savaria Forum című hetilapját. A lap főszerkesztőjét elbocsátják, miután több, a polgármesterrel szemben kritikus cikket publikál.

Ugyanebben a hónapban a Parlament elfogadja az átvilágítási törvény módosítását. Ezentúl az átvilágítás kiterjed a nyomtatott sajtó, az elektronikus és az online média vezető újságíróira is, tekintet nélkül arra, hogy a kérdéses sajtótermékek és médiumok köz- vagy magántulajdonban vannak-e. A módosítást Csúcs László szorgalmazta.

Júliusban 11 pályázat érkezik a Magyar Rádió elnöki posztjára. A csonka kuratórium elnöksége azonban egyetlen jelöltet terjeszt a civil kurátorok elé: Kondor Katalin újságírót, a sokat vitatott szerda reggeli miniszterelnöki rádióinterjúk készítőjét. A testület civil tagjai nem szavazzák meg a jelöltet. A baloldali-liberális sajtó és az ellenzék elítéli a jelölési eljárást. Mindaddig, amíg a Magyar Rádiónak nincs legitim elnöke, ideiglenes elnök viszi a napi ügyeket.

Augusztusban Pintér Sándor belügyminiszter a Magyar Hírlapnak adott interjújában azt állítja, hogy a magyar média egy része összefonódott a szervezett alvilággal. A miniszter az újságíró kérdésére sem konkretizálja gyanúját. Egy konferencián hasonló véleményének ad hangot Csurka István, a MIÉP elnöke. Egyes lapok – például a baloldali-liberális Magyar Narancs elutasítják, mások – például a jobboldali-konzervatív (és rasszista) Magyar Demokrata – üdvözlik Pintér állítását.

Szeptemberben Kövér László, a Fidesz−MPP pártelnöke egy nyilvános fórumon azt mondja, hogy a maffia egyes „médiasztárok" támogatását élvezi, a kormányt pedig „ellenséges" média veszi körül. Egy másik fórumon úgy nyilatkozik, hogy ma nincs Magyarországon független média, mert az összes lap a pártok érdekeit szolgálja.

Ugyanebben a hónapban a kisgazda vezetés alatt álló Honvédelmi Minisztérium egyik menesztett tisztségviselője nyilvánosságra hozza, hogy a minisztérium minden hónapban ÁFÁ-val együtt egymillió forintot utalt át egy kisgazda vállalkozáson keresztül a kisgazda Kis Újságnak, amelynek főszerkesztője a Kisgazda Párt elnöke, Torgyán József. Az összeget hivatalosan azért kapta a lap, hogy rendszeresen beszámoljon az ország NATO-integrációjáról. Elemzők azonban úgy vélik: egyszerűen közpénzekből támogatnak egy pártlapot.

Még mindig *szeptemberben* történik, hogy a kormány a büntetőtörvénykönyv módosítását kezdeményezi. A javaslat szerint „aki közveszély színhelyén vagy nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt – vagy valódi tényt oly módon elferdítve – állít vagy híresztel, amely alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő". Egyes vélemények szerint a törvénymódosítás alkalmas az újságírók megfélemlítésére, mert a büntetőjog keretében tematizál egy szakmai kérdést.

Ugyanebben a hónapban a lapok beszámolnak arról, hogy a kormány új hetilap indítását tervezi. A lapot kiadó Természet- és Társadalombarát Fejlődésért Közalapítvány költségvetési támogatása másfélmilliárd forint. Az Elek István főszerkesztő – a miniszterelnök médiapolitikai tanácsadója – által vezetett Válasz című lap célja az első nyilatkozatok szerint az egészségvédelem és a közösségek védelme. Elemzők azonban úgy vélik: a lap kormánypropagandát fog folytatni.

Októberben a lapok beszámolnak arról is, hogy az Igazságügyi Minisztérium javasolja a „sajtóelégtétel" jogintézményének bevezetését. Ez a személyiségi jogok megsértése – például magánéleti fénykép engedély nélküli közlése – esetén azt jelentené, hogy a jogsértő lap köteles közölni a sértett álláspontját, és köteles bocsánatot kérni tőle.

Még mindig *októberben* egy konferencián Körmendy-Ékes Judit, az ORTT elnöke arról nyilatkozik újságíróknak, hogy az Internetet is a médiahatóságnak kellene felügyelnie. Bár a médiatörvény nem beszél a hálózatról, Körmendy-Ékes európai példákra hivatkozva érvel javaslata mellett. A szakma ugyanakkor élénken tiltakozik: központosítást emlegetnek, és a szólásszabadságot féltik.

Novemberben Kövér László, a Fidesz−MPP pártelnöke különböző fórumokon bírálja a sajtót. Úgy véli, a sajtóban és a médiában 9:1 arányban fölényben van az ellenzék,

még a kereskedelmi tévék is elfogultak. Szerinte az újságírók utánpótlását továbbra is „öreg bolsi főszerkesztők" választják ki. Hasonló szellemben nyilatkozik Torgyán József – akinek villaépítési és vagyonbevallási ügyét a sajtó és a média élénk figyelemmel kíséri –, mondván, hogy a lapok és a médiumok „goebbelsi propagandához hasonló" módszerekkel dolgoznak. A pártelnök-miniszter szerint a „sajtóhadjárat" mögött az SZDSZ áll. Torgyán egy olyan törvénymódosítás beterjesztését ígéri, amely alapján be lehetne tiltani a „valós nyilatkozatokat" nem közlő sajtótermékeket.

December elején Orbán miniszterelnök nyilvánosságra hozza azoknak a baloldali-liberális politikusoknak és értelmiségieknek a listáját, akik nyugati lapoknak adott nyilatkozataikban bírálták a Magyarországon uralkodó viszonyokat és az ország kormányát. A miniszterelnök Kövér azon kijelentését kívánja így alátámasztani, amely szerint a magyar ellenzéki pártok megpróbáltak nyomást gyakorolni az Európai Unió Magyarországról készült éves jelentésének készítőire.

Ugyancsak *decemberben* Torgyán József bejelenti, hogy vidéki kisgazda-szervezetek olyan sajtótörvény megalkotását sürgetik, amely védelmet nyújt „a következetesen hazudozó, az igazságot elhallgató sajtóorgánumokkal szemben", és lehetővé teszi, hogy „a valótlanságot állító sajtóterméket akár be lehessen záratni".

Napló, 2001

Januárban az FKGP elnöksége megbízza Pokol Béla kisgazda képviselőt, az úgynevezett lex Pokol törvénytervezet megújítására és Parlament elé terjesztésére. A Magyar Újságírók Országos Szövetségének (MÚOSZ) elnöksége alkotmánysértőnek találja a törvényjavaslatot, melynek elfogadása esetén a sajtóban megjelent véleményeket is helyre lehetne igazítani. Az elnökség úgy véli, hogy a törvényjavaslat elfogadásával súlyosan sérülne a szabad véleménynyilvánítás és a sajtószabadság.

A hazai közszolgálati elektronikus médiumok új hírügynökséget hoznának létre, nagyrészt kormánypénzből. A *Kárpát-medencei Regionális Hírszolgálat* elsősorban a magyar közösségek életéről és azoknak a határon túli országoknak az eseményeiről tudósítana, ahol magyarok élnek.

Február: Mivel az MTV szegedi, pécsi és miskolci munkatársai 5 hónapja nem kapnak fizetést, a szegedi stúdió február 15-én 48 órás demonstrációba kezd.

Februárban és márciusban a Fidesz elveti Pokol Béla vélemény-helyreigazítási javaslatát, ehelyett azt ajánlja, hogy ha a sajtóban valakiről a személyiségi jogát sértő állítást közölnek, akkor az érintett kérheti, hogy az állítással kapcsolatban a média az ő véleményét is közölje. A MÚOSZ szerint a Fidesz javaslata csak megfogalmazásában különbözik a lex Pokoltól, de lényegét tekintve ugyanaz. A Nemzetközi Újságíró Szövetség (IFJ) is bírálja a javaslatot. Mint mondták, hasonló szabályozás sehol a világon nem ismeretes. Az ellenzék és a Nyilvánosság Klub sem támogatja, a sajtóban lex Répássyként emlegetett, hat fideszes képviselő által benyújtott indítványt. A javaslat az érintetteknek járó kártérítés mellett bevezetne egy speciális, az államnak kötelezően befizetendő bírságot is, mely bizonytalanná tenné jó néhány klasszikus

sajtóműfaj jövőjét (karikatúra, szatíra stb.) Répássy Róbert azzal indokolja javaslatát, hogy a személyiségi jogok védelme mindenek előtt való.

Márciusban aláírásgyűjtés kezdődött amiatt, hogy a Kossuth adón Stifner Gábort, a Vasárnapi Újság című műsor munkatársát nevezték ki a belpolitikai szerkesztőség vezetőjének.

Március 30-án kisorsolják a közmédia következő civil delegáltjait. Az MTV közalapítvány kuratóriumába többek között a Nők a Balatonért Egyesület, a Magyar Nyugdíjasok Egyesületének Országos Szövetsége került be. A MÚOSZ ebben az évben nem delegálhat tagot egyik közmédia testületébe sem.

Márciusban és áprilisban az Újságírók Nemzetközi Szövetsége (IJF) jelentésében az áll, hogy a médiaválság rontja Magyarország külföldi megítélését és veszélyezteti az EU-csatlakozásról folytatott tárgyalásokat. Ezért az IJF és az Újságírók Európai Szövetségének vezetői kérik az ügy kivizsgálását az Európai Bizottságtól és az Európa Tanácstól.[374]

Áprilisban kiderül, hogy a lex Pokollal ellentétben a lex Répássyt már nem támogatja a MIÉP.

Ugyanebben a hónapban 141 személyt bocsátanak el azonnali felmondással az Magyar Televíziótól. A 18 felső vezetői beosztásban dolgozó személy mellett többek között igazgatókat, tanácsosokat, főszerkesztőket is érint a döntés.

Még mindig *áprilisban* történik, hogy az Országimázs Központ (OK) előzetes hatásvizsgálat nélkül indít ellenkampányt Szlovéniában, a televízióban és más médiumokban, ahol az Amnesty International (AI) kampánya megjelent. Az OK szerint a kampány általánosításokra adhat okot és Magyarország képét negatívan befolyásolta. Ezzel szemben Anne Burley, a szervezet regionális programigazgatója szerint az AI szlovén tagozatának hirdetése nem közöl hamis információkat a rendőri kínzásokról és bántalmazásokról.

Májusban a Freedom House nevű, New York-i székhelyű intézet éves jelentéséből kiderül, hogy Magyarország a sajtószabadság szempontjából a „szabad" kategóriába tartozik, bár annak alsó mezőnyébe. Az intézet a nyomtatott sajtóval kapcsolatban megállapítja, hogy a kormánypárti lapok előnyben részesülnek az állami tulajdonú vállalatok hirdetései tekintetében.

[374] Bevált munkamegosztás volt ekkoriban a külföldi sajtó, a külföldi sajtóintézetek és a haza sajtó között a következő: külföldi tekintélyes újságok (Financial Times, Washington Post, Le Point, Neue Zürcher Zeitung, Der Standard, Der Spiegel, The Economist) s nyomukban a külföldi sajtószövetségek bírálták a magyar médiahelyzetet – a hazai sajtó meg „elrettentésül" feltálalta. Így kapott nagy hazai nyilvánosságot az Európai Műsorszolgáltató Szövetség elnökének nyilatkozata, vagy a Nemzetközi Újságíró Szövetség elnökének véleménye, nemkülönben a lengyel közszolgálati tévé stratégiai igazgatójáé, akik egyaránt kritizálták az Orbán- kormánynak a közszolgálati médiumokkal kapcsolatos politikáját; vagy az amerikai Újságírókat Védő Bizottság Orbánhoz intézett levele, amelyben felszólították a miniszterelnököt, hogy vizsgáltassa ki az Élet és Irodalom udvarára dobott kézigránát ügyét; vagy a Nemzetközi Sajtóintézeteknek a magyarországi helyzetről készült, igen kritikus jelentése... és így tovább. Ilyesféléket már az Antall- és a Boross-kormány idején is tapasztalhattunk, az viszont újdonság volt, hogy a Juszt-ügy után angol és magyar nyelvű e-mail-üzenetek keringtek magyar és külföldi szakmai és egyetemi körökben.

Május elején az ORTT vizsgálatot indít Frei Tamás április 23-án az RTL Klubon levetített riportja miatt, amelyben a riportalany megnevezte, hogy milyen összegért ölné meg a magyar miniszterelnököt. Az RTL Klub vezetősége elismeri, hogy szakmai hibát követett el, és Frei Tamással együtt elnézést kér a miniszterelnöktől.

Szintén *májusban* történik, hogy a Fidesz kifogásolja a Magyar Hírlap március 13-i számában megjelent Sz. Nagy Csaba írását. Ezért úgy dönt, hogy a napilap tudósítói nem vehetnek részt a párt rendezvényein. A bojkott ellen az SZDSZ és az MSZP is tiltakozik. Szakértők is úgy gondolják, hogy a Fidesz−MPP súlyosan megsértette a tájékozódás és tájékoztatás jogát. A Magyar Sajtó Házában tartott megbeszélésen, amelyen 13 sajtóorgánum vett részt, 3 kivételével visszautasították a diszkriminációt, és szolidaritásukról biztosították a Magyar Hírlapot. Bár a napilap az írás megjelenése után pár nappal már elnézést kért, a Fidesz mégis úgy döntött, addig nem változtat döntésén, amíg a Magyar Hírlap nem kér újból bocsánatot. Ezt a Magyar Hírlap, Orbán Viktornak és Kövér Lászlónak írt levelében megtette.

Ugyancsak *májusban* a Nógrádi Liberális Kör nyílt levélben tiltakozik a Vasárnapi Újság május 6-i adásában közreadott Lovas István-jegyzet miatt. Követeli, hogy marasztalják el a műsort a médiatörvény folyamatos megszegése miatt. Szerintük fölháborító, hogy a Magyar Rádióban a legbrutálisabb cigányellenes uszítás hangozzon el.

Orbán Viktor azután adott exkluzív interjút a Vasárnapi Újság című rádióműsornak, miután az ORTT, a készítők elfogultsága miatt súlyosan elmarasztalta az adást. Az MSZP szerint ezzel súlyos sérelem érte az európai médiagyakorlat demokratikus elveit.

Május 29-én kormánypárti többséggel, az ellenzék elutasítása ellenére az Országgyűlés elfogadja a lex Répássyként emlegetett, a sajtóban a válaszadás jogát biztosító javaslatot. A köztársasági elnök a törvény előzetes normakontrollját kéri az Alkotmánybíróságtól.

Júniusban Varga Kristóf, az SZDSZ ügyvivője kijelenti, hogy nincs dokumentációs értékük azoknak a filmeknek, amelyeket a miniszterelnök programjain forgattak, összesen 3 millió forintból. Varga szerint ezek nem többek kampányfilmeknél, ezek után szerinte kimondható, hogy az Országimázs Központnál pénzpocsékolás folyik, és a filmek készítését sürgősen be kell fejezni.

Júliusban az MTV közalapítvány kuratóriuma a köztévé teljes jogú elnökévé választotta a csonka elnökség által favorizált Mendreczky Mihályt. A HVG szerint a győztes pályázat megfogalmazásai igen közel állnak egyes, a kormánypártok elképzeléseit felvázoló írásokhoz, nyilatkozatokhoz.

Augusztusban Gusztos Péter, az SZDSZ ügyvivője levélben kérte Mendreczky Károlyt, hogy hozza nyilvánosságra azt a dokumentumot, ami igazolja, hogy Mendreczky márciusban valóban lemondott a Fidesz tagságáról. Ugyanis a médiatörvény értelmében nem választható meg televízió elnöknek az, aki valamely párt tagja.

Szintén *augusztusban* Majtényi László adatvédelmi biztos megállapítja, hogy több mint hétmillió állampolgár személyiségi joga sérült azáltal, hogy az Országimázs Központ jogellenesen hozzájutott és felhasználta lakcímüket, és így névre szólóan postázta a Milleniumi Országjárót. Ennek ellenére továbbra is személyre szólóan postázzák a kulturális magazint. Az ombudsman mind a két, az ügyben felelős minisztert arra kérte, hogy indítsanak vizsgálatot a felelősség megállapítására, ez azonban elmaradt.

Napló, 2002

Január

Az ORTT megállapította, hogy törvényt sértett a Pannon Rádió: rendszeresen megsérti a zsidó, a roma és a homoszexuális kisebbségeket, illetve megsértette a médiatörvény azon pontját is, mely kimondja, hogy műsorszolgáltató nem állhat valamely párt vagy politikai mozgalom szolgálatában. Az ORTT a médiatörvény sorozatos megsértése miatt 2,3 millió forintos kötbért szabott ki, illetve a következő szabálytalanságnál akár a frekvenciahasználati engedélyt is felmondhatják, mindezzel azonban az ORTT MIÉP által delegált tagja, Bánlaki József nem ért egyet. Véleménye szerint példátlan, hogy a monitoring szolgálat napi 24 órában rögzíti és archiválja a Pannon Rádió műsorát, miközben egyetlen más műsorszolgáltató adásait sem figyeli rendszeresen.

Szintén *januárban*, költségtakarékossági okokra hivatkozva, a Magyar Televízió nem hosszabbította meg legnézettebb műsora, a „Sláger TV" szerződését. A produkció külsős gyártójának kisebbségi tulajdonosa és egyik ügyvezetője az a Kende Péter, aki a hónap közepén könyvet[375] jelentett meg a miniszterelnökről.

Nem sikerült az SZDSZ Új Generáció tagozatának találkoznia Orbán Viktorral a Magyar Rádió épülete előtt, ugyanis a miniszterelnök a másik bejáratot használta. A demonstrálók a „Vasárnapi Újság" műsora ellen tüntettek, amit az ORTT többször is törvénysértőnek minősített.

Február

Mint ismert, a Magyar Nemzet január 9-i számában megjelent egy, a Kontroll Csoport által jegyzett összeállítás, amely név szerint sorolja fel azokat a Budapestre akkreditált újságírókat, akik bíráló cikkeket írtak a miniszterelnökről. A Magyarországi Nemzetközi Sajtóegyesület elnöke szerint Orbán Viktortól minden erkölcsi támogatást megkaptak, és a miniszterelnök együtt is érez a támadott tudósítókkal.

Február 9-én Kaposváron tartott rendezvényt az Otthont Magyarországból Összefogás. A rendezvényre Bolgár Györgyöt, a Kossuth Rádiótól nemrég „közös megegyezéssel", de politikai nyomásra távozott, „Beszéljük meg!" című műsor vezetőjét hívták meg.

Az Európai Parlamentben másodszor említették meg hazánkat, először a közmédia helyzete merült fel, másodszor a Fidesz alelnökének „hazaáruló" kifejezése miatt; mindkét ügy kellemetlen lehet hazánk brüsszeli megítélésében.

[375] *Lejárató* hangvételű könyvet – VDGy

Mintegy hatvan zenekar és előadó szólította fel a Pannon Rádiót, hogy ne játssza dalaikat a jövőben.

A MIÉP a Pannonnal kampányolt, ugyanis szórólapjain arra biztatta a szavazókat, hogy a helyi MIÉP-es szervezetek és a Magyar Fórum kiadója mellett a Pannon Rádió telefonszámán is kapcsolatba léphetnek a képviselőjelöltjeikkel, azonban mindez a médiatörvény több pontját is megsérti.

Kész a Fidesz médiatörvény-javaslata. A szocialisták a szavazás erejéig részt vettek az utolsó parlamenti ülésen, ugyanis több vezető politikus még a múlt héten úgy nyilatkozott, hogy amiért a miniszterelnök lehazaárulózta őket, nem vesznek részt a Parlament utolsó ülésnapján, azonban miután megtudták, hogy a Fidesz−MPP több 2/3-os törvénymódosítására készül, másként döntöttek.

Törvénysértő a Pannon Rádió tulajdonosi helyzete, ezért az ORTT harminc napot adott, hogy ezen változtassanak. A MIÉP elnöke, Csurka István által létrehozott Bocskai Szabadegyetem Alapítvány is a rádió tulajdonosai között szerepel, s ez felveti annak a lehetőségét, hogy a MIÉP elnöke közvetlenül is befolyást gyakoroljon az adó működésére.

Február 19-én tartott tájékoztatót a négy hazai közmédia (MTI, MTV, Magyar Rádió, Duna TV) vezetője. Mindannyian méltánytalannak érzik a közmédiumok támadását, ezért egy közös kiáltványt hoztak létre, melynek lényege a közszolgálatiság védelme.

Február 25-re 20 órás néma tiltakozást szervezett a Pannon Rádió uszító, gyűlölködő politikai indíttatású hangneme ellen az Otthont Magyarországból Összefogás.

Március

A Társaság a Szabadságjogokért az Alkotmánybírósághoz fordult beadványával, miután több magyar zenész megtiltotta, hogy alkotásait a Pannon Rádió sugározza. A szervezet célja, hogy a tiltást a jog is lehetővé tegye.

A Nyilvánosság Klub Monitor Csoportja 2002. március 1−31 között vizsgálta a három legnézettebb esti hírműsort: az m1-en a „Híradót” (19:30), a tv2-n a „Tényeket” (18:30) és az RTL Klubban a „Híradót” (18:30). Az összes magyar vonatkozású hírt elemezték, függetlenül attól, hogy elsősorban politikai témájú hírről volt szó vagy sem. Elemzésük alapegysége nem a hír, hanem a híren belüli megszólalás. A megfigyelés eredménye a következő: m1: kormánypárti politikus 113 fő, ellenzéki politikus 89 fő; tv2: kormánypárti politikus 32 fő, ellenzéki politikus 38 fő; RTL Klub: kormánypárti politikus 35 fő, ellenzéki politikus 33 fő (további részletek az Élet és Irodalom április 19-i számában).

Április

A kampánycsend előtti napon mindhárom országos televíziós csatorna közvetítette az Orbán−Medgyessy vitát, azonban a napilapok erről a kampánycsend beállta miatt már nem számolhattak be. A MIÉP kiesését a külföldi média pozitívan értékelte.

Április 13-án, szombaton Orbán Viktor a Kossuth téren tartott beszédet, melyet több rádióállomás és televíziós csatorna élőben sugárzott. A közvetítés után több televíziós személyiséget is megfenyegettek SMS-ben, mert szerintük téves számokat sugárzott a csatorna az összegyűltek számáról.

Az ORTT vizsgálódik a március 30-án az m2 műsorán sugárzott, s általa is támogatott „Igazságot Magyarországnak" című, Trianonra emlékeztető műsorral kapcsolatban. A hatóság a tartalomelemzés mellett azt is vizsgálja, hogy a pályázatban szereplő vállalások megegyeznek-e a műsorban látottakkal.

Médiafigyelő szolgálatot alakított a Jobboldali Ifjúsági Közösség (JOBBIK). A kommunikáció szakos egyetemi hallgatókból és gyakorló fiatal újságírókból álló tagok a Népszabadságot, a Magyar Hírlapot, a Népszavát, a Blikket, a tv2-t, az RTL Klubot és az m1 csatornát vizsgálták kéthetente rendszeresen. Emellett a JOBBIK javaslatot készített egy nemzeti sajtótestület létrehozására, amely az Oktatási Minisztérium által ellátott nyilvántartási, engedélyezési feladatokat venné át, és tevékenysége kiegészülne ellenőrzési és hatósági jogkörrel (a JOBBIK-ról lásd a www.gondola.hu honlapot).

Takács Albert, az állampolgári jogok országgyűlési biztosának általános helyettese vizsgálatot indított az ORTT ellen, amelyben azt kutatja, hogy a hosszú ideig törvénysértően működő Pannon Rádióval szemben megfelelő szankciókat alkalmazott-e a médiahatóság.

A második forduló után kialakult a végeredmény: MSZP 178 mandátum, Fidesz−MDF 188 mandátum, SZDSZ 19 mandátum, MSZP−SZDSZ 1 mandátum.

Május

Májusban a Sajtónapon (május 3.) leminősítették Magyarországot. A Riporterek Határok Nélkül (RSF) nemzetközi szervezet szerint hazánk Kambodzsával, Macedóniával, Algériával van egy csoportban. Mindezek ellenére a Freedom House legutóbbi éves jelentése a szabad sajtóval rendelkező országok közé sorolta hazánkat. Véleményük szerint egyes visszásságokat leszámítva a magyar sajtó „élénk és sokszínű", külön megemlíti, hogy az első roma rádió, a Rádió C állandó működési engedélyt kapott.

Még ebben a hónapban létrejött a *Szövetség a Nemzetért polgári kör* Orbán Viktor vezetésével. Első célként a közszolgálati média megvédését tűzték ki. Orbán Viktor mindenkit arra szólított fel, hogy fizessen elő a Magyar Nemzetre, a Demokratára és a Heti Válaszra, mert csak így lehet őket megvédeni és fenntartani, ha a kormány nem tesz érte semmit.

Május 21-én kiegészültek a csonka médiakuratóriumok az MSZP és az SZDSZ delegáltjaival.

Június

A tavasszal megtartott választások az EBESZ megfigyelők szerint alapvetően megfeleltek a nemzetközi normáknak, azonban az egész választási folyamatban kitűnt, hogy az állami televízió elfogult a Fidesz és a kormány javára.

A Népszabadság értesülése szerint július elsejétől a Magyar Rádió beszünteti azokat az adásait, amelyeket öt közép-európai nyelven sugároz. A takarékossági szempontok mellett a döntést az motiválta, hogy a külföldi érdeklődés igen alacsonynak bizonyult.

A Népszava információja szerint lemond Tarr Péter, az InfoRádió főszerkesztője. A hírek szerint Tarr a szeptemberben induló Hír TV elnevezésű televíziós csatornánál tölt majd be vezető szerepet. Bár a televíziós hírcsatorna üzemeltetőiről és tulajdonosairól még nem sokat tudni, sajtóhírek szerint az InfoRádióhoz hasonló struktúrájú médiumot hoznak létre. A még el nem indult csatornáról többen azt feltételezik, hogy a Fidesz érdekeit szolgálná, mivel a Fidesz álláspontja már régóta az, hogy a hazai médiát a „balliberális" erők uralják.

A Miniszterelnöki Hivatal tulajdonában lévő Magyar Hivatalos Közlönykiadó Kft. felmondta a Magyar Nemzet és a szintén a kiadóhoz tartozó Szabad Föld nyomdai szerződését. Liszkay Gábor, a Magyar Nemzet igazgató-főszerkesztője szerint „a D-209-es ügy" (Medgyessy Péter miniszterelnök III/II-es érintettsége, amelyre a Magyar Nemzetben közölt dokumentumok hívták fel a figyelmet) miatti politikai bosszúról van szó...

Nem sértette meg a Magyar Rádió Közszolgálati Műsorszolgáltatási Szabályzatát Bolgár György – mondta ki elsőfokú döntésében a Fővárosi Munkaügyi Bíróság. A műsorvezető január 3-án kapott írásbeli figyelmeztetést a Kossuth adó főszerkesztőjétől, Perjés Klárától, azzal az indoklással, hogy engedte: a betelefonálók negatív véleményt mondjanak a rádió más műsorairól, illetve az intézmény vezetőiről.

Lovas István jobboldali újságíró a Magyar Televízió hírigazgatójának tanácsadójaként havi fél millió forintot kapott a köztévétől. Az időközben lejárt szerződést már Mendreczky Károly hosszabbította meg december 31-ig.

Néhány megjegyzés a Sajtószabadság Központ naplójához

Feltűnő egyoldalúság

A naplót olvasó-szemezgető elemzőnek leginkább az ötlik a szemébe, hogy a higgadt, tárgyilagosságra törekvő, mérsékelt hangvételű fogalmazás ellenére egy lényeges szempontból teljesen féloldalas, azaz egyoldalú. A vizsgálat alá vett országban, lám, van *„szélsőjobboldali"* újságíró (Lovas István), van *„szélsőjobb, uszító, gyűlölködő"* rádióadó (Pannon Rádió), van *„szélsőjobboldali*" rádióműsor (Vasárnapi Újság), amelynek főszerkesztője a balliberális megítélés szerint eleve nem lehet alkalmas a belpolitikai rovat vezetésére; ám még mutatóban sem akad egyetlen szélsőségesen *baloldali* vagy szélsőségesen *liberális*.

Állítólagos vagy valóságos hegemónia?

A Szabadság Központ egyik létrehozója Bajomi-Lázár Péter médiakutató – a napló első mondatában visszaköszönnek idézett könyvének sorai: *„1998 szeptemberében a miniszterelnök bejelenti, hogy a kormány helyreállítja az egyensúlyt a médiában..."* Bajomi-Lázár

ehhez magyarázatképpen hozzáfűzi: *„azaz megtöri a baloldali-liberális tartalmak állítólagos hegemóniáját és pozitívan diszkriminálja a jobboldali-konzervatív lapokat”*.

Minden tárgyilagosságra való igyekvése ellenére Bajomi-Lázár itt még azt sem hajlandó tudomásul venni, ami benne van a saját könyvében, csak éppen az adatokat kell egy kicsit másképp rendezni. Az alábbi táblázatból, az országos politikai napilapok 1998. évi átlagos példányszámának megfelelő csoportosításából és összesítéséből jól látható, hogy a balliberális hegemónia *nem állítólagos*, hanem *valóságos*.

Balliberális minőségi napilapok	Példányszám		Jobboldali minőségi napilapok	Példányszám
Népszabadság	220 000		Magyar Nemzet	55 000
Népszava	70 000		Napi Magyarország	30 000
Magyar Hírlap	70 000			
összesen:	360 000		*összesen:*	85 000

Nyolc évvel a rendszerváltozás „hivatalos” megkezdése után az írott sajtóban a régi, baloldali eszmék hordozói mintegy négyszeres fölényben voltak. Ellene lehetne vetni, hogy bár a hordozók ugyanazok voltak, az eszmék nem. Ezt azonban csak akkor lehetne elfogadni, hitelesnek tekinteni, ha ezek a hordozók éppen olyan egyértelműen és szorgalmasan tagadták volna meg a régi baloldalt és ennek módszereit, ahogyan ezt a jobboldaltól követelték meg a szélsőséges nézetekkel és alantas történelmi cselekedetekkel szemben. A Kairosz Kiadó vezetője, Bedő György zsidókat mentő néhai édesapjának azért kellett a „felszabadulás” után munka nélkül tengődnie és a családjával együtt nyomorognia, mert egykoron *szolgabíró* volt. Akkor ennyi is elég volt a főbenjáró bűn kimerítéséhez. A rendszerváltás után a balliberális tábor hallani sem akart bármiféle baloldali bűnökről. Kondor Katalin helyénvalóan állapította meg:

> *„A jobboldalnak annyiban van igaza az én erkölcseim szerint, hogy egyetlen egy pillanatig sem kapta meg azt attól a baloldaltól – amely mégiscsak regnált itt negyvenöt éven keresztül, és még utána is, és semmiféle sérelem nem érte őket –, hogy azokért az elkövetett mocsokságokért, gondolatrablásokért, tilalmakért, a szellemi szabadság abszolút korlátozásáért valaki odaálljon, és azt mondja, hogy bocsánat. Annyira egyszerű is lehetett volna a dolog.”*[376]

Elmaradt elhatárolódás

A Napló is, és általában a balliberális sajtó-, politikai és értelmiségi tényezők is – mint már utaltunk rá – módszeresen dolgoztak azon, hogy a nemzeti erők legfontosabb tényezőit a szélsőségesség különböző fajtáival bélyegezzék meg. A Vasárnapi Újságnak vagy Lovas

[376] Reinkarnációban. Beszélgetés Kondor Katalinnal, a Magyar Rádió adófőszerkesztőjével. Elsőkből lesznek az elsők..., id. mű, II. kötet: MédiaArcok, 55. o.

Istvánnak s a többi jobboldali radikális médiatényezőnek természetesen nem az volt a bűne, hogy *„zsidózott”* vagy *„cigányozott”* volna, hanem az, hogy egyik sem volt hajlandó a balliberálisok által kanonizált „politikailag korrekt” szólamokat fújni, hanem közérthető, világos szavakkal mutattak rá a *szélsőséges*, *nemzetromboló*, *hazaáruló*, *demokráciaellenes* balliberális megnyilvánulásokra. Vagy épp másképpen tálaltak fel történelmi eseményeket, mint az szokás volt akár a kádári baloldali hegemónia, akár a rendszerváltás utáni balliberális hegemónia időszakában. Miként a naplóban olvashatjuk, az ORTT fontosnak tartotta vizsgálódni az m2 ellen, mert sugározta az *Igazságot Magyarországnak* című, Trianonra emlékeztető műsort.

A szóban forgó nemzeti erőkkel szemben alkalmazott megbélyegzés akkor lehetett volna igazán hatásos, ha 1) lett volna valóságalapja; 2) ha a nemzeti oldal különféle hatalmi vagy értelmiségi tekintélyei siettek volna elhatárolódni tőlük.

Antall Józsefék alatt a nemzeti erők – megfelelési igyekezetükben – nyakra-főre elhatárolódtak egymástól. Bárhol bármi „kényeset”, vagyis kikezdhetőt mondott vagy csinált valaki a nemzeti seregből, az újságírók rögtön odadugták a harcostársak orra alá a mikrofonjukat, hogy „Na, mit szól hozzá?”, „Nem akar-e elhatárolódni?” Most viszont amikor a Vasárnapi Újságot leszélsőségesezték, balliberálisok tüntettek ellene, Orbán interjút adott a műsornak. Ha Lovas Istvánt támadták, jól fizető állásnak örülhetett a Magyar Televíziónál. Orbánék nemcsak a Heti Választ, de a balliberálisok által folyamatosan szélsőségesnek nevezett Demokratát is hozzásegítették egy Andrássy úti tekintélyes villához.[377] Az első Orbán-kormány időszakában a kisgazdák már javában egymás torkát metszegették, s a Fidesz politikusai még mindig ellent tudtak állni a politikai és médianyomásnak, s meg tudták állni, hogy akár egyetlen hanggal is reagáljanak, azon túl, hogy világossá tették: a koalíciós partner belügyének tekintik. Orbán Viktorék pontosan tudták: a balliberálisoknak mindenki szélsőséges, aki nagyon nem úgy képzeli el a világot (Magyarországot), mint ők. Ezért a balliberális elvárásoknak – sem a hazaiaknak, sem a külföldieknek – úgysem lehet megfelelni. Akkor pedig azoknak kell megfelelni, akik hajlandók elfogadni s támogatni az orbáni (nemzeti) politikát.

„Mindenesetre – szögezem le a MédiaHarcokban – *nem csoda a negyven magyar értelmiségi igyekezete: levélben mondani köszönetet a francia miniszterelnöknek a magyar romák (cigányok) befogadásáért. Nem csoda a Nemzetköz Újságíró Szövetség (IFJ) lázas igyekezete: bebizonyítani a magyar közszolgálati média helyzetének tarthatatlanságát. Nem csoda az Amnesty International sorozatos kísérlete: külföldi napi- és hetilapokban elhelyezett hirdetésekben bizonyítani a magyarországi rendőri brutalitásokat. Nem csoda, hiszen mindegyik akció – a többi hasonlóval egyetemben – az Orbán-kormányt és a mögötte erősödő nemzeti, nemzeti-liberális értelmiséget gyengítheti, az itteni balliberális értelmiség malmára hajtva ezzel a vizet.*”

A nemzetközi *(nemzetek feletti)* erőket segítségül hívő, átfogó és lendületes balliberális támadásnak – mint említettük – meg is lett a foganatja: 2002-ben, éles és szoros választási küzdelemben, Orbán Viktor és a Fidesz alul maradt. Habár a Fidesz−MDF szerezte a legtöbb

[377] Amikor pedig a Heti Válasz 2004-ben csőd közeli állapotba jutott és a szocialista–szabaddemokrata kormány eladásra kínálta, Fidesz közeli cégek megvették.

mandátumot (188), az MSZP (178) és az SZDSZ (19) koalíciója alakíthatott kormányt.[378] Sokat elmond a napló egyik rövid és velős megjegyzése: *„A MIÉP kiesését a külföldi média pozitívan értékelte."* Amikor nem olyan sok év múlva a rendszerváltozás egyik fő kisiklatója, a mérleg nyelveként nagyságához képest hatalmas befolyáshoz (és demokráciaromboló lehetőséghez) jutó SZDSZ fog kiesni a Parlamentből, a külföldi médiának már nem fog eszébe jutni, hogy ezt *pozitívan értékelje*...

Nemzeti médiateremtés

A választási vereség végképp világossá tette Orbán és támogatói számára, hogy nem elégségesek azok a politikai lépések, amelyeket a közszolgálati média befolyásolására, felügyeletének kézben tartására irányultak. A fennálló balliberális médiatúlsúly közepette nem lehetett a nagyközönség számára világossá tenni, hogy a balliberális erők által a *demokrácia nevében* indított támadások éppen *a demokrácia – a választói akarat – korlátozására* irányultak. S még valamit nem lehetett világossá tenni: hogy a balliberális túlsúly uralta médiában erőteljesen hangoztatott, *többségiként*, *mérsékeltként* és *mérvadóként* előadott nézetek, vélemények rendszerint *kisebbségiek* voltak. A többségiként, „normálisként" feltüntetett balliberális álláspontok erőteljes hangoztatása előidézte az *„elhallgatási spirál"* jelenségét: a bár többségi véleményen lévők, de a maguk véleményét kisebbségben lévőnek gondolók nem siettek hangoztatni a maguk álláspontját, ezzel véleményük a nyilvánosság előtt még inkább háttérbe szorult...

Orbán Viktoréknak erre a médiahelyzetre kellett megfelelő választ adniuk. Olyan médiumokat kellett létrehozniuk – s ezeken túlmenően olyan szellemi műhelyeket (ld. XX. Század Intézet) és olyan társadalmi-politikai bázist (ld. polgári körök) –, amelyek egyértelműen a nemzeti politikát támogatják, s kirekesztik maguk közül a szocializmusban gyökerező (szocializmusban szocializálódott) balliberális, nemzetellenes személyiségeket. A közszolgálati médiumoknál pedig a kuratóriumokon s legfőképpen a civil szervezeteken keresztül a befolyásuk növelését kellett elérniük. Mindkét téren jelentős lépéseket tettek: televíziót, rádiót, napilapot, hetilapot indítottak és támogattak, kiadói alapítványt és szellemi műhelyt hoztak létre, s a kuratóriumokban s a civil szervezetekben sikeresen növelték befolyásukat.

Ahogy életrajzírója fogalmaz, *„Orbán Viktor intenzív munkával magánmédiumok építésébe fogott, hogy kiegyensúlyozza a szocialista-liberális blokkot támogató állami és magántulajdonban lévő újságokat, televíziókat."*[379]

Első lépésként 2002 végén, már a Fidesz választási vereségét követően, Simicska Lajos szervezésében huszonhat üzletember létrehozta a CNN mintáját követő, de konzervatív Hír TV-t. Az ugyancsak újonnan létrehozott Lánchíd Rádióval, valamint a Magyar Nemzet és a Napi Magyarország összevonásával létrejött új Magyar Nemzettel, s végezetül a Heti Válasszal szoros együttműködve, tekintélyes médiablokkot alakítottak ki.

Egy másik jobboldali médiatömörülés a Magyar Hírlap napilap körül alakult ki, ezt 2005-ben vásárolta meg az egyik leggazdagabb magyar üzletember, Széles Gábor. Az új tulajdonos

[378] Ehhez hozzáadódott még egy, az MSZP−SZDSZ közös jelölje által szerzett mandátum.

[379] Igor Janke, id. mű: 270−272. o.

radikálisan megváltoztatta a lap korábbi, liberális irányultságát. Ezzel egy időben létrehozta a Hír TV-vel konkuráló, jobboldali tévéállomást, az Echo Tv-t is.

Ugyancsak egyre nagyobb szerepet játszottak ebben az időben a balliberális hegemónia (dominancia) felszámolásában a gyorsan szaporodó világhálós hírportálok is.

A balliberálisok számszerű fölénye a magyarországi médiában tehát csökkent – ám azért még mindig érvényesült. *„A szocialisták, amikor 2002-ben visszaszerezték a hatalmat, brutálisan nekimentek a jobboldali médiumoknak és a nem hozzájuk húzó újságíróknak – állapítja meg az Orbán-könyv írója. – Utóbbiakat tömegesen bocsátották el munkahelyükről. A közszolgálati rádióban a felmondásokat az épület bejárata előtt adták át. A baloldali kormány nem állt szóba a jobboldali újságírókkal. A Gyurcsány-kormány egy körlevélben azt sugalmazta, hogy az állami vállalatok ne hirdessenek a jobboldali médiumokban. A baloldali Népszabadság és Népszava kivirult, tele voltak hirdetésekkel. A Magyar Nemzet és a Magyar Hírlap ezzel szemben épphogy csak evickélt.”*[380]

A 2006. évi országos választásokon a Fidesz ismét alulmaradt, és ismét szoros küzdelemben, a balliberális erőkkel szemben. Habár a választásokat megelőzően megint a kormánypárti (balliberális) befolyás volt a meghatározó a közmédiumoknál, a médiaegyensúly megvalósulása, illetve balliberális fölény megszűnése nem a számszerűségen múlott, *hanem a balliberális politikusok és az őket támogató médiumok hatalmas bizalomvesztésén.* Miként e könyv következő fejezeteiben rámutatunk, egy különleges (2006 őszi) történelmi eseménysorozat folytán nagyobb hitele, hitelessége lett az addig *leszélsőségesezett* nemzeti oldalnak és médiájának, mint a balliberális törzs politikusainak és médiájának...

Megvalósult-e a médiaegyensúly?

A következő fejezetben – a kiválasztott balliberális újságíró magatartását elemezve – részletesebben foglalkozunk majd e váratlan történelmi esemény hatásával, itt csak utalunk ennek jelentőségére: a 2006. évi választás után alig pár hónappal, Gyurcsány Ferenc úgynevezett őszödi beszédének napvilágra kerülése után *nem a valóság változott meg* hirtelen, gyökeresen, *hanem ennek képe, megítélése*. A gyurcsányi hazugság, csalárdság és kíméletlen önkény (rendőri brutalitások, fogdai kínzások, koncepciós bírósági ítéletek tömege) olyan különleges történelmi helyzetet teremtett, amely segíthetett világos különbséget tenni a liberalizmus, a demokrácia – és ennél fogva voltaképp a nemzet – iránt igazi elkötelezettséget mutató, igazi felelősséget érző balliberálisok, valamint az *antidemokratikus* és *antinacionalista álliberálisok* között. Eddig a történelmi pillanatig a rendszerváltozás magyar médiája lényegét tekintve törzsi megosztás szerint működött, ekkor viszont a balliberális média valóban liberális részének a saját oldali politikai tényezőkkel való hirtelen szembefordulása éppen olyan *kijózanítólag*, éppen olyan *megvilágosodásként* hatott a nagyközönség jelentős részére, mint a hazudozás és átverés tényét igazoló hangfelvétel, valamint a kíméletlen önkény tényét bizonyító képsorok. A példa kedvéért említsük meg itt az akkoriban leglátogatottabb magyar hírportált, az Index.hu-t s ennek újságíróját, Bodoky Tamást. A következő

[380] Igor Janke, id. mű: 272.

(9.) fejezetben ő lesz az, akit mint igazi liberális újságírót bizonyságképpen felvonultatunk az áldemokrata balliberális médiakatonával, Bolgár Györggyel szemben...

Annak köszönhetően, hogy a (Fidesz által létrehozott) Hír Tv kezdetektől, s kezdetben egyedüliként egyenes adásban közvetítette a tüntetéseket és a brutális rendőri jogsértéseket, egy csapásra óriásivá nőtt a nézettsége és hitelessége: mérvadó csatornává lépett elő. Nem kétséges, hogy e körülmény a balliberális hírcsatornákat is arra szorította, hogy többet és tárgyilagosabban foglalkozzanak a rájuk nézve kellemetlenebb valósággal.

Ez a folyamat voltaképpen olyan szélsebesen zajlott, hogy 2010-ben hozzájárult a balliberális pártok óriási bukásához és a Fidesz elsöprő (kétharmados) választási győzelméhez. Igor Janke pedig leírhatta sokat idézett könyvében: *„A jobboldali újságok elég jó élnek, a baloldaliak válságban vannak”*. Hozzátéve, hogy 2010-ig a közszolgálati televízió nyíltan ellenséges volt Orbán pártjával szemben, a Fidesz győzelme után ez a helyzet gyorsan megváltozott. *„A szocialistákhoz lojális újságírók helyére Fidesz-hű újságírók kerültek.”*[381]

S ha még jobban kitágítjuk figyelmünk horizontját, egy egészen friss esemény is utal arra, mennyire válságos helyzetbe került a rendszerváltás kisiklatásában meghatározó szerepet játszó balliberális média: *„A HVG Kiadó Zrt. vezetése elfogadta Gavra Gábor, a hvg.hu főszerkesztőjének lemondását, mivel a bajai videofelvétel kezelésével, megjelentetésének körülményeivel súlyosan megsértette az 1979 óta megjelenő HVG alapértékeit, különös tekintettel a függetlenségre és a pártatlan tájékoztatásra, veszélyeztetve ezzel a HVG három és fél évtized alatt kivívott jó hírét.”* A hvg.hu főszerkesztője annyira szerette volna, hogy igaz legyen a kamuvideónak a Fidesz választási csalására vonatkozó állítása, hogy gyanútlanul leközölte a „megbízható forrásból” kapott, ám valójában megrendezett felvételt.

Egyébként pedig a hamisítás ténye és körülményei közvetve arra utalnak, hogy nemzetközi (nemzetek feletti) támogatása ellenére (vagy ezzel együtt is) a balliberális törzs már annyira rosszul áll hiteles politikusok *és hiteles médiumok dolgában*, hogy győzelme érdekében akár a legelvetemültebb – no és legveszedelmesebb – csalásokra is ráfanyalodik...

Mondhatni, megvalósult Orbán Viktor álma: oda a balliberális média fölénye, s talán már előnye is. De jól járt-e ezzel a demokrácia? Demokratikussá vált-e a rendszerváltozás? Vajon úgy működik-e már, ahogy szerettük volna?

[381] Igor Janke, id. mű: 272.

3. BEVÁLTOTTA-E A „MÉDIAEGYENSÚLY” A HOZZÁ FŰZÖTT REMÉNYEKET?

Mit is nyilatkozott Kövér László, a Fidesz egyik kulcsembere 2000 szeptemberében minden kertelés nélkül? A napló tanúsága szerint ezt*: „ma nincs Magyarországon független média, mert az összes lap a pártok érdekeit szolgálja”*.

A lengyel szerző Orbán-könyvében pedig efféle megjegyzéseket találunk:

- *„Magánbeszélgetésekben még a jobboldali újságírók sem tagadják, hogy függenek a Fidesztől. Amikor Orbán pártja megnyerte a választásokat, a Magyar Nemzet újságíróinak fizetése negyven százalékkal emelkedett.”*[382]

- *„A Heti Válasz, a Hír TV, a Lánchíd Rádió, a Magyar Nemzet: ez bizony Fidesz-konszern, kár volna tagadni – mondja egy újságíró. – De nem utasítanak minket arra, hogy mit írjunk. Ha valami nagyon fontos esemény történik, annyit mondanak, hogy most legyünk óvatosak. Ha gyakorolnak is ránk nyomást, azt nagyon finoman teszik. Konzervatívok vagyunk, így hát óhatatlanul rokonszenvezünk a kormánnyal.”*[383]

- *„Magyarországon az újságírók öncenzúrát alkalmaznak. Általában tudják, mit és hol lehet megírni”* – mondja nekem egy ismert magyar publicista.[384]

- *„Az állami cégek, de a magáncégek többsége is jól tudja, hol kell és hol nem kell hirdetni.”*[385]

- *„Egy újságíró szemben állhat a kormánnyal, de akkor csatlakozni kell az ellenzéki táborhoz.”*[386]

- *„(...) akik mindkét oldal szabálytalanságait igyekeznek feltárni, napjainkban nincs helyük a magyarországi médiában.”*[387]

[382] Igor Janke, id. mű: 273.
[383] Uo.: 270.
[384] Uo.: 273.
[385] Uo.: 272.
[386] Uo.: 273.
[387] Uo.: 273.

S végezetül a kívülálló – és számunkra szokatlanul tárgyilagos – szerzőnek egy összegző, lényegbevágó megállapítása: *„Mostanra kétpárti médiafront alakult ki, amelynek a korábbi állapotokhoz képest van egy nagy előnye: plurálisabb lett.”*[388]

A magyar rendszerváltozás és tömegközlése „egyedfejlődése”

Ahhoz, hogy helyénvaló választ tudjunk adni arra a kérdésre, hogy vajon beváltotta-e a kialakult „médiaegyensúly” a hozzá fűzött reményeket, tágabb összefüggésbe kell helyezkednünk.

A nemzeti oldal látványos győzelmet aratott, de vajon nyert-e ezzel a demokrácia, a nemzet s az ország egésze is?

Mivel a jövőt illetően nem vállalkozunk jóslásra, ezért itt nincs más lehetőségünk, mint a magunk nézetrendszere, meggyőződése alapján vonunk le következtetéseket, illetve vázolunk fel valószínűsíthető következményeket.

- A rendszerváltozás valóságának alakulása (legalábbis számunkra) egyértelműen igazolta, hogy a *balliberális antinacionalista* erők médiatúlsúlya és az ennek is köszönhető politikai hatalma hatalmas károkat okozott az országnak, nemzetnek, önvédelmi képességüknek.
- A demokráciát felülíró balliberális politikával és tömegközléssel sikertelenül szállt szembe a doktriner demokrácia-felfogás, viszont sikeresen szállt szembe a fegyelmezett pártpolitikát és fegyelmezett, pártos tömegközlést megkövetelő orbáni politika.
- A kétpárti plurális demokrácia és tömegközlés *egyfelől* akadályt gördít bármely politikai (törzsi) csoportosulás ország és nemzet feletti diktatórikus hatalmának esetleges kiépítése elé, *másfelől* viszont korlátozza a szólásszabadság érvényesülését, a nyilvánosság őrkutya szerepének beteljesülését[389]. Ezáltal pedig elősegíti, ill. fenntartja a pártos klientúrák demokrácián – szabad, nyílt versengésen – túli érvényesülését, magyarán a korrupciót.
- A balliberális hegemónia felszámolása, a nemzeti érdekek előnyben részesítése, a nemzet kiszolgáltatottságának csökkenése ugyanakkor jó alapot teremthet a demokrácia további fejlődéséhez, a sajtó- és szólásszabadság törzseken belüli és törzseken túli kiteljesedéséhez.

[388] Uo.: 273.

[389] Jellemző belső cím és alcím Igor Janke könyvében: *„A média a párttal (az egyikkel vagy a másikkal). Arról, hogyan csépelték kezdetben Orbánt az újságok és a tévéadók, majd hogyan építette ki a saját médiabirodalmát, valamint arról, hogy Magyarországon nem volt és nincs helye igazi független újságírásnak”,* (id. mű: 262. o.)

Hogy a példaként említett, valóban liberális elkötelezettségű és valóban tisztességes újságíró sorsán érzékeltessük a tömegközlés kialakult helyzetét, idézzük ide megint az Orbán-könyv mérvadó lengyel szerzőjének Bodoky Tamásról szóló szavait. Mint írja, Bodoky azzal vált híressé, hogy pontosan leírta, milyen brutális módon viselkedett a rendőrség a 2006 őszi zavargások idején. *„Akkoriban gyakori vendég volt a Hír TV-ben, s a fideszesek jelentős újságírónak tartották. (...) Amikor azonban az ő üzleti kapcsolataikat (...) kezdte firtatni, pályafutása zátonyra futott."* De Bodoky nemcsak a fideszesek támogatását veszítette el, hanem „az ismert liberális portálnál", az Index.hu szerkesztőségében biztosított állását is, *„mert nem egyezett bele, hogy a szerkesztőség beleavatkozzon egyik oknyomozó anyagába. Főnöke az ő jóváhagyása nélkül húzott ki egy olyan részt, amely befektetők és politikusok összejátszását taglalta."*[390]

A pénz, az üzlet médiabefolyásoló hatalmáról Szalai Annamária, a Fidesz (azóta tragikusan hamar elhunyt) vezető médiapolitikusa is említést tett. Szerinte a médiára a politikusoknál is jóval nagyobb befolyást gyakorol az üzleti élet, a nagy konszernek. *„Nagyon gyakran befolyásolják azt, hogy mi jelenik meg, vagy mi nem jelenik meg az újságokban."*[391]

Annak tehát, aki bármilyen helyzetéből a magyar politikai rendszer és a magyar tömegközlés demokratikus voltán és szabadságfokán kíván javítani, annak egyszerre kell megbirkóznia a törzsi háborúskodás (törzsi megosztottság) és a pénzhatalom romboló erejével. De ezzel együtt is (vagy ennek ellenére is) annyit leszögezhetünk: az igazi rendszerváltozás végrehajtásához – az egykori álmok beteljesüléséhez – csak a balliberális hegemónia felszámolásán, a mégoly felemás médiaegyensúly megteremtésén keresztül vezethet az út.

[390] Uo.: 273.

[391] Uo.: 277.

Kilencedik fejezet

SAJTÓSZABADSÁG VAGY VÉLEMÉNYDIKTATÚRA?

Esettanulmány egy balliberális médiakatonáról

Bevezetés

A 6. fejezetben, ugyancsak egy esettanulmány keretében, már foglalkoztunk a balliberális média egyik jellegzetességével, a *zsigerből elkövetett valóságtorzítással*. A rendszerváltozás során mutatott jelentősége miatt most a balliberális média egy másik jellegzetességét kell szemügyre vennünk, méghozzá a liberálisnak és demokratikusnak álcázott *vélemény-diktatúrát*.

Egy olyan baloldali, liberális újságíró politikai felfogását, szemléletét, világlátását elemezzük, aki csaknem a rendszerváltás kezdetétől meghatározó személyisége volt a magyar médiának, s a maga politikai oldalán jobbára erőteljes elismerést, a másik oldalon viszont általában erős ellenszenvet váltott ki a működése.

A sok kínálkozó lehetőségből azért épp *Bolgár György*re esett a választásunk, mert az újságírói munkásságát leginkább jellemző rádiós műsora, a *„Beszéljük meg!”* (Kossuth Rádió), ill. *„Megbeszéljük”* (Klubrádió) *formailag* minden tekintetben megfelel(t) a demokratikus tömegközlés követelményének. Az általa meghatározott témákhoz a betelefonáló hallgatók lényegében szabadon hozzászólhatnak, a nyilvánosság előtt elmondhatják, hangoztathatják véleményüket[392]. Tehát – alaposabb vizsgálódásunkat megelőzően – akár arra is gondolhatunk, hogy a Magyar Rádióból való kétszeri elbocsátásának (1994-ben és 2002-ben, mindkétszer „nemzeti” kormány alatt és mindkétszer az országos választások küszöbén) éppen a sajtó, ill. a szólás szabadságához való ragaszkodása, a kiegyensúlyozott és tárgyilagos tájékoztatás iránti elkötelezettsége volt a legfőbb oka, s a nemzeti oldal hatalmi tényezői ezért akarták elhallgattatni. Ezt a feltételezésünket siet megerősíteni az a kétségtelen tény, hogy újságírói munkásságáért Bolgár György számtalan szakmai és politikai elismerésben részesült. Érdemes is felsorolni ezeket: *Joseph Pulitzer-emlékdíj*, 1993; *Táncsics Mihály-díj*, 1998 (2013-ban – Szaniszló Ferenc kitüntetése miatt – visszaadta); *A Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje*, 2002; *Szabad Sajtó-díj*; *Radnóti Miklós antirasszista* díj (2012).

2013-ban Bolgár György egyike volt azoknak az újságíróknak, akik meghívást kaptak a brüsszeli Európai Parlamentben megrendezett *Média: merre tart Magyarország?* című vitára, hogy egy előadás keretében fejtse ki álláspontját az Orbán-kormány alatti médiahelyzetről. Ennek során Bolgár György egyebek közt elmondta (pontosabban: *angol nyelven* felolvasta), hogy a Klubrádió *„egy független tulajdonú”* kereskedelmi vélemény- és hírrádió profilú állomás, amelyet 10 éve hoztak létre azzal a céllal, hogy közszolgálati típusú programokat sugározzon. *„Kiegyensúlyozott és objektív módon történő tájékoztatásra törekedtünk, leginkább közép-baloldali és liberális nézőpontból.”* Bolgár azt is hozzátette, hogy *„mint minden kereskedelmi rádió, hirdetésekből tartottuk fel magunkat. Ez egészen 2010-ig így volt, amikor is a választások után az új Orbán-kormány minden állami hirdetést és államilag finanszírozott programot beszüntetett.”* Végül ország-világ előtt feltette a kérdést. *„Utal bármi is arra, hogy a médiaszabadság még mindig létezik Magyarországon?”* S mindjárt határozottan le is szögezte: *„Nem, a legkevésbé sem.”*

[392] Egy idevágó, jellemző álláspont a világhálóról: *„...többször és normálisan elbeszélgetett jobboldali betelefonálóval. A hallgató meg eldönti, hogy melyiküknek ad igazat. Ha Bolgár adott esetben lehengerli a jobboldalit, az talán nem Bolgár György hibája, hogy jobb, érvényesebb érvkészlettel rendelkezik.”*

Mint látható, a meghallgatás időpontja (2013) ismét túllépi médiakönyvünk vállalt időkorlátját (2010); az a jelenség azonban, amelynek Bolgár György munkásságának szemügyre vételével a mélyére kívánunk látni, az egész rendszerváltozásunkat érinti, ráadásul nem is csak érintőlegesen, hanem meghatározóan. Mint látható, Bolgár György közvetlenül a Klubrádiót (munkahelyét), közvetve pedig ezzel saját magát *kiegyensúlyozottnak* és *objektívnek* tekinti. Nyilván brüsszeli meghívói sem vonták ezt kétségbe, hiszen mi másért kérték volna fel személyes értékelésre, beszámolóra. Ennek fényében megint csak úgy tűnik, hogy amikor Orbán Viktorék a médiaegyensúly megteremtését tűzték ki célul, valójában a balliberális média jóvoltából már létező sajtószabadságot akarták volná visszanyesni, korlátozni első kormányzásuktól kezdődően, s ahelyett, hogy a demokratikus fejlődést segítették volna elő, voltaképp inkább az önkényuralom megteremtésének irányában tettek volna lépéseket – vélhetnénk.

Ez a súlyos – fentiekből adódó – feltételezés megköveteli tőlünk, hogy az Új médiatörténelem kutatásának és megfogalmazásának keretében alaposabb vizsgálatnak, elemzésnek vessük alá Bolgár György tevékenységét. Méghozzá abból a szempontból, hogy működésével a tömegközlés, s általában véve a rendszerváltás demokratizmusát szolgálta inkább, vagy pedig a demokrácia, a sajtószabadság iránti elkötelezettsége szólamát hangoztatva, lényegében kerékkötője volt a valóban demokratikus, a választók akaratát kifejező és érdekeit szolgáló átalakulásnak.

E könyv és e fejezet kereteit nyilvánvalóan meghaladná Bolgár egész munkásságának[393] akár csak töredékes áttekintése is. E munkásságnak csupán három olyan kiragadott mozzanatát fogjuk szemügyre venni, amelyekben – miként cseppben a tenger – megmutatkoznak Bolgár György gondolkodásmódjának, szemléletének jellegzetességei. Méghozzá azok a jellegzetességei, amelyek őt a balliberális médiahadtest kiemelt, többszörösen díjazott újságírójává tették. Ilyen értelemben ezek a jellegzetességek, tulajdonságok nem egyszerűen csak az övéi, hanem az egész balliberális hadtest megbecsült vonásai, követett mintái...

- *Elsőként* Bolgár György klasszikus beszélgetős műsorából választottunk ki egy olyat, amelynek témája – a *rovásírás* – nem kötődik szorosan a napi pártpolitikához, annál inkább általában a *magyarsághoz*, a *magyar* történelemhez és kultúrához, ezen belül is kiváltképp a székelységhez.
- *Második* mozzanatként azt fogjuk megvizsgálni, hogyan viszonyult Bolgár György a 2006. október 23-i rendőri brutalitásokhoz? Vajon a liberalizmus, a demokrácia, a sajtószabadság kitüntetett szószólójaként a rendőri, illetve miniszterelnöki önkény ellen tette le újságírói voksát, vagy éppen mellette?
- A *harmadik* vizsgálandó mozzanatról már említést is tettünk: Bolgár Györgynek az Európai Parlamentben elhangzott felszólalását elemezzük. Voltaképpen már csak két teendőnk lesz vele. Egyfelől: markáns állításait részben a magunk észrevételeivel ütköztessük, részben pedig egy olyan magyar politikai személyiség (Morvai Krisztina)

[393] A rendszerváltás előtt elsősorban külpolitikai hírszerkesztőként dolgozott, de szerkesztőként a Kossuth Rádió *168 óra c*. műsora készítésében is részt vett. 1988-tól 1992-ig volt a Magyar Rádió New York-i tudósítója. A beszélgetős műsorain túl 1992-től 2003-ig rendszeresen jelentek meg írásai a Magyar Hírlapban, majd ennek politikai „átváltozása" után a Népszavában. Az ATV *Újságíróklub*jának résztvevője.

véleményével, aki nem tartozik annak a pártnak (vagyis a Fidesznek) a kötelékébe, amely a szóban forgó esemény idején éppen Magyarországot kormányozta, ezért érveit aligha formálták hatalmi érdekek. Másfelől pedig, mivel Bolgár György ugyanebben a témában Svédországban is tartott egy előadást, ennek különös körülményeit is szemügyre fogjuk venni a liberalizmus és demokrácia viszonyának szempontjából.

A részletes ismertetésektől és elemzésektől végső soron azt reméljük, hogy nyomára bukkanunk a balliberális törzsi gondolkodás néhány olyan jellegzetes sémájának, amelyek a balliberális hegemónia, ill. dominancia érvényesülésekor leginkább észrevétlenül, rejtve hatottak, ám annál erőteljesebben. Ezáltal kezdetben hozzájárultak a nemzeti erők bukásához, a nemzeti önvédelem látványos gyengüléséhez, a későbbiekben viszont – a megtévesztettek megvilágosodásakor – a nemzeti öntudat megerősödéséhez és a saját törzsük súlyos politikai vereségéhez.

Bolgár György és a rovásírás

2012 januárjában hangzott el az a *Megbeszéljük* műsor a Klubrádióban, amelyet most részletesen áttekintünk.[394] A szóban forgó felvételen a műsorvezető két betelefonálóval is beszélgetett. Mindkét beszélgetést közöljük, méghozzá szó szerint – alig néhány kisebb, lényegtelen kihagyással –, ugyanis annyira tanulságosnak véljük a kibontakozó vitát, s főképp a megmutatkozó műsorvezetői magatartást. Hogy miért és milyen szempontból, azt a vita egyes elemeihez fűzött megjegyzések tartalmazzák.

Első betelefonáló	Bolgár György műsorvezető	Megjegyzés a műsorvezetéshez
A rovásírással kapcsolatban szeretnék hozzászólni. Én nem értem az Ön álláspontját. Miért baj az, hogy rovásírással vannak kint bizonyos városok névtáblái, helységtáblái?	Nekem nagyon sok bajom van vele.	ÁRULKODÓ SZEREPCSERE: nem a hallgatónak van egy álláspontja, amelyet a műsorvezető segítene megérteni és közzétenni, hanem a műsorvezetőnek van álláspontja, amelyet a csodálkozó hallgató szeretne megérteni.
De mi a fő problémája?	Az a fő problémám, hogy Magyarországon a rovásírást néhány száz vagy néhány ezer emberen kívül senki nem ismeri. Magyarországon a rovásírás nem volt soha elterjedt része a magyar fejlődésnek, a magyar kultúrának.	ISMÉT: ÁRULKODÓ SZEREPCSERE. A hallgató kérdez a műsorvezetőtől! A műsorvezető saját magát – a saját véleményét – helyezi középpontba. Nem ismereteket próbál szerezni, nem mások véleményét segít

[394] „A Klubrádió hallgatói (!) helyre teszik Bolgár Györgyöt rovásírásos táblák ügyében!”, http://www.youtube.com/watch?v=T3HEmmhTocs. Feltöltés ideje: 2012.01.25.

	Ez egy részjelenség volt, ami egy szép emlék, lehet őrizni. De hogy ebből valamiféle nemzeti feltámadást mímeljünk, az egy súlyos tévedés, ráadásul egyértelműen kilóg a politikai lóláb. Vagyis szélsőjobboldali szervezetek próbálják ezt meglovagolni, hogy valamiféle magyar nagyságot próbáljanak – pl. az utak mellé, a városok elé – varázsolni. Hogy mi már akkor is léteztünk, és ez a magyar kultúrának micsoda szerves része. Nem az! És teljesen félrevezet mindenkit, ha a rovásírással próbáljuk meg ezt a magyar nagyságot itt felrajzolni.	ismertetni, hanem a saját véleményét sulykolni. Ráadásul történelmi, régészeti ismeretek alapján állíthatóan: HAMIS TÉNYEKET ÉS MEGALAPOZATLAN VÉLEMÉNYT KÖZÖL. (A tatárlakai lelet több mint 7000 éves magyar írásbeliséget valószínűsít. Az pedig kétségbevonhatatlan, hogy a latin írásmód átvétele előtt már volt saját írásbelisége a magyarságnak, amelyről ezért semmiképpen nem állítható, hogy *„nem volt soha része a magyar fejlődésnek, a magyar kultúrának”*.) ÁRULKODÓ SZÓHASZNÁLAT: *„nemzeti feltámadás mímelése”*; *„magyar nagyságot próbálnak varázsolni”; „szélsőjobboldali szervezetek próbálják meglovagolni”*. Az antinacionalista (balliberális) törzs (tagjainak, fórumainak) jellegzetes – sűrűn hangoztatott – félelmei.
Hát, az én álláspontom gyökeresen ellentétes az Önével.	No. Mi az?	KURTA, SZINTE MELLÉKES ÉRDEKLŐDÉS.
Előrebocsátom, hogy én LMP-szavazó vagyok, úgyhogy nem nagyon szeretem a Jobbikot, de mégis úgy gondolom, hogy ez a magyar kultúra vagy a magyar múlt, történelem része. És ha most van egy ilyen mozgalom, amelyik vállalja ennek a költségét, és saját költségre felszerelteti, önkormányzati engedéllyel, ezeket a táblákat, akkor én azt mondom, hogy ez ellen nekem semmi kifogásom nincsen.	Hát, igen. Magyarországon a hivatalos nyelv a magyar, nem cirill betűket használunk, hanem latin betűket... Lehetne éppen eszperantó nyelven is, az hasznosabb volna, kiírni mindenféléket. Abból még tanulhatnánk is. A rovásírásból egyébként hasznunk nem származik.	ÁRULKODÓ ELLENSZENV ÉS ROKONSZENV**:** a *magyar* rovásírásnál még a nemzetek feletti *eszperantó* is üdvözítőbb a műsorvezetőnek. ÁRULKODÓ HASZNOSSÁGI SZEMLÉLET: ha valami nem kedves a szívünknek, lelkünknek (nem szerves része a magunkénak érzett kultúrának), az csak akkor lehet fontos, ha kézzel fogható hasznunk, előnyünk származik belőle..
Jó, ez olyan dolog, hogy Skóciában és Walesben is nagyon kevesen beszélik már az eredeti nyelvet, tehát mindenki angolul kommunikál a hétköznapokban. Mert, ugye [mindkét ország] Nagy-Britannia része. Viszont mindenütt az ősi velszi és skót megnevezések vannak feltüntetve. Helységnévtáblákon is, vagy akár egy velszi	De az a nyelv még létezik. Még tanítják is. A rovásírás, ugye, az nem egy nyelv, csak egy írásforma. Ez ráadásul székely rovásírás, tehát, mondjuk, az egykori történelmi Magyarország egy bizonyos részén volt használatos valamikor. Vagyis messze nem hasonlítható össze a velszivel, vagy az írek esetén az írrel. És így	ÁRULKODÓ ELVAKULTSÁG: a rovásírás azért nem volna felélesztheto, mert *„csak egy írásforma”*. Holott a műsorvezető minden szavával épp a lehetséges felélesztése ellen hadakozik... ÁRULKODÓ KIREKESZTÉS: a székelyek leválasztása a magyarságról... Mintha a székelység nem volna szerves része a magyarság-

kocsma vagy skót kocsma bejárata felett is a cégtábla a régi, eredeti skót vagy velszi nyelven van írva	tovább. Tehát még csak fel sem lehet éleszteni, mert nincs mit feléleszteni.	nak; s mintha a magyarság egészének nem lett volna a latin előtt saját írásbelisége...
Én azt gondolom, hogy ez nem egy rossz mozgalom, hogy ha ezzel elkezdenek foglalkozni bizonyos emberek. És én úgy gondolom, hogy ez a magyarságtudatot mindenképp erősíti. Az a szomorú egyébként, hogy soha nem tanították, vagy mondjuk az elmúlt negyven-ötven évben nem tanították ezt a székely rovásírást az iskolákban.	Miért kellett volna tanítani a székely rovásírást?	ÁRULKODÓ ÉRTETLENSÉG, MEGHÖKKENÉS**:** annyira távol áll a műsorvezetőtől a rovásírás megtestesítette magyar múlt, hogy számára az iskolai oktatásnak még a puszta gondolata is merő képtelenség.
Mert a magyar műveltség része.	Miért nem tanítanak latint? Az is a magyar műveltség része volt, sokkal hosszabb ideig, és sokkal többet lehet megtudni általa. Ellenben megszűnik a latintanítás.	ÁRULKODÓ ELŐNYBEN RÉSZESÍTÉS: még az *idegen* latin is inkább magyar, inkább a magyar kultúra része, mint a *magyar* rovásírás...
A latin nyelvet egész Európában használták. Azért, mert Rómához csatlakoztunk, átvettük a latin írásmódot.	De a rovásírás sem egyoldalú magyar találmány, tele volt Európa rovásírásokkal.	ÁRULKODÓ LEKICSINYLÉS, SEMMIBEVEVÉS: magyar rovásírás vagy más rovásírás, a műsorvezetőnek *egykutya*.
Igen, de mi ezt elvileg Ázsiából hoztuk, még a hunok idején.	Akkor lehet kínait is tanítani. Annak is sok értelme van... De kínaiul sincs értelme kiírni, mondjuk, Hódmezővásárhely nevét.	FÉKEZHETETLEN ELLENSZENV: nem képes és nem hajlandó követni a rádióhallgató gondolatmenetét. Az Ázsiából, hunok idejéből hozott nyelv (rovásírás) ugyanis régi is, dicsőséges is. Érdeklődés, elfogadás, befogadás helyett *hárít, gúnyolódik*.
Én nem tartom ezt ilyen nagy problémának.	Na most az, hogy a rovásírást valaki fontosnak tartja vagy szereti, vagy akár beleképzel valamit történelmileg, vagy akár a mostani jelenbe vagy a jövőbe, istenem, mindenkinek joga van hozzá. Én azt tartom abszurdumnak, hogy korlátozás nélkül ki lehet rakosgatni rovásírásos táblákat Magyarországon az utak mellé. Ez abszurdum!	FÉKEZHETETLEN FÖLÉNYESSÉG, ÖNKÉNYESSÉG, LÁTSZATENGEDÉKENYSÉGBE, LÁTSZATDEMOKRÁCIÁBA CSOMAGOLVA: „istenem, mindenkinek joga van”, értsd: mindenkinek joga van bugyutának lennie, haszontalan dolgokat szeretni, képzelődni – de csakis magában! Nincs tehát joga a közösséget, a magyarságot, a nemzetet erősíteni, mert ez már „abszurdum!”. Nyomatékosításul megismételve.
Én úgy hallottam, hogy a Közútkezelő szóvivője volt, aki nyilatkozott...	Igen, egy osztályvezetője.	

Ő azt mondta, hogy mivel az önkormányzat hozzájárult...	Nem, nem járult hozzá, csak nem tiltakozott írásban.	FÉKEZHETETLEN ELLENSZENV A ROVÁSÍRÁSOS TÁBLÁKKAL SZEMBEN: ha nem dolgozna a műsorvezetőben a csillapíthatatlan ellenszenv, akár az a közkeletű mondás is eszébe juthatna, hogy a *„hallgatás beleegyezést jelent”*. De mert dolgozik benne, a bensője tiltakozása azonnal a tiltakozás lehetőségét veti fel....
Én úgy gondolom, hogy az lenne a szomorú, ha egyáltalán bármelyik önkormányzat tiltakozna. Még egyszer előrebocsátom, hogy LMP-szavazó vagyok...	De milyen alapon rak ki bárki bármilyen táblát bármilyen város elé?!	AZ ÖNKÉNY – S A KÁDÁRI SZOCIALIZÁCIÓ – LEPLEZETLEN MEGNYILVÁNULÁSA: civilek, magyarok, nemzetiek milyen jogon merészelnének saját kedvükre bármit is kirakni valamiféle hatalmi jóváhagyás nélkül?!
Olyan alapon, mint hogy bárki bármilyen reklámot és hirdetőtáblát is kirakhat, ha nem tiltja meg az önkormányzat, vagy amíg a Közútkezelő nem mondja azt, hogy balesetveszélyes helyen van az a hirdetőtábla.	De ez nem reklámtábla. Semmit nem reklámoz! Valamit közöl, amit magyar nyelven közölnek vele, hogy belépett ebbe és ebbe a városba. Miért rovásírással?	ISMÉT A MŰSORVEZETŐI ÖNKÉNY MEGNYILVÁNULÁSA: nem hajlandó kilépni saját véleményéből és eltökélt szándékából. A rádióhallgató teljesen helyénvalóan veti fel: ha *reklámtáblát* ki lehet tenni, miért ne lehetne egy *rovásírásos* táblát? TELJES ÉRZÉKETLENSÉG A ROVÁSÍRÁS HÍVEIVEL SZEMBEN: a műsorvezető nem tudja, nem akarja elfogadni, hogy „azért rovásírással”, mert míg egyeseknek a fogyasztási cikkek reklámozása fontos, másoknak a hagyományok felidézése és a nemzet mint közösség erősítése.
Én szerintem ezzel semmiféle gondnak nem kellene lennie. Még a XXI. században sem. Én ezt így gondolom.	Jó, nagyon helyes, nyugodtan gondolhatja így, sőt, nyugodtan mondja is.	ISMÉT: LÁTSZATENGEDÉKENYSÉG, LÁTSZATDEMOKRÁCIA. „Nyugodtan gondolhatja, nyugodtan mondja”, értsd: habár szörnyű sületlenség és tévelygés, de én, műsorvezető, akkora nagy demokrata vagyok, hogy még az ilyet is engedem elmondani.
A Jobbik politikájával abszolút nem értek egyet. Tehát 90%-ban elutasítom az ő politikájukat. De én azt mondom, hogy a székely-magyar rovásírás a magyar történelem része, és egy olyan hagyományos írásmód, egykor	Miért kellene tanítani?!	A MŰSORVEZETŐI ÖNKÉNYESSÉG ÉS SZÁNDÉK ISMÉTELT MEGMUTATKOZÁSA: ezt a kérdést a műsorvezető egyszer már feltette, s választ is kapott rá. Csakhogy akkor sem a hallgató válasza érdekelte, hanem a

használatos, amelyet most is tanítani kellene az iskolákban.		maga meggyőződésének igyekezett hangot adni.
Mert a műveltségünk, egy általános műveltség...	Rovásírás?! Milyen...? Lehet, bizonyos történészek...	ÁRULKODÓ HABOGÁS: a műsorvezető itt elárulja, hogy többet tud, mint amennyit akár magának, akár a közönségnek hajlandó beismerni. Csillapíthatatlan ellenszenve azt mondatta volna vele, hogy „ugyan, milyen műveltségnek a része a rovásírás?”, csakhogy ezzel tudatlannak mutatta volna magát, s a hitelességén esett volna csorba; ezért inkább úgy fordította volna a szót, hogy vannak „bizonyos” (értsd: névtelen, tizedrangú) történészek, akik ilyesfélét állítanak... – de kapóra jött a betelefonáló hasonlata...
Ugyanúgy, mint a magyar irodalom...	Hát hogy volna ugyanolyan, mint a magyar irodalom?	MŰSORVEZETŐI VÉLEMÉNYPOZÍCIÓ JAVÍTÁSA: övön aluli ütés a hallgatóra – szándékos félremagyarázással: a betelefonáló ugyanis nem azt állította, hogy a rovásírás súlya egyenlő az egész magyar irodalméval, csupán azt, hogy a rovásírás ugyanúgy részét képezi a magyar műveltségnek, mint az utóbbi, s ebben vitathatatlanul igaza van.
Hát úgy, hogy mi tanulunk, ugye, Janus Pannoniust is.	De Janus Pannoniustól megtanulhat valamit. De hogy hogyan írhatná le Janus Pannonius verseit rovásírásban, azzal meg mi a fenét tanul? Örüljön, ha latinul megérti, vagy a magyar fordítását megérti, és akkor el is gondolkodhat azokon a verseken. Rovásírásban, annak mi értelme van? Ha valakit ez érdekel, és beleássa magát, és fölfedezi ennek a szépségét, azzal semmi baj nincs. De ezt ugyanolyannak beállítani, mint a magyar irodalmat, hát, ez enyhe túlzás.	A MŰSORVEZETŐ HAJTHATATLANSÁGA: köti az ebet a karóhoz, sorozatosan ismétli önmagát – önmagát erősítendő, hallgatója véleményét gyengítendő: *„… mi értelme van?”; „...azzal semmi baj sincs”; „...enyhe túlzás”.*
Én azt gondolom, hogy itt, Magyarországon minimum az emberek fele, tehát minimum ötmillió ember nemzeti érzelmű, és nekik ez fontos lehet, hogy látják, hogy székely rovásírással is ki van rakva. Vagy akár Székelyföldről	A nemzeti érzelemhez miért nem a magyar nyelv tartozik?	A MŰSORVEZETŐ ÉRZÉKETLENSÉGE, ÖNKÉNYE, HAJTHATATLANSÁGA: a magyar rovásírásnak nem lehet köze sem a magyar kultúrához, sem a nemzeti érzelemhez.

utazik egy székelyföldi magyar... Éppen Keszthelyt láttam székely rovásírással, és én nagyon örültem neki...		
Én szerintem mind a kettő tartozhat. A székely rovásírás és a magyar nyelv szerintem nem ütik ki egymást. Tehát mind a kettőt lehet őrizni és tanítani. Én ezt így gondolom.	Köszönöm szépen. Viszont hallásra.	A betelefonáló végig higgadtan érvelt, s megint cáfolhatatlan igazságot mondott ki: a székely rovásírás és a magyar nyelv nem ütik ki egymást. A műsorvezető – hiteles ellenérve híján – itt már nem tehetett mást, mint hogy számára kedvezőtlen eredménnyel lezárta a beszélgetést.
Második betelefonáló	Bolgár György műsorvezető	Megjegyzés a műsorvezetéshez
Rovásírással kapcsolatban... Én szerintem ez egy nagyon jó kezdeményezés, s nagyon jó dolog, abszolút büszkének kellene rá lenni, hogy a magyar... Mit tudom én, idejön egy német turista, és nem azt látja, hogy Magyarország „gulasch” meg „sziget”, hanem oda tudjuk neki mondani, hogy igen, nekünk van saját írásunk, ami bizonyíthatóan legalább 1000 évre tekint vissza. Erre büszkének kell lenni.	Szinte mindenkinek volt. Németeknek vagy germánoknak, skandinávoknak, avaroknak...	ISMÉT: ÁRULKODÓ LEKICSINYLÉS, SEMMIBEVEVÉS: magyar vagy más írásbeliség, a műsorvezetőnek *egykutya*.
Így van!	De hát miért nem arra vagyunk büszkék, amit most csinálunk? Ha jó gulyást csinálunk, akkor arra is lehetünk.	ÁRULKODÓ ELLENSZENV: a magyar hagyománnyal, ősiséggel szemben
Legyünk!	Meg is tudják enni, kóstolni...	ÁRULKODÓ ELŐNYBEN RÉSZESÍTÉS: a gulyásszocializmus jellegzetes értéksorrendje
Legyünk! De erre is! Az a baj, hogy nagyon keveset tudnak a magyarság múltjáról, a magyar kultúra több száz vagy akár ezer éves tradícióiról, hagyományairól. Ezzel felélesztünk egy olyan dolgot, amire, igenis, abszolút büszkének kell lenni.	Azt szeretném mondani, hogy nem kell szégyellni, csak nem kivételes.	ISMÉT: ÁRULKODÓ LEKICSINYLÉS, SEMMIBEVEVÉS. Értsd: *„Éppenséggel nem kell szégyellni, de büszkének lenni rá?!* A nemzeti büszkeség (erősítésének, feltámasztásának) erőteljes hárítása.
Senki nem mondja.	Beleilleszkedik az európai és ázsiai kultúrába, másoknak is volt ilyenje, ha valaki ezt szereti, csinálja, persze.	ISMÉT: ÁRULKODÓ LEKICSINYLÉS, SEMMIBEVEVÉS. ISMÉT: MŰSORVEZETŐI FÖLÉNYESKEDÉS. Lenézés, látszatengedékenység

Éppen ezért szerintem nem baj, ha a települések neve is akár megjelenik... Székelyföldön a székely zászlót használják, egyre több helyen kirakják. Ez mind-mind erősíti a nemzettudatot, a nemzeti identitást. Ami egy nagyon jó dolog, s ami abszolút pozitív, szükség van rá.	Hát, ha a rovásírásban találjuk meg a nemzeti öntudatot, akkor szerintem baj van a nemzeti öntudattal. Miért nem arra vagyunk büszkék, amit most csinálunk, most vagyunk rá képesek, amit most tudunk nyújtani Európának? Rovásírásunkat? Azzal nem fognak ők sem sokra menni.	ISMÉT: A MŰSORVEZETŐ ÁRULKODÓ HAJTHATATLANSÁGA, FÖLÉNYESSÉGE, VÉLEMÉNYDIKTATÚRÁJA: *„baj van a nemzeti öntudattal”*. ÁRULKODÓ VISZONYÍTÁSI PONTOK: nem fontos a magyar kultúra, történelem, hagyomány, csak a jelen és csak Európa (azaz a nemzetköziség).
Gazdagítjuk vele az európai kultúrkincset. Sándor Klárának volt tegnap egy megjegyzése, hogy valószínűleg azért nem lehetett nagyon elterjedt ez a rovásírás, mert nagyon kevés emléket találtak. (...) Azért azt ne felejtsük el, hogy amikor a nyugati kereszténységet, a római katolicizmust Szent István király, ill. már Géza fejedelem is megpróbálta erőszakosan terjeszteni, a pogánynak nevezett vallást kiszorítani, akkor mindent pusztítottak, ami a régi pogány hithez kapcsolódott, így például a rovásírásos [tárgyakat] is. Így a rovásírás is majdnem kihalt. De ha használták is – ami elég valószínű, hogy használták, mert azért erre vannak bizonyítékok –, akkor fára rótták, ami azért nem egy olyan időtálló anyag, főleg ha már levágták a törzséről.	Hát azért kő is létezett, már abban a Kárpát-medencében is, nem csak a mostaniban. Na, mindegy. Akkor... értem. Ön szerint fontos, én meghallgattam természetesen. Én úgy gondolom, persze, hogy más volna fontosabb. De nem baj. Más a véleményünk.	ISMÉT: FÉKEZHETETLEN ELLENSZENV ÉS HAJTHATATLANSÁG. A műsorvezető nem képes és nem hajlandó követni a rádióhallgató gondolatmenetét, nem tud és nem akar engedni álláspontjából. Elfogadás, befogadás helyett – akárcsak a korábbi betelefonálónál – *hárít*, *gúnyolódik*. Mivel ez a betelefonáló is higgadtan, okos érveléssel állja a sarat, a műsorvezető – hiteles, meggyőző érvek hiányában – inkább lezárná a témát. ISMÉT: LÁTSZATENGEDÉKENYSÉG, LÁTSZATDEMOKRÁCIA. *„Nem baj, más a véleményünk, én meghallgatom természetesen”*, értsd: habár süketlenséget gondol és állít, én, műsorvezető, természetesen akkora nagy demokrata vagyok, hogy még az ilyet is engedem elmondani.
Legalább ennyi, hogy ez ne legyen baj!	Akkor baj, hogy ha ez aktuális politikai célokhoz kapcsolódik.	ÁRULKODÓ MŰSORVEZETŐI MEGJEGYZÉS: számára a rovásírás ügye – a nemzeti büszkeség, a magyar hagyományőrzés, a magyar történetiség – olyan politikai kérdés, amely számára *húsbavágóan* fontos, ezért ragaszkodik a maga álláspontjához, ennek hangoztatásához, kizárólagosságához.
Hát, ezt már mindig hozzáteszik.	Talán nem véletlenül.	ÁRULKODÓ VÉGSZÓ: műsorvezetői „elköszönése” is iménti felismerésünket erősíti. „*Talán*”, értsd: szent meggyőződése.

Közbenső értékelés, mérlegelés, következtetés

Mielőtt a górcső alá vett balliberális újságíró munkásságának másik két kiragadott mozzanatát is szemügyre vennénk, mérlegelnünk kell, ill. bizonyítanunk illik legsúlyosabb megállapításainkat: tekinthető-e valóban *véleménydiktatúrának, műsorvezetői önkénynek, a szólásszabadság megsértésének, médiadiktatúrának,* s végső soron *a demokrácia csorbításának, sőt aláásásának* a műsorvezető eljárása?

Hiszen a vizsgált jelenség – a két idézett beszélgetés – felfogható úgy is, mint egy szakmai és üzleti szempontból helyénvaló vállalkozás: a beszélgetés attól válik különlegessé és érdekfeszítővé, hogy a műsorvezető ellentétes álláspontra helyezkedik, mint beszélgetőpartnere. A két betelefonáló lényegében akadály nélkül képviselhette a maga véleményét, ilyen értelemben tökéletesen működött a demokrácia: a nyilvánosság előtt nézetek, vélemények ütközhettek szabadon egymással, a hallgatók – a választópolgárok – szabadon eldönthették, hogy melyik álláspontot fogadják el, s a választási urnák mellett ennek megfelelően szavazhattak.

Csakhogy: a választást mindig azok a „mobil" szavazók döntik el – vagyis a *bizonytalanok*, különféle pártok és táborok között *ingadozók* –, akik nem tudják előre, mely pártokra vagy táborokra kívánnak voksolni. Nincs kialakult, markáns politikai véleményük, s szeretnek a valószínű többséghez, nyerteshez, a tekintélyesebbhez, a népszerűbbhez (népszerűbbnek látszóhoz) igazodni. Ezért, ha a tömegközlésben, tömegtájékoztatásban összességében „kellően" sokan – azaz meghatározó túlsúlyban – vannak az olyan műsorvezetők, műsorszerkesztők, s általában az olyan médiumirányítók és újságírók, akik jellemzően egy kisebbségi nézetrendszerhez kötődnek, akkor *szabad* működésükkel, a *saját* nézetrendszerüket *népszerűként, többségiként, tekintélyesként* feltüntetve, bizonyos mértékig (határig) *szabadon* s *nagy mértékben* befolyásolni tudják a választói döntéseket, mégpedig a maguk kívánta módon és irányban. Ebben az esetben pedig egyáltalán nem beszélhetünk arról, hogy a média csak fő hívatásának, a *közvetítésnek,* a *kiegyensúlyozott* és *objektív* tájékoztatásnak tenne eleget; ellenben mint *nem választott* hatalmi tényező, *önkényesen* befolyásolja a választások kimenetelét, a *demokráciát*. Ha pedig ezzel kisebbségi nézetrendszert segít hatalomra a többségi akarattal s a többségi érdekekkel szemben, akkor helyénvaló megállapítás: *médiaönkény, médiadiktatúra* érvényesül *a demokrácia* ellenében.

E könyv korábbi fejezeteiben már adatokkal is igazoltuk, hogy a magyar médiában túlsúlyban voltak azok az újságírók, akik balliberális pártokra szavaztak, és kisebbségben azok, akik nemzetiekre. A magyar médiában többségben lévő, ám kisebbségi nézetrendszerhez kötődő sajtómunkatársak – így például Bolgár György – „nagymértékben", „jelentős mértékben" befolyásolhatták a közvéleményt, a szavazópolgárokat, a választások kimenetelét, de hogy ez a „nagy" vagy „jelentős" mérték mekkora lehetett, arról csak közvetett módon tudhatunk képet nyerni.

Jó kiindulási pontnak tűnik három országos választási eredmény lényegi összehasonlítása: a 2002., a 2006. és a 2010. évi eredményé. Méghozzá a következők miatt:

- 2002-ben a bizonytalan szavazói kör *a saját tapasztalatai* és *a média hatására* úgy döntött, hogy az Orbán-kormány a négy éve alatt nem teljesített elég jól, ill. elég meggyőzően ahhoz, hogy a Fideszt részesítse előnyben.
- 2006-ban a bizonytalan szavazói kör *a saját tapasztalatai* és *a média hatására* úgy döntött, hogy a Medgyessy- és a Gyurcsány-kormány a négy év alatt összességében nem teljesített annyira rosszul, a Fidesz részéről pedig nem várható olyan nagy teljesítményjavulás, hogy Gyurcsányék helyett Orbánékra szavazzon.
- Alig négy évre rá, 2010-ben *a bizonytalan választói kör teljes egészében elfordult* Gyurcsányéktól (Bajnaiéktól), teljes egészében Orbánék mellé pártolt, de olyan mértékben, hogy a Fidesz Magyarországon és Európában is párját ritkító, *kétharmados* parlamenti többséghez juthatott.

Rögtön adódik két kérdés:

a) A 2002-ben és 2006-ban elutasított párt (a Fidesz) mitől lett annyival hitelesebb 2010-re?
b) A 2002-ben és 2006-ban választott párt (MSZP) vajon mitől vált annyira elutasítottá, hiteltelenné 2010-re?

S rögtön kínálja magát egy megalapozott feltevés is: *a bizonytalan választók voksokban megmutatkozó, lényeges véleményváltozása jól tükrözi (vagyis kifejezi) a tömegközlés befolyásoló erejét.*

Ugyanis a 2006. évi választás után alig pár hónappal, Gyurcsány Ferenc úgynevezett őszödi beszédének napvilágra kerülése után *nem a valóság változott meg* hirtelen, gyökeresen, *hanem ennek képe, megítélése*. A *Magyar sajtó: demokráciavizsgára bocsátva* című fejezetünkben részletesen foglalkozunk majd e kérdéssel, ezért itt most csak utalunk a következő tényezőkre:

- A bizonytalanok vagy a kevésbé elkötelezettek körében addig hitelesnek vélt kormányfő saját maga vallotta be bizalmas körben (a balatonőszödi kormányüdülőben, MSZP-s képviselőtársainak), hogy megelőzőleg *nem csináltak semmit*, éjjel-nappal *hazudtak*, *elhallgatták*, sőt *meghamisították* az ország valós helyzetére vonatkozó adatokat, s mindezt *a szocialisták választási győzelme érdekében*.
- A őszödi beszéd (pontosabban: a nyilvánvaló hazugságok és átverések) napvilágra kerülése nyomán kirobbant zavargások, tüntetések résztvevőivel szemben, sőt, a 2006. október 23-i nemzeti ünnep *békés* résztvevői ellen a rendőrség *kíméletlen kegyetlenséggel* lépett fel.
- A Fidesz háttéremberei által addigra már létrehozott Hír Tv *egyenes adásban közvetítette* a tüntetéseket – és *a brutális rendőri jogsértéseket*.
- A világhálót – a második nyilvánosságot – ellepték a *rendőrterrort* bizonyító képek és filmek.
- A miniszterelnök súlyos hazugságai és politikai csalárdságai, ill. a *balliberális politikai tényezők által ösztönzött* és különféle kitüntetésekkel *díjazott rendőri önkény*

erőteljesen megosztotta a balliberális tábort. Bekövetkezett az, ami a rendszerváltás első pillanatától kívánatos lett volna: a balliberális (antinacionalista) törzshöz kötődők egy részénél – az *igazi* liberálisoknál – *végre nem a törzsi hovatartozás döntötte el, hogy az eseményeket és szereplőiket hogyan ítélik meg, hanem a demokratikus jogrendhez, a szabadsághoz való valós viszonyulásuk alapján!*

- Eddig a történelmi pillanatig a rendszerváltozás magyar médiája lényegét tekintve törzsi megosztás szerint működött. Politikai szempontból lényeges témákban a saját oldali politikai tényezőket egyáltalán nem támadták, vagy csupán módjával, a hitelesség (látszata) kedvéért. A másik oldali politika tényezőket viszont annál keményebben. Ennélfogva a balliberális média valóban liberális részének a saját oldali politikai tényezőkkel való hirtelen szembefordulása éppen olyan *kijózanítólag,* éppen olyan *megvilágosodásként* hatott az ingadozókra, mint a hazudozás és átverés tényét igazoló hangfelvétel, valamint a kíméletlen önkény tényét bizonyító képsorok. És tegyük hozzá: nemcsak az ingadozókra hatottak így, hanem minden *nem elvakult* balliberális szavazóra is.
- Az elmondottakból az is következik, hogy a gyurcsányi hazugság, csalárdság és kíméletlen önkény olyan különleges történelmi helyzetet teremtett, amely segíthetett világos különbséget tenni a liberalizmus, a demokrácia – és ennél fogva voltaképp a nemzet – iránt igazi elkötelezettséget mutató, igazi felelősséget érző balliberálisok, valamint az *antidemokratikus* és *antinacionalista álliberálisok* között. E tény rendszerváltoztató jelentőségére hadd utaljak azzal, hogy a 2006. őszi események nyomán, *három és fél évvel a soron következő választások előtt* egyik írásomban *köszönetemet fejeztem ki* az akkori miniszterelnöknek, egy másikban pedig *ténykedése folytatására biztattam* az országos rendőrfőkapitányt. Csupán két rövid, emlékeztető idézet, hogy miért is:

> *„A jó nép fejében beindult a megvilágosodás. Helyet követel magának a civil értelem, a polgári józanság, méghozzá a törzsi indulatok, vakságok helyén. Bár nem ezt akartad, mégis köszönjük neked, Gyurcsány.”*[395]
>
> *„Persze, magyar, viszket a tenyered, hogy pofán vágd ezt a faragatlan főrendőrt, ám szeretném, ha belátnád, hogy kapitány urunk momentán éppen olyan fontos – ha nem fontosabb – funkciót tölt be nemzetünk dolgainak tisztázódásában, kisiklott rendszerváltozásunk helyrerakásában, életünknek a ‘89-es eszmék alapján való újrakezdésében – mint miniszterelnökünk. [...] Gergényi nem játssza a szépfiút, nem játssza a jó fiút, nem játssza a demokratát, a polgárt, a magyart, a nemzetit. Gergényi üti, vágja, lövi a vele szemben állót, a neki nem tetszőt, a hatalom ellen merészkedőt. [...] Kell-e ennél beszédesebb bizonyíték arra, hogyan is viszonyul a most regnáló kormány- és párthatalom a demokráciához?”*[396]

[395] Varga Domokos György: Gyurcsány, köszönöm. *Gondola, 2006. november 8.*, http://www.gondola.hu/cikkek/51232

[396] Varga Domokos György: Gergényi, csak így tovább! *Gondola, 2006. november 24.*, http://www.gondola.hu/cikkek/51533

S még egy idézet az utóbbi írásból, most már vizsgált balliberális újságírónkhoz közvetlenül köthetően...

> *„Mindenkinek Gergényi-arca van, aki ma akár szóval, akár hallgatással brutális tettét igazolja; aki ma a tüntetőket csőcselékezi a népverő és futtatói helyett. Vége a sötét játszmának! Eddig lehetett azt mondani, hogy a vörös és kék színre a fekete ellenében van szükség. Csakhogy most már minden szín kikerült az asztalra, s lám, a fekete nem odakint van, ahova eddig mindig mutogattak, hanem odabent: a vörös és kék között. Végre ki van terítve az összes kártya, senki nem mondhatja, hogy nem látta. Mindenki mindent láthat. Mindenki eldöntheti, hogyan reagál Gergényi-reagensre."*

Nos, a következő pontban éppen ezt fogjuk vizsgálni a kiszemelt balliberális újságíró vonatkozásában: hogyan reagált a kíméletlen rendőri önkényre? Ha a hatalmaskodók ellen szólalt fel, akkor hamut kell szórnunk a fejünkre, s ki kell jelentenünk: attól még, mert a rovásírással szemben műsorvezetőként kérlelhetetlenséget, sőt önkényességet mutatott, közvetlenebb és súlyosabb politikai kérdésekben képes igazi liberálisként, demokrataként viselkedni. Ha viszont a gátlástalan hatalmaskodókat, önkényeskedőket támogatta meg, akkor azt kell kijelentenünk, hogy a magyar média balliberális túlsúlya egyik fő akadálya, mondhatni: kerékkötője volt a valódi demokratizálódásnak, a valódi rendszerváltásnak. Orbán Viktorék *médiaegyensúlyra* való törekvése tehát – minden hazai és külföldi állítással szemben – nem a média- vagy más diktatúra felé tett lépés volt, hanem a valódi, demokratikus rendszerváltás előtt tornyosuló akadály elhárításának kísérlete.

„Bolgár úr és a megvilágítás"

A fentebb elmondottak miatt, a valóban demokratikus rendszerváltozás esélye szempontjából szinte felbecsülhetetlen fontosságú volt, hogy néhány balliberális színezetű sajtóorgánumban nagyon eltökélten és nagyon hitelesen léptek fel az önkényeskedőkkel és támogatóikkal szemben. Itt most csupán azt a világhálós újságot *(Index)* idézzük, amelynek tisztességes és állhatatos újságírója *(Bodoky Tamás)* egyik cikkében *(Bolgár úr és a megvilágítás)* éppen esettanulmányunk alanyának különös műsorvezetői magatartását veszi szemügyre.[397]

> *„Volt nekem egy jó erős sztorim"* – írja Bodoky, méghozzá a Kruchina fivérekről. Őket a 2006. őszi „zavargások" idején verték össze azonosító nélküli, símaszkos rohamrendőrök – a Rebisz egyik kiemelőcsoportja – az üres utcán. *„A fiúknak elég meggyőző alibijük volt: a védelem által felkutatott két tanú, az AP hírügynökség fotóriporterei – egy amerikai és egy Pulitzer-emlékdíjas magyar – egybehangzóan azt állították a fiúk ellen csoportosan, felfegyverkezve elkövetett, hivatalos személy elleni erőszak gyanújával nyomozó ügyészségen és az Indexnek is, hogy Kruchina Károly és Vince az elfogásuk előtti órákat – amikor a rendőrök szerint a körúton zavarogtak – a társaságukban töltötték, és nem csináltak semmit."*

[397] Bodoky Tamás: Bolgár úr és a megvilágítás. Index, 2007. április 6., http://index.hu/velemeny/jegyzet/bolgar7627/

A mentőtanúknak köszönhetően előzetes letartóztatás helyett csak házi őrizetbe került Kruchina fivérek a magyar sajtóban először az Indexben vállalták névvel és arccal, hogy beszámoljanak a rendőri brutalitásról, amit letartóztatásukkor, illetve azután a X. kerületi rendőrkapitányságon tapasztaltak. *„A fiúkat az ügyben meghallgatta az Országgyűlés emberi jogi bizottsága és a Morvai Krisztina-féle vizsgálóbizottság is, Károlyt még Franco Frattini, az Európai Bizottság alelnöke is fogadta budapesti látogatásakor."*

Bodoky az ügy fejleményeiről folyamatosan beszámolt az Indexben. Valószínűleg az ő állhatatos újságírói ténykedésének is köszönhetően az ügyészség 2006. decemberben – a rendőr tanúk terhelő vallomásai ellenére – megszüntette a Kruchina fivérek ellen indított nyomozást.[398]

S itt lép a képbe balliberális műsorvezetőnk. Miként Bodoky írja:

> *„[2007] március 19-én a Klubrádióban, Bolgár György műsorában kiderült, hogy a Kruchina fivérek a Fradi szűk magjához tartozó sötét, kődobálós huligánbanda tagjai, akik olyan mértékben jobboldaliak, hogy az már a jobboldalt is sérti. Morvai Krisztina csinált belőlük médiasztárt, amikor körbefutotta velük a tévéstúdiókat, hogy micsoda ártatlanok, de március 15-én lebuktak, mert a Kruchina Karcsika, aki nem egy Einstein, a TV2 élő adásában bontotta a volt Balettintézet állványzatát, és barikádot épített."*

Tehát ősszel is nyilván zavarogtak, hazugság volt az ártatlanságuk – vonta le a következtetést a bőbeszédű betelefonáló a műsorvezetővel egyetértésben, *„közösen sajnálkozva még egy sort*" azon, hogy mindezzel mennyire megalázták a rendőröket, *„akik minket éppen a Kruchina-féléktől védenek"*.

Bodoky ezek után felhívta Bolgárt, ugyan adná már meg a névtelen betelefonáló telefonszámát. *„Mert ha ezúttal tényleg – és anno esetleg mégis – zavarogtak a Kruchinák, akkor sajnos azt is meg kell írnom, nincs mese."*

Bolgár nem adott telefonszámot, viszont Bodokyt kisvártatva felhívta egy *„penetráns modorú, ám rutinos nyilatkozónak tűnő illető"*. A rádióban elhangzottakat annyival egészítette ki, hogy *„ő a deklasszált Kruchina család jó ismerője, a fiúk egy gróf és egy konyhalány nászából születtek, a rendőrök pofáról ismerik őket, mert minden balhénál ott vannak, az Erzsébet hídi csatát együtt vívták Budaházyval, március 15-én Károly a gyújtogatást irányította a barikádokon."* A nevét és az elérhetőségét többszöri kérésre sem közölte. *„Ezt írja meg szerkesztőkém, majd én keresem, ha jónak látom"* – tette le a telefont.

Bolgár György műsorát elég sokan hallgathatják – állapítja meg Bodoky –, *„mert többfelől is visszajött aztán, hogy csúnyán bebuktam a sztorimat. Mindenki a Klubrádióra hivatkozott, személyesen vagy a tévéközvetítésekben – a rejtélyes betelefonálót leszámítva – senki sem látta Károlyt a barikádokon."*

A történet folytatása számunkra – a balliberális médiavilágot és hatását vizsgálók számára – különösképpen azért tanulságos, mert arra hívja fel a figyelmet, hogy milyen újságírói elszántság, hajthatatlanság szükséges az igazság kiderítéséhez; ill. megfordítva a dolgot: mivel az efféle újságírói tisztesség és elszántság olyan ritka, mint a fehér holló, elképzelhetjük, hogy a

[398] Kruchina Károly részletesen beszámolt a rendőrök általi „lemészárlásukról" az Emberi jogi bizottságnak a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben zajlott kihelyezett ülésén (2006. okt. 13.). Az Éjjeli Menedék stábja megörökítette ezt az eseményt: http://www.youtube.com/watch?v=7mzsG4n3cQc&feature=youtu.be.

Bolgár-félék hány hazugsága vagy akár csak szolgalelkű tévedése marad kiderítetlen, s járul hozzá a valóság súlyos meghamisításához. Adjuk át a szót ismét az Index újságírójának:

> *„Elballagtam a legközelebbi NAVA-pontra, és elejétől a végéig megnéztem a TV2 közvetítését, de még csak hasonló figurát sem sikerült felfedeznem a helyszíni tudósításokban. Aztán felhívtam Kruchináékat, meséljenek, ugyan mit csináltak 15-én? Állításuk szerint külföldön voltak a hosszú hétvégén, nem egymagukban. Én csak a szállásadójukat hívtam fel, aki megerősítette: március 14-től 18-ig nála, Budapesttől ezer kilométerre voltak mindketten."*

Meg is jegyzi Bodoky, kellő gúnnyal a hangjában: *„már csak annyi baj van a Pulitzer-emlékdíjjal, Táncsics-díjjal és Szabad Sajtó-díjjal kitüntetett Bolgár György műsorában megnyilvánuló betelefonáló által felsorolt tényekkel, hogy ezek a diplomás, ám könnyűsúlyú gyerekek nem tartoznak a Fradi kemény magjához, korábban sohasem kerültek összetűzésbe a rendőrséggel vagy a törvénnyel, nem hakniztak tévéstúdiókban (az Indexen kívül csak a TV2 Mokka című reggeli műsorában szerepeltek egy alkalommal)."*

Balliberális műsorvezetőnknek elméletileg még lett volna esélye arra, hogy megelőzze a mi szigorú ítéletünket újságírói ténykedésére vonatkozóan: ha belátta volna tévedését, ha elismerte volna, hogy a betelefonáló csőbe húzta, s szánta-bánta volna. S akkor még védekezhetett volna azzal – amivel rendszeresen szokott –, hogy *ő csak meghallgatja a betelefonálókat*. Ámde amikor Kruchina Károly a *Megbeszéljük* című műsorban elhangzottak miatt helyreigazítást kért a Klubrádiótól és Bolgár Györgytől, nem mutattak hajlandóságot erre.

Kruchina Károly perre vitte a dolgot *nagy nyilvánosság előtt elkövetett rágalmazás*, a *„személyiségi jogaikban súlyosan sértő műsorvezetői magatartás"* miatt. Három év múltán a Magyar Nemzet arról számolhatott be, hogy másodfokon is pert nyertek a Kruchina testvérek a Klubrádió ellen, azaz *„a Fővárosi Ítélőtábla helybenhagyta a Fővárosi Bíróság ítéletét, amely első fokon összesen kétmillió forint kártérítés megfizetésére kötelezte a kereskedelmi rádiót és a Bolgár György Megbeszéljük című műsorába betelefonáló hallgatót."* A lapnak nyilatkozó felperes, Kruchina Károly elmondta, hogy *„Azóta sem derült ki, hogy Bolgár úr miért védte ennyire azt, aki ekkora kárt okozott neki"*, majd hozzátette: *„félelmetes az analógia a névtelen betelefonálók és a símaszkos rendőrök között"*, és *„számtalan városi legenda kering drágabolgárúr szervezett betelefonálóiról..."*[399]

Egyelőre ehhez nincs mit hozzátennünk. A rejtett (hátsó) indítékokkal, mozgatórugókkal majd az újságírói életmű harmadik mozzanatának felelevenítése után foglalkozunk.

Bolgár György EU-s küldetésben

Idézzük fel még egyszer a Klubrádió műsorvezetőjének az Európai Parlamentben elhangzott emlékezetes beszédét, ennek is utolsó mondatát: *„Utal bármi is arra, hogy a médiaszabadság még mindig létezik Magyarországon? Nem, a legkevésbé sem."*[400]

---

[399] Jogerős: pert nyertek a Kruchina testvérek a Klubrádióval szemben. MNO, 2010. április 29., http://mno.hu/belfold/jogeros_pert_nyertek_a_kruchina_testverek_a_klubradioval_szemben_-233005

[400] „Drágabolgárúrék" és Morvai vitája az EU-ban, http://www.youtube.com/watch?v=s_4-CNp5FgA

Vajon mire alapozta ezt a megállapítását balliberális médiaszemélyiségünk? Egyebek között ezt hozta fel érvként: *„...a választások után az új Orbán-kormány minden állami hirdetést és államilag finanszírozott programot beszüntetett”* a Klubrádiónál.

Felmerül azonban a kérdés: ha *nem szüntette volna be*, akkor azzal az Orbán-kormány vajon a sajtószabadságot, a demokráciát szolgálta volna? Megfordítva a kérdést: azzal, hogy megszüntette a Klubrádió támogatását, az Orbán-kormány valóban a médiaszabadságot akadályozta-e?

Mielőtt válaszolnánk e kérdésekre, közbevetőleg villantsuk fel, hogyan viszonyult a korábbi kormányfő az ellenzéki médiához, a szólásszabadsághoz: a Magyar Hírlap idevágó összeállításából kiderül, hogy a lap egyik munkatársa is részt vett a EP-i meghallgatáson, de nem mint meghívott előadó, hanem csak mint hozzászóló fejthette ki véleményét. Pindroch Tamás egyebek között elmondta, hogy Gyurcsány Ferenc akkori kormányfő egy, a lapjukban megjelent vélemény miatt *arra utasította a kormány hivatalait, hogy mondják le a Magyar Hírlap előfizetését.*[401]

Visszatérve a kérdésekre: Bolgár György életművének fentebb vizsgált két mozzanatára gondolva, úgy véljük, alapos okkal leszögezhető: 1) a műsorvezető-újságíró munkássága nem a demokráciát szolgálta és szolgálja, hanem demokrácia- és nemzetellenes törekvéseket; 2) az Orbán-kormányt megelőző időszakban nemzet- és demokráciaellenes erők nyújtottak anyagi és eszmei támogatást a szóban forgó rádiónak[402]; 3) egy valódi demokráciát felépíteni igyekvő kormányzat részéről nemhogy demokráciaellenes lépés a Klubrádióhoz hasonló médiumok állami támogatásának megszüntetése, hanem demokratikus követelmény vele szemben. Ilyen sajtóorgánummal szemben egyedül az tekinthető önkényes, diktatórikus lépésnek, ha a kormány a magánpénzekből való működését és a szabad szólását gátolná, akadályozná. De ilyesféle akadályozások fel sem merültek, és fel sem merülhettek az Orbán-kormány vonatkozásában – s erre Morvai Krisztina is rámutatott az Európai Parlamentben elhangzott hozzászólásában.

Az alábbiakban a legfontosabb felvetéseit, ellenérveit foglaljuk össze.

Mint az Európai Parlament magyar, független képviselője, Morvai Krisztina megkérdezte a jelenlévő újságírókat – Bolgár Györgyön kívül pl. Horváth Gábort, Népszabadság főszerkesztő-helyettesét, Stephen Pearse-t, az Európai Újságíró-szövetség képviselőjét –, hogy mik azok a témák, amelyekről ma Magyarországon nem lehet írni, illetve beszélni. *„Kérem, hogy osszanak meg velünk néhány témát, mert körülbelül húsz különböző, erősen kormányellenes tv- és rádióműsort, újságot vagy napilapot tudnék most felsorolni, viszont egyetlen egy olyan esetet sem tudnék felidézni, amikor valamely témával ne foglalkozhattak volna, mondván, hogy az tabu.”* Szintén példákat szeretett volna hallani tőlük olyan esetekre, amikor akár a „félelmetes” médiahatóság vagy akár a rendőrség újságírókat büntetett volna meg politikai nézeteik miatt. Morvai emlékeztetett arra is, hogy 2002-ben az akkori illetékes miniszter egy körlevélben tiltotta meg az állami cégeknek, hogy a Magyar Nemzetben, *„egy jelentős jobboldali, nemzeti érzelmű lapban”* hirdessenek.

---

[401] (Meghallgatták Brüsszelben újságírónkat. 2012. február 29., http://www.magyarhirlap.hu/kulfold/meghallgattak_brusszelben_ujsagironkat.html)

[402] A Klubrádió kereskedelmi rádió, közvetett tulajdonos: a nagy múltú Dunaholding-csoport első embere, Arató András. A rádiónak 2008-ban 876 millió, 2010-ben 448 millió forint árbevétele volt. A Táncsics Alapítvány 2011-ben 16 millió forinttal támogatta. In: Bódis András: Balsors?, Heti Válasz, 2011.10.19., http://hetivalasz.hu/itthon/balsors-42181/

Morvai csodálkozását fejezte ki amiatt, hogy az EU nem szervezett ilyen meghallgatást, amikor Budaházy Györgyöt pusztán azért tartóztatták le, mert mozgalmat vezetett az unióhoz való csatlakozás ellen; de még akkor sem, amikor az Európai Néppárt vezetője „Orbán úr vendégeként" Magyarországon tartózkodott 2006. október 23-án, és saját maga tapasztalhatta meg, hogy *„a Gyurcsány-kormány rendőrei hogyan alkalmaztak brutális és tömeges erőszakot békés polgárokkal szemben"*. Holott az EU *„elvileg védelmezője az emberi jogoknak, a szólás- és sajtószabadságnak"*.

Majdani végső következtetéseink szempontjából igencsak figyelemreméltó, hogy Morvai mivel zárta hozzászólását.

> *„Természetesen hozzászoktunk, hogy mióta miniszterelnökünk, Orbán Viktor elkezdte használni a gazdasági szabadságharc kifejezést, és kormányunk bevezette a multikat és a bankokat sújtó ún. krízisadót, azóta az Unió nap mint nap szervez olyan eseményeket, amelyeken Magyarországot pellengérre állítják. Nem érdekes, hogy milyen békességben és egyetértésben képes az öt párt együttműködni, mikor a status quo megőrzéséről van szó?"*

Végső következtetéseink levonása előtt még említést kell tennünk Bolgár György egy másik szerepléséről. Az iménti parlamenti meghíváshoz kapcsolódott egy másik, amely Stockholmba szólt. A svéd fővárosban *„Jelentés Magyarországról"* címen tartottak beszélgetést magyaroknak.[403] Az m1 Híradója így számolt be róla:

> *Az esemény liberális szervezői mindent megtettek azért, hogy stábunk ne tudja rögzíteni, amint a helyi magyar közösség tagjai kérdőre vonták őket és az előadókat, amiért nem tehettek fel kérdéseket. Az egyik szervező annyira igyekezett a fényképezőgépe vakujával a kamerába villogni, hogy el is esett a színpad előtt. /Egy hölgy:/ „Svédországban ez nem igazából szokás." A Svédországban élő magyarok ezért nem értették, hogy miért nem kérdezhettek és miért próbálták megakadályozni a forgatást. A Svéd Akadémia és a Pen Nemzetközi Írószövetség rendezvényének fő előadója Bolgár György volt. Az újságíró hosszan sorolta, hogy szerinte a magyar kormány hogyan lehetetleníti el a demokratikus ellenzéket. /B. Gy. olvassa:/ „Hatalmas változások történtek Magyarországon, amelyek oda vezetnek, vagy talán már vezettek is, hogy egy tekintélyelvű rezsim alakuljon ki egy parlamenti demokrácia álcája alatt." – mondta Bolgár György. A Jelentés Magyarországról címen rendezett előadás bevezetőjében a svéd moderátor a szélsőjobboldal európai és kifejezetten magyarországi előretöréséről beszélt. Ezután több előadó is a magyarországi holokausztról, a zsidóüldözésről, valamint a Jobbik romák elleni fellépéséről osztotta meg nézeteit. A hallgatóság több tagja szerint az előadások rendkívül egyoldalúak voltak, és csak arra volt jó az esemény, hogy lejárassa Magyarországot. A szervezők végül – arra hivatkozva, hogy a terem bérleti ideje lejárt, megköszönték a részvételt és a villany lekapcsolásával véget vetettek a rendezvénynek. /a közönség soraiból:/ „Hazaárulók! Hazaárulók!"/egy férfi, felháborodva:/ „Tessék! Meg lehetett hallgatni ezt a kétórás műsort, de nem lehetett kérdezni..."*

[403] „Bolgár György, botrány! Liberálisok járatták le Magyarországot Stockholmban.", http://www.youtube.com/watch?v=ugFj2SsXpN4

Indítékok, hátsó szándékok

Rejtett indítékoknak, hátsó szándékoknak e könyv más fejezeteiben is utána eredtünk és eredünk, ezért itt – ezúttal Bolgár Györgyhöz köthetően – igyekszünk minél rövidebbre fogni felismeréseinket.

A magyar műsorvezető EU-s meghívásai, ennek előzményei egyértelműen arra utalnak, hogy Bolgár György alkalmasnak és hasznosnak tekinthető segítője azoknak a nemzetközi, balliberális erőknek, amelyek különféle indítékokból a nemzeti érzések, nemzeti érdekek, nemzeti hagyományok gyengítésében, halványításában érdekeltek. Ebbe az erőcsoportosulásba éppen úgy beletartoznak azok a pénzügyi erők (pénzhatalmak), amelyek ellen – Morvai szavaival élve – Orbán Viktor meghirdette Magyarország gazdasági szabadságharcát, mint azok az internacionalista és individualista-liberális eszmeiségű erők, amelyek a nemzeti szellemiséggel, konzervativizmussal és kereszténységgel szemben inkább a nemzetek felettiséget, a „haladást", a „multikultúrát", a materialista-fogyasztói létet részesítik előnyben. Végezetül nem hallgatható el, hogy ugyanennek az érdekcsoportosulásnak meghatározó részét képezik azok, akik a zsidóüldözések érintettjeinek tekinthetők, vagy együtt éreznek az üldözöttekkel, vagy éppen politikai és anyagi előnyöket húznak az üldözöttek melletti hangos kiállásból.

Tárgyszerűen megállapítható például, hogy az Orbán-kormány mindent elkövet a hazai zsidóság érdekében és védelmében. Egyetlen döntésénél sem lehetett még nyomokban sem kimutatni, hogy az bármelyik zsidó egyén vagy zsidó közösség ellen irányult volna. Amikor tehát az Orbán-kormány médiaintézkedéseihez akár az EP-ben, akár Stockholmban, akár bárhol másutt hozzákapcsolják a „szélsőjobboldal előretörését" vagy vele kapcsolatban a holokausztot, a zsidóüldözést, vagy a Jobbiknak a „romák elleni fellépését", akkor ennek soha nem alapos oka, hanem jól megragadható célja van: a kétharmados választási győzelemhez jutott nemzeti erők minden eszközzel való meggyengítése, a balliberális, ill. pénzhatalmi erők elvesztett pozícióinak bármi áron való visszaszerzése.

Ugyancsak árulkodó Bolgár György betelefonálójának szóhasználata: aki *deklasszált* családnak titulálja az általa lejáratni, elkaszálni szándékozottakat, vagy olyanoknak, akik „*egy gróf és egy konyhalány nászából születtek*", az aligha szocializálódott másutt, mint a Kádár-rendszer hithű kommunistái, internacionalistái között. Meg olyan *antinacionalisták* között, akik Erdélyre csak úgy tudnak gondolni, mint Soros György édesanyja. Korábban már említettük a nyitott társadalom szószólójának Csoóri Sándorhoz intézett különös figyelmeztetését: *„Sándor, vigyázzatok ezzel az erdélykedéssel, mert anyám, szegény, azt emlegeti, ha a magyarok szájukra veszik Erdélyt, másnap viszik a zsidókat."*

Nem feladatunk kideríteni, hogy Bolgár György pontosan milyen okokból s indítékokból vált részévé a szóban forgó, nemzetellenes csoportosulásnak. Egy különleges könyvben lelt meghatározások segítségével csak annyit tudhatunk megállapítani, hogy e sokszorosan kitüntetett balliberális médiakatona a szó szoros értelmében *nem része* – illetve *nem kíván része lenni* – egy olyan nemzetnek, amelyet a konzervatív társadalom- és történelemszemlélet így határoz meg:

„A nemzet *nemcsak a ma élők közös nyelvvel, történelemmel, kultúrával és a saját sorsalakításával rendelkező közössége, hanem az egykor volt nemzedékek, a jelenleg élők és a majdan születendők időn túli szövetsége."*

A különleges könyv Raffay Ernő történész születésnapjára készült tisztelgés barátai, szellemi küzdőtársai részéről.[404] Tőkés László *Köszöntő* című írásában[405] ezt fűzi az iménti meghatározáshoz:

„Ha e végtelen szerves láncolat megszakad, a nemzet elveszti önmagát, múltjával együtt a jövőjét is. Tudták ezt azok, akik a szocialista embertípus előállításán ügyködve próbálták megfosztani a magyarságot folytonosságtudatától, jövendőt ígérő múltértelmezésétől, értékiránytűitől és történelmi hőseitől, hamis ideálokat állítva a nemzet elé."

Nem tudhatjuk tehát, hogy Bolgár György is azok közé tartozik-e, akik *tudván tudva* próbálják megfosztani a magyarságot pl. *folytonosságtudatától*, s ezért siet semmibe venni történetesen a rovásírás jelentőségét. Csak azt tudhatjuk, hogy éppen olyan magatartás-jegyeket mutat, mint azok a szabadkőművesek, akikről Raffay ír történészi körültekintéssel és alapossággal. A szóban forgó ünnepi, születésnapi kiadvány címadó tanulmányában *(A történész igazsága és magányossága)* Tóth Gy. László Raffay Ernő gondolait elemzi és idézi a radikális szabadkőművesekről. *„Nyilvánvaló* – állapítja meg Tóth Gy. –, *hogy ez a [radikális szabadkőműves] szellemiség és gondolkodásmód a mai balliberális értelmiségi holdudvar és a volt SZDSZ sajátja. Igaza van Raffaynak, amikor erről így ír: »értjük azt, ha egy betelepedett [...], jövevény család sarja szellemileg és érzelmileg, tudatában és lelkében nem képes azonosulni az elmúlt ezer magyar esztendővel. De miért kell álkultúrának titulálni azt, amit nem az ősei teremtettek?«„*[406]

Történelmi tény, hogy e radikális kisebbség, illetve e radikális balliberális magatartás mérhetetlen károkat okozott a magyarságnak, Magyarországnak. Ennek fényében kell nézni Orbán Viktoréknak azt a törekvését, hogy − megtörendő e szellemiség médiabeli uralmát és fölényét − nekifogtak a magyar média kiegyensúlyozottabbá tételének, a nemzeti média-hadállások módszeres kiépítésének.

[404] A történész igazsága és magányossága. Tanulmányok a 65 éves Raffay Ernő tiszteletére. Szerk.: Nagy Miklós Mihály. Kárpátia Stúdió, Budapest, 2013. A könyv 250 számozott példányban jelent meg.

[405] Id. mű 7. o.

[406] Id. mű 13−14. o.

Tizedik fejezet

MAGYAR SAJTÓ: DEMOKRÁCIAVIZSGÁRA BOCSÁTVA I.

A KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁG AZ ORSZÁGOS SAJTÓBAN

Bevezetés

Könyvünk negyedik fejezetében egy esettanulmány keretében – a Horthy-temetés kapcsán – megvizsgáltuk a rendszerváltás utáni magyar tömegközlés (országos sajtó) érzelmi kötődését, s rámutattunk a létező balliberális sajtóhegemóniára. Ugyanitt, egy másik esettanulmányban – ezúttal Gyuricza Péter újságíró „segítségével" – rámutattunk a „liberális" logika (demokráciafelfogás) megbicsaklására is. Noha mindkét esetben vitába szálltunk a balliberális felfogással, egyik esetben sem gondoltuk, hogy maga a felfogás, a hangoztatott álláspont eleve demokráciaellenes lenne. Ebben a fejezetben viszont azt kívánjuk igazolni, hogy bár a balliberális politikai tömörülés a sajtójával egyetemben minden alkalmat és ürügyet megragadott, hogy a „jobboldalt" és tömegközlését szélsőségesnek és antidemokratikusnak (veszedelmes nacionalistának, rasszistának, antiszemitának, diktatórikusnak stb.) állítsa be, valójában a balliberális politikai tábor és sajtójának meghatározó része adta több ízben is tanúbizonyságát szélsőséges, súlyosan nemzet- és demokráciaellenes felfogásának, magatartásának.

Ezt igazolandó, előzetesen két dolgot kell tennünk. *Egyfelől* – immár megkerülhetetlenül – rövid fogalmi tisztázásba kell bocsátkoznunk a demokrácia lényegét, alapvetését illetően. *Másfelől* pedig olyan viszonyítási pontokat kell keresnünk, amelyeknél a magunk meggyőződésén túl száraz tények és vitathatatlanul tárgyilagos és elfogulatlan vélemények igazolják a vizsgált sajtószereplők nemzet- és demokráciaellenességét.

Fogalmi tisztázás

Számtalan demokráciafelfogás létezik, s ezeknek még a futó bemutatása is meghaladná e könyv és kitűzött témánk kereteit.[407] Éppen ezért a demokráciának csupán néhány, a rendszerváltozás és a tömegközlés szempontjából fontos elemével, ezek értelmezésével foglalkozunk.

A *demokrácia* szó ógörög eredetű, jelentése: *a nép uralma*.

A Magyarországra jellemző *képviseleti demokráciában* a nép által közvetlen vagy közvetve *választott* képviselők hozzák meg bizonyos közügyekkel kapcsolatos döntéseiket, az alkotmány megszabta keretek, határok között. *A hatalmi ágak szétválasztása, a hatalom megosztása,* a *nyilvánosság* és a *népszavazás a demokratikus hatalomgyakorlás és berendezkedés fontos biztosítékai.*

A *demokrácia* mint *népuralom* nem önmagában való érték. Ha beteljesül Platón idevágó véleménye és látomása, akkor a demokrácia a csőcselék uralmaként valósul meg, vagyis olyan választók politikai rendszereként, akik a szabadságot megfelelő erények (például mértékletesség) hiányában a szélsőségességig fokozzák, s így a szabadságból szabadosság lesz. Ilyen értelemben – a mi felfogásunk szerint – a *demokrácia mint politikai rendszer, mint a demokratikus szemlélet (gondolkodásmód) és magatartás közéleti megtestesülése, nem a népuralom, hanem a népfenség érvényesülése végett kívánatos. Népfenségen* pedig azt értjük,

[407] Ld. pl.: http://hu.wikipedia.org/wiki/Demokr%C3%A1cia

hogy a nép által választott képviselők nem feltétlen a nép kifejezett *akarata* szerinti döntést hoznak, hanem mindenekelőtt a nép *érdekei* szerintit. Ez pedig csak a nép, illetve a nép mint történelmi, kulturális, nyelvi stb. közösség (azaz: nemzet) iránti teljes felelősség birtokában képzelhető el.

A nemzet iránti felelősség híján, ill. a fentebb említett biztosítékok nélkül a szabad választások önmagukban nem garantálják a nép – a választók, a választói többség – akaratának és érdekeinek érvényesülését. *A démoszt (népet) becsapó felelőtlen demagógiával (népbutítással), a népre (népakaratra, népjólétre) hivatkozva, önös, ill. demokrácián túli, idegen hatalmi érdekeknek lehet érvényt szerezni.*

Mindezek fényében *demokráciaellenesnek* tekintünk:

- minden olyan politikai döntést és cselekedet, amelynél egyértelműen kimutatható az *önös,* ill. *demokrácián túli, esetenként idegen* politikai, hatalmi vagy anyagi érdek *felelőtlen* érvényesítésének szándéka a népérdek (nemzetérdek) érvényesülésének kárára;
- minden olyan politikai döntést és cselekedetet (ide értve a *„politikailag korrekteket”* is), amely a demokrácia biztosítékainak – így például a nyilvánosság, a tájékozódási szabadság, a véleménynyilvánítási és szólásszabadság, a gyülekezési szabadság – korlátozására irányul;
- minden olyan közéleti megnyilvánulást – beleértve a sajtó működését is –, amely elősegíti az iménti értelmezések szerint *demokráciaellenes* politika érvényesülését, térnyerését.

Viszonyítási pontok

Új médiatörténelmünk időkeretében két olyan nagyszabású politikai esemény is történt, amely kiválóan alkalmas arra, hogy a hozzájuk való viszonyulás alapján ítéljük meg a hazai sajtó egy részének demokratikus (demokráciaellenes) voltát, illetve a demokrácia szolgálatára való alkalmasságát (alkalmatlanságát).

Az egyik: *a kettős állampolgárság megadását célzó 2004. évi népszavazás.*

A másik: *a gyurcsányi (őszödi) beszéd nyomán 2006 őszén kibontakozott tiltakozás, illetve kíméletlen rendőri fellépés.*

Ebben a fejezetben az első, a következőben a második viszonyítási ponthoz mérjük a magyar sajtó magatartását, teljesítményét.

KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁG: IGEN VAGY NEM?

A kettős állampolgárság, ill. az erről szóló népszavazás kérdésköre bő egy hónapon keresztül volt témája a magyar országos sajtónak. A Political Capital elemzéseinek köszönhetően nyomon követhetjük, hogy ebben az időszakban hol és milyen tartalmú publicisztikai írások jelentek meg a kettős állampolgárságot *támogatandó*, illetve *elutasítandó*.

Tehát nem azt vizsgáljuk, hogy a magyar sajtó mennyire jól vagy rosszul töltötte be fő hivatását, látta el *közvetítő* szerepét, s *tájékoztatott* a témával összefüggő hírekről vagy állásfoglalásokról. Habár annyi azért feltétlenül megjegyzésre méltó, hogy míg október 29-től kezdve a kettős állampolgárság témájában sorra születtek a cikkek a magyar írott (s kiváltképp az országos) sajtóban, a Magyar Televízió Híradója november 20-án számolt be először – s még mindig nagyon röviden – a népszavazás kezdeményezőjének, a Magyarok Világszövetségének az éppen időszerű rendezvényéről.[408] Elemzésünk tárgya tehát ezúttal kifejezetten az, *hogy az egyes médiumok publicisztikai írásaikkal milyen irányban igyekeztek befolyásolni a közvéleményt, s rajta keresztül a népszavazás eredményét.*

A népszavazással eldöntendő két kérdés közül a vizsgálódásunk szempontjából érdekes így hangzott:

> *Akarja-e, hogy az országgyűlés törvényt alkosson arról, hogy kedvezményes honosítással – kérelmére – magyar állampolgárságot kapjon az a magát magyar nemzetiségűnek valló, nem Magyarországon lakó, nem magyar állampolgár, aki magyar nemzetiségét a 2001. évi LXII. törvény 19. §-a szerinti „Magyar igazolvánnyal" vagy a megalkotandó törvényben meghatározott egyéb módon igazolja?*

A NEM-et *támogató* politikusokról és újságírókról

- a fenti fogalmi tisztázás alapján
- a soron következő tényeket és álláspontokat figyelembe véve

egyaránt úgy ítéljük meg, hogy kimerítették a *nemzetellenesség* és *demokráciaellenesség* fogalmát. A szóban forgó újságírók akadályt gördíthettek volna a politikusok antidemokratikus, nemzetellenes törekvései elé; ehelyett azonban határozott támogatásban részesítették őket, ismét – nem először – szereptévesztésbe esve, a demokrácia érvényesülését, valamint a nemzeti önérdek-érvényesülést akadályozva.

[408] Varga Domokos György: Válaszom az „ankét" kérdéseire. (Ankét – a kettős állampolgárságról. Adatok, állásfoglalások, elemzések. http://www.kettosallampolgarsag.mtaki.hu/anket/ank_21.html)

Különös kormánykampány a NEM-ért[409]

Az éppen kormányzó baloldal éppen hatalmon lévő képviselői egyértelműen és nyomatékosan NEM-et mondtak a kérdésre, s a NEM túlsúlyra kerülése, illetve a népszavazás eredménytelensége érdekében a legközönségesebb hazudozástól, manipulálástól, sőt, a nyilvánvaló törvénysértésektől sem riadtak vissza. Noha a vonatkozó törvény határozottan tiltotta (s tiltja), hogy a népszavazás kiírása után a kormány bármilyen módon is befolyásolni próbálja annak eredményét, *a magyar kormány nyílt és zajos, ráadásul hazugságelemekkel átszőtt kampányt folytatott a külhoni magyarság „befogadása" ellen.*

De más szempontból is különösnek, sőt páratlannak mondható a *magyar* kormány magatartása. Vessük össze vele a román, a szerb, a horvát – vagy akár a német és az izraeli politikai megfelelőjét. Mindegyikről elmondható, hogy bármilyen színezetű volt éppen, határozottan ösztönözte a határon túl élő nemzettársak kettős állampolgárságát. Románia kormányát például az sem aggasztotta, hogy Ukrajna törvényben tiltja állampolgárai számára a kettős állampolgárság státuszát – az ott élő román nemzetiségűek akadálytalanul kaphattak román állampolgárságot. Szerbia és Horvátország parlamentje nem sokkal a 2004. december 5-i magyar népszavazás után döntött úgy, hogy a külföldön élő honfitársak – szerb, illetve horvát – állampolgárságot kaphatnak. Németország és Izrael pedig, mint köztudomású, egykoron még fizetett is a Ceausescu-rezsimnek azokért a szászokért és zsidókért, akiket Románia *a fejpénz* ellenében kiengedett, s akik így német, illetve izraeli állampolgárrá válhattak.

Legyen tehát szegényebb vagy gazdagabb, kisebb vagy hatalmasabb, békésebb vagy békétlenebb valamely ország, *egyvalamiben soha nem volt vita, soha nem támadt éles (sőt, semmilyen) belpolitikai csatározás, ez pedig a máshol élő nemzettársakhoz való kötődés fontossága, természetessége, számukra a „nemzeti" állampolgárság megadásának magától értetődése.* Valóban páratlan – példa nélküli! – a maga nemében, ahogy a balliberális magyar politika (a kormány és a kormánypártok képviselői), no meg a népszavazási kérdésben NEM-mel szavazók vagy nem szavazók megtagadták (kitagadták) saját *véreiket*.

„Végre elvált a szar a víztől"

Duray Miklós, a szlovákiai Magyar Koalíció Pártjának alelnöke, szokatlanul durván, ám annál szemléletesebben fogalmazta meg, mit gondol a NEM-et támogatókról. *„Végre elvált a szar a víztől". „A kettős állampolgárságról szóló referendum valójában arról szól, hogy csaknem 85 évvel Trianon után a magyarok elutasítják-e vagy saját kézjegyükkel is hitelesítik az akkor ránk kényszerített békediktátumot"* – állapította meg még a szavazás előtt Duray. A népszavazás után pedig, immár, leszögezhetjük: a magyarországi magyarok többsége lelkileg is

[409] Ennél a pontnál részben *A törzsi háború természetrajza...* című, idézett könyvem *Befejezés a két igen tükrében* c. fejezetére támaszkodom.

elfogadta Magyarország igazságtalan feldarabolását, s amit saját maga tehetett volna meg az újraegyesülésért, azt sem tette meg.[410]

Vajon miért döntött Magyarország kormánya a NEM mellett? S vajon miért támogatta ebben a magyar sajtó balliberális része?

Duray nyomán fontos mozzanatnak kell tekintenünk, hogy a balliberális tábor fő csapásirányán belül lezajlott egy nagyon gyors és nagyon határozott irányváltás. A Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) ülésén, 2004. november 12-én, a miniszterelnök még nem mondta ki, hogy a nemmel szavazók oldalán áll, s bár mondandójának burkoltan ez volt a lényege, akkor még egyértelműen kijelentette, hogy a kormánynak *nem feladata a szavazópolgárok befolyásolása*, csak az, hogy tájékoztassa őket arról, milyen következményei lehetnek a népszavazás eredményének, ha az igen lesz. S különösen nagy jelentősége van most (az indítékok kutatásakor) számunkra, hogy Gyurcsány Ferenc ekkor még azt is kijelentette, hogy az állampolgárság ügye *„nem lehet kalkulus kérdése”*, azaz, nem aszerint kell dönteni, hogy mi mennyibe kerül. *„Nos, ehhez képest egy-két nap múltán száznyolcvan fokot fordult a véleménye, hiszen nem csupán légből kapott számokkal riogatta személy szerint is a magyarországi polgárokat, hanem félreérthetetlenül kijelentette, hogy nemmel fog szavazni, mert, úgymond, ez a bátor hazafiság”* – írja Duray Miklós, a Magyar Koalíció Pártjának ügyvezető alelnöke idevágó tanulmányában.[411]

Mi forgatta meg ennyire a magyar miniszterelnököt? Mi történhetett a színfalak mögött? Alkotmányjogi szempontból nézve: mitől vetkezett ki ennyire magából, közjogi méltóságából? Annyira, hogy a tételes jogi tiltás ellenére – korábbi álláspontját sutba dobva – nyílt kampányba kezdett a választók befolyásolására, nem-re buzdítására, s nem csupán „kalkulust” készíttetett kormányapparátusával, a kormány minden szóba jöhető minisztériumával, de a tetejébe még *hamis* (a valóságtól elrugaszkodott) kalkulusokat, amelyek alkalmasak voltak a választók (ugyancsak törvényszegő) megtévesztésére.

A válaszhoz közelebb visz Lendvai Ildikónak, az MSZP országgyűlési képviselőcsoportja vezetőjének egyik váratlan vallomása. A *Kereszttűzben* című tévéműsorban mint kérdező újságíró egyik alkalommal azt feszegettem, hogy ő, aki elmondása szerint magánemberként szívesen „megosztaná” lakását határon túli rokonaival, politikusként hogyan utasíthatja vissza a befogadásukat? Nos, az MSZP frakcióvezetője azt felelte, hogy *megkérdezték a választóikat*.

Tehát *e súlyos nemzeti sorskérdésben* a magyar balliberális tábor vezető politikai erőinek magatartását elsősorban az befolyásolhatta, *milyen politikai haszonra számíthatnak* a különféle álláspontok és törekvések esetén. Ezt látszik megerősíteni Eörsi Mátyás ugyancsak váratlan (szókimondó) vallomása, amely a Magyar ATV nevű, erősen balliberális vonzalmú csatornán hangzott el. Az országgyűlés külügyi bizottságának alelnöke, SZDSZ-es képviselő szerint egyebek között az erdélyi magyarok többségének jobboldali szimpátiája miatt nem érdekük sem a szabad demokratáknak, sem a szocialistáknak, hogy választójoggal járó kettős állampolgárságot kapjanak a határon túli magyarok. Szó szerint idézve: *„Megalapozott aggály, és én is tisztában vagyok azzal, hogy az erdélyi magyarok kilencven százaléka a*

[410] Habár igaz, hogy az igen (51,5%) a nemek (49,5%) fölébe kerekedett, de ez a többség nem érte el a szavazásra jogosultak számának egynegyedét (és még egy főt) – hiszen csak a választópolgárok 37 százaléka szavazott –, emiatt pedig az ügydöntő népszavazás eredménytelennek bizonyult.

[411] Duray Miklós: Miért szakadt ketté a MÁÉRT a legutolsó ülésén? 2004. december 29. Kézirat.

Fideszre szavazna, ha lenne választójoga. Ezért valóban úgy gondolom, nem érdekünk szavazójogot adni nekik. Nekem speciel nem érdekem, és azoknak sem, akik a Szabad Demokraták Szövetségére vagy a Magyar Szocialista Pártra szavaztak [...].”

A népszavazás kezdeményezését Duray Miklós voltaképp „veszélyes hazárdjátéknak” ítélte, méghozzá amiatt, mert vele a határon túli magyarság sorsa *„a magyar identitástudatukban megroskadt lelkű emberekre”*, azaz a magyarországi magyarokra lett bízva.[412] Csurka István pedig azt hangoztatta a Nap-kelte egyik adásában, hogy a kormánypropaganda kihasználja az emberek szegénységét, nyomorúságát: könnyű a nélkülözőt azzal ijesztgetni, hogy az ideözönlők azt a keveset is *eleszik*, s azt a kevés munkalehetőséget is *elveszik* előle, amennyi eddig jutott neki. A *felelőtlen* balliberális kormány és *támogató* – ugyancsak felelőtlen – sajtója *nem a nemzet, a népfenség szolgálatába állt, hanem a politikai haszonlesésnek és a nemzetellenes politikai szemléletének engedett.*

„A magyar politikai közéletnek van egy nemzetileg elkötelezett része – a nagyobbik része –, itt vannak jobboldali és baloldali gondolkodású emberek is, és van egy nemzetileg közömbös vagy a nemzettel szembeni ellenérzésekkel teli része, ebben vannak a szélsőséges kozmopoliták, ügynökök, idegenbérencek, magyargyűlölők stb.” – határolta be a szóban forgó kört Duray.

Felelős szocialista, liberális, zsidó állásfoglalások

Az alábbiakban néhány példával bizonyságát adjuk annak, hogy nem volt szükségszerű a balliberális médiumok részéről a politikai haszonra törekvő, nemzet- és demokráciaellenes, *felelőtlen* pártpolitikát, ill. szemléletet követni, megtámogatni. Számos *felelős* baloldali, liberális politikus, értelmiségi, közéleti személyiség szólalt meg azokban a napokban, igazolva, hogy kettős állampolgárság kérdésében nem a bal- és jobboldal között húzódott a fő törésvonal, nem is a liberálisok és a konzervatívok között, de nem is a magyar zsidók és nemzsidók között. Hanem a nemzetükért, embertársaikért, a közös jövőért felelősséget érzők, a nemzetüket szolgálni igyekvők között, és a nemzetszolgálatot semmibe vevők között.

Az MSZP társadalompolitikai tagozata: a vezetőség hagyjon fel a „nem”-kampánnyal

A választások előtt nem sokkal végre a nyilvánosság előtt is megszólalt a szocialisták amúgy teljesen háttérbe szorított, „nemzeti” érzelmű része. *„Az MSZP társadalompolitikai tagozata a pártelnökség által sulykolt elutasítással ellentétben arra buzdítja a választókat, szavazzanak lelkiismeretük szerint, az MSZP vezetőségét pedig felszólítják, hagyjon fel a »nem«-kampánnyal, az ugyanis ellentétes a baloldali érzelműek jelentős részének véleményével”* – olvashattuk a magyar sajtóban 2004. november 30-án. Másnap e tagozat egyik tagja, Kósa Ferenc országgyűlési képviselő szó szerint ezt nyilatkozta a Kossuth Rádió reggeli krónikájában: *„Hagyni kellene a francba (sic!) ezt a méltatlan pártpolitikai huzakodást, és azt kellene mondani, hogy próbáljunk meg együtt dolgozni. Egy 5%-os liberális párt megengedheti magának, hogy egy olyan választ keres, amit a társadalom 5%-a támogat, de az MSZP-nek olyan választ kell képviselnie, amivel a lakosság 50%-a ért egyet.”*

[412] Duray, id. mű

Hegedűs Zsuzsa hadjárata az IGEN-ért

Hegedűs Zsuzsa szociológus (az SZDSZ alapítójának, Kis Jánosnak egykori felesége) szinte hadjáratot folytatott *az IGEN-ért*, ügyelve arra, hogy bal- és jobboldali médiumokban egyaránt elhangozzék tényekre épített, határozott véleménye. Például ez:

> *„…aki igennel voksol, az a jövőre szavaz. […] A többes állampolgárságé a jövő. A kettős állampolgárság egy útlevéllel jár, amely az idén még négyezer forintba kerül. Utána havonta harmincezer forintért válthatok magamnak társadalombiztosítást. Tehát mindenért én fizetek. Más jogosultság nekem nem jár. Nekem mindig is volt pesti lakcímem és lakásom is, de most ez csak arra jó, hogy kapjak egy lakcímkártyát, de sem tb-t, sem TAJ-kártyát nem kapok érte. Ezek a Nyugaton élő több százezer kettős magyar állampolgár jogai. Ugyanezeket kapnák meg a határon túli magyarok is, semmi többet. Két helyen senki sem szavazhat. Aki most decemberben igennel szavaz, az a jövőre voksol, mert az EU-ban az emberek szabadon mozoghatnak, vállalhatnak munkát.”*[413]

Debreceni rabbi: Be kell engedni őket!

Halmos Sándor, a debreceni zsidó hitközség akkori ügyvezető igazgatója egyértelmű, világos szavakkal mondta ki – ráadásul a polgári körök rendezvényén:

> *„Ha az esőben testvérünk az ajtón kopogtat, nem kérdezünk tőle semmit: beengedjük. Ezt kell tenni a határon túli testvéreinkkel is, és igennel kell szavazni a december 5-i népszavazáson – mondta Halmos Sándor, a debreceni zsidó hitközség ügyvezető igazgatója a polgári körök debreceni rendezvényén, kedden este.*
>
> *Évszázadok óta együtt élnek a Kárpát-medencében magyarok és zsidók, s utóbbiak ugyanúgy hazájuknak érzik Magyarországot, mint az előbbiek – hangoztatta Halmos Sándor, a Zsidó Hittudományi Egyetem docense, a debreceni zsidó hitközség ügyvezető igazgatója. A szónok szerint nem helyes a határon túliak kirekesztése, és amint fogalmazott: ha bebocsátást kérnek, testvéri kötelesség őket beengedni. A meglehetősen nagy tetszést kiváltó mondatok után Halmos Sándor kijelentette: a testvéri szeretet nem különleges érdem, hiszen az természetes dolog, ezért nem érdemel tapsot és ünneplést.”*[414]

Egy kései vélemény – Bartók Béla jogutódja

Végezetül egy olyan, majdnem egy évtizeddel későbbi állásponttal helyezzük szembe a balliberális sajtó szóban forgó részének szemléletét és magatartását, amely azt igazolja, hogy az akkori politikai döntéseknek és újságírói állásfoglalásoknak igen messze ható következményük volt. Vásárhelyi Gábor, Bartók Béla jogutódja, a 2013. március 4-én kelt s Mesterházy Attila pártelnöknek címzett nyílt levelében a következő szavakkal utasította el, hogy a nagy magyar zeneszerzőt az MSZP a kampányfilmjében szerepeltesse:

[413] Népszabadság, 2004. november 26

[414] Magyar Nemzet, 2004. november 25.

Mély megdöbbenéssel és felháborodással vettem tudomást arról, hogy az Ön által vezetett pártnak a napokban megjelentetett politikai kampányfilmjében (Magyarország ma) Bartók Béla nevét és fényképét napi politikai érveik alátámasztására használták fel. [...]Az a politikai csoportosulás, mely a közeli múltban nyíltan hangoztatta azt a véleményét, hogy a Bartók Bélával azonos településen élőket nem tekinti automatikusan magyar állampolgárnak, azok a politikusok, akik ezzel azt mondták ki, hogy, ha Bartók Béla ma születne ott, ahol született 1881-ben, Nagyszentmiklóson, Magyarországon, akkor az MSZP szerint nem lenne magyarnak tekinthető, nos egy ilyen politikai csoportosulás akkor se nyúljon a mai határainkon kívül született valóban NAGY MAGYAROK nevéhez, ha ez éppen a mai politikai céljainak megfelelne. [...]

PUBLICISZTIKÁK A KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁGRÓL AZ ORSZÁGOS SAJTÓBAN

Úgy véljük, hogy az iménti állásfoglalásokról elmondhatók: *nem* politikai haszonszerzés vagy pártos elfogultság szüleményei, s ilyen értelemben vitathatatlanul tárgyilagosak és mérvadóak. Alkalmasak arra, hogy fényükben szemügyre vegyük a kettős állampolgársággal foglalkozó egykori sajtót, különösen ennek a NEM mellett kardoskodó részét. Az alábbi *táblázatot a Political Capital elemzéseinek alapadataiból állítottuk össze*[415]*, országos lapok* szerint rendezve a *támogató,* az *elutasító*, valamint az *„egyéb”* publicisztikákat. A táblázatban nem térünk ki az egyes cikkek tartalmára, csupán a szerzők nevét és írásuk címét tüntetjük fel, azonban ezek is sok szempontból beszédesek, jellemzőek. Pl. önmagában az a tény, hogy az előző fejezetben közelebbről vizsgált balliberális médiakatona (Bolgár György) az egy hónapnyi idő alatt *négy* cikket is írt a kettős állampolgárság ellen, vagyis a NEM (a „kitagadás”) mellett...

Annál a néhány ritka alkalomnál, amelynél a balliberálisként ismert sajtótermék szerzője a kettős állampolgárság *mellett* foglalt állást, felkiáltójellel (!) hívtuk fel erre a figyelmet. S végül pedig: néhány olyan cikknél, amelyeknél a Political Capital állásfoglalásával nem értettünk egyet (mert „egyéb” véleménynek értékelt inkább „ellenző” tartalmat), ott egy kérdőjellel (?) jeleztük egyet nem értésünket. Ennek ellenére – elkerülendő, hogy a magunk esetleges elfogultságával torzítsuk a végeredményt – az összesítéseknél mindenütt az eredeti minősítést vettük alapul.

A táblázat ismertetése után *a több mint hatvan* publicisztikából kiemelünk s részletesebben bemutatunk *négy* jellegzetes véleményt: egyet az IGEN-t, hármat a NEM-et támogatók közül...

[415] A kettős állampolgárság a Political Capital elemzéseiben. 2005. január 21. http://www.kettosallampolgarsag.mtaki.hu/sajto/kettos_allampolgarsag_PC_elemzesek_050121.pdf

Publicisztikák a kettős állampolgárságról
az országos sajtóban

(2004. okt. 29.–dec. 3.)

Lap és lapszám 2004	Szerző és cím	A kettős állampolgárság megadásához való viszonyulás		
		Támogató (ellenzéki)	Közép-utas (egyéb)	Ellenző (kormány-párti)
NAPILAPOK				
Magyar Nemzet				
november 5.	Lukács Csaba: *Kölcsey és az idegenrendészet*	+		
november 10.	Pataky István: *Egy magyar ügy*	+		
november 11.	Csite András: *A baloldal politikai machiavellizmusa*	+		
november 11.	Németh Zsolt: *Kettős állampolgárság és nemzeti deficit*	+		
november 12.	Haklik Norbert: *Tito, Gyurcsány, Hiller*	+		
november 12.	Czakó Gábor: *Népszavazás önmagunkról*	+		
november 13.	Szerető Szabolcs: *Szemben a nemzettel*	+		
november 16.	Csite András: *Dupla igen december 5-én*	+		
november 16.	Giró-Szász András: *Érdekek és értékek a kettős állampolgárság tükrében*	+		
november 17.	Lukács Csaba: *A magyarok ára*	+		
november 18.	Jobbágyi Gábor: *Eldurvuló állampolgársági vita*	+		
november 18.	Sebeők János: *Bevégezhető tanfolyam*	+		
november 19.	Szabó Zsolt: *Csak nekünk nem fontosak a külhoniak*	+		

november 19.	Csontos János: *Életünk és vérünk*	+		
november 20.	Schmidt Mária: *Az internacionálé és a magyar nemzet érdekei*	+		
november 22.	Lukács Csaba: *Adventi döntés*	+		
november 23.	Balsai István: *Szomszédaink túl vannak a döntésen*	+		
november 23.	Vancsó Gyula: *Egy kettős állampolgár szemével*	+		
november 23.	Szabó S. András: *Nem tolerálható a Kormány elutasítása*	+		
november 30.	Tihanyi Örs: *Időközi megrendítő ütések*	+		
december 1.	Fenyvesi József Bulcsú: *Az Európai Unió semmit nem ellenez*	+		
december 1.	Karátson Gábor: *A népszavazási vita igazi kirekesztőiről*	+		
december 2.	Csontos János: *Kis magyar Trianon*	+		
december 2.	Lukács Csaba: *Baráti segítség*	+		
december 2.	Pálinkás József:*Politikai címkézés és a média elfogultsága*	+		
december 3.	Bayer Zsolt: *Igennek kell lennie*	+		
december 3.	Csermely Péter:*Igen*	+		
Magyar Nemzet összesen		**27**	**0**	**0**
Népszabadság				
november 3.	Füzes Oszkár: *Gombostűvel*		+	
november 9.	Tóth Ákos: *Mélység*			+
november 13.	Rab László: *Egyforma magyarok*			+
november 15.	Tamás Gáspár Miklós: *Tartózkodunk a szavazástól*		+ (?)	

november 16.	Lovas Rezső: *Kerüljük el a lelki Trianont!*	+ (!)		
november 20.	Kis János: *Miért megyek el szavazni?*			+
november 24.	Révész Sándor: *A Fidesz kísértete*			+
november 24.	Melegh Attila: *A globális munkás védtelensége*			+
Népszabadság összesen		**1**	**2**	**5**
Népszava				
november 4.	Dési János: *Fékezett habzású állampolgárság és barátai*			+
november 5.	Bolgár György: *Mennyire esszük forrón?*			+
november 9.	Veress Jenő: *Becstelenül*			+
november 11.	Csík Rita: *Mi a magyarabb, menni vagy maradni?*			+
november 12.	Bolgár György: *Magyar a magyarnak magyarul*			+
november 13.	Veress Jenő: *Egyes állampolgárság!*			+
november 16.	Sebes György: *Veszélyes játék*		+ (?)	
november 16.	Sós Péter János: *Az állampolgárság kettős csapdája*		+ (?)	
november 19.	Bolgár György: *Kis magyar tragédia*			+
november 20.	Sebes György: *Kampányban*			+
november 22.	Szunyogh Szabolcs: *Miért akartam igennel szavazni?*			+
november 30.	Szász István: *Köz, szolgálat*			+
november 30.	Martos Gábor: *Egy másfajta kettős állampolgárság*			+
december 1.	Ferenczi Zoltán: *Ügydöntő népszavazás*			+
december 1.	Várnai Iván: *Kicsorbult tévévita*			+
december 2.	Sebes György: *Egy párton kívül*			+

december 2.	Szöllősi Ferenc: *Súlyos álmok, kis tragédiák*			+
december 3.	Bolgár György: *A helyzet rossz, de reménytelen*			+
december 3.	Kósáné Kovács Magda: *Föl a szívekkel*			+
december 3.	Szerkesztőségi álláspont: *Csapdában*		+ (?)	
Népszava összesen		**0**	**3** (?)	**16**
Magyar Hírlap				
október 29.	Neumann Ottó: *Színvallás*	+ (!)		
december 3.	MH-álláspont: *Egy biztos nem*			+
Magyar Hírlap összesen		**1**	**0**	**1**
NAPILAPOK mindösszesen		**29**	**5**	**22**
HETILAPOK				
Magyar Demokrata				
november 4.	Bencsik András: *Mondj igent!*	+		
november 18.	Bencsik András: *Több Gyurcsány nincsen*	+		
december 2.	Bencsik András: *Begyógyulnak a sebek*	+		
december 2.	Szalay Károly: *Nyúlós, ragacsos*	+		
Magyar Demokrata összesen		**4**	**0**	**0**
Magyar Narancs				
november 18.	Szerkesztőségi álláspont: *Az utolsó kijárat Erdély felé*			+
december 2.	Ungváry Krisztián: *A megtagadhatatlan igen*	+ (!)		
december 2.	Szerkesztőségi álláspont: *Az utolsó kártya*		+ (?)	
Magyar Narancs összesen		**1**	**1 (?)**	**1**

168 Óra				
november 11.	Buják Attila: *Legszebb álmaink*	0	0	1
168 Óra összesen		**0**	**0**	**1**
HETILAPOK mindösszesen		**5**	**1**	**2**
Támogató – ellenző mindösszesen		**34**	**6**	**24**

Publicisztikák a kettős állampolgárságról
az országos sajtóban

Összesítő táblázat

Lap és lapszám 2004	A kettős állampolgárság megadásához való viszonyulás			Cikkek száma összesen	%
	Támogató (ellenzéki)	Közép-utas (egyéb)	Ellenző (kormány-párti)		
Magyar Nemzet összesen	27	0	0	27	42
Magyar Demokrata összesen	4	0	0	4	6
Nemzeti lapok összesen	31	0	0	31	48
Népszabadság összesen	1	2	5	8	12
Népszava összesen	0	3	16	19	30
Magyar Hírlap összesen	1	0	1	2	3
Magyar Narancs összesen	1	1	1	3	5
168 Óra összesen	0	0	1	1	2
Balliberális lapok összesen	3	6	24	33	52
Támogató – ellenző mindösszesen	34	6	24	64	100

Egy jellegzetes támogató vélemény és érvelés

[...] Ha ma élne, nem lenne magyar állampolgár az írók, költők közül – a teljesség igénye nélkül Ady Endre, Arany János, Jókai Mór, Kazinczy Ferenc, Kosztolányi Dezső, Madách Imre, Márai Sándor, Mikszáth Kálmán, Tamási Áron, Tóth Árpád, Pázmány Péter, „devizakülföldi" lenne Mátyás király, Bartók Bélától megkérdezné egy kíváncsi határőr, hogy mi célból kíván beutazni Magyarországra, és meddig szándékszik maradni, Liszt Ferenc pedig magyar személyi igazolvány híján nem vásárolhatna magának mobiltelefont (sem). Ezek az emberek valószínűleg nem értenének egyet ma a Magyar Szocialista Párttal és a Szabad Demokraták Szövetségével, amelyek arra buzdítják a magyar állampolgárokat (azokat a szerencséseket, akik – vagy akiknek a szülei – a nagy térképrajzolás idején a kerítés innenső oldalán maradtak), hogy december ötödikén nemmel szavazzanak a külföldön élő, magyar nemzetiségű polgárok magyar állampolgárságáról döntő népszavazáson. Nem értenék, hogy miért hazudnak összevissza az említett pártok emberei ebben a kérdésben, és miért riogatják a magyar társadalmat olyasmivel, ami egész egyszerűen nem igaz. Vegyük például a vészmadarak nagyasszonyát, Lendvai Ildikó szocialista frakcióvezetőt, aki – többek között – az anyaország tömegközlekedési járműveit elözönlő határon túli magyar nyugdíjasoktól tart, akik ingyen utazgatnának a széles hazában. Rendkívül érdekes a kérdésfelvetés: nem is olyan régen, az idén május elsején Medgyessy Péter akkori miniszterelnök még boldogan újságolta, hogy az Európai Unió nyugdíjasai ezentúl ingyen utazhatnak Magyarországon.

[...] Ugyanakkor az uniós polgár útlevél nélkül, személyi igazolvánnyal szabadon utazhat ide, korlátozás nélkül munkát vállalhat, vállalkozhat, lakást vehet nálunk – akár állami támogatással is. A határon túli magyar (kivéve a felvidékit és a szlovéniait, aki szintén uniós polgár) – nem, neki euró kell az anyaországba való rövid utazáshoz, netán vízum és egészségügyi biztosítás is. Azért is fura Lendvai érvelése, mert a dolgok jelenlegi állása szerint (és ezt az MSZP vezette kormány is teljes mellszélességgel támogatja) Románia 2007-ben az EU tagja lesz, így nemcsak az ottani másfél milliós magyarság, hanem a huszonhárommilliós teljes népesség nyugdíjasai ingyen utazhatnak majd nálunk, vállalhatnak munkát és tartózkodhatnak korlátlan ideig az országban – kettős állampolgárság nélkül is. Oktalan és buta volt Gyurcsány Ferenc miniszterelnök kedden, napirend előtt az országgyűlésben mondott véleménye is, amely felelőtlen, a rövid távú haszonszerzés populista politikájának nevezte a kettős állampolgárság ügyében kezdeményezett népszavazást.

[...] Elkezdődött a magyar adófizetők riogatása is; a levegőben százmilliárdok röpködnek – baloldali sajtóorgánumok szerint ennyibe kerülhetnek majd a kettős állampolgárok. Hirtelen előbányásztak mindenféle hatástanulmányokat, amelyek szerint egészségügyi ellátások, nyugdíj és szociális juttatások járnak minden magyar állampolgárnak „fiktív lakcímbejelentés után", és bizony szavazni is fognak tudni, akárki meglátja.

(Lukács Csaba: Kölcsey és az idegenrendészet, Magyar Nemzet, 2004. november 5.)

Egy jellegzetes „egyéb” („középutas”) vélemény és érvelés

Az MSZP (és az SZDSZ) ugyanis nemcsak gyorsan, de nagyon is határozottan mondott nemet a két kérdésre. Vajon tényleg ennyire ostobák volnának, hagy nem mérték föl az állampolgárság elutasítása miatt várható ellenszenvhullámot, mint ahogy oly sokan mondják ezt még a baloldalon is?

(Szerkesztőségi álláspont: Az utolsó kártya, Magyar Narancs, 2004. december 2.)

Három jellegzetes ellenző vélemény és érvelés

(1)

Egyrészt már régóta tűrhetetlen az, ahogyan a határon túli magyarokkal bánnak, amikor Magyarországra települve magyar állampolgárságért folyamodnak. Az MDF és Fidesz vezette kormány alatt éppen úgy megalázó, végtelenül bürokratikus eljárásnak tették ki őket, ahogy nem változott különösebben ez a helyzet akkor, amikor éppen a szocialisták voltak/vannak hatalmon.

[...] Mindezeket egybevéve tehát igenis fontos, hogy a magyar politika, a törvényhozás szembenézzen a szép beszédeken túli valósággal, és a körülményekhez képest a lehető legjobb megoldást hozza meg már végre ebben a kérdésben. Másrészt viszont finoman szólva is erősen kérdéses, hogy a jó megoldás a határon túli magyarok magyar állampolgársága lenne. Már csak azért is, mert az állampolgárság egy olyan jogintézmény, amely alapvetően azt a célt szolgálja, hogy rendezze egy adott állam és az alapvetően a területén élő polgárok viszonyát.

[...] Természetesen kitalálható egy fékezett habzású állampolgárság, amellyel, mondjuk, nem jár egy csomó jog és kötelesség. Nagy kérdés persze, hogy ezzel elégedettek lennének-e a határon túli magyarok?

[...] Aztán ne felejtsük el a különösen érzékeny szavazási jog kérdését sem. Többen állítják, a Fidesz csak azért támogatja az ötletet, mert hosszabb távon ettől reméli szavazóbázisa megerősítését. A magyar állampolgár nemcsak választ, de választható is. Indulhat tehát az itteni választásokon olyan, aki ugyan állampolgár, de nem itt él?

[...] A jobboldal megint belebonyolódott egy olyan ügybe, amely sok szempontból valóban rendezést igényelne, ám most egy erőfitogtatós, „na, ki az igazabb magyar?” játékot lehet vele eljátszani, ami amúgy a legkevésbé sem segít azokon, akik pedig megérdemelnék: a határon túli magyarokon. Jól hangzik, szép beszédeket lehet majd mondani, ami jóval egyszerűbb, mint a számtalan közigazgatási problémát megoldani. Már megint csak ennyire futotta.

[...] Magyarországnak természetesen alapvető kötelessége, hogy erejéhez mérten segítse a határon túli magyarokat is. Csak éppen nem kisstílű politikai manőverekkel, hanem átgondolt koncepcióval. Ettől most megint igazán messze kerültünk.

(Dési János: Fékezett habzású állampolgárság és barátai, Népszava,2004. november 4.)

(2)

[...] Aki magyar, aki hazafi, az szavazni fog, méghozzá arra, hogy a határon túl élő magyarok (egész pontosan: külhonba kényszerített testvéreink) kedvezményes eljárással kaphassanak magyar állampolgárságot. És aki távol akar maradni a népszavazástól, esetleg nemmel kívánna szavazni, az nem magyar, nem hazafi, nem fáj neki Trianon, nem akar igazságot, hanem utolsó hazaáruló.

[...] A szocialisták és a szabad demokraták a hazaárulók, na. Már megint ott tartunk tehát, hogy ha minden jól (rosszul) megy, sikerül magyarra és nem magyarra felosztani az országot. Magyar az, aki velünk tart, és idegen, aki nem.

[...] Erről (is) szól, sajnos, a decemberi népszavazás, elég elolvasni a kezdeményező szervezet röplapját. [...] Igazság, méltóság, méltányosság, erő, védelem, ezek a kulcs- és hívószavak. De vajon igazak-e? Igaz-e, hogy egy népszavazási igennel védelmet nyújthatunk, erőt adhatunk, magunkat is erősíthetjük, és igazságot is teremthetünk? Ez a kérdés – mondhatnám a nemzeties(kedő) kódrendszerben maradva –, válasszatok!

[...] Egyetlen esély van a több mint nyolcvan éve kialakult helyzet valamennyire megnyugtató kezelésére, mégpedig az Európai Unió integrációs szelleme. Éppen az a szellem, amely nem a vérségi kapcsolatokra, származásra, egymás ellen feszülő nemzetállamokra épít, hanem az együttműködésre, az egyenlő jogokra, a különbségek és különbözőségek jóindulatú elismerésére és elfogadására. Trianont nem tudjuk meg nem történtté tenni azzal, hogy az elcsatolt területeken élt magyarok leszármazottainak magyar állampolgárságot adunk, mert ettől még Kassa, Kolozsvár, Szabadka, Munkács ott marad, ahol van, legföljebb a most még ott élő magyarok nem maradnak ott, hanem a magyar útlevéllel a zsebükben idejönnek, és itt akarják folytatni az életüket. Az alapérv tehát hamis és megtévesztő, az érvelők politikai céljai pedig egyértelműek: könnyen érthető érzelmi politizálással támogatást és befolyást szerezni. Mindazonáltal a hamis érv mögött meghúzódik annyi igazság, hogy a határon túl élők minden bizonnyal érzelmi elégtételként fogadnák az állampolgárság könnyebb megszerzésének lehetőségét. Éppen ezért őket nem is lehet hibáztatni azért, hogy támogatják a kezdeményezést, még akkor sem, ha az érzelmeknél fontosabb és konkrétabb a lehetséges fizikai védelem, valamint az esetleges gazdasági előny.

[...] Vagyis az állampolgársággal kétségtelenül lehetne valami kézzelfoghatót adni a határon túliaknak, csakhogy ez a kézzelfogható nem más, mint az emigráció. Haza.

[...] Ezzel szemben viszont gyorsan kiürülnének vagy drámaian meggyengülnének a határon túli magyar közösségek. Lehet, hogy ez előbb-utóbb amúgy is bekövetkezne, de a kettős állampolgárság ezt a folyamatot siettetné. Beteljesedne Trianon. Ha forrón esszük a frissen főzött kását.

(Bolgár György: Mennyire esszük forrón?, Népszava, 2004. november 5.)

(3)

Becsületes és magyar-e az a honfitársunk, aki él alkotmányos jogával, és nemmel szavaz a kettős állampolgárságra? A válasz: becstelen és nem is magyar. Orbán Viktor szerint legalábbis. A volt kormányfő – mint a gyurcsányi világban kétségbeesetten bolygó politikus – ugyanis ismét kijelölt egy utat, ami szomorúan ismerős a 2002-es

választási hisztéria óta. Ismét itt van tehát a megosztás, a megosztottságra való elszánt törekvés gyomorszorító érzése, mely újra szembeállíthat családokat, barátokat, szomszédokat. Ismét mérgezheti a lassacskán helyreállt emberi kapcsolatokat.

[...] „Aki nemmel szavaz, az nem lehet 15 millió magyarnak a miniszterelnöke, és nem lehet 15 millió magyar érdekét szolgáló párt tagja sem" – mondta még Orbán.

[...] Hát igen. Orbán – megvágásáról elhíresült – hírtévés interjújában saját politikai jövőjét sötét színben ecsetelte a referendum kudarca esetén. Hogy netán távozni kívánna a közéletből is.

[...] Ha fiaskó a referendum, lám, még Orbán felelőssége is felmerülhet (nem fog, persze). Ha sikeres, akkor értelemszerűen a kormánynak kell mennie. (Ráadásul megbélyegezve, megszégyenülten, idegenszívűként.)

[...] Annyiban azért nyugodt vagyok, hogy megtűrt tagja maradhatok – még nem válasz esetén is – a 15 milliós nemzettestnek. Becstelenül persze – és nyilván csak átmenetileg.

(Veress Jenő: Becstelenül, Népszava, 2004. november 9.)

Értékelés, következtetés

A rendszerváltozás folyamatának alakulása, ennek megértése, egy valóban demokratikus társadalmi rendszer felépíthetősége szempontjából kiemelkedő jelentőséget tulajdonítunk annak a tisztázódásnak, amelyet Duray nyers szókimondással és szemléletes tömörséggel úgy fejezett ki, hogy *„elvált a szar a víztől"*.

Amíg a népszavazás eseménye nem vetette fel ilyen világos egyértelműséggel, hogy a különféle politikai, értelmiségi és sajtótényezők A-t vagy B-t, „igen"-t vagy „nem"-et mondanak a határon túli magyarság és a hazai magyarság *nemzeti közösségének* újbóli megteremtésére, ill. az így-úgy létező közösség határozott megerősítésére, addig óvatos hallgatásokkal, elkendőzésekkel, mellébeszélésekkel el lehetett kerülni a nyílt állásfoglalást. Többé-kevésbé hihetően lehetett hangoztatni, hogy a balliberális szószólók és támogatóik is éppen annyira magyarok és éppen annyira nemzetiek, s éppen olyan hazafiak, mint az effélék okán a mellüket hangosan döngetők. A mostani népszavazás felvetette sarkalatos kérdés nyomán azonban a magyar sajtó is színvallásra kényszerült.

A hazai közvélemény előtt sokáig rejtve maradt a „balliberális" és a „nemzeti" tábor közötti szembenállás legfőbb gyökere: a nemzethez (nacionalizmushoz) való *élesen eltérő* viszonyulás. Ám ennek ismeretében már természetesnek mondható, hogy a népszavazás felvetette sarkalatos kérdésre a magyar sajtó *balliberális* és *nemzeti* vonulata *élesen különböző választ adott.*

A vizsgálatba vonható összesen *két* (!) *nemzeti* sajtótermék összes publicisztikája (31) kivétel nélkül *határozottan támogatta* a kettős állampolgárságot, azaz a magyar állampolgárságnak a külhoni magyarok számára való megadását.

Az *öt* balliberális sajtótermék összesen 33 írásából a döntő többség (24) viszont *határozottan ellenezte*. Egy kisebb részük (6) elkerülte a nyílt állásfoglalást, egy még kisebb részük (3) viszont a magyar állampolgárság megadása *mellett* érvelt.

E SZÁMOK ISMERETÉBEN KIJELENTHETŐ, HOGY A MAGYAR ORSZÁGOS SAJTÓ EKKORIBAN MÉG URALMI (DOMINÁNS) HELYZETBEN LÉVŐ BAL-LIBERÁLIS RÉSZE ÖSSZESSÉGÉBEN OLYAN POLITIKÁT ÉS OLYAN ÁLLÁS-PONTOT TÁMOGATOTT, AMELY MINDEN MÁS DEMOKRATIKUS ORSZÁGBAN PÁRJÁT RITKÍTOTTA, S AMELY NEM FELELT MEG A NÉPFENSÉG ÉRTELMÉBEN VETT DEMOKRÁCIA ELVÉNEK.

A balliberális összkép árnyalása

Könyvünk utolsó fejezetében (12. Médiahadtestek belülről) – eddigi megfontolásunkkal szemben – figyelmünket nem a különféle sajtótermékek közötti hasonlóságokra (meghatározó „törzsi" vonásokra) fogjuk összpontosítani, hanem a különbségekre. Már ennek jegyében (is) érdemes figyelmet szentelnünk a balliberális országos sajtón belül a fenti adatok alapján megmutatkozó lényeges eltérésekre.

Mindenekelőtt szembeötlő a vezető balliberális lap, a Népszabadság viszonylagos passzivitása. A másik oldal (egyetlen) országos napilapja, a Magyar Nemzet, egy hónap alatt 27 esetben foglalkozott a szóban forgó témával, a Népszabadság viszont mindössze 8 cikkben. Még kirívóbb a különbség, ha ezt a számot a balliberális oldal egy másik napilapja, a Népszava 19 idevágó írásával vetjük össze.

Anélkül, hogy a 12. fejezetünk témájával már itt elkezdenénk mélységében foglalkozni, annyit leszögezhetünk, hogy a Népszabadságnak mint a régi rendszer vezető pártja lapjának egyfelől létkérdés volt a hitelesség (ill. látszata) bizonyos fokú megőrzése, másfelől – ezzel szoros összefüggésben – olvasótáborának őrzése, óvása. Márpedig a Népszabadság tárgyi-lagosságra és sokoldalúságra való bizonyos fokú törekvése, információs gazdagsága a *nem* balliberális eszmevilághoz (törzshöz) valók közül is viszonylag népes olvasótábort vonzott. Sőt, nemcsak olvasókat, de szerzőket is! Az, hogy az összesen nyolcból csak öt olyan volt, amelyik egyértelműen a NEM-et támogatta, s akadt egy olyan is, amely az IGEN-t, jól tükrözi a Népszabadság szerkesztési felfogását és politikáját...

De ugyanilyen jól tükrözik az összesített számok a Népszava jellegzetességeit. Szemben a Népszabadsággal, amely a személyi és anyagi függőségek ellenére is igyekezett őrizni az MSZP-től függetlenségét, a Népszava a szocialista és általában a balliberális politikai törekvések nyílt támogatója (és időnként az MSZP eltartottja) lett. Ezzel magyarázható, hogy a szóban forgó témánk összes publicisztikájának 30%-át tették ki a *népszavás* írások, s ezek között egyetlen egy sem akadt, amelyik az IGEN mellett voksolt volna.

Ugyancsak jellemzőnek ítéljük a Magyar Hírlap viselkedését. Az akkoriban még balliberális irányultságú lap szellemiségéhez közel állt a Népszabadságé – csakhogy ez a piaci rész épp a Népszabadság által már foglalt volt. Távol állt tőle viszont a Népszava pártossága, erős ideológiai elkötelezettsége, ebben az irányban tehát végképp nem nyithatott. Az akkori főszerkesztő, Kocsis Ilona jobb híján (s nyilván az erre való valamelyes fogékonyságból is) a nemzeti oldal felé igyekezett nyitni. Emlékezetes kísérlete volt, hogy Elek Istvánnak, Orbán Viktor egyik tanácsadójának heti rendszerességgel megnyilvánulási lehetőséget adjon a lap véleményrovatában. Ám a lap törzsolvasói, köztük nem egy neves személyiség, olyan mérvű tiltakozásba fogtak, hogy a főszerkesztő kénytelen volt elállni eredeti elképzelésétől. Ebből a

felemás helyzetből rövid távon az a különös helyzet adódott, hogy a népszavazás-vita kezdetén egy IGEN mellett kiálló cikk jelent meg, utána sokáig semmi, a legvégén azonban egy olyan szerkesztőségi állásfoglalás, amelynek már a címe is ez volt: *Egy biztos nem.*

A Magyar Narancs – kissé meglepő módon – egy középutas szerkesztőségi állásfoglalással fejezte be a kampányidőszakot, sőt ugyanaznap még helyet adott egy IGEN-re biztató publicisztikának is. Ha azonban beleolvasunk a hetilap (fentebb idézett) szerkesztőségi állásfoglalásába, megértjük a balliberális újság indítékát. Az MSZP és az SZDSZ *„tényleg ennyire ostobák volnának, hagy nem mérték föl az állampolgárság elutasítása miatt várható ellenszenvhullámot, mint ahogy oly sokan mondják ezt még a baloldalon is?”* – teszi fel a kérdést a törzsi háborúskodásban kevésbé elvakult fiatalabb generáció hetilapjának szerzője. S az idő őt, illetve a szerkesztőséget igazolta: ugyanis a zajos ellenkampánnyal Gyurcsány és balliberális sajtótámogatói, habár sikeresen akadályozták meg az IGEN nagyobb szabású győzelmét és a népszavazás eredményessé válását, ám a tisztázódási folyamat erőteljes beindulása végül a balliberális tábor súlyos politikai bukásához vezetett. Különösen a másik történelmi jelentőségű eseménysorozat, a *2006. őszi fejlemények* rásegítésének köszönhetően...

Tizenegyedik fejezet

MAGYAR SAJTÓ: DEMOKRÁCIAVIZSGÁRA BOCSÁTVA II.

2006 ŐSZE A MAGYAR SAJTÓBAN

Bevezetés

A 10. fejezetben a *kettős állampolgárság megadását célzó, 2004. évi népszavazáshoz* való viszonyulása alapján állítottuk, hogy a magyar sajtó akkoriban még uralmi helyzetben lévő, balliberális része összességében tanúbizonyságát adta szélsőséges, súlyosan nemzet- és demokráciaellenes felfogásának, magatartásának.

Ebben a fejezetben egy másik történelmi jelentőségű eseményt választunk viszonyítási pontnak: 2006 őszét, vagyis *a gyurcsányi (őszödi) beszéd nyomán kibontakozott élénk tiltakozásokat és kíméletlen rendőri fellépéseket.* Ezek fényében nézzük meg, hogyan viselkedett a magyar tömegközlés szóban forgó része.

Értékítéletünk megfogalmazásakor – az előző fejezetben tisztázott demokrácia-meghatározáson túl – erőteljesen támaszkodunk majd Robert W. McChesney médiakutató megállapítására. Miként könyvében leszögezi: *politikai értelemben egy médiarendszer értékmérője*, hogy – mindent egybevetve – *„ellenállást fejt-e ki az antidemokratikus kényszerítő-erőkkel és tendenciákkal szemben, vagy megerősíti azokat”*.[416] Igazolni kívánjuk, hogy a magyar tömegközlés fősodrát ez utóbbi magatartás – a megerősítés – jellemezte.

A tárgyilagos ítéletalkotás érdekében ugyanakkor vizsgálni fogjuk nemcsak a balliberális sajtó, de általában a sajtó, sőt a közvélemény viselkedését is.

1. TÉVÉSZÉKHÁZ ÉS BASTILLE

Nagyobb horderejű események tálalásánál döntő jelentősége van a *nyelvpolitikának*, vagyis az értelmezésnek, az előnyben részesített kifejezéseknek és hangsúlyoknak (hangsúlyozásoknak).

Hogy mennyire helyénvaló ez a megállapítás, lemérhető a következő példán.

A franciák legtöbbjének a *Bastille* ostroma, elfoglalása a forradalom dicső jelképe. Mi is történt? A fellázadt tömeg megtámadott egy börtönt, kiszabadítandó a benne raboskodókat[417], s így lett ebből az eseményből a szabadságért való küzdelem világra szóló szimbóluma. A történelmi emlékezet még nyomokban sem emleget randalírozókat, rongálókat, vandálokat, fosztogatókat, hasonlókat. Dicső forradalomról és dicső forradalmárokról beszél. Nem így a Magyar Televízió székházát ostromlók esetében.

Nézzük meg – először nagy vonalakban –, mi történt ez utóbbi esetben? Itt is fellázadt a tömeg. Volt-e alapos oka rá? Mondhatnánk: nagyon is!

Az őszödi beszéd nyilvánosságra kerülésével feketén-fehéren kiderült, hogy az ország miniszterelnöke és ennek pártja súlyosan visszaélt a hatalmával. Kormányfőként és kormányzó pártként – tudhatta meg ország-világ – *„Nyilvánvalóan végighazudtuk az utolsó másfél-két*

[416] Robert W. McChesney: Mi a baj a médiával? Az Egyesült Államok médiapolitikája a 21. században. Complex Kiadó, Budapest, 2012, 16. o.

[417] Az élet fintora: az ostromlók alig néhány foglyot leltek a „rettegett” fegyintézetben, s azok sem politikaiak voltak; de ettől még a Bastille a forradalom örök jelképe lett...

évet. Teljesen világos volt, hogy amit mondunk, nem igaz." És hogy: *„Majdnem beledöglöttem, hogy másfél évig úgy kellett tenni, mint hogyha kormányoztunk volna. E helyett hazudtunk reggel, éjjel meg este."* Magyarán: a média készséges közreműködésével súlyosan átvágták (becsapták, megvezették, gyurcsányi kifejezéssel: *átkúrták*) a magyar választópolgárokat.

Néhány százan már szeptember 17-én, vasárnap este, a hangfelvétel elhangzásának napján összeverődtek a Kossuth téren, az Országház előtt, s Gyurcsány Ferenc azonnali lemondását, távozását követelték. Másnap az esti órákra, ugyanott, már *több tízezren* lepték el a teret. Ám a Magyar Televízió (MTV) a tömeg nagyságát *900* főben határozta meg. *„Ez a jelenlévőkben nagy felháborodást keltett*" – tudjuk meg az események krónikásától.[418]

Kétfős küldöttséget menesztettek az MTV székházához, azzal a megbízatással, hogy olvastassák be a tévében a petíciójukat, azaz követeléseiket. *Az MTV vezetősége azonban nem volt hajlandó fogadni őket, meghallgatni a mondandójukat vagy átvenni a beolvasandókat.* A két küldött ezután visszaért a Kossuth térre s tájékoztatta az ott tüntetőket. Ekkor a tömeg egy jelentős része átvonult onnan a Szabadság térre, a tévé székházához, hogy jelenlétével adjon nyomatékot a követelésének. Ezután nem sokkal megkezdődött a tévé ostroma...

Mielőtt továbbmennénk – s kitérnénk az amúgy nagyon fontos részletekre –, tegyük fel a kérdést: Van-e lényeges eltérés a két történelmi helyzet között? Vajon nem a szabadságáért kelt fel mindkét esetben a nép?

Adódik a kézenfekvő válasz: az első esetben *önkényuralom* alatt, elnyomóik ellen lázadtak fel. A másodikban viszont – 2006 őszén – *demokráciában* lázadoztak s fogtak neki a székház ostromának, olyankor tehát, amikor – a demokrácia lényegéből fakadóan – lehetőségük lett volna a békés gyülekezésre és tiltakozásra, szabad véleménynyilvánításra, s mintegy három és fél év múltán pedig a hatalmon lévők leváltására.

Ahhoz tehát, hogy a két esetet – a Bastille-t és a tévészékházat – helyénvalóan vethessük össze („egy napon emlegethessük" őket), a továbbiakban annak igazolása szükséges, hogy 2006 őszén a *lényegét* tekintve:

- nem működött a demokrácia;
- a tüntetőknek nem volt lehetőségük a szabad véleménynyilvánításra;
- nem volt biztosítva a lehetőség a hatalmon lévők leváltására.

Az MTV székházánál történtek részletesebb követése is abban fog segíteni bennünket, hogy iménti feltevéseinket megerősítsük vagy éppen megcáfoljuk...

A Magyar Televízió elnöke (Rudi Zoltán) továbbra sem volt hajlandó tárgyalni a tiltakozókkal. Olyannyira nem, hogy a bejáratnál lehúzták a rácsokat. Ezt a mozzanatot a Wikipédia egyébként körültekintő krónikása sem említi, fontosnak vélte viszont közölni a tüntetők egyik küldöttje és vezére, Toroczkai László. Miként a vele akkortájt készült interjúban[419] elmondta, egész odáig még békés volt a tömeg, de, hogy lehúzott rácsok fogadták őket, *„ez biztos, hogy felpaprikázta a tömeget"*.

---

[418] http://hu.wikipedia.org/wiki/Az_MTV-sz%C3%A9kh%C3%A1z_ostroma#cite_note-7

[419] Varga Domokos György: „Akkor biztos, hogy semmi nem lett volna!" – interjú Toroczkai Lászlóval. Beszélgetés a budapesti tüntetés egyik vezetőjével, 2006. szeptember 21., http://www.gondola.hu/cikkek/50294

– Ha ott szóba álltak volna önökkel, bekövetkezett volna az, ami? – tettem fel a kérdést Toroczkainak. Meggyőződéssel felelte:

– Akkor biztos, hogy semmi nem lett volna! Óriási hibának tartom, hogy egy közszolgálati televízió megengedte magának, hogy több mint tízezer tüntető követelését semmibe vegye. Baló György éppen ott ment el. Odakiáltottam neki, hogy Baló úr, legyen szíves, álljon velünk szóba! Ő ránk se hederített, az operatőr pedig, aki vette ott az eseményeket, kiszólt a kamera mögül: Hogyan képzeljük, hogy Baló úr szóba áll velünk, amikor neki most kezdődik a műsora?

A beszélgetés készítőjeként a továbbiakban azokkal az érvekkel és álláspontokkal igyekeztem szembesíteni a tüntetők vezérét, amelyek *kormányzati,* ill. *balliberális* nézőpontból fogalmazódtak meg, ám a közvélemény jelentős részében is helyeslésre találtak. Legfőbb felvetésünk szempontjából – működött-e a demokrácia vagy nem? – nagyon figyelemre méltónak, sőt döntő fontosságúnak ítélem *a nép (a magyar választók)* szemszögéből kapott alábbi feleleteket: „első" kézből, hiteles forrásból származó *helyzetértékelésnek* tekintendők. S nemcsak általában a demokráciára nézvést, hanem a magyar tömegközlésre, a sajtó-, ill. szólásszabadság állapotára vonatkozóan is.

– Önök a petícióban egyebek között Gyurcsány Ferenc leváltását és elszámoltatását követelik. Demokrácia van, megválasztották, törvényes miniszterelnök, nemde?

– Hazugsággal nyerni egy választást épp olyan csalás, mint magát a választást meghamisítani. Semmi különbséget nem látok.

– Azonban már a köztársasági elnök is többet beszél az erőszakos tüntetésekről, mint Gyurcsány felelősségéről. Nem lehet, hogy most az a kisebb veszedelem, ha a miniszterelnök a helyén marad, mintsem erőszakkal megpróbálni lemondatni?

– Nem szeretném kommentálni a köztársasági elnök megnyilatkozásait, ám abban biztos vagyok, az erőszakos tüntetéseknek nagyon könnyen elejét lehetne venni: le kell mondania Gyurcsány Ferencnek. Még csak nem is kellene más pártból miniszterelnököt választani, ha megint szocialista lesz, akkor is már lenyugodnak a kedélyek.

– Említette, hogy magánemberként keveredett a tüntetők közé, nem mint a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom vezetője. Tehát a magánembertől kérdezem: ön szerint mi a helyes tüntetési stratégia? Tartani a radikális irányt, vagy csendesen tüntetgetni, amíg – ahogy Gyurcsány Ferenc fogalmazott – meg nem unják s haza nem térnek?

– Nyilván lehet felelősöket kreálni a hétfői tüntetés, illetve ostrom résztvevőiből. Én azonban továbbra is azt mondom, hogy a kialakult helyzetnek Gyurcsány Ferenc az egyszemélyi felelőse. S ezzel csak újra olajat öntött a tűzre, hogy ezt a cinikus megjegyzést tette. Az emberek ettől vadultak meg igazán. Akik ott ostromoltak, akiket most randalírozó huligánnak és köztörvényes bűnözőnek mondanak, azok nem a rombolás örömeért romboltak. [...]

– Akkor viszont az is lehet, hogy őket már a petíció beolvasása se csillapította volna le.

– Dehogynem! Éppen egy ilyesféle gesztusra vártak! Hogy hallathassák ők is a hangjukat! S az a tény, hogy a kutya se törődött velük, ez mindenképpen szította a hangulatot.

[...]

– Jó, akkor a köztársasági elnököt idézem. Őszerinte a rongáló, garázdaságot elkövető tüntetők köztörvényes bűnözők, s kikérte magának, hogy a televíziós székházban történteket bárki is 1956-hoz hasonlítsa. Vagyis az akkori pesti srácok forradalmárok, a mostaniak vandálok. Ha azt tekintjük, hogy akkor diktatúra volt, ma meg demokrácia, logikus különbségtétel, nem?

– Nem egészen. Hiszen az akkori rendszert is demokráciának, népi demokráciának nevezte az akkori hatalom. És az a hatalom is ugyanazt mondta akkor, mint amit most a mostani: köztörvényes bűnözők támadták meg a demokráciát. Ilyen köztörvényes bűnöző volt például Wittner Mária...

– Aki ma a Fidesz országgyűlési képviselője... Adódik egyébként rögtön a kérdés: ha a most körvonalazódó szocialista-liberális forgatókönyv fog érvényesülni, magyarán hazugsággal választást nyerni normális dolognak számít, becsapni, csalni normális dolognak számít, ám ezen semmiféle békés eszközzel változtatni nem lehet, radikálissal meg nem szabad, mivel ez ugyebár köztörvényes bűn lenne; szóval ilyen helyzetben ön mit remél a tüntetések folytatásától? El lehet-e kerülni, hogy hamarosan ne Gyurcsány Ferenc legyen a legnagyobb magyar forradalmár, Wittner Mária pedig megint egy alávaló ellenforradalmár?

– Nem hiszem, hogy úgy kellene radikálisnak lennünk, hogy bárkinek vagy bárminek nekimegyünk. Nagyon szép példa van előttünk: amikor Ukrajnában megdöntötték a posztkommunista kormányt, az ellenzéki erők azzal tudtak nyerni, hogy hetekig nem mozdultak a Parlament előtti térről. Az emberek ételt, italt hordtak nekik, s ők kitartottak. Én ezt a modellt tudom támogatni. Tehát folytatódjanak a demonstrációk, békésen, de kitartóan. S amíg nem érünk el eredményt, az országban mindenütt ilyen demonstrációk legyenek. Tegnap, amikor jöttek hozzám fiatalok, hogy menjünk megostromolni az MSZP székházát, mondtam nekik, hogy ez egyáltalán nem jó ötlet.

– Mert hogy ez a mostani kormánypártok malmára hajtaná a vizet?

– Egyrészt. Másrészt pedig – s ezt eddig is hangoztattam –, hogy nekünk egyáltalán nem a Magyar Köztársaság rendőrei az ellenségeink, és megmondom őszintén, ugyanúgy nem volt jó a rengeteg sérült rendőrt látnom, mint a rengeteg sérült tüntetőt látnom. Tehát nem gondolom, hogy nekünk az ártatlan rendőrök az ellenségeink, hanem nekünk Gyurcsány Ferenc és kormánya, és szűkebb köre a célpontunk.

– A legújabb hírek szerint a regnáló hatalom arra készül, hogy csak olyan tüntetést lehessen tartani, amilyen neki tetszik; a többiről majd mindig előre megmondja, hogy nem tudná garantálni az erőszakmentességet, ezért nem engedélyezi. Ilyen helyzetben mire lehetne menni a demonstrációkkal?

– Mindenkinek tudomásul kell venni: a Magyar Televíziónak, ennek a jelképnek az elfoglalása egy olyan esemény volt, amely mindenképp beírja magát a történelembe. Hiszen ilyen dolog 1956 óta nem volt. Ha mostantól minden békésen folyik tovább, amit én nagyon remélek, ennek az egyetlen eseménynek az árnya vagy fénye – ki honnan nézi – már mindenképp rávetül az eseményekre. Emlékeztet például arra, hogy más országokban ennek az egytizede után lemond a miniszterelnök és vele a

kormánya, ezzel szemben nálunk tíz körömmel kapaszkodik a bársonyszékébe. Gyurcsányék ugyanis rettegnek egy új választás gondolatától, mert nagyon jól tudják, hogy akik eddig rájuk szavaztak, most nagyon sokan közülük nem fognak rájuk szavazni, mert becsapták őket. De a Magyar Televízió munkatársai sem fognak tudni már ugyanúgy beszélni, ugyanúgy hazudni, manipulálni, mint az ostrom előtt. Az egyik boltban, ahol a tévéműsort nézték, éppen elkaptam, amint Baló György beszélt Gyurcsány Ferenccel. Hát nagyon kemény és nagyon határozott volt vele szemben, olyan, amilyen korábban csak Orbán Viktorral.

– Talán csak mert személyesen is nagyon érintette. Vagy más tévéknél is érzékeli a változást?

– Kétségtelen, hogy amikor megláttam, hogyan tálalja másnap az RTL Klub híradója az eseményt, arra gondoltam, hogy legközelebb az RTL székházát kell megostromolni a tüntetőknek, hogy ott se torzítsanak már ekkorákat. Félelmetes, hogy mennyire manipuláltak! A Magyar Televízió is és az RTL is rendszeresen csak a csata végét mutatta, amikor olyan emberek voltak bent a tévé épületében, akikkel én nem tudok közösséget vállalni. Például, mert a büfét fosztogatták. Szóval egyetlen egy képet nem mutattak abból, mi vezetett el az egészhez, csak azt, mi volt erőszakos vagy mi volt felháborító benne.

– Nekem is feltűnt, hogy bár az MTV belülről megörökítette a történéseket, egyetlen képet sem mutattak arról, hogy önök először csak páran s egy szál papírral érkeztek.

– Rengeteg fotós és több kamera is megörökítette, amint a rendőrparancsnokkal kart karba öltve megyünk be a televízióba, s ott átadom neki a petíciót, kezet fogunk, én aztán nyugtatgatom az embereket – nos, ezeket a felvételeket senki nem mutatta. Mint ahogy nagyon sok televízió csinált velem interjút, de aztán nem adták le. Meggyőződésem, hogy azért nem, mert nem azt mondtam, amit vártak. Hogy újabb ostromokra és fosztogatásokra szólítok fel. Ehelyett azonban azt hangoztattam, hogy Gyurcsány Ferenc a felelős mindazért, ami történt, s békés demonstrációra buzdítom az embereket.

Az ostrom

Aligha véletlen, hogy bár volt jó néhány profi tévékamera a székház előtti téren, az ostrom előtti közvetlen történésekről sokáig nem lehetett felvételeket látni. A HírTv stábja már csak akkor ért oda a Szabadság térre az Országháztól, amikor állt a bál. A többi tévé pedig vagy nem vette az eseményeket, vagy – ahogy Toroczkai is felfigyelt rá – csak a neki tetsző részeket sugározta: magyarán azokat, amelyek a tömeg „elvetemültségét", „vandalizmusát" igazolták.

Nos, a HírTv-hez – ki máshoz – bő másfél évvel a székház bevétele után jutott el egy olyan felvétel, amelyet a Célpont című műsorában tárt a nyilvánosság elé.[420] A sajtó főárama által sugalltakhoz képest döbbenetes élményben lehet részünk, több okból is.

- Amikor a tüntetők a székház elé érkeztek – *nem nyomultak oda a bejárathoz, nem igyekeztek behatolni, betörni az épületbe, akármennyire is fel voltak paprikázódva!*

[420] 2006. szeptember 18. – MTV, ostrom eleje. http://www.youtube.com/watch?v=5lwjgViZV4A – Feltöltés ideje: 2008.06.23.

- A tüntetők élén álló fiatalok a Kossuth téri hangos tiltakozás, kiabálás miatt úgy be voltak rekedve, hogy alig jött ki hang a torkukon – de azért tőlük telhető méltósággal *a Himnuszt énekelték.*
- Az összeverődött hatalmas tömeg, azon túl, hogy sűrűn skandálta: *„Gyurcsány, takarodj!”*, meg *„Vesszen a kormány!”*, voltaképpen örömmámorban úszott: annyi kényszerű hallgatás után, a politikából és a tömegközlésből rájuk ömlő annyi hazugság után végre szabadon kinyilváníthatták véleményüket. Erről a tömegről az MTV operatőrei is készítettek felvételeket, méghozzá az épületen belülről. A világhálóra évek múltán felrakott filmből[421] jól láthatók a tömeg méretei, és jól érzékelhető az ünnepélyes, örömteli hangulat – a követelések, kiabálások ellenére (vagy ezekkel együtt). Ám ebben a filmben a képsorok hosszú percek után egyszer csak egy benti jelenetre, egy földön fekvő, megsebesült rendőrre váltanak. Hogy mitől szabadult el a pokol, arról itt semmiféle tájékoztatást nem kapunk.
- A Célpont filmjéből viszont egyértelműen kiderül, hogy az indulatok akkor kezdtek el magasabb fokra hágni, amikor egy csapat rendőr érkezett az épülethez, s elfoglalta a bejárathoz vezető lépcsősor fenti, *teljesen üres* részét. S éppen ez a vitathatatlan tény gerjesztette az addig örömteli, ünnepélyes hangulatot valóban indulatossá: a rendőröknek nem kellett senkit kiszorítaniuk onnan, *mert senki nem volt ott, senki nem kísérelte meg, hogy betörjön az épületbe, hát még hogy megostromolná...* – éppen ezért a tüntetők, akármilyen furcsának tűnik is, egyfelől velük szembeni bizalmatlanságként, szinte becsületsértésként értelmezték a rohamrendőrök megjelenését, másfelől pedig a gyurcsányi hatalom erőfitogtatásaként. A filmfelvétel tanúsága szerint azonban a felgerjesztett indulatokból még mindig csupán két tárgy elhajítására futotta (az egyik egy azonosíthatatlan, a másik egy pillepalack). A rendőrsorfal feláll, s farkasszemet néz a tüntetőkkel; ezt látjuk a filmen. *Ám a vandalizmusnak, rongálásnak, ostromnak még mindig semmi nyoma.*

  Mindebből az is következik, hogy az országos főkapitány hatalmasat hazudott a TV2 riporterének, amikor ez azt firtatta, hogyan lehetséges, hogy a tüntetők elfoglalták a tévészékházat. *„Háromezer tüntető menetből támadott. Fékezés nélkül a rendőröknek esett. Normál tüntetők ellen abszolút elegen voltak, hogy védjék a főbejáratot.”* Egyetlen igaz szó nem akadt Gergényinek ebben a nyilatkozatában...[422]

Az amatőr film operatőre valahol a lépcsők alján állt, ezért azt a döntő mozzanatot nem vette fel, ami miatt éppen elszabadult a pokol. Annyit látunk csak, hogy egy ember szédeleg le a lépcsőkön, szeméből próbálja kitörölni a belefújt könnygázt, s halljuk, hogy valakik vízért kiáltanak. Azonban, köszönhetően az egyik tüntető – vagyis szem- és fültanú! – naplójának, mégiscsak megtudhatjuk az igazságot.

Diviki Nagy Attila 2009-ben jelentette meg ezt a nagyon fontos kordokumentumot, *Kossuthtériek, Forradalom – 2006* címmel. Vékonyka könyv a szerző kiadásában, saját készítésű kép-, hang- és filmfelvételekkel kiegészítve, belőle tudhatjuk meg a következőket az imént vizsgált pillanatokról:

[421] MTV ostrom, 2006, bentről így láttuk. Megjelenés ideje: 2012.04.19., http://www.youtube.com/watch?v=yo-533Bgt6U

[422] Napló, TV2, 2006. szeptember 24., http://www.youtube.com/watch?v=SQK66lJ1WBA

„Mi sem tágítottunk, ha sokáig itt állunk, akkor valaki előbb-utóbb engedni fog, és azok nem mi leszünk. Ez a gondolatom nem jött be, mert egyesek türelme elfogyott. Páran szavakkal hergelték a falban állókat, később már lökdösték is őket, ami elítélendő, de érthető. Mégis inkább a rendőrök türelme fogyott el előbb, elővették a kézi könnygázt és a gumibotot. Ez hiba volt. Elszabadult a pokol. Egy kb. húszfős csapat válaszul ütlegelni, dobálni kezdte a rendőröket, egyre hevesebb lett az összecsapás.”[423]

Hiteles felvételek a fejleményekről. Az elszabaduló pokol

A most következő képek a HírTv által közzétett filmből[424] lettek kiemelve, idősorrendben.

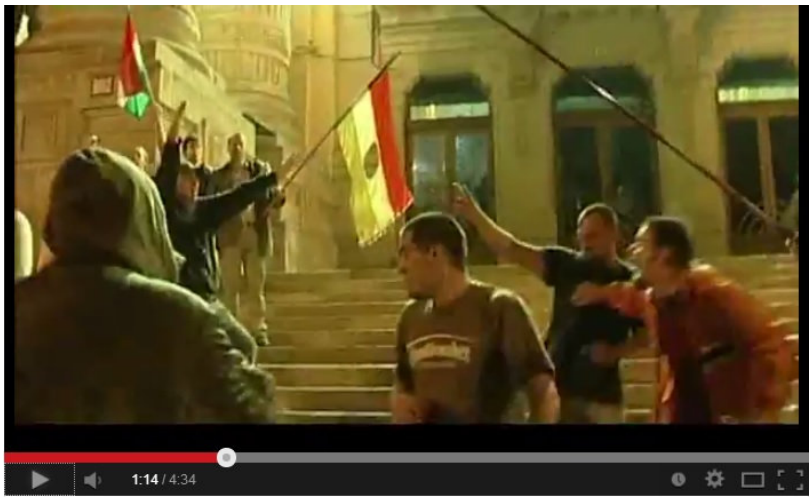

A rendőrök megérkezése előtti pillanatok.
Üres a főbejárat előtti tér.

Balról bevonult, felállt a rendőrsorfal.

[423] Diviki Nagy Attila: Kossuthtériek, Forradalom 2006. *Imagent Kft., 2009. június, 13. o.*

[424] 2006. szeptember 18. – MTV, ostrom eleje, id. mű

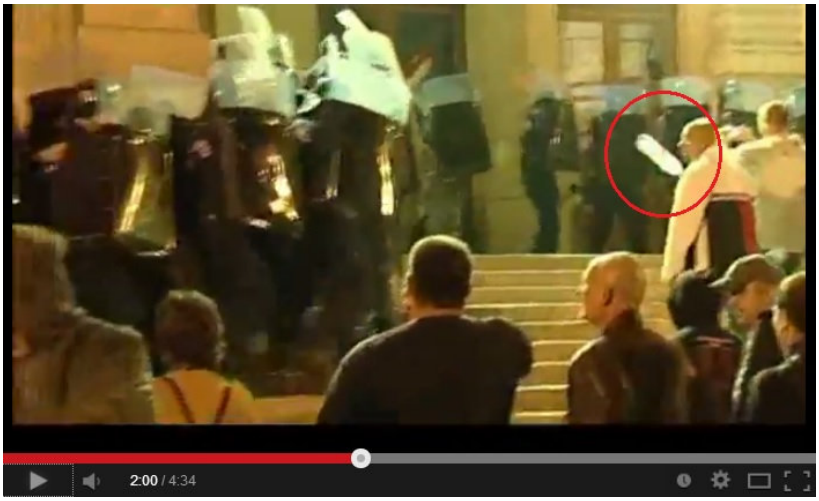

Az első repülő pillepalack.

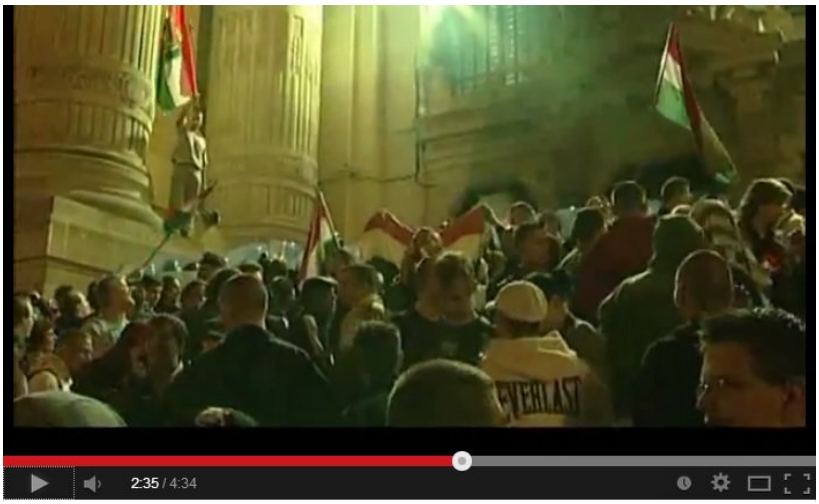

Még „békés” zászlólengetés, de a tömeg már a lépcsőn...

Az első könnygáz-áldozat.

A most következő képek pedig a TV2 több nap után „előkerült” filmfelvételéből valók.[425]

Az első gázfújás – holott a lökdöső tüntetőt (provokátort?)
a többiek igyekeztek távol tartani a rendőrsorfaltól.

Ekkor szabadult el a pokol. A tömeg menekült.

Majd a lépcső aljából megindult a kőzápor.

[425] Napló, TV2, 2006. szeptember 24., http://www.youtube.com/watch?v=SQK66lJ1WBA

S most a rendőrök menekültek...

„Valaki rendőrhalált akart”

Látszólag indokolatlanul sokat foglalkozunk e médiakönyvben 2006 őszével. Csakhogy éppen azért tesszük ezt – mint már utaltunk rá –, mert e különleges történelmi eseménysorozat fényében *kristálytisztán* megmutatkoznak a magyar sajtó balliberális főáramának lényegi vonásai, megmutatkozik az igazi rendszerváltozáshoz, a valóságos demokráciához való valódi viszonyulása.

Még nincs itt a részletesebb elemzés és értékelés ideje, ezért éppen csak megemlítjük, hogy egy pártízfős keménymaggal azonosítani egy tízezres nagyságrendű tömeget éppen olyan *csőlátás*, mint ahogy *csőlátás* volt 1992 őszén is a néhány „náci ruhás” fiatalból főszereplőt csinálni a sok ezernyi ötvenhatos tiltakozó mellett. A főáramú sajtónak mindkét esetben a lényeget „sikerült” elhomályosítania.

Sokat elmond a balliberális sajtó tárgyilagos oknyomozó és elemző hajlandóságáról – pontosabban: ennek hiányáról –, hogy Diviki Nagy vékonyka könyvéből sokkal többet meg lehet tudni a tüntető tömeg magatartásáról és szándékáról, a nyilvánvaló rendőri hibákról (no és a valószínű hatalmi megfontolásokról), mint az összes balliberális újságból együttvéve.

> *„Innentől hibát hibára halmoz a rendőrség. Ha támadni akartak, akkor érthetetlen, hogy gondolták ezt a 40-60 emberrel kivitelezni. Többnek nincs hely a főbejárati lépcsőteraszon. Ha védeni akartak, akkor miért cukkolták az elől állókat? Mert igenis cukkolás, ha csak egy könnygázt vetnek be, csak egy embert püfölnek, aztán elfutnak. A sorfal bemenekült az épületbe, ezzel győzelmi mámor futott át a tömegen. Megint jött egy kis remény, hátha kijön valaki tárgyalni. De nem. A fedezékből könnygázt fújtak ki és vizet locsolgattak, amivel azonnal le is mosták a gázt. Nevetséges próbálkozás, súlyos szakmai hiba. De most jött az igazi baklövés, vagy talán szándékos áldozat. Itt kell feltenni a kérdést, hogy: kinek az érdeke? A parancsnok nem ismerte fel, hogy az elől állók a bátorságukat a hátul álló békés, de határozott tömegből merítik. Én a magam részéről hátbatámadásra számítottam, ezért elindultam felderíteni a rendőri erők helyzetét és létszámát. Megállapítottam, hogy a Nádor utcában, a Zoltán utcában, a Kossuth téren és más mellékutcákban megszámlálhatatlanul nagy rendőri erők várakoznak. [...]*

Visszatérve a Kossuth térre és a Szabadság térre, terjeszteni próbáltam a hírt, hogy nagy a készültség az utcákban, támadás várható, esetleg fel kéne készülni. Senkit nem érdekelt, leprovokátoroztak; erre abbahagytam, és igyekeztem biztonságos, de jó látószögű állást keresni.

Megint tévedtem. Nem jött a bekerítés, nem támadtak hátba, nem söpörték le a viszonylag békés tömeget az ajtót ostromló pár ember mögül, én ezt tettem volna. Ehelyett szemből, a kapuból kirohanva, mint Zrínyi, támadták le a kemény magot a pár tucat fakabáttal. Az eredménye is az lett, mint Zrínyinek: kvázi öngyilkosság. A gyenge roham már az első soron fennakadt, mire hátulról megindult a kőzápor. Normális fiatalokat és középkorúakat öntött el a hév, és a lábuk alól szedték ki a köveket és dobálták. Az áldozat-csapat menekülőre fogta, ki merre lát alapon. Pár rendőr viszont beszorult a lépcső mellé. Isten bizony kiabáltam, hogy »Ne dobáljátok a rendőröket!«, de a kutyát sem érdekelte. [...] A beszorult rendőrök közül kettő lövöldözni kezdett. A lépcső alján kilőtt hüvelyeket és üres tárat találtak. [...] A rendőrök javára szóljon, hogy bár használták fegyverüket, de szorult helyzetük ellenére nem emberre lőttek, még ha talán ezért is küldték őket ilyen kis létszámban ide. Ez már valódi győzelem volt, bár nekem gyanúsan könnyűnek tűnt. Mindegy, örültünk.

Egyesek öröme pusztításba csapott át. Felgyújtották a tévé kocsijait, ablakokat törtek be a földszinten. A kapu ostroma is felerősödik. Most már látjuk, hogy van, aki tényleg be akar menni. Most már késő tárgyalni, de ezt meg sem próbálják. Mi lenne, ha most bemondanák a műsorban a pontokat? Ekkor megjönnek a tűzoltók, akiket nem bánt senki, de az első autó eloltása után kiveszik a kezükből a locsolót és a kapu felé irányítják. A kocsit újragyújtják, a tűzoltók visszavonulnak. Sokáig folyik a csata. A földszinti irodákat a rendőrök feltörik, és a bútorokból szükség-barikádot emelnek a bejárat első oldalára. Bár nem pusztítási szándékkal, hanem taktikai szükségszerűségből, de mégiscsak ők törnek-zúznak a székházban, amit a hazug média azóta is a demonstrálókra ken. Bentről könnygázzal és vízzel, kintről kövekkel folyik a csata.

A parancsnok további erőtlen akciókkal próbálkozik, egyszer balról, másszor jobbról. Csak számolgatom, hogy hányadszor verjük vissza a támadásokat. Kezdek azonosulni a sikerekkel. Ez valószínűtlen, törvénytelen, de mégis: a szent igazság nevében felemelő forradalmi hangulat önti el egységesen a résztvevőket. Ez most nem az a világ, amit reggel otthon hagytunk. Ez '48, ez '56, ez a Magyar igazság napja. Legalábbis akkor és ott így lehetett érezni. Realitásomat kissé visszanyerve reméltem, hogy valami normális módon visszavonulnak, mielőtt nagy baj történne. Megint tévedtem. Lehetetlen, értelmetlen, elmebeteg döntésre jut a parancsnok. Stratégiából bukta. Szemből, oldalról támad egy darab locsolókocsi, és mögötte kb. 70 új rendőr. Az áldozati bárányok behatolnak a tömeg közepébe, sűrű és életveszélyes kőzápor közepette. Akkor is és ma is az a meggyőződésem, hogy valaki rendőrhalált akart."

A vízágyú mint koronatanú

Íróként, újságíróként aligha tekinthetem magam a rendőrségi hadműveletek szakértőjének. A hiteles beszámoló eddigi, valamint további részei annyit azonban mindenképpen igazolnak, hogy a parancsokat osztogatók abból a hamis előfeltevésből indultak ki, hogy a tömeg eleve

randalírozni, rombolni akar, sőt, rendőröket ütlegelni, netán agyonverni. Ha a tévéelnöktől kezdve a különböző rangú parancsnokokig ezzel szemben abból indultak volna ki, hogy ez a tüntető sereg maga a *nép*, a *kétségtelenül* becsapott, „átkúrt" nép, amely csak a *kétségtelen* igazát akarja hallatni –, nos, akkor mindenféle ostrom, mindenféle pusztítás nélkül telt volna el a szeptember 18-ról 19-re virradó éjszaka. Még akkor is, ha Gergényi Péter országos rendőrfőkapitány például ezt vizionálta a TV2 kereskedelmi tévécsatornának: *„Ez egy olyan aljas, huligán támadás volt, kizárólag az anarchiát akarták. Megkockáztatom azt, hogy ölni akartak."*[426]

A következő jelenet híven igazolja, hogy mind a rendőrökben, mind a tüntetőkben benne volt a hajlandóság az emberségre, egymás kímélésére. Diviki Attila feljegyzése után majd egy másik szerző leírását is közöljük ugyanerről a jelenetről. A kettő szöges ellentéte egy csapásra megvilágítja majd számunkra a *balliberális* sajtó nézőpontjának lényegét.

> *„A vízágyú behatol a tér közepére, miközben mindenfelé, így maga elé is locsol. Rossz helyen állok, fényképezés közepette nem vettem észre, hogy köztem és a kocsi között már nincs senki. Felém ront a soktonnás szörnyeteg, félelmetes érzés, de a barátom ekkor félrerán t. Egy bátor srác, mint egy kínai Pekingben, beáll a kocsi elé. De a magyar rendőr nem olyan, mint a kínai, ő megáll, nem gázolja el. Ezzel viszont csapdába ejti magát, a fellocsolt parkban a sárból nem szabadul. Előre-hátra indul a kocsi, de csak egyre mélyebbre süllyed. A kísérő csapat elmenekül, magára hagyja a kocsi személyzetét. A csapdában hősiesen küzdenek a fakabátok, forognak, locsolnak, pörög a motor. Nem érezhetik biztonságban magukat a még élesben sosem próbált negyvenéves technikában. Kőzápor pattog a páncélon, ég a kocsik hátulja, feszegetik az ablakrácsot és az ajtókat. Egy srác felmászik a locsoló tetejére, de véletlen fejbe dobják őt is. Az elavult technika megadja magát, a rendőrök szemtől szembe állnak a »randalírozókkal«.*
>
> *Az én személyes meggyőződésem szerint – folytatja Diviki Nagy Attila – ez az a pillanat, amiért érdemes magyarnak lenni. Ilyet máshol nem láttam, de elképzelni sem tudnék. A rendőr életveszélyben volt, de nem használta a fegyverét. Bízott az ostromlóiban, vagy egyszerűen ember tudott maradni. A tüntetők nem álltak bosszút a legyőzötteken, sőt zászlóik és testük védelmében, taps közepette mentették meg a feláldozott közkatonákat. Felemelő érzés volt. Ne mondja senki, hogy ez csak kárcsökkentés, büntetőjogi kategória, mert ez nem az, ez emberség."*

Eddig a hiteles szemtanú leírása.

S most idézzünk egy másik leírást, méghozzá a Klubháló nevű portálról. Nem a szerzője vagy a megjelenés helye miatt tulajdonítunk neki különös jelentőséget, hanem amiatt, hogy egy tiszteletre méltó médiakutató, az e könyvben is gyakran említett *Zöldi László* tartotta fontosnak az újraközlését, méghozzá a *semmisségi törvény* (2011. évi) megszavazása után.

„Az országgyűlés elfogadta a semmisségi törvényt, amely átértelmezi a 2006 őszi eseményeket. Anélkül, hogy beleszólnánk a pártpolitikai értelmezésekbe, újra közöljük Czehelszki Levente riportját az MTV-székház ostromáról, amely 2006. szeptember 20-án, 16 órakor jelent meg a Klubhálón" – írja felvezetésképpen Zöldi. [427]

[426] Napló, TV2, 2006. szeptember 24., id. mű

[427] Ha Ön forradalmár lenne, melyik televíziót foglalná el? Czehelszki Levente élménybeszámolója. Klubháló, 2011. március 14. http://www.klubhalo.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=22381

Kétségtelen, hogy e törvény csakugyan egyfajta átértelmezés volt: az országgyűlés ugyanis semmisnek nyilvánította *a 2006. őszi tömegoszlatásokkal összefüggésben hivatalos személy elleni erőszak, rongálás, valamint garázdaság miatt meghozott, kizárólag rendőri jelentésre, illetve rendőri tanúvallomásra alapozott ítéleteket.* Csupán az a kérdés, hogy az átértelmezés a *helyénvaló* felé közelített-e, vagy pedig a média fősodrában korábban uralkodó balliberális állásfoglalás tekinthető helyénvalónak; ezért az átértelmezés a valóság meghamisításával egyenértékű. A törvényjavaslatról az MSZP név szerinti szavazást kezdeményezett, úgy állítván be, mintha az „átértelmezéssel" felháborítóan erkölcstelen és felelőtlen lépésre készülne a kormánypárt, ezért lenne szükség a személy szerinti, nyílt felelősségvállalásra. Ezek után jöjjön a szóban forgó riport néhány beszédes részlete.

> *„A tér közepén egy darabokra szedett, hatalmas rendőrségi vízágyús kocsi állt. Oszlatni próbálta a tömeget, de a tüntetők hamar létszámfölénybe kerültek, és a bent lévő vezetőket kiráncigálva elfoglalták a járművet, majd szétszedték azt. A kiszedett vezetőket megvédendő néhány rohamrendőr előretört, hogy megmentsék őket, akiket hamar körbezárt a tömeg, így még több rohamrendőrre volt szükség, hogy végül vissza tudjanak vonulni – a jármű vezetőit védvén."*
>
> *„A tömegben lehetett látni karlendítéses fiatalok csoportjait is, elég sokat. [...] A környékbeli boltok és kocsmák tömve voltak, némelyik bezárt, mert már nem tudott alkoholt mérni, kifogyott a készlet."*
>
> *„Lassacskán véget ért az ostrom. A tömeg visszavonult a Kossuth térre, mi pedig hazaindultunk. Ijesztő volt, hogy mekkora indulatokat szabadítottak fel a szélsőségesek egy televízió székháza ellen, miközben '56-ot kiabáltak, holott azért ez a politikusok többsége szerint nem ugyanaz."*

Ijesztő, hogy a mérlegelés és körültekintés képességével egyébként megáldott Zöldi László *médiakutatóként* és *médiaoktatóként* egy ilyen riportot ismétlésre méltónak, bizonyító erejűnek tart. *Ijesztő*, hogy a balliberális média ösztönösen is ugyanazt az utat követte, mint az '56 utáni kommunista sajtó. *Az a sajtó* a forradalomból, a népfelkelésből, a szabadságharcból csak a néhány lincselőt és néhány meglincseltet volt hajlandó emlegetni, mintha az lett volna az egész megmozdulás veleje; s a nép *forradalmi* felkelését, belső és külső erők elleni *szabadságharcát* hamarosan ellenforradalomnak volt kötelező nevezni. *Ez a sajtó* pedig a nép *teljesen jogos és érthetően indulatos tiltakozásából* csak a rongálókat és a rongálást, az erőszakosakat és az erőszakot, a szélsőségeseket és a szélsőséges megnyilvánulásokat volt hajlandó észrevenni, hangoztatni, kidomborítani. Akár hazugságok (ld. *„kiráncigálás"*), rémlátomások vagy tudatos eltúlzások (ld. *„ölni akartak"*, *„karlendítéses fiatalok"*), vagy akár hamis képzettársítások (ld. *kifogyott alkoholkészlet*) árán is. Akár jóhiszeműségből, elvakultságból cselekedve, akár igazodási vágyból, szolgalelkűségből, aljasságból. Mindezzel pedig – akárcsak '56 után – a tömegközlés (legalábbis a java) a hatalom segítségére sietett! Az alapos okkal és joggal tiltakozók iránti megértés, a mellettük (a *nép* mellett!) való kiállás helyett *a szélsőséges indulatok kiváltásáért felelős hatalom* segítségére sietett. De olyannyira, hogy amikor a rendőrség a felvételek alapján körözni kezdte a felkelőket, akkor *a balliberális irányítású sajtó nem átallotta közzétenni a maga oldalain a körözöttekről készült képeket!*

Vagyis ennek a sajtónak a legcsekélyebb fogékonysága sem volt arra, hogy megértse: abban a 2006. évi politikai helyzetben a *hatalom birtokosai szélsőségesebb, elvetemültebb magatartást tanúsítottak, mint a felkelők zöme.* Sőt, a vízágyú személyzetével *valójában* történtek alapján még azt is bátran leszögezhetjük, hogy mivel közvetve is, és közvetlenül is a gyurcsányi hatalom váltotta ki – a szó szerint vérlázító magatartásával – a forradalmi indulatokat, képviselői és hű kiszolgálói még a „randalírozó" tüntetőkhöz képest is *szélsőségesebbnek, a demokráciára nézvést kártékonyabbnak és veszedelmesebbeknek* tekintendők, amennyiben az utóbbiakban legalább maradt még *emberség*.

Gyanakvóbb olvasókban felvetődhet, hogy esetleg a tiltakozás hazafias érzelmű résztvevője szépítette meg a vízágyúnál történteket, s nem a balliberális lelkület torzított rajta akkorát. Csakhogy a Wikipédia korábban említett krónikását még senki nem vádolta azzal, hogy valótlanságot írt volna, amikor ezt tette közzé: *„A vízágyúban rekedt rettegő rendőröket a tömeg a »Magyar rendőr velünk tart!« skandálása mellett békésen elkísérte a székház melletti rendőri egységhez."*[428] Mint ahogy ugyancsak tőle származik az alábbi két jelenetnek egyértelműen a tiltakozó tömeg (no és a székházat védő rendőrök) javára szóló leírása is:

> *„Az aulában a tüntetők és a szerelésüket rendezgető, pihenő rohamrendőrök békésen megférték egymás mellett. Egy szűk óra múlva a rendőrök parancsnoka barátságosan megkérte a közben jelentősen megfogyatkozott számú tüntetőt az épület elhagyására, akik kisebb vita után ezt meg is tették."*[429]
>
> *„A televízió épületéről egy tüntető leszedte az Európai Unió (EU) zászlaját, hogy egy nemzetiszínű lobogóval helyettesítse, de a tömeg »tedd vissza, tedd vissza« kiáltására perceken belül visszatette, és [a] nemzetiszín, illetve árpádsávos zászlót az EU zászlaja mellé tűzték."*[430]

S idevágóan még egy, számunkra nagyon fontos eseményről emlékezik meg a wikipédia krónikása: *„Egy dán EU-s szocialista politikus később Szájer Józsefnek címzett beszédében – a Fideszes képviselő elmondása szerint – úgy interpretálta az eseményeket, hogy a tüntetők és zavargók az EU zászlóját égették."*[431] Ez ugyanis arról árulkodik, hogy akik eleve rosszat akartak gondolni s mondani a székházat ostromlókról, azok még a legmakacsabb tényeknek sem hittek, aggály nélkül átfordították őket szemen szedett hazugsággá, s terjesztették a lejáratő valótlanságot, ahol csak tudták.

„Elfelejtett" jelenet: a „vandálok", „huligánok" rendőrt mentenek

A most következő filmrészletre[432] szintén egyetlen szót sem vesztegetett a magyar tömegközlés, noha a székházostrom megítélése szempontjából éppen olyan jelentősnek tekinthető, mint a vízágyúból való rendőr-kimenekítés. Pedig az eseményt felidéző filmet szélesebb közönség is láthatta, hiszen az Orbán Viktorral folytatott élő interjú előtt mutatták be a TV2-n. Csakhogy a gyorsan pergő „háborús" képsorokból ezeket valahogy nem volt fontos észrevennie, kiszűrnie, hangoztatnia senkinek.

---

[428] http://hu.wikipedia.org/wiki/Az_MTV-sz%C3%A9kh%C3%A1z_ostroma#cite_note-7
[429] id. mű
[430] id. mű
[431] id. mű
[432] Napló, TV2, 2006. szeptember 24., id. mű

A „huligánok” rendőrt mentenek – 0:06:41

A „huligánok” rendőrt mentenek – 0:06:43

A „huligánok” rendőrt mentenek – 0:06:45

A demokrácia igazi vandáljai

Nem volt szükségszerű, hogy a balliberális média fő árama a tüntetők oldalán csak a szélsőségességet, a rongálási szándékot, a vandalizmust lássa meg, a másik oldalt pedig elnéző megértéssel kezelje, mintha legalábbis nem a fő okozója és fő felelőse lett volna a kialakult helyzetnek. Bizonyságképpen hadd idézzek ide szó szerint egy olyan egykori jegyzetet, amely már az ostrom másnapján, a déli órákban megjelent a Gondola (gondola.hu) nevű hírportálon.[433] Lám, ilyen kevés idő is elegendő volt ahhoz, hogy az újságíró lényegi összefüggéseket fedezzen fel és időtálló megállapításokra jusson – ha egyébként volt fogékonysága párttól és hatalomtól függetlenül, ugyanakkor a népfenség elvén gondolkodni.

NA, EZ ESZKALÁLÓDOTT!
Demokráciában a Gyurcsány-félék a politika vandáljai

Nagy tévedés azt hinni, hogy valamiféle melldöngető magyarságomat zavarná: tegnap este óta Szili Katalintól Juhász Ferencig, Bánó Andrásig mindenki *eszkalációról* beszél. Eszkalálódott a tüntetés. Eszkalálódtak az események. Eszkalálódott a Fidesz utcai politizálása.

Nem, nem a lelkemet zavarja, hanem az eszemet. Az beszél eszkalálódásról, akinek az utcai tüntetés a lehető legszörnyűségesebb, legelvetemültebb dolog. Olyan valami, amire még szép magyar szó se létezne, csak efféle szörnyűséges idegen.

Az beszél így, aki semmit nem fog fel a mai magyar valóságból, a magyar demokrácia borzalmas torzulásaiból. Aki nem érti meg, hogy itt arról beszélni, hogy a parlamenti pártoknak kellene a Parlamentben megoldani a válságos helyzetet, a mai magyar valóság ismeretének teljes hiányára utal. Hiszen a válságot éppen az okozta, hogy a mostani politikai elit – mindenekelőtt a kormánykoalíció pártjai, politikusai – képtelen volt (képtelenek voltak) az Országházban kezelni az ország betegségeit.

Lett volna még erre egy utolsó esély, ha a válság egyik fő okát, a „demokratikus" hazugsággyártást egy huszárvágással megszüntetik – azaz, ha Gyurcsány Ferencet menesztik. Ehelyett azonban teljes mellszélességgel kiálltak Gyurcsány mellett, szinte egy emberként odaálltak a botrányosan hazudós miniszterelnök mögé.

Nem érv az, hogy ezúttal „őszinte" volt. Mert ennek az „őszinteségi rohamnak" tökéletesen ugyanaz volt a célja, mint a hazugságainak: keresztülverni akaratát; egy olyan terv megvalósítását, amelyhez sem a választóktól, sem párttársaitól nem volt felhatalmazása, annál inkább szolgálja a pénzügyi körök érdekeit.

És a saját őrült hatalmi és egyéb ambícióit.

Mert ne felejtsük: az éjjel-nappal folytatott hazugságok nem csak arra szolgáltak, hogy elfedjék a tényt: a szocialisták és a liberálisok semmi érdemit nem csináltak négy éven át. Hanem a hazugságokkal fedezték saját maguk gyarapodását, mondjuk ki: a szemérmetlen lopást.

[433] Varga Domokos György: *Na, ez eszkalálódott! Demokráciában a Gyurcsány-félék a politika vandáljai*. 2006. szeptember 19. 13:09, http://www.gondola.hu/cikkek/50245

Amit tehát ma az utca művel – az új pesti srácok –, az most egy ígéretes kísérlet, hogy Magyarországot letérítsék (letérítsük) a gátlástalan hazudozás és lopás pályájáról. Éppenséggel lehet a TV székházába betörőket vandáloknak nevezni, de kéretik előtte felfogni, megérteni, hogy demokráciában a Gyurcsány-félék a politika vandáljai. Akik mindent tönkretesznek, darabjaira törnek, ami a demokráciának egyáltalán értelmet ad.

HírTv-ügy: sajtótámadás a tájékoztatás szabadsága ellen

Ennyi idő távlatából talán semmi más nem mutatja meg olyan világosan a balliberális hatalom és a balliberális sajtó egymással való összehangoltságát és mindkettőjük „zsigeri" (ösztönös) demokráciaellenességét, mint a HírTv ellen indított közös támadásuk.

A tv-székház ostromáról, erről a *hazai, nem mindennapi*, mondhatni: *történelmi* eseményről csupán *egyetlen* televíziós hírcsatorna, a HírTv adott helyszíni, élő közvetítést. Jóvoltából az eseményeket közel egymillió magyarországi néző látta élőben. Az összes hazai kereskedelmi tévé az est folyamán a HírTv felvételeit sugározta. De nem csak a hazaiak: a Sky News, a BBC, a CNN és a Reuters hírügynökség előfizetői (száznál több televízió) használhatták a HírTv képeit.[434]

Az Index információi szerint a HírTv-t csendes, „zavargásmentes" időszakban legfeljebb 20-30 ezer ember nézte, már csak azért is, mert míg az ATV például a legnagyobb kábelszolgáltatók, így a UPC kínálatában az alapcsomag része volt, a HírTv-t csak az extra, más néven családi csomag tartalmazta.[435] A 20-30 ezer ember a Fidesz és politikája iránt elkötelezetteknek is csak egy kis részét fedte le, tehát a balliberális törzsnek addig nem volt különösebben teendője ezzel a sorból kilógó hírcsatornával. AZ EGYMILLIÓ HAZAI NÉZŐ ELÉRÉSÉVEL AZONBAN A RENDSZERVÁLTOZÁS MÉDIATÖRTÉNELME SZEMPONTJÁBÓL EGY OLYAN NEVEZETES PILLANAT, SŐT FORDULAT KÖVETKEZETT BE, AMIKOR EGY NAGYON FONTOS, A KÖZ ÉLÉNK ÉRDEKLŐDÉSÉT KIVÁLTÓ ESEMÉNY TÁLALÁSÁNÁL NEM A BALLIBERÁLIS, HANEM A NEMZETI SZEMPONT TÚLSÚLYA ÉRVÉNYESÜLT!

> Császár Attila, a HírTv riporterének tudósításában ilyesféle megfogalmazások hangoztak el: *„Ez már nem tüntetés, ez forradalom! A fiatalok... istenem* (a könnygáztól köhögve) *... a fiatalok változást akarnak." „Egy tüntető kollega megerősítette, hogy a rendőrök provokálták az összecsapást!"„A tömegnek csalódnia kellett, a rendőrség nem állt át az oldalára."*[436]

> A HVG megállapítása szerint *„a tudósító a huligánokra gyakran használta a fiatalok, bátrak, forradalmárok kifejezést, és a randalírozást az '56-os forradalomhoz hasonlította"*.[437]

[434] Lukács Csaba: Médiaháború ostrom idején. Id. mű

[435] http://index.hu/kultur/media/nezett5034/

[436] Az Index.hu gyűjtése (http://comment.blog.hu/2006/09/19/best_of_hirtv)

[437] Feliratozott válogatással védekezik a HírTv. (hvg.hu, 2006. szeptember 20., http://hvg.hu/itthon/20060920hirtv)

A jól megszokott tömegtájékoztatási helyzet e veszedelmes megingása azonnali határozott lépésre sarkallta a balliberális tábort, mozgósítva mind a politikai, mind a tömegközlési erőket. Néhány beszédes reakció[438]:

- Az SZDSZ a közvetítést követően bejelentette: súlyosan elfogult volt a HírTV hajnali tudósítása, amelyben a riporter a sérüléseket, óriási kárt okozó randalírozók mellett állt ki. *„Mikor azt veti a tudósító a rendőrök szemére, hogy már nem velünk vannak, mikor ujjongva köszönti, hogy a tüntetők bevették a köztévé épületét, azaz a tömeg a rendőröket súlyosan bántalmazva, a tévé épületét feldúlva beront a közszolgálati intézménybe és rombol, olyan súlyos etikátlanságot követ el, melyet nem hagyhatunk szó nélkül"* – fogalmazta meg véleményét az SZDSZ.

- Nem engedték be a Parlamentbe a HírTV riporterét, aki előző éjszaka az MTV-székház ostromáról tudósított, a hírcsatorna egyik stábját pedig rendőrök vezették ki az MTV mindenki számára nyilvános sajtótájékoztatójáról. *„Szégyenteljesnek tartom, amit tegnap műveltek"* – mondta Rudi Zoltán, az MTV elnöke.

- Eötvös Pál, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének elnöke elmondta, hogy a HírTv közvetítői tevékenysége, az a mód, ahogy a Magyar Televízió elleni garázda akció elkövetői iránt együttérzést igyekeztek ébreszteni, a nyilvánosság normáival összeegyeztethetetlen. – *„A MÚOSZ elnökeként nemcsak a fizikai erőszak, hanem a verbális támadás elkövetőit is elítélem, így különösen azokat, akik a szakmai és emberi szolidaritás teljes hiányával tüntető mozgalmár újságíróként viselkedtek."*

- Az Országos Rádió és Televízió Testület a 2006. szeptember 18-án éjszaka a Magyar Televízió székháza előtti események médiabeli megjelenítésével kapcsolatban hatósági ellenőrzést rendelt el. A testület határozott álláspontja szerint semmiképpen nem engedhető meg az olyan műsorszolgáltatói magatartás, amely a bűncselekményeket támogatja, az azokkal való azonosulás látszatát kelti.

Nem mondható váratlannak a hajdani ORTT vizsgálatának eredménye sem. Mint határozatában megállapította, *a HírTv megsértette a tényszerű és tárgyilagos tájékoztatás, valamint a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjének tiszteletben tartását előíró törvényi követelményeket*, s ezért egymillió forint bírságot rótt ki rá.

E politikai és médiabeli lépések értékelését ezúttal megkönnyíti számunkra Lukács Csaba, a Magyar Nemzet szerzője, aki a napilap 2006. szept. 21-i számában, *Médiaháború ostrom idején* című cikkében a következőképpen érvelt a HírTv mellett:

> *„Közleményt adott ki a liberális párt, melyben így fogalmaznak: a HírTv a tegnap éjszaka (hétfő éjszaka – a szerk.) elkövetett bűncselekmények közvetítése során olyan etikátlan módon járt el, olyan veszélyes politikai provokációt követett el, amely az SZDSZ szerint elfogadhatatlan. Amíg a televízió nem kér hivatalosan bocsánatot a magyar társadalomtól, a liberális frakció tagjai nem nyilatkoznak a televíziónak. Azt*

[438] A hvg.hu imént idézett cikkéből

sérelmezik, hogy a tudósító a forradalom és a háború kifejezéseket használta a tudósítás során, rendőrök ellen, a randalírozók mellett állt ki.

Itt tartunk: az adóforintjainkból fizetett politikusok nem nyilatkoznak annak a televíziónak, mely – most már sokadszor – közszolgálati feladatokat ellátva, egyedüliként közvetített közérdeklődésre számot tartó eseményekről. Ráadásul az adóforintokból fenntartott köztévé vezetője kivezettette a HírTv stábját az MTV épületéből, és közben azt mondta a csatorna munkatársainak, hogy szégyelljék magukat.

Nem állítom azt, hogy hibátlan volt a HírTv hétfő éjszakai közvetítése, de háborús viszonyok között nem is várható el steril, objektív, érzelemmentes tudósítás. A helyszíni riport szubjektív műfaj, és éppen ettől hiteles. A kamera által közvetített kép nem teljes – ráadásul éjszakai eseményeknél korlátozott is a használhatósága –, ezért a riporter feladata arról is beszámolni, ami nem látható. Ilyenkor szabad – sőt kell is – embernek lenni, bevallott félelmekkel és spontán érzelmekkel. Két dolog tilos: beavatkozni az eseményekbe, vagy felszólítani az embereket törvénysértő cselekedetekre. A HírTv – véleményem szerint – egyiket sem követte el. A riporter állást foglalt a tüntetők mellett – olvasom a verdiktet, de azért én hallottam a közvetítés során azt is, amikor a felgyújtott vízágyúba szorult rendőrök miatt aggódott. Azok életéért, akiket cserbenhagytak vezetőik és társaik, amikor visszavonultak a térről. Arról nem is beszélve, hogy többórás élő adásban, könnygáztól fuldokolva és a vízsugár elől menekülve kevesen írnának szerelmes szonettet a rendőrséghez.

[...] Szakmai indokkal nehezen magyarázható meg például az, hogy az évente súlyos tízmilliárdokat elnyelő közszolgálati televízió a saját ablakaiból-tetejéről sem tudta megoldani az események élő közvetítését. Féltek a munkatársai, mondta az elnök, aki az ostromlott televízióban sorsukra hagyta az esti politikai műsor vendégeit, s miközben saját híreikben nem tudtak beszámolni arról, hogy miért támadják őket, arra volt energiája, hogy a kereskedelmi televíziók műsorába telefonon bejelentkezzen. [...]

Amikor a hírigazgató azt állítja, hogy nem tudja, mi volt a céljuk a tüntetőknek, senki nem kérdezi meg tőle, hogy miért nem tájékoztatták őt a tévé portásai. Amikor a többi tévé azzal védekezik, hogy őket nem engedték volna oda a tüntetők a térre, akkor miért nem kérdezik meg tőlük, hogy másnapi hírműsoraikban honnan voltak saját képeik? A magyar sajtó jelentős részét megvette kilóra a jelenleg kormányzó politikai elit, ezért amikor nincsenek világos direktívák (például augusztus huszadikán vagy hétfő este), akkor mindenki lapít, mint béka a csalánban, de amint megtörténik az eligazítás, azonnal és gőzerővel indul a bégetőkórus.

Gyurcsány kiszivárogtatott beszéde óta tudjuk, hogy mindig mindent meg tudnak magyarázni (augusztus huszadikán például esett az eső, azért nem tudtak közvetíteni a tévék a viharban, a vízálló HírTv-t kivéve). [...]

Hétfő éjjel különben két sajtómunkás sérült meg, mindkettő a HírTv-nek dolgozik. Nyilván, miközben vezényelték a támadást, hasba dobták magukat kockakővel. Az igazi hősök, balliberális vitézeink pedig (akik tizenhat éven keresztül eldönthették, mit hogyan kell tálalni Magyarországról) most távirányítóval és chipseszacskóval az ölükben azon gondolkodtak, meddig tűri a magyar demokrácia az eseményeknek az ő verziójuktól eltérő feldolgozását."

Egyetlen mondathoz lenne itt megjegyeznivalónk: a többi tévé azzal védekezett, hogy *„őket nem engedték volna oda a tüntetők a térre”*. Mindennél többet árul el ez a tény az akkori tömegtájékoztatási közállapotokról. Ez a tüntető és tiltakozó tömeg, a nemzetéért, a hazája sorsáért felelősséget érző, lelkes sokaság – eltekintve a talán 20-30 főnyi kődobálótól – az alapját képezte a majdani hatalmas, többszázezres *békemeneteknek*. Milyen elképesztő egyoldalúsággal tájékoztathatott *tizenhatodik éve* ez a balliberális médiahad, ha e tömeg számára úgy *kiviselte* magát, hogy már a közelébe sem mert menni?!

Tévéostrom: történelmi jelentősége nulla?

Az imént „történelmi jelentőségűnek” ítéltük a tévészékház ostromát. A továbbiakban röviden igazolni kívánjuk, hogy szemben azzal az alább idézendő történészi állásponttal, amely szerint *„társadalomtörténeti szempontból a tévéostrom jelentősége nulla”*, a szóban forgó eseménynek nagyon jelentős kihatása volt mind a magyar média, mind pedig a magyar demokrácia alakulása szempontjából. Még ha ez a jelentős hatás sok tekintetben közvetett volt is.

Gerő András történész az ostrom ötödik évfordulója alkalmából ezt nyilatkozta a Népszabadságnak: *„Szerintem társadalomtörténeti szempontból a tévéostrom jelentősége nulla, politikatörténeti szempontból inkább a botrányok, mint a valóban fontos események közé sorolnám.”* A tudós interjúalany balliberális elfogultságát (s zárójelben tegyük hozzá: meghökkentő színvonaltalanságát) jól tükrözi a következő, „tudományos” megállapítása: *„Ha meg lehet ostromolni büntetlenül az MTV-t, akkor pár év múlva cigányt is lehet gyilkolni.”*[439]

Nos, a magunk álláspontja szerint, az idővel bekövetkező események tükrében leszögezhető:

- A tévészékház ostromához való viszonyulás hasonlóan erőteljes tisztázási, megvilágosodási folyamatot gerjesztett a közéletben, mint a 2004. évi népszavazás. A főáramú sajtó távolmaradása, majd a tüntetők és a HírTv *elleni*, másfelől a hazug hatalom *melletti* határozott kiállása már nemcsak a határozottan nemzeti érzelmű (elkötelezettségű) választókat erősítette meg értékítéletükben, hanem a bizonytalanok szélesebb köreiben is kétségessé tette a balliberális média demokratikus és hiteles voltát. Ebbéli érzéseikben, meggyőződésükben a további fejlemények (különösen az október 23-án történtek s ezek sajtóbeli tálalása) csak meg fogják erősíteni az ingadozókat. Ezzel párhuzamosan köreikben megugrik a nemzeti sajtó hitelessége és népszerűsége.

- A tisztulási, szétválási folyamat megindult a balliberális sajtón belül is. Részint az ostrom okainak és eseményeinek kezelése, részint pedig az ostrom nyomán beindult bosszúhadjárat a jobb érzésűeket, tisztességesebbeket s valóban liberális elvűeket arra késztette, hogy a maguk függetlenebb, a hatalommal szemben kritikusabb útját járják.

[439] „Társadalomtörténeti szempontból a tévéostrom jelentősége nulla”. NOL, 2011. szeptember 18. http://nol.hu/belfold/_tarsadalomtorteneti_szempontbol_a_teveostrom_jelentosege_nulla_?ref=sso

Így derülhetett ki például a FigyelőNet (Fn) egyik interjújából[440], hogy a balliberális hatalmi tömb – benne a média – nemcsak a „vandál" tiltakozók ellen lépett fel, hanem még a vétlen tüntetők kiállása is meghaladta alacsony ingerküszöbét, s rájuk is igyekezett kellő büntetést róni.

Az RTL Klub azon a jogcímen bocsátotta el a tévénél szakkommentátorként dolgozó edzőt, mert *„tevékenyen részt vett az MTV székházának szétverésében"*. Ezt arra alapozta, hogy a Blikk fotóján tisztán kivehető: az öklét rázva kiabál. A Fn újságírója rákérdezett: mit ordibált? – *„Ria-ria-Hungária" és „Magyarok!"* – szólt a válasz. De nem csak az RTL-nél származott hátránya a tüntetésen való részvételből. Mérkőzése lett volna egy harmadosztályú csapattal. A klub elnöke azonban utasítást adott ki – s ezt írásban is megerősítette –, hogy nem számítanak rá. Holott – miként az edző nyilatkozza – *„Nem lettem rosszabb szakember attól, mert demokratikus körülmények között kifejeztem a véleményem."*

„Megbánta, hogy a múlt hétfőn az utcára vonult?", szólt az utolsó újságírói kérdés. *„Már miért bántam volna meg?* – szólt a felelet. – *Semmi rosszat nem követtem el, csak éltem az alkotmány adta jogommal, mint ahogy több tízezer ember is tette, teszi. Ennyi. Elkeserít és egyben nagyon zavar, hogy emiatt egyesek megbélyegeznek."*

- A ostrom után mintegy két héttel, 2006. október 1-jén Magyarországon önkormányzati választásokat tartottak. Az ellenzék – a Fidesszel az élen – „földcsuszamlásszerű" győzelmet aratott. A választások legnagyobb vesztese az SZDSZ volt. Ha a csendes közvélemény többsége a székház elleni ostrom egészét merő vandalizmusként értékelte volna – s a demokratikus rend elleni szélsőséges fenyegetésként –, és helyénvalónak ítélte volna a balliberális hatalmi tömb reagálását egyfelől a Gyurcsány-beszédre, másfelől a tévéostromra, akkor aligha született volna ez a választási eredmény.

- Az ostrom felerősítette az őszödi beszéd jelentőségét – rávilágított, hogy a hazugság és a hazugság melletti kiállás milyen veszedelmet jelent Magyarországra s a demokráciára nézvést. Rávilágított, hogy a balliberális hatalmi tömb (benne a média) hogyan kezeli (mennyire semmibe veszi) a népet. Ha nincs a HírTv, ha nincs a megerősödőben lévő nemzeti sajtó, akkor a balliberális hatalmi tömb sikeresen állíthatta volna be az egész ostromot úgy, mint szélsőséges elemek elvetemült vandalizmusát. Másfelől: az ostrom kellett ahhoz, hogy a HírTv helyzetbe juthasson, s kikerülhessen a megkerülhető, semmibe vehető csatornák sorából. Mondhatni: ekkor érett be Orbán Viktor médiaegyensúly-politikájának gyümölcse...

- S végezetül: ha nincs a tévéostrom és nyomában a hatalomnak (benne a rendőröknek) a bosszúszomjas reagálása, akkor az ősz folyamán, s főképp október 23-án nem szabadultak volna úgy el a rendfenntartói indulatok, amelyek aztán további tisztuláshoz, megvilágosodáshoz vezettek – 2010-ben pedig a Fidesz kétharmados, páratlan győzelméhez.

[440] Urbán Flórián: ez már diszkrimináció! Fn, 2006. szept. 25. (http://fn.hir24.hu/csucsfogyaszto/2006/09/25/urban_florian_mar_diszkriminacio)

Orbán Viktor a TV2-ben:
esettanulmány a balliberális média demokráciafelfogásáról

Kivételes alkalmat teremtett számunkra a balliberális média demokráciaértelmezésének tanulmányozására a két legnagyobb hazai kereskedelmi tévé egyikének, méghozzá a TV2-nek egy 2006. őszi adása. A RTL felfogásáról, magatartásáról már felvillantottunk egy jellemző képet (a demokratikus véleménynyilvánítási jogával élő, semmilyen bűnt el nem követő sportszakértő kirúgását).

A TV2 szóban forgó élőadását e fejezetünk, s általában könyvünk – az Új médiatörténelem – szempontjából olyannyira *beszédesnek* (sokatmondónak) ítéltük, hogy vettük a fáradságot a műsor világhálón közzétett változatának szó szerinti lejegyzeteléséhez. Mostani esettanulmányunkhoz ebből válogattunk részleteket, de ínyenceknek a teljes jegyzetet kínáljuk a *Függelék*ben, s ajánljuk a figyelmes elolvasását, sőt az eredeti műsor[441] megtekintését (átugorva a közbenső, irdatlanul hosszú hirdetési csomagot).

Ebben az adásban két, jellegzetesnek mondható világlátás ütközik össze: Sváby András, a tévécsatorna műsorvezető sztárja csap össze Orbán Viktorral, a Fidesz elnökével. Utóbbi kétségkívül a nemzeti liberális oldal legtekintélyesebb vezetője, egyúttal pedig a balliberális oldal legtekintélyesebb ellenfele. Igazolni kívánjuk, hogy a tévécsatorna műsorvezetője *azt az egykori (de ma is létező) balliberális eszmeiséget testesítette meg, amely alapvetően nemzet- és demokráciaellenes*. Ennek megítéléséhez segítségül hívjuk a Fidesz elnökének *mint a nemzeti liberális oldal politikai megtestesítőjének* érveit; ahol pedig szükségesnek érezzük, hozzátesszük a magunk meglátását, álláspontját.

Hangsúlyozzuk, hogy Sváby András nem mint „egy műsorvezető a sok közül" érdekes számunkra, hanem mint a szóban forgó tévé műsorvezetője, s a tévécsatorna szellemiségének tükrözője. Ugyanezen okból vizsgáljuk (és a Függelékben idézzük) a szóban forgó műsor (Napló) ama részeit is, amelyek mintegy megtámogatták a műsor vezetőjét (vagyis a balliberális felfogást) a Fidesz elnöke (vagyis a nemzeti liberális felfogás) elleni hadakozásban. Ebből a megfontolásból tettük elemzésünk tárgyává az interjút felvezető, helyszíni tudósítást a Kossuth térről, illetve a beszélgetés a közben, ennek megszakításával bejátszott tudósítást Gyurcsány Ferencék sajtótájékoztatójáról.

Ugyancsak a TV2 álláspontját sietett megerősíteni, ill. alátámasztani egy *házi közvélemény-kutatás.* Ez a közvetlen keretét adta az egész interjúnak, amennyiben ez előzte meg, és ez is követte azt, mégpedig Sváby András tálalásában*: „Ön keményebb fellépést várt-e a rendőrségtől a rendbontókkal szemben?"* – kérdezte a képernyőn a grafikon szövege, s kérdezte a műsorvezető is a nézőktől, idézve hozzá az állást: *„13 ezer a betelefonálók száma, és majdnem 90% azt mondja, hogy igen, és mindösszesen 10-10,4% mondja azt, hogy nem."*

[441] A TV2 2006. okt. 24-én élőben sugárzott, Napló című műsora (http://www.youtube.com/watch?v=SQK66lJ1WBA) Sajnos e fejezet elkészülte után nem sokkal az iménti világhálós címen már ez jelent meg: *„Nem érhető el, a felhasználó eltávolította".*

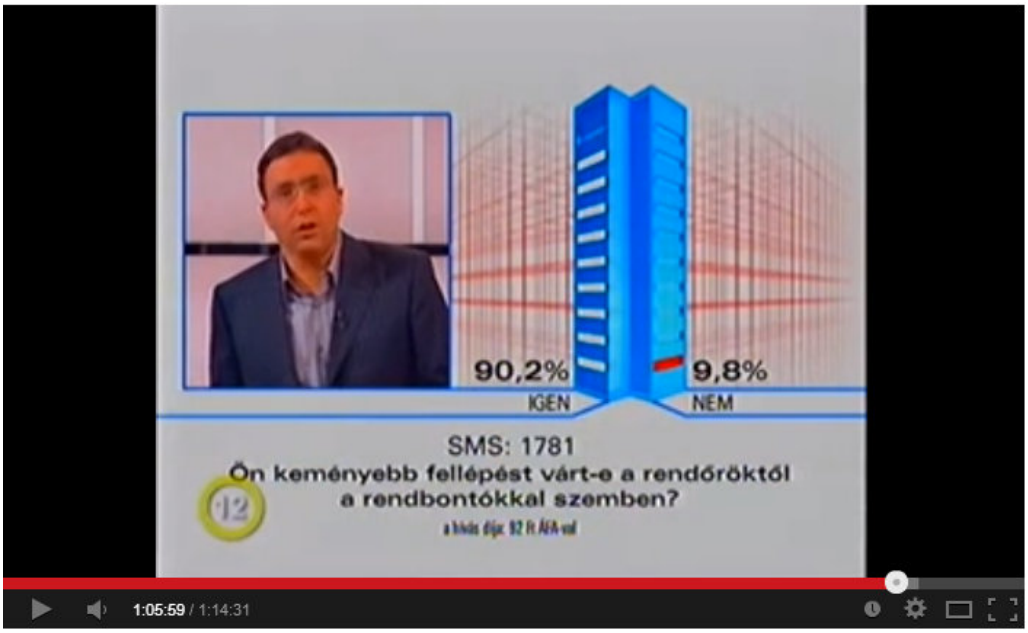

TV2: „Ön keményebb fellépést várt-e a rendőröktől a rendbontókkal szemben?”

Hogy az akkortájt közzétett különféle közvélemény-kutatási adatok mennyire a valóságot tükrözték vagy nem, erre még kitérünk ebben a fejezetben. Két körülményt (tényezőt) azonban már itt is érdemes szóvá tenni. Egyfelől: a betelefonálókat nyerési lehetőséggel buzdították: *„Szavazhatnak, ha kedvük van, vagy ha ajándékot szeretnének nyerni”* – kecsegtette a műsorvezető a nézőket. Nem alaptalan feltételezni, hogy a véleménynyilvánítók között még a TV2 szokásos nézőösszetételét is meghaladóan szerepeltek olyanok, akik jobban el tudnak igazodni valamely fogyasztási cikk rejtelmeiben, mint a politika, a demokrácia kacskaringóiban. Másfelől: 13 ezer betelefonáló – irdatlan nagy szám! Tudnivaló, hogy a közönségnek mindig csak egy kis töredéke szánja el magát bármilyen kapcsolatfelvételre. Tizenhárom ezer betelefonáló mögött milliós nagyságrendű nézősereg van. Egy átlagos földi halandót alighanem megingatna álláspontjában, ha azt látná, hogy a milliós nagyságrendű nézősereg mintegy kilenctizede más véleményen van, mint ő. Vagy ha meg nem is ingatná, de véleménye elhallgatására ösztönözné, ami még kiugróbbá tenné az ellenkező véleményen lévők kimutatott számát...[442] Orbán Viktort – mint a róla szóló, korábban idézett könyvből is láthattuk – az ilyen „kihívások” inkább erősítik, mintsem gyengítik. Csakhogy a különféle balliberális médiumoknak jellemzően sem a vendégköre, sem a közönsége nem efféle különleges személyiségekből áll. E médiumok ezért tudtak nagyon sokáig erős fölénybe jutni, uralmi helyzetbe kerülni a sajtó- és szólásszabadságba csomagolt véleménydiktatúrájukkal.

Az áttekinthetőség érdekében a műsor leglényegesebb (legkifejezőbb, legárulkodóbb) részleteit táblázatba foglaltuk, szembeállítva a két felfogást, és megjegyzéseket fűzve a TV2 megnyilvánulásához.

[442] Ld. ehhez: *elhallgatási spirál*

A TV2 2006. október 24-i műsora (Napló, részletek)		
TV2/műsorvezető	Megjegyzés	Orbán Viktor
A TÉVÉ MUNKATÁRSÁNAK HELYSZÍNI TUDÓSÍTÁSA A KOSSUTH TÉRRŐL, AHOL „TÍZ-TIZENÖTEZER TÜNTETŐ” VAN JELEN. „Pontosan egy héttel ezelőtt robbant az a belpolitikai botrány, amelyet a miniszterelnök balatonőszödi beszéde indított el. Az azóta történtekre ki-ki szimpátiája és vérmérséklete szerint keressen jelzőket. Egyet azonban ne feledjünk: egy demokráciában semmi nem adhat felhatalmazást annak a néhány száz – bocsánat a szóért – vandálnak, hogy azt tegye, amit kedden és szerda hajnalban láttunk. Hogy összekeverje Budapest utcáit a focipályák lelátóival, hogy a békés tüntetők közé keveredve szabadságharcosdit játsszon. Mert eddig bizony Magyarországot az különböztette meg Romániától, Albániától és a Balkán még ki tudja hány országától, hogy nálunk vér nélküli volt a rendszerváltás és vér nélküli volt az elmúlt tizenhat esztendő. Egészen 2006. szeptember 18-áig. Nagy kár érte.”	*– Látszólagos engedékenység és tárgyilagosság: ki-ki maga „kereshet” jelzőket.* *– A vandalizmust, a vért sulykolja, balkáni szinttel rémisztget.* *– Hallgat a kiváltó okról; úgy állítja be, hogy a 16 évnyi előzmény (beleértve a választók törvényszegő megtévesztését) megfelel a demokrácia ismérveinek, a vele szemben támasztott elvárásoknak, de a tevőleges, fizikai ellenállás (a „szabadságharcosdi”), az nem.* *– „Nagy kár érte”: tudósításba csomagolt véleményhirdetés.*	/még nincs képernyőn/
– Először maradjunk a Napló kérdésénél: Ön keményebb fellépést várt-e a rendőrségtől? (...)	*Olyan kérdés ez, hogy akár az* igen, *akár a* nem *az interjúalanyt gyengítené.*	– Én határozottabb és hatékonyabb fellépést várnék.
– Az keménységet jelent? Mit jelent az Ön értelmezése szerint a határozottabb fellépés?	*A „kicsúszott” interjúalanyt próbálja ismét megfogni.*	– Ha jól láttam a tévéfelvételeket az előbbi bejátszásból, már az első pillanatban próbáltak a rendőrök kemények lenni. A keménység önmagában nem megoldás. Hatékonynak, szakszerűnek kell lenni.

– Kevesen voltak, én ott voltam, megrázó látvány volt. Felszerelés nélkül... Na, menjünk tovább...	*– Saját hitelességét igyekszik erősíteni.* *– Rokonszenvet próbál kelteni a rendőrök iránt. De mert nyilvánvaló, ki hibázott, gyorsan odább lépne.*	– Erről beszélünk: kevesen voltak, felszerelés nélkül, rendezetlenül.
– Ki számított erre? Hogy ez történhet, ami történt? Nyilvánvalóan nem volt felkészülve a rendőrség.		– De a rendőrségünktől mindig azt várjuk el, hogy legyen kész arra, hogy akármilyen nehéz helyzet alakul is ki, meg tudja védeni az emberek békéjét, biztonságát és testi épségét. Ezt várjuk el a rendőri vezetőktől.
– Ha Ön most szavazna a Naplóban, akkor igennel vagy nemmel szavazna?	*– Ismét: igyekszik vendégét a kikészített csapdába terelni.*	– Én a hatékonyabb fellépés mellett... Nézze, engem vertek tüntetésen. Én tudom, hogy mit jelent a rendőri keménység. Csak az régen volt, ‘89-ben.
– Csak az másik rendőrség volt.	*– Értsd: az diktatúra rendőrsége volt, ez meg demokráciáé, nehogy már egy napon emlegessük! A gyurcsányi hatalom és rendőrsége „ösztönös” védelme...*	– Másik rendőrség volt, másért vertek, nem dobáltam köveket, folytathatnám a sort... Még egyszer mondom: hatékonyságot és határozottságot várunk. Tehát én nem szeretném, ha egy olyan hangulat alakulna ki Magyarországon, amire Ön azt mondja, hogy ha valaki gyanúsan mozdul, akkor vágjon oda a rendőr. Mert ez nem megoldás.
– Különben ezeket az embereket, akik megtámadták a Magyar Televíziót a Szabadság téren, illetve másnap a Blaha Lujza téren kukákat borogattak és rendőrautókat gyújtottak fel, illetve rátámadtak a rendőrökre, hogyha egy szóval kellene őket jellemezni, akkor hogyan nevezné őket? Lehet csőcselék, huligán, randalírozó, törvénysértő... (fejét ingatva:) forradalmár... elégedetlenkedő...	*– Ismét: a vandalizmust sulykolja, okokról, előzményekről szó sem esik.* *– Jellegzetes balliberális politikai játszma: az ellene (is) fellépőket előbb megbélyegzi, majd állásfoglalást követel: az elhatárolódás az ellenállás egészét gyengíti, az elfogadás magát a vendéget.*	– A törvénysértő a legenyhébb, és nyilván majd a jogi eljárások tisztázni is fogják ezt. Provokátorok voltak, én úgy láttam.

– Mondja, az hogy az Ön alelnöke, közvetlen munkatársa, Schmitt Pál föllépett a Kossuth téren; lehet azt mondani, hogy ugyanazon az emelvényen, ahol korábban köztörvényes bűnözők is szónokoltak, azt hogyan nézi? Bár ő azt mondta, hogy magánemberként volt ott. Egyáltalán, van ilyen, hogy egy politikus magánemberként...	*Ismét: a jellegzetes politikai játszma. A Kossuth téren amúgy végig békésen tüntetők emelvényére ráüti a „köztörvényes bűnöző" bélyeget, aztán állásfoglalásra kényszerít... Teljes érzéketlenség a nép, az okkal elégedetlenkedők, a demokrácia iránt.*	– Ez egy bonyolult kérdés, inkább térjünk vissza az elsőre. Schmitt Pál helyesen tette, hogy elment oda. Ugye, bejelentette a Fidesznek azt a kezdeményezését, amely úgy hangzik, hogy utasítsd el az erőszakot, utasítsd el a hazugságot, és ennek a jele ez a fehér szalag, amit hordok. Jól tette, hogy elment oda. A Fidesznek az a dolga, hogy felelősségteljesen és mérsékelten...
– *(közbevág:)* Magától ment el? Vagy Ön mondta neki?	– *Kényszerítés a játszma folytatására.*	– Nekem mondta, hogy el fog menni, és én azt mondtam neki, hogy: Pali, hát tégy belátásod szerint, én egyébként ezt egy helyes lépésnek tartom. No de elment Pozsgay Imre, Szűrös Mátyás, Makovecz Imre, Melocco Miklós. Azért, nem kellene úgy beállítani...
– *(közbevág:)* Ezek ismerős nevek, ugye, a polgári körök rendezvényeiről, sok közülük polgári kör tagja...	– *Ez is a játszma folytatása. Értsd: a Fidesz nevesebb támogatói is a köztörvényesek között.*	– Most nem ez a lényeg. Hanem komoly, európai tekintélyű államférfiak, kultúremberek...
– *(közbevág:)* Kultúremberek – és köztörvényes bűnözők, hiszen ott volt, mondjuk, Budaházy György[443], akit köröz a rendőrség. És olyan szónoklatok is elhangoztak, hogy ez a miniszterelnök életébe kerülhet. Tehát nagyon kemény, nagyon durva, alkotmányellenes szónoklatok között ott vannak ezek a tekintélyes emberek és a Fidesz alelnöke. Rendben van ez?	– *Ismét: azt iménti játszma folytatása.* – *A helyzet felfokozott dramatizálása: „életébe kerülhet". Értsd: a Fidesz potenciális gyilkosokkal árul egy gyékényen.*	– Én azt gondolom, hogy mérséklő hatást kell kifejteni, s azt gondolom ugyanakkor, hogy ami a Kossuth téren történik, az egy nagyon sajátos jelenség. Ilyen még nem volt a magyar politikában. Nyugaton van ilyen. Ugye, ha Ön például fel akarna szólalni a Kossuth téren...

[443] Budaházy Györgyöt szabadságharcosnak tekinti e sorok írója, olyannak, akit ráadásul már több ellene indított perben felmentett a bíróság, nem egyszer kártérítést is megítélve neki.

– *(közbevág:)* Fel lehet iratkozni, tudom... Akkor miért nem ment el Ön?	– *A politikai játszma folytatása.*	– Én azért nem mentem el, mert ha elmentem volna, az a benyomás alakulhatott volna ki, hogy a Fidesz áll az egész mögött, illetve a Fidesz ki akarja használni saját céljaira ezt a jelenséget. Holott egyébként...
– *(közbevág:)* Igazából nem értettem a logikát. Tehát hogyha Ön elmegy, akkor a Fidesz áll az események mögött, ha az Ön közvetlen, első embere vagy az első körben lévő emberek egyike megy el, akkor nem?	– *Ismét: a játszma folytatása.*	– Persze. Én vagyok a Fidesz elnöke.
– Ő meg az alelnök.	– *Ismét: a játszma folytatása.*	– Ez egy másik dolog. Ha a Fidesz elnöke elmegy valahova, különösen, ha a Fidesz elnöke egyébként is állandóan ilyen vádak célkeresztjében áll a szocialisták részéről, akkor azt kell mondanom, hogy a Fidesz elnöke ötször fontolja meg, hogy hova megy el, mit mond, mikor lép fel. (...)

BEJÁTSZÁS. GYURCSÁNY FERENC MINISZTERELNÖK, DEMSZKY GÁBOR FŐPOLGÁRMESTER (SZDSZ), MOLNÁR GYULA (MSZP), A KORMÁNY FŐVÁROSI MEGBÍZOTTJA VONUL BE KÖZÖS SAJTÓTÁJÉKOZTATÓRA.

Narrátor: Az alkotmányos demokrácia az alkotmányellenes radikalizmussal nem fér össze. Ezt mondta Gyurcsány Ferenc, aki szerint a jobbközép pártok egy követ fújnak saját radikálisaikkal.

> *Gy.:* A magyar konzervatív hagyomány, a magyar nemzeti liberalizmus, a kereszténydemokrata politikai örökség, az nem tartozik a szélsőséges és radikális, idegengyűlölő, alkotmányellenes megnyilvánulásokhoz. Ez, hogy ez így történik, igen nagy baj. Ez nem egyszerűen a jobboldal tragédiája, ez a magyar demokrácia tragédiája.

N.: Gyurcsány Ferenc épp ezért nem érti, mit keres Schmitt Pál, a Fidesz alelnöke, ugyanazon a színpadon, ahol a szélsőséges szónokok. A tüntetés szervezői az adófizetés megtagadására is felszólították a jelenlevőket. Gyurcsány szerint ez az alkotmányos rend megtagadása. A Kossuth téren az elmúlt napokban felszólalt többek között Budaházy György, akit köröz a rendőrség, Toroczkai László, a 64 Vármegye Ifjúsági Mozgalom vezetője, aki vállalta a felelősséget a Magyar Televízió ostromáért, valamint Csurka István, a MIÉP elnöke. Demszky Gábor felszólította Orbán Viktort, hogy hívja vissza az embereit az utcáról, és kérjen bocsánatot Budapesttől.

> *D.:* Nyugodtan jósolhatom neki, hogy a demokratikus elkötelezettségű emberek el fognak menni szavazni október elsején, s hogy Budapestet a Fidesz ismét, sokadszor el fogja veszíteni.

N: A rendezvényen Gyurcsány Ferenc, Demszky Gábor és Molnár Gyula aláírta a „Budapesti nyilatkozat”-ot, amelyben rögzítik: minden alkotmányos eszközzel készek megvédeni a köztársaság intézményeit, a főváros békéjét és a budapestiek biztonságát.		
TV2/műsorvezető	Megjegyzés	Orbán Viktor
– Tulajdonképpen egy mondatban, amit itt hallottunk, hogy mondjam... Sérelmezik a szocialista párt képviselői, a miniszterelnök, hogy olyan emberekkel lépnek fel Fidesz-prominensek, akik koncolni szeretnének, akasztani szeretnének, vagy – mondjuk – a mérsékeltebbek csak alkotmányozó nemzetgyűlést szeretnének összehívni.	*Ott folytatja, ahol abbahagyta: a jellegzetes balliberális politikai játszmánál. Az ilyen drámai kifejezésekkel, mint a* koncolás, akasztás, *elfedi az ellenállás igazi lényegét s valós hátterét: a becsapott démosz kelt fel a magáról megfeledkezett hatalommal szemben.*	– Érdekes reakciók voltak ezek. Hát, azért, menjünk vissza a dolgok elejére. Miért is állt elő Magyarországon, hogy a köztársasági elnök kifejezését idézzem, „morális” – s teszem hozzá: politikai válság? Hát azért, mert a miniszterelnök hazudott, megsértette az egész országot, és emiatt elégedetlenségek törtek ki. Ezeknek egy része szabályos, alkotmányos keretek között maradó elégedetlenség...
– *(közbevág:)* A demokratikus...		– ... a másik fele pedig erőszak, amit el kell utasítani. Már bocsánat! Nehogy a végén még arról kelljen beszélni, hogy a Fidesz tehet a kialakult eseményekről! A miniszterelnököt terheli az egyszemélyi felelősség a kialakult helyzetért.
– Ő azt mondja, hogy soha nem tagadta azt, hogy vannak demokratikus tüntetők, de a szélsőjobb és a jobboldal jelen pillanatban egy színtéren, a Kossuth téren tüntet.	*– Ismét: kísérlet a politikai játszma folytatására.*	– Nem tudom, honnan veszi, járt-e a Kossuth téren? Én azt tudom mondani, hogy a Fidesz olyan megoldásban érdekelt...
– *(közbevág:)* Én voltam a televízió előtt is meg a Kossuth téren is. Vannak szónoklatok és vannak nagyon kulturáltan tüntető emberek is...	*– Ismét: saját hitelességét igyekszik erősíteni.* *– Ismét: látszólagos objektivitás. „Jó-jó, nem csak vandálok voltak.”*	– Én azt látom, hogy a miniszterelnök és mindenki, aki megszólalt kormánypárti oldalról, csak és kizárólag a saját pártpecsenyéjét akarja sütögetni ezen az ügyön. Csak pártszemüvegen keresztül tudja látni a helyzetet. (...)
– Ön azt mondta, hogy (...) az október 1-i választások, az mérföldkő lesz a magyar politikai életben, hiszen aki megnyeri a választásokat, az bebizonyítja, hogy neki van helye a hatalomban, és most természetesen sematizáltam...	*– Árulkodó balliberális átértelmezés: a Fidesz elnöke véletlenül sem hatalomról beszélt, ám a műsorvezetőnek –miként a vita további részéből is kiderül – nincs*	– De én ilyet nem mondtam, és ezzel nem értenék egyet, bocsánat! Azt mondtam, hogy a mostani helyzetben, miután egy feszült politikai helyzet van Magyarországon, a helyi vezetők megválasztásának kérdése mellé

	fogékonysága a valódi demokráciára, mindent kizárólag pártpolitikai szempontból és saját kötődése szerint mérlegel.	odakerült az emberek fejébe a helyzetről való állásfoglalás. És ezért nem pártdöntés, hanem egyfajta népszavazás, bizalmi népszavazás lehet az október 1-ei önkormányzati választás. Ezt a véleményemet most is fenntartom.
– De hogyan tud ez bizalmi népszavazás lenni? Hiszen itt... lehet szavazni listákon, de nem mindenhol lehet, a megyei jogú városokban nem lehet szavazni a megyei listákra... (...)	*Nem véletlenül köti az ebet a karóhoz a következő hosszú percekben a műsorvezető...*	– Ön hol lakik, bocsánat?
– Pest megyében, egy...	*... akár a súlyos tárgyi tévedés árán is.*	– Bocsánat, Önnek Pest megyében kell hoznia egy pártdöntést, akármennyire is nem szeretne. Mert amikor a Pest megyei közgyűlés összetételéről fog szavazni, erre kap egy szavazólapot. Azon a pártlisták lesznek. (...)
– *(közbevág:)* Akármi születik, nem lehet megmondani, hogy ha országgyűlési választás lett volna, hogy nézne ki a Parlament összetétele.	*Ismét: köti az ebet...*	– Én értem, hogy Önnek ezzel problémája van. Azt is értem, hogy itt valóban vannak nehézségek. Én csak azt akarom mondani...
– *(közbevág:)* Nekem csak kérdéseim vannak, problémáim nincsenek, de bocsánat...	*Nehéz lenne megítélni, mennyi belőle a tudatos szemfényvesztés és mennyi az önbecsapás, de az egész interjú iskolapéldája annak, amikor a kérdezőt nem a másik álláspontja érdekli, hanem csakis az, hogy a sajátját juttassa érvényre.*	– Irigylem Önt... De a dolognak az a lényege, hogy (...) természetellenes lenne, ha azt mondanánk, hogy az a döntés, hogy október 1-én most mindenki választhat, nem áll összefüggésben az általános pénzügyi, gazdasági, bizalmi, erkölcsi és politikai válságról alkotott véleménnyel...
– Mindenki tudja, hogy négyévente vannak önkormányzati választások, s mindenki azt olvas ki belőle, amit szeretne. De végül is...	*Ismét: köti az ebet...* *ANNAK AZ ERŐS BELSŐ, DE TÖRZSI SZINTEN IS KIFEJEZŐDŐ, BALLIBERÁLIS VÁGYNAK A KIVETÜLÉSE, HOGY A CSALÁS ÉS HAZUGSÁG ÁRÁN – TEHÁT NÉPELLENESEN, ANTIDEMOKRATIKUSAN*	– Nem. Nem azt akarjuk mondani, bocsánat, hogy azért bízni kellene az emberekben? És demokrácia van Magyarországon, és szerencsénk van, mert éppen egy önkormányzati választás előtt állunk, és abból majd ki tudjuk olvasni – nem biztos, hogy könnyen, de ki tudjuk olvasni –,

	– MEGSZERZETT HATALMAT SEMMILYEN MÓDON NE ÍRHASSA FELÜL EGY TISZTÁZOTT KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT MEGTARTANDÓ – VAGYIS VALÓBAN DEMOKRATIKUS! – VÁLASZTÁS.	hogy az embereknek mégis mi a véleményük a kialakult helyzetről. Hiszen mégiscsak becsapták őket, az országot a miniszterelnök a pénzügyi válság szélére sodorta, amit beismert; meghamisították éveken keresztül a Magyar Köztársaság költségvetésének adatait... Az emberek talán erről is véleményt mondanak...
– *(közbevág:)* Elnök úr, nem akarok a szavába vágni, de gyors reklám, utána folytatjuk.		/reklám/
– Tehát ott tartottunk, hogy október 1-én választás. Mi van, ha nyernek, mi van, ha veszítenek? Most akkor maradjunk a pártlistáknál, hiszen azt mondta, hogy az a jelzésértékű...	*Ismét: köti az ebet...*	– Tudomásul vesszük a magyar állampolgárok akaratát. A probléma inkább az, hogy ha nem tekintjük az október 1-ei választást olyannak, mint amiből levonhatunk valamilyen tanulságot, és a megoldás felé teszünk vele egy lépést, akkor minden úgy marad, ahogy van most. (...)
– *(közbevág:)* De volt egy demokratikus döntés, ami, ami, ami... a parlamenti választásokon megtörtént, az tovább megy, hát az egy demokratikus választás volt...	*Ismét: köti az ebet...*	– De nem az megy tovább, hanem az elégedetlenség. Az a helyzet, amivel most szembenézünk, hogy Magyarország...
– *(közbevág:)* Kik elégedetlenek? Kik elégedetlenek?	*Bizonyos értelemben a legárulkodóbb pillanata a műsorvezető megnyilvánulásának. Mint az uralkodó balliberális média kiváltságosát, meg sem érintik a nehezedő életfeltételek, a demokrácia működésének nyilvánvaló torzulásai.*	– Az a helyzet, hogy akik ma elégedetlenek, és mondjuk az utcán vannak és elmondják a véleményüket – meg egyébként, akik korábban, mielőtt kitörtek volna a nyílt politikai válság hullámai –, már szociális okokból tüntettek és sztrájkoltak. Nagycsaládosok, diákok és akik még fognak: a szakszervezetek tagjai. Magyarország ma a megszorító csomagot, legyen az jó vagy rossz – ez egy külön vitakérdés –, nem fogadja el ennek a kormánynak a kezéből. (...)

– *(közbevág:)* Ön egy országról beszél, holott én azt gondolom, hogy nem azok vannak az utcákon, akik Gyurcsány Ferencre szavaznak, illetve nem valószínű, hogy rá szavaznak.	*Kimondva, kimondatlanul: csak azok elégedetlenek, akik az utcán vannak, vagyis a „csőcselék”.*	– Ezért mondom, hogy az október 1-ei lehetőség, az egy komoly lehetőség. Mert egyébként csak azoknak a hangját fogjuk csak hallani, akik nem értenek egyet a miniszterelnökkel.(...)
– Mi van akkor, ha – mondjuk – egy kiegyensúlyozottabb eredmény születik? Néhány százalékpont ide vagy oda... Mi történik?		– Hát, az fog történni, hogy folytatódnak a tüntetések, ha nem ezek, amelyek most zajlanak...
– *(közbevág:)* Miért? Hát akkor született egy többségi döntés, született egy demokratikus választási...	*Ismét: köti az ebet...*	– Ezt beszélje meg azokkal az emberekkel, akik tüntetni akarnak mint nagycsaládosok, beszélje meg Ön ezt a diákokkal, akik a tandíj miatt akarnak, beszélje meg a dolgozókkal...
– *(közbevág:)* Én nem tudom megbeszélni velük, nem tudom őket leállítani. Ön, szerintem, le tudja állítani.	*Értsd: az tudja leállítani, aki előidézte. Tehát kimondva, kimondatlanul: nem a nép jogos tiltakozása eredményezte a „felkelést”, hanem Orbán Viktor, ill. a Fidesz vitte utcára a „csőcseléket”.*	– *(mutatja az ujján)* Egy: nem tudom; kettő: semmilyen demokratikus véleménynyilvánítást nincs jogom leállítani. Ha az emberek nem fogadják el a miniszterelnöktől a megszorító csomagot, ami érthető, hiszen bevallotta, hogy hazudott az embereknek, bevallotta, hogy ő maga sodorta az országot a pénzügyi válság szélére, mert másfél-két évig nem tette meg a válság elhárításához szükséges...
– *(közbevág:)* Én direkt nem hoztam...	*Kísérlet a gyors hárításra: megakadályozandó a súlyos tények hangoztatását. Az antidemokratikus hatalom nyílt védelme.*	– ... lépéseket, tehát ha ezeket a miniszterelnök beismeri, nem várhatja, hogy az emberek azt mondják: de jó! Tudja mit, miniszterelnök úr? Adunk még pénzt a sajátunkból, hogy azzal oldja meg a válságot. Ez nem fog menni.
– Világos, s én most direkt nem hoztam el magammal a Gyurcsány-beszédet, hiszen akkor idézne belőle Ön, idéznék belőle én, többféleképpen értelmezték már ezt a beszédet, ne menjünk bele. Kérem, hogy ne menjünk bele.	*Ismét: a hárítás nyomatékos megkísérlése, a demokráciaellenes hatalom nyílt védelme.*	– Bocsánat! Bocsánat, de az a magatartás, ami az Ön szavaiból tükröződik, az olyasmi, ami szerintem minimum egy rövid perc beszélgetést megér...

– *(közbevág:)* Jó. Akkor elmondom, hogy sokan értelmezték úgy ezt a beszédet, aki végigolvasta vagy végighallgatta, tehát nem a kiragadott részleteket, hanem a hosszú beszédet, akkor lehet úgy értelmezni, hogy azt mondta a miniszterelnök, hogy elege van ebből a hazugságspirálból, ebből ki kell lépni, és tiszta politizálásra van szükség. Na most, ha kiragadott mondatok...	*Ismét: védeni igyekszik a védhetetlent. Azt a szempontot hangsúlyozza, amellyel a balliberális tábor „őszintebeszéd”-dé próbálta átlényegíteni a hatalom megtartása és újbóli megszerzése érdekében folytatott hazudozás ZÁRTKÖRŰ beismerését.*	– Én ezt nem vonom kétségbe. De három állítást megfogalmaz a miniszterelnök. Ott nincs mellébeszélés. Az első, hogy hazudtak végig. Mindegy, hogy miért tették, másfél évig hazudtak. A második dolog, amit megfogalmaz...
– *(közbevág:)* A politika...	*Akármennyire is sértőnek tűnik az összevetés, logikailag teljesen helyénvaló: HA EGY BŰNBANDA TAGJAI A SORON KÖVETKEZŐ AKCIÓJUK MEGTÁRGYALÁSAKOR NYÍLTAN ÉS ŐSZINTÉN BESZÉLNEK* EGYMÁSSAL*, EZ SEMMILYEN KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT NEM ÍRHATÓ JAVUKRA...*	– Pillanat, hadd fejezzem be! A második dolog, amit megfogalmaz, az az, hogy két évig nem csináltak semmit, csúnya szavakat használ, hogy hogyan tették tönkre az országot...
– *(közbevág:)* Ezt is meg lehet úgy...	*...de azért a műsorvezető újabb kísérletet tesz.*	– Bocsánat! És ennek az árát meg kell fizetni. Nem neki. Az embereknek. A harmadik dolog, amit beismer a miniszterelnök, az pedig az, hogy meghamisították a költségvetés adatait. Ezek a tények.
– Maradjunk a hazugságnál: Ön szerint nem arra gondolt, és nem lehet arra gondolni, hogy az egész politika hazug. Ön azt mondta a CNN-nek, hogy...	*Ismét: kísérlet a balliberális hatalom felelősségének hárítására, elkenésére.*	– Bocsánat! Bocsánat! Nem...
– *(közbevág:)* Soha...	*Ismét: kísérlet a hárításra, elkenésre.*	– ... nem a hazugságról van szó általában. Arról van szó, hogy a kormány úgy terjesztette be a 2006-os költségvetést például, a Ház elé, hogy azt vállalta, hogy 5% alatt lesz a költségvetési hiány. Mikor már akkor tudták, hogy ez nem igaz, mert 10%

		fölött lesz. Ezt mondta a miniszterelnöki vitában. Tehát nem arról van szó, hogy valaki füllentett vagy félreértett... Én ott voltam. Azt mondta, hogy amikor én azt állítom, hogy tíz százalék fölött lesz a költségvetés hiánya, akkor én hazudok...
– *(közbevág:)* Maradjunk...	*Ismét: kísérlet a hárításra, elkenésre.*	– Én vagyok a becstelen, amikor azt állítom, hogy fizetős egészségügyet akarnak...
– *(közbevág:)* Nagyon sok...	*Ismét...*	– Jó, itt nincs mit magyarázkodni...
– *(közbevág:)* Nagyon sok...	*Ismét...*	– Bocsánat, ne haragudjon, de ezt nem lehet kimagyarázni! Megpróbálhatja ezt...
– *(közbevág:)* Nagyon sok országban nem hozták már a költségvetési számokat, maradjunk annál...	*Ismét...*	– De itt nem arról van szó, hogy nem hozták...
– *(közbevág:)* a kijelentésénél...	*Ismét: kísérlet a hárításra, elterelésre.*	– Bocsánat! Már megint csúsztatás! Nem arról van szó, hogy nem hozták a költségvetési számokat. Arról van szó, hogy a miniszterelnök bevallja, hogy már amikor azokat a költségvetési számokat leírták, pontosan tudták, hogy azok nem igazak. „Száz trükkel csaptuk be a képviselőket.” Ez a helyzet. Ezt nem kell kimagyarázni! Nagyon sajnálom, hogy oly sokan szegődnek fogadott vagy fogadatlan prókátorrá. Ezek olyan mondatok... Ezek bűncselekmények. Ezeket nem lehet kimagyarázni, kérem! És közben tönkrement egy ország, a diákok, a nyugdíjasok meg a munkások fogják megfizetni azt, amit a miniszterelnök okozott. Ne haragudjon már! És Ön meg itt mentegeti?!
– Én nem mentegetem.	*Ismét: vagy tudatos szemfényvesztés vagy önbecsapás...*	– Dehogynem.

– Én nem mentegetem. Én azokat a...		– Erről van szó! Én itt állok húsz perce...
– A kérdés az...		– ... húsz perce állok itt...
– Elnök úr...!		– ... és azt akarja bebizonyítani, hogy a miniszterelnök nem tett semmi olyat, amit egyébként az embereknek demokratikus, békés módon joguk lenne kifogásolni...
– Elnök úr, Ön azt írta a Magyar Nemzetben 2006. szeptember 19-én, és akkor elnézést, szó szerinti idézet: *„A hazug, illegitim és önfejű kormányzati politikára az emberek nyílt és rejtett ellenállással válaszolnak. Az ellenállás rejtett útjait alaposan kiismerte Magyarország a Kádár-rendszer éveiben. Adóelkerülés, szürke- és feketegazdaság, korrupció, csendes munkalassítás."* Satöbbi, satöbbi. A Reutersnak azt mondta szeptember 13-án: *„A lázadás nagyon komoly jelentésű szó a magyar közéletben, ezért elkerülném a használatát, de a népnek joga van az ellenállásra, és azt hiszem, az ellenállás a demokrácia elfogadott módja."*	*Ismét: kísérlet arra, hogy 1) miután szélsőséges megnyilvánulásnak (vandalizmusnak stb.) állítja be s ekként sulykolja a démosz tiltakozását; 2) azt is bebizonyítsa, hogy az ellenzék, személy szerint ennek vezetője áll az elégedetlenség,tiltakozás szítása, kirobbantása mögött.* *Levenné a felelősséget arról, akit illet, s rátolná arra, aki vétlen...*	– Ebben egyetérthetünk. A demokratikus politikának vannak elfogadott, törvényben...
– A kérdésem az, hogy ezek a mondatok, amelyek közvetlenül, egy-két héttel az utcai események előtt történtek (sic!), nem gondolja, hogy olaj volt a tűzre? Az embereknek azt mondja, hogy igen, van az ellenállásnak különféle módja, adóelkerülés, adómegkerülés...	*A kísérlet folytatása...*	– De bocsánat, hát ezt mindenki tudja. Ön nem tudja? A nyáron meghirdették a sztrájkokat, nem?
– Ilyet Ön mondhat mint felelős politikus, mint pártnak a vezetője?		– Mit nem mondhatok, Sváby úr?
– Azt, hogy az ellenállás egyik módja, hogy ne fizessen adót a...		– Én ilyet nem mondtam. Mondtam ilyet?
– Itt van: *„A nyílt ellenállás formáit is ismerjük az elmúlt tizenhat évből és a nyugati*		– Amelyek demokratikus... Olvassa csak tovább!

demokráciák példáiból: sztrájkok, tüntetések, útlezárások, engedetlenségi mozgalmak."		
– Idáig jegyzeteltem ki.	*Egy lényegét tekintve demokráciaellenes és egy lényegét tekintve demokratikus szemlélet ütközése. A műsorvezető felfogása szerint a nép, ha már választáson döntött, utána már legfeljebb csak csendben fújhatja a magáért (ld. mormogás joga); de nincs joga mozgolódni, ellenállni stb.*	– Bocsánat. Amelyek, ha demokratikus keretben maradnak, akkor ezek rendben vannak. Hát senki sem tilthatja meg Magyarország polgárainak, hogy az alkotmányban garantált jogaikkal éljenek, és békés, erőszakmentes, alkotmányos módon kifejezzék a véleményüket. Hát hol élünk? Hogyha ezt meg lehet kérdőjelezni? (...)
– Rengeteg dolog van itt, de, mondjuk, a tandíjról szívesen beszélnék. Ön szerint jól van-e az, hogy annak az egyetemi vagy főiskolai hallgatónak, aki csak átbukdácsolja és több évig jár arra a főiskolára, ne kelljen tandíjat fizetni, de ezt most hagyjuk...	*Egy kiragadott példa arra, hogy a balliberális hatalom mellett elkötelezett újságíró mennyire kificamodott értékítélettel szemléli a valóságot...*	– Ön szerint csak azok fognak tandíjat fizetni, akik bukdácsolnak? Látja, most megint, Sváby úr, úgy védi a kormányt, hogy itt egy olyan álláspontot képvisel a kormány érveit felhasználva, mint hogyha az valódi lenne. A kormány, tisztelt televíziónézők, nem azokat a diákokat akarja megsarcolni a tandíjjal, akik bukdácsolnak. Sváby úr, mindenkit! Ne tévesszük meg a nézőket! Mindenkit!
– Beszéljünk a közelmúlt eseményeiről! Ön azt mondta a CNN-nek – tegnap, tegnap délután? –, hogy Ön még soha életében nem hazudott. Erre persze jönnek már a különféle reflexiók, Hiller István azt mondja, hogy – tudja mit, nem is idézem..., de hogyha akarja, megkeresem... Itt van: *„Ezen a hétvégén elhangzott a rendszerváltás utáni politika talán legcinikusabb, leghazugabb mondata, s ez, hogy Orbán Viktor még sohasem hazudott."*	*Ismét: kísérlet arra, hogy a valódi felelőst tisztára mossa, s a felelősséget a vétlenre tolja. A ország- és nemzetrontásért felelős, demokráciaellenes hatalom elkötelezett védelme.*	– Még egyszer álljunk csak meg egy pillanatra! Megint ott tartunk, hogy a miniszterelnök bevallja, hogy hazudott, tönk szélére sodorta az országot, és most engem próbálnak a hillerek meg Önök, ugye, itt, személy szerint engem...
– Elnök úr..		– Bocsánat...

– Elnök úr, én kérdezek.	*Álságos önáltatás: lehet érdeklődve kérdezni, és kérdéssel véleményt erősíteni, sugallni.*	– Nem, Ön nem kérdezett, nem mond igazat, Ön most állított.
– Én csak azt olvastam...	*A saját erős elkötelezettség, lojalitás tagadása. Figyelemelterelés a lényegről.*	– A helyzet az, Sváby úr, a helyzet úgy fest, mintha nekem kellene azért helytállnom, hogy én szoktam-e hazudni vagy nem. Ez egy fontos kérdés. Majd mindjárt visszatérek rá. De bocsánat! Ez robbantotta ki a problémát? Hát nem azért hozzák ezt Önök elő, vagy hozza elő Hiller úr, Ön meg ismétli meg az ország nyilvánossága előtt, hogy elterelje a figyelmet, meg hogy elvegyék a súlyát annak, amit a miniszterelnök úr tett? Helyes dolog ez? Visszatérve a dologra. Parlamenti képviselő, miniszterelnök esküt tesz.
– Ez így van.		– Helyes. Az esküt nem szabad megszegni. A miniszterelnök ezt megtette. Sosem szegtem meg az *eskümet, emellett kitartok, és soha nem hazudtam a választópolgároknak. Mindig elmondtam, mi a* helyzet, mindig elmondtam, mik a terveink...
– Én szerintem különben a nem igaz mondás és a hazugság között van különbség, de... Azt mondja a miniszterelnök, hogy ők legalább már túl vannak rajta, beismerték...	*Ismét, sokadszor, lankadatlanul: kísérlet a szerecsenmosdatásra.*	– Bocsánat, mit ismertek be? De hát lebuktak, Sváby úr! Miért használja a *beismerés* szót? Látja? Megint a finom csúsztatás! Mi történt? A miniszterelnök májusban mondott egy beszédet.
– Ez így van.		– Ez kiszivárgott szeptemberben. És most úgy csinálnak, mint hogyha beismertek volna valamit. A kutyafáját, hát lebuktak!
– (...) De Ön minél hangosabban mondja a jelenlegi helyzetben azt, hogy adócsökkentésre van szükség, annál többet, nagyobbat romolhat a forint. Nem tesz jót...	*A műsorvezető a „kérdezésbe” csomagolt érvelésével itt egy újabb, ugyancsak bevett balliberális irányt vesz:*	– Miért mondja ezt?!

– ... a forintnak.	*„Mit szól az ellenzéki megnyilvánuláshoz a piac...?”*	– Bocsánat! Először is túl nagy felelősséget tesz a vállamra. Kettő: miért akarja eltagadni azt a lehetőséget, hogy mi azt állítsuk, hogy egy adócsökkentésre épülő válságkezelő programmal lehet a legkisebb fájdalommal kijutni a mostani gazdasági helyzetből? Ez az álláspontom.
– Ez az Ön és a szakértőinek az álláspontja.		– Úgy van! És nem kevesen vannak ebben az országban, akik úgy gondolják; a szakértők között is sokan vannak, és számos nemzetközi példa támasztja alá az álláspontunkat.
– Én csak azt nem szeretném, hogyha az embereknek a félrerakott kis pénze, százezer forintja, mondjuk, ne érjen semmit, és másnap csak egy tojást lehessen rajta venni. Ha elszabadul...	*Merő balliberális színjáték: ezúttal a műsorvezető félti kiváltságos helyzetéből „az emberek kis pénzét”.*	– Ez a veszély akkor áll fenn, ha adóemelésre épülő válságkezeléssel próbálkozik a kormány. Amit most csinál a kormány, az fogja az Ön pénzét elértékteleníteni. Az fogja tönkretenni a megtakarításokat. Ez egy dilettáns, elhibázott csomag. Rossz úton vagyunk.
– Nagyon sok nemzetközi véleményt hoztam magammal, lehet, hogy van, amelyik azt mondja, amit Ön, nagyon sokan azt mondják, hogy...	*Ismét: a balliberálisok jellemző értékmérője: „Mit szól a világ?”*	– Minden nemzetközi szakértő egyetért abban, hogy probléma ezzel a csomaggal az, hogy...
– Minden nemzetközi szakértő?		– ... igen, hogy probléma ezzel a csomaggal kapcsolatban az, hogy adóbevételekre helyezi a hangsúlyt, ahelyett, hogy...
– *(közbevág:)* Elnök úr...		... a kiadáscsökkentésre helyezné.
(...) Ugye, az újságok szerkesztőségében szakértők ülnek, gazdasági szakértők. Például azt írja egy francia cikk, a Le Monde, hogy Gyurcsány Ferenc lemondása önmagában nem jelentene tragédiát, ha nem a szélsőjobboldallal flörtölő, a reformok visszavonását sürgető programot hirdető Orbán Viktor jelentené vele szemben az alternatívát.	*Oda nem illő idézet, de jó alkalmat ad a rutinszerű – „nemzetközileg” is kedvelt – megbélyegzésre...*	– Bocsánat, ez nem egy közgazdász szakértői vélemény, ez egy politikai álláspont arról, hogy abban az esetben, ha egy szakértői kormány jönne, az rosszabb lenne, mintha a mostani folytatná a működését.

– Ön szerint a Financial Times-ban gazdasági szakértők ülnek vagy nem?	*Ismét a jellegzetes balliberális viszonyulási pont, a nemzetköziség: mint mond a külföld?*	– Az egy komoly újság.
– Azt írja például, hogy szerinte bármilyen új kormánynak hasonlóan kemény költségvetési politikát kellene alkalmaznia. Még egyszer mondom: Financial Times, hogy az országnak legyen esélye kilábalni...	*Fogékonyságot mutat a nemzetközi sajtóra, de sokadszor sem mutat fogékonyságot a magyar valóságra.*	– De a hasonlóan kemény, az nem azt jelenti, hogy a mostani az jó. A mostani az kemény, de nem jó. Hát az a bajom vele, még egyszer mondom, hogy nem lesz értelme. Itt hoztam a példát a kamatadóval. Miután az emberek nem fogják elfogadni ezeket az intézkedéseket, ki fognak bújni alóla, a kormány nem kapja meg azt a pénzt, amelyhez hozzá akar jutni. Ezért mindig újabb megszorítások lesznek, és sosem jutunk ki ebből a helyzetből. Ezért én azt mondom, persze, a kiadást csökkenteni kell, van itt sok minden, amit tenni kell, de egy biztos: a válságkezelés alapja nem lehet adóemelés, csak adócsökkentés. Ez a mi álláspontunk. Ez egy szakmailag korrekt álláspont.
– Elnök úr, köszönöm, hogy itt volt. Engem is ért bírálat. Fogadja el tőlem: én azt gondolom, hogy a riporter, a műsorvezető dolga, hogy kérdezzen. Lehet, hogy Ön mostanában elszokott ettől, s ezek kemény kérdések voltak, de ha túl kemények, akkor elnézést kérek. Mindenesetre köszönöm, hogy itt volt.	*Az ekkor még uralkodó balliberális tömegközlés jellemző szemfényvesztése és önteltsége. Nem „kemények” voltak a kérdések, amelyektől az interjúalany elszokott volna, hanem – mint utaltunk rá – a műsorvezető végig a saját törzsi álláspontját sulykolta, s nem volt fogékonysága sem az interjúalany, sem a tüntetők szempontjaira.*	– Nem hiszem, hogy az én szimpátiámat kell Önnek elnyernie, de hát nyilván tudja, hogy miért tette, amit tett.

Sötét hatalmi üzelmek

Noha a magam példájával is igazoltam, hogy a székházostromot illetően nem volt szükségszerű a média csőlátása, s elegendő adat állt rendelkezésre ahhoz, hogy például a TV2 műsorvezetője tárgyilagosabban ítélje meg a fejleményeket, azt is kell ismernünk, hogy a titkos hatalmi üzelmekkel szemben a tömegközlés is többé-kevésbé tehetetlen, nemcsak az egyszerű

állampolgárok. Hiába vetődött fel már a legelső napokban, hogy tudatos volt a kormányzat részéről a tévészékház nem megfelelő védelme, még az átlagos állampolgároknál és újságíróknál nyilvánvalóan sokkal több információval ellátott ellenzéki vezető, a Fidesz elnöke is csak óvatosan beszélt arról, hogy akár provokáció is történhetett.

Csak az azóta bekövetkezett kormányváltás tette lehetővé, hogy vizsgálni kezdjék a felettébb gyanús körülményeket. Hét év múltán, 2013-ban katonai bíróság elé kerültek az egykori rendőri vezetők. Habár e sorok írásakor még nem született ítélet, egy, a világhálón megjelenített film jóvoltából fel tudjuk idézni egyrészt a bírónak a valóságot megvilágító kérdéseit, másrészt a Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezete titkárának, Szima Juditnak a sötét üzelmekre utaló meglátásait.[444]

A film első felében az ATV tudósításából hallunk részleteket. A bíró szó szerint a következő megállapításokkal szembesíti Lapid Lajost, Gergényi Péter egykori budapesti rendőrfőkapitány közbiztonsági helyettesét: *„Ha nem lehetett látni olyan körülményeket, hogy a bent lévő rendőrök életveszélyben lettek volna, akkor tessék szíves lenni megmondani, miért kellett a rendőrségnek elhagyni a tévészékházat.” „Merthogy nem voltak ott, az biztos, mert a tüntetők szépen, nyugodtan, zavartalanul elbontották a barikádot és elfoglalták a televíziót. Senki által nem zavartatva.”* Az ATV hírolvasója a helyszíni tudósítás alapján hozzáfűzte: *„A tárgyalásokon bemutatott felvételeken az látszott, hogy a tévészékház elfoglalása előtt a rendőrök egyszerűen kivonultak az épületből. Így a tüntetők akadálytalanul jutottak be a székházba.”*

A bíró többször is visszatért a kérdésre, ám Lapid Lajos azt felelte, nem tudja, miért hagyták a rendőrök védtelenül az MTV épületét és benne az embereket, s *„fogalma sincs, milyen új feladatot kaptak a rendőrök”*. Tegyük hozzá: ép elmével nehéz elképzelni, hogy egy ostrom szerencsés „túlélőit” bármiféle újabb feladatra vezényelnék... Arra a felettébb különös körülménye is kitért a bíró, hogy miért nem küldtek segítséget a bajba jutott rendőröknek. S itt érdemes szó szerint idézni a nyilvánvalóan nem minden alap nélkül való felvetését: *„Milyen módon kívántak rajtuk segíteni? Vagy esetleg elvárták, hogy ott pusztuljanak el?”*

A bírósági tárgyalásról szóló tudósításból e felvetésre már nem kapunk választ, csakhogy a film a kitűnő liberális újságíró, Bodoky Tamás készítette interjúval folytatódik. Beszélgetőtársa Szima Judit, egyike ama keveseknek, akik mindenféle hatalmi zaklatások, bírósági eljárások ellenére ragaszkodtak az igazuk kimondásához. Ugyancsak szó szerint idézzük az idevágó részt:

> *– Milyen jogellenes parancsokat adtak ki 2006 őszén a rendőri vezetők?*
>
> – (...) Amikor például a tévészékház ostrománál ott voltak a rendőrök beszorítva, és tőlük száz méterre álltak a kollégák, hogy segítsenek nekik, és nem kaptak parancsot... tehát itt például egy mulasztásos jogsértés történt. És ezáltal nagyon sok kolléga megsérült.
>
> *– (...) A tévénél mi lehetett az oka annak, hogy a Baranya századot állították a huligánok elé, és nem a Rebisz*[445] *ment oda?*

[444] Budapest, 2013. november 26. 2006 sötét titkai – miért hagyták ott a zsaruk az ostromlott székházat? (http://www.youtube.com/watch?v=RqXGyvmvMg4)

[445] Rendészeti Biztonsági Szolgálat

– Hát, ez egy jó kérdés. Meg kellene kérdezni a BRFK volt vezetőjét, hiszen, úgy tudom, ő volt a parancsnok abban az időszakban. VÉLHETŐLEG, MINT AHOGY SZOKTÁK MONDANI, FÖL KELL TÜZELNI AZ ÁLLOMÁNYT, HOGY KÉSŐBB MÁR MINDENRE KAPHATÓ LEGYEN. TEHÁT AHOGY SIPOS ÚR IS, A TMRSZ EGYIK ÜGYVIVŐJE FOGALMAZOTT, BE KELL ÁLDOZNI EMBEREKET AZÉRT, HOGY A MEGFELELŐ HARCI SZELLEM KIALAKULJON.

– A Baranya század volt az áldozat.

– ÍGY VAN. LEHETETT VOLNA, DE HÁL'ISTENNEK NEM TÖRTÉNT ANNYIRA KOMOLY TRAGÉDIA, MINT AMIRE SZÁMÍTOTTAK.

– Már kik számítottak?

– HÁT AZOK, AKIK A HÁTTÉRBŐL IRÁNYÍTOTTAK.

– Kik voltak?

– Szerintem mindenki sejti, de erről hadd ne beszéljek mint szakszervezeti vezető.

– Mulasztás volt, hogy nem engedték oda a Rebiszt, vagy kimondottan parancsra?

– PARANCSRA. PARANCSRA NEM ENGEDTÉK ODA.

– Én olyat hallottam, hogy hallgatták a rádión a kollegáik segélykérését, és kifejezetten megtiltották nekik.

– ÍGY VAN. PARANCSOT KAPTAK, HOGY NE MENJENEK ODA, és volt több olyan kolléga, aki ezt a parancsot is megtagadta, és mégis elhagyta a századát és próbált segíteni a kollégáknak.

Nos, ehhez már csakugyan nincs mit hozzáfűzni. Legfeljebb annyit, hogy itt az ideje: a balliberális hadtest egykori médiamunkatársai tegyék fel maguknak a kérdést: *csakugyan nem sejtettek semmit e sötét hatalmi üzelmekről?* S most, hogy kiderült az igazság, továbbra is azt gondolják, amit az alábbi szerző, vagy megkövetik az általuk hol *csőcseléknek*, hol *hülyének* nevezetteket...?

„András, hülye vagy!" Liberális kivétel

A gyurcsányi hatalom s általában a rendszerváltozás balliberális törzsének igazi természetéről majd a 2006. október 23-hoz kötődő viselkedése nyomán nyerhetünk általános képet. Onnantól mutatkoznak meg számottevően azok a liberálisok, akiknek fontosabbnak bizonyult az igazi liberalizmushoz, demokráciához való ragaszkodás, mint a balliberális táborhoz való lojalitás. Vagyis onnantól beszélhetünk csak arról, hogy a törzsi szempontok már nem a tömegközlés egészében írták felül a demokráciát, hanem előfordultak nagy jelentőségű kivételek.

Az októberi 23-i fordulat előtt ilyen kivétel azonban csak elvétve akadt. Közülük a legjelentősebb Hajós András, az RTL népszerű műsorának, a Heti Hetesnek az egyik sztárja. Rögtön tegyük hozzá, hogy nem az RTL-ben, hanem a HírTv-ben olvasta fel azt a nevezetes írását, amelyben *lemondásra szólította fel Gyurcsány Ferencet.*

Nem tudnánk vállalkozni arra, hogy pontosan ítéljük meg a váratlan fellépése jelentőségét, vagyis a véleményformáló erejét és társadalmi szintű kihatását. Két támpontunk azonban van, amelyek segítenek határok közé helyezni.

Egyfelől: mint a fentiekből is láthattuk, nem rendítette meg azt a balliberális politika és média által sugallt összképet, amely szerint a miniszterelnöki hazugság és csalás bocsánatos bűn, a miatta indított erőszakos fellépés viszont súlyosan demokráciaellenes. A felfogás részeként pedig: a rendőrségnek szeptember 18-19-én keményebben kellett volna fellépni a tüntetők ellen, az azt követő napokban tanúsított brutális fellépései (vétlen tüntetők, járókelők ütlegelése, levadászása, kínzása) meg olyannyira helyénvalóak voltak (tehát e balliberális álláspont szerint), hogy még magas állami kitüntetésekre is rászolgáltak.

Másfelől viszont Hajós András meglepő cselekedete átlépte a balliberális média magas ingerküszöbét, közönyét. Az Index mint ugyancsak üdítő kivétel ismét igazolta a demokrácia iránti fogékonyságát: teljes egészében közölte Hajós beszédének szövegét.[446] A balliberális média egészét viszont inkább a Klubháló szerzőjének reakciója jellemezte.[447] *„András, hülye vagy*" című írásában egyebek között a következő meggyőződéseinek ad hangot.

> *„Hajós András amúgy balliberálisként elkönyvelt zenész, televíziós személyiség, Demszky Gábor egykori munkatársa és jelenkori barátja, aki még a legutóbbi választási kampányban is több alkalommal Kuncze Gábor pártelnök társaságban mutatta magát. Senki sem kényszerítette, még csak nem is kérték, hogy bemenjen a stúdióba. Nem állt tudatformáló szerek hatása alatt – legjobb tudomásunk szerint önként és dalolva, saját akaratából tette azt, amit nem kellett volna. [...]*
>
> *Talán azzal kezdeném, hogy nem kell bemenni a HírTV szerkesztőségébe. Békeidőkben talán igen, hiszen a párbeszéd, a különböző vélemények ütköztetése, amit a normális emberek világában vitának is szoktak nevezni, fontos, és bizonyos helyzetekben még hasznos is lehet. Most azonban nem ilyen helyzet van. Azok után, amit a hírtelevízió Szabadság térre kiküldött munkatársai hétfőn éjjel műveltek, tisztességes ember egy ideig kerüli ezt a társaságot. Aki látta az adást, tudja, miről beszélek: a hírtévések azon a számukra mámoros éjjelen nemcsak Budapestnek és a demokráciának, de minden normális emberi érzésnek is hadat üzentek. [...]*
>
> *Ha nekik ez a tisztességes tájékoztatás, lelkük rajta. Ám ebben az esetben egy valódi demokrata, aki a szó igazi értelmében polgár, egyet tehet: messzire elkerüli a HírTV stúdióit, munkatársait. Hajós András, akinek nézeteitől távol áll az Orbán-féle populizmus, most a társadalmi béke érdekében úgy gondolja, hogy Gyurcsány Ferencnek le kellene mondania.*
>
> *Lehet, hogy le kellene mondania. Majd egyszer, valamikor, amikor ő maga, a pártja, vagy éppen a választók ezt így gondolják.*
>
> *Ha Gyurcsány Ferenc most lemondana**,** az nem csupán káoszt hozna az országra, és évekre visszavetné a gazdaságot. Ez, bármennyire is furcsán hangzik, csupán a kisebb baj lenne.*
>
> *A nagyobb baj az volna, hogy ebben az esetben a tisztességes többség meghajolna egy kicsiny, ám hangos és erőszakos kisebbség akarata előtt. Azok előtt, akik kinevezték magukat népnek, azok előtt, akik már egy ideje demokratának hazudják magukat [...]"*

[446] Hajós András: Miniszterelnök úr, kérem, mondjon le! Index, 2006. szeptember 22. (http://index.hu/belfold/hajos060922/)

[447] Föld S. Péter: *András, hülye vagy*. 2006. szeptember 25. (http://www.klubhalo.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=1527)

A külön, részletes értékeléstől most eltekinthetünk, hiszen lényegi kérdésekben a szerző teljesen egy szólamot fúj a TV2 műsorvezetőjével s a többi balliberális hangadóval. Csupán két meglátása kíván némi megjegyeznivalót.

Az október 1-i önkormányzati választások egyértelművé tették, hogy a választók többsége mégsem kér Gyurcsányból és a politikájából. A miniszterelnököt ez sem késztette *lemondásra*, s köreit sem késztette a *lemondatására*. E tény utólag is visszaigazolja a megmozdulások indokoltságát: olyan politikus ellen nem lehet a demokrácia békés, nyugodt eszközeivel élni, aki saját maga semmibe veszi a demokrácia írott és íratlan szabályait.

A szerző és balliberális törzsbéli társai számára *nem ellenség* a hazugság, a csalás, a káosz, a gazdasági hanyatlás vagy a rendfenntartói erőszak; számukra egyetlen ellenség létezik... Csurka István egykori, hatalmas felháborodást keltő szavai kelnek itt életre, csak fordított alapállásban. Ő leginkább az SZDSZ-re és holdudvarára utalt, amikor egy hangos és erőszakos törpe kisebbségről beszélt, amely ráerőltette akaratát a többségre; balliberális szerzőnk viszont magát gondolja többségben lévőnek (a „népnek"), s legfőbb ellensége egy olyan *„hangos és erőszakos kisebbség"*, amely *„kinevezi magát népnek*", s *„egy ideje demokratának hazudja magát"*. Hogy melyiküknek volt igaza, arra az elkövetkező évek nyomós választ adtak. A balliberális médiafölény megrendülése, a választók lassú megvilágosodása nyomán a szabad demokraták pártja 2010-ben a történelem süllyesztőjébe került; a nemzeti liberálisok pártja viszont kétharmados többségre tett szert az országgyűlésben...

2. OKTÓBER 23.:
A FORDULAT NAPJA

2006. október 23. története szerencsére ma már meglehetősen közismert, s noha balliberális részről a mai napig erős törekvések tapasztalhatók az igazság elkendőzésére (ld. pl. Bauer Tamás, Debreczeni József, Heller Ágnes, Vadai Ágnes megnyilvánulásait), több jelentős tényező is hathatósan megakadályozza ezt. Csak felsorolásszerűen:

- a nemzeti média megerősödése, a balliberális médiauralom megszűnése;
- a világháló mint tömegközlési eszköz nagyfokú szabadsága, gyorsasága és olcsósága;
- az igazi liberálisok megvilágosodása, leválása az álliberálisokról;
- a lelkiismeret megszólalása: a korábban a nyílt politizálást, állásfoglalást kerülők megnyilvánulása;
- a nemzeti jogvédelem megerősödése;
- az *igazságszolgáltatás* részleges érvényesülése.

Szemben a székház ostromával, amelynél még szükségét éreztük a kevéssé ismert tények feltárásának és bemutatásának, 2006. október 23-ával kapcsolatban ezt már feleslegesnek ítéljük. Több bizottsági vizsgálat[448], számtalan jogerős bírósági ítélet és eredeti filmfelvétel igazolja, hogy azonosító jel nélküli rendfenntartók féktelen kegyetlenséggel rontottak rá az ünneplő tömegre, bántalmaztak nemcsak tüntetőket, tiltakozókat, de véletlenül odakeveredett vagy útjukba terelt járókelőket, kíváncsi bámészkodókat, sőt még kapualjakba, vendéglátóhelyekre is betódultak és verték az éppen ott találtakat; mindeközben lő- és egyéb fegyvereket használtak, lovasrohammal támadtak gyalogosokra, kardlapozták őket, tízszeres túlerővel földre tepertek, ütlegeltek, rugdostak tehetetlen embereket, embervadászatot folytattak, kegyetlenül megalázták, megkínozták áldozataikat, aztán hamis tanúzással nem egyet még börtönbe is juttattak. A rendőrség ugyan elrekkentett felvételeket, de a világhálóról már nem tudták eltüntetni a bizonyítékokat.

Talán minden más filmfelvételnél többet árul el a rendőrség akkori *terrorisztikus* – félelmet, sőt rettegést keltő – magatartásáról az a rövid film, amelyet az egyik Váci utcai ház ablakából vett fel titokban egy ismeretlen, s tett fel aztán a világhálóra. A filmen egy csapat

[448] Említésre méltó ezek közül a *valóság* feltárását, tisztázását szorgalmazó két jelentés: a Morvai Krisztina és Völgyesi Miklós társelnökletével működött Civil Jogász Bizottság jelentése még a Gyurcsány-kormány idején született; a Balsai-féle jelentés pedig már kormányváltás után, Orbán Viktor miniszterelnök kezdeményezésére. Utóbbi az állami erőszak kapcsán a *terrorcselekmény* elkövetésének lehetőségét is felveti.

vonuló rohamrendőr látható, már sötétedés után. Hirtelen megiramodnak, odafutnak egy ácsorgó alakhoz. Az nem hajigál semmit, nem mutogat semmit, elmenekülni sem próbál. Moccanatlan áll. Több mint fél tucat rendőr elkezdi agyba-főbe verni, rögtön összecsuklik, ott is marad mozdulatlan. S hogy teljesen vétlen volt, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy nem bilincselik meg, nem veszik őrizetbe, nem hallgatják ki, hanem otthagyják: magatehetetlenül, vérbe fagyva.[449] A parancsnok csupán ennyit tartott szükségesnek odakiáltani az embereinek: *„Ne öld meg!”*

Másnap az Országházban Gyurcsány Ferenc kijelentette: *egy erőszakos kisebbség nem hagyta ünnepelni az ország népét és a kislányomat – és „ez fáj leginkább”*. Kuncze Gábor pedig azt hangoztatta, *hogy „Nem nevezhetők békés tüntetőknek, akik Molotov-koktélokkal, vasgolyókkal, fejszékkel grasszálnak Budapest utcáin.”* Később az SZDSZ honlapján már *„Molotov-koktéllal, vasgolyóval és baseball-ütőkkel közlekednek a városban”*-ra finomult a szöveg, ám még a rendőrség sem akadt senki olyanra, aki csakugyan vasgolyóval, fejszével rohangált volna, s a Molotov-koktél is csak akkor került elő, amikor már lőtték a védtelen, békésen tüntető népet...[450] *„Azért vagyunk itt, hogy megmutassuk, mit gondolunk 2006 őszéről”* – nyilatkozta Vadai Ágnes hét évvel később, a Gyurcsány Ferenc vezette Demokratikus Koalíció oszlopos tagjaként, pártelnökével egyetértésben, a Fővárosi Törvényszék előtt, a Gergényi és társai perének kezdetekor. *Koncepciós per!* – hangoztatta ugyanekkor az egykori miniszterelnök.[451] *„A nagyon szorult és bonyolult helyzetben mindannyian tudásunk legjavát igyekeztünk adni – a törvények és jogszabályok betartása mellett. És nemcsak akkor, hanem a későbbiek folyamán is...”* – állította a bíróságon maga a rendőrfőkapitány. Többek között emiatt kapta az imént említett, a Váci utcai rendőrterrort illusztráló film ezt a címet: *„Miről beszéltek?!”*

Ugyancsak tévéfelvételek bizonyítják teljes egyértelműséggel, hogy a rendőrségnek nem a vasgolyós vagy fejszés emberekkel gyűlt meg a baja, hanem mindazokkal, akik *a magyar nemzeti zászlót* lengették vagy hordozták magukkal. Hogy mennyire *nemzetellenes* volt a hatalom és a rendőrség fellépése, arról sokat elárul, hogy a kifejezetten a *nemzeti jogvédelemre* alakult Nemzeti Jogvédő Szolgálat akkoriban több mint száz olyan személy védelmét látta el, akik bizonyíthatóan a rendőri „túlkapásoknak” estek áldozatul. Szakmai felkészültségük, sikeres *jogvédelmük*, a kiharcolt kártérítések és ezek sajtóvisszhangja jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a nemzeti szólamoktól amúgy idegenkedő igazságszolgáltatás számtalan esetben a békés járókelőknek vagy a vétlen tüntetőknek adott igazat az akár hamis tanúkat is felsorakoztató rendőrséggel szemben.[452] Az is igaz azonban, hogy a rendőrterror fő felelősei mind a napig büntetlenül maradtak...

---

[449] A film eredetije: Rendőri brutalitás a Váci utcában. http://www.youtube.com/watch?v=TNsib28r43g&list=PL69670F3E76389A10&index=40
Érdekessége, hogy már másnap, 2006. október 4-én felrakták a világhálóra, s azóta több mint 180 ezren nézték meg. A film egy másik, feliratos, szerkesztett – a valóságot a politikusi nyilatkozatokkal szembesítő – változata: 2006 ősze. MIRŐL BESZÉLÜNK?! 2006. október 23., este. Rohamoznak a rendőrök a Váci utcában, http://www.youtube.com/watch?v=rV8EiQip3sk

[450] Varga Domokos György: Október 23: ahogy a szemtanúk látták. „A sas lecsapott az égből.” (http://gondola.hu/cikkek/51083)

[451] http://444.hu/2013/09/17/joemberezett-gyurcsany-ferenc/

[452] Ld. ehhez: Varga Domokos György: Jogvédők a nemzet szolgálatában. 2004–2011., Nemzeti Jogvédő Alapítvány, 2011 (560 oldal)

A balliberálisok uralta közmédia – a kormányzat, illetve a kormánypártok nyilvánvaló befolyása alatt – gondosan elkerülte, hogy a valóságnak megfelelően tájékoztasson a 23-án történtekről. A HírTv-vel szemben a balliberális politikusok továbbra is érvényesítették a „blokádot". A korábbi bő másfél évtizedhez képest igazi újdonságnak számított, hogy a szólás- és gyülekezési szabadság veszélyeztetése miatt ezúttal nem csak a nemzeti oldalhoz tartozó újságírók mozdultak meg és fordultak a világ közvéleményéhez. A november 4. nevezetes dátumához kapcsolódó közlemény szó szerint így írja le a csatlakozó újságírók hovatartozását: *„Mi, aláírók, politikai értelemben különbözőképpen gondolkodunk, más pártokra szavazunk, eltérően vélekedünk Magyarország helyéről és szerepéről. Akadnak köztünk közszolgálati és kereskedelmi televíziósok, rádiósok, írott sajtóban dolgozó újságírók, konzervatívok, liberálisok és szocialisták, hívők és ateisták."*[453] Végigolvasva a névsort, kétségkívül túlnyomó többségben vannak a nemzeti sajtóhoz kötődők, de ezzel együtt sem vonható kétségbe, hogy a balliberális médiatömbön egyre nagyobb repedések keletkeztek. Az Index és Bodoky Tamás vagy Hajós András innentől kezdve nem számítottak egyedi eseteknek, szabályt erősítő ritka kivételeknek. Ennélfogva a köztudatba is egyre erősebben behatoltak azok a tényszerű megállapítások, amelyeket a nyilatkozat aláírói is egyöntetűen leszögeztek:

> *„Mi, magyar újságírók, felhívjuk a nagyvilág figyelmét arra, hogy Magyarországon veszély fenyegeti a demokratikus intézményrendszert, a szólás- és gyülekezési szabadságot. Amint azt az egész világ láthatta, október 23-án, a Magyar Köztársaság nemzeti ünnepén rendőrök verték szét a több tízezres, békésen emlékező sokaságot. Minden jel szerint előre megtervezték az eseményt. A tömegben magyar és külföldi állampolgárok, munkájukat végző újságírók, nők, gyerekek, mozgáskorlátozottak egyaránt megsérültek. Bizonyítékok sokasága áll rendelkezésünkre, amelyek szerint sokakat indokolatlanul vettek őrizetbe, több tucat embert a helyszínen vertek össze, másokat a kihallgatás során bántalmaztak fizikai és pszichológiai eszközökkel. Ráadásul a magyar kormánysajtó sugalmazására azt terjesztik, hogy nácik és futballhuligánok randalíroznak Budapest utcáin. Ebből egy szó sem igaz."*

Feltámadó lelkiismeret – padlót fogó balliberális média

Végezetül ki kell térnünk arra a roppant jelentős médiatörténeti eseményre, amelyre már 2007-ben került sor, egész pontosan március 26-án, a Nap-kelte Kereszttűzben című műsorában.

A műsor vendége – miként az egyik kérdező újságíró, a 168 Óra című hetilap munkatársa fogalmazott – *„az ország egyik legismertebb figurája, a legnézettebb showman"*, azaz Fábry Sándor. A RTL Klub sztárja az egyik kérdésre válaszolva kifejtette a kérdezőnek:

> *„Változatlanul azt tartom helyesnek, ha egy olyasfajta figura, mint én, nem politizál. De – ahogy József Attila mondta – »a líra logika, de nem tudomány«. Tehát amit én teszek, tulajdonképpen sok szempontból nem teszem helyesen, de én azt mondom, hogy*

[453] http://os.mti.hu/hirek/42435/pontositas-nyolcvanot_ujsagiro_nyilatkozata

van egy olyan morális pont, amikor nemcsak az írástudóknak van felelősségük, hanem a szótudóknak van felelősségük. Ha tehát érdekel, hogy miért mondtam el, hogy október 23-át skandalumnak tartom: a saját lelkiismeretem megnyugtatása céljából."

Már Hajós András is sokat tett a balliberális médiafölény megszüntetéséért – no és a demokráciaellenes erők és folyamatok megfékezéséért – azáltal, hogy lelkiismeretére hallgatva megszólalt a HírTV-ben. Fábry Sándor napkeltés szereplése, az ő lelkiismeretének megszólalása azonban még ennek jelentőségét is felülmúlta. Abban a műsorban a balliberális média, mondhatni, padlót fogott. Holott Fábryt éppen azért hívták meg, hogy a köztelevízió magánműsorának, a Nap-keltének a nimbuszát legalább valamelyest visszaszerezzék. A Nap-kelte – és általában a hazai balliberális médiavilág – számára ugyanis nagy érvágásnak bizonyult, hogy a Fidesz és a KDNP politikusai bojkottálták a köztelevízió reggeli magazinműsorát. Önkormányzati győzelmükkel a hátuk mögött, 2006. október 10-én (tehát még az október 23-i események előtt) egy ellenzéki nagygyűlésen jelentette be Semjén Zsolt, hogy a Fidesz és a KDNP politikusai nem mennek el a köztelevízió reggeli műsorába. A KDNP elnöke úgy fogalmazott, hogy a Nap-keltében *„agitprop tevékenység"* folyik, és nem akarják zavarni *„Orosz és Aczél urakat agitprop tevékenységükben"*.

Október 23. kormányjóváhagyással végrehajtott rendőrterrorja után nemcsak a balliberális politika, de a balliberális média hitele is erősen megrendült. A korábban minden áldott nap hangoztatott önreklám, mely szerint a Nap-kelte a legnézettebb az összes reggeli tévéműsor közül, lekerült a napirendről. Addig csak a balliberális politikának és sajtójának volt gyakori és bevált fegyvere a látványos bojkottálás, kirekesztés (ld. pl. a HírTV-vel szembeni fellépést), most meg a Nap-keltének kellett szembenéznie ennek következményével, a nézettség számottevő csökkenésével. A balliberális törzs addig felettébb önteltnek mutatkozó és a nemzeti ideológia módszeres kirekesztésére hajlamos szerkesztői, műsorvezetői egyszeriben keresni kezdték a „megbékélés", a „párbeszéd" lehetőségét a másik oldal egyre népszerűbb személyiségeivel. Nos, ennek jegyében jött létre a szóban forgó műsor is, ám a meghívó fél és a kérdező balliberális újságírók alaposan elszámították magukat. Habár ez a félórás műsor – nem kis részben a világhálónak köszönhetően – kétségkívül tekintélyes nézettségnek örvendett, a három balliberális újságíró és az általuk képviselt balliberális eszme óriási *tekintélyvesztést* szenvedett el a rendkívül lényegre törőnek és szókimondónak bizonyult Fábry Sándor jóvoltából. Alább az ütközet legfontosabb részletei közül emelünk ki néhányat. Ezek jól tükrözik a szemben álló felek gyökeresen más felfogását a demokráciáról, a médiáról, 2006 őszéről. Külön is felhívnánk a figyelmet a balliberális szemlélet néhány olyan jellegzetes, tartós elemére, amely már a TV2-nél (Sváby Andrásnál) is tetten érhető volt *(a Fidesz és az utcai politizálás, az ok és okozat felcserélése, a hazugsággal, csalással megszerzett választási győzelem szentsége, a hamis idézés stb.).* A kérdező újságíró Bakács Tibor (Klubrádió) és Nagy József (168 Óra) volt, a műsort Verebes István vezette – helyesebben csak elindította és lezárta, hiszen közben, majd fél órán át, mély *(sértett?, tehetetlen?)* hallgatásba burkolózott.[454]

[454] Fábry a Nap-keltében 1-3. rész (http://www.youtube.com/watch?v=rMNzcH0ABwc, http://www.youtube.com/watch?v=dBhgqS..., http://www.youtube.com/watch?v=1dxJig...)

Bakács Tibor: Nem érzed magad hibásnak abban, hogy a bal- és a jobboldal nem áll szóba egymással?

Fábry Sándor: Én volnék ebben hibás...?

B: Mindannyian hibásak vagyunk...

F: ... a nagy integrátor?

[...]

B: Gondold meg, hogy például a Nap-keltébe nem jön el a Fidesz meg a KDNP...

F: Hát igen, de az okokat és az okozatokat ne cseréljük fel! Tehát a mögött, hogy az említett pártok ide nem jönnek el, sok-sok galádság van, amelyet a Nap-kelte a hosszú évek alatt elkövetett. Most mi egy olyan televíziós műsorban beszélgetünk, amely semmilyen közszolgálatiságnak nem felel meg, születése óta. Valamennyien tudjátok, hogyha itt netalán kormányváltás van, akkor ez a műsor röpül az ATV-re, példának okáért, ahova való. [...] Tehát ami itt esztendők alatt történt, az a közszolgálatiság percenkénti lábbal tiprása, hogy BBC-normatívákról ne is beszéljek. Ahol most beszélgetünk, az egy propagandatelevízió. Ezt is lehet csinálni, csak nem a közszolgálat pénzén.

B: Hagyjuk, hogy mi az ok és okozat; ha ezt csináljuk az országgal, bizonyosan tönkremegy bele. [...]

F: [...] Nyilvánvalóan a liberálisnak és balnak mondott, de sem nem liberális, sem nem baloldalnak számos ügyben magába kell szállnia. [...] Én arra bátorkodtam célozni, hogy a médiának, amely bántóan egyoldalú, óriási szerepe van abban, hogy ez a helyzet létrejött. Én azt mondom, hogy a magyar demokrácia szempontjából egy hihetetlen luxus volt, hogy egyik legtehetségesebb − mert aki nem azt mondja Orbán Viktorra, hogy egy iszonyúan tehetséges pali, annak egyszerűen nem jó a minőségérzéke... Tehát én is számos olyan művészt tudok mondani, aki nekem nem szimpatikus, de a leistungot elismerem. Ez például egy borzasztóan fontos dolog lenne, hogy idáig eljussunk.

Nagy József: Említette, hogy komoly felelőssége van a médiának...

F: Abszolút.

N: ...a zajló ügyekkel kapcsolatban. A Heti Válaszban jelent meg Önnek egy címlapos interjúja ez előtt tán kettő héttel. Ebben azért egészen elképesztő állítások hangzanak el. [...] Például azt mondja szeptember 18. kapcsán – ugye, a tévészékház ostromáról beszélek –, hogy „Még mindig folynak az ellentmondásos rendőri tanúvallomások alapján indult eljárások, ezeket be kell szüntetni, amnesztiában kell részesíteni a már elítélteket.” Na most, egy ország láthatta, hogy...

F: Talán az eredeti verzióban benn volt, hogy a jogtalanul elítélteket. [...] Pontosan azért, mert én nem azt állítom, hogy nem voltak jogos ítéletek, ugye, azt mondom, hogy volt egy csomó abszolút jogtalan és indokolatlan ítélet. Én nem vagyok jogász, de azért az mégis lehetetlen dolog, hogy rendőrök egymásnak ellentmondó vallomása alapján ítéljenek el embereket. Ugye, volt egy „kődobáló”, mondta a rendőr, hogy hogyan dobta a követ, mutatta, hogy jobb kézzel, mire mondta a pasas, hogy csak egy probléma van: hogy én balkezes vagyok. Tehát ne mossunk össze dolgokat!

N: Nyilván az a rendőr utólag nem emlékszik, hogy bal kézzel vagy jobb kézzel, de az a kő repült, azt láttuk mindannyian. [...] Én csak arra próbálok bátortalanul utalni, hogy, ugye, Ön az ország egyik legismertebb figurája, a legnézettebb showman. Hogyha Ön

bármit mond, akkor nem lehet arra hivatkozni, hogy igazából nem ért a politikához. Ha Ön mond valamit, arra odafigyelnek az emberek.

F: Helyes. Helyes. Én erre itt nem is akarok hivatkozni.

N: És erre Ön azt mondja, hogy amnesztiában kell részesíteni a tévészékháznál randalírozó, rendőröket verő, tévészékházat felgyújtó embereket, akkor annak súlya van.

F: Tessék még egyszer ezt idézni, hogy van ez pontosan.

N (olvassa): „Még mindig folynak az ellentmondásos rendőri tanúvallomások alapján indult eljárások, ezeket be kell szüntetni, amnesztiában kell részesíteni a már elítélteket."

F: De ez október 23-ára vonatkozik. Az egy teljesen más dolog. Hiszen ha a cikket el tetszik olvasni...

N: El én.

F: ...akkor én ott nagyon pontosan elmondom, hogy [...] gyakorlatilag annak, ami a televíziónál történt, jó olvasata nincsen. Az egyik olvasata az, hogy az én adómból fenntartott rendőrség nem tudja megvédeni az én adómból fenntartott televíziót. Hát micsoda skandalum ez?

N: De ez alapján nem lehet felmenteni a tévészékháznál randalírozókat.

F: De én ott nem erről beszélek. Szerkesztő úr, október 23-ról beszélek. Ahol nyilvánvalóan ártatlan emberek több tucatját, százait vertek meg gyalázatos módon. És erre mondom én azt, hogy ez a tizenhat esztendős demokráciának egy olyan fekete doboza... tehát itt a demokrácia repülője nem szélviharba került, itt lezuhant. Nem lehet továbblépni. És nyilvánvalóan ezeket a skandalumokat, ugye, próbálja eltagadni...

N: Nem igaz, nem igaz!

F: ...meg nem történtté tenni...

N: Itt a Nap-keltében is én magam elmondtam legalább tízszer, hogy azokat a rendőröket, akik akár szeptember 17−18-án, akár október 23-án, vagy a kettő között törvénytelenségeket követtek el, azokat el kell meszelni.

F: Kedves Szerkesztő úr, abban a pillanatban, hogy – most már látjuk, hogy nyilvánvalóan parancsra – rendőrök azonosító szám nélkül lépnek ki az utcára, ezeket – nálunk szerencsésebb fejlődésű országokban, mint Togo, Luxemburg és Bhután – terroristának nevezik. Tehát abban a pillanatban, ha a rendőr azonosító szám nélkül lép ki az utcára, akkor jogot tipor. Ezért halad végtelenül nehezen – egyébként a szemünk láttára, hiszen a HírTV-ben ezeket a felvételeket lehetett látni. Tehát az a jelenet, amikor Móczár Istvánt, egykori válogatott öttusázót, bestiális módon, a Madách tér árkádjai alatt agyba-főbe vernek, majd az összes ott elhaladó rendőr egyet belerúg, ez az a pontja a magyar demokráciának – amiről oly szívesen értekezünk, és bízzunk abban, hogy ez valamennyiünk számára rendkívül fontos –, amikor itt nem lehet továbbmenni.

B: Rengeteg igazságot mondasz. Én azt nem értem, hogy hogy van az, hogy ezeket az igazságokat nem tudjuk egymásra rakni. Tehát: a Fidesz illegitimnek tekint egy kormányt. Azt mondja, hogy takarodjon.

F: De hát ezt miért ne tehetné meg?

B: Bocsáss meg...! Teheti, de ezzel a feszültség olyan mértékű lesz! [...] Hogy gondolod, hogy a rendőrséggel kezdődött a történet? Nem. A történet ott kezdődött, hogy történt egy olyan támadás, amilyen még nem volt a 16 éves demokráciánk életében.

Amire még a rendőrség sem volt felkészülve. Miért nem kapcsolod össze egymással a momentumokat, s akkor rájövünk arra...

F: Akkor horgoljuk tovább ezt a terítőt, és kapcsoljuk össze...

B (közbevág): Orbán Viktornak van felelőssége abban, hogy az utcai politizálás kiteljesedett Magyarországon?

F: Kedves barátaim...!

B (közbevág): Mondd, hogy nincs.

F: Amit meg kellene érteni – most már ez az Őszöd nekem a könyökömön jön ki, de finoman szeretném arra a figyelmet felhívni, hogy Orbán Viktor ötödik éve nem Magyarország miniszterelnöke. Tehát az, ami itt gazdaságilag és minden egyéb szinten történik, azért természetes, hogy a balliberális kormányzat kell, hogy viselje a felelősséget, mert ők vannak kormányon. [...] Maga a miniszterelnök vallja be, hogy... nem az hogy hazudtak, ugye, hanem hogy az egész politika hazugságra épült. Mert hiszen ha ők bevallják mindazokat a tényeket, amelyek elég szomorúak, amelyeket ők, ugye, eltitkoltak... Tehát itt nem arról van szó, hogy „minden kormány hazudik", hanem ez genezisét tekintve, ahogy szent Pál az egyházat a kősziklára, ők ezt hazugságra építették és ezt be is vallották. Hát ez esetleg néhányaknak nem tetszett. Tehát innen mentek tovább a dolgok...

Médiaösszhatás: az eredő számít! Mit igazol a közvélemény-kutatási eredmény?

Figyelmünkre méltó, hogy a 168 Óra újságírója milyen élénken tiltakozott az ellen a vád ellen, hogy a botrányokat – a rendőri kegyetlenkedéseket – a balliberális média próbálta eltagadni. *„Itt a Nap-keltében is én magam elmondtam legalább tízszer..."* – hangoztatta az újságíró, kinyilvánítva, hogy a törvénytelenségeket elkövető rendőröket *„el kell meszelni"*.

S ezt az állítását nincs is miért kétségbe vonni. Mint ahogyan az is kétségtelen tény, hogy volt olyan Nap-kelte műsor, amelyben igazi, sokkoló beszámolókat hallhattunk és elborzasztó képeket láthattunk a rendőri brutalitásokról és ezek következményeiről.[455] Csakhogy a módjával adagolt igazság (helyénvaló álláspont) fölött könnyen győzedelmeskedik a jóval nagyobb arányban tukmált hazugság (téveszme, hamis álláspont). A CSAK KIS ADAGOKBAN TÁLALT IGAZSÁGOK ÉPPEN NEM GYENGÍTIK, HANEM ERŐSÍTIK A HAZUGSÁGOKAT, AZÁLTAL, HOGY A KÖZLŐ HITELESSÉGÉT MEGNÖVELIK, A TÚLSÚLYOS HAZUGSÁGOK (TÉVESZMÉK, GONDOLATSÉMÁK) KIKEZDÉSÉHEZ VISZONT NEM ELEGENDŐK. Vagyis valamely médium megítélésénél az összhatás számít, a sokféle hatás eredője.

Az önkormányzati választásokkal, a szocialisták és a szabad demokraták súlyos vereségével a választók leginkább a gyurcsányi csalásról, hazugságról, az állampolgárok becsapásáról mondtak véleményt. A kiszivárgott hangfelvétel minden kétséget kizáróan bizonyította, hogy Gyurcsány Ferenc és a kormánykoalíció pártjai mindazt elkövették, amiről a miniszterelnök beszélt. Ezen még a balliberális média szerecsenmosdató kísérlete sem tudott lényegesen szépíteni.

A rendőrség őszi fellépéseivel azonban más volt a helyzet. Aki saját maga nem élte át a történteket a helyszínen (mint történetesen e sorok írója is), az hamar magáévá tette a balliberális – és nem csak a balliberális! – média végtelenségig sulykolt álláspontját a különféle

[455] A Gyurcsány-terror áldozatai – Botrány a Pártkeltében http://www.youtube.com/watch?v=7wFj6MesBmg

megmozdulásokról. A nézőket, hallgatókat, olvasókat a legritkább esetben hagyták odáig eljutni, hogy a tüntetések, megmozdulások mögött ezek lényegét lássák meg: annak kísérletét, hogy a *népellenessé* vált rendszert visszatereljék a nyilvánvaló zsákutcából. Még a HírTv esetén is számtalanszor tapasztalhattuk, hogy a hírbemondó az éppen időszerű tüntetésről, megmozdulásról az ég adta világon semmi érdemlegeset nem közölt, azt viszont fontosnak ítélte megjegyezni, hogy „rendbontás nem történt". Mintha a megmozdulásnak legalábbis ez lett volna a célja!

S hogy e tekintetben a tömegmédia hatása milyen erőteljes volt, jól mutatja egy két év múltán, 2008-ban végzett közvélemény-kutatás eredménye. E szerint a *válaszadók többsége (55 százalék) a két évvel azelőtti utcai zavargásokkal kapcsolatosan a rendőrség eljárását megfelelő mértékűnek, illetve enyhének ítélte meg, szemben azzal a 28 százalékkal, amely szerint túlzott volt a rendőrség reakciója. Még a legnagyobb ellenzéki párt szavazói is inkább pozitívan ítélik meg a rendvédelmi szervek fellépését: 45 százalék megfelelőnek, illetve enyhének tartotta, szemben a 37 százalékkal, amely szerint túlzott volt a fellépés.*[456]

A rendőrség egykori fellépését megfelelőnek, illetve enyhének tartó 55%-nyi válaszadó azonban nemcsak a tömegközlés demokráciaellenességéről állított ki lesújtó bizonyítványt, hanem a sajátjáról is. Vagy súlyosan alultájékozott maradt a lehetőségekhez és szükségeshez képes; vagy olyan mértékű ellenérzés dolgozott benne a „békétlenkedők" ellen, hogy az önkényre szavazott – a demokrácia helyett.

Visszaköszönő nyelvpolitika

Miként e fejezetünk bevezetőjében említettük, nagyobb horderejű események tálalásánál döntő jelentősége van a *nyelvpolitikának.* Ha a tüntetőkre sikeresen rásütik az „antiszemita" bélyeget, akkor minden jóérzésű ember azonnal elfordul tőlük. Ezt tudván, a balliberális média sietett is minden alkalmat megragadni a befeketítésre. Az őszödi beszéd napvilágra kerülése óta elfoglalt Kossuth térről egyetlen médium sem tudósított lényegbe vágó történésekről, nem elemezte az ott elhangzott beszédeket, követeléseket, de a legtöbb médium még Waszlavik Gazember László kiváló szerzeményéről, a Kossuth téri indulóról[457] sem tett említést. Arról viszont MTI-hír született, Demszky Gábor főpolgármester tartott sajtótájékoztatót, Péterfalvi Attila ombudsman adott ki állásfoglalást, s töviről-hegyire helyet kapott az egész magyar tömegközlésben, hogy akadt egyetlen egy tüntető, aki elkezdett „zsidózni", pontosabban szólva: elkezdett felolvasni egy listát a szerinte zsidó országgyűlési képviselőkről – s akibe aztán a rendezők nagyon gyorsan bele is fojtották a szót.

S akiről, lássuk be, még azt sem tudni, nem volt-e provokátor. Gyurcsány Ferenc politikájának sarkalatos eleme „az antiszemitizmus, a szélsőjobb elleni küzdelem". Nem csoda. *„Vannak olyan közvetlenül, személyesen megélt, vagy a családban áthagyományozott tragédiák, amelyek még ma is tömegesen hatnak, és szinte törvényszerűen meghatározzák, ki hova áll a jelenlegi politikai küzdelemben"* – vallotta a Népszabadságban.[458] És Gyurcsány Ferenc éppen e megélt és áthagyományozott tragédiák táplálta félelmeket meglovagolva

[456] A felmérést a Progresszív Intézet készíttette a Publicus Intézettel. MTI, 2008. 10. 21.

[457] Ld. pl. itt: http://videa.hu/videok/hirek-politika/waszlavik-kossuth-teri-indulo-2006-demonstracio-elkurtad-9v7p1d5byrmi37h1

[458] Szembenézés, Népszabadság-melléklet, 2007. január 26.

gyűjtögetett maga mellé szavazókat. Gonda László, a Kossuth-téri tüntetést felügyelő Magyar Nemzeti Bizottság 2006 ügyvivője ezt nyilatkozta a szóban forgó „zsidózásról", abból az alkalomból, hogy a tüntetés immár 130. napja szakadatlan zajlott:

> *„Ügyvivőként a feladatom, hogy a felszólalások színvonalát védjem, a médiában képviseljem hitünket, céljainkat, bajtársaimat. (...) Mint említettem, egyetlen egyszer történt egy »hiba«, amikor egy ismeretlen felszólaló 50 országgyűlési képviselő nevét fölolvasta, akik 5. ciklusukat töltik a Parlamentben, amihez hozzáfűzte, hogy ebből 15 »zsidó«, amire az álballiberális politikum és a média persze azonnal rácsapott (...) De ez az egész nem erről szól, az ismeretlen felszólalót el is küldtük, soha nem is jött vissza. Sokan a médiában »zsidó listákat« kezdtek emlegetni, holott nekem és a bizottságnak ehhez semmi köze nem volt."*

Rögtön hozzáteszem: nem biztos, hogy az ismeretlen valóban Gyurcsányék ügynöke volt; biztos azonban, hogy jó politikai szolgálatot tett nekik. Az „antiszemitizmus" mint legfőbb bűn abszolutizálásának éppen ez a legfőbb veszedelme: sikeresen elfeledtet, elhomályosít minden demokráciaellenes bűnt, és sikeresen akadályozza a szabad és hatékony vélemény-nyilvánítást. Ugyanis ennek az egyedi esetnek a kiemelése nemcsak azt jelenti, hogy erős korlátai vannak a szabad véleménynyilvánításnak – ez a demokratikus közélet szempontjából még akár egészséges is lehet –; hanem azt is jelenti, hogy minden más, csakugyan jellemzőt háttérbe szorít. Pontosan ugyanaz történik ilyenkor, mint egykor 1992. október 23-án a náci sasos sapkát viselő zászlólengetővel: a balliberális politika és média a bolhából (az egyedi esetből, mellékesből) elefántot csinált, az elefántból – a demokrácia kisiklatásából – pedig bolhát. S azt is tegyük még hozzá, hogy a politika- és médiaszerte leantiszemitázott, súlyosan megbélyegzett tüntetőknek nem adatott meg, hogy a média főáramában megvédhessék magukat.[459]

Személyes érintettség

Magam is többször ott voltam a tüntetők között, szónokoltam a székházostrom után pár nappal a Kossuth téren, átéltem a rendőrönkényt 2006. október 23-án, hosszú beszélgetéseket készítettem hús-vér szabadságharcosokkal (pl. börtöninterjút Budaházy Györggyel[460], valamint a Kossuth téri tüntetőkkel mint szemtanúkkal[461]); de több rendőri áldozattal is[462]. Mondhatni, elegendő személyes tapasztalatom volt azokról az eseményekről, amelyek a média fő- és mellékáramának egyaránt vezető témája volt és lett hónapok és évek során. Elegendő ismeretalappal rendelkezem ahhoz, hogy meg tudjam ítélni, a magyar tömegközlés által tálalt és sugallt kép mennyire felelt meg a valóságnak.

Semennyire.

---

[459] Gonda László iménti nyilatkozata egy radikális világhálós újságban, a Nemzeti Hírhálóban látott napvilágot

[460] Szilaj Csikó, II. évf. 14. szám (2011. április 7.)

[461] Varga Domokos György Október 23: ahogy a szemtanúk látták. „A sas lecsapott az égből" (http://gondola.hu/cikkek/51083)

[462] Ld. ehhez: Jogvédők a nemzet szolgálatában, id. mű.

Mint 1956 után is, a sajtó igazságtalanul bánt az ellenállókkal, tüntetőkkel. Az ország szélsőséges helyzetéért őket igyekezett okolni, nem véve tudomást arról, hogy éppen ők voltak azok, akik bátran szembeszegültek az országrontó szélsőségesekkel. De mint ahogy 1956 megítélése is megváltozott egyszer, 2006 megítélése is bizonyosan meg fog változni. S eljön majd egyszer a felismerés, hogy a Fidesz 2010. évi „fülkeforradalmához" 2006 tiltakozásain, az ezek nyomán támadt politikai és rendőrönkényen keresztül vezetett az út.

S az sem kétséges, hogy ugyanez a forradalmi hevületű fellángolás, a gyurcsányizmus elleni elszánt tiltakozás az addig határozottan balliberális kereskedelmi tévék hamarosan bekövetkezett „áthangolódásához" is hozzájárult. Hogy honnan, milyen világszemlélettől kellett elmozdulniuk, azt a fentiekben igyekeztünk érzékletesen ecsetelni. Hogy miként zajlott az áthangolódás, arról hamarosan, e hosszúra kerekedett fejezet befejezéseként szólunk. Ám előtte még – kihasználva személyes érintettségemet – igazolni kívánom, hogy 2006 őszén a balliberális sajtónak még a legkisebb, legvékonyabb hajszálereiben is súlyos hamisságok csörgedeztek. Olyanok, amelyeket nyilvánvalóan a még nem tisztázott, helyre még nem rakott történelmi sérelmek tápláltak. S amelyek még ma is nagyon sokak hangos tiltakozásait, rágalmazásait táplálja. Ugyanazok ellen: a magyar nemzetet oltalmazni igyekvők ellen.

„Miért uszít a Nemzetőr?" címmel a Partizaninfo nevű világhálós újság beszélgetést készített Dr. Dobos Attilával, *a „Nemzetőr nevű, szélsőjobboldali újság"* főszerkesztőjével. A beszédes nevű újság egyebek között arról érdeklődött, hogy *miért jelentették meg október 6-án Varga Domokos György felhívását*, miszerint, *„Ha másképp nem megy, jöjjön a forradalom!"* És „miért nem jelentettek meg egyetlen egy olyan cikket, felhívást sem, amelyben nyugtatják a kedélyeket, esetleg amelyben a túlkapásoktól mentes, békés demonstrációt helyezik előnybe a radikálisabb megmozdulásokkal szemben?"[463]

Nos, lehet-e annál hitelesebb választ adni a csörgedező hamisságra, mint hogy szó szerint ideidézem hajdani, Kossuth téri felszólalásom teljes szövegét? Lehet-e igazabbul igazolni, hogy szó sem volt uszításról, valamiféle gyűlöletkeltésről – annál inkább az önkény elleni és az igazi demokrácia melletti *felelős* kiállásról...

HA MÁSKÉPP NEM MEGY, JÖJJÖN A FORRADALOM![464]

Azt hittük, a rendszer csinálja a gonoszt. Mert van ebben igazság.

Mert akadnak ugyan korok, amikor az ember úgy elaljasul – de ezek különlegesen gonosz idők. Világháborúk, effélék.

És valóban vannak rendszerek – rezsimek –, amikor az ember szintén úgy elaljasul. De ezek igazán gonosz rendszerek. Az elnyomás, a hazugság, a félelem, a hallgatás, a szolgaság rendszerei.

Ám mi nem efféle gonosz rendszer építésének fogtunk neki, hanem a demokráciának. Nagyon sokan nagyon szívesen gondoltunk arra, hogy a békés átmenet fejében most mindenki kap egy lehetőséget a megjavulásra. Nagyon sokan nagyon szívesen gondoltunk arra, hogy a volt pártállami ilyen-olyan hatalmasságok biztosan kapva

[463] http://nemzetor.blogspot.hu/

[464] A felszólalást közölte a gondola.hu (*Ha másképp nem megy, jöjjön a forradalom!* Varga Domokos György felszólalása a Kossuth téri tüntetésen, www.gondola.hu/cikkek/50364), aztán átvette a Nemzetőr.

kapnak az alkalmon, hogy életük hátra lévő részét tisztességben tölthessék el: tisztességes versenyben, tiszta lélekkel, tiszta kézzel.

Ehelyett?

Lopnak?

Csalnak?

Hazudnak?

A szocialista nómenklatúra bűnszövetkezetbe tömörült: egy emberként zárt össze egy notórius közpénzlenyúló és multinacionalista hazugsággyáros mögött. A köztörvényes bűn nekik kisebb bűn, mint a másik törzshöz – a nemzeti oldalhoz – való tartozás.

A szabad demokraták azonnal csatlakoztak a bűnszövetkezethez. A köztörvényes bűn nekik is kisebb bűn, mint a másik törzshöz – a nemzeti oldalhoz – való tartozás.

Közös titkosszolgálati szövedék segíti ezt az összetartást.

Meg rohamrendőrök.

Meg feljelentők.

Ma égen-földön keresik az utcán randalírozókat. A kutya nem keresi a politikában randalírozókat. A médiában randalírozókat. A rend nevében randalírozókat.

Demokráciában a Gyurcsány-félék a politika vandáljai. Az általuk mozgatott sajtómunkatársak a média vandáljai. Az általuk mozgatott rendfenntartók és igazságszolgáltatók az igazságszolgáltatás vandáljai.

Ők azok, akik mindent tönkretesznek, mindent-mindent darabjaira törnek, ami a demokráciának egyáltalán értelmet ad.

Az ő megállításuk, megfékezésük ezért mindennél fontosabb.

Ha ők nem lesznek, nem lesz utcai zavargás sem.

Ha ők maradnak, utolsó – hangsúlyozom: utolsó – esélyként utcai zavargások is lesznek. Ha ez kell, majd tetszik nekünk forradalmat csinálni. Igazi rendszerváltozást.

Igazi demokráciát.

Esküszöm.

Esküszöl?

*

No, álljunk meg gyorsan egy szóra!

Nemrég megtisztelte lakomat egy civil baloldali mozgalom vezetője. Kölcsönös megbecsüléssel, tisztelettel váltunk el egymástól.

Nem olyan rég levelet váltottunk az egyik balliberális internetes újság főszerkesztőjével. Én szókimondó jegyzetéért gratuláltam neki: az összes eddigi kormány közül messze a Gyurcsány-kormány nyújtotta a legrosszabb teljesítményt – állapította meg. Az országos választások második fordulója előtt. „Most is fontos, de miért nem előbb?" – kérdeztem tőle. Tisztességesen válaszolt.

A minap a Bálint Zsidó Művelődési Házban jártam. Két fiatal lánnyal beszélgettem. Kedvesek, értelmesek, őszinték voltak. Egyetlen hazug szó sem hagyta el ajkukat. Készen állnak arra, hogy csináljunk egy közös, klassz országot, amelyben mindenki megtalálhatja a maga helyét, ám senki nem a másik kárára.

Legyen világos: ha másképp nem megy, jöjjön a forradalom. De csak azokat vigye, sodorja el magával, akik tetten érhetően a Gyurcsány-féle bűnszövetkezetbe tömörültek.

Tűnjön el tehát mindenki, akit csodálattal tölt el, hogy másfél évig milyen zseniálisan hazudtak.

Tűnjön el tehát mindenki, aki négy évig nem csinált semmit, ám mégsem volt rest féktelen hazudozással, száz trükkel újra magához csalni a hatalmat.

Tűnjön el mindenki – minden elkövető és minden tettestárs –, aki előbb összevissza szurkálta áldozatát, aztán most foggal-körömmel, médiával-rohamrendőrrel ragaszkodik ahhoz, hogy ő kezelhesse, ő ápolhassa a halálra sebzett, halálra rémült beteget. Szegény országunkat. Szegény nemzetünket.

A kereskedelmi média áthangolódása

Az e téren meghatározó súlyú és hatású két kereskedelmi televízió, az RTL Klub és TV2 lassú áthangolódásáról egy frissen kiadott, vaskos tanulmánykötetből nyerhetünk képet. *A magyarországi médiaháború történeté*nek egyik fejezete részletesen és hitelesen taglalja a folyamatot.[465] A szóban forgó rész szerzője, Kitta Gergely szerint az országos kereskedelmi csatornák tevékenységére a 2002-es kormányváltás kifejezetten kedvező hatást gyakorolt. Az új szereplők hatalomra kerülését követően rögtön megindult a puhatolózás az országos televíziók részéről díjfizetési és közszolgálati kötelezettségeik enyhítésével kapcsolatosan, a kormányoldal pedig érezhetően hajlott is a kereskedelmi érvek meghallgatására. *„Ékes bizonyítéka volt ennek, hogy a vállalt közszolgálati műsorarányok betartásának elmaradása okán az RTL Klubot nagyjából félmilliárd, a TV2-őt egymilliárd forint büntetés megfizetésére kellett volna, hogy kötelezze az ORTT, a testület a két előírásszegő csatornának e helyett felmentést adott közszolgálati feladataik egy részének teljesítése alól.*" Eközben: *„a csatornák nem várt, rekordösszegű bevételre is szert tettek"*[466].

A 2006. évi országos választásokat megelőzően az MDF és a kormánypártok irányította ORTT a szükségesnél hamarabb, versenyeztetés nélkül 2012-ig meghosszabbította a két társaság egyébként 2007-ben lejáró frekvenciaszerződését. A *„baloldali túlsúlyban lévő"* ORTT a kifogásokra azt válaszolta, hogy *az újrázás lehetőségének megadása azért nem tűrhetett halasztást, mert az ügy 2006-os választásokat megelőző nyugodt kezelése nyomán az állami frekvenciagazdálkodás médiaszakmai, jogi kérdései mentesülnek az átpolitizáltság alól.*[467]

Miként a szerző erre a korszakra vonatkozóan leszögezi, *„A két kereskedelmi televízió a vizsgált időszakban magabiztosan rezonálta a kormánypártok minden rezdülését"*.[468] Ezt a tényt e fejezet alapján magunk is megtapasztalhattuk. Mi vezethetett a gyengéd „pálfordulásra"?

Érdemes az éles szemű szerzőt szó szerint idézni e korszakos jelentőségűnek tűnő változásról:

Jóllehet, az RTL Klub és a TV2 hírszerkesztési elveitől messze állt a konzervatív valóságértelmezés befogadásának szándéka, a két kereskedelmi csatorna tálalásaiban közel egy évtized után lassú áthangolódás volt kitapintható. Amit a jobboldal képtelen volt elérni, az idő megoldotta; a két kereskedelmi csatorna balliberális nyitottságán

[465] Kitta Gergely: A magyar média fordulatos évei 2002–2010. In: A magyarországi médiaháború története. Média és politika 1989–2010. Szerkesztette: Paál Vince. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013

[466] Id. mű: 256

[467] Id. mű: 257

[468] Id. mű: 258

szép lassan felülemelkedett a túlélési ösztön. Gyurcsány Ferenc visszafordíthatatlannak tűnő népszerűségvesztésével, 2006 után az RTL Klub és a TV2 mind több késztetést éreztek a megizmosodó jobboldal érveinek a lakossággal történő megismertetésére. Amikor pedig a közéleti viták keresztmetszete leszűkült arra a kérdésre, hogy a Fidesznek meglesz-e a kétharmados parlamenti többsége vagy sem, a két televíziós társaság hírszelekciós és narratívagyártási szempontból is szembehelyezkedett korábbi önmagával.[469]

Röviden szólva: nem a demokrácia iránti aggódás, elkötelezettség, hanem csupán a saját sorsára fókuszáló túlélési ösztöne mozdította ki a balliberális médiát a demokrácia ellenségeit nyíltan támogató álláspontjáról.

[469] Id. mű: 258

3. ÖSSZEGZÉS, SZEMBESÍTÉS

E fejezetünk bevezetőjében idéztük Robert W. McChesney médiakutató egyik megállapítását, ígérve, hogy ítéletünk megfogalmazásakor kiindulópontnak tekintjük: Miként leszögezte, *politikai értelemben egy médiarendszer értékmérője*, hogy – mindent egybevetve – *„ellenállást fejt-e ki az antidemokratikus kényszerítőerőkkel és tendenciákkal szemben, vagy megerősíti azokat”*.

E fejezet példákkal bőségesen alátámasztott fejtegetései után leszögezhetjük: a magyar tömegközlés fősodra a demokratikus átalakulás egyik legdrámaibb időszakában, 2006 őszén összességében *erősítette* az antidemokratikus erőket. Ha szabad ilyet mondani egy tudományos igényű elemzésben: *csúful leszerepelt* e történelem kínálta demokráciavizsgán. S nem is csak azzal, ahogy műsoraival támogatta a szemérmetlenül hazug, önkényeskedő hatalmat, hanem azzal is, hogy tevőlegesen fellépett a joggal elégedetlenkedők vagy másképp tájékoztatók ellen. A Magyar Rádió vezetője még attól sem rettent vissza, hogy a levadászott tüntetők megalázására, megkínzására átengedje a rendőrségnek a rádió Bródy Sándor utcai épületét.[470]

Az már más kérdés, hogy akárcsak Gyurcsány Ferenc a demokrácia lényegétől elrugaszkodott politizálásával, a magyar balliberális médiának a nemzetellenessége is erőteljesen hozzájárult a választók megvilágosodásához. 2006 őszéig jószerivel mindent le lehetett nyomni a választópolgárok torkán: addig ugyanis lehetett őket azzal etetni, hogy hiszen a balliberálisok is a nemzet javát akarják, csak másképp, mint a „nacionalisták”. 2006 őszétől többé nem lehetett.

Gyurcsány Ferenc 1996-ban – éppen tíz évvel a sorsfordító eseménysorozat előtt – ezt nyilatkozta*: „Tíz év múlva a világot Magyarországon sem a politikusok fogják irányítani. A politikusok azért vannak, hogy az országban élők érdekeit olyan módon hangolják össze, hogy béke legyen. Kinek lesz akkor nagyobb az érdekérvényesítő képessége? Annak, aki alkalmazottként százezer forintot keres, vagy aki mögött egymilliárd forint van? Nyilván az utóbbinak. ... Nagyon fontos a pénz! Nem hiszek azoknak, akik morálisan akarják megváltani a világot...”*[471]

Horn Gábor, a szabaddemokraták egyik kulcsembere pedig így adta magyarázatát annak, hogy a nevezetes 2004. évi puccs – Medgyessy Péter megbuktatása – után miért fogadta el az SZDSZ is Gyurcsány miniszterelnöknek való jelölését: *„Nincsenek múlt nélküli emberek.”* Majd hozzáfűzte: *„Igaz, Gyurcsány üzletemberi sikerei mögött morális kérdések is felvetődhetnek, de ügyei jogilag tiszták.”*[472]

2006 ősze ennek a pénzközpontú, erkölcstelen és felelőtlen, s mindezek okán *antidemokratikus* politizálásnak tett keresztbe. S mindebből a média fősodra édeskeveset vett észre...

---

[470] Ld. ehhez: Gaudi-Nagy Tamás és Gőbl György a rádiónál, 2013.10. 23. http://www.youtube.com/watch?v=f6kYOpSRhfs

[471] Idézi a Kápé című hetilapból Torkos Matild, a Magyar Nemzet újságírója. (Gyurcsány Ferenc, a minden gyanú alatt álló polgár. Avagy az eredeti tőkefelhalmozás diszkrét bája. Magyar Nemzet, 2004. aug. 30.)

[472] Magyar Nemzet, 2004. augusztus 30. In: Varga Domokos György: Baksisvilág. A korrupció természetrajza a rendszerváltás Magyarországán. Korona Kiadó, 2004, 263. o.

Tizenkettedik fejezet

MÉDIAHADTESTEK BELÜLRŐL

SZABAD SAJTÓ SOKSZOROS FOGSÁGBAN

Bevezetés

Új médiatörténelem című könyvünk utolsó – tizenkettedik – fejezeteként összetett és hosszú elemzésnek nézünk elébe. Egyfelől valamiképp összefoglalóját kell adnunk a megelőző tizenegy résznek, méghozzá oly módon, hogy egyúttal a következtetéseket is levonjuk, s a jövőre nézvést is szólunk a várható, illetve szükséges fejleményekről. Ehhez pedig – másfelől s immár elkerülhetetlenül – végre fel kell vázolnunk a magyar tömegközlés szerkezetét, s ennek keretében alaposabban szemügyre kell vennünk e tömegközlés néhány jellegzetes szereplőjét. Tudniillik eddig csupán jeleztük – ahol feltétlen szükséges volt –, hogy a balliberális sajtó *nem egyöntetű*, hiszen egyik fő mondandónkként éppen azt kívántuk igazolni, hogy a nemzeti törzzsel való szembenállás, a közös ellenség *akcióegységbe terelte* a balliberális médiát, ennek különféle szereplőit. A jövő alakulásának mérlegeléséhez azonban már a különbségekre is hangsúlyt kell fektetnünk.

Ám nem csupán a balliberális táboron *belüli* jellegzetes különbségekre igyekszünk rámutatni, hanem a balliberális és a nemzeti oldal médiaszereplői *közötti* különbségekre is figyelmet fordítunk. Munkamódszerünk lényege ezúttal a személyes tapasztalatokra, információkra épülő kivetítés lesz. E sorok írójának megadatott, hogy a magyar média számos területén – mondhatni: *médiahadtestében* – megfordulhatott akár újságíróként, akár szerkesztőként, s ennek révén alkothatott közelebbi képet e műhelyek működéséről. Természetesen akár egyetlenegy médiaműhely alaposabb körüljárása is meghaladná e fejezet kereteit, éppen ezért csak a legfontosabb jellegzetességek megragadására szorítkozunk, ill. sűrűn utalunk majd korábbi elemzéseink forrásaira.

Az elemzés során egyáltalán nem lexikális teljességre törekszünk, sokkal inkább arról kívánunk egy összegző képet nyújtani a sajtóműhelyekbe való bepillantás segítségével, hogy milyen korlátok között zajlik a magyar újságírás, mi mindennek kényszerű foglyai a magyar újságírók – vagyis voltaképp maga a sajtó- és szólásszabadság.

A következő jellemző korlátokat (fogságtípusokat) fogjuk sorra venni egy-egy sajtóműhely vonatkozásában:

- A törzsi kötődés fogságában (Népszabadság)
- A pártkötődés fogságában (Magyar Nemzet)
- A függetlenség fogságában (Új Magyarország)
- A pénz fogságában (Nap-kelte)
- Az olvasók fogságában (Élet és Irodalom)
- A diktatúra-örökség fogságában (Szilaj Csikó)

Mindezek sorravétele után fogunk kísérletet tenni arra, hogy – az egyedi eseteket kivetítve, általánosítva – összegezzük a magyar sajtónak a demokratikus átalakulásban eddig betöltött szerepét, majd nagyon röviden képet adjunk arról, milyen főbb fejlődési irányok várhatók, és milyen főbb változások kívánatosak annak érdekében, hogy a magyar sajtó betölthesse azt a feladatát, amelyet a rendszerváltozás kezdetekor reméltünk tőle.

1. A RENDSZERVÁLTOZÁS TÖMEGKÖZLÉSÉNEK FŐBB KATEGÓRIÁI

<table>
<tr><th>A felosztás szempontja</th><th colspan="6">Kategóriák</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Szellemi irányultság, elkötelezettség szerint</td><td colspan="3">antinacionalista (balliberális)</td><td colspan="3">nemzeti (jobboldali)</td></tr>
<tr><td>individualista liberális</td><td colspan="2">baloldali</td><td>liberális</td><td>konzervatív</td><td>radikális</td></tr>
<tr><td>Tartalmi igényesség szerint</td><td colspan="3">közéleti (minőségi)</td><td colspan="3">bulvár</td></tr>
<tr><td rowspan="2">A szolgáltatás jellege, üzleti tartalma szerint</td><td colspan="3" rowspan="2">közszolgálati (közéleti)</td><td colspan="3">kereskedelmi</td></tr>
<tr><td colspan="2">közéleti</td><td>bulvár</td></tr>
<tr><td>Megjelenési forma szerint</td><td colspan="2">nyomtatott</td><td colspan="2">elektronikus</td><td>világhálós</td></tr>
<tr><td>Lefedettség szerint</td><td colspan="3">országos</td><td colspan="3">vidéki, regionális, helyi</td></tr>
<tr><td>Tulajdonlás (vállalkozás) szerint</td><td colspan="3">külföldi</td><td colspan="3">hazai</td></tr>
<tr><td>Hozzáférhetőség szerint</td><td colspan="3">fizetős</td><td colspan="3">ingyenes</td></tr>
</table>

Néhány példa segítségével áttekintjük az egyes kategóriák tartalmát.

Szellemi irányultság, elkötelezettség szerint

A hazai *antinacionalista* (balliberális) sajtótábor legjellegzetesebb, *individualista liberális* képviselőjének tekinthető az *Élet és Irodalom* (hetilap), valamint a korábbi főszerkesztő (Uj Péter) vezette, világhálós *Index*. A balliberális sajtótábor jellemzően *balos* és erősen *pártos* napilapja a *Népszava*. A tábor vezető napilapját, a *Népszabadságot* egyaránt jellemzik *bal-oldali, pártos* és *individualista liberális* vonások.

A nemzeti tábor sajtótermékeinek közös jellemzője a kereszténység szellemiségének, értékrendjének elfogadása, tiszteletben tartása (habár nyilván nem egyöntetűen). E sajtótermékek közül leginkább az Új Magyarországot jellemezték *nemzeti liberális* vonások. A meglévő lapok közül a *Heti Válasz* c. hetilap sorolható ebbe a kategóriába. Az országos napilapok közül a *Magyar Nemzetet* egyfelől *nemzeti konzervatív* elkötelezettség, másfelől erős *pártos*

kötődés jellemzi, a *Magyar Hírlapra* pedig *erőteljesebb nemzeti radikalizmus* jellemző, ugyanakkor gyengébb a *pártos* kötődése. A nemzeti oldal televíziói közül a *HírTv* a Magyar Nemzettel, az *Echo Tv* a Magyar Hírlappal van egy sajtócsoportban, e tény rányomja bélyegét a szellemi irányultságukra.

Általában véve elmondható – s ezt az állításunkat rövidesen a médiahadtestek alaposabb elemzésével is igazolni kívánjuk –, hogy a balliberális oldal tömegközlését *a „politikai korrekt"-ség szabta korlátokon belül* nagyobb szólásszabadság, színesebb, plurálisabb megnyilvánulási lehetőség jellemzi, mint a nemzeti oldal médiáját. Ennek egyik fő forrása az a tulajdonosi, szerkesztői megfontolás, hogy a szellemi sokszínűség egyben hitelességet és közönséget növel; másik fő forrása pedig maga az individualista liberalizmus, vagyis a nemzeti, ill. pártos elkötelezettség gyengesége. Például a Népszabadságot a múltja és a mögötte álló alapítvány egyértelműen a szocialista párthoz kötötte, a vezető országos napilap mégis határozott távolságot igyekezett tartani az MSZP-től, elkerülendő a párt közvetlen befolyását. A Népszavától eltekintve, amely megélhetési megfontolásból lehorgonyzott az MSZP mellett, az antinacionalista tábor médiumai inkább a balliberális eszmeiséghez kötődtek és kötődnek, semmint valamely párthoz.

A nemzeti oldal tömegközlésére a nemzet iránti erős, felelősségteljes elkötelezettség nyomja rá bélyegét. Javarészt ebből eredeztethető a balliberális, antinacionalista szellemiséggel, ill. az ezt szolgáló erőkkel szembeni zártságuk, kritikusságuk. Fegyelmezetten támogatják, kiszolgálják azokat a nemzeti pártokat és különféle erőket, amelyek létrehozásukat, fenntartásukat elősegítették, ill. amelyek nemzeti elkötelezettségüknek, irányultságuknak leginkább megfelel. A média fősodrába tartozó nemzeti médiumok e sorok írásakor kivétel nélkül mind a Fidesz támogatói. A Jobbiknak mint radikális nemzeti pártnak egyetlen nyomtatott hetilapra (Barikád) futja, s közlendőit elsősorban a parlamenti szereplései és a sajtótájékoztatók révén igyekszik eljuttatni a lehetséges szavazóihoz, valamint a világháló nyújtotta lehetőségek kiaknázásával (vagyis a média mellékáramában).

A világháló leglátogatottabb nemzeti radikális oldalai (pl. a Kuruc.info vagy a Nemzeti Hírháló) nemcsak a balliberálisoknak erőteljes (nem egyszer szélsőséges hangú, uszító) támadói, kritikusai, de a Fidesznek, illetve a Fidesz vezette kormánynak is.

Végezetül leszögezendő, hogy nem felel meg a valóságnak az a fajta antinacionalista kategorizálás, amely pl. a Magyar Demokratát szélsőségesnek tekinti, a 168 Órát viszont nem. Ugyanis egyfelől nem tekinthető szélsőséges sajtóviselkedésnek a demokráciát felülíró politikai korrektség határainak feszegetése, másfelől pedig a nemzet egésze szempontjából okkal lehet szélsőségesnek nevezni azt a sajtómagatartást, amely a nemzeti összefogás, önbecsülés, önvédelem módszeres gyengítésével a nemzet kiszolgáltatottságát növeli.

Tartalmi igényesség szerint

Az imént felsorolt lapok (és tévécsatornák) mindegyike az ún. minőségi (közéleti) sajtótermékek csoportjába tartozik. Velük szemben megkülönböztetendők az ún. bulvártermékek, amelyeknél jóval kisebb az igényes, hiteles tájékoztatás szerepe, s jóval nagyobb a nyereséghozamé. A rendszerváltozás során sokáig a Népszabadság volt a legolvasottabb napilap, mígnem 2001-ben a Blikk átvette tőle a vezető szerepet, s azóta is szilárdan őrzi. Az évezred eleje általában véve is a bulvársajtó aranykora: 1996-hoz képest 50 százalékos példányszám-

bővülést értek el, ezzel szemben az országos politikai napilapok olvasottsága innentől már folyamatosan csökkent. A Blikkből népszerűsége csúcsán több mint 300 ezret adtak el. A bulvársajtó számára kedvező trendet a világháló népszerűségének még erőteljesebb növekedése törte meg. 2007-től kezdve csökkenni kezdett e lapok eladott példányszáma. Menekülési útvonalként a bulvársajtó „lefelé" nyitott, kép, illetve szöveg vonatkozásában sorra emel be a lapokba korábban tabunak számító témákat – állapítja meg 2008-ban a FigyelőNet (fn). *„Így aztán tocsoghatunk a különböző testnedvekben, az erotika helyett előtérbe került a durva szex, futószalagon kapjuk a bevállalós médiacelebeket, a tahókat és a médiagenyákat, s a hozzájuk kapcsolódó botrányokat. A nyugati bulvárban már megszokott politikai kártyákat (kisebbségek, migráció, politikusok magánélete) nálunk egyelőre nem játszották ki teljesen, ám ha tovább csökken a példányszám, biztos, hogy ezen a téren is követjük a nemzetközi trendet."*[473]

A 2013. évi harmadik negyedévi adatok szerint az országos napilapok eladott példányszáma a következőképpen alakult:

Minőségi		Bulvár	
napilap	példányszám *(ezer db)*	napilap	példányszám *(ezer db)*
Népszabadság	48	Blikk	142
Magyar Nemzet	38	Bors	74
Népszava	15		
Magyar Hírlap	8		

A médiában és médiával eltöltött évtizedek tapasztalatai alapján élünk azzal a feltételezéssel, hogy a minőségi lapok háttérbe szorulása és a bulvár lapok előretörése szoros összefüggésben áll azzal a ténnyel, hogy a szovjet birodalom széthullása sem a világ egészében, sem Magyarország tekintetében nem járt a széles körben várt hozadékokkal, eredményekkel. Sem a politikai elitek, sem a minőségi lapok nem tudtak hiteles választ adni a kedvezőtlen fejleményekre, ezért a tömegek médiafogyasztásában mind nagyobb szerephez jutott a szórakozás – a minőségi tájékozódás, ismeretszerzés kárára.

A bulvárosodás természetesen az elektronikus médiára is kiterjedt. A hatalmas nyereségeket elérő, a köztelevízióktól a szakemberek javát elszipkázó két legnézettebb hazai kereskedelmi televízió (az RTL Klub[474] és a TV2) például azon versengett egymással, melyikük tud igénytelenebb műsorokkal (pl. valóságshow-val) több alacsony igényű nézőt megnyerni magának. A nézettségi versenyben a reklámbevételre ugyancsak érzékeny köztelevízió sem igényesebb és rangosabb műsorokkal igyekezett helytállni, hanem inkább engedett a bulvár csábításának: hírműsoraiban rendre a különféle szenzációk kerültek túlsúlyba a tartalmas, fontos – mondhatni: életbevágó – közlések kárára.

[473] http://fn.hir24.hu/e-biznisz/2008/03/18/bulvarsajto_is_megremeghet

[474] Például 2013-ban fő műsoridőben az RTL csoport (RTL Klub, RTL II, Cool, Film+, Sorozat+, Prizma, Film+2, Muzsika TV) 38, a TV2 csoport 18,3, a közmédia 8,6 százalékos közönségarányt ért el a 18−49 éves korosztály körében. Az RTL Klub – s ezzel a hazai csatornák – legnézettebb műsora az X-Faktor volt, szeptember 22-i adását csaknem kétmillió-négyszázezren látták a teljes lakosságból. (http://www.mmonline.hu/cikk/jo_evet_zart_az_rtl_csoport)

A szolgáltatás jellege, üzleti tartalma szerint

A rendszerváltozást végigkísérő médiaháború egyik legfőbb tétje az volt, hogy az állam (a mindenkori kormány) milyen szerephez jusson (juthasson) a tömegközlés irányításában. Miként a statisztikai adatokból is láthattuk, a sajtó munkatársainak döntő többsége inkább a balliberális pártokkal, ill. a balliberális eszmeiséggel rokonszenvezett, ezért a nemzeti erők törekvése hármas irányú volt:

- egyrészt az állami tulajdonú vagy költségvetésű *közmédiumokat* (Magyar Televízió, Magyar Rádió, Magyar Távirati Iroda) minél erőteljesebben felügyelni;
- másrészt a magántulajdonú, ún. *kereskedelmi* médiumok létrejöttét késleltetni vagy a már meglévők működését esetenként akadályozni;
- harmadrészt saját tömegközlési eszközöket létrehozni.

Mint emlékezetes, az első szabad választások küszöbén (1990 januárjában) a Pozsgay Imre kezdeményezésére kialakított felügyeleti szerv úgy döntött, hogy a nyilvánosság szabályozási rendjének kidolgozásáig és életbelépéséig a rádió és a televízió fizetett politikai hirdetéseket nem sugározhat. Aligha lehet kétséges, hogy az intézkedés a bőséges anyagi forrásokkal rendelkező SZDSZ kampányának igyekezett gátat vetni.

Más volt a helyzet a frekvenciamoratóriummal. Ezt eredetileg 1989 júliusában vezették be, az akkor még egységesen fellépő ellenzék követelésére. A cél az volt, hogy az MSZMP-s kormány ne osztogathassa szét támogatóinak és üzletfeleinek a frekvenciákat. Az „Antall–Tölgyessy-paktum" egyik pontja ugyancsak tartalmazott egy arra vonatkozó megállapodást, hogy a *„nyilvánosság ügyeit... mielőbb"* rendező törvény(ek) megszületéséig maradjon érvényben a frekvenciamoratórium. A szabad demokraták ezúttal az MDF vezette kormány kezét kötötték meg a frekvenciaosztás tekintetében. E feladat (első) elvégzése végül is a Horn-kormány időszakára maradt, lényegében a miniszterelnök politikai megfontolásainak, szándékainak megfelelően.

Az első szabad választásokat követően az MDF-ben két sarkosan különböző felfogás ütközött egymással. Az egyik Antall Józsefé, mely a kormányozhatóság érdekében megegyezésre (paktumra) törekedett az SZDSZ-szel, s elfogadta a szabad demokratás köztársasági elnök kinevezési jogkörét a közmédiumok vezetőire vonatkozóan. A másik Csurka Istváné, amely szerint „a győztes mindent visz". A fejleményekről a korábbi fejezetekben részletesebben beszámoltunk.

Mivel a volt kormánylap, a Magyar Hírlap egyértelműen balliberális, ellenzéki irányt vett, s a Magyar Nemzetben is erőteljesnek mutatkozott a balliberális kritikai vonulat, az MDF, ill. az MDF vezette kormány egy formailag független, gyakorlatilag a kormányzó nemzeti erőket támogató napilapot indított útjára: az Új Magyarországot. Csurka István pedig, a maga radikálisabb nézeteinek szócsöveként, megalapította a Magyar Fórum nevű hetilapot.

Végezetül pedig egy nemzeti, közszolgálati televíziós csatornát is sikerült tető alá hozni az MDF egyik fontos háttérembere, Csoóri Sándor kezdeményezésére és hathatós közbenjárására, s voltaképp egy kiskapu kihasználásával. Mivel a Duna Televízió műholdas sugárzású volt, rá nem terjedt ki a frekvenciamoratóriumra vonatkozó megállapodás. A Duna TV már 1992 karácsonyán megkezdte működését, ennek ellenére a leendő, 1994-es választások

kimenetelére nem lehetett lényeges befolyással. A kormány által titkos határozattal létrehozott új közszolgálati csatornával legfőképp a határon túli magyarok tájékoztatását kívánták szolgálni, s ennek érdekében igyekeztek kivonni a napi pártpolitikai küzdelmekből. Ugyanakkor a Duna TV hosszabb távon fontos szerepet játszott abban a folyamatban, amely elősegítette a szétszakadt nemzetrészek lelki, szellemi és jogi egységesülését. E folyamat megkoronázásának tekinthetjük a kedvezményes magyar állampolgárság megadását a külhoni magyarok számára, a Fidesz kétharmados győzelmét követően.

A saját (pártos) befolyást garantáló tömegközlés megteremtése a Fidesz médiaegyensúlypolitikájához kötődően kapott nagyobb lendületet. A Napi Magyarország létrehozása, aztán a Magyar Nemzettel való egyesítése; a Magyar Demokrata c. hetilap nagyvonalú megtámogatása; a Heti Válasz megszületése; a HírTV életre keltése – ezek voltak a fontosabb állomásai e médiapolitikai törekvés beteljesülésének. A véleményformálókat megcélzó közéleti, minőségi sajtótermékek mellett a Fidesz és támogatói köre a bulvárt fogyasztó rétegek elérésére is mind nagyobb figyelmet fordított. Ezekről – mint ingyenes lapokról – később ejtünk szót.

Végezetül – kilépve a szoros értelemben vett tömegközlés köréből – nem szabad megfeledkeznünk az olyan szellemi műhelyek megteremtéséről sem, mint például a XX. Század Intézet[475], amely számtalan nemzeti liberális szellemiségű tanulmány és kiadvány megszületését segítette elő.[476] De a Terror Háza Múzeumról és a köré épült szellemi műhelyről is elmondható, hogy fontos szerepet játszott és játszik annak a kettős mércének a felszámolásában, amely a kommunista bűnökkel szemben elnézőnek bizonyul, a „jobboldal" esetén viszont még az alaptalan vádaskodásoktól sem riad vissza.

A közszolgálati médiában való erőteljes befolyás szerzésén és a saját médiabirodalom megteremtésén túl az orbáni médiapolitika figyelme arra is kiterjedt, hogy az egyik legnézettebb politikai magazinműsor, a Nap-kelte befolyásoló hatását megtörje. E műsor különleges helyzete abból adódott, hogy bár magántulajdonban készült, a köztelevízió reggeli műsorsávját foglalta el. Erre – illetve a közszolgálatisággal összeegyeztethetetlen elfogultságára – hivatkozva bojkottálták a Fidesz és szövetségesei a Nap-keltét. Távolmaradásuk előbb a közéleti műsor nézettségének – és minden bizonnyal hirdetési bevételeinek – erőteljes csökkenéséhez vezetett, végül pedig a műsornak távoznia kellett a köztelevízióból.[477]

Megjelenési forma szerint

Miként rámutattunk, a rendszerváltozást követő években egyértelmű balliberális fölény jellemezte a magyarországi *nyomtatott* sajtót. Az *elektronikus médiában* – részben a kényszerű paktum következtében – ugyancsak a balliberális szellemiség túlsúlya érvényesült, annak ellenére, hogy az MDF alakított kormányt. A balliberális fölény csak tovább nőtt a *kereskedelmi tévék* és *rádiók* piacra lépésével. Ehhez hathatósan hozzájárultak a *kábeltévés szolgáltatók* is, oly módon, hogy az időközben megszülető nemzeti tévécsatornákat rendre kihagyták a kedvezményes csomagjaikból, kínálatukból.

[475] Az ezredforduló után az intézmény neve XXI. Század Intézetre módosult.

[476] E szellemi műhely létrejöttének köszönhető egyebek között az *Elsőkből lesznek az elsők. A magyar média metamorfózisa* című, kétkötetes médiakönyvem is.

[477] L. még lejjebb: Nap-kelte – A pénz fogságában

Ez a helyzet azután vett lényeges fordulatot, hogy egyfelől számottevően csökkent a balliberális pártok hitelessége és népszerűsége, másfelől beérett a Fidesz médiaegyensúly-politikájának gyümölcse.

A *világháló* szerepének rohamos növekedése mára olyannyira megrengette, elsősorban a *nyomtatott sajtó*, másodsorban a hagyományos *elektronikus média* (közszolgálati és kereskedelmi tévék, rádiók) piaci hadállásait, hogy a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2013 végén szükségét látta nemzetközi konferenciát szervezni – az Európa Tanáccsal együttműködve – *„Az európai médiaszabályozás aktuális kihívásai"* témában.[478] Miként Weyer Balázs, a Főszerkesztők fórumának soros vezetője vitaindító eladásában hangoztatta, a hagyományos nyomtatott és elektronikus sajtóban oly mértékben csökkent a nyereségesség, hogy az anyagi függőség e médiumok függetlenségét veszélyezteti. A veszteséges sajtó egyaránt kiszolgáltatott a hatalomnak és a – mindinkább globálissá váló – hirdetési piacnak. Az előadó szerint ennek egyenes következménye a sajtópiac etikai szempontból való felhígulása: ha ugyanis nem üzleti motiváció érvényesül a tulajdonosoknál, akkor másodlagos megfontolások, például különféle politikai célok lépnek előtérbe. Ugyancsak jellemzővé válik, hogy a sajtóban nem kap teret a bonyolultabb kérdések alaposabb, akár több évtizedre kiható elemzése és tálalása, e helyett lényegtelen részletkérdések válnak fő témává. (Mint például az oktatásnál az, hogy megérkeztek-e a tankönyvek.)

A világhálós közlés olcsósága miatt a valamilyen formában tájékoztatást, „újságírást" végző szereplők száma megsokszorozódott, ráadásul a *nemzetközi* szereplők nehezebben foghatók meg, vagyis a működésük nehezebben szabályozható, mint a *nemzeti* szereplőké...

Nos, mindennek számunkra elsősorban a magyar média várható jövője, demokratizmusa erősítésének lehetősége szempontjából van jelentősége. Erre a kérdésre e fejezet legvégén fogunk visszatérni. Most csupán annyit fűzünk hozzá, hogy bár a vitaindítóban említett jelenségek és tendenciák az eddigiekhez képest valóban erőteljesebben mutatkozhatnak meg, a rendszerváltozás tömegközlése tekintetében eddig sem beszélhettünk sem igazi függetlenségről, sem mélyenszántó témafeldolgozásokról, az egészen ritka – mondhatni: szabályt erősítő – kivételektől eltekintve.

Lefedettség szerint

A Zöldi László médiakutatóval – a vidéki sajtó kiváló ismerőjével – készített beszélgetés[479] során hangzott el a következő felismerés:

> *„Feszültséget, már-már bojkottot váltott ki a fővárosi sajtóban, hogy 2000 elején Elek István miniszterelnöki főtanácsadónak nemcsak cikke jelent meg a Magyar Hírlapban, hanem a főszerkesztő asszony bejelentette, hogy eztán lesz egy rovata. Éppen úgy, mint Bolgár Györgynek, R. Székely Juliannának és még egy-két liberális közírónak. Talán emlékszel, hogy milyen felhorkanás követte az ötletét. Én megértem az indulatokat. De szerintem sem a tiltakozókban, sem a főszerkesztő asszonyban nem tudatosodott, hogy amikor arra gondoltak: a fővárosi sajtó politikailag tömbösödött, és szíveskedjék Elek*

[478] A konferenciára az Európa Tanács és Magyarország közötti, a médiával kapcsolatos együttműködési tevékenység keretében került sor Budapesten, 2013. december 17-én.

[479] Varga Domokos György: A törzsi háború természetrajza..., id. mű (http://mek.oszk.hu/11600/11637/11637.htm)

István maradni a Magyar Nemzetnél, ahonnan egyébként kigolyózták, akkor ez nem a magyar sajtó fő sodra. A magyar sajtó nagyobbik részét huszonvalahány vidéki napilap alkotja, körülbelül nyolcszázezer példánnyal és hárommillió olvasóval."

A beszélgetés során Zöldi arra is felhívta a figyelmet, hogy a vidéki (megyei) sajtó az eleve kisebb olvasóközönség miatt nem engedhette meg magának az olyasféle pártosodást, ill. egyoldalú elkötelezettséget, mint amilyet az országos sajtó szereplői. Ezért a megyei lapoknál jellemző volt, hogy vezércikkíróik között volt olyan, aki inkább az egyik, és olyan is, aki a másik szellemi-politikai táborhoz húzott.

Első pillantásra mindebből az következne, hogy a vidéki sajtó rendszerváltoztatásban betöltött szerepének nagyobb figyelmet illett volna szentelnünk. Különösen, ha azt nézzük, hogy már 2011-ben eljutottunk odáig: Győr-Moson-Sopron megye napilapját, a Kisalföldet nagyobb példányszámban nyomtatták ki, mint a Népszabadságot. Csakhogy a média *politikai hatóerejének* tekintetében az a kulcsfontosságú, hogy *a döntéshozók és véleményformálók honnan merítik ismereteiket, milyen nézetekkel és álláspontokkal találkoznak.* Elvileg ugyan a magyar sajtóban is bekövetkezhetett volna és be is következhet még egy olyan helyzet, amilyen például a magyar kultúra világában, hogy egy-egy vidéki színház kiemelkedő szakmai megbecsülésre és ennélfogva országos befolyásra tesz szert, ez azonban vidéki napilappal eddig még nem történt meg. Az első szabad választások előtt lebonyolított lapszöktetési akciók inkább tartósították a vidéki sajtóban az antinacionalisták fölényét, a nemzeti oldal vidéki, regionális lapalapítási, ill. lapindítási kísérletei pedig előbb-utóbb kudarcot vallottak.[480]

Tulajdonlás szerint

A Budapesten székelő Goethe Intézet 2011 júniusában könnyen áttekinthető összesítést tett közzé a magyarországi médiavállalkozásokról, csoportosulásokról, piaci felosztásról. Az alábbiakban innen ismertetjük a legfontosabbnak vélt adatokat, összefüggéseket, illetve ezek alapján soroljuk be a médiumokat, médiacsoportokat a *döntően külföldi* vagy *döntően hazai* tulajdonú kategóriákba.[481]

DÖNTŐEN KÜLFÖLDI TULAJDONÚ MÉDIUMOK, MÉDIACSOPORTOK

Ringier-média: *Népszabadság, Blikk, Nemzeti Sport*

A svájci Ringier-csoport adja ki Magyarország legnagyobb politikai lapját, a Népszabadságot, a legolvasottabb bulvárlapját, a Blikket (181 ezer eladott példány, EP), valamint sportnapilapját, a Nemzeti Sportot (62 ezer EP). A kiadó egy alapítvány jelképes tulajdonrészén keresztül ma is kötődik a szocialista párthoz (MSZP).

[480] Az MDF-elnökség médiafelelőse, Medgyasszay László pl. sikeresen összeverbuválta és elindította még az Antall-kormány idején az Új Hírek című napilapot, ám az összegyűjtött kb. 120 millió forintból csak pár hónapnyi megjelenésre futotta.

[481] Magyarországi médiavállalkozások, *Goethe-Institut, Budapest, 2011. június* (http://www.goethe.de/ins/hu/bud/kul/mag/med/muu/huindex.htm)

Magyar Telekom-média: *[origo] és társai*

Az Origo Zrt. tulajdonosa, a Magyar Telekom Nyrt. a gazdája az index.hu legnagyobb versenytársának, az *origo.hu*-nak. (A Magyar Telekom a német Deutsche Telekom távközlési cég érdekeltségébe tartozik, részvényei a Budapesti Értéktőzsdén forognak.) Az origo.hu mellett a Telekom-csoport számos internetes oldalt tart fenn. Így a *freemail.hu* levelezőrendszert, az *iwiw.hu* magyar fejlesztésű közösségi oldalt és a *videa.hu* videomegosztó weboldalt. Az origo.hu hírportál az Indexnél tárgyilagosabb, tényszerűbb cikkeket közöl, sokkal visszafogottabb stílusban. Egyedi látogatóinak száma meghaladja a napi 1 410 000-et (Webaudit, 2011. május).

WAZ-média: *HVG, Pannon Lapok*

A WAZ (Westdeutsche Allgemeine Zeitung) német sajtókonszern érdekeltségei két fő csoportra oszlanak Magyarországon. Az egyik a vidéki lapokat kiadó *Pannon Lapok Társasága* Kiadói Kft. (PLT). Ez nemcsak 4 dunántúli megyei lapot és egy városi lapot jelent, hanem ingyenes közéleti és hirdetési hetilapokat, valamint a napilapok önálló internetes kiadásait is. A WAZ másik érdekeltsége a HVG-csoport, amely a *Heti Világgazdaság* nevű hetilap (röviden: HVG, 67 ezer EP) kiadása mellett könyvkiadót is működtet. A csoport internetes újságjai közül a balközép irányultságú *hvg.hu* és a *Hírszerző* (hirszerzo.hu) a két legfontosabb.

Axel Springer-média: *megyei lapok*

Az Axel Springer Magyarország Kft. 110 kiadványt publikál, köztük női, ifjúsági és autós magazinokat, tévéújságot, rejtvényújságot, melyek összességében milliós példányszámban jelennek meg. Fő profilja még a megyei napilapok kiadása, amelyből nyolcat birtokol, valamint a *Vasárnap Reggel* című lap, mely 18 megyei mutációjával együtt összesen 18 kiadásban jelenik meg a hét utolsó napján. Egy gazdasági napilap, a *Világgazdaság* is az érdekeltségei közé tartozik.

Sanoma-média: *magazinok és internet*

A Sanoma Media Budapest Zrt. szórakoztató heti- és havilapokat ad ki, internetes újságokat és tévécsatornát tart fenn. Magazinjai között elsősorban női kiadványok vannak (például a legolvasottabb Nők Lapja), de van tévéműsor-újságjuk, autós magazinjuk. A Sanoma a magyar internet szereplői közül a három legnagyobb között van. Az origo.hu és az index.hu mellett a startlap.hu és a körülötte lévő híroldalak (fn.hu, hir24.hu) számítanak a harmadik nagy „erőközpontnak". A startlap.hu nem saját híreket gyárt, hanem egy óriási linkgyűjtemény, állandóan változó címlappal.

Inform Média: *regionális napilapok, hirdetési lapok*

Az osztrák befektetőcsoport kezében lévő Inform Média három regionális napilapra építette fel a médiabirodalmát Észak- és Északkelet-Magyarországon. Ma már vasárnapi lapok, hetente megjelenő ingyenes újságok, hirdetési hetilapok (köztük az egymillió példányban terjesztett *Budapesti piac*), és számos online hír- és magazinportál tartoznak a portfólióhoz. 3 országban van jelen: Magyarországon, Romániában és Ukrajnában. Központja Debrecenben van.

RTL Group: *Magyar RTL Klub*

A piacvezető kereskedelmi televízió Magyarországon.

ProSiebenSat.1 Media: *TV2*

Akárcsak az RTL Klub, 1997-ben kezdett sugározni, sokáig szoros versenyben volt az első helyért.

Modern Times Group (MTG): *Viasat3*

Harmadik helye messze lemarad a másik két országos csatornához képest. Velük ellentétben nem sugároz hírműsort és politikai műsorokat.

DÖNTŐEN HAZAI TULAJDONÚ MÉDIUMOK, MÉDIACSOPORTOK

Magyar Nemzet, HírTv

A *Magyar Nemzet* a meghatározó konzervatív napilap Magyarországon (47 ezer EP). A lapot 1938-ban alapították, jobboldali, de náciellenes orgánumként. A Fideszhez szellemiségében közelálló lapot 2000 óta a Nemzet Lap- és Könyvkiadó Kft. adja ki. A Magyar Nemzet és a *HírTv* nagyjából ugyanahhoz a médiacsoporthoz tartozik. Bár a tulajdonviszonyok nehezen átláthatóak, a tartalomért felelős meghatározó vezetők és munkatársak között több átfedés is van.

Infocenter-csoport: *Heti Válasz, Lánchíd Rádió, Class FM*

A médiaholding a Fideszhez közel álló magánszemélyek többségi és egy dán kockázati befektetési társaság kisebbségi tulajdonában van. A portfólióhoz tartozik az első Orbán-kormány idején alapított *Heti Válasz* című politikai hetilap (18 ezer EP), valamint a szintén jobboldali *Lánchíd Rádió*. Az Infocenter Zrt. mindkettőt 2009-ben szerezte meg. Ehhez jött 2010-ben egy országos kereskedelmi zenerádió, a 18−49 éves korosztályban hamar a leghallgatottabbá váló *Class FM*, amely úgy jutott frekvenciához, hogy a Danubius Rádió frekvenciahasználati engedélyét nem hosszabbították meg.

CEMP-média: *Index.hu, InfoRádió, Napi Gazdaság, portfolio.hu*

A Central European Media & Publishing (CEMP) birtokolja Magyarország egyik legnagyobb befolyású internetes hírportálját, az *index.hu*-t. Média-portfóliója sokszínű: részesedése van a balközépre húzó Indexen és a hozzákapcsolódó tematikus szájtokon kívül a politikailag semlegesnek nevezhető *Napi Gazdaság* című üzleti napilapban, valamint az internetes gazdasági-tőzsdei újságban, a *portfolio.hu*-ban, és az inkább jobbközép irányultságú, a fővárosban és környékén fogható *InfoRádió*-ban. Az Index, valamint a hozzákapcsolódó szájtok napi átlag egyedi látogatószáma meghaladja az 1 230 000-et (Webaudit, 2011. május). A médiaholding, mely a bookline.hu internetes könyváruházat is birtokolja, magyar magánbefektetők kezében van.

Magyar Hírlap, Echo TV

A *Magyar Hírlapnál* 2006-ban a Videoton elektronikai cég társtulajdonosa, Széles Gábor – miután megszerezte a lapot – jobboldali irányváltást hajtott végre. A Magyar Hírlap mára radikális hangvételű jobboldali napilap (12 ezer EP) lett, ez a Magyar Nemzetet „visszahelyezte" a jobbközépre. 2005 óta működik a Széles-birodalom másik tagja, az *Echo TV* nevű politikai „talk-tv".

Népszava

A legrégibb magyarországi napilap (20 ezer EP), ma az MSZP félhivatalos lapja.

168 Óra

A Magyar Rádió hétvégi közéleti műsorából nőtte ki magát a rendszerváltás előtt, és ugyanazok is szerkesztik, mint az azóta megszűnt műsort (21 ezer EP). *(Balliberális irányultságú – VDGy)*

Élet és Irodalom

Független irodalmi-közéleti hetilap (kb. 15 ezer EP), balliberális irányultságú. Olvasóközönsége: nagyvárosi, magas státuszú értelmiség.

Magyar Narancs

Az egykor liberális Fidesz lapjaként alakult meg, de hamar elváltak az útjaik: a hetilap (kb. 12 ezer EP) radikális hangvételéről, szarkasztikus humoráról vált híressé. Balliberális irányultságú. Olvasóközönsége: nagyvárosi, magas státuszú értelmiség.

Klubrádió

> A műsorkészítők személyén keresztül erősen kötődik a baloldalhoz a *Klubrádió*, mely közlekedési híreket szolgáltató fővárosi rádióként indult, de 2001 után vélemény- és hírrádióként működött tovább egy baloldaliakhoz sorolt vállalkozó érdekeltségeként. A szociálliberális kormány idején a Klubrádió egyre több regionális rádióban szerzett részesedést, illetve nyert frekvenciahasználati jogot, így fokozatosan nőtt az országos lefedettsége. A 2010-es kormányváltást követően a Lánchíd Rádió kezdte hasonló módon növelni az országos lefedettségét, a Klubrádió pedig nehéz helyzetbe került: 2011-ben a hallgatóihoz fordult támogatásért.

Magyar Demokrata

> *(A Goethe Intézet összeállítása nem tartalmazza, teljesen indokolatlanul − VDGy).* Bencsik András hetilapja. 2004-ben, a rendszerváltozás utáni első nemzeti liberális napilap, a Pesti Hírlap megszűnése után született, lényegében ugyanazok szerkesztésében. Nemzeti radikális irányultságú.

A tulajdonlás szerinti rendezés segítségével jól látható, hogy a hazai médiapiacon milyen kimagasló a külföldi érdekeltségek (tulajdonosok) aránya. Habár az évezredforduló óta ugyancsak jócskán megerősödtek a legerősebb nemzeti párthoz, a Fideszhez közelálló vállalkozók (nemzeti elkötelezettségű) médiaérdekeltségei mind a nyomtatott sajtó piacán, mind a rádiópiacon, mind pedig az interneten (több sikeres *médiacsoportot* is létrehoztak), a legnagyobb nézettségű kereskedelmi tévécsatornák azonban mind külföldi tulajdonban vannak.[482] Márpedig a magyarok – sajnos vagy nem sajnos – nagyon sok időt töltenek a tévékészülékek előtt, bő lehetőséget adva a csatornák gazdáinak, hogy befolyásolhassák őket: Egy felmérés adatai szerint *2013 utolsó három hónapjában naponta közel öt órát!*[483]

Az Orbán-féle médiaegyensúly-politika azonban, úgy tűnik, a nagy kereskedelmi televíziókat is elérte. Kisebbfajta robbanást okozott a magyar politikai közéletben és médiavilágban, hogy 2013 legvégén kitudódott: Fidesz-közeli vállalkozók veszik meg a TV2-t. Csaknem minden balliberális híradás emlékeztetett rá: Orbán Viktor miniszterelnök még a nyáron beszélt arról egy interjúban, hogy *„Magyarországon a nagy, kereskedelmi tévék közül egyik sem magyar, mindegyik külföldi”*, és *„Ez sem lesz mindig így...”* A Puskás Ferenc Labdarúgó Akadémia honlapjának adott terjedelmes interjúban Orbán még azt is hozzátette a külföldi televíziókról szólva, *hogy „olyan magyar, nemzeti szempontokat, amiket otthon igen, itt nem érvényesítenek.”*[484] E megjegyzés egyértelműen utal rá, mi volt a céljuk a hazai vállalkozóknak a TV2 megvásárlásával...

---

[482] Legalábbis így volt még a Goethe Intézet összeállításának elkészítésekor. Ld. azóta a TV2 tulajdonosváltását...

[483] A Nielsen közönségmérés adatai (In: http://www.mmonline.hu/cikk/kozel_ot_ora_a_teve_elott)

[484] Szöllősi György: Futball, mint gulyásleves. Újra évértékelő interjú készült a fociról Orbán Viktorral (Puskás Ferenc Labdarúgó Akadémia honlapja, 2013. augusztus 4., http://www.pfla.hu/?q=news/4151)

Hozzáférhetőség szerint

A magyarországi tömegközlésben bekövetkező változásokat jól tükrözi a két legjelentősebb példányszámú ingyenes lap sorsa. A Metro című – a budapesti metró területén terjesztett – napilap példányszám tekintetében a második helyet foglalta el a bulvár lapok körében. Hirdetési bevételeiből tartotta fenn magát, a szellemi irányultságát tekintve határozottan balliberális volt. Miután a Fidesz érdekeltségi köreibe tartozó vállalkozók vették meg az újságot, a neve *Metropol*ra változott. Azóta megszűnt a balliberális irányultsága, s kevésbé nyilvánvalóan, de a Fidesz politikai törekvéseit szolgálja.

Ugyancsak tekintélyes példányszámban jelenik meg a kezdetben Helyi Théma, később Helyi Téma néven terjesztett, ingyenes hetilap, helyi mutációkkal. Csak Budapesten több mint 700 ezer példányban terjesztik, ezen kívül több vidéki városban is kapható. 2012. január eleje óta a Magyar Posta Zrt. terjeszti. Az újság hirdetési aránya eléri a 47%-ot.[485] Bulváros formai és tartalmi elemek közé ékelve jelennek meg benne olyan hírek és álláspontok, amelyek a Fidesz politikai üzeneteit segítenek révbe juttatni.

[485] http://mediapedia.hu/helyi-thema

2. MÉDIAHADTESTEK BELÜLRŐL

Népszabadság – A törzsi kötődés fogságában[486]

Könyvünk harmadik fejezetében szóltunk arról, hogy a Népszabadság dobta le a rendszerváltásunk első médiabombáját. Miként Tamás Ervinnek, a vezető napilap főszerkesztő-helyettesének őszinte szavaiból kiderült, a bombát *önvédelemből* dobták le – ugyanis (előre kiszámíthatóan és utólag megállapíthatóan) rögtön egy táborba tereltek vele mindenkit, aki félt bármiféle antiszemita fellángolástól. (Hasonló volt a célja a magyarországi balliberális tömegközlésnek akkor, amikor Csoóri Sándort feszítették keresztre a Nappali hold című írásának néhány mondatáért.) Tamás Ervin azonban utólag azt is elismerte, hogy az MDF vezette időszak *„...visszatekintve nem volt annyira fasiszta, nem volt annyira horthysta, de iszonyatosan megijesztettek..."*[487]

Az Új médiatörténelem egy másik fejezetében (a hetedikben) arra is kitérünk, hogy bár a rendszerváltás *első négy* évének újságírói viselkedésénél döntő jelentősége volt az *egzisztenciális félelemnek*, a következő négy évben a legolvasottabb politikai napilap, a Népszabadság vezető szerkesztői tudatosan törekedtek a politikai sokszínűségre, hitelességre, tárgyilagosságra (de legalábbis ezek látszatára), az alapvető balliberális irányultságuk meghagyása mellett. E szerkesztési törekvés a későbbiekben is érvényben maradt. E sorok írójának – a Nemzeti Tájékoztatási Irodánál betöltött vezetői posztjának felszámolása után – több cikke is megjelent az idők során nemcsak a Magyar Nemzetben, de a Népszabadságban is.

Mindezek fényében kell látnunk a hamis Teller-levél jelentőségét.

Zeley László, a Népszabadság újságírója olyan szavakat, gondolatokat adott egy elhunyt, világhírű tudós (Teller Ede) szájába, amelyek sohasem voltak az övéi. Nem riadt vissza a halottgyalázástól: az életében köztiszteletben álló szellem utólagos megszentségtelenítésétől – csak mert soha vissza nem térő, óriási lehetőséget látott ellenfelei erkölcsi és politikai lejáratására, az ellenséges törzs (a Fidesz vezette nemzeti oldal) túlságosan kedvezően alakuló politikai pozíciójának megrendítésére.

A Népszabadság *Teller Ede posztumusz üzenete. A világhírű atomtudós utolsó politikai állásfoglalása* címen közzétette a hamis levelet.[488] A Fideszre, illetve a nemzeti oldal legnagyobb hatású médiumaira és médiamunkatársára vonatkozólag ilyen kitételeket tartalmaz az állítólagos Teller-levél:

---

[486] Az elkövetkezőkhöz ld. még Varga Domokos György: *A törzsi háború természetrajza...*, id. mű idevágó alfejezetét: *„Magyar- és nemzetellenes" példatár, A meghamisított atomtudós*

[487] Demokrata, 1996/11. sz.

[488] Teller Ede üzenete. A világhírű atomtudós utolsó politikai állásfoglalása Magyarországról. Népszabadság, 2003. szept. 15.?

„Az Európai Unióval kapcsolatos álláspontjuk zavaros, s gyakran fogalmaznak meg Amerika-ellenes nézeteket. Ezek olvashatók a Magyar Nemzetben, és minden vasárnap reggel hallani ilyesmit a Magyar Rádió Vasárnapi Újság műsorában." „Az ellenzék egyáltalán nem örült Kertész Imre Nobel-díjának, ami az antiszemitizmus érzetét kelti." „Végezetül a Vasárnapi Újság szélsőjobboldali és anarchista kommentátora, Lovas István minden vasárnap felforgató és uszító jegyzeteivel jelentkezik, amelyeket a Magyar Nemzet is leközöl."

Mint látható, a levél túlságosan bőven és töményen tartalmazza azokat az antinacionalista törzsi jelszavakat és kliséket, amelyekkel a balliberális törzs a rendszerváltozás első pillanataitól előszeretettel vádolta a vele szemben állókat. Minden kicsit is tárgyilagos olvasónak azonnal kilógott a lóláb: egy távol élő, halálára készülő öregember nem foglalkozik ilyen napi politikai aktualitásokkal, efféle politikai végrendelkezéssel.

Vajon mi indíthatta Zeleyt – és a Népszabadságot – egy ilyen ordító hamisításra, a jókora politikai haszonszerzés lehetőségén kívül?

A Népszabadság újságírója kétségkívül jó ismeretségben állt a világhírű atomtudóssal, még könyvet is írtak együtt. Így még az sem zárható ki, az általa tisztelt nagy tudós lelkét akarta megmenteni a nacionalizmus szennyétől – ha előbb nem, legalább utóbb. A nyugdíjas újságíró valószínűleg soha nem bírta megemészteni, hogy Teller zsidó létére bátorító levelet írt Orbán Viktornak – s ezzel, akarva-akaratlan, a nemzeti törzsnek – a 2002. évi választások második fordulója előtt, melyet ama nevezetes tömeggyűlésen, a Kossuth téren, fel is olvastak, hálás taps kíséretében. A Népszabadság – talán éppen Zeley biztatására – rögtön meg is kísérelte bebizonyítani, hogy *az a levél* hamis volt. E kísérlet kudarcba fulladt, éppen úgy, mint Zeleynek az azt követő tartós próbálkozása, hogy Teller Edét szembeállítsa a Fidesz vezette nacionalistákkal. Mint ahogy végül az a kísérlete is kudarcba fulladt, hogy a világhírű „végrendelkező" óriási erkölcsi súlyával sújtson le ezekre a nacionalistákra.

Akármi volt is a hamisítás pontos indítéka, annyit bizonyosan leszögezhetünk: kóros magyar- és nemzetellenességre vall. Akik ugyanis ilyen szörnyűséges – bármilyen eszközzel lejáratandó, politikai értelemben pusztítandó – ellenséget látnak a „nemzeti" törzsben, azok semmivel sem kevésbé rögeszmések, mint azok, akik a zsidóktól – a zsidók összeesküvésétől – féltik Magyarországot.

Az ordítóan hamis levél közlésébe belebukott a lap főszerkesztője (Eötvös Pál), holott egészen odáig ragyogóan lavírozott a volt pártújsággal, a legolvasottabb napilappal a rendszerváltozás sajtópiacán. Felmerül a kérdést: vajon miért érte meg az elsőségét a rendszerváltozás után is megőrző napilapnak a nehezen megszerzett hitelességét kockára tennie? Ám e kérdés más megközelítéssel is feltehető: a lapról kialakult általános kép, a „hitelesség", „tárgyilagosság", az ezt megalapozó liberális – demokratikus – lapvezetés, szólásszabadság mennyire volt a Népszabadság jellemző, belső tulajdonsága, vagy mennyire volt csupán szerkesztői taktika, azaz politikai és anyagi megfontolások álcája?

Személyesen szerzett tapasztalataim alapján a következő meggyőződésre jutottam: az újság vezető szerkesztői őszinte elhatározásból igyekeztek túllépni a pártállami önkény jellemezte diktatórikus gondolkodáson, s a vezető napilapot a demokrácia nyitottabb szellemisége felé terelni. Ezen a téren – a sokszínű tájékoztatás tekintetében – nagyobbat tudtak lépni a legtöbb versenytársukhoz képest, beleértve a nemzeti oldal sajtóját is. E nyitásnak azonban

nagyon komoly korlátot szabott egyfelől a határozott népi-nemzeti törekvésekkel szembeni tartós ellenszenvük (félelmük), másfelől a „politikailag korrekt" véleménydiktatúrához való természetes csatlakozásuk. Esetükben szó sem volt arról a fajta liberális felfogásról, amely így vélekedik: „Nem értek egyet *azzal, amit mond, de halálomig védelmezni fogom azon jogát, hogy kimondja"*.[489]

Amikor elkészült *A törzsi háború természetrajza a rendszerváltozás Magyarországán* című könyvem, felhívtam Tamás Ervint (a Népszabadság főszerkesztő-helyettesét), hogy küldenék neki egy tiszteletpéldányt. Ezt válaszolta látatlanban – egyébként barátságosan és megtisztelő őszinteséggel: *„Lehet, hogy én el fogom olvasni, de hogy nem írunk róla, az biztos."*

Mindezek alapján leszögezhető, hogy a Népszabadság a pártoktól viszonylag független, sokszínű tájékoztató tevékenységével bár segítette a demokratizálódást, másfelől azonban a rendszerváltoztatás kisiklatásában – a balliberális fölény fenntartásában, a nemzeti erők antidemokratikus háttérbe szorításában – is tevékeny részt vállalt.

Új Magyarország – A függetlenség fogságában

Egyik korábbi fejezetünkben már idéztük Eötvös Pálnak, a Népszabadság főszerkesztőjének e megállapítását: *„...egy dolog biztosan leszögezhető: veszteséges lap nem lehet szuverén"*.

Valóban így van-e?

Tovább görgetve a gondolatot: a veszteséget valakinek állnia kell, különben a lap nem tud talpon maradni. Milyen megfontolásból teheti ezt valaki? Három esetet lehet elképzelni: 1) a lap létezése (anyagi támogatása) más téren – pl. a politikai mezőben – hasznot hajt; 2) a befektető abban reménykedik, hogy a lap később nyereségessé válik; 3) lelki szükséglet, jóérzés a támogató számára.

Nos, egy életrajzi interjúkötetben (*K. I. kicsoda?)* megnyerően őszinte képet kapunk az Új Magyarország második tulajdonosának, Kelemen Ivánnak az idevágó érzéseiről és megfontolásairól. A nemcsak róla, de a rendszerváltozásunk eredeti tőkefelhalmozásáról is szóló műből – amelyből már bővebben idéztünk e könyv hetedik fejezetében – világosan kiderül –, hogy a hírhedt-híres olajmilliárdos igyekezett egyensúlyozni a különféle politikai erők (pártok) között (akárcsak Princz Gábor, a Postabank vezére). Nem kétséges, hogy az Új Magyarország megvásárlásával és életben tartásával igyekezett jó pontokat szerezni a jobboldali politikai és médiakörökben. Mint nagyvállalkozó tisztában volt annak a jelentőségével, hogy mit jelent a politika és tömegközlés jóindulata, vagy éppen ellenséges magatartása. Éppen ezért – a „jobboldali" lap megvétele ellenére – igyekezett nem szembefordulni sem a szocialistákkal, sem a szabad demokratákkal. Ebből azonban egyáltalán nem következik az, amivel a nemzeti oldalon vádolták, hogy „a szocialisták embere". Amikor az egyébként rövid

[489] E mondatot Voltaire-nek szokás tulajdonítani, s mintegy a liberális szólásszabadság-elmélet frappáns összegzése, megdönthetetlen alaptétele. Koltay András médiakutató szerint azonban *„a párizsi Panthéonban porladó legenda soha nem mondott ilyesmit, a kedvelt idézet Evelyn Beatrice Hall róla és kortársairól szóló, 1906-ban megjelent könyvéből származik."* (Ld. Koltay András: A szabadság méltósága, http://www.szazadveg.hu/files/kiadoarchivum/49koltay.pdf)

életű Napi Magyarország és a néhai Magyar Nemzet összevonásával új Magyar Nemzetet indítottak, e sorok íróját is meghívták lapszerkesztőnek. Ennek történetét feldolgoztam korábbi médiakönyvemben, s ugyancsak említést teszek róla a következő pontban *(Magyar Nemzet – Pártkötődés fogságában)*. Ide mindebből csupán annyi tartozik, hogy korábban Liszkay Gábor, a formálódó új Magyar Nemzet teljhatalmú vezetője sem bocsátotta meg nekem, hogy kiálltam Kelemen Iván mellett, mondván, *1997. április óta „mindenki tudta, hogy a szocialisták embere”*, és hogy *„az Új Magyarország bedöntésére készül.”* Liszkay szerint Kelemen *tavasszal* kívánta bebuktatni a lapot, pedig Kelemen Iván *december elején* nem fizette ki azt a bizonyos nyomdaszámlát, ami aztán a lap végét jelentette, tehát „nem várt” egyáltalán a megjelölt időpontig. Vagyis leszögezhető: tekintélyes hiba csúszott a „számításba”.

Személyes értesüléseim és meggyőződésem szerint jóval egyszerűbb, kézzelfoghatóbb magyarázata van annak, Kelemen Iván végül miért hagyta veszni a lapot. Emlékeztetnék azokra a döntő tényezőkre, körülményekre, amelyeket a hetedik fejezetben idéztünk a lap egykori tulajdonosától: *„…nem gondoltam, egyszerre leszek kommunista és jobboldali. Az egyiknek ez, a másiknak az.”; „Az újságírók úgy viselkedtek, mintha ellenségük volnék.”; „… miközben egyre kevesebb volt a felhasználható készpénz, megint kellett az Új Magyarország-nak ennyi millió meg annyi millió.”; „…ez volt a legnagyobb probléma, hogy a lapban nem akartak hirdetni.”*

Egyéb tények és adatok is a szorult helyzetet igazolják. Az *„olajcsempészet gyanújába került”* Kordax-csoport *„anyagi helyzete megrendült”*, a veszteséges lap miatt a kiadó (Nemzeti Sajtó Kft.) egyre jobban eladósodott. *„1995 végén a Szikra Lapnyomda Rt. már a nyomtatás leállításával fenyegetőzött a százmilliós tartozás miatt. A mintegy 40 ezer példány-ban nyomott, 23-25 ezer példányban eladott lap ekkor előremenekült: többször nyomdát váltott, új helyre költözött, s kiadását 1996. február 12-én egy másik Kordax-cég, a Nemzeti Média Kft. vette át.” „Ezután állandósultak a lapon belüli viszályok: májusban a kiadót vezető Franka Tibor átvette a főszerkesztői posztot is, emiatt több munkatárs és jobboldali közéleti személyiség elhatárolódott a laptól. 1997 januárjában Frankát is menesztették, s ekkor jött Alexa Károly, az MTI volt vezérigazgatója. Ő sem állt azonban sokáig a Új Magyar-ország élén: 1997. szeptember 4-én mentették fel, s némi szünet után Varga Domokos György váltotta fel.”*[490]

E tények és körülmények ismeretében valójában nem úgy merül fel a kérdés, hogy a tulajdonosa miért akarta „bebuktatni” az Új Magyarországot, a rendszerváltozásunk nevezetes napilapját, hanem úgy, hogy miért nem előbb tette meg.

Egy biztos: már meglehetősen sok pénze állt benne, s húzta, amíg még pislákolt egy halvány remény a majdani nyereségességét illetően. Megkeresésére és kérésére letettem az asztalára egy olyan laptervet, amely kisebb létszámmal egy jobban szerkesztett újságot ígért. S itt mutatkozik meg a magam naivitása, jóhiszeműsége.

Ugyanis nagyon rövid idő alatt valóban sikerült egy jobban, következetesebben szerkesz-tett, pártatlan és független, ezen túlmenően azonban határozottan nemzeti elkötelezettségű (nemzeti liberális) Új Magyarországot létrehozni. A szerkesztői létszám még a tervezettnél is

[490] Juhász Gábor: *Az országos minőségi napilapok piaca, 1990–2002*. Médiakutató, 2003 tavasz. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_01_tavasz/05_orszagos_minosegi)

gyorsabban apadt, hiszen – erről egyébként halvány fogalmam sem volt – a Fidesz háttéremberei titokban elkezdték felépíteni a Napi Magyarországot, s ez az akció több olyan munkatársat is elszippantott, akinek különben helye volt az Új Magyarországnál. Nos, amidőn jóval később, az Új Magyar Nemzet lapszerkesztő-jelöltjeként meglátogattam Liszkayt, ő maga mesélte el a következőt: *néhányan ott a szerkesztőségben maguk elé terítették az Új Magyarországnak azokat a számait, amelyek a lap utolsó másfél hónapjában, az én főszerkesztésem alatt készültek, és egyszerűen csoda – mondta ő –, amit én az alatt a rövid idő alatt véghezvittem.*

Ám még ez a csoda is édeskevésnek bizonyult. Fehéren-feketén beigazolódott, hogy *az adottságokhoz képest gondosan szerkesztett, független és pártatlan lap látványos megújulása sem fejtett ki elég vonzerőt az olvasók és a hirdetők számára* ahhoz, hogy a lap előbb talpon maradhasson, aztán idővel megerősödhessen.

Ki kell térnünk rá, mit is jelentett a lap számára a függetlenség. Mindenekelőtt és legfőképpen azt, hogy a lap tulajdonosa az én főszerkesztői tényked esem idején *soha, egyetlen egy alkalommal bele nem szólt abba, hogy minek kellene vagy minek kellett volna megjelennie az újságban*. A lapnak sem valamiféle felügyelő-, sem szerkesztőbizottsága nem volt. Mint a lap főszerkesztője, a legelső, vezénylésemmel készült lapszámban (1997. október 15.) tisztáztam az olvasókkal a következőket:

> *Tisztelt Olvasó!*
>
> *Alapítva: a rendszerváltozás után. 1991-ben. Az Új Magyarország az új rendszerrel született meg egy új Magyarországért. E történelmi „pillanat" jegyét magán kell viselnie, amiként laptársai is ott hordják magukon a magukét. Az Új Magyarországot eddig sem, ezután sem igazgatják régi eszmék, legalábbis nem az ordasak. Sem jobb-, sem baloldaliak – ha van még egyáltalán értelme ennek a megkülönböztetésnek. Jobb napilap két értelemben kívánunk lenni. Egyrészt Magyarországon még ma is túlteng a valaha baloldalon gyökerezett, szociálliberálisnak nevezett, de valójában sem nem szociális, sem nem liberális szellemiség. Mi pedig mindenféle túlsúlyra, kirekesztésre és egyeduralomra törekvő erővel és hatalommal szembe kívánunk szállni. Nem sportból vagy úri passzióból, hanem mert kiegyensúlyozott nyilvánosság, valódi véleményszabadság nélkül csak látszatdemokrácia létezik, amely igazából az erősek lehető legkényelmesebb és leghatásosabb fegyvere a gyengékkel szemben. Másrészt az Új Magyarország minőségileg is jobb akar lenni. Mint általában Magyarországon, ami árnyalatában jobb, a mögé kevesebb tőke húzódik. A pénznek azonban a sok rossz mellett van egy jó tulajdonsága: vonzódik a minőséghez. Az Új Magyarország most nagy kalandba kezd, elszánt versenyfutásba az idővel. Harminc napot adunk magunknak, hogy szembeötlően jobban szerkesztett, jobban megírt napilappal rukkoljunk elő. És tíz évet adunk magunknak, hogy a minőséggel idecsalogatott tőke, hirdetések, magas szellemiség jóvoltából az Új Magyarország a két legkedveltebb hazai, politikai napilap egyike legyen. Akár a legjobb.*
>
> *Varga Domokos György*
> *főszerkesztő*

Megjegyzem, még ezeket az ígérvényeket sem kellett előzetesen senkivel egyeztetnem. Tehát azon túlmenően, hogy nyíltan vállaltan *az uralkodó balliberális szellemiséggel szemben* kívántuk elfoglalni a helyünket a magyar minőségi napilappiac palettáján, teljes formai és tartalmi szabadságot élveztünk az újság szerkesztése tekintetében.

Alig fél hónap alatt végrehajtottuk a legnagyobb s legfontosabb szerkezeti és tartalmi változtatásokat, s november 1-én már ezt írhattam a lap első oldalán az olvasóknak:

> *Tisztelt Olvasó!*
>
> *Harminc napot adtunk magunknak a megújulásra. Tizenöt telt el belőle, s most itt tartunk. Innen folytatjuk. Köszönjük eddigi megtisztelő figyelmét – s reméljük a továbbiakat.*
>
> *A főszerkesztő*

Látszólag a független, demokratikus újságírás diadala volt mindez. Valójában pedig éppen a szellemi függetlenség hálójában vergődtünk. Ugyanis semmilyen gazdasági, politikai, kulturális erőnek (hatalomnak) nem állt érdekében a fennmaradásunk. A balliberális színezetűeknek azért nem, mert ellenükben küzdöttünk. A nemzeti színezetűeknek azért nem, mert egyfelől a sajtópiacukból vettünk el, másfelől pedig közvetlenül nem szolgáltunk egyetlen párt körüli hatalmi csoportosulást sem. S végezetül: a lehetséges olvasók viszonylag kis körében volt igazi jelentősége a függetlenségünknek, pártatlanságunknak. A „törzsi" viszálykodás olyan méreteket öltött az országban, hogy a közélet iránt élénkebben érdeklődők részéről nem volt elsődleges elvárás a tárgyilagos, pártatlan hangnem; másik oldalról nézve: nem volt elriasztó a nyilvánvaló pártos elfogultság.

Mindezek miatt meg voltak számlálva napjaink. *„A kiadó tartozott az újságíróknak, a nyomdának, napirenden voltak az elbocsátások, s 1997. december 3-ára le is állt a lap. Részint azért, mert munkatársai – köztük Szalai Attila egykori megbízott főszerkesztő – egy új, december 16-án indított lap, a Napi Magyarország szerkesztőségéhez szegődtek, részint azért, mert nem találtak nyomdát. Varga ekkor úgy vélte: 20 millió forint összeszedése után újraindulhatna az újság, erre azonban már nem került sor."*[491]

Magyar Nemzet – A pártkötődés fogságában[492]

2000 őszén két hétig voltam a megújuló Magyar Nemzet lapszerkesztői várományosa. Az akkor szerzett tapasztalataimat meglehetősen aprólékosan leírtam egy hosszabb elemzésben. Itt most csak azokra a részletekre térek ki, amelyek segítenek bemutatni a lapszerkesztésnek azt az útját, amelyet az új Magyar Nemzet megteremtői választottak maguknak. Ennek lényege így foglalható össze:

[491] Juhász Gábor: id. mű

[492] Ld. még ehhez: *Elsőkből lesznek az elsők...*, id. mű (http://mek.oszk.hu/11500/11579/html/01.htm)

– erős, de rejtőzködő pártkötődés, méghozzá a nemzeti oldal vezető politikai erejéhez, a Fideszhez;
– erős nemzeti („törzsi”) elkötelezettség;
– szigorú, pártos fegyelem;
– anyagi függőség.

Miként ottlétemkor meggyőződhettem róla, a maguk állította és gondosan őrzött szellemi és ideológiai határok közé *„nem fér be elégséges friss levegő”*. *„Ki szeretném nyitni egy kicsit az ajtót, hadd dolgozzon a huzat!”* – magyaráztam az egyik munkatársnak. Vélekedésemet Liszkay Gábor előtt sem rejtettem véka alá. Fel is vetettem neki: nem tudom, mennyire illenék én egy olyan lap szerkesztőségébe, amely szorosan kötődik valamelyik párthoz, akár a Fideszhez is. Liszkay azonban visszakérdezett: *„Meg tudod mutatni bármelyik lapszámon, hol kötődik a Fideszhez?”*

Hamarosan idézek két riasztó példát is a szolgalelkű, pártos újságírásra azokból a napokból. Azonban mielőbb le kell szögeznünk: *nemcsak az tekinthető felelős újságírásnak (tulajdonosi, lapszerkesztői, újságírói filozófiának), amely a sokszínűség, az igazi szabad szólás mellett kardoskodik, hanem az is, amely a következőképpen okoskodik: az ország- és nemzetrontó balliberalizmussal szemben csak úgy lehet a győzelem esélyével felvenni a harcot, ha a gazdasági, politikai és tömegközlési erők fegyelmezetten összefognak egy erre érdemesült politikus, ill. politikai erő irányítása alatt.*

Ugyanis kétségbevonhatatlan tény: az Új Magyarország az irányításom alatt, szép elveivel egyetemben, megbukott. S mint megbukott újság, nem is tudott hatásosan hozzájárulni a balliberális hegemónia felszámolásához, a nemzeti erők választási győzelméhez. Ezzel szemben az új Magyar Nemzet – mindenekelőtt a véleményformáló értelmiség körében – jelentős szerepet játszott a Fidesznek s politikájának a népszerűsítésében, elfogadtatásában, s végső soron a párt s általa a nemzeti erők elsöprő választási győzelmében.

Megválaszolásra vár még ugyanakkor az a kérdés, hogy ez a fajta pártos újságírás – másfelől – milyen veszedelmeket rejt magában a demokrácia jövőjére nézvést.

Riasztó példák a pártos elkötelezettségre

2000. október legvége úgy hozta, hogy a Fidesz vezette kormánykoalíció néhány kulcsembere reflektorfénybe került.

Egyikük: Nógrádi László közlekedési miniszter. A sofőr vezette szolgálati autó megkülönböztető kék fénnyel és vijjogással, de mégiscsak több mint 130 km/órás sebességgel száguldott – záróvonalat átlépve – egy olyan helyen, ahol a megengedett sebesség 80 km/óra. Nekiment egy kanyarodni készülő Trabantnak, ennek sofőrje (fiatal ember) meghalt, utasát (az előbbi mennyasszonyát) életveszélyes állapotban kórházba szállították. A balesetben a miniszter karját törte. A Magyar Nemzet október 30-i száma jókora fényképet közölt a kórházi ágyban fekvő tekintélyes sérültről: arcán jól látható a megrendülés.

Úgy vélem, az újság helyénvalóan járt el, amikor a hozzá „közel álló” politikusról ezt a (szakmailag is kiváló) képet hozta. Ennyi (és ilyen) részrehajlás ízléses, megengedhető.

Az esetről szóló hosszabb tudósítást ún. *lead*, azaz tartalmi összefoglaló előzi meg. Így kezdődik:

„Pár órával a szombat reggeli, Nógrádi László közlekedési és vízügyi miniszterrel történt balesete után meghalt az a fiatalember, akit a legközelebbi, Marcaliban található kórházba szállítottak. Nógrádi László jobb kézfeje megbénult, mert a baleset következtében elszenvedett négy darabos és egy szilánkos felkartörés következtében az egyik szilánk megsértette a mozgatóizmokhoz futó egyik ideget."

Mire nem képes, lám, a buzgó igazodás: egy tartalmi előzetest összetéveszteni a kórházi jelentéssel?! Vajon miért? Kíváncsiságból feltettem a kérdést akkori újságíró-palántáimnak: mit gondolnak, mi motiválja ilyenkor a szerkesztőt? Szinte azonnal jött a válasz: részvétet próbálnak ébreszteni a miniszter iránt, hogy az olvasó ne arra gondoljon, aki meghalt miatta.

A másik írás Torgyán Józsefhez kötődött. A kisgazda pártelnök a saját bevallása szerint nem a valós anyagi helyzetéről számolt be képviselői vagyonnyilatkozatában. Amikor kiderült, hogy a felesége nevén nagy értékű budai ingatlan van (belső lifttel s hasonló extrákkal), a sajtó érdeklődésére közölte, hogy *„betörő-, rabló- és robbantócsoportok miatt nem tüntetett fel valós adatokat"*. Az idézet a Népszabadság 2000. október 31-i számából való, miként a Dávid Ibolya igazságügy-miniszter által kijelentett is: *„Ez egy magánokirat, s aki a magánokiratot nem valósan tölti ki, az magánokirat-hamisítást követ el."*

A Magyar Nemzet aznapi száma ezeket az információkat nem közölte. Témába vágó írása velejét – azon túl, hogy „Torgyán bírósághoz fordul" – az elnök fiának sajtóközleménye tette ki az ezt kiegészítő rövid interjúval, amely így fejeződik be: „Kérdésünkre, tervez-e jogi lépéseket az építkezéséről beszámoló sajtóorgánumokkal szemben, Torgyán Attila úgy válaszolt: »az én feladatom a megbocsátás«. Mondhatni, a döglött macska ügyesen átkerült a valóban felháborító és menthetetlen kijelentése miatt veszélyeztetett helyzetbe került apa ingatlanjáról a fia ingatlanjára.

Igen különös a cikk vége is: mindenféle vonal vagy csillag nélkül következik egy már lerágott s rég kihűlt csont, Horn villája. *„Horn Gyula külügyminiszterként, illetve pártelnökként nem szerezhetett olyan adózott jövedelmet, amelyből megvehette volna 1995-ben a II. kerületi, Remetehegyi úti 990 négyzetméter alapterületű ingatlant..."* – és így tovább és így tovább.

„Ennek a fajta ügybuzgóságnak nincs, nem lehet hiteles mondandója sem a gondolkodó közönség, sem a gondolkodó politika számára" – véltem egykori elemzésemben.

Az idők szava szerint – a Fidesz elsöprő győzelme alapján –, úgy tűnik, tévedtem. De erre a fontos kérdésre – mint jeleztem – még visszatérünk.

Nap-kelte – A pénz fogságában

Amikor azt vizsgáljuk, hányféle „fogságba" kerültek a rendszerváltás, a demokratikus átalakulás újságírói, miféle áttörhetetlen akadályok tornyosultak az igazi szólásszabadság elé, akkor különösen figyelemre méltó a Nap-kelte esete, sorsa.

Voltaképpen a Nap-kelte volt a rendszerváltás első demokratikus televíziós műsora. Keletkezéséről az egyik korábbi fejezetünkben már beszámoltunk. Hangoztatott szerkesztési filozófiája mintaként szolgálhatott volna minden olyan médium számára, amely komolyan vette volna a tájékozódás és tájékoztatás demokratikus szabadságjogait.

A rendszerváltás kezdetén, amikor még nem létezett *„nemzeti”* televízió vagy *„nemzeti”* elkötelezettségű televíziós műsor, ahová például *Seszták Ágnest, Bencsik Andrást, Lovas Istvánt, Franka Tibort* befogadhatták volna, e „jobboldalinak”, sőt, „szélsőjobboldalinak”, de még „antiszemitának” is nevezett újságírókat egyedül Gyárfás Tamás engedte képernyőre; különben pedig az összes létező magyar „médiaszalonból” kizárták őket. Amikor egy interjúban[493] megkérdeztem őt ennek okáról, beszélgetésünk így folytatódott:

> – Nem tüntetésnek szántam. Nem vagyok a besorolások híve, ez ide tartozik, az oda. Az számít, hogy ki mennyire felkészült, mit tud... Csak ez érdekel, azaz sokkal prózaibb az én megközelítésem.
>
> *– De ezzel kockázatot vállaltál. Hiszen a balliberális tábor abban az időben elég hatásosan sulykolta a közvéleménybe, hogy a nemzeti oldalnak ezek a reprezentánsai antiszemiták, fasiszták, rasszisták stb. Tehát bárki mondhatta volna, hogy ha te ezekkel szóba állsz, ha őket látom a képernyődön, akkor te is szagos vagy nekem, elfordulok tőled, nem hirdetek nálad.*
>
> – Nem mondták.
>
> *– Soha senki nem tett egyetlen rosszalló megjegyzést sem?!*
>
> – Ez azért túlzás. Olyat mondtak, hogy ha ő jön, akkor én ide többé nem jövök. Aztán mégis mindig megjelent. [...] Végül is, nem hiszem, hogy bárki olyan elmaradt volna a Nap-kelte műsorából, akit hiányolnunk kellene. Legalábbis nekem nem tűnt fel. Nem tagadom, volt kollega, aki valamikor azt mondta, hogy nem vezetem a műsort, ha a jobbomon Seszták Ágnes áll. Amikor erre azt feleltem, hogy akkor köszönöm az eddigi helytállását, kiderült, hogy félreértettem. [...] A nézők részéről is kifejezésre jutott, hogy én nagyon nem akarom, mondjuk, a Frankát. Nem is tudom, hogy példaként miért éppen őt pécéztem ki, de elég sok embertől hallom, hogy őt aztán ne. Mert akkor mi nem is nézzük tovább a műsort.
>
> *– Ezek nyilván a hangadók. De a számok alapján azt lehet sejteni, hogy a többség mégiscsak díjazza, hogy itt kevésbé érezni a szellemi gettósodást, többféle információval, véleménnyel, érdekes személyiséggel találkozhat.*
>
> – Ha már egyszer Franka Tibort idéztem, hadd érveljek mellette. Én tényleg azt hiszem, hogy akkor izgalmas egy beszélgetés, akkor hozod a Kereszttűz vendégét helyzetbe, ha szembe állítod, ha a nézeteit keményen ütközteted egy-egy egészen más véleménnyel. A Kereszttűzben az a jó felállás, ha az egyik oldalon van a fehér, a másik oldalon a fekete, középen a semleges, de persze nem színtelen műsorvezető. És mindannyiukkal szemben áll például a politikus. Így tudjuk a legjobban segíteni. Mert ha okos, akkor helyt tud állni. Ha nem felkészült, akkor jobb, ha maga is, és persze az egész világ rájön. Ha valaki méltán van a helyén, akkor nincs az a Franka, akinek ne tudna visszavágni érvekkel, tényekkel. Az igazi Kereszttűzbe kell egy mindenkori Franka...

Szerkesztési politikája révén a Nap-kelte magas nézettséghez – és bőséges hirdetési bevételhez jutott. Vagyis veszteség, pénztelenség nem veszélyeztette szuverenitását, nem veszélyeztette létét. Sokkal inkább az idővel elfajult pénzközpontúsága.

[493] Varga Domokos György: *Elsőkből lesznek az elsők..*, *II. MédiaArcok,* id. mű

Gyárfás Tamás nem a pénztelenség, hanem a pénz foglya volt. Szép (és sikeres) szerkesztési elveit feláldozta a pénz oltárán. Mondhatni, túl sok pénzhez jutott a különféle balliberális politikai és gazdasági tényezők jóvoltából. Egykori vállalkozó társa mondta róla: *„Talán nem indiszkréció, de Gyárfás kedvenc mondása az volt, hogy mutassák meg azt a segget, amit ő nem tud kinyalni."* Minden bizonnyal a pénz iránti mohósága győzte le benne azt a vagányságot, amellyel pedig 2002-ben még engem is odaengedett a Kereszttűzben című műsorba kérdező újságírónak. S nemcsak hogy odaengedett, de a választásokat követően – „jobboldali' újságíró létemre – a leggyakrabban szereplő újságíróvá tett. *„Sztárt csináltunk belőled"*, ütögette meg egyszer a vállamat, s az a különös, hogy voltaképp igazat is mondott: mind gyakrabban szólítottak meg az utcán, kávét vagy egy stampedlit rendeltek nekem. De erre utalt az is, hogy életemben először nem nekem kellett kiadót keresnem, vagy nem saját magamnak kellett kiadnom valamely fontos társadalmi elemzésemet. A *Baksisvilág (A korrupció természetrajza a rendszerváltozás Magyarországán)* című könyvem egy komoly kiadó felkérésére készült, és még rendesen fizettek is érte! A könyv címlapján magam voltam látható, amint épp a Kereszttűzben „tüzelek" valakire...

Nem kétséges, hogy ha a képernyőn való megjelenésem nem növelte volna meg számottevően a Nap-kelte nézettséget, vagányság ide vagy oda, Gyárfás nem futtatott volna annyira. Hiszen a Népszabadság által ledobott első médiabomba óta a balliberális körökben nem csengett túl jól a nevem. A nézők tekintélyes része viszont hamar megkedvelt: éppen azért, mert hamar kiderülhetett, hogy én komolyan veszem azt a fajta újságírói függetlenséget, pártatlanságot, amely mögött ugyan kitapintható a nemzet – a magyarság, a nagyközönség, a demokrácia – iránti elkötelezettség, de távol áll tőle bármilyen hatalom vagy párt kritikátlan szolgálata.

Az egyik vitázó így örökítette meg az Index fórumán a Répássy Róberttel, a Fidesz-vezérkar egyik tagjával való ütközésem: *„Megható volt reggel a bájos mosolyú Lépássy Lobika a Nap-keltében. A szoci-szimpátiával egyáltalán nem vádolható Varga Domokos György két dolgot idézett az emeszpés kék füzetből, és Róbertünk – bár csűrte-csavarta –, de mind a családi pótlékkal kapcsolatban, mind a reálbér-növekedéssel kapcsolatban gyakorlatilag kénytelen volt elismerni az adatok helytállóságát..."*[494]

„Varga tán még a legkulturáltabb jobbos újságíró. Én kifejezetten örülök (...)" – jelenti ki „uccu".[495] *„VDGy azért van ott, mert őt tartja a közvélemény a leghiggadtabb Orbán-párti újságírónak"* – állapítja meg „kis pimasz".[496] „Burok" bejegyzése sem kevésbé hízelgő: *„Ha igazán le akarod iskolázni, csak türelmesen, kitartóan kérdezni kell. Iskolapéldája volt ennek a múlt héten Lendvai Ildikó és Varga Domokos György esete, amikor L. I. kimondta azt, amit VDGy hallani akart, amit ha VDGy mond ki, elevenen megsütik."*[497]

Az indexes vitafórumon persze kaptam hideget-meleget egyaránt. Egy törzsi háború sújtotta közéletben kiváltképp lehetetlenség mindenkinek megfelelni – az erre való törekvés nem is lehet sem egy „sima" kérdező, sem egy újságíró, sem valamelyik médium célja. A Nap-

[494] Index.hu, Fórum, „evangeline„, 2003. október 9.

[495] Újságírói virtus (?) a Kereszttűzben, Index, Fórum, 2002.03.25., http://forum.index.hu/Article/showArticle?na_start=245&na_step=30&t=9056759&na_order=

[496] Újságírói virtus (?) a Kereszttűzben, Index, 2003.05.16., uo.

[497] Index.hu, Fórum, 2002. március 4.

kelténél már a kérdezettek „törzsi” hovatartozása eldöntötte, kivel rokonszenvezik és kivel nem a szintén valahova húzó vérmesebb néző. Kiváló bizonyságát adja ennek a Horn Gyulával való egyik kereszttüzes ütközésem: homlokegyenest mást-mást láttak ki ugyanabból a néhány tíz percből a vitázó kedvű nézők. Ugyancsak az Index fórumából idézem az alábbi szópárbajt:[498]

> „Vajk”: *Szerintem méltatlanul és számomra érthetetlenül élesen viselkedett horn ma vdgy-vel szemben. Mondjuk, elképzelhető, hogy szándékos hazugságnak vette vdgy tévedéseit.*
>
> „uccu”: *Nekem is feltűnt. Ma nemigen tudta tolerálni a kérdezői csúsztatásokat. Más kérdés, hogy azért nem kellett volna így lenéznie Vargát. Kapott ugyanakkor egy csomó kérdést Vargától, amit nem neki kellett volna feltenni, hisz ő nem nyilatkozhat más nevében. Varga ki akarta ugrasztani a nyulat a bokorból, csak nem volt benne nyúl. Horn ezt értetlenül fogadta és nem tudta tolerálni.*
>
> „wizes”: *Nézem reggel (Horn van a +tűzben), hát, amit ez a varga domokos nevezetű fazon művel, az átmegy minden jó ízlés határán. Nemcsak hülye, alattomos, hanem furkó is. vdgy állandóan belepofázott, H. GY.-t nem hagyta szóhoz jutni, félrebeszélt, /nem mondom, hogy hazudott, mert az csúnya dolog/.*
>
> „Füstőtkóbász”**:** *Ez inkább fordítva volt.*
>
> „uccu”: *Hát bizony volt az így is, meg úgy is.*
>
> „asszír”: *H. GY. már beismerte: nem baj, ha nem lesz vita. Szörnyű volt, szegény, már megsajnáltam annyira zavarban volt. De azért hozta a formáját. Azért pofázott bele V. D., mert a mi Gyulánk mindig elnyírt valami zavaros irányba, ahonnan vissza kellett téríteni:-))*
>
> „Füstőtkóbász”**:** *Szerintem ma reggel is bé vót b...szva.*
>
> „kis pimasz”: *Szerintem Te meg „bé vagy”!*

Amit az Új Magyarországnál nem tudtam megvalósítani, itt megtehettem. *„Nem a pártoknak, hanem az olvasóknak készítjük az újságot, elsősorban is azoknak, akik még nincsenek meggyőzve”* – fejtettem ki az újság szerkesztőségi értekezletén, hozzátéve: *„Semelyik pártról nem szabad elhallgatni a fontos, de rá nézve kellemetlen hírt. Legfeljebb a baloldaliakról az első oldalon hozzuk, a jobboldaliakról meg a negyediken.”* Erre a „finom” különbségtételre itt, a Kereszttűzben is ügyeltem: Mivel a műsorvezetők (és a műsorvezetés) balliberális túlsúlya miatt a Nap-keltében erőteljes balliberális dominancia uralkodott, a nemzeti oldalhoz kötődő vendégeket igyekeztem kevésbé megszorongatni, mint a másik oldalhoz tartozókat. A 2002. évi kormányváltás után azonban a Fidesz vezető politikusai, úgy tűnik, mindenféle szorongatást megelégeltek, mert egy idő után például sem Áder János, sem Pokorni Zoltán nem sietett a Kereszttűz vendége lenni, amikor én voltam az egyik kérdező.

[498] Újságírói virtus (?) a Kereszttűzben, 2002.03.11., u. o.

Ez valószínűleg nem okozott különösebb fejfájást Gyárfás Tamásnak, az viszont annál inkább, hogy a balliberális politikusok is kezdték szereplésük feltételéül szabni, hogy ne én kérdezzek. Kovács László MSZP-s pártelnöktől kezdve, Horn Gyulán és Salgó Lászlón át, egészen Gyurcsány Ferencig nagyon sokan voltak, akik nem mutattak hajlandóságot a velem való ütközésre; ki már rögtön az első menet után (Salgó, Gyurcsány), ki csak később (Kovács, Horn). Kovács László mint pártelnök és külügyminiszter (tehát már az MSZP választási győzelme után, de még Hiller István győzelme előtt) azon háborgott, hogy nem hagyom őt válaszolni. Erre azt feleltem, hogy ő meg nem hagy kérdezni. Többé nem találkoztunk. Horn Gyula (exminiszterelnök, szintén már az MSZP győzelme után) ott a műsorban kezdett hadonászni, hogy *nekem* nem hajlandó többé válaszolni.[499] Salgó László (az ORFK élére történt kinevezése után) szintén egyenes adásban tette szóvá, miért hánytorgatom fel titkosszolgálati múltját; erre én kijelentettem, hogy egy demokráciában ő ezt aligha veheti zokon. Gyurcsány Ferencnek pedig, mindjárt sportminiszterré való kinevezése után, természetesen azt feszegettem (persze kérdésekbe – de legalábbis kérdésekhez – csomagolva), hogy milyen nagy veszedelem az országra nézve, ha egy ilyen pénzes nagyvállalkozó lép a politika színpadára; s ne akarja elhitetni velünk, hogy azért, mert ő látványosan másokra ruházta át cégei irányítását, ha holnap felhívná valaki, hogy most mit lépjen, ő lecsapná a telefont.

Voltak, akik, becsületükre legyen mondva, nagyon sokáig állták a sarat. Juhász Ferenc honvédelmi miniszter rendszeres ellenfelem volt, egészen addig, amíg ki nem derült, hogy az amerikaiak – vagyis katonai szövetségeseink – sehol sem találják Irakban a tömegpusztító fegyvereket; no és amíg el nem lepték a világot az iraki foglyok megkínzásáról, megalázásáról szóló fényképek. Juhász Ferenccel már csak véletlenül futottam össze egy ízben (egyébként a Nap-keltében). – *No, mi van?* – érdeklődtem barátságosan. – *Csak nem képzeled – felelte –, hogy az amerikaiak disznóságaiért engem fogsz szívatni?!*

Amit az Új Magyarországnál nem tudtam bebizonyítani, itt sikerült: a nagyközönség jelentős részének erőteljes fogékonysága volt az efféle – függetlenségre, pártatlanságra, demokratizmusra törekvő – újságírói szemléletre, magatartásra. Csakhogy annál kevésbé volt erre fogékonyságuk a különféle hatalmi tényezőknek, például azoknak, akik rendszeresen megfordultak Gyárfás stúdiójában. Hiába váltam sztárrá, hiába ugrott meg szerepléseimkor a nézőszám és a tetszési index, Gyárfás magas politikai-üzleti kapcsolatrendszerét határozottan gyengítettem, különféle „kijárási" esélyeit határozottan rontottam. Ám Gyárfás továbbra is teljes mértékben tiszteletben tartotta újságírói függetlenségemet; mondhatni, tartotta miattam a hátát, hiszen soha egyetlen szóval nem kifogásolta „harcmodoromat", soha egyetlen szóval nem mondta, hogy ennél vagy annál a szereplőnél fogjam vissza magam.

2002-ben, 2003-ban még lényegében – ha összességében egy balliberális fölényű médiakörnyezetben is – a szólásszabadság (és az okos, messzelátó szerkesztői felfogás) győzedelmeskedhetett. Azonban 2004-ben már efféle hozzászólások születnek az Index vitafórumán: *„A »jobboldalt« egyedül Varga Domokos György képviseli, de ő is csak ritkán. Kunczét pl. kérdezheti, de Kovácsot nem."*[500] A következő évben még inkább megritkulnak képernyős

[499] „[...] Horn ma arcátlanul a véleménynyilvánítás jogának sérelmére hivatkozott a Nap-keltében, miközben éppen a meglehetősen súlytalan véleményét nyilvánítgatta, s közben méreteihez képest némiképp magasról tett a sajtószabadságra, nemes egyszerűséggel megtagadván a választ Varga Domokos György kérdésére" – jegyezte meg „pernahajder" 2003. február 10-én az Index vitafórumán.

[500] „Tamerlán„ 2004. május 20.

szerepléseim. A korábbi heti három-négy alkalom heti egyre zsugorodik. Az Index vitafórumán *Nézhetetlen a Nap-kelte az M1-en* címmel indítanak topikot. *„[..] örülök, hogy VDGy ismét ott lehetett. Kár, hogy nem tegnap volt ott Lendvai Ildikónál”* – jegyzi meg „Pistike” *„Jéééé, valami, amiben egyetértünk...”* – feleli rá „Lusta Kígyó Gyógyszertár” – *„Amennyire nem bírtam VDGy-t ‘92-3-4 környékén, annyival jobbnak tartom most...És télleg kár, h. nincs ott a kormánypárti vendégnél.”*[501]

„Egy balliberális” néven hozzászóló az egyik alkalommal a következőt tartotta fontosnak elmondani:

> *„Az egyik Nap-tv Kereszttűzében Kuncze pajtás volt. Varga Domokos György feltette a kérdést, hogy miért csak a Fidesz állítólagos lopásaival foglakozik a szadesz, és nem a jelenlegi kormány túlkapásaival, fel is sorolt egy-kettőt, így a Hattyú ház stb. A dörmögő dömötör azt mondta, hogy a szadesz nem csak azért van, hogy a kétes dolgokat kivizsgálja, erre vannak más intézmények.*
> *A szadesz nem azért jutott be a Parlamentbe éppen 5%-al, mert 5 hónapon keresztül azt hallottuk, hogy a lopni csalni nem szabad, és a szadesz lesz amely a hatalmon lévő kormány párt »lelkiismerete« lesz, és ellenőrizni fog mindent, nyílt pályáztatások lesznek?*
> *Tehát a szadeszos választókat átverte Kuncze pajtás?”*[502]

Nos, voltaképpen ez volt az igazi tétje ottlétemnek: egy alapjában véve balliberális médiakörnyezetben milyen súllyal, hatásfokkal tudhatom a magam – „jobboldali”, nemzeti érzelműszellemiségű, vagy „csupán” demokratikus, „őrzőkutyás” – véleményét közzétenni, még ha csak kérdésekbe csomagolva is. Mennyire tudok vagy nem tudok hatni a jelenlétemmel? Mit számított, mit jelentett az a drasztikus csökkenés, amely az „egyetlen jobboldali” szereplése számában bekövetkezett?

Hogy mekkora volt a balliberális fölény a Nap-keltében (no és hogy mennyire meghatározta a mindenkori elkötelezettség a mindenkori álláspontokat), arról meggyőző képet nyerhetünk ugyancsak az index.hu vitafórumának két hozzászólásából.[503]

„fehérfarkaska” szerint *„Az is elmondható, hogy mind a 2 politikai oldal újságírói ott vannak a kérdezők között. Igaz, hogy a darabszámban a ballibek vannak többségben de nem egyszerre, hanem egymást váltva. Míg a jobboldali kérdezők szinte mindig ugyanazok. Vagyis az arányok tekintetében egál a 2 oldal között.”*

„Tamerlán” szerint viszont ez „hadova”. Hogy miért? Szó szerint a következőképpen érvel, alapos tárgyi ismeretről téve tanúbizonyságot:

> *1.) A 13 felsorolt közül jobbosnak vehető 2 (kettő): Varga Domokos György társkérdező és (nem egyértelmű ugyan, de legyen) Betlen János műsorvezető.*
>
> *2.) A többi 6 műsorvezetőn bizony erősen érződik a balos elfogultság. Ez jól megmutatkozik a jobbos interjúalanyokkal való bánásmódban: modortalanul a szavukba*

[501] Index, PoliDili, 2005. február 3.

[502] Index.hu, Fórum, 2003. március 3.

[503] Index.hu, Fórum, 2004. aug. 12.

vágnak, nem hagyják, hogy mondataikat befejezzék, a fontos témák kifejtésében akadályozzák őket: másra terelik a szót, kérdezés helyett a saját véleményüket közlik, stb. (Lásd az új fiú, Orosz mai beszélgetését Kovács Dáviddal. Egy másik Kováccsal – a Lászlóval – egészen másképpen beszélt volna!)

3.) A balos – jobbos (összesített) kérdezői arány tehát 11:2.

4.) Nem igaz, hogy minden miniszterelnöki interjúnál van egy jobbos kérdező is. Én inkább olyan interjúkra emlékszem, amikor egyszerre volt társkérdező Tamás Ervin és Németh Péter. De valóban, Elek István is volt társkérdező. Jó, vegyük fel a listára. Vele 14 fős lesz a lista, a balos–jobbos (összesített)kérdezői arány meg 11:3.

Ez aztán a döntő változás, így már egész más!

Ez lenne az „egál", ugye? (:-)))

5.) Hamis az állításod: az én felsorolásom nem mutatja a Kereszttűz 2:1 balos–jobbos kérdezői arányát. Ez azt jelentené, hogy a heti 5 Kereszttűz kérdezői között minden nap szerepel vagy Betlen (tekintsük „jobbos"-nak) vagy Varga Domokos.

Ez meg egyszerűen nincs így.

Tény, hogy a „Kereszttűz"-ben a leggyakoribb a 3:0 balos–jobbos kérdezői arány.

Nyilvánvaló, hogy egy ekkora balliberális fölényt semmiképpen nem tudhatott ellensúlyozni a mindinkább gyérülő „jobbos" szereplésem. 2005-ben annyira megritkultak a meghívásaim, hogy éltem a gyanúperrel: már csak a „cégérre" kellek, hogy lehessen mondogatni, mutogatni, lám, egy *másik oldali* újságíró is tagja a Gyárfás-féle médiaistállónak. Elhatároztam, hogy megkezdem a visszaszámlálást: tíz, kilenc, nyolc... S amikor először nem fognak tíz napon át igényt tartani a szereplésemre, elköszönök Gyárfástól, el a Nap-keltétől. Egyszersmind felteszem idevágó búcsúelemzésemet a világhálóra.

Az elemzés el is készült, de egy különös közjáték miatt előbb tettem fel, semhogy a nulláig jutottam volna. Ugyanis az index.hu fórumán egyik ismeretlen rokonszenvezőm arról tájékoztatott, hogy Gyárfás Tamás elég nemtelenül szólt rólam a nyilvánosság előtt. Rokonszenvezőm szóvá tette, hogy *„...nincs az a kemény jobboldali újságíró, aki foxiként ragadná meg az alkalmat, és Gyurcsányt a kijelentése miatt ízekre szedné. Orbán esetében mindig megtették a ballib újságírók."* Ezt követően szólított meg, imígyen:

„Ha Te vagy Varga Domokos György, és remélem, az vagy, akkor ha a Nap-keltébe – mint kérdezőt – behívna Gyárfás, akkor először megkérdezném tőle, hogy miért említette egy élő rádióadásban rólad, hogy jelentéktelen figurája vagy a jobboldali újságírásnak, mert neked még a nevedet sem ismerik. Tette ezt Gyárfás akkor, amikor egy rádióműsorban megkérdezték, hogy a kérdezők között miért nincs jobboldali, amikor pl. kormánypártiak szerepelnek az Össztűzben. Gyárfás szerint rád csak úgy emlékeznek, mint aki magas és szőke.[504]

[504] „Torres", Index.hu, PoliDili, 2005. február 6.

Tudomásom szerint nem vagyok különösebben hiú ember, a szó és magyarázat nélküli mellőzés miatt azonban ennyi „nemtelenség" is elég volt, hogy kicsorduljon a pohár. Mit tesz Isten, alig raktam (rakattam) fel az elemzést a világhálóra[505], csörrent a telefon, hívtak a Kereszttűzbe. Kértem a segédszerkesztő hölgyet, tájékoztassa Gyárfást a fejleményekről, s ha ő a dolgozatom elolvasása után is igényli újságírói közreműködésemet, megyek.

Gyárfásnak megint megmutatkozott a kettős lelkülete: szemben a Magyar Nemzet főszerkesztőjével, aki megüzente, hogy ha a lapjáról szóló elemzést nem veszem le a netről, le fog lőni, ő a világhálós megjelenés ellenére is a szerepeltetésem mellett döntött. Vagyis fontos volt neki, amit a Nap-keltének nyújtani tudtam, volt benne vagányság, hogy dolgozatomban ne a megsértődnivalót keresse, másfelől azonban távoltartásom fő oka nem szűnt meg...

Gyárfás elmondta, hogy azok a bizonyos szavak nem pont úgy hangzottak el, én meg elmondtam, jó, elfogadom, de az elemzésben leírtak továbbra is állnak: az első olyan tíz nap után, amikor mellőznek, nem adom tovább a nevem a műsorához, szó nélkül kiszállok. Egy darabig megint sűrűbben kérdezhettem – mindig a nagyközönségre, a démoszra gondolva – ott, a reggeli műsorban, ám ahogy közeledett a 2006. évi választás, ahogy felerősödött ennek előszele, úgy maradoztak el megint a meghívásaim. Addig-addig, míg végül eljutottam a nulláig. Választások után aztán megint csörgött a telefon, emlékszem, Moldova Györgyhöz kellett volna mennem kérdezni. Egy darabig gondolkodtam, aztán ezt válaszoltam a segédszerkesztő hölgynek: *„Kérlek, mondd meg Tamásnak, nagyon köszönöm a megtisztelő felkérését, de egyetlen érvet sem találok amellett, hogy miért menjek."* „Megértelek" – szólt a hölgy meglepően együttérző válasza.

Tartozunk még annak igazolásával, hogy Gyárfás Tamásban a szólásszabadság iránti erőteljes elkötelezettséget a pénz iránti még erőteljesebb vonzalom győzte le. Gyárfás leginkább a személyes kapcsolatai – így például a stúdiójában ápolt személyes kapcsolatai – révén jutott hirdetésekhez, piárbevételekhez, műsorát befogadó csatornához (legyen ez akár a közszolgálati televízió), s különféle társadalmi, sportszövetségi rangokhoz, címekhez. Az MSZP és az SZDSZ hatalomban maradása, akár kormányszinten, akár a fővárosban, neki sok-sok milliót hozott a konyhára. Olyan sokat, hogy ezt már balliberális vállalkozói és médiakörök sem nézték jó szemmel. *„Milliókért adtak el interjúkat a Nap-keltében"* – röpítette a hírt világgá a HVG 2007. október 8-án. A cikkből kiderült, hogy budapesti közműcégek (Fővárosi Vízművek, Fővárosi Gázművek, Fővárosi Közterület-fenntartó Zrt.) éveken át több millió forintot fizettek ki a Gyárfás Tamás érdekeltségébe tartozó St. Plusz Kft.-nek azért, hogy vezető munkatársaikat stúdióbeszélgetésre hívják be a közszolgálati televízió Nap-kelte című műsorába.

> *„A közműcégek a Nap-kelte péntekenként futó,* »Budapest gondjaival, bajaival, ügyes-bajos dolgaival« *foglalkozó* Fő a város *című rovatában beszélgethettek a műsorvezetőkkel, ugyanott, ahol fővárosi vezetők is gyakori vendégek voltak. A műsor készítői egyetlenegy ilyen interjúnál sem jelezték, hogy a szereplésért a beszélgetőpartner által képviselt közműcég fizetett, a Fővárosi Vízművek például beszélgetésenként egymillió forintot."*[506]

[505] http://web.t-online.hu/dombi52/Bucsuakeresztuztol.html

[506] http://hvg.hu/itthon/20071008_gyarfas_tamas_stplusz_napkelte7

E jól tejelő kapcsolatok miatt Gyárfásnak – minden jobb meggyőződése ellenére – nem nagyon akaródzott változtatni az erősen balliberális túlsúlyon. Amikor rájött, hogy mohósága miatt túllőtt a célon, már késő volt. Elmúltak azok a hősi idők, amelyről Székely Ferenc, a Nap-kelte megálmodója mesélt a vele készült interjúban, s amelyet könyvünk második fejezetében is idéztünk: *„Idővel a politikusok elkezdtek bejelentkezni, hogy akkor ők is szeretnének...” A „Kinn, padon” első szereplője még Czinege Lajos volt, de a második már Orbán Viktor. „És sorban ráült mindenki, szinte sorszámot téptek, pedig néha tényleg megszívattuk őket.”* Minél jobban megerősödött a Fidesz médiabirodalma, a nemzeti oldalnak annál kevésbé volt szüksége a Nap-keltére. Ezért is bojkottálták aztán a kereszténydemokrata és a fideszes politikusok Gyárfás műsorát. S minél rohamosabban csökkent a balliberális erők népszerűsége, annál kevésbé volt védhető, hogy a Népszabadság vagy a Klubrádió munkatársa vezethessen műsort a köztelevízió adásában. Habár Gyárfás, hogy a süllyedő léghajót a lezuhanástól megmentse, megvált neves balliberális terheitől. De már így sem kerülhette el a véget: 2009. szeptember 27-én – pénzhiányra hivatkozva – megszüntették a Nap-kelte sugárzását a Magyar Televízió 1-es és 2-es csatornáján. A valaha legnézettebb, legpezsgőbb reggeli tévéműsor, a formálódó szólásszabadság egyik szentélye, előbb a pénz fogságába került, végül az enyészeté lett.

Élet és Irodalom – Az olvasók fogságában

2002 végén olyan esemény történt újságírói munkásságomban, amelyről már-már azt hittem, bekövetkezett a rendszerváltozás kezdete óta annyira remélt és szorgalmazott csoda: vége a szellemi gettósodásnak, az egyik jelentősebb balliberális médiahadtest átlépte saját árnyékát, s bő terjedelemben, több lepedőnyi oldalon közölte egyik írásomat.

Igaz, több különleges körülmény is közrejátszott ebben. Mindenekelőtt: már az MSZP–SZDSZ koalíció volt kormányon, s a balliberálisok országlása idején a balliberális médiumok mindig békülékenyebbnek (liberálisabbnak, demokratikusabbnak) mutatkoztak.

Két évvel azelőtt például az ÉS főszerkesztője kifejezetten ellenségesen viszonyult személyemhez. De – mint mindjárt látható lesz – Betlen Jánoshoz is, holott a mindig kiegyensúlyozottságra, tárgyilagosságra törekvő műsorvezető teljesen ártatlan volt; ez sem számított. A *K. I. kicsoda?* című könyvem apropóján Molnár Anikó húsz-huszonöt perces filmet készített Kelemen Iványról, az egykori Kordax olajmilliárdosáról. Magam is elmondtam benne kb. öt mondatot. Az ÉS-ben – kz – (Kovács Zoltán?) így fejezi be a filmről való eszmefuttatását: *„Az ember azért ilyenkor már csak megnézi az alkotókat, és hát bizonyos értelemben mindenre választ is kap. Betlen János, a népszerű és fürge műsorvezető, valamint Varga Domokos György, aki, amikor az Új Magyarország tulajdonosa a Kordax volt, kis híján főszerkesztő lett. Állati kicsi ez az ország. Kis ország, kis csőcselék. Kis stíl.”* Azon túlmenően, hogy Betlen János egyáltalán nem volt alkotója a filmnek, én viszont valóságos főszerkesztője voltam az Új Magyarországnak, meg kell állapítanunk: ennél lejjebb már nemigen lehet csúszni tárgyilagosság (pontosabban: elvakultság) dolgában.

Írásom témája és mondandója azonban felkeltette a főszerkesztő figyelmét. Az ÉS-től mint individualista liberális orgánumtól nem volt idegen a többszólamúság. Igényelt egy bizonyos fokú vitát, szellemi pezsgést. Márpedig *A feladvány (Kertész Imre Nobel-díjához)* című aprólékos elemzésemben remekműnek neveztem Kertész Imre Sorstalanságát. Ez több mint meghökkentően hathatott az ÉS főszerkesztőjére, hiszen a „jobboldal" szerzői és sajtótermékei rendre fanyalogtak Kertész Nobel-díjas kisregényén.

S volt még egy harmadik körülmény is, amely miatt Kovács Zoltán szó szerint lecsapott akármily hosszú írásomra. Egyszerre négy szerkesztőségnek (Népszabadság, Magyar Demokrata, Heti Válasz, Élet és Irodalom) küldtem el e-postán a következő levél kíséretében:

> *Tisztelt Főszerkesztő Úr!*
>
> *Tőlem teljesen szokatlan s példátlan módon, Önnek s még három „sorstársának" egyszerre ajánlom fel közlésre frissen elkészült írásomat. Túl fontosnak vélem a benne foglaltakat ahhoz, hogy egymás után tegyek kísérletet arra, vajon ki (melyik újság, melyik főszerkesztő) hajlandó szabad utat adni neki – hiszen a közlés valószínűsége amúgy is csekély, hol ezért, hol azért. Mondanom sem kell, amelyik lap válaszában elsőként mutat érdeklődést, annak szánnám az írást, a többinek pedig azonmód jelezném, hogy kérésem tárgytalanná vált.*
> *Az írás meglehetősen hosszú, de nem állnék ellent sem a két részben való közlésnek, sem a jogos szerkesztői húzásoknak, rövidítéseknek....*
>
> *Üdvözlettel: Varga Domokos György*

Nos, a Népszabadság (a főszerkesztő titkárnője) azonnal visszajelzett, hogy megkapta a küldeményt, s eljuttatja az illetékes szerkesztő kezébe. A Magyar Demokrata, cikkeim-tanulmányaim korábban legbiztosabb közlője, ezúttal már nem is válaszolt, amiképp a Heti Válasz sem méltatott figyelemre. Szemben az Élet és Irodalom főszerkesztőjével, aki még a küldés napján több e-levéllel igyekezett utolérni, hogy elmondhassa: vevő az anyagra, és hogy aggódva megkérdezhesse: nem csapott-e le rá valaki az orruk előtt.

Az írás megtalálható az ÉS egykori számában[507], megtalálható a honlapján[508], s ugyancsak a Törzsi háború természetrajzában és ennek világhálós változatában.[509] Utóbbinál azonban már nemcsak maga az eredeti írás lelhető meg, hanem a megjelenésének előzményeit és következményeit is részletesen taglaltam *A feladványtól a „cenzúráig"* című fejezetben, illetve ennek alfejezeteiben, különösen *A „cenzúra" (Az Élet és Irodalom természetrajzához)* cím alatt.

A „történet" egészének mostani, bővebb felelevenítését éppen az indokolja, hogy legfőbb témánk, a szólásszabadság, a demokratikus tömegközlés szempontjából *médiatörténeti* jelentőségűnek ítélhető. Mondhatni, csodálatosan kirajzolódnak azok a szándékok, megfontolások, törekvések, amelyekkel a rendszerváltozás e liberális közegében megkíséreltek kitörni a törzsi viszálykodás teremtette szellemi gettóból, másfelől viszont kirajzolódnak azok a korlátok is,

[507] 2003. január 13.

[508] http://www.es.hu/varga_domokos_gyorgy;a_feladvany;2003-01-13.html

[509] http://mek.oszk.hu/11600/11637/11637.htm#41

amelyek végül is megakadályozták, hogy a jó szándék teljesen révbe érhessen. Annyi bizonyosan s előre leszögezhető, hogy a balliberális oldal efféle nyitási kísérleteit tekintve végül is az ÉS jutott a legtovább. A Magyar Hírlap és a Népszava főszerkesztője is kísérletet tett arra, hogy egy „túloldali" szerzőnek bőségesebb teret adjon a lapjában. Elek István nemzeti liberálisként hajdanában Antall mellett állt ki Csurka ellenében, igazolván ezzel politikai irányultsága mérsékelt voltát; de ugyancsak ezt támasztotta alá az a tény, hogy a Liszkay-féle Magyar Nemzetben nem jutott levegőhöz. A Magyar Hírlap hangadó törzsolvasói számára azonban már az is megbocsáthatatlan bűnnek bizonyult, hogy Elek Orbánnak volt egykoron főtanácsadója. A Népszavában pedig Kerényi Imrének egy – médiaszemélyiségekkel foglalkozó – sorozatát ígérte be a lap főszerkesztője, de már a következő lapszámban az akció lefújására és mentegetőzésre kényszerült, ugyancsak a hangadó olvasók elementáris tiltakozására.

Hozzájuk képest az ÉS nagyon messzire jutott: igaz, hogy csak egy úgyszintén terjedelmes szerkesztőségi cikk kíséretében, de megjelenhetett *A feladvány*; kezdetben – az újság vitarovatában – többen is méltatták az érdemeit; a Nap-keltében (vagyis a szélesebb nyilvánosság előtt) jóízű beszélgetést folytathattunk az ÉS-cikk szerzőjével; vagyis minden olyan szépen alakult a szólásszabadság, a szellemi közeledés, a gettósodás felszámolása tekintetében, amilyet jó ideje már csak legszebb álmaimban merészeltem elképzelni. *„Úgy érzem most magam, ahogy az amerikaiak és az oroszok érezhették magukat az első közös űrutazáskor"* – fogalmazódott meg bennem a tévéadás során, ráadásul a műsorvezető (Lakat T. Károly) ugyanezzel a képpel vezette le a műsort, hozzátéve, hogy *„Hölgyeim, uraim, lehet jelentkezni, van még bőven hely az űrhajóban!"*

Madarat lehetett volna fogatni velem. Ezt a vitát, ezt az eszmecserét, ezt a közeledést, gondoltam, az Isten sem tudná most már leállítani. S mégis: hosszú, *„süket"* csönd következett...

Ami a kísérő cikket, vagyis Petőcz György publicisztikai rovatvezető írását illeti: a szólásszabadság talaján állva éppenséggel felvethető, hogy ez is egyfajta korlátozása a szabad véleménynyilvánításnak. Csakhogy az ÉS leginkább annak a baloldali liberális értelmiségnek az orgánuma, amely rendkívüli érzékenységet és elutasítást tanúsít minden antiszemita vagy ennek vélhető megnyilvánulással szemben. Ha tehát az ÉS közölni szándékozta Kertészről szóló írásomat, teljesen logikus és méltányolandó taktika volt a részükről, hogy erre csak egy eligazító, útmutató körítés kíséretében merészkedtek. S talán még az is, hogy Petőcz az akkor már több mint tíz éve megjelent, óriási vihart kavart „antiszemita" írásomat sem felejtette el felidézni, egykori elvetemültségemre emlékeztetendő. Ezek nélkül – és további, itt nem részletezendő bírálatok nélkül – Petőcz nem tehette volna közzé azokat az elismerő mondatokat és következtetéseket, amelyek számukra is fontosnak mutatkoztak. Csak néhány ezek közül:

– *„Az ilyen képzeletbeli helycsere és beleérzés erényét Magyarországon eddig kevesen gyakorolták."*

– *„...nem elsősorban befelé, a tábor- vagy akolszellem megerősítésére készült", „párbeszédet kezdeményez"*.

– *„...bárhol állunk is, valamennyien utáljuk közéletünk süketségét";*

– *„...valóban sokan seftelnek a történelemmel"*, noha *„nem csak holokausztbiznisz és A fegyver van"*

Végül még az is kimondatott, ami korábban még soha, s ami a túloldal részéről egyszerre hiteles útlevél és kiváló ajánlólevél volt a közös haszonra törekvő diskurzus megkezdéséhez: *„A liberális baloldal képviselői többnyire nemigen törődtek azzal, hogy az antiszemitizmus vagy nacionalizmus vádjának elsietett és sokszor indokolatlan alkalmazása milyen érzéseket és reakciókat szül a másik oldalon.”*

A következő lapszám még növekvő derűlátásomat igazolta. Tóth Sándor ügyesen megragadta és leszögezte a cikkem kiváltotta helyzet lényegét:

> *„[...] Azzal, amit Varga Domokos György megírt és most az ÉS-ben publikált (A feladvány), merőben új helyzet keletkezett a Kertész Imre Nobel-díjával felkavart közéletünkben. Azzal pedig, hogy jobboldali lapok nem vállalták a jobboldali szerző írását, vállalták viszont Önök, a nyomában minden valószínűség szerint kibontakozó vitával együtt, az ÉS került megkülönböztetett helyzetbe. A kínálkozó történelmi szerep lehetőségével [...]”*[510]

Ezután következett az érthetetlenül mély és hosszú csönd. Természetesen kíváncsi voltam az okára. Miként egy bizalmas közlésből megtudtam, a lap irodalmi részének szerkesztői egyáltalán nem repestek a gondolattól, hogy engem netán az ÉS szerzői között üdvözölhetnek. Volt, aki azt jósolta, akár 1-2 ezerrel is csökkenhet a példányszám. Az már merő véletlenségből derült ki, hogy nem a további reagálások hiányával volt a gond, hanem azzal, hogy ezek nem voltak alkalmasak az ÉS-nél és az ÉS olvasóinak köreiben keletkezett vihar csillapítására. A Magyar Demokratában megjelent egy olyan hozzászólás, mely előzőleg több hétig feküdt az ÉS szerkesztői asztalán. A szerző szóvá tette Petőcz rám mért „övön aluli” ütéseit, vagyis nem mutatott fogékonyságot az ÉS helyzetének árnyalt megértésére; ennélfogva nem háborított fel, hogy Kovács Zoliék nem siettek közölni.

Azt viszont nem vettem jó néven, hogy újabb szótlan hetek után – szinte már váratlanul – megjelent egy igencsak terjedelmes hozzászólás egyetlen szerző tollából.[511] Vörös Kati Amerikában „piécsdiző” ifjú történész (az életkornak ezúttal jelentősége van) két lepedőoldalnyi írás után azt a végkövetkeztetést vonta le, hogy *vigyázat, Csurkának, Eleknek s nekem egy a hangunk*, s bár ravaszul leplezem, *valójában veszélyes antiszemita, holokauszt-relativista és holokauszttagadó vagyok*. De hogy ne a levegőbe beszéljek:

> *„Én úgy látom, hogy Varga tagadja a holokausztot annyiban, hogy tagadja jelentőségét, vitatja lényegét és több szempontból relativizálja. [...] Számára a holokauszt nem – a Kertész által leírt – kultúra vagy történelmi probléma, hanem leleplezendő manipuláció.”*
>
> *„Varga »alkuja« nem más, mint hogy kölcsönösen tiszteljük azt, hogy teljesen mások vagyunk, és külön nemzeti, etnikai, kulturális és ideológiai entitást alkotunk. Elek, Csurka és Varga tehát abban is egyetért, hogy a »balliberális« oldal lényegében zsidó.”*

[510] Tóth Sándor: *Egy vitához*. Élet és Irodalom, 2003. január 17.

[511] Vörös Kati: *A meg nem született párbeszéd*. Élet és Irodalom, 2003. március 28.

Felhívtam Petőcz Györgyöt, s megmondtam neki, hogy igen barátságtalan lépésnek tekinteném, ha az egész vitát ezzel a Vörös Kati-féle sületlenséggel akarnák zárni. Biztosított arról, hogy szó sincs erről, de hát nem nagyon jöttek más reagálások. Csakhogy megint a véletlen folytán tudomásom volt arról, hogy Kozma György egy – véleményem szerint – briliáns anyagot küldött nekik; én is megkaptam tőle e-postán. Ennek második változatában már Vörös Kati vádjaira is reagált. S innentől kezdtek érthetetlenné válni a történet apró kis epizódjai. Kovács Zoli megkeresett és elújságolta, hogy Kozma Gyuri cikke hamarosan megjelenik. Szegény Kozma Gyuri pedig azt újságolta el, hogy járt az ÉS-ben, és ott a főszerkesztő mindenféle kertelés nélkül arra kérte, hogy úgy húzza meg és úgy írja át a hozzászólását, hogy részint ne legyen annyira barátságos velem, hiszen végül is '90-ben én még „numerus clausust akartam", másfelől legyen benne a szövegben, hogy én csak azért írtam *A feladvány*t, mert akkori bűnömért akartam most Canossát járni.

Csakhogy Kovács Zoltán – felvetésemre – cáfolta, hogy bármiféle eligazítást adott volna, és Petőcz György is – személyes találkozásunkkor – ezt erősítette meg, mondván, *„a Kovácsra egyáltalán nem jellemző, hogy beleszólna az írások tartalmába"*. Egyszerűen nincs okom feltételezni, hogy hazudnak (nem is feltételezem), de azt sem, hogy Kozma György találta volna ki az egészet (vannak ugyanis dolgok, melyeket az ember, ha akar, sem tud az ujjából kiszopni). Ezek után egyszerre életszerűnek és igaznak azt tudom elképzelni, hogy Kovács – elolvasván Kozma cikkét – elmondta a szerzőnek, mit gondol az írásáról *(„elég zavaros")*, mit az írása alanyáról *(„egykor numerus clausust akart, lehet, hogy a feladvánnyal most Canossát akart járni")*, s e felvetéseket a közlésre kiéhezett (kiéheztetett) szerző ultimátumként dekódolta. Ennek nyomán művéből kiszedte a túlságosan barátságos részeket, ki a túlságosan kritikus részeket, s beleszőtte a Canossát.

A bőséges kihúzásokból, betoldásokból példa gyanánt csak egyetlen egyet emelek ki: a régi (1) és az új (2) befejezést. Az első Vörös Katit marasztalja el az én *ledorongolásomért*, a második engem marasztal el „abszurd és menthetetlen" alapállásomért, pedig ott van (igaz, csak „felemás módon sikerült") Canossa-járásom.

> *(1) Minden igazságot lehet békés szándékkal és a megértés elmélyítése érdekében kifejteni és terjeszteni, és ugyanazokat lehet másokat ledorongolva, rossz hangulatot terjesztve tenni. És ha e témában valaki megszólal, nem ússza meg a félreértéseket. Kérdés, érdemes-e törekedni „megúszni"ezeket a vitákat, melyek, lehetnének itt-ott talán még jóízűek is.*
> *Nincs hatalmunk mások felett. Csak a saját viselkedésünk felett.*
>
> *(2) Alapvetően abszurd és menthetetlen Varga D. Gy. alapállása, amikor „a zsidó-kérdést" újra feltevő, az Auschwitz óta eltelt tapasztalatok zárójelbe tevését igenlő hagyományból szeretne ránézni egy Auschwitz-könyvre. De abszurditása ellenére komolyan veendő az igyekezete, és azzal nem segítünk e probléma tisztázásában, ha olyan retorikával közelítünk, ami fölöslegesen sértegető, hogy Varga ma is „igazából csurkista", s nem igyekszik ez ellen eleget tenni. Hiszen ő is egy helyzetben szólal meg: tíz éve még antiszemitának tűnő nézeteket hangoztatott s lám, most mégis úgy érzi, Canossát kell járnia, s ez elsőre csak ilyen felemás módon sikerülhet.*

Kozma Gyuri, szegény, szégyenkezve panaszolta: kénytelen volt eleget tenni a kérésnek, ha azt akarta, hogy egyáltalán megjelenhessen. Sietve visszaírtam neki, s megértésemről biztosítottam: *nem az fáj, hogy követte a főszerkesztői kérést, hanem az, hogy a mi demokráciánk, szólásszabadságunk olyan mérhetetlenül gyenge lábakon áll, hogy egy ilyen nagy tudású koponyát, mint ő, ennyire megalázó helyzetbe lehet hozni.*

De hát már tudjuk: nem biztos, hogy volt ilyen kifejezett kérés.

A közös demokráciát építő, élhetővé tevő, értelmes vita helyett váratlanul György Péter „esztétának", az ÉS egyik törzsszerzőjének felettébb elvakult írása bukkant fel a hetilapban. *„Ha élne Kádár..."* című eszmefuttatásában[512] a nekem helyet adó Nap-keltét támadta meg, egyebek között a következő súlyos ítélettel:

> *„Jellemző, hogy Gyárfás rendszeresen meghívja ide a Kereszttűzben-nek nevezett össznépi vicc riporterének azt a Varga Domonkos (így!) Györgyöt, akinek szakirányú képzettsége ugyan nincs, s mindössze ahhoz ért, hogy jól megéljen antiszemitizmusából."*

Nos, meggyőződésem volt, hogy Kovács Zoltán főszerkesztő, A feladvány lelkes közzétevője ilyesmire csak erős külső nyomásra vetemedhet. De még az is meggyőződésemmé vált, hogy Kovács még örülne is annak, ha egy olyan választ írnék, mely fehéren-feketén igazolja, hogy György Péter hülyeséget beszélt, s ezt még szívesen közzé is tenné: ez lehetne ugyanis az a ritka pillanat (alkalom), amikor a politikailag korrekt ízlésdiktátorok (elvakult törzsi harcosok) egyikére rá lehet húzni a vizes lepedőt.

Válaszom szó szerint így szólt, s szó szerint így is jelent meg[513]:

> *T. Szerkesztőség!*
>
> *Nagy örömömre szolgálna, ha a nyilvánosság szeme láttára, az Önök által is oly hevesen kívánt demokratikus szólásszabadság nevében továbbítanák néhány kérésemet György Péternek, a Ha élne Kádár... című írás (ÉS, 2003. május 16.) jeles szerzőjének.*
>
> *Ha már Szerző megtisztel az antiszemita titulussal, kérem, pontosan írja le nevem („n" nélkül), nehogy valaki véletlenül másra gondolhasson, mint énrám.*
>
> *Ha már besoroltattam a neves napkeltések közé, rögtön utánam biggyesztve, hogy „Nos, ez a Gyárfás-féle »csapat« segíti a showman [azaz Friderikusz] munkáját", kérem tisztelettel Szerzőt, hogy győzze meg erről a Mestert is, aki egészen mást gondolhat rólam. (Netán még azt is, hogy az egyik Kereszttűzben a vele szemben tanúsított „kekeckedésem" ugyancsak hozzájárult tévéelnöki álmai meghiúsulásához; ennek köszönhettem, hogy következő alkalommal, amikor megint hívtak kérdezni, neki már nem akaródzott velem hadakozni.)*
>
> *Ha már Szerző besorolja csekélységemet az alákérdezők közé, nagy könnyebbséget okozna vele, ha ezt el tudná hitetni, mondjuk, Kovács Lászlóval és Horn Gyulával is, hisz' többé nem kellene nekik – néhány szikrázóbb ütközet miatt – gondosan elkerülniük.*

[512] Élet és Irodalom, 2003. május 16.

[513] Élet és Irodalom, 2003. május 23.

Ha már Szerző szerint csekélységem „mindössze ahhoz ért, hogy jól megéljen antiszemitizmusából”, igen hálás lennék neki, ha mielőbb megkeresné feleségemet, s tényekkel, azaz számokkal igazolná ezt.

S végezetül a leghálásabb azért lennék György Péternek, ha pontos idézetekkel igazolná nap-keltés szereplésem antiszemita megnyilvánulásait. Több okból is. Egyrészt talán visszanyerhetném a Magyar Demokrata olvasóinak kegyeit, akik közül többen azért mondták le az újság előfizetését, mert az részleteket közölt készülő könyvemből (A törzsi háború természetrajza a rendszerváltozás Magyarországán), s ezek egyike-másika túlságosan filoszemitára (azaz a zsidóság iránt megértőre, netán barátságosra) sikeredett. De azért is örülnék a pontos idézeteknek, mert nem érhetné tisztelt Szerzőt az az igaztalan vád, hogy miközben az igazi, demokratikus szólás szabadságát kéri számon mai magyar médiánkon, ő maga a Kádár-korszakból ismerős könnyed hazugsággyártással fűt alá a szép, új demokráciánknak.

Varga Domokos György

Kovács „postafordultával” jelezte, hogy válaszom „*természetesen jön*”. S jött is, ráadásul egy nem kevésbé fontos hozzászólás kíséretében. Fáy László, a Modern Magyarok Mozgalmának alapító tagja kimondta azt, amit a baloldali sajtóban (de a jobboldaliban sem) 13 év óta nem mondott ki senki. Hogy mit, s mi ennek a jelentősége, rögtön rátérek. Előbb azonban a legfontosabb gondolatok Fáytól:

Ha élne Zsdanov...

Bizonyára György Pétert kérné fel következő beszédének megírására, hiszen annyira világosan, árnyaltan, embereket kímélően fejtette ki gondolatait... [...]. Csak egy forgácshoz hajolnék le, mely György bárdja, bocsánat, tolla nyomán hullott le: „Gyárfás rendszeresen meghívja ide [...] Varga Domokos Györgyöt, akinek szakirányú képzettsége nincs, s mindössze ahhoz ért, hogy jól megéljen antiszemitizmusából. [...]

A választások után, a békés párbeszédre törekedve, jó néhányszor találkoztunk a hazai jobboldal számos ismert alakjával. Vendégünk volt több alkalommal is Varga Domokos György úr is, akinek akkoriban jelent meg az Élet és Irodalomban a hazai jobboldal képviselői közül egyetlenként Kertész Imre Sorstalanság című művét igen nagyra tartó, bizonyos kérdéseket mégis opponáló, vitaindító esszéje. Itt most felemlíthetném én is Varga numerus claususszal kacérkodó 1990. április 29-i Népszabadságbeli cikkét, de nem teszem. Hosszú út vezetett 2003. január 10-ig, az ÉS-ben Kertész Imréről publikált Varga-írásig. Az az ember, akit beszélgetéseink során megismertünk, a leghalványabb mértékben sem volt antiszemita. Ezt a sorainkban helyet foglaló két egykori auschwitzi fogoly is megerősítheti. György Péter igaztalan vádja nemcsak Vargát mint a hazai jobboldal mi térfelünkre áttévedt képviselőjét (tudatosan átjött parlamenterét?) sértette meg, hanem mindazokat, akik kinyújtott kezét elfogadták.”

Nos: a rendszerváltozás kezdete óta akkor először fordult elő, hogy a nyilvánosság előtt, ráadásul balról, ráadásul egy véleményformáló balliberális lapban kimondatott, hogy nem vagyok antiszemita. Nem amiatt olyan fontos és érdekes ez, mert ezen múlna, hogy mit gondolok magamról; egyáltalán nem nyugtalanít a lehetősége, hogy egyszer netán úgy kell majd meghalnom, hogy félig-meddig rajtam maradt a bélyeg. Ennél sokkal lényegesebb az, hogy itt, a kezemben volt a leglátványosabb és leghitelesebb bizonyíték arra, hogy van értelme a párbeszéd szorgalmazásának; arra, hogy Kovács Zoltán főszerkesztőben is megvan, ott van, amit kerestem és feltételeztem: a szólásszabadság iránti elkötelezettség, a törzsi, szellemi megosztottság felszámolásának – de legalább mérséklésének – vágya. A reményteli közös kísérletünk végül is nem rajta bukott meg, mondhatni, nem a médián múlt, nem az újságírókon. Hanem sokkal inkább az olvasókon – pontosabban: a *nem olvasó* olvasókon –, azaz általános szellemi, közéleti állapotainkon. Milyenek is ezek a nem olvasó olvasók? Tóth Sándor állapította meg nem kis keserűséggel a fentebb már idézett hozzászólásában:

> *„Hithű (párthű) liberálisok, akik igen jól tudják a leckét másságról, nyitottságról, dialógusról, empátiáról stb., még nem olvasták az anyagot (egyesek kijelentik: nem is fogják elolvasni), de ingerülten seprik máris a kukába, és szidják Vargát, bármit írt is. Remélem, más is van a baloldalon, de akad ez is: elvakult törzsi indulatok."* [514]

Szilaj Csikó – A diktatúra-örökség fogságában

Minden eddig említett sajtótermékhez képest alaposabb ismereteket szerezhettem a sajtó- és szólásszabadság lehetőségeiről és korlátairól egy olyan hetilapnak köszönhetően, amelyről a szélesebb közönség aligha hallott. A Szilaj Csikóról beszélek, a Magyarok Szövetsége hetilapjáról. Ennek meglehetősen páratlan különlegessége, hogy hétről-hétre önkéntes szerkesztők, újságírók, írók, fotósok, grafikusok, tördelők, korrektorok s mások hozták létre ingyenes munkával, 24 oldalon, színes borítóval, s hetente mintegy 3-400 példány kelt el belőle. 2010. január közepén hirdettem meg a levelezési listámon és a világhálón az újságra vonatkozó főszerkesztői, lapkiadói és lapterjesztői elképzelésemet, önkéntes munkatársakat keresve. Február elejére már csaknem hetvenen jelentkeztek – egyikük sem főállású munkavégzésre, persze –, s február 18-án már meg is jelent az *első* szám. Igaz, még csak elektronikus formában[515], ám két hét múlva már nyomtatott változatban is. Az *utolsó* nyomtatott szám bő egy év múltán, 2011. április 14-én láthatott napvilágot, drámai körülmények között; azóta már csak honlapként[516] működünk.

[514] Tóth Sándor: Egy vitához. Id. mű

[515] Elektronikus, de lapozható formában, ld. pl. itt a legelső példányt: http://csiko.szovetsegtv.hu/pages/viewer/1

[516] http://www.szilajcsiko.hu/

A Szilaj Csikó legelső számának címlapja
(Az előtérben Vukics Ferenc, a Magyarok Szövetsége alapítója)

Kiknek szólt az újság? A címlapján ez szerepelt: *A társadalmi önszerveződés lapja*. Elfogadtattam a Magyarok Szövetsége (MSz) vezetőivel, hogy nézzünk messzebb a szövetségnél, a szövetség egyébként népes tagságánál, s amennyire csak lehet, az egész civil szférához próbáljunk szólni. Miért is? Toborzó levelemben a következőket hangsúlyoztam:

- A mai magyar média főáramának mindkét oldalát (táborát) az a fajta hatalmi összpontosítás jellemzi, amely a maga uralta szélesebb nyilvánosságtól szigorúan távol tartja a szolgálatába be nem álló politikai és civil erőket, mozgalmakat, törekvéseket.
- Ha a Magyarok Szövetsége az elképzeléseiről és a már megvalósított programjairól nem tud széles körben tájékoztatást nyújtani, akkor nem fog létrejönni – mert magától, „spontán”, mintegy csettintésre nem tudhat létrejönni – az a civil nemzeti erő, amely a gyökeres, kedvező változások egyedüli biztosítéka lehet.
- Nagyon sokáig – csaknem két évtizedig – reméltük, hogy mások nem csak úgy mondják, de tényleg megcsinálják helyettünk, s nekünk csak bele kell ülnünk a készbe: a kész demokráciába, a kész sajtószabadságba, a kész jólétbe. Akármilyen kellemetlen és fájdalmas felismerés, ez nem jött be. Nekünk kell megteremtenünk.

Szerkesztési alapelvként egyebek között a következőket szögeztem le:

Nem szállunk bele olyan versengésbe, amelyben más hetilapok – más médiumok – otthonosabban mozognak, amelyre ők eleve jobban fel vannak készülve.

a) A Szilaj Csikónak ezért nem lehet fő csapásiránya:

- *a pártpolitika*
- *a kormánypolitika*
- *a (most már „triviálisan" tarthatatlan) helyzet tarthatatlanságának bő ecsetelése*
- *a választási esélyek latolgatása*
- *(elcsépelt) sztárok, divatos művek bemutatása, divatos témák taglalása*

b) Ellenben meghatározónak kell lennie:

- *az öntevékeny, önszerveződő (magyar és nem magyar) társadalom életének, törekvéseinek, értékeinek, kultúrájának, sikereinek, magával ragadó példáinak (egyszersmind buktatóinak) bemutatásában;*
- *a stratégiai törekvések, kínálkozó változtatási lehetőségek bemutatásában (az élet minden stratégiai fontosságú területén);*
- *a Magyarok Szövetsége szellemiségéhez, gondolatvilágához közel álló személyek és alkotásaik, gondolataik bemutatásában;*
- *a hétköznapi élet hétköznapi embereinek csodás nagyszerűsége bemutatásában;*
- *a nemzetromboló, elvtelenül igazodó, tekintélyelvű („politikailag korrekt"), ön- és nemzetfeladó gondolkodásmód visszaszorításában (mert hát ahogy a népdal mondja: „szilaj csikó nem eladó, nem is zsandár alá való").*

Minden túlzás és önhittség nélkül leszögezhető: volt mire büszkének lenni a Magyarok Szövetségének és a lapot készítő munkatársaknak. Kevés civil szervezet mondhatta el magáról, hogy saját újságja, saját hetilapja van. Voltaképpen a sajtó- és szólásszabadság diadalának tekinthettük – még ha csak szerény mértékű diadalának is –, hogy mindenféle hivatásos politikai erő, és mindenféle gazdasági és tömegközlési hatalom támogatása és befolyása nélkül megszólalhattunk. Igaz, leginkább csak a magunk civil köreiben, s csak kisebb mértékben ezen kívül hatva, de legalább tisztán, szabadon, a magunk értékrendje szerint, a lehető legnagyobb függetlenségben, és talán a lehető legdemokratikusabb körülmények között.

Hogyan is nézett ez ki a gyakorlatban? Úgy, hogy mint a lap főszerkesztője, eleve részese voltam az elöljárók tanácskozásának. S meglehetősen baráti kapcsolatba kerültem a Magyarok Szövetsége megálmodójával, legfőbb vezetőjével, vitathatatlanul legnagyobb tekintélyével, Vukics Ferenccel. *Ki vagy, Vukics?* címmel vékonyka könyvet írtam róla, filmet készítettem vele. Teljes bizalmát élveztem, s ebből ugyanaz következett, mint az Új Magyarország esetén: teljesen szabad kezet kaptam a hetilap szerkesztésében. Elmondtam elképzeléseimet, olykor ő is a magáét és mások is a magukét, de soha senki nem szólt bele a lap tartalmába, nem adott utasításokat, nem támasztott követeléseket. Ugyancsak megértettem és elfogadtattam velük, hogy

az olyan kapcsolat tűnik a legtermékenyebbnek és legüdvözítőbbnek, amelynél mi, önkéntes lapkészítők természetesen figyelemmel kísérjük a szövetség saját céljait, érdekeit, törekvéseit, ezeknek teret, ill. hangot is adunk a Szilaj Csikóban, másfelől viszont megmarad az önállóságunk annak érdekében, hogy ne gondolattalan szolgái, hanem építő társai legyünk a szövetségnek.

Ez a felfogás – ami a szerkesztést, a lapkészítést illette – kiválóan működött is az első időkben. Gondok csak abból adódtak, hogy a Magyarok Szövetsége akármilyen tekintélyes nagyságú tagsági köréből, ill. a talán több tízezerre tehető rokonszenvezői táborából alig pár százan akadtak, akik tartósan kíváncsiak voltak a Szilaj Csikó kínálta értékekre, komoly olvasmányélményekre. Legalábbis pénzért, a lapszámonként 250 Ft-ért. (Amikor a Magyarok Országos Gyűlésén ingyen kínáltuk a régebbi lapszámokat, ezek rögtön gazdára leltek.) Mivel azonban (mint önkénteseknek) nem a nyereségesség volt a legfőbb célunk, hanem csak a megjelenés, az ehhez szükséges viszonylag csekély összegeket mindig sikerült valahogy előteremteni. Némelykor csak a Magyarok Szövetsége segítségével. Ennek azonban egészen addig nem volt jelentősége, amíg Vukics Ferenc állt a szövetség élén. Abban a pillanatban azonban, amikor új vezető lépett színpadra, egy csapásra minden összeomlott.

S ekkor szereztem a talán legmegrendítőbb személyes élményemet az egész rendszerváltozás hazai tömegközlésének helyzetéről, ennek legsajátosabb vonásáról. A vezetőváltással kapcsolatban, ennek hátteréről elemzést közöltünk a Szilaj Csikóban. Ebben – mindenféle bántó célzat nélkül, ám nem is szépítve a helyzetet – az új elnök munkásságát, vezetési stílusát is érintettük. Ő is gyakori szereplője volt különben újságunknak, már csak ezért is kellő tisztelettel szóltunk róla. Nos, legközelebbi találkozásunkkor két ujja közzé csípte a Szilaj Csikót, kijelentette, hogy rosszabb, mint a Kuruc.info, s elhajította...

Nem említettem még, hogy ennek az önkéntes gárdának – legalábbis a tucatnyi kulcsembernek – milyen hatalmas, nem egyszer emberfeletti erőfeszítésébe került, hogy napi egyéb munkája mellett határidőre elvégezze szilajcsikós feladatát. Nem egyszer viharos családi viszályokat szült az újságon való lázas munkálkodás. Nem vártuk, hogy idegenek tisztában legyenek ezzel, de elvártuk, hogy legalább a szövetség vezetőinek fogalmuk legyen róla, s kellő tisztelettel méltányolják. Éppen ezért ütött szíven a legfőbb elöljáró vélekedése és viselkedése. Meg azért, mert abban a pillanatban tört rám egy hatalmas felismerés.

Az új elöljáró ugyanis magától értetődőnek tekintette, hogy mivel a Szilaj Csikó impresszumában az áll, hogy a Magyarok Szövetsége lapja, ezért a szövetség mindenkori vezetője dönti el, hogy mi jelenhet meg a lapban, és mi nem. Nem számított, hogyan jött létre az újság, kiknek az erőfeszítései révén, nem számított, hogy hétről hétre kik viselik a nehéz terhét, s nem számított az a józan megfontolás sem, hogy ha eltűnik a távolság a lap és a vezetők között, vagyis a legfőbb vezető a maga képére formálja a lapot, akkor teljesen megszűnik az újság egészséges tájékoztató, véleményütköztető, ellenőrző és jótékony bíráló szerepe, funkciója.

Mindez nem lett volna olyan meghökkentő és megdöbbentő, ha a Magyarok Szövetsége is nem önkéntes alapon jött volna létre, önkéntes szerveződésekből és felajánlásokból. A szövetség egésze a kölcsönös szeretet és bizalom talaján épült fel, rohamos gyorsasággal. S egyszeriben, a lehető legváratlanabbul azzal kellett szembesülnünk, hogy egy addig csupa nagyszerűséget mutató mezítlábas ember mihelyt a hatalom csúcsára jut, előbújik belőle az önkény rejtett hajlama. Pontosan az a hatalmi hajlam, diktatórikus minta, amely végigkísérte gyermekkorunkat és fiatalságunkat, s amelytől a rendszerváltozásunk idején csak a legkiválóbbak tudták kellő távolságban tartani magukat, akár a politika, akár a tömegközlés színterén.

Ez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a magyar média demokratikusságát illetően az elkövetkező pár évben nem várható gyors javulás. Hiszen ha egy teljesen alulról, teljesen demokratikusan építkező szervezetnél ilyen hatalmi reflexek lépnek működésbe, mit várhassunk azoknál a médiaintézményeknél, amelyeknél akár magánvállalkozók, akár pártok, akár kormányzati vagy önkormányzati szervezetek, akár más hierarchikus szervezetek a közvetlen vagy közvetetett kenyéradók? A magyar közélet egészének kell kulturáltabbá válnia ahhoz, hogy a tömegközlés is lényegesen kulturáltabbá váljon.

3. MERRE TOVÁBB?
A MAGYAR SAJTÓ DEMOKRATIZÁLÓDÁSÁNAK ESÉLYEI

Elérkezvén *Új médiatörténelem* című könyvünk végéhez, összefoglaljuk legfontosabb következtetéseinket, s röviden felvillantjuk jövőre vonatkozó legfőbb meglátásainkat.

A lényegét illetően igazat adunk Igor Janke újságírónak, az Orbán-könyv szerzőjének – aki lengyel újságíróként kellő távolságtartással és tárgyilagossággal tudta megragadni a magyar média rendszerváltozás-kori alakulásának lényegét –, hogy *„mostanra"* – azaz 2013-ra – *„kétpárti médiafront alakult ki, amelynek a korábbi állapotokhoz képest van egy nagy előnye: plurálisabb lett"*.[517] Annyi pontosítást tennénk, hogy a Fidesszel mint a nemzeti erők vezető pártjával és az idők során kialakított médiabirodalmával szemben nem egy párt – illetve nem egyetlen párt – médiafrontja áll szemben, hanem a balliberális (antinacionalista) erők különféle médiaérdekeltségei, ill. tömegközlése.

Mint korábban megállapítottuk, a demokráciát felülíró balliberális politikával és tömegközléssel sikertelenül szállt szembe a doktriner demokráciafelfogás, viszont sikeresen szállt szembe a fegyelmezett pártpolitikát és fegyelmezett, pártos tömegközlést megkövetelő orbáni politika. A politikában és tömegközlésben kialakult erőegyensúly, kiegyenlítődés a két törzs, két front között, vagyis a nyomasztó balliberális *médiafölény* (hegemónia), majd a határozott *médiaelőny* (dominancia) felszámolása és a nemzeti erők megerősödése a demokrácia *(„népuralom")* szempontjából vitathatatlanul *kedvező fejlemény:* az erőegyensúly létrejötte akadályt gördít az elé, hogy bármely politikai (törzsi) csoportosulás önkényuralmat építhessen ki a demokrácia keretei (díszletei) között.

Téves feltételezés az, hogy egy alapjában véve demokratikus intézményrendszer keretei között ne uralkodhatna valamiféle demokráciaellenes önkény. Csak a példa kedvéért említem meg Vlagyimir Bukovszkij, az egyik legismertebb egykori szovjet emigráns, emberjogi aktivista vélekedését arról, hogy az Európai Unió sok tekintetben hasonlít az egykori Szovjetunióhoz. *„Az EU-t két tucat, soha meg nem választott ember irányítja, akik egymást nevezik ki a pozíciókra, titokban találkozgatnak, és nem tartoznak elszámolással senki irányába, és akiket semmi lehetőségünk leváltani. (...) Nem pont olyan, mint a szovjet rezsim? (...) És én azt gyanítom, hogy az EU sorsa is ez lesz. (...) Egy intellektuális Gulág ez, amit „politikailag korrekt"-ségnek neveznek."*[518]

De ha eggyel tovább tekintünk, egészen Amerikáig, a „szabadság" legfőbb exportőréig, ott sem különb a helyzet. A CNN exriportere, Amber Lyon nyíltan beszélt arról, hogy manipulálták a szír és az iráni híreket! A csatorna olyan megbízásokat kapott, hogy hamis híreket adjon le, hogy a közvéleményt az USA mellé állítsák egy esetleges katonai inváziót is támogatva. Démonizálták Irakot, Iránt és Szíriát. Az amerikai média főárama szándékosan azon dolgozott, hogy elferdítse az igazságot.[519]

---

[517] Igor Janke, id. mű 273. o.

[518] http://www.youtube.com/watch?v=dsq7_epNKPo

[519] Amber Lyon egykori CNN dolgozó, háromszoros Emmy-díjas, oknyomozó riporter, emberi jogi harcos. Nyilatkozata itt hallható: http://www.liveleak.com/view?i=6f8_1364689575

A Fidesz vezette nemzeti oldal megerősödése tehát véget vetett annak, hogy a balliberális erőközpont lényegében önkényuralmat valósítson meg, olyan értelemben, hogy működésével és törekvéseivel nem a démosz, a választók, a nemzet érdekeit szolgálta, hanem éppen a kiszolgáltatottságukat, alávetettségüket növelte.

Másfelől viszont a kialakult politikai helyzet, a törzsi alapú (demokrácián túli) szembenállás erőteljesen korlátozza a *sokszínű* szólásszabadság érvényesülését, a nyilvánosság őrkutya szerepének beteljesülését. Ezáltal pedig elősegíti, ill. fenntartja a pártos, avagy törzsi klientúrák *demokrácián túli* érvényesülését, a szabad, nyílt versengés megkerülését, magyarán a korrupciót.

A nemzeti érdekek érvényre juttatása, a nemzet kiszolgáltatottságának csökkenése ugyanakkor jó alapot teremthet az ország, a nemzet megerősödéséhez, az életminőség javulásához, ezáltal pedig a nemzetellenes szemléletmód erőteljes visszaszorulásához. Újra megszilárdulhat az az ősi közfelfogás, amely nem engedte az egyéni szabadságjogokat a közösség kárára érvényesülni, s nem engedte az individualista és internacionalista érdekeket a nemzetei érdekek elé helyezni.

Miként leszögezhettük, hogy a demokratikus intézményrendszer díszletei között lehet önkényuralmat gyakorolni, ugyanígy leszögezhetjük, hogy a demokrácia nem lehet öncél, hanem csupán eszköze egy nép boldogulásának. Ha pedig a demokrácia formális fenntartása a közösségellenes erőket segíti, akár a demokrácia – az ún. liberális demokrácia – korlátozása is indokolt lehet. A rendszerváltozásunk évei, évtizedei, mondhatni, bebizonyították, hogy az éppen nemzeti kormány felügyelte államnak a különféle individualista és internacionalista erőket tudatosan és módszeresen korlátozó politikája jótékony hatással lehet a nemzet egészének fejlődésére.

Másfelől azonban a nemzeti politika felelős, elkötelezett hívei sem zárkózhatnak el attól a felismeréstől, hogy a hatalom a saját természeténél fogva a maga erősítésére és mások korlátozására, a kiszolgáltatottak kihasználására törekszik. A legemberibb és legnemzetibb hatalmat is felügyelnie, terelnie, irányítania kell az irányítottaknak, vagyis a népnek (a nemzetnek), mert ennek híján a legemberibb és legnemzetibb hatalom is eltorzul: önhitté válik, önérdek-érvényesítésbe kezd, s előbb-utóbb vakvágányra téved. Ezért szabad véleménycserék, termékeny viták, szabad tájékozódás és felelős tájékoztatás – azaz felelős szólásszabadság – nélkül nem lehet közös jó utakra lelni és azokon közösen haladni.

Csakhogy a felelős szólásszabadságba nem fér bele a magyar nemzetközösség öntudatának és önvédelmének módszeres gyengítése, ellenségeinek szolgai támogatása. Mint ahogy ez nem fér bele a felelős politizálásba, közgondolkodásba sem. ÉPPEN EZÉRT A JÖVŐ – S BENNE A TÖMEGKÖZLÉS – FORMÁLÓDÁSA, DEMOKRATIZÁLÓDÁSA JELENTŐS MÉRTÉKBEN AZON IS MÚLIK, HOGY TANULNAK-E KÖZELMÚLTUNK TAPASZTALATAIBÓL A BALLIBERÁLISOK. Minél inkább rejtett törzsi ösztönök és szándékok – vagy épp individualista rövidlátások, haszonlesések – mozgatják a fennálló hatalommal szembeni ellenállásukat és „demokratikus” küzdelmeiket, a nemzetért felelősséget érzők annál inkább a (nemzeti) hatalom szolgálatát fogják választani a felügyelete, azaz a szabad szólás helyett. Legyenek ők akár az óriási békemenetekben megmutatkozók vagy szürke hétköznapokban megbújók, vagy akár a nyilvánosság, a tömegközlés különböző rendű és rangú munkatársai.

FÜGGELÉK

A TV2 2006. október 24-i, Napló c. műsora[520]

A tévé munkatársának helyszíni tudósítása a Kossuth térről, ahol „tíz-tizenötezer tüntető" van jelen.

„Pontosan egy héttel ezelőtt robbant az a belpolitikai botrány, amelyet a miniszterelnök balatonőszödi beszéde indított el. Az azóta történtekre ki-ki szimpátiája és vérmérséklete szerint keressen jelzőket. Egyet azonban ne feledjünk: egy demokráciában semmi nem adhat felhatalmazást annak a néhány száz – bocsánat a szóért – vandálnak, hogy azt tegye, amit kedden és szerda hajnalban láttunk. Hogy összekeverje Budapest utcáit a focipályák lelátóival, hogy a békés tüntetők közé keveredve szabadságharcosdit játsszon. Mert eddig bizony Magyarországot az különböztette meg Romániától, Albániától és a Balkán még ki tudja hány országától, hogy nálunk vér nélküli volt a rendszerváltás és vér nélküli volt az elmúlt tizenhat esztendő. Egészen 2006. szeptember 18-áig. Nagy kár érte."

A beszélgetés kerete egy házi közvélemény-kutatás: Ön keményebb fellépést várt-e a rendőrségtől a rendbontókkal szemben? *„13 ezer a betelefonálók száma, és majdnem 90% azt mondja, hogy igen, és mindösszesen 10%-10,4% mondja azt, hogy nem." „Szavazhatnak, ha kedvük van, vagy ha ajándékot szeretnének nyerni."*

– Először maradjunk a Napló kérdésénél: Ön keményebb fellépést várt-e a rendőrségtől? (...)

– Én határozottabb és hatékonyabb fellépést várnék.

– Az keménységet jelent? Mit jelent az Ön értelmezése szerint a határozottabb fellépés?

– Ha jól láttam a tévéfelvételeket az előbbi bejátszásból, már az első pillanatban próbáltak a rendőrök kemények lenni. A keménység önmagában nem megoldás. Hatékonynak, szakszerűnek kell lenni.

– Kevesen voltak, én ott voltam, megrázó látvány volt. Felszerelés nélkül... Na, menjünk tovább...

– Erről beszélünk: kevesen voltak, felszerelés nélkül, rendezetlenül.

– Ki számított erre? Hogy ez történhet, ami történt? Nyilvánvalóan nem volt felkészülve a rendőrség.

– De a rendőrségünktől mindig azt várjuk el, hogy legyen kész arra, hogy akármilyen nehéz helyzet alakul is ki, meg tudja védeni az emberek békéjét, biztonságát és testi épségét. Ezt várjuk el a rendőri vezetőktől.

– Ha Ön most szavazna a Naplóban, akkor igennel vagy nemmel szavazna?

[520] Mint a vizsgálatunkhoz nem tartozó részt, nem rögzítettük azt a néhány percet, amelynek során Demszky Gábor, majd Tarlós István nyilatkozik.

– Én a hatékonyabb fellépés mellett... Nézze, engem vertek tüntetésen. Én tudom, hogy mit jelent a rendőri keménység. Csak az régen volt, ‘89-ben.

– *Csak az másik rendőrség volt.*

– Másik rendőrség volt, másért vertek, nem dobáltam köveket, folytathatnám a sort... Még egyszer mondom: hatékonyságot és határozottságot várunk. Tehát én nem szeretném, ha egy olyan hangulat alakulna ki Magyarországon, amire Ön azt mondja, hogy ha valaki gyanúsan mozdul, akkor vágjon oda a rendőr. Mert ez nem megoldás.

– *Különben ezeket az embereket, akik megtámadták a Magyar Televíziót a Szabadság téren, illetve másnap a Blaha Lujza téren kukákat borogattak és rendőrautókat gyújtottak fel, illetve rátámadtak a rendőrökre, hogyha egy szóval kellene őket jellemezni, akkor hogyan nevezné őket? Lehet csőcselék, huligán, randalírozó, törvénysértő... (fejét ingatva:) forradalmár... elégedetlenkedő...*

– A törvénysértő a legenyhébb, és nyilván majd a jogi eljárások tisztázni is fogják ezt. Provokátorok voltak, én úgy láttam.

– *(gúnyos hitetlenkedéssel:) Provokátorok. Ön továbbra is azt mondja, hogy ez... valakinek, valakiknek a megbízásából provokáltak...*

– Én csak azt mondom, hogy semmit ne zárjunk ki. Azért, volt egy békés tömeg...

– *(közbevág:) Ön mondott keményebbet is. Azt mondta, hogy hívja vissza Gyurcsány Ferenc az embereit az utcáról.*

– Ezt ugyan nem én mondtam, de egyetértek.

– *Gyurcsány Ferenc is azt mondta, hogy a Fidesz hívja vissza az embereit.*

– Én azt gondolom, hogy például a mai időkben a miniszterelnök kampánykörútjának a folytatása – amit bejelentett –, az felelőtlenség. Ma a miniszterelnök nyilvános fellépése provokáció.

– *Mondja, az hogy az Ön alelnöke, közvetlen munkatársa, Schmitt Pál föllépett a Kossuth téren; lehet azt mondani, hogy ugyanazon az emelvényen, ahol korábban köztörvényes bűnözők is szónokoltak, azt hogyan nézi? Bár ő azt mondta, hogy magánemberként volt ott. Egyáltalán, van ilyen, hogy egy politikus magánemberként...*

– Ez egy bonyolult kérdés, inkább térjünk vissza az elsőre. Schmitt Pál helyesen tette, hogy elment oda. Ugye, bejelentette a Fidesznek azt a kezdeményezését, amely úgy hangzik, hogy utasítsd el az erőszakot, utasítsd el a hazugságot, és ennek a jele ez a fehér szalag, amit hordok. Jól tette, hogy elment oda. A Fidesznek az a dolga, hogy felelősségteljesen és mérsékelten...

– *(közbevág:) Magától ment el? Vagy Ön mondta neki?*

– Nekem mondta, hogy el fog menni, és én azt mondtam neki, hogy: Pali, hát tégy belátásod szerint, én egyébként ezt egy helyes lépésnek tartom. No de elment Pozsgay Imre, Szűrös Mátyás, Makovecz Imre, Melocco Miklós. Azért, nem kellene úgy beállítani...

– *(közbevág:) Ezek ismerős nevek, ugye, a polgári körök rendezvényeiről, sok közülük polgári kör tagja...*

– Most nem ez a lényeg. Hanem komoly, európai tekintélyű államférfiak, kultúremberek...

– *(közbevág:) Kultúremberek – és köztörvényes bűnözők, hiszen ott volt, mondjuk, Budaházy György, akit köröz a rendőrség. És olyan szónoklatok is elhangoztak, hogy ez a miniszterelnök életébe kerülhet. Tehát nagyon kemény, nagyon durva, alkotmányellenes szónoklatok között ott vannak ezek a tekintélyes emberek és a Fidesz alelnöke. Rendben van ez?*

– Én azt gondolom, hogy mérséklő hatást kell kifejteni, s azt gondolom ugyanakkor, hogy ami a Kossuth téren történik, az egy nagyon sajátos jelenség. Ilyen még nem volt a magyar politikában. Nyugaton van ilyen. Ugye, ha Ön például fel akarna szólalni a Kossuth téren...

– *(közbevág:) Fel lehet iratkozni, tudom... Akkor miért nem ment el Ön?*

– Én azért nem mentem el, mert ha elmentem volna, az a benyomás alakulhatott volna ki, hogy a Fidesz áll az egész mögött, illetve a Fidesz ki akarja használni saját céljaira ezt a jelenséget. Holott egyébként...

– *(közbevág:) Igazából nem értettem a logikát. Tehát hogyha Ön elmegy, akkor a Fidesz áll az események mögött, ha az Ön közvetlen, első embere vagy az első körben lévő emberek egyike megy el, akkor nem?*

– Persze. Én vagyok a Fidesz elnöke.

– *Ő meg az alelnök.*

– Ez egy másik dolog. Ha a Fidesz elnöke elmegy valahova, különösen, ha a Fidesz elnöke egyébként is állandóan ilyen vádak célkeresztjében áll a szocialisták részéről, akkor azt kell mondanom, hogy a Fidesz elnöke ötször fontolja meg, hogy hova megy el, mit mond, mikor lép fel. És én még egyszer mondom: felelősen és mérséklő hatást kifejtve szeretnék csak közreműködni ennek a helyzetnek a megoldásában.

/Bejátszás/

Gyurcsány Ferenc miniszterelnök, Demszky Gábor főpolgármester (SZDSZ), Molnár Gyula (MSZP), a kormány fővárosi megbízottja vonul be közös sajtótájékoztatóra.

Narrátor: *Az alkotmányos demokrácia az alkotmányellenes radikalizmussal nem fér össze. Ezt mondta Gyurcsány Ferenc, aki szerint a jobbközép pártok egy követ fújnak saját radikálisaikkal.*

Gy.: *A magyar konzervatív hagyomány, a magyar nemzeti liberalizmus, a kereszténydemokrata politikai örökség, az nem tartozik a szélsőséges és radikális, idegengyűlölő, alkotmányellenes megnyilvánulásokhoz. Ez, hogy ez így történik, igen nagy baj. Ez nem egyszerűen a jobboldal tragédiája, ez a magyar demokrácia tragédiája.*

N.: *Gyurcsány Ferenc épp ezért nem érti, mit keres Schmitt Pál, a Fidesz alelnöke, ugyanazon a színpadon, ahol a szélsőséges szónokok. A tüntetés szervezői az adófizetés megtagadására is felszólították a jelenlevőket. Gyurcsány szerint ez az alkotmányos rend megtagadása. A Kossuth téren az elmúlt napokban felszólalt többek között Budaházy György, akit köröz a rendőrség, Toroczkai László, a 64 Vármegye Ifjúsági Mozgalom vezetője, aki vállalta a felelősséget a Magyar Televízió ostromáért, valamint Csurka István, a MIÉP elnöke. Demszky Gábor felszólította Orbán Viktort, hogy hívja vissza az embereit az utcáról, és kérjen bocsánatot Budapesttől.*

D.: *Nyugodtan jósolhatom neki, hogy a demokratikus elkötelezettségű emberek el fognak menni szavazni október elsején, s hogy Budapestet a Fidesz ismét, sokadszor el fogja veszíteni.*

N.: *A rendezvényen Gyurcsány Ferenc, Demszky Gábor és Molnár Gyula aláírta a „Budapesti nyilatkozat”-ot, amelyben rögzítik: minden alkotmányos eszközzel készek megvédeni a köztársaság intézményeit, a főváros békéjét és a budapestiek biztonságát.*

/A bejátszás vége, az élő műsor folytatása/

– Tulajdonképpen egy mondatban, amit itt hallottunk, hogy mondjam... Sérelmezik a szocialista párt képviselői, a miniszterelnök, hogy olyan emberekkel lépnek fel Fidesz-prominensek, akik koncolni szeretnének, akasztani szeretnének, vagy – mondjuk – a mérsékeltebbek csak Alkotmányozó Nemzetgyűlést szeretnének összehívni.

– Érdekes reakciók voltak ezek. Hát, azért, menjünk vissza a dolgok elejére. Miért is állt elő Magyarországon, hogy a köztársasági elnök kifejezését idézzem, „morális" – s teszem hozzá: politikai válság? Hát azért, mert a miniszterelnök hazudott, megsértette az egész országot, és emiatt elégedetlenségek törtek ki. Ezeknek egy része szabályos, alkotmányos keretek között maradó elégedetlenség...

– (közbevág:) A demokratikus...

– ... a másik fele pedig erőszak, amit el kell utasítani. Már bocsánat! Nehogy a végén még arról kelljen beszélni, hogy a Fidesz tehet a kialakult eseményekről! A miniszterelnököt terheli az egyszemélyi felelősség a kialakult helyzetért.

– Ő azt mondja, hogy soha nem tagadta azt, hogy vannak demokratikus tüntetők, de a szélsőjobb és a jobboldal jelen pillanatban egy színtéren, a Kossuth téren tüntet.

– Nem tudom, honnan veszi, járt-e a Kossuth téren? Én azt tudom mondani, hogy a Fidesz olyan megoldásban érdekelt...

– (közbevág:) Én voltam a televízió előtt is meg a Kossuth téren is. Vannak szónoklatok és vannak nagyon kulturáltan tüntető emberek is...

– Én azt látom, hogy a miniszterelnök és mindenki, aki megszólalt kormánypárti oldalról, csak és kizárólag a saját pártpecsenyéjét akarja sütögetni ezen az ügyön. Csak pártszemüvegen keresztül tudja látni a helyzetet. Én az elmúlt hét során elmondtam: szerintem Magyarország nehéz helyzetben van, pénzügyi, morális és politikai válság kellős közepén. Megoldásra van szükség, és mi nem is a kormányról beszélünk, hisz szerintünk túllépett rajta az idő, hanem megoldást keresünk az ország számára, hogy kijussunk ebből a helyzetből. Sajnálom, hogy a többiek, Demszky Gábortól a miniszterelnökig, nem ezen a szemüvegen keresztül nézik a helyzetet.

– Ön azt mondta, hogy (...) az október 1-i választások, az mérföldkő lesz a magyar politikai életben, hiszen aki megnyeri a választásokat, az bebizonyítja, hogy neki van helye a hatalomban, és most természetesen sematizáltam...

– De én ilyet nem mondtam, és ezzel nem értenék egyet, bocsánat! Azt mondtam, hogy a mostani helyzetben, miután egy feszült politikai helyzet van Magyarországon, a helyi vezetők megválasztásának kérdése mellé odakerült az emberek fejébe a helyzetről való állásfoglalás. És ezért nem pártdöntés, hanem egyfajta népszavazás, bizalmi népszavazás lehet az október 1-ei önkormányzati választás. Ezt a véleményemet most is fenntartom.

– De hogyan tud ez bizalmi népszavazás lenni? Hiszen itt... lehet szavazni listákon, de nem mindenhol lehet, a megyei jogú városokban nem lehet szavazni a megyei listákra... Az emberek nem feltétlen pártszimpátiák alapján döntenek... Én nem Budapesten lakom, egy kis faluban, nem biztos, hogy ott a szerint döntenek, hogy ki az MSZP-s és ki a Fideszes politikus.

– Ön hol lakik, bocsánat?

– Pest megyében, egy...

– Bocsánat, Önnek Pest megyében kell hoznia egy pártdöntést, akármennyire is nem szeretne. Mert amikor a Pest megyei közgyűlés összetételéről fog szavazni, erre kap egy szavazólapot. Azon a pártlisták lesznek. És amikor szavazni fog, hogy a Pest megyei közgyűlésbe kiket küldjön, ezt csak pártlistán teheti meg.

– De mondjuk a megyei jogú városok lakói...

– Azt szeretném mondani, bocsánat, hogy igenis, az országban szinte mindenkinek módja van, nem is tudja elkerülni, hogy szembesüljön mindezzel. De én nem akarom rábeszélni az embereket, hogy miről döntsenek. Én azt szeretném mondani, hogy elég logikus, nem? Hogy van az országban egy helyzet. Ugyanakkor lesz egy választás. És kettő...

– (közbevág:) De ebből a választásból ez kivehetetlen!

– Bocsánat...

– Akármi születik, nem lehet megmondani, hogy ha országgyűlési választás lett volna, hogy nézne ki a Parlament összetétele.

– Én értem, hogy Önnek ezzel problémája van. Azt is értem, hogy itt valóban vannak nehézségek. Én csak azt akarom mondani...

– (közbevág:) Nekem csak kérdéseim vannak, problémáim nincsenek, de bocsánat...

– Irigylem Önt... De a dolognak az a lényege, hogy nem várhatjuk az emberektől... Tehát természetellenes lenne, ha azt mondanánk, hogy az a döntés, hogy október 1-én most mindenki választhat, nem áll összefüggésben az általános pénzügyi, gazdasági, bizalmi, erkölcsi és politikai válságról alkotott véleménnyel...

– Elnök úr...

– ... Tudjuk azt mondani, hogy az embereknek a szavazataiban ez nem fog kifejeződni? Hogy hogy olvassuk ki belőle...

– Mindenki tudja, hogy négyévente vannak önkormányzati választások, s mindenki azt olvas ki belőle, amit szeretne. De végül is...

– Nem. Nem azt akarjuk mondani, bocsánat, hogy azért bízni kellene az emberekben? És demokrácia van Magyarországon, és szerencsénk van, mert éppen egy önkormányzati választás előtt állunk, és abból majd ki tudjuk olvasni – nem biztos, hogy könnyen, de ki tudjuk olvasni –, hogy az embereknek mégis mi a véleményük a kialakult helyzetről. Hiszen mégiscsak becsapták őket, az országot a miniszterelnök a pénzügyi válság szélére sodorta, amit beismert; meghamisították éveken keresztül a Magyar Köztársaság költségvetésének adatait... Az emberek talán erről is véleményt mondanak...

– (közbevág:) Elnök úr, nem akarok a szavába vágni, de gyors reklám, utána folytatjuk.

/Reklám után/

– Tehát ott tartottunk, hogy október 1-én választás. Mi van, ha nyernek, mi van, ha veszítenek? Most akkor maradjunk a pártlistáknál, hiszen azt mondta, hogy az a jelzésértékű...

– Tudomásul vesszük a magyar állampolgárok akaratát. A probléma inkább az, hogy ha nem tekintjük az október 1-ei választást olyannak, mint amiből levonhatunk valamilyen tanulságot, és a megoldás felé teszünk vele egy lépést, akkor minden úgy marad, ahogy van most. A választástól függetlenül. Akkor minden folytatódni fog. Hát van egy elégedetlenség Magyarországon...

– (közbevág:) De volt egy demokratikus döntés, ami, ami, ami... a parlamenti választásokon megtörtént, az tovább megy, hát az egy demokratikus választás volt...

– De nem az megy tovább, hanem az elégedetlenség. Az a helyzet, amivel most szembenézünk, hogy Magyarország...

– (közbevág:) Kik elégedetlenek? Kik elégedetlenek?

– Az a helyzet, hogy akik ma elégedetlenek, és mondjuk az utcán vannak és elmondják a véleményüket – meg egyébként, akik korábban, mielőtt kitörtek volna a nyílt politikai válság hullámai –, már szociális okokból tüntettek és sztrájkoltak. Nagycsaládosok, diákok és akik még fognak: a szakszervezetek tagjai. Magyarország ma a megszorító csomagot, legyen az jó vagy rossz – ez egy külön vitakérdés –, nem fogadja el ennek a kormánynak a kezéből. Ha az október 1-ei választást nem úgy tekintjük, mint egy lépést a megoldás felé, mint egy lehetőséget, akkor marad a mostani helyzet. Hiába akarja átverni a miniszterelnök az országon a megszorító csomagot, az ország elutasítja, nem fogadja el, meg fogja akadályozni, és az ország nem kerül ki a mostani helyzetből...

– (közbevág:) Ön egy országról beszél, holott én azt gondolom, hogy nem azok vannak az utcákon, akik Gyurcsány Ferencre szavaznak, illetve nem valószínű, hogy rá szavaznak.

– Ezért mondom, hogy az október 1-ei lehetőség, az egy komoly lehetőség. Mert egyébként azoknak a hangját fogjuk csak hallani, akik nem értenek egyet a miniszterelnökkel. Ezért sokkal demokratikusabb, ha úgy tetszik, az október 1-jét úgy tekinteni, mint egy általános véleménynyilvánítási lehetőséget, mert ha ezt nem tesszük, akkor azzal kell szembenézni, hogy nem tudjuk, mi az ország általános véleménye, de azt látjuk, hogy akik beszélnek, akik véleményt nyilvánítanak, akik részt vesznek, azok elutasítják...

– (közbevág:) Ha...

– ...a miniszterelnököt és csomagját..

– (közbevág:) Ha nem nyernek...

– ... bocsánat, csak azt akarom mondani... Még egyszer mondom: nem az a kérdés, hogy a Fidesz nyer, vagy az MSZP. A probléma az, hogy az ország bajban, válságban van. Kiutat kell ebből találni. Erre teszünk javaslatokat. A szocialisták ezeket általában elutasítják. Én abban bízom, hogy október 1-je után a megoldási javaslatainkra nyitottabbak lesznek.

– S ha nem az jön be, amit gondol most?

– De hát miért ne bízzunk abban, hogy nyitottabbak lesznek?

– De bármi történhet.

– Például az is, hogy nyitottabbak lesznek.

– Mi van akkor, ha – mondjuk – egy kiegyensúlyozottabb eredmény születik? Néhány százalékpont ide vagy oda... Mi történik?

– Hát, az fog történni, hogy folytatódnak a tüntetések, ha nem ezek, amelyek most zajlanak...

– (közbevág:) Miért? Hát akkor született egy többségi döntés, született egy demokratikus választási...

– Ezt beszélje meg azokkal az emberekkel, akik tüntetni akarnak mint nagycsaládosok, beszélje meg Ön ezt a diákokkal, akik a tandíj miatt akarnak, beszélje meg a dolgozókkal...

– (közbevág:) Én nem tudom megbeszélni velük, nem tudom őket leállítani. Ön, szerintem, le tudja állítani.

– (mutatja az ujján) Egy: nem tudom; kettő: semmilyen demokratikus véleménynyilvánítást nincs jogom leállítani. Ha az emberek nem fogadják el a miniszterelnöktől a megszorító csomagot, ami érthető, hiszen bevallotta, hogy hazudott az embereknek, bevallotta, hogy ő maga sodorta az országot a pénzügyi válság szélére, mert másfél-két évig nem tette meg válság elhárításához szükséges...

– *(közbevág:) Én direkt nem hoztam...*

– ... lépéseket, tehát ha ezeket a miniszterelnök beismeri, nem várhatja, hogy az emberek azt mondják: de jó! Tudja mit, miniszterelnök úr? Adunk még pénzt a sajátunkból, hogy azzal oldja meg a válságot. Ez nem fog menni.

– *Világos, s én most direkt nem hoztam el magammal a Gyurcsány-beszédet, hiszen akkor idézne belőle Ön, idéznék belőle én, többféleképpen értelmezték már ezt a beszédet, ne menjünk bele. Kérem, hogy nem menjünk bele.*

– Bocsánat! Bocsánat, de az a magatartás, ami az Ön szavaiból tükröződik, az olyasmi, ami szerintem minimum egy rövid perc beszélgetést megér...

– *(közbevág:) Jó. Akkor elmondom, hogy sokan értelmezték úgy ezt a beszédet, aki végigolvasta vagy végighallgatta, tehát nem a kiragadott részleteket, hanem a hosszú beszédet, akkor lehet úgy értelmezni, hogy azt mondta a miniszterelnök, hogy elege van ebből a hazugságspirálból, ebből ki kell lépni, és tiszta politizálásra van szükség. Na most, ha kiragadott mondatok...*

– Én ezt nem vonom kétségbe. De három állítást megfogalmaz a miniszterelnök. Ott nincs mellébeszélés. Az első, hogy hazudtak végig. Mindegy, hogy miért tették, másfél évig hazudtak. A második dolog, amit megfogalmaz...

– *(közbevág:) A politika...*

– Pillanat, hadd fejezzem be! A második dolog, amit megfogalmaz, az az, hogy két évig nem csináltak semmit, csúnya szavakat használ, hogy hogyan tették tönkre az országot...

– *(közbevág:) Ezt is meg lehet úgy...*

– Bocsánat! És ennek az árát meg kell fizetni. Nem neki. Az embereknek. A harmadik dolog, amit beismer a miniszterelnök, az pedig az, hogy meghamisították a költségvetés adatait. Ezek a tények.

– *Maradjunk a hazugságnál: Ön szerint nem arra gondolt, és nem lehet arra gondolni, hogy az egész politika hazug. Ön azt mondta a CNN-nek, hogy...*

– Bocsánat! Bocsánat! Nem...

– *(közbevág:) Soha...*

– ... nem a hazugságról van szó általában. Arról van szó, hogy a kormány úgy terjesztette be a 2006-os költségvetést például, a Ház elé, hogy azt vállalta, hogy 5% alatt lesz a költségvetési hiány. Mikor már akkor tudták, hogy ez nem igaz, mert 10% fölött lesz. Ezt mondta a miniszterelnöki vitában. Tehát nem arról van szó, hogy valaki füllentett vagy félreértett... Én ott voltam. Azt mondta, hogy amikor én azt állítom, hogy tíz százalék fölött lesz a költségvetés hiánya, akkor én hazudok...

– *(közbevág:) Maradjunk...*

– Én vagyok a becstelen, amikor azt állítom, hogy fizetős egészségügyet akarnak...

– *(közbevág:) Nagyon sok...*

– Jó, itt nincs mit magyarázkodni...

– *(közbevág:) Nagyon sok...*

– Bocsánat, ne haragudjon, de ezt nem lehet kimagyarázni! Megpróbálhatja ezt...

– *(közbevág:) Nagyon sok országban nem hozták már a költségvetési számokat, maradjunk annál...*

– De itt nem arról van szó, hogy nem hozták...

– *(közbevág:) a kijelentésénél...*

– Bocsánat! Már megint csúsztatás! Nem arról van szó, hogy nem hozták a költségvetési számokat. Arról van szó, hogy a miniszterelnök bevallja, hogy már amikor azokat a költségvetési számokat leírták, pontosan tudták, hogy azok nem igazak. „Száz trükkel csaptuk be a képviselőket." Ez a helyzet. Ezt nem kell kimagyarázni! Nagyon sajnálom, hogy oly sokan szegődnek fogadott vagy fogadatlan prókátorrá. Ezek olyan mondatok... Ezek bűncselekmények. Ezeket nem lehet kimagyarázni, kérem! És közben tönkrement egy ország, a diákok, a nyugdíjasok meg a munkások fogják megfizetni azt, amit a miniszterelnök okozott. Ne haragudjon már! És Ön meg itt mentegeti?!

– *Én nem mentegetem.*

– Dehogynem.

– *Én nem mentegetem. Én azokat a...*

– Erről van szó! Én itt állok húsz perce...

– *A kérdés az...*

– ... húsz perce állok itt...

– *Elnök úr...!*

– ... és azt akarja bebizonyítani, hogy a miniszterelnök nem tett semmi olyat, amit egyébként az embereknek demokratikus, békés módon joguk lenne kifogásolni...

– *(közbevág:) Elnök úr, az utcán, az utcán hétfőn és kedden autókat gyújtottak fel, adófizetők pénzéből fenntartott középületeket gyújtottak fel, és emberek, rendőrök sérültek meg, kis híján haltak meg. Én azt gondolom, egy csomó...*

– Akkor értsünk egyet!

– *... olyan van...*

– Egy dologban értsünk egyet – amit Ön most elkezdett mondani, abban egyetértünk. Az erőszak rossz válasz a hazugságra. Ebben egyetértünk.

– *És kérdés, hogy az utcai politizálás... Ki az, aki életre hívta az utcai politizálást? Van-e értelme ilyen szinten az utcai politizálásnak? Nem kellene-e visszaszorulnia a Parlamentbe a politizálásnak?*

– Én úgy emlékszem, hogy a miniszterelnök ezen a héten jelentette be, hogy utcai politizálást csinál, mert nyílt rendezvényeket tart az országban mindenhol. Én vagyok az, aki lemondtam a rendezvényeimet, mert úgy gondoltam, hogy ebben a helyzetben nem kell provokálni az embereket. A miniszterelnök maga bejelentette, hogy elmegy az ország különböző településeire, ki fog állni, Sváby úr, ott fogja provokálni az embereket. És nekem rója fel az utcai politizálást?

– *Elnök úr...!*

– Biztos, hogy jól látja a helyzetet?

– *Elnök úr, Ön azt írta a Magyar Nemzetben 2006. szeptember 19-én, és akkor elnézést, szó szerinti idézet: „A hazug, illegitim és önfejű kormányzati politikára az emberek nyílt és rejtett ellenállással válaszolnak. Az ellenállás rejtett útjait alaposan kiismerte Magyarország a Kádár-rendszer éveiben. Adóelkerülés, szürke- és feketegazdaság, korrupció, csendes*

munkalassítás." Satöbbi, satöbbi. A Reutersnak azt mondta szeptember 13-án: „A lázadás nagyon komoly jelentésű szó a magyar közéletben, ezért elkerülném a használatát, de a népnek joga van az ellenállásra, és azt hiszem, az ellenállás a demokrácia elfogadott módja."

– Ebben egyetérthetünk. A demokratikus politikának vannak elfogadott, törvényben...

– (közbevág:) Ezeket Ön mondta, tehát önmagával ért egyet, de kérdés, hogy...

– Szerintem a mai világban, ilyen miniszterelnökkel az ország élén, ez nem kevés, hogy még ma is egyetértek magammal.

– A kérdésem az, hogy ezek a mondatok, amelyek közvetlenül, egy-két héttel az utcai események előtt történtek (sic!), nem gondolja, hogy olaj volt a tűzre? Az embereknek azt mondja, hogy igen, van az ellenállásnak különféle módja, adóelkerülés, adómegkerülés...

– De bocsánat, hát ezt mindenki tudja. Ön nem tudja? A nyáron meghirdették a sztrájkokat, nem?

– Ilyet Ön mondhat mint felelős politikus, mint pártnak a vezetője?

– Mit nem mondhatok, Sváby úr?

– Azt, hogy az ellenállás egyik módja, hogy ne fizessen adót a...

– Én ilyet nem mondtam. Mondtam ilyet?

– Itt van. Itt van. „Az ellenállás rejtett útjait alaposan kiismerte Magyarország a Kádár-rendszer éveiben. Adóelkerülés, szürke- és feketegazdaság, korrupció..."

– Azt akarja mondani, hogy a korrupció szerintem törvényes?

– „...csendes munkalassítás." „Adóelkerülés, szürke- és feketegazdaság." De most tényleg nem akarok...

– Szóval ez nem törvényes...

– ...szavakon lovagolni...

– De, olvassa csak tovább! Ha már belekezdett, legyen kedves, olvassa csak tovább.

– Itt van: „A nyílt ellenállás formáit is ismerjük az elmúlt tizenhat évből és a nyugati demokráciák példáiból: sztrájkok, tüntetések, útlezárások, engedetlenségi mozgalmak."

– Amelyek demokratikus.. Olvassa csak tovább!

– Idáig jegyzeteltem ki.

– Bocsánat. Amelyek, ha demokratikus keretben maradnak, akkor ezek rendben vannak. Hát senki sem tilthatja meg Magyarország polgárainak, hogy az alkotmányban garantált jogaikkal éljenek, és békés, erőszakmentes, alkotmányos módon kifejezzék a véleményüket. Hát hol élünk? Hogyha ezt meg lehet kérdőjelezni? Miközben egyébként a reálbér csökkenni fog, tandíjat kell fizetni, ápolási díjat kell fizetni, mindezt azért, mert egy kormány nem tette a kötelességét, és ráadásul még el is titkolta az emberek elől a helyzetet. Mit vár Ön az emberektől?

– Rengeteg dolog van itt, de, mondjuk, a tandíjról szívesen beszélnék. Ön szerint jól van-e az, hogy annak az egyetemi vagy főiskolai hallgatónak, aki csak átbukdácsolja és több évig jár arra a főiskolára, ne kelljen tandíjat fizetni, de ezt most hagyjuk...

– Ön szerint csak azok fognak tandíjat fizetni, akik bukdácsolnak? Látja, most megint...

– Én úgy gondolom...

– ... látja most megint, Sváby úr, úgy védi a kormányt, hogy itt egy olyan álláspontot képvisel a kormány érveit felhasználva, mint hogyha az valódi lenne. A kormány, tisztelt televíziónézők, nem azokat a diákokat akarja megsarcolni a tandíjjal, akik bukdácsolnak. Sváby úr, mindenkit! Ne tévesszük meg a nézőket! Mindenkit!

– Én úgy tudom, úgy tudom, hogy akik kiváló eredménnyel végeznek, még ösztöndíjat is fognak kapni, de ha most elkezdünk a tandíjról beszélgetni, akkor sose....

– A tandíjról azért egy dolgot állapítsunk meg. Tandíjat Horn Gyula idején, még Bokros Lajos országlásakor vezettek be. A tandíjat '98-ban a polgári kormány szüntette meg. És most újra a szocialisták fogják bevezetni.

– Beszéljünk a közelmúlt eseményeiről! Ön azt mondta a CNN-nek – tegnap, tegnap délután? –, hogy Ön még soha életében nem hazudott. Erre persze jönnek már a különféle reflexiók, Hiller István azt mondja, hogy – tudja mit, nem is idézem..., de hogyha akarja, megkeresem... Itt van: „Ezen a hétvégén elhangzott a rendszerváltás utáni politika talán legcinikusabb, leghazugabb mondata, s ez, hogy Orbán Viktor még sohasem hazudott."

– Még egyszer álljunk csak meg egy pillanatra! Megint ott tartunk, hogy a miniszterelnök bevallja, hogy hazudott, tönk szélére sodorta az országot, és most engem próbálnak a hillerek meg Önök, ugye, itt, személy szerint engem...

– Elnök úr..

– Bocsánat...

– Elnök úr, én kérdezek.

– Nem, Ön nem kérdezett, nem mond igazat, Ön most állított.

– Én csak azt olvastam...

– A helyzet az, Svéby úr, a helyzet úgy fest, mintha nekem kellene azért helytállnom, hogy én szoktam-e hazudni vagy nem. Ez egy fontos kérdés. Majd mindjárt visszatérek rá. De bocsánat! Ez robbantotta ki a problémát? Hát nem azért hozzák ezt Önök elő, vagy hozza elő Hiller úr, Ön meg ismétli meg az ország nyilvánossága előtt, hogy elterelje a figyelmet, meg hogy elvegyék a súlyát annak, amit a miniszterelnök úr tett? Helyes dolog ez? Visszatérve a dologra. Parlamenti képviselő, miniszterelnök esküt tesz.

– Ez így van.

– Helyes. Az esküt nem szabad megszegni. A miniszterelnök ezt megtette. Sosem szegtem meg az eskümet, emellett kitartok, és soha nem hazudtam a választópolgároknak. Mindig elmondtam, mi a helyzet, mindig elmondtam, mik a terveink...

– (közbevág:) Tehát mindig igazat mondott...

– ... mindig tartottam is magam hozzá. És ezután is ezt fogom tenni. Ennek számos oka van, hogy miért teszek így...

– (közbevág:) Mindig igazat mondott? Lehet így mondani?

– Mindig igazat mondtam a választópolgároknak azokban a kérdésekben, amelyekben állást foglaltam. Legyen szó az ország helyzetéről, a Fidesz szándékairól vagy az ország nemzetközi körülményiről. Mindig elmondtam, mi a helyzet.

– Én szerintem különben a nem igazmondás és a hazugság között van különbség, de...

– Oda fogunk megint jutni, tényleg, hogy a bagoly mondja a verébnek, hogy nagyfejű. Nem? A szocialisták oktatgatnak bennünket hazugságból? Ezek után?

– (közbevág:) Azt mondja a miniszterelnök, hogy ők legalább már túl vannak rajta, beismerték...

– Bocsánat, mit ismertek be? De hát lebuktak, Svéby úr! Miért használja a *beismerés* szót? Látja? Megint a finom csúsztatás! Mi történt? A miniszterelnök májusban mondott egy beszédet.

– Ez így van.

– Ez kiszivárgott szeptemberben. És most úgy csinálnak, mint hogyha beismertek volna valamit. A kutyafáját, hát lebuktak!

– Lebuktak, így van, ezzel teljesen egyetértek, lebuktak és beismerték.

– A lebukást.

– A lebukást... Így van. Tehát Ön mindig igazat mondott. Mi volt például '98-ban, amikor a kisgazdákkal való paktumot nagyon sokáig lebegtették, és nagyon sokáig nem beszéltek róla?

– Semmilyen paktumot nem lebegtettünk. Arra kértük a választópolgárokat, hogy segítsenek bennünket abban, hogy a kisgazdákkal ne kelljen koalíciót kötni. És nekem nem is volt ilyen szándékom, ezt, ha valaki a politikában jártas, megértheti. Ezt kértem a választóktól. Nem is szándékoztunk paktumot kötni.

– Aztán megkötötték.

– Mármint a koalíciós paktumot.

– Igen.

– Így van. Egyébként szocialista kormány alakult volna Magyarországon. Megmondtam az embereknek, ha nem kötünk a kisgazdákkal paktumot, akkor folytatódik annak a kormánynak a kormányzása, amely ellen szavaztak. És ennek a felelősségét nem vállalom, ezért, bár nem volt ilyen szándékunk, a paktumot meg kell kötni.

– Azt mondta '98-ban a Fidesz választási programja, hogy a gyógyszereket ingyenessé tesszük a gyerekek és a nyugdíjasok részére, valamint ígérték a jövedelmek megkétszerező-dését...

– Bizonyos gyógyszereket, és ezt be is tartottuk, sőt, ilyen a mostani programunkban is van, további...

– Itt nincs ideírva, hogy a Cavintont, csak gyógyszerek vannak.

– És a mostani programunkban is van olyasmi, hogy további három-négy fajta gyógyszert, az idősek számára és a gyerekek számára, ingyenessé kell tenni. Ezt most is fenntartom.

– De Önök ezt '98-ban írták... Menjünk a nézői kérdésekre...

– '98-ban is több gyógyszer árát csökkentettük, illetve megpróbáltuk őket ingyenessé tenni a nyugdíjasok és a családok számára. De...

– Igen.

– Bár az lenne ma Magyarország számára a legnagyobb probléma, hogy '98-ban tett választási ígéreteinket milyen mértékig hajtottuk végre! Ez okozza a mai magyar válságot? Ezért vagyunk itt?

– Nem, nem, de vannak kijelentések, ugye, most már valóban, hogy ki hazudott, ki mondott igazat, ki nem mondott igazat... De lépjünk tovább, nagyon sok nézői kérdés van...

– Parancsoljon.

– ... és szeretném a nézőket megtisztelni azzal, hogy ezekből jó néhányat felteszek. Ugye, végig beszélgettem Önnel, amíg jöttek a kérdések, nem nagyon tudtam szelektálni, egy-kettőt olvasok. Azt írja valaki gyerkőc aláírással, hogy „Tisztelt Orbán Viktor...", ja, ezt már kérdeztem, hogy soha nem hazudott... ezt hagyjuk. „Orbán Úr, ha Ön került volna olyan helyzetbe, mint most Gyurcsány Ferenc, lemondana?"

– Miután én nem kerülhetek ilyen helyzetbe, mint Gyurcsány Ferenc, ez a kérdés nem értelmes. Sosem fogok ilyen helyzetbe kerülni.

– Azt mondja Andibandi aláírással: „Azt, hogy a baloldaliak provokálták ki az utcai harcokat, ezt vajon milyen logika alapján számolták?” És itt vannak olyan mondatok, amelyeket nem kell felolvasni.

– Azt én nem állítottam, hogy ez így lett volna. Azt mondom, hogy amikor túlleszünk az ideges időszakon, hogy mind amögött, amit láttunk, milyen titkosszolgálati vagy egyéb összefüggések húzódnak meg. Szerintem nem csak nekem, nem csak Önnek, minden magyar állampolgárnak joga van a tisztánlátáshoz. De láttam én más felírásokat is...

– Itt van egy kérdés például – így van, nagyon sokféle felírás van –, hogy milyen szerepet szán magának a szakértői kormányban.

– A szakértői kormánynak az a lényege, hogy abban nem vesznek részt pártpolitikusok. És szeretném megismételni, ha már az igazságról van szó, hogy 16 évvel ezelőtt világossá tettem, és a Fidesz is ezen az állásponton van, hogy mi kormányra csak demokratikus választások révén fogunk menni. 2006-ban az emberek nem kértek meg bennünket erre, nem hatalmaztak fel bennünket erre. Mi paktummal, mindenféle puccsokkal nem akarunk, én személy szerint sem akarok részt venni a hatalomban. Mi megoldást javasolunk. Három elemből álló megoldást. Felelősségre vonást; garanciát az embereknek, hogy ez még egyszer nem fordulhat elő; és egy korlátozott mandátumú szakértői kormányt, amelyben eszem ágában sincs részt venni, mert ennél sokkal jobban tisztelem a magyar demokráciát.

– Hogyha esze ágában sincs részt venni benne, akkor miért hangzanak el mostanában – pár nappal ezelőtt például Ön mondta – olyan kijelentések, hogy adócsökkentésre volna szükség?

– Mert ezt hiszem. És adócsökkentésre is van szükség. És nagyon remélem, hogy ha szakértői kormány alakul Magyarországon, akkor nem csak a miniszterelnök távozását jelenti ez...

– (közbevág:) Ez instruálás...

– ...hanem a csomagot is...

– ...ha lesz ilyen, nem biztos, hogy lesz, különben parlamenti többség kell hozzá...

– Pontosan.

– Elég bonyolult...

– Így van.

– ... elég bonyolult ezt véghezvinni. Hogyha lesz ilyen, akkor ez már valamiféle instruálása a szakértői kormánynak, és...

– Én nem vagyok abban a helyzetben, hogy...

– Kérdés az, hogy mit szól ehhez a nemzetközi pénzpiac, hogy ha...

– Én nem vagyok abban a helyzetben, hogy instruáljak bárkit. Azt tudom mondani, hogy a mai magyar gazdaság válsága mellett a válságot kezelő csomag, a pénzügyi válságot kezelő csomag alapja nem lehet az adóemelés, úgy, ahogy a mostani miniszterelnök akarja, mert annak katasztrófa lesz a vége. Nőni fog a munkanélküliség, és csökkenni fognak a reálbérek. Amire szükségünk van, az az adó- és járulékcsökkentés.

– Az igazi katasztrófa az, ha – mondjuk – a konvergencia-programot nem lehetne végrehajtani, többek között azért, amit mondtam...

– De a konvergencia-programot nem lehet végrehajtani.

– A konvergencia-programot végre kell hajtani, ha Brüsszel elfogadja.

– Brüsszel nem fogadja el...

– Azt mondja, hogy nem lehet végrehajtani a konvergencia-programot...

– Brüsszel nem fogadja el. Ön félreértésben van. Brüsszel nem fogad el semmiféle konvergencia-programot. Brüsszel tudomásul veszi a magyar kormány...

– Tudomásul veszi vagy elfogadja, de...

– Bocsánat, az nem ugyanaz! Mert a magyar kormány azt jelentette be, hogy eurót mi fogunk utoljára bevezetni a most csatlakozott államok közül. Az utolsó hely mindig kiadó.

– De ha újra adócsökkentésről kezdenek el beszélni, mármint a politikusok, és – mondjuk – Ön, akkor az igazi tragédia is bekövetkezhet. Megrendül, végképp megrendül...

– Az üzleti élet ezzel egyetért. Végképp egyetért. Ön téved. Az üzleti élet ismeri a gazdaságtörténetet, pontosan tudja: Hollandiában, Írországban...

– (közbevág:) Ismerem a gazdasági folyamatokat.

– Bocsánat. Hollandiában, Írországban, Dániában, ahol hasonló válsághelyzet volt, mindenhol adócsökkentéssel kerültek ki a bajból.

– De Ön minél hangosabban mondja a jelenlegi helyzetben azt, hogy adócsökkentésre van szükség, annál többet, nagyobbat romolhat a forint. Nem tesz jót...

– Miért mondja ezt?!

– ... a forintnak.

– Bocsánat! Először is túl nagy felelősséget tesz a vállamra. Kettő: miért akarja eltagadni azt a lehetőséget, hogy mi azt állítsuk, hogy egy adócsökkentésre épülő válságkezelő programmal lehet a legkisebb fájdalommal kijutni a mostani gazdasági helyzetből? Ez az álláspontom.

– Ez az Ön és a szakértőinek az álláspontja.

– Úgy van! És nem kevesen vannak ebben az országban, akik úgy gondolják; a szakértők között is sokan vannak, és számos nemzetközi példa támasztja alá az álláspontunkat.

– Én csak azt nem szeretném, hogyha az embereknek a félrerakott kis pénze, százezer forintja, mondjuk, ne érjen semmit, és másnap csak egy tojást lehessen rajta venni. Ha elszabadul...

– Ez a veszély akkor áll fenn, ha adóemelésre épülő válságkezeléssel próbálkozik a kormány. Amit most csinál a kormány, az fogja az Ön pénzét elértékteleníteni. Az fogja tönkretenni a megtakarításokat. Ez egy dilettáns, elhibázott csomag. Rossz úton vagyunk.

– Nagyon sok nemzetközi véleményt hoztam magammal, lehet, hogy van, amelyik azt mondja, amit Ön, nagyon sokan azt mondják, hogy...

– Minden nemzetközi szakértő egyetért abban, hogy probléma ezzel a csomaggal az, hogy...

– Minden nemzetközi szakértő?

– ... igen, hogy probléma ezzel a csomaggal kapcsolatban az, hogy adóbevételekre helyezi a hangsúlyt, ahelyett, hogy...

– (közbevág:) Elnök úr...

... a kiadáscsökkentésre helyezné.

– Ezek a kijelentések, szerintem, amiket Ön nem mondhat. Mi az, hogy minden nemzetközi szakértő... Nyilvánvaló, hogy Ön minden nemzetközi szakértővel nem tárgyalt.

– Akit olvastam, mind azt mondta, kedves Sváby úr, hogy ezzel a megoldással, amelyet a kormány támogat, az a baj, hogy túlságosan sokat vár, és sok megoldási reményt fűz az adóemeléshez, és túl kevés kiadáscsökkentést hajt végre. Ebben egyetértés van.

– Nem tudok ellenkező példákat mondani, de menjünk...

– Hát idézzen egyet, legyen kedves!

– Menjünk a...

– A témát Ön hozta szóba, itt vagyunk, legyen kedves idézzen egy ellenkezőt. Amelyik azt mondja, hogy kevesebb kiadáscsökkentést és több adót. Van ilyen?

– Örömmel. Örömmel... Például... Egy másodperc. Addig hadd kérdezzek Öntől egy nézői kérdést, amíg előkeresem, mert sok iratot hoztam magammal. Igen, ezt már kérdeztem. Mit tenne az ellen, hogy az emberek hitelből hitelbe mennek, merthogy az átlag család nem tud előrelépni.

– Bizony. Sőt a legnagyobb baj – és ezért nem támogatok semmilyen adóemelést meg reálbércsökkentést. A legnagyobb baj, hogy a magyar családok mintegy felének nincsen megtakarítása. Hónapról hónapra él. Ahogy a kérdező mondja, vagy a hozzászóló, hitelből hitelbe. Na most, ha ezeknek az embereknek a jövedelme még kevesebbet fog érni a jövőben, még kevésbé tudják kifizetni a megélhetési költségeiket, a gyerek iskoláztatását, akkor ezek az emberek vészesen és talán jóvátehetetlenül el fognak adósodni. Ezért rossz a csomag.

– „Zimi” kérdezi, hogy a személyeskedés a gyengék fegyvere, az országnak béke kell, hogy az Európai Unió ne dobja ki hazánkat az unióból. Az jobb lesz, ha megszállnak minket? Én is most olvasom először... A lényeg az, hogy...

– Bocsánat, én nem személyeskedek. Sváby úr, én nem személyeskedek.

– De abban igaza van, hogy béke kell az országnak.

– Az előbb mondtam: az erőszak nem válasz a hazugságra. Magyarországnak békés, demokratikus, gazdaságilag ésszerű megoldás kell. Tettünk egy javaslatot. Lehet, hogy másnak van jobb is. Én csak azt tudom mondani, hogy a Fidesz volt az egyetlen idáig, amelyik azt mondta: ez így nem mehet tovább! Kell egy megoldás! Nem a Fidesz akar kormányra kerülni. Nem Fidesz-kormányt kell alakítani. Hanem arra van szükség, hogy a felelősség kérdését – miért jutott ide az ország, és miért kerül ez majd sok százezer család egzisztenciájába, tisztázni kell. Garanciát kell kapnia az országnak arra, hogy még egyszer ez nem fordulhat elő. És végül is kell egy olyan kormány, amelynek a kezéből az emberek elfogadják a gyakran nem népszerű válságkezelő intézkedéseket. Ettől a kormánytól, Sváby úr, nem fogják elfogadni. Ezt mindenki látja. Nem csak a Kossuth téren látható. Hát bárkivel beszél, láthatja, hogy ellenállás van vele szemben. Nézze a kamatadó példáját. Azért mondom, hogy meg fog bukni a csomag. Beterveztek egy bevételt a kamatadóból. Mit csinált a magyar nép?

– Átmentették a pénzüket befektetésbe.

– Bejött akkor a kamatadóból, amit akartak? Nem. Mi a következmény? Újabb megszorítást fognak csinálni. Ez egy zsákutca.

– Számon kérte tőlem, hogy nem tudok idézni, de van itt annyi papír... Közben megtaláltam. Ugye, az újságok szerkesztőségében szakértők ülnek, gazdasági szakértők. Például azt írja egy francia cikk, a Le Monde, hogy Gyurcsány Ferenc lemondása önmagában nem jelentene tragédiát, ha nem a szélsőjobboldallal flörtölő, a reformok visszavonását sürgető programot hirdető Orbán Viktor jelentené vele szemben az alternatívát.

– Bocsánat, ez nem egy közgazdász szakértői vélemény, ez egy politikai álláspont arról, hogy abban az esetben, ha egy szakértői kormány jönne, az rosszabb lenne, mintha a mostani folytatná a működését.

– „A reformok visszavonását sürgető”, ezt sok helyen lehetett olvasni és hallani.

– Nézze, ezek a reformok, amelyekről a miniszterelnök beszél, szakmailag elhibázottak. Változásra szükség van, de nem adóemelésre.

– *Ön szerint a Financial Times-ban gazdasági szakértők ülnek vagy nem?*

– Az egy komoly újság.

– *Azt írja például, hogy szerinte bármilyen új kormánynak hasonlóan kemény költségvetési politikát kellene alkalmaznia. Még egyszer mondom: Financial Times, hogy az országnak legyen esélye kilábalni...*

– De a hasonlóan kemény, az nem azt jelenti, hogy a mostani az jó. A mostani az kemény, de nem jó. Hát az a bajom vele, még egyszer mondom, hogy nem lesz értelme. Itt hoztam a példát a kamatadóval. Miután az emberek nem fogják elfogadni ezeket az intézkedéseket, ki fognak bújni alóla, a kormány nem kapja meg azt a pénzt, amelyhez hozzá akar jutni. Ezért mindig újabb megszorítások lesznek, és sosem jutunk ki ebből a helyzetből. Ezért én azt mondom, persze, a kiadást csökkenteni kell, van itt sok minden, amit tenni kell, de egy biztos: a válságkezelés alapja nem lehet adóemelés, csak adócsökkentés. Ez a mi álláspontunk. Ez egy szakmailag korrekt álláspont.

– *Elnök úr, köszönöm, hogy itt volt. Engem is ért bírálat. Fogadja el tőlem: én azt gondolom, hogy a riporter, a műsorvezető dolga, hogy kérdezzen. Lehet, hogy Ön mostanában elszokott ettől, s ezek kemény kérdések voltak, de ha túl kemények, akkor elnézést kérek. Mindenesetre köszönöm, hogy itt volt.*

– Nem hiszem, hogy az én szimpátiámat kell Önnek elnyernie, de hát nyilván tudja, hogy miért tette, amit tett.

RÉSZLETES TARTALOMJEGYZÉK

Első fejezet

SAJTÓFORDULAT: A KÁDÁRI KÉZI VEZÉRLÉS VÉGE

Bevezetés / 12

1. TÁVOLABBI ELŐZMÉNYEK: AZ ÖNKÉNYURALOM SAJTÓJA / 13

A Rákosi-korszak / 13

1956 / 15

Írók lázadása / 17
Újságsorsok. Megszűnők, átváltozók, lavírozók / 17
Forradalmi sajtó / 23
Plakátok, röplapok, földalatti kiadványok / 25
'56 nyelvpolitikája / 26
Újságíró-sorsok – lelki indítékok / 29
Rövid összegzés / 32

A Kádár-korszak keményebb időszaka / 32

2. KÖZVETLEN ELŐZMÉNYEK: A „PUHA DIKTATÚRA" SAJTÓJA / 35

Politikai-társadalmi környezet – kiegyezés, közmegegyezés / 35
Sajtó: póráz és szelep / 38
„Az egyetlen kivétel" – esettanulmány a nyilvánossághatár pártos tágításáról / 39
Adósság, életszínvonal-romlás – a lakosság elfordul Kádártól / 42
A kádári kézi vezérlés / 43
Rendszerdöntögető események és nyilvánosságuk / 61
Lakiteleki nyilatkozat: esettanulmány a kádári sajtópóráz elszakításáról / 65
Beszélő, Lakitelek: két út a nyilvánossághoz, a demokráciához / 69
Hazugságkor visszahatása / 80
„Népfelkelés": az utolsó csepp a pohárban / 89

3. ÖSSZEGZÉS.
A MAGYAR MÉDIA SZEREPE A PUHA DIKTATÚRA FELSZÁMOLÁSÁBAN / 93

Második fejezet

SAJTÓSZABADSÁG-HARCOSOK: EGYMÁS ELLENÉBEN

Bevezetés / 98

1. FONTOSABB POLITIKAI ÉS SAJTÓESEMÉNYEK IDŐRENDJE A RENDSZERVÁLTÁSKOR / 99

2. SAJTÓ PÓRÁZ NÉLKÜL / 102

A szabad közlés Kánaánja / 102
Nap Tv: esettanulmány a póráz nélküli sajtóvilágról / 104

3. SAJTÓHATALOM-ÁTMENTÉS MSZMP-MÓDRA / 108

Új, „független" sajtó – állampárti háttérrel / 108
Sajtómagánosítás – állampárti segédlettel / 109

4. NÉGY IGEN: A TÖRZSI HÁBORÚ KEZDETE, A MÉDIAHÁBORÚ GYÖKERE / 114

Előzmények / 114
Négy igen: esettanulmány egy álliberális színjátékról / 116

5. NYILVÁNOSSÁG? FÜGGETLENSÉG? A MÉDIAHÁBORÚ KEZDETE / 120

„Háborús" metszetek / 120
Híradó-ügy: esettanulmány a függetlenségről és szakmaiságról / 124
Bizalmi index: az újabb „optikai csalódás" / 132

6. RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉS / 135

Harmadik fejezet

SZABAD SAJTÓ SÚLYOS SZEREPTÉVESZTÉSBEN

Bevezetés / 137

A tömegközlés és a kormány(párt) főbb jellemzőinek összevetése az első szabad választások után / 138

1. A SÚLYOS SZEREPTÉVESZTÉS TÖRTÉNELMI OKA, MAGYARÁZATA / 141

Kettős látás, kettős lélek: szakma vagy politika? / 141
Halbiológus?! Esettanulmány a balliberális sajtó hadviselési stílusáról és nyelvpolitikájáról / 142

Tömegközlés: kedvező hatalmi helyzetben / 150

Lelki, szellemi kötődések / 151
Janus-arcú rendszerváltozás / 152
Az „antiszemitizmus elleni harc" szerepe / 153

2. AZ ANTINACIONALISTA SAJTÓHADVISELÉS FŐBB JELLEMZŐI / 157

A bűntudat és a félelem szerepe / 157

Baloldali és liberális hegemónia a sajtóban / 159

Tudatos, tervszerű visszaélés a bűntudattal, a félelemmel és a médiafölénnyel / 160
„Zsidókérdés" a fontos politikai események köré időzítve / 160
Népszabadság: az első médiabomba / 163
Csoóri Sándor „megkövezése" / 165

3. AKCIÓEGYSÉGBEN A KORMÁNYERŐK ELLEN / 168

Akciózó antinacionalisták célkeresztjében / 168
Sajtó sajtó ellen / 168
Törzsi harcok az Országházban / 169
Akcióegység a szabadságharcosok ellen / 169
Kormányellenes hisztériakeltés a közmédiában / 171
Közvélemény-kutatás helyett közvélemény-szédítés / 172

Nemzetközi antinacionalisták beavatkozása / 173
Beavatkozás a sajtószabadság és az emberi jogok védelme ürügyén / 174
Beavatkozás az „antiszemitizmus/rasszizmus elleni harc" ürügyén / 177
„Külső képünk belülről" – kísérlet a nemzeti „sajtóelhárításra" / 184

Demokratikus Charta: „civil" összefogás pártvezérléssel / 186

Összegzés – egy jogász szemével / 194

Negyedik fejezet

DÚL A MÉDIAHÁBORÚ

Bevezetés

A megfelelő szempont / 197

1. A MÉDIAHÁBORÚ ÜTKÖZETEI VÁZLATOSAN, IDŐRENDBEN / 199

2. A MÉDIAHÁBORÚ ELSŐ NÉGY ÉVÉNEK FŐBB JELLEMZŐI / 208

Balliberális sajtóhegemónia
Esettanulmány az országos sajtó érzelmi kötődéséről a Horthy-temetés kapcsán / 208

Az újságíró-társadalom kettészakadása
Esettanulmány a liberális logika megbicsaklásáról / 220

Beszélhet-e a miniszterelnök?
„Hasznos" értelmiségiek a közmédiumok élén / 224

Göncz = Demokrácia?
Államelnöki túlhatalom sajtósegítséggel / 228

A „nemzeti" tábor sajtópolitikája
Ki csatát nyert, háborút vesztett / 230

3. ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉS /

Az árulkodó szemétkosár / 234

Ötödik fejezet

1992. OKTÓBER 23., ESTI EGYENLEG: CSAKNEM SIKERES MÉDIAKÍSÉRLET ÚJABB TÖRTÉNELEMHAMISÍTÁSRA

(Akciózások kora)

Bevezetés / 238

1. A TÖRTÉNET DIÓHÉJBAN / 240

2. IGAZ–HAMIS A KÖZLÉS VILÁGÁBAN / 242

3. MÉDIAINDÍTÉK ÉS LÉLEKELEMZÉS / 247

4. MEGSOKSZOROZÓDÁS / 252

5. NYELVPOLITIKAI KÜZDŐTÉR / 254

6. FEDDHETETLEN MÚLT, SZÍVBÉLI SZERENÁD? / 272

Hatodik fejezet

„ZSIGERBŐL ELKÖVETETT” VALÓSÁGTORZÍTÁS

Esettanulmány

Bevezetés / 276
A történet első szakasza / 276
A történet második szakasza / 283

Hetedik fejezet

BALLIBERÁLIS MÉDIABÉKE

Bevezetés / 294

1. MÉDIABÉKE VAGY MÉDIADIKTÁTUM? / 295

Béketeremtés szőnyegbombázással / 295
Lojalitás vagy függetlenség? / 297
Az újságírók politikai vonzódása / 298
Az összkép árnyalása / 299
Balliberális kormánykoalíció és balliberális újságírók érdekellentéte / 299
Közbevetés: esettanulmány a magyar médiavilág átláthatatlanságáról / 300
Adalékok a médiatőke természetrajzához / 303
Fősodor: magyar sajtómogulok / 304
Hirdető nagyvállalatok: diszkriminálják az ellenzéki lapokat / 306
A „háború" és „béke" ára: a rendszerváltás kisiklása / 307
A médiatörvény megszületése, a duális sajtópiac létrejötte:
a médiaháború vége? / 309
Balosok vagy liberálisok / 310

2. A TÖMEGKÖZLÉS SZEREPE AZ 1994. ÉS 1998. ÉVI
ORSZÁGOS VÁLASZTÁSBAN / 317

Nyolcadik fejezet

NEMZETI-LIBERÁLIS MÉDIAEGYENSÚLY

Bevezetés / 324

1. INDOKOLT VOLT-E A „MÉDIAEGYENSÚLY”? / 325

Az egyensúlytalanság ténye / 325

Az egyensúlytalanság oka, magyarázata: törzsek háborúja / 325

Déjà vu-k kora / 328
Nemzetközi mozgósítás / 329
Balliberális álca és valóság / 330

2. MÉDIAEGYENSÚLY:
A FELÜLÍRT DEMOKRÁCIA HELYREÁLLÍTÁSÁNAK KÍSÉRLETE / 332

Részletek a Sajtószabadság Központ naplójából / 332
Néhány megjegyzés a naplóhoz / 343
Nemzeti médiateremtés / 346
Megvalósult-e a médiaegyensúly? / 347

3. BEVÁLTOTTA-E A „MÉDIAEGYENSÚLY”
A HOZZÁ FŰZÖTT REMÉNYEKET? / 349

A magyar rendszerváltozás és tömegközlése „egyedfejlődése” / 350

Kilencedik fejezet

SAJTÓSZABADSÁG VAGY VÉLEMÉNYDIKTATÚRA?

Esettanulmány egy balliberális médiakatonáról

Bevezetés / 353

Bolgár György és a rovásírás / 355

„Bolgár úr és a megvilágítás” / 365

Bolgár György EU-s küldetésben / 367

Indítékok, hátsó szándékok / 370

Tizedik fejezet

MAGYAR SAJTÓ: DEMOKRÁCIAVIZSGÁRA BOCSÁTVA I.

A KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁG AZ ORSZÁGOS SAJTÓBAN

Bevezetés / 373

Fogalmi tisztázás / 373
Viszonyítási pontok / 374

KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁG: IGEN VAGY NEM? / 375

Különös kormánykampány a NEM-ért / 376
„Végre elvált a szar a víztől” / 376
Felelős szocialista, liberális, zsidó állásfoglalások / 378

PUBLICISZTIKÁK A KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁGRÓL AZ ORSZÁGOS SAJTÓBAN / 380

Értékelés, következtetés / 389

Tizenegyedik fejezet

MAGYAR SAJTÓ: DEMOKRÁCIAVIZSGÁRA BOCSÁTVA II.

2006 ŐSZE A MAGYAR SAJTÓBAN

Bevezetés / 393

1. TÉVÉSZÉKHÁZ ÉS BASTILLE / 393

Az ostrom / 397
Hiteles felvételek a fejleményekről. Az elszabaduló pokol / 399
„Valaki rendőrhalált akart” / 402
A vízágyú mint koronatanú / 403
„Elfelejtett” jelenet: a „vandálok”, „huligánok” rendőrt mentenek / 406
A demokrácia igazi vandáljai / 408
HírTv-ügy: sajtótámadás a tájékoztatás szabadsága ellen / 409
Tévéostrom: történelmi jelentősége nulla? / 412
Orbán Viktor a TV2-ben:
esettanulmány a balliberális média demokráciafelfogásáról / 414
Sötét hatalmi üzelmek / 430
„András, hülye vagy!” Liberális kivétel / 432

2. OKTÓBER 23.:
A FORDULAT NAPJA / 435

Feltámadó lelkiismeret – padlót fogó balliberális média / 437
Médiaösszhatás: az eredő számít! Mit igazol a közvélemény-kutatási eredmény? / 441
Visszaköszönő nyelvpolitika / 442
Személyes érintettség / 443
A kereskedelmi média áthangolódása / 446

3. ÖSSZEGZÉS, SZEMBESÍTÉS / 448

Tizenkettedik fejezet

MÉDIAHADTESTEK BELÜLRŐL

SZABAD SAJTÓ SOKSZOROS FOGSÁGBAN

Bevezetés / 451

1. A RENDSZERVÁLTOZÁS TÖMEGKÖZLÉSÉNEK FŐBB KATEGÓRIÁI / 452

2. MÉDIAHADTESTEK BELÜLRŐL / 464

Népszabadság – A törzsi kötődés fogságában / 464

Új Magyarország – A függetlenség fogságában / 466

Magyar Nemzet – A pártkötődés fogságában / 469

Nap-kelte – A pénz fogságában / 471

Élet és Irodalom – Az olvasók fogságában / 479

Szilaj Csikó – A diktatúra-örökség fogságában / 486

3. MERRE TOVÁBB?
A MAGYAR SAJTÓ DEMOKRATIZÁLÓDÁSÁNAK ESÉLYEI / 491

*

FÜGGELÉK

A TV2 2006. október 24-i, Napló c. műsora / 493